

50^{let}

Univerze v Mariboru

— POL STOLETJA ZNANJA IN RAZISKOVANJA —

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

50 let Univerze v Mariboru

Pol stoletja znanja in raziskovanja

Urednika
Gorazd Meško
Natalija Ulčnik

Naslov <i>Title</i>	50 let Univerze v Mariboru <i>50 Years of the University of Maribor</i>
Podnaslov <i>Subtitle</i>	Pol stoletja znanja in raziskovanja <i>Half a Century of Scholarship and Research</i>
Urednika <i>Editors</i>	Gorazd Meško (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede) Natalija Ulčnik (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta)
Uredniški odbor <i>Editorial board</i>	Šime Ivanjko (Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta) Alja Lipavc Oštir (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta) Dušanka Mičetić Turk (Univerza v Mariboru, Medicinska fakulteta) Marko Marhl (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Medicinska fakulteta, Fakulteta za naravoslovje in matematiko) Zorka Novak Pintarič (Univerza v Mariboru, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo) Mojca Tancer Verboten (Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta)
Recenzija <i>Review</i>	Rado Bohinc (Evromediteranska univerza) Stanislav Pejovnik (Univerza v Ljubljani) Peter Umek (Univerza v Mariboru)
Lektoriranje <i>Language editing</i>	Kornelija Sorger – slovenski jezik (Univerzitetna knjižnica Maribor) Natalija Ulčnik – slovenski jezik (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta) Mojca Breznik – angleški jezik (Univerza v Mariboru)
Tehnični urednik <i>Technical editor</i>	Jan Perša (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)
Tehnični pregled <i>Style and format editing</i>	Barbara Erjavec (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede)

Dunja Legat
(Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)

Marina Bajić
(Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)

Oblikovanje ovitka Jan Perša
Cover designer (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)

Grafične priloge Viri so lastni, če ni navedeno drugače.
Graphic material Avtorji prispevkov in Meško, Ulčnik (urednika), 2025.

Založnik **Univerza v Mariboru**
Published by **Univerzitetna založba**
Slomškov trg 15, 2000 Maribor, Slovenija
<https://press.um.si>, zalozba@um.si

Izdaja
Edition Prva izdaja

Vrsta publikacije
Publication type E-knjiga

Dostopno na
Available at <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/50letUM>

Izdano
Published in Maribor, Slovenija, september 2025

© **Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba**
/ *University of Maribor, University Press*

Besedilo / *Text* © Avtorji prispevkov in Meško, Ulčnik (urednika), 2025

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 Mednarodna. / *This work is released under a Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 4.0 International license.*

Uporabnikom je dovoljeno reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javno priobčitev in predelavo avtorskega dela, če navedejo avtorja in širijo avtorsko delo/predelavo naprej pod istimi pogoji. Za nova dela, ki bodo nastala s predelavo, ni dovoljena komercialna uporaba.

Vsa gradiva tretjih oseb v tej knjigi so objavljena pod licenco Creative Commons, če ni navedeno drugače. Če želite ponovno uporabiti gradivo tretjih oseb, ki ni zajeto v licenci Creative Commons, boste morali pridobiti dovoljenje neposredno od imetnika avtorskih pravic.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

378(497.412) "1975/2025" (082) (0.034.2)

UNIVERZA v Mariboru

50 let Univerze v Mariboru [Elektronski vir] : pol stoletja znanja in raziskovanja / urednika Gorazd Meško, Natalija Ulčnik. - 1. izd. - E-zbornik. - Maribor : Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2025

Način dostopa (URL) : <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/50letUM>

ISBN 978-961-299-000-8 (PDF)

doi: 10.18690/um.1.2025

COBISS.SI-ID 241041155

ISBN 978-961-299-000-8 (pdf)
978-961-299-001-5 (trda vezava)

DOI <https://doi.org/10.18690/um.1.2025>

Cena
Price Brezplačni izvod

Odgovorna oseba založnika Prof. dr. Zdravko Kačič,
For publisher rektor Univerze v Mariboru

Citiranje Meško, G., Ulčnik, N. (ur.). (2025). *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja*. Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. doi: 10.18690/um.1.2025
Attribution

Kazalo

	Zahvala urednikov <i>Editorial</i> Gorazd Meško, Natalija Ulčnik	1
	Uvodne besede ob 50. obletnici Univerze v Mariboru <i>Introductory Words on the Occasion of the 50th Anniversary of the University of Maribor</i> Zdravko Kačič, Mojca Tancer Verboten	3
1	Univerza v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja <i>University of Maribor: Half a Century of Scholarship and Research</i> Gorazd Meško	7
2	Ustvarjanje temeljev, začetki in zgodnji razvoj Univerze v Mariboru <i>The Creation of Foundations, Beginnings and Early Development of the University of Maribor</i> Tadeja Melanšek, Darko Friš	31
3	Pravni vidiki nastanka in razvoja Univerze v Mariboru <i>Legal Aspects of the Establishment and Development of the University of Maribor</i> Šime Ivanjko, Rajko Knez, Dunja Legat, Mojca Tancer Verboten	67
4	Prostorski razvoj Univerze v Mariboru <i>Spatial Development of the University of Maribor</i> Uroš Lobnik, Peter Gabrijelčič	95
5	Kadrovski razvoj Univerze v Mariboru – spodbudno delovno okolje <i>Human Resource Development at the University of Maribor – An Encouraging Working Environment</i> Jasmina Žnidaršič, Mojca Tancer Verboten, Mojca Bernik	119
6	Razvoj izobraževalne dejavnosti na Univerzi v Mariboru <i>Development of Educational Activity at the University of Maribor</i> Andrej Sotlar, Sebastijan Frumen	147

7	Znanost in umetnost na Univerzi v Mariboru <i>Science and Arts at the University of Maribor</i> Dean Korošak, Andreja Nekrep, Joso Vukman, Željko Knez, Dušica Pahor, Andraž Stožer, Polona Tominc, Gorazd Bajc, Oto Rimele, Tomaž Svete	197
8	Vloga in položaj študentov na Univerzi v Mariboru <i>The Role and Position of Students at the University of Maribor</i> Nomi Hrast, Žiga Majcen, Pina Slaček, Luka Lah, Maša Tepič, Ema Hauc	241
9	Internacionalizacija Univerze v Mariboru – nekaj primerov akademskega sodelovanja v mednarodnem prostoru <i>Internationalization of the University of Maribor – Some Examples of Academic Cooperation in the International Environment</i> Polona Tominc, Robert Presker, Mladen Kraljič, Joca Zurb, Vesna Rijavec, Jelena Krivograd, Anja Žnidaršič Mohorič, Petra Gorjanc, Polona Šprajc, Igor Areh	267
10	Trajnostna rast Univerze v Mariboru: s kakovostjo, inovativnostjo in konkurenčnostjo v varno prihodnost <i>Sustainable Growth of the University of Maribor: Advancing Quality, Innovation, and Competitiveness for a Secure Future</i> Ana Vovk, Robert Presker, Gorazd Meško, Marko Marhl	305
11	Izzivi Univerze v Mariboru na področjih evropske integracije, mikrodokazil, digitalizacije in zelenega prehoda <i>Challenges of the University of Maribor in the Areas of European Integration, Micro-Credentials, Digitalisation and the Green Transition</i> Zdravko Kačič, Domen Mongus, Izidor Golob, Boštjan Vlaovič, Sebastijan Frumen, Anita Ješovnik	341
	Iz recenzije Rado Bohinc	381
	Iz recenzije Stane Pejovnik	383
	Iz recenzije Peter Umek	385
	O urednikih in avtorjih <i>About the Editors and Authors</i>	387

Zahvala urednikov

GORAZD MEŠKO, NATALIJA ULČNIK

Urednika monografije

Avtorjem in avtoricam poglavij se zahvaljujema za prispevke za pričujočo monografijo in njihovo odzivnost v vseh fazah urejanja publikacije. Hvala vsem članicam in članom uredniškega odbora, akademskim kolegicam in kolegom, Šimetu Ivanjku, Alji Lipavici Oštir, Dušanki Mičetić Turk, Marku Marhlu, Zorki Novak Pintarič in Mojci Tancer Verboten. Zahvaljujema se tudi tehnični urednici Barbari Erjavec in lektorici Korneliji Sorger. Posebna zahvala gre recenzentom Radu Bohincu, Stanetu Pejovniku in Petru Umku. Hvala vsem za podporo pri naših prizadevanjih in urejanju te pomembne publikacije ob 50. obletnici Univerze v Mariboru, še posebej strokovnim službam rektorata in fakultet, ki so posredovale potrebne podatke. Iskrena hvala rektorju Zdravku Kačiču za vso podporo. Hvala tudi vsem kolegicam in kolegom v vseh letih razvoja Univerze v Mariboru za izkazano neizmerno energijo in trud ter prispevek k razvoju univerze, da se ta danes odlikuje kot sodobna raziskovalna in mednarodno vpeta univerza, ki skrbi za svoj kader in na prvo mesto postavlja študentke in študente ter gre smelo v prihodnost novim izzivom naproti.

Uvodne besede ob 50. obletnici Univerze v Mariboru

ZDRAVKO KAČIČ

Rektor Univerze v Mariboru

MOJCA TANCER VERBOTEN

Glavni tajnik Univerze v Mariboru

18. septembra 2025 Univerza v Mariboru praznuje pet desetletij svojega obstoja, razvoja, svojih dosežkov, svoje širitve. Z njo praznujemo vsi zaposleni, študenti, diplomanti, univerzitetno mesto Maribor in širše okolje. Univerza v Mariboru je v letih od svoje ustanovitve pogumno prehodila izjemno razvojno pot, rasla po številu študentov, fakultet, študijskih programov, znanstvenoraziskovalnih področij, mednarodnem sodelovanju, se širila izven lokacije mesta Maribor v mesta, ki so prepoznala svojo priložnost v znanju in prisotnosti študentov ter povezovanju raziskovanja z okoljem. Monografija ob 50. obletnici Univerze v Mariboru orisuje pol stoletja dolgo prehojeno pot znanja in raziskovanja ter predstavlja prvo celovitejše znanstveno delo na tem področju za našo almo mater.

Na Univerzi v Mariboru ves čas delujemo pod istim imenom po temeljnih načelih, postavljenih v Magni Charti Universitatum, smo avtonomna institucija, ki je dokaj neznačilno organizirana zaradi geografske in zgodovinske dediščine, saj smo že ob nastanku segali izven območja Maribora. Univerza v Mariboru je institucija, na kateri ustvarjamo novo znanje, ga preverjamo, ocenjujemo in posredujemo v okolje, v katerem delujemo, širimo kulturo izobraževanja in raziskovanja ter umetnosti. Svoboda v raziskovanju in izobraževanju predstavlja naše temeljno načelo univerzitetnega življenja.

Pričujoča monografija predstavlja potek ustvarjanja temeljev za nastanek Univerze v Mariboru, njene začetke in zgodnji razvoj ter pomen njene slovesne ustanovitve in razglasitve za mesto Maribor. Ustanovne članice univerze so bile: Visoka ekonomsko-komercialna šola Maribor, Visoka tehniška šola Maribor, Visoka šola za organizacijo dela Kranj, Pedagoška akademija Maribor, Višja pravna šola Maribor, Višja agronomska šola Maribor ter Visokošolska in študijska knjižnica Maribor. Ob njeni ustanovitvi je bilo v univerzo združenih 7 fakultet, ki so pogumno stopile na skupno akademsko potovanje s 363 zaposlenimi, 8.233 študenti in 22 študijskimi programi. Leta 2000 je Univerzo v Mariboru predstavljalo skupaj že 11 fakultet, 1.204 sodelavcev, 21.880 študentov in 92 študijskih programov. Rast univerze pa se pri tem ni ustavila. Danes je v Univerzo v Mariboru združenih 17 fakultet, ki skupaj razvijajo in izvajajo 167 študijskih programov s področja družboslovja, humanistike, tehnike, naravoslovja, medicine, zdravstva in umetnosti. Podrobnosti razvoja Univerze v Mariboru v monografiji predstavita prispevka o pravnih vidikih nastanka in razvoja Univerze v Mariboru ter kronološka predstavitev 50-letnega prostorskega razvoja Univerze v Mariboru.

Osrednji del monografije je namenjen natančni kronološki obravnavi razvoja izobraževalne dejavnosti na Univerzi v Mariboru ter razvoju znanosti in umetnosti. Razvoj kakovostnih izobraževalnih programov je nastajal iz potreb zaposlovanja in družbenih potreb okolja, v katerem deluje Univerza v Mariboru. Vpliv njenega razvoja je viden tudi v delovanju drugih javnih institucij v okolju, ki lahko v svojem imenu uporabljajo izraz »univerzitetni« zaradi svoje povezanosti z univerzo. V monografiji je poudarjena vloga študentov, ki soupravljajo univerzo, so ambasadorji našega znanja in pridobljeno znanje prenašajo v delovno okolje, svoje izkušnje iz delovnega okolja pa predstavljajo v alumni klubih fakultet. Univerza v Mariboru je vse od začetkov svoje ustanovitve močno vpeta v mednarodne tokove, ima razvito mednarodno sodelovanje tako z univerzitetnimi kot tudi raziskovalnimi institucijami

izven meja Republike Slovenije in tudi Evrope. Je članica evropske univerzitetne mreže ATHENA in skozi to soustvarjalka novih smernic evropskega univerzitetnega prostora. V svojih strateških dokumentih ima vključena načela družbene odgovornosti in trajnostnega razvoja. Izobraževanje in raziskovanje temeljita na načelih akademske integritete ter etičnega delovanja, kar se preverja z zanko kakovosti in ob vsakokratni reakreditaciji univerze.

Zadnji del monografije predstavlja vključevanje novih pristopov k delovanju univerze ob polnem spoštovanju akademske svobode in univerzitetne avtonomije.

Pričujoča prva retrospektiva razvoja Univerze v Mariboru razkriva, da je naša institucija v letih delovanja uresničila tisto, o čemer so fakultete sanjale ob ustanovitvi. Od ustanovitve do danes je bil dosežen izjemen razvoj Univerze v Mariboru na področju raziskovalne dejavnosti, na katerem raste po vseh znanstvenih kazalnikih in se postavlja ob bok najkakovostnejšim na posameznih področjih. Kakovostno izobraževalno in raziskovalno delo Univerze v Mariboru potrjujejo tudi visokošolski učitelji in raziskovalci z osvojenimi domačimi in mednarodnimi nagradami ter priznanji za pedagoško, znanstvenoraziskovalno in umetniško delo ter tako prispevajo k ugledu univerze, za kar smo jim zelo hvaležni, hkrati pa jim z novimi investicijskimi vlaganji v raziskovalno infrastrukturo želimo omogočiti kakovostno in spodbudno delovno okolje.

Besede in misli, zapisane v tej monografiji, naj bodo temelj za nastanek novih del, za zapis vseh izpuščenih podrobnosti in spominov, ki so nastajali v letih razvoja univerze.

Za zaključek naj študentom na pot in sodelavcem Univerze v Mariboru pri njihovem nadaljnjem delu izpostaviva besede Alberta Einsteina:

»Ne pozabite, da so čudovite stvari, ki se jih učite v šolah, delo mnogih generacij. Vse to znanje, ki vam je položeno v roke, je dediščina, ki jo spoštujte, jo bogatite in nekega dne zvesto prenesite na svoje otroke.«

UNIVERZA V MARIBORU: POL STOLETJA ZNANJA IN RAZISKOVANJA

GORAZD MEŠKO

Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija
gorazd.mesko@um.si

Univerza v Mariboru 18. septembra 2025 praznuje petdeseto obletnico svojega obstoja. Od leta 1975 do danes je opravila izjemno razvojno pot in se kot druga največja javna univerza v Sloveniji umestila na svetovni zemljevid univerz z vidno uvrstitvijo na lestvici visokega izobraževanja *Times Higher Education* (THE). Razvoj na področjih izobraževanja, raziskovanja in umetnosti kaže velike dosežke ter še mnoge izzive za prihodnost. Mlada in obenem zrela univerza je pred enakimi izzivi, kot so vse druge sodobne univerze. Ti obsegajo zagotavljanje kakovostnih izobraževalnih programov, ki odražajo potrebe zaposlovanja, izvajanje raziskovalne dejavnosti, ki prispeva k svetovni znanosti, in prilagajanje potrebam trajnostnega razvoja. V poglavju je predstavljeno obdobje nastajanja univerze in njena ustanovitev, razvoj izobraževanja, raziskovanja in umetnosti, zagotavljanje kakovosti in trajnostnega razvoja, mednarodno sodelovanje in internacionalizacija, družbeno udejstvovanje in pojavljanje v javnih medijih ter vodenje in upravljanje univerze.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.1](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.1)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:

univerza,
Maribor,
izobraževanje,
raziskovanje,
umetnost,
mednarodno sodelovanje,
prihodnost

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.1](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.1)

ISBN
978-961-299-000-8

Keywords:
university,
Maribor,
education,
research,
art,
international cooperation,
future

UNIVERSITY OF MARIBOR: HALF A CENTURY OF SCHOLARSHIP AND RESEARCH

GORAZD MEŠKO

University of Maribor, Maribor, Slovenia
gorazd.mesko@um.si

The University of Maribor celebrates its fiftieth anniversary on September 18, 2025. Since 1975, it has undergone an extraordinary development journey, and the second-largest public university in Slovenia has positioned itself as a globally recognised university with a high ranking in Times Higher Education (THE). The development of education, research, and art indicates great achievements and many challenges for the future. The young and, at the same time, mature universities face the same challenges as all other modern universities – to provide quality educational programmes that reflect employment needs, to conduct research that contributes to global science, and to adapt to the needs of sustainable development. The chapter presents the period of the university's formation and its founding, the development of education, research, and art, ensuring quality and sustainable development, international cooperation and internationalisation, social action, and appearance in public media, as well as the management and administration of the university.

1 Uvod

Maribor, univerzitetno mesto, ki bi to verjetno postalo kasneje, če ne bi bilo ljudi, ki so verjeli, da je nekoč najbolj razvito industrijsko mesto v Sloveniji treba podpreti z dodatnim lastnim znanjem in z znanjem podprtimi razvojnimi dejavnostmi. Prizadevanja mnogih, med njimi najbolj prepoznavnega Vladimirja Bračiča, geografa, pedagoga, politika, enega izmed pobudnikov za ustanovitev Univerze v Mariboru in njenega prvega rektorja, so dala zagon za vse kasnejše dejavnosti na področju razvoja univerze.

Slovesna razglasitev Univerze v Mariboru je potekala 18. septembra 1975 ob 10. uri v dvorani Union v Mariboru. Dogodek so otvorile fanfare, ki so naznanile začetek slovesnosti, nato pa so na oder prišli rektorji in prorektorji vseh jugoslovanskih univerz ter osmih univerz in visokošolskih ustanov iz Avstrije, Vzhodne Nemčije, Italije in Madžarske. Slovesnosti so se udeležili najvidnejši predstavniki Socialistične republike Slovenije – predsednik predsedstva Sergej Kraigher, predsednik Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije France Popit, predsednik skupščine Marijan Brecelj, predsednik izvršnega sveta skupščine Andrej Marinc, predsednik republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Mitja Ribičič, generalna sekretarka slovenskih sindikatov Ivanka Vrhovščak, predsednik republiške konference Zveze socialistične mladine Slovenije Ljubo Jasnič in članica federacije ter članica predsedstva Socialistične republike Slovenije Vida Tomšič, predstavniki Jugoslovanske ljudske armade, zastopniki zamejskih Slovencev in drugi javni družbenopolitični delavci. Slovesnost je uradno odprl Miran Potrč, predsednik sveta Univerze v Mariboru in član izvršnega komiteja predsedstva Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije. V svojem nagovoru je izpostavil pomen združitve visokošolskih organizacij v univerzo ter poudaril njeno vlogo v izobraževanju strokovnjakov, ki bodo hkrati dejavni in odgovorni udeleženci pri samoupravnem odločanju. Ob tem je poudaril, da formalna ustanovitev univerze ni zaključek procesa, temveč zgolj prvi korak k novemu modelu samoupravnega delovanja vseh subjektov na univerzi: študentov, učiteljev in delegatov združenega dela. Univerza v Mariboru naj bi v prihodnosti še poglobila koncept odprte in z delovnim okoljem povezane institucije, pri čemer bi strokovno usposobljeni in družbeno angažirani učitelji zagotavljali kakovostno ter marksistično zasnovano izobraževanje in znanstveno delo (Melanšek in Friš, 2025; Univerza v Mariboru, n. d. i.).

Od leta 1975 do danes so se zgodile obširne družbene spremembe, bili smo deležni turbulentnih časov. Širše gledano, so se pomembne družbenopolitične spremembe zgodile s padcem Berlinskega zidu leta 1989, še pomembnejša za Slovenijo pa je bila odcepitev od Jugoslavije in samostojnost Slovenije, ki je imela v svojih zgodnjih dneh dve javni univerzi, ljubljansko in mariborsko. Po letu 1991 je treba izpostaviti pomembne spremembe na področju visokega šolstva v Evropski uniji, ki se ji je Slovenija pridružila leta 2004. Omeniti je treba tudi globalno ekonomsko krizo, ki se je začela 2008, in z njo povezane varčevalne ukrepe, ki so na nacionalni ravni trajali vse do leta 2017. Univerza se je v tem času vseeno dobro razvijala, saj so zaposleni pridobivali vse več evropskih in mednarodnih projektov ter projektov iz gospodarstva. Krize so običajno mejniki razvoja in tudi tokrat se je mariborska univerza izkazala. V času, ko je bilo težko zaradi ekonomske krize, je tlakovala pot intenzivnejšega razvoja. Nenazadnje se je univerza uspešno prilagodila še eni svetovni krizi, in sicer pandemiji covida-19, ki je popolnoma spremenila delovne, predvsem pa izobraževalne in raziskovalne procese na univerzi. Ob vseh družbenih spremembah od njenega začetka je prispevek Univerze v Mariboru k razvoju Slovenije, še posebej pa vzhodne regije, izjemnega pomena.

Drugo največje slovensko mesto je leta 1975 dobilo univerzo. Njena vloga v zadnjih petdesetih letih ni le mestnega značaja, ampak je pomenljiva za celoten vzhodnoslovenski ter širši nacionalni in mednarodni prostor. Po prvem rektorju Univerze v Mariboru Vladimirju Bračiču (1975–1979) so bili rektorji še Dali Donlagič (1979–1983), Dane Milavc (1983–1987), Alojz Križman (1987–1993), Ludvik Toplak (1993–2002), Ivan Rozman, (2003–2011), Danijel Rebolj (2011–2015), Igor Tičar (2015–2017) in Zdravko Kačič (2018–)¹ (Univerza v Mariboru, n. d. i.). Vsak rektor je s svojo ekipo dal poseben pečat razvoju mariborske univerze. Univerza se v zadnjih petdesetih letih razvija v moderno, kakovostno in ambiciozno univerzo, ki opravlja pomembno družbeno vlogo na področju terciarnega izobraževanja in raziskovanja v Sloveniji.

¹ Pri vseh nadaljnjih navajanjih kolegic in kolegov bomo uporabili samo imena in priimke po zgledu seznama rektorjev Univerze v Mariboru, razen pri navajanju akademikov Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Izognili smo se navajanju akademskih nazivov, ker so ljudje, ki so univerzo sooblikovali v različnih obdobjih, imeli različne akademske nazive.

2 O Univerzi v Mariboru

Vloga in pomen univerze v družbi sta velika, saj izobražuje posameznike, ki študirajo v okviru terciarnega izobraževanja na prvi, drugi in tretji stopnji visokošolskega izobraževanja. Univerza ponuja ustrezne izobraževalne programe in razvija raziskovalno delo. Univerza v Mariboru ni zgolj visokošolska izobraževalna ustanova, temveč srce akademskega, kulturnega in družbenega razvoja mesta Maribor ter širše regije. S svojim delovanjem univerza ne izobražuje samo novih generacij strokovnjakov, temveč mesto povezuje z znanstvenim svetom, spodbuja inovacije ter prispeva h gospodarskemu in družbenemu napredku ter ga odpira v mednarodno okolje. Njena vloga je bila in ostaja ključna za razvoj mesta, regije in celotne države. Univerza v Mariboru je specifična glede svojih članic, saj nekatere fakultete, ki so v drugih krajih, prav tako spadajo pod Univerzo v Mariboru. To so Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede v Hočah, Fakulteta za organizacijske vede v Kranju, Fakulteta za logistiko v Celju, Fakulteta za turizem v Brežicah, Fakulteta za energetiko v Krškem in Fakulteta za varnostne vede v Ljubljani. Večina članic Univerze v Mariboru pa ima sedež v Mariboru, kjer je tudi rektorat. Članici Univerze v Mariboru sta tudi Univerzitetna knjižnica Maribor in Študentski domovi.

Univerza v Mariboru se je od začetka razvijala v sklopu višjih in visokih šol, ki so postale fakultete. Ustanovne članice Univerze v Mariboru so bile Visoka ekonomsko-komercialna šola Maribor, Visoka tehniška šola Maribor, Visoka šola za organizacijo dela Kranj, Pedagoška akademija Maribor, Višja pravna šola Maribor, Višja agronomska šola Maribor ter Visokošolska in študijska knjižnica Maribor (Melanšek in Friš, 2025). Sledilo je postopno pridruževanje drugih mladih fakultet in delitev večjih fakultet na manjše fakultete (npr. Pedagoška fakulteta se je razvila še v Filozofsko fakulteto ter Fakulteto za naravoslovje in matematiko, Fakulteta za energetiko je nastala iz dela Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko). Leta 2025 so članice Univerze v Mariboru naslednje fakultete (17): Ekonomsko-poslovna fakulteta (EPF UM), Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko (FERI UM), Fakulteta za energetiko (FE UM), Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo (FGPA UM), Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo (FKKT UM), Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede (FKBV UM), Fakulteta za logistiko (FL UM), Fakulteta za naravoslovje in matematiko (FNM UM), Fakulteta za organizacijske vede (FOV UM), Fakulteta za strojništvo (FS UM), Fakulteta za turizem (FT UM), Fakulteta za varnostne vede (FVV UM), Fakulteta za zdravstvene vede (FZV UM), Filozofska

fakulteta (FF UM), Medicinska fakulteta (MF UM), Pedagoška fakulteta (PEF UM) in Pravna fakulteta (PF UM) (Univerza v Mariboru, n. d. h.).

Univerza v Mariboru od leta 2016 spada med štiri odstotke najuglednejših univerz na svetu. Je edina slovenska univerza, uvrščena na *Times Impact Rankings* 2021, prav tako pa se uvršča med najboljše mlade univerze na Timesovi lestvici *Young University*. Prejela je priznanje odličnosti v upravljanju s človeškimi viri v raziskovanju in priznanje za dobro počutje tujih študentov na visokošolskih institucijah, nagrado za globalno zadovoljstvo študentov, jabolko kakovosti in certifikat Športnikom prijazno izobraževanje. Univerza skrbi tudi za spoštovanje etike in integritete (Univerza v Mariboru, n. d. b.).

3 Izobraževalna dejavnost

Izobraževalna dejavnost je bila temeljna dejavnost univerze od njenega začetka. Pomembne spremembe na področju visokega šolstva so se zgodile z bolonjsko prenovo programov visokošolskega izobraževanja. Visoki ideali bolonjske prenove visokega šolstva v Evropi so prinesli številne spremembe. Ideal visokošolskega učitelja naj bo pedagog, vrhunski raziskovalec, nekdo, ki prispeva k nacionalnim politikam na svojem področju, obenem pa naj bo njegov prispevek viden tudi v lokalni skupnosti in na ravni univerze. Izobraževalna dejavnost poteka na fakultetah, ki študentom ponujajo 178 izobraževalnih programov (Sotlar in Frumen, 2025). Poleg izobraževalnih programov univerza nudi tudi vsebine s področja vseživljenjskega učenja. Univerza v Mariboru se odlično prilagaja tudi izobraževanju Erasmus+ študentov, ki predavanja poslušajo v angleškem jeziku. Ponuja jim številne predmete v zmanjšanem obsegu. Na voljo so tudi številni programi za tuje študente, ki si v okviru rednega študija pridobivajo ustrezno izobrazbo. Univerza v Mariboru se lahko pohvali tudi z doktorsko šolo, ki skupaj s fakultetami zagotavlja pridobivanje najvišje stopnje izobrazbe in šolanje kadrov za delo na področju znanosti in raziskovanja. Število diplomantov, ki so študij uspešno zaključili na eni od stopenj, znaša 147.800, dodiplomski študij je uspešno zaključilo 130.380 študentov, magistrskega 15.537, doktorski študij pa 1.882 študentov.²

² Za podatke se zahvaljujem Sebastijanu Frumnu z rektorata Univerze v Mariboru.

Pomembna dejavnost, povezana s študijem, je bivanje študentov v študentskih domovih v Mariboru, kjer je dobro poskrbljeno za življenjske in študijske pogoje (Univerza v Mariboru, Študentski domovi, n. d.). Zagotavljanje enake kakovosti bivanja študentov v času študija na lokacijah zunaj Maribora je večji izziv.

Posebej je treba omeniti razvoj Medicinske fakultete in Fakultete za zdravstvene vede, ki se odlično prilagajata potrebam po kadrih na področju zdravstva v času, ko v Sloveniji primanjkuje zdravstvenega osebja. Poleg študija medicine so novi programi na področju dentalne medicine in farmacije pomembna dodana vrednost Univerzi v Mariboru in širšemu okolju. Tudi druge fakultete se dejavno prilagajajo potrebam na trgu delovne sile in projekcijam potreb različnih izobrazbenih profilov v prihodnosti.

4 Raziskovalna in umetniška dejavnost

Raziskovalna dejavnost na Univerzi v Mariboru temelji na štirih temeljnih stebrih, in sicer na stabilnem financiranju znanstvenoraziskovalne dejavnosti, nacionalnih raziskovalnih projektih, evropskih in mednarodnih projektih ter raziskovalnih skupinah in raziskovalcih (Univerza v Mariboru, n. d. e.). Stabilno financiranje znanstvenoraziskovalne dejavnosti zagotavljajo štirje stebri: institucionalni steber financiranja, programski steber financiranja, razvojni steber financiranja in programi nacionalnih raziskav. Univerza v Mariboru pokriva naslednja znanstvena področja: matematika, osnovne sestavine snovi, fizika kondenzirane snovi, fizikalna in analizna kemija, sintezna kemija in materiali, računalništvo in informatika, sistemsko in komunikacijsko inženirstvo, produktno in procesno inženirstvo, znanost o vesolju, znanost o Zemlji, inženirstvo materialov, molekule življenja: biološki mehanizmi, strukture in funkcije, integrativna biologija: od genov in genomov do sistemov, celična, razvojna in regenerativna biologija, fiziologija na področju zdravja, bolezni in staranja, nevroznanost in motnje živčnega sistema, imunost, infekcija in imunoterapija, preprečevanje, diagnosticiranje in zdravljenje človeških bolezni, okoljska biologija, ekologija in evolucija, biotehnologija in biosistemsko inženirstvo, posamezniki, trgi in organizacije, institucije, upravljanje in pravni sistemi, družba in njena raznolikost, človeški um in njegova kompleksnost, kulture in kulturna produkcija, preučevanje človeške preteklosti ter človeška mobilnost, okolje in prostor (Univerza v Mariboru, n. d. g.).

Na področju programskega stebra je v letu 2024 na Univerzi v Mariboru delovalo 51 programskih skupin, v katerih se je usposabljal 111 mladih raziskovalcev. Univerza v Mariboru izvaja 92 temeljnih, 13 aplikativnih, 6 podoktorskih in 40 projektov ciljnega raziskovalnega programa. Sodeluje v 126 mednarodnih raziskovalnih in razvojnih projektih, vključno s projekti, sofinanciranimi iz evropskih strukturnih skladov. Skupno se znanstvenoraziskovalno delo na Univerzi v Mariboru izvaja v okviru 111 raziskovalnih skupin. Projektov, v katerih sodeluje gospodarstvo oz. drugi uporabniki znanja, je bilo 361. Podporo raziskovalni dejavnosti zagotavlja Oddelek za raziskovalno in umetniško dejavnosti Univerze v Mariboru (Univerza v Mariboru, n. d. d.). Univerza v Mariboru je del odprte znanosti (Univerza v Mariboru, n. d. f.), kar širšemu krogu uporabnikov omogoča spoznavati dosežke znanosti.

Pomembno podporo raziskovalni dejavnosti nudi Univerzitetna knjižnica Maribor z elektronskim dostopom do nacionalnih in mednarodnih publikacij (Univerza v Mariboru, Univerzitetna knjižnica Maribor, n. d.). Institut informacijskih znanosti zagotavlja spremljanje raziskovalnih dosežkov raziskovalcev (SICRIS, Informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji, n. d.; IZUM, Institut informacijskih znanosti, Maribor, n. d.) in njihovo rangiranje po disciplinah za potrebe razpisov Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije [ARIS], n. d.) in drugih financerjev raziskovalnega dela.

Na fakultetah glede znanstvenih dosežkov izstopajo naslednja znanstvenoraziskovalna področja: proizvodne tehnologije in sistemi (FS UM), računalništvo in informatika (FERI UM), gradbeništvo in promet (FGPA UM), kemijsko inženirstvo in kemija (FKKT UM), biologija, matematika, fizika, vzgoja in izobraževanje (FNM UM), upravne in organizacijske vede (FL UM), energetika in električne naprave (FE UM), ekonomija (EPF UM), jezikoslovje (FF UM), vzgoja in izobraževanje (PEF UM), upravne in organizacijske vede (FOV UM), pravo (PF UM), kriminologija in socialno delo, upravne in organizacijske vede (FVV UM), ekonomija (FT UM), mikrobiologija in imunologija, metabolne in hormonske motnje, biokemija in molekularna biokemija (MF UM), rastlinska produkcija in predelava (FKBV UM) ter javno zdravstvo (varstvo pri delu) (FZV UM). Univerza se odlikuje tudi na področju umetnosti, in sicer na področju glasbe ter likovne umetnosti (Korošak idr., 2025).

Pedagoški delavci in raziskovalci Univerze Mariboru so prejeli številne nagrade Republike Slovenije za znanstvenoraziskovalno delo. Uvodoma omenjamo Zoisovo nagrado in Zoisovo priznanje, ki sta najvišja državna nagrada in najvišje priznanje za dosežke na področju znanstvenoraziskovalne in razvojne dejavnosti. Zoisova nagrada se podeli za življenjsko delo raziskovalke oziroma raziskovalca, ki se je s svojim delom izjemno uveljavil na področju znanstvenoraziskovalne in razvojne dejavnosti, ter za vrhunske dosežke na področju znanstvenoraziskovalne in razvojne dejavnosti.³

Prejemniki Zoisove nagrade za življenjsko delo so: *Željko Knez* na področju kemijskega inženirstva (2024), *Joso Vukman* na področju matematike (2023) in *Zinka (Terezija) Zorko* za raziskave govorov koroške, štajerske in panonske narečne skupine na glasoslovni, oblikoslovni, skladenjski in besedijski ravni (2013). Drugi prejemniki Zoisove nagrade so: *Matjaž Perc* za vrhunske znanstvene dosežke na področju fizike kompleksnih sistemov (2018), *Zdravko Kravanja* za vrhunske dosežke na področju razvoja računalniško podprtih metod in orodij za sintezo in rekonstrukcijo procesov (2017), *Gorazd Meško* za vrhunske dosežke v ekološki kriminologiji (2014), *Matjaž Klemenčič* in *Vladimir Klemenčič* (Univerza v Ljubljani) za vrhunske znanstvene in razvojne dosežke za knjigo *Die Kärntner Slowenen und die Zweite Republik: zwischen Assimilierungsdruck und dem Einsatz für die Umsetzung der Minderheitenrechte*, Mohorjeva družba/Hermagoras, 2010 (2011), *Miha Drofenik* za vrhunske raziskovalne dosežke na področju materialov (2010), *Marko Jesenšek* za vrhunske dosežke na področju slovenskega jezika (2009), *Sandi Klavžar* za vrhunske znanstvene in razvojne dosežke na področju matematike (2007), *Željko Knez* za vrhunske znanstvene in razvojne dosežke na področju tehniške kemije (2006), *Leopold Škerget* za vrhunske znanstvene dosežke na področju procesnega in okoljskega inženirstva (2001) ter *Marko Robnik* za vrhunske dosežke na področju fizike (1997).

Zoisovo priznanje so prejeli naslednji sodelavci in sodelavke Univerze v Mariboru: *Uroš Potočnik* za pomembne dosežke na področju raziskovanja genoma za personalizirano medicino (2024), *Irena Stramljur Breznik* za pomembne dosežke na področju znanstvenoraziskovalnega dela in razvijanja inovativnih pristopov v jezikoslovju (2023), *Matjaž Finšgar* za pomembne dosežke na področju razvoja

³ Za posredovanje seznamov prejemnikov nagrad, priznanj in časti se zahvaljujem Lidiji Gregorec z rektorata Univerze v Mariboru.

nekonvencionalnih orodij v analizi kemiji (2023), *Lidija Čuček* za pomembne dosežke na področju procesne systemske tehnike (2022), *Nataša Vaupotič* za raziskave na področju modeliranja struktur in resonančnega odziva večdimenzionalnih termotropnih faz (2021), *Samo Kralj* za pomembne znanstvenoraziskovalne dosežke na področju fizike mehke snovi (2020), *Boštjan Brešar* za pomembne dosežke na področju teorije grafov (2019), *Maja Rupnik* za pomembne znanstvene dosežke v mikrobiologiji (2014), *Mojca Škerget* za pomembne znanstvenoraziskovalne in razvojne dosežke v kemijskem inženirstvu (2012), *Boštjan Golob* (Univerza v Ljubljani), *Samo Korpar* in *Marko Starič* (Univerza v Ljubljani) za pomembne dosežke v eksperimentalni fiziki osnovnih delcev (2012), *Valerij Romanovskij* za pomembne znanstvene dosežke v matematiki (2011), *Matjaž Perc* za pomembne dosežke na področju teoretične fizike (2009), *Jože Balič* za pomembne dosežke na področju proizvodnih tehnologij in sistemov (2007), *Matjaž Valant* za pomembne znanstvene dosežke na področju materialov (2003), *Borut Zalar* za pomembne znanstvene dosežke na področju matematike (2001), *Andrej Polajnar*, *Erich Štefanec*, *Zlatko Vezjak* in *Slavko Mlinarič* za izume in tehnološke dosežke pri razvoju protivlomnih sistemov in trezorjev (2001), *Sandi Klavžar* za pomembne znanstvene dosežke v matematiki na področju teorije grafov (2000), *Božidar Krajncič* za pomembne znanstvene dosežke na področju fiziologije cvetenja (1999) in *Željko Knež* za pomembne znanstvene dosežke za izpopolnitve procesov ekstrakcij sub- in superkritičnih tekočin (1998).

Republika Slovenija od leta 2005 podeljuje Puhova priznanja ter od leta 2018 tudi Puhove nagrade, ki jih prejmejo posameznice ali posamezniki, ki so zaslužni za izume, tehnološke in netehnološke razvojne dosežke ter uporabo znanstvenih izsledkov vseh znanstvenih področij pri uvajanju novosti v gospodarsko in družbeno prakso. Puhovo priznanje je v letu 2020 prejel *Darko Goričanec* za inovativno tehnologijo povečanja izkoristka primarnega goriva za potrebe visokotemperaturnega ogrevanja.

Nagrade Republike Slovenije za znanstvenoraziskovalno delo so najvišje državne nagrade za znanstvenoraziskovalno delo in so se podeljevale od leta 1992 do 1996/97. Nagrado Republike Slovenije za leto 1995 so prejeli *Andrej Žnidaršič*, *Marjeta Limpel* in *Miha Drofenik* za izum kemijske sestave ter tehnološki in proizvodni postopek priprave močnostnih Mn-Zn feritov, uporabljenih v frekvenčnem področju od 16 kHz do 1 MHz. Nagrado Republike Slovenije za leto 1993 je prejela *Jera Vodušek Starič* za vrhunski dosežek na področju zgodovine.

V letih od 1957 do 1991 je bila Kidričeva nagrada najvišje slovensko priznanje oz. nagrada za znanstvene dosežke. Nagrade Sklada Borisa Kidriča so prejeli: *Mirko Križman* za delo *Jezik kot socialni in nacionalni pojav – primerjalno z jezikovnimi odnosi v Radgonskem kotu* (1991), *Joso Vukman* za področje funkcionalne analize (1990), *Vladislav Rajkovič* in *Marko Bobanc* za pomembne dosežke na področju računalniško podprtega odločanja z uporabo metod umetne inteligence (1990), *Jože Mlinarič* za delo *Kostanjeviška opatija 1234–1786* (1988), *Savo Spaić*, *Alojz Križman* in *Anton Klemenčič* za raziskave in razvoj malolegiranih bakrovih zlitin (1985), *Vladimir Bračič* za pomembne raziskovalne dosežke na področju geografije (1984), *Miha Drofenik* za dela, ki obravnavajo sintezo in karakterizacijo magnetnih faz na osnovi Fe_2O_3 in polprevodne keramike na osnovi BaTiO_3 (1983), *Borut Belec* za razprave in študije o geografskih značilnostih razvoja vinogradov, sadovnjakov in hmeljišč v Sloveniji (1982) ter *Andro Alujevič* in *Leopold Škerget* za dela s področja metod simultane analize temperatur in napetosti v gorivnih elementih in reaktorskih tlačnih vodih (1981).

Nagrado za izume in izboljšave za leto 1990 je prejel *Vojko Ožim* za izum hidrokinetični postopek za razželezenje vod s kisikom.

Sodelavci Univerze v Mariboru so bili tudi prejemniki nagrad s področja umetnosti. Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada so najvišja priznanja Republike Slovenije za dosežke na področju umetnosti. Prešernovo nagrado podeljujejo ustvarjalcem, ki so z vrhunskimi umetniškimi dosežki v okviru svojega življenjskega opusa trajno obogatili slovensko kulturno zakladnico. Nagrado Prešernovega sklada pa prejmejo ustvarjalci za vrhunske umetniške dosežke, ki so bili javnosti predstavljeni v zadnjih treh letih in pomenijo obogatitev slovenske kulturne zakladnice. Nagrado Prešernovega sklada v letu 2004 je prejel *Oto Rimele* za razstavo *Iluminacije*.

Pedagogi in raziskovalci Univerze v Mariboru so tudi člani Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU, n. d.). Aktivna člana SAZU sta *akademik Marko Jesenšek*, dr. jezikoslovnih znanosti, redni profesor na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, izredni član od 1. junija 2017, redni član od 1. junija 2023, tajnik razreda za filološke in literarne vede od 1. oktobra 2021, in *akademik Željko Knez*, redni profesor za kemijsko inženirstvo na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Mariboru, izredni član od 1. junija 2017 in redni član od 1. junija 2023. Pokojna član in članica SAZU sta *akademik Jože Mlinarič* (rojen 1935, umrl 2021), redni profesor za zgodovino fevdalizma in

pomožne zgodovinske vede Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru in njen zaslužni profesor, izredni član SAZU od 6. junija 1995, redni član od 7. junija 2001, in *akademikinja Zinka Zorko* (rojena 1936, umrla 2019), dr. znanosti, redna profesorica za zgodovino in dialektologijo slovenskega jezika Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru in njena zaslužna profesorica, izredna članica SAZU od 12. junija 2003, redna članica od 21. maja 2009.

Nagrade Republike Slovenije na področju šolstva se podeljujejo od leta 1966. To so najvišje državne nagrade, ki se podeljujejo za najvišje dosežke, ki pomembno prispevajo k razvoju pedagoške prakse in teorije ter h kakovostnemu izobraževanju, utrjujejo varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin v vzgoji in izobraževanju, omogočajo pozitivne vzgojne vplive šole ter spodbujajo humanizacijo odnosov v šoli. Nagrade za življenjsko delo v visokem šolstvu so prejeli *Martin Kramar* (2006), *Peter Glavič* (2010), *Ivan Gerlič* (2014), *Boris Aberšek* (2019) in *Jurka Lepičnik Vodopivec* (2020). *Majda Schmidt Krajnc* je prejela nagrado za izjemne dosežke na področju visokega šolstva (2017).

Častni znak svobode Republike Slovenije sta prejela *Majda Slajmer Japelj* (1996) in *Milan Ževart* (2002). Srebrni znak svobode Slovenije sta prejela *Tine Lab* (1999) in *Ivan Vanek Šifjar* (1999). Častni znak svobode Republike Slovenije sta prejela *Jože Florjančič* (2000) in *Božidar Krajncič*. Nosilca zlatega reda za zasluge Republike Slovenije sta *Zora Janžekovič* (2004) in *Ludvik Toplak* (2022). Red za zasluge je prejel *Zmago Turk* (2006), medaljo za zasluge pa *Ivan Kranjc* (2014). Raziskovalci Univerze v Mariboru so prejeli tudi številna mednarodna priznanja in nagrade.

5 Kakovost in trajnostni razvoj

Mednarodne lestvice razvrščanja na osnovi javno objavljene metodologije izdelajo številčno oceno kakovosti študijskih programov, dejavnosti, institucij ali nacionalnih visokošolskih sistemov. Lestvice merijo in primerjajo akademske dosežke na osnovi kvantitativnih kazalnikov in s tem spodbujajo doseganje akademske odličnosti. Lestvice so se v mednarodnem visokošolskem prostoru uveljavile kot vir informacij in kot eno izmed orodij za spremljanje kakovosti (Univerza v Mariboru, n. d. b.).

Univerza v Mariboru postavlja načela družbene odgovornosti in trajnostnega razvoja v ospredje svojih aktivnosti. Strategija Univerze v Mariboru v svojih ciljih zasleduje vključujoč, inovativen in povezan visokošolski prostor, ki bo usposabljal aktivne,

kritične in odgovorne državljane, zagotavljal kakovost izobraževanja in raziskovanja, akademsko integriteto in skrbel za trajnostni razvoj družbe. Univerza v Mariboru stremi k trajnostnemu, družbeno odgovornemu in kakovostnemu razvoju znanstvenih ved in umetniških disciplin ter raziskovalnih področij in podpodročij ob upoštevanju načel pametne specializacije s poudarkom na reševanju družbenih izzivov. Univerza v Mariboru je najbolj ocenjena slovenska univerza, uvrščena na lestvici *Times Impact Rankings*, ki ocenjuje, kako univerze skrbijo in vključujejo cilje trajnostnega razvoja v svoje delo. Univerza v Mariboru spremlja in vpeljuje doseganje vedno več ciljev trajnostnega razvoja v svoje delovanje, letos je na lestvici sodelovala z enajstimi cilji trajnostnega razvoja. Področje kakovosti vsebuje tudi izobraževanja in izpopolnjevanja zaposlenih, evalvacije dela po posameznih področjih ter študentske ankete. Univerza je tudi prijazna do študentov s posebnimi potrebami. Univerza v Mariboru zanje prilagaja izobraževalni proces in jim z infrastrukturnimi posegi v stavbe omogoča lažji dostop in uporabo prostorov (Univerza v Mariboru, n. d. a.).

Prizadevanja za trajnostni razvoj univerze potekajo na dva načina, in sicer z umeščanjem zelenih in drugih trajnostnih vsebin v izobraževanje in raziskovanje ter z družbeno dejavnostjo univerze na področju trajnostnega razvoja družbe nasploh (Vovk idr., 2025).

Prispevek k ugledu ter povezanost univerze z drugimi institucijami, organizacijami in civilno družbo se kaže v številnih rezultatih na različnih področjih dejavnosti univerze in v umeščanju znanja v različna prizadevanja za dvig kakovosti življenja, razumevanja družbenih in naravnih pojavov ter prispevka k razvoju tehnologij in procesov. Nagrade in priznanja, od univerzitetnih do nacionalnih in mednarodnih, ter članstva v nacionalnih znanstvenih združenjih in mednarodnih akademijah znanosti in umetnosti pričajo o razvoju posameznikov in naše univerze kot celote. Prispevek posameznikov, ki so prejeli visoka nacionalna in mednarodna priznanja ter nagrade, k ugledu univerze je velik.

6 Mednarodno sodelovanje in internacionalizacija

Mednarodno sodelovanje je pomembno za razvoj univerze. Sodelovanje z najboljšimi vodi v napredek, ustrezno spreminjanje praks in novo znanje. Pogoj 3-mesečnega pedagoškega ali raziskovalnega delovanja v tujini na področju izvolitev v nazive visokošolskih učiteljev in visokošolskih sodelavcev je izjemnega pomena, še

posebej, če se posameznik odloči, da bo čas preživel na univerzi, ki je vodilna na določenem področju. Pri tem gre za medsebojno spoznavanje in če je rezultat takšnega sodelovanja razvoj predmeta, objava članka v znanstveni reviji ali priprava novega projekta, je to odlično. Tudi obiski kolegov z drugih univerz v Mariboru so zelo koristni za obe strani. Nenazadnje, vključevanje študentov v mednarodne izmenjave, ne le na področju izobraževanja, ampak tudi študentskega raziskovalnega dela, z udeležbami na mednarodnih konferencah ali poletnih (doktorskih) šolah, je izjemna izkušnja za mlade ljudi (Univerza v Mariboru, n. d. č.). Število sporazumov Univerze v Mariboru o sodelovanju z univerzami po svetu, ki niso le črka na papirju, je do leta 2025 naraslo na 650.⁴

Poleg ustaljenih programov mednarodnega sodelovanja in zveze evropskih univerz ATHENA, predavateljskih, študentskih ter drugih izmenjav v okviru programa Erasmus+ in organizacije poletnih šol so pomembni tudi drugi programi za krepitev povezav med raziskovalci (npr. Švicarska nacionalna znanstvena fundacija in program Fulbright), ki privedejo do dviga kakovosti dela in vključevanja zaposlenih na Univerzi v Mariboru v evropske in mednarodne znanstvene kroge, združenja in projektne ter razvojne skupine (Swiss National Science Foundation, n. d.; U.S. Embassy in Slovenia, n. d.; Univerza v Mariboru, n. d. č.). Mednarodno sodelovanje je možno povezano z raziskovalnim delom, sledi pedagoško delo, študentske izmenjave, v zadnjem času pa tudi mednarodno sodelovanje in izmenjave administrativnega in podpornega osebja Univerze v Mariboru. Univerza v Mariboru se je z različnimi, tudi konferenčnimi dejavnostmi zarisana na zemljevid svetovne znanosti.

7 Družbeno udejstvovanje in pojavljanje v medijih

Misleci in družbeni kritiki kot del akademskega okolja na Univerzi v Mariboru so pomembni spremljevalci ter ocenjevalci družbenih dogajanj. Komentirajo dogodke in Univerzo v Mariboru predstavljajo v medijih, predvsem na televiziji, radiu in v dnevnem tisku. Prispevki v medijih pomembno vplivajo na predstavljanje dela na univerzi, komentiranje družbenih dogajanj in ozaveščanje javnosti o določenih temah. V času informacijske tehnologije ter sodobne informacijske družbe na to področje pomembno vplivata svetovni splet in odprta znanost. Predstavniki univerze so nepogrešljivi člani delovnih skupin za pripravo zakonodaje (ne le s

⁴ Za podatke o mednarodni dejavnosti se zahvaljujem Urošu Klinetu z rektorata Univerze v Mariboru.

področja visokega šolstva in raziskovalne dejavnosti) ter nacionalnih programov iz različnih sektorjev družbenega življenja (npr. socialne, zdravstvene, kmetijske, migracijske, varnostne in kriminalitetne politike). Univerza na svoji spletni strani obvešča javnost o najpomembnejših dogodkih (Univerza v Mariboru, n. d. c.).

8 Vodenje in upravljanje univerze

Vodenje in upravljanje sta pomembna vidika delovanja univerze, saj se pred njo postavljajo vse večji izzivi, predvsem pa specializacije posameznih administrativnih opravil. Vlogo pri tem imajo strokovne službe rektorata, fakultet in univerzitetna knjižnica. Visoko usposobljen kader, ki nudi podporo pedagoškim in raziskovalnim delavcem, je izjemno pomemben. Skrb za kadre Univerze v Mariboru je še posebej pomembna, saj je treba zagotoviti trajnostni razvoj, to pa lahko zagotovijo le vrhunski kadri, predani svojemu poslanstvu. Brez ustreznih in dobrih kadrov ni pedagoškega, raziskovalnega, umetniškega in razvojnega dela. To je predpogoj, da se vzpostavi kakovosten izobraževalni in raziskovalni sistem ter da se študentom ponudi kakovostno znanje in zagotovi konkurenčnost na trgu delovne sile. Pri tem je treba poudariti, da si univerza zavzeto prizadeva za strokovni razvoj vseh kadrov, upošteva etične in profesionalne vidike, povezane z delom, zagotavlja dobre pogoje zaposlovanja, ustrezne delovne pogoje, izvaja usposabljanja ter razvoj kakovosti na vseh področjih. Slednje je odlika Univerze v Mariboru na večini področij, kajti brez kakovosti ni napredka. Spremljanje in izvajanje kadrovske politike s prizadevanji za čim boljši kader je pomembno za izvajanje nalog v sedanjem času in za prihodnji razvoj univerze.

Vodstvo Univerze v Mariboru si prizadeva tudi za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih. Zametki sistematično organiziranih usposabljanj za zaposlene na Univerzi v Mariboru segajo v leto 2014, ko smo si za cilj zadali vzpostavitev Centra za razvoj in kariero zaposlenih, v okviru katerega je bil namen izvajati delavnice, dostopne vsem zaposlenim, z namenom prepoznavanja in nadgrajevanja ključnih kompetenc pri opravljanju njihovega dela. Na podlagi informacij, pridobljenih iz primerov dobrih praks partnerskih univerz, ter rezultatov ankete o potrebnih znanjih in kompetencah zaposlenih je Univerza v Mariboru leta 2015 oblikovala prvi celoviti program izobraževanj in usposabljanj za zaposlene. Razvoj na tem področju je intenziven in leta 2025 univerza ponuja široko paleto usposabljanj in izobraževanj, ki jih izvajajo domači strokovnjaki in tudi drugi priznani strokovnjaki iz Slovenije in tujine z bogatimi izkušnjami in ustreznimi strokovnimi znanji. Dodatna

izobraževanja in usposabljanja so na voljo tudi študentom in raziskovalcem na začetku znanstvene kariere.

Univerza v Mariboru se lahko pohvali s Centrom za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje (Univerza v Mariboru, n. d.). Namen centra je spodbujati in podpirati razumsko (intelektualno) in družabno sodelovanje med člani centra z načrtovanjem dejavnosti (npr. srečanj, predavanj, delavnic, izletov, interesnih skupin) v zadevah skupnega pomena; podpirati akademsko delo tistih članov, ki nadaljujejo s takim delom; zagotavljati, da člani dobivajo priznanje, ugodnosti in pozornost, ki so primerni njihovem dolgoletnemu sodelovanju in prispevkom Univerzi v Mariboru (UM); vzdrževati tesno sodelovanje med člani in UM; sodelovati z UM, da bi izrabili duševne in akademske vire članov; dvigovati zavest o preteklih, sedanjih in možnih prihodnjih prispevkih članov UM ter mestni, državni in svetovni skupnosti; iskati in uporabljati dodatne poti za služenje in vključevanje članov. Ključna vloga centra je tudi spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja.

Univerza v Mariboru je ustanovila tudi Univerzitetno založbo Univerze v Mariboru, ki skrbi za objavlanje monografij, zbornikov, revij, učbenikov in drugih publikacij, pomembnih za pedagoški in raziskovalni proces, ter promocijo univerze v širšem okolju. Od septembra 2016 do pomladi 2025 je založba izdala 782 različnih monografskih publikacij. Založba izdaja 16 strokovnih in znanstvenih revij in se poteguje za uvrstitev v Scopus (Univerzitetna založba, n. d.).

Univerzo v Mariboru pozitivno označuje vključevanje študentov in študentk v odločevalske procese ter evalvacijo pedagoškega procesa. Že zelo zgodaj na razvojni poti univerze so postali člani in članice organov univerze, senata, komisij, odborov itd. Pomembno je tudi to, da številni diplomanti in diplomantke različnih smeri po opravljenem dodiplomskem in podiplomskem študiju tvorijo del razvojnega jedra univerze.

9 Sklepno razmišljanje in zahvala

Univerza v Mariboru je prisotna povsod po mestu, v mestnem jedru, na njegovem obrobju in v različnih predelih. Tudi zato je Maribor univerzitetno mesto; mesto, polno mladih ljudi, ki poživijo mestno središče in mesto v celoti, vdihujejo mestu življenje in mladost. Tako je tudi na lokacijah, kjer se mladi izobražujejo na

fakultetah, ki imajo sedež zunaj Maribora. Univerza v Mariboru je v svojem petdesetletnem razvoju postala svetovno prepoznavna univerza, ki je ambiciozna, trajnostno naravnana, odprta, razvijajoča se visokošolska in raziskovalna institucija in ima vse lastnosti institucije, ki se dobro zaveda preteklosti, sedanjosti in je usmerjena v prihodnost. Univerza se lahko pohvali z odličnimi študenti in prepoznavnimi diplomanti na vseh stopnjah študija. Dobro je umeščena v slovenski družbeni prostor, saj krepi tudi svojo družbeno vlogo. Zato skrbi za razvoj kadrov in ustreznih delovnih pogojev za pedagoške delavce in raziskovalce ter za vse druge zaposlene na univerzi.

Brez strokovnih služb, sodelavk in sodelavcev strokovnih služb rektorata, fakultet, knjižnic in študentskih domov tudi ne bi bilo prej zapisanega razvoja univerze. Univerza je kompleksen ustroj in kakovost univerze je odvisna od vseh segmentov ustroja. V mnogih izpostavljenih dejstvih so v ozadju tudi dejanja strokovnih delavcev in delavk, ki povsod ustvarjajo podstat za kakovostno izvajanje izobraževanja, raziskovanja in umetniškega dela, učenja študentov in poučevanja visokošolskih učiteljev.

Pri urejanju tako pomembne publikacije, kot je ta, in pri pisanju uvodnika se porajajo številni občutki in spomini. Čeprav se je fakulteta, kjer delam že od leta 1992, v svojem razvoju večkrat preoblikovala in postala šele jeseni leta 2003 polnopravna članica Univerze v Mariboru, spadamo med mlajše članice mariborske univerze, vsekakor pa ene izmed zelo dejavnih. V tem obdobju sem spoznal številne ravni delovanja, od visokošolskega učitelja do predstojnika katedre za kriminologijo, prodekana za raziskovalno delo, dekana, predsednika upravnega odbora Univerze v Mariboru, člana komisij na fakulteti in univerzi ter članstva v senatu fakultete in na univerzi. Od vsega dela je najpomembnejše delo s študenti, ki so naša prihodnost. Pomembna je tudi raziskovalna dejavnost, ki je pravzaprav tisto, kar nas raziskovalce motivira za še bolj kakovostno delo, dejavnost, kjer lahko izživimo svojo znanstveno radoživost, iskrivost, radovednost in iskanje novega. Ta čudoviti svet spoznavanja resnic, zakonitosti, ki je v procesu raziskovanja zapleten, na koncu pa največkrat čisto enostaven. Članice univerze se zelo razlikujejo, saj je težko dati na skupni imenovalc družboslovje, humanistiko, tehniko, naravoslovje in umetnost. To, kar šteje, je dejstvo, da poleg pedagoškega dela s študenti prispevamo k znanosti, kritični družboslovni misli in umetnosti, ne le v nacionalnem, ampak tudi v globalnem okolju. Pri tem je treba upoštevati humanistične vrednote in družbeno odgovornost univerze.

Petdeset let je veliko in malo. Ne morem mimo spomina na pogovor v času obiska pred približno desetimi leti na Univerzi v Cambridgeu v Pembroke kolidžu v Veliki Britaniji. Eden od profesorjev me je vprašal, ali je univerza, iz katere prihajam, stara. Odgovoril sem mu, da je stara približno štirideset let. Da, je kar stara. Nasmejal se je in dejal, da je verjetno zelo mlada. Odvisno od perspektive in primerjave.

Mladost naše univerze je pravzaprav prednost. Kljub mladosti institucije, zaposleni in študenti dosegajo odlične rezultate in nekateri rezultati dosegajo tudi globalne razsežnosti. Iz malega raste veliko in petdeset let je za nas lepa starost, ki omogoča veliko. Kot je izpostavljeno v zaključnem poglavju o razvoju univerze, ugotavljam, da se z enakimi ali podobnimi izzivi soočajo tudi zelo stare univerze, pa tudi mlajše. Starost univerze pri tem nima tako velikega pomena. Štejejo pa predvsem financiranje, kakovost kadrov, kakovost izobraževalnih programov, raziskovalni dosežki, pa tudi vpliv univerze na družbeno življenje, kritična misel in umeščenost univerze v številne družbene dejavnosti, tako mednarodne, nacionalne in regionalne kot tudi lokalne. Še posebej je pomembno mednarodno povezovanje in učenje od najboljših, sodelovanje z najboljšimi ter prenos znanja v naše družbeno okolje. Pred vsemi, ki delajo v različnih akademskih okoljih, so podobni izzivi. Kljub temu lahko dokaj optimistično zremo v prihodnost, saj ima univerza obetaven kader za ohranjanje ustreznega položaja na področju visokega šolstva in raziskovanja. Naj samo omenim izobraževanje za deficitarne poklice, na primer pomanjkanje zdravnikov in zobozdravnikov, ter druga področja, kjer univerza lahko zapolni prazen prostor, vendar ne čez noč. Edina stalnica v družbi so nenehne spremembe, ki se jim je treba prilagajati in iskati optimalne rešitve. Univerza v Mariboru si na tem področju zelo prizadeva dosegati visoke cilje in upam si trditi, da ni bojazni, da bi zmanjkalo dela in novih raziskovalnih izzivov.

Kratek pregled poglavij v pričujoči monografiji odpira številne perspektive razvoja univerze, pri čemer bi izpostavil naslednje. Prizadevanja pred ustanovitvijo Univerze v Mariboru, med njo in po njej so postavila temelje prihodnjega razvoja (Melanšek in Friš, 2025), zavedanje o potrebah univerze, prehojena trnova pot, pravni temelji in politična podpora v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so pri tem imeli izjemno pomembno vlogo (Ivanjko idr., 2025). Lobnik in Gabrijelčič (2025) ugotavljata, da mora imeti univerza prostore, ki so umeščeni v širši prostor in omogočajo funkcionalnost za izvajanje izobraževalnega, raziskovalnega, umetniškega dela in drugih dejavnosti. Prostorji morajo biti estetski in morajo odražati mogočnost univerze. Poleg funkcionalnosti je pomemben tudi videz ter varnost prostorov in

objektov. Avtorja (Lobnik in Gabrijelčič, 2025) predstavita preteklo gradnjo in obnavljanje objektov ter izzive gradnje novih prostorov fakultet. Rektorat, središče univerze, je v prelepi zgradbi iz leta 1886, ki celotni univerzi daje čar (Univerza v Mariboru, n. d. i.). Žnidaršič idr. (2025) predstavijo značilnosti kadrov Univerze v Mariboru ter izzive na področju kadrovske politike v prihodnje. Kot ključni element izpostavljajo tudi zaposlenim prijazno delovno okolje. Na kadrovskem področju je precej izzivov za prihodnost, predvsem glede vzdrževanja kakovosti in prepoznavnosti univerze, ki ju določajo kakovost kadrov, usposobljenost zaposlenih za delo, kompetence zaposlenih in njihova sposobnost za učenje in prilagajanje novim razmeram ter visoki etični standardi. V letu 2022 je bila sprejeta »Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030« (ReNPVŠ30) (2022), ki na področju kadrov predvideva predvsem dva ukrepa, in sicer spodbujanje sistema mednarodno odprte kadrovske politike oziroma spodbujanje sistemske kadrovske krepitve visokošolskih zavodov ter zagotavljanje privlačnih raziskovalnih pogojev, pri čemer je tudi obveza Univerze v Mariboru, da temu sledi (Žnidaršič idr., 2025). Sotlar in Frumen (2025) nas popeljeta skozi široko paleto programov na fakultetah ter izobraževalne dejavnosti Univerze v Mariboru, kajti temeljna dejavnost vsake univerze je izobraževalna dejavnost. Področja izobraževanja so naslednja: družbene vede, novinarstvo in informacijska znanost; poslovne in upravne vede, pravo; informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT); tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo; naravoslovje, matematika in statistika; kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo in veterinarstvo; transport, varnost, gostinstvo in turizem, osebne storitve; zdravstvo in socialna varnost; umetnost in humanistika. Znanost in umetnost sta pomembni področji, ki ju razvija univerza. Korošak idr. (2025) predstavijo najbolj dejavna področja raziskovanja na posameznih fakultetah Univerze v Mariboru in področje umetnosti – likovno in glasbeno umetnost, ki odlikujeta našo univerzo. Hrast idr. (2025) ugotavljajo, da so poleg kadra najpomembnejši študenti, ki so tudi najštevilčnejši, kajti njim je namenjeno izobraževanje. Del študentov po zaključenem študiju ostane na univerzi in so del kadrovskega jedra univerze na izobraževalnem, raziskovalnem, administrativnem ali logističnem delu institucije. Univerza v Mariboru je znana po dejavni vlogi študentov v številnih odločevalskih procesih na ravni fakultet in univerze kot celote. Tominc idr. (2025) predstavijo mednarodno povezovanje zaposlenih na univerzi in študentov, ki je ključnega pomena za umeščanje univerze v mednarodni prostor, sodelovanje pri pripravi skupnih izobraževalnih programov (npr. doktorskih šol), raziskav in razvojnih projektov. Mednarodno sodelovanje pomeni tudi delovanje raziskovalcev v mednarodnih uredniških odborih posameznih publikacij in zbirk pri mednarodnih založbah, v

uredniškem delu pri mednarodnih znanstvenih revijah, v soorganizaciji mednarodnih konferenc in drugih oblikah sodelovanja z univerzami v tujini. Trajnostni razvoj univerze se sklada s cilji trajnostnega razvoja družbe nasploh. Prispevek univerze na področjih trajnostnega razvoja je lahko velik. Če povzamemo cilje trajnostnega razvoja Organizacije združenih narodov, lahko na vsakem področju najdemo razloge za dejavno vlogo univerze na izobraževalnem ali raziskovalnem področju. Cilji trajnostnega razvoja Združenih narodov poleg odprave revščine, lakote, zagotavljanja zdravja, zdravstvenega varstva in blaginje, kakovostnega izobraževanja, enakosti med spoloma, čiste vode in sanitarne ureditve, cenovno dostopne in čiste energije, spodobnega dela in ekonomske rasti, industrije, inovacij in infrastrukture, zmanjševanja neenakosti, trajnih mest in skupnosti, odgovorne porabe in proizvodnje, podnebnih ukrepov, življenja v vodi, življenja na kopnem, miru, pravičnosti in močne institucije ter partnerstva poudarjajo tudi pomen odzivanja na varnostne grožnje ter zagotavljanje kakovosti življenja ljudi (Vovk idr. 2025). Vovk idr. (2025) še posebej izpostavljajo področja, kjer je Univerza v Mariboru dosegla nekaj vidnejših dosežkov glede zagotavljanja trajnostnega razvoja. Kačič idr. (2025) poudarjajo pomen evropske integracije, mikrodokazil, digitalizacije in zelenega prehoda, torej v prihodnost usmerjenega razvoja Univerze v Mariboru. Vsebine, za katere avtorji menijo, da so pomembne za prihodnji razvoj univerze, ki je del evropskega visokošolskega prostora, so zavedanje o globalizaciji in mednarodnih razsežnosti visokega šolstva, nadaljevanje procesov bolonjske deklaracije o visokem šolstvu ter prilagajanje novim potrebam in razmeram v Evropi na področju zaposlovanja, razvoja novih poklicev ipd. Sledijo ambiciozni cilji, da bi dosegli dvajset odstotkov mobilnost študentov v evropskem prostoru, kreiranje univerze brez zidov za soočanje s sodobnimi izzivi, kot so podnebne spremembe in ekološki izzivi. Treba je zagotoviti evropska univerzitetna zaveznitva in ustrezno nacionalno zakonodajo ter uresničiti Strategijo Univerze v Mariboru 2021–2030. Ne pozabimo, da mora biti univerza močna, avtonomna in odgovorna – imeti mora močno vodstvo in zadostno avtonomijo, da lahko učinkovito opravlja svoje poslanstvo. Biti mora odgovorna družbi, ki ji služi, ter pri svojem delovanju spoštovati akademsko svobodo in visoke etične standarde.

V naslednjih desetih poglavjih je predstavljen izjemno bogat opus dejavnosti sodelavcev in študentov Univerze v Mariboru. Knjigo priporočam v branje vsem, ki jih zanima razvoj naše univerze, predvsem pa menim, da bi knjigo moral prebrati vsak zaposleni na Univerzi v Mariboru, da si ustvari vtis o njenem razvoju v zadnjih

petdesetih letih, o sedanjem položaju in možnih smereh razvoja v prihodnje, kajti univerza smo ljudje, od prvega do zadnjega zaposlenega.

V publikacijo smo uredniki in avtorji v kratkem času vložili veliko truda, da bi 18. septembra 2025 obeležili petdeseto obletnico naše univerze, kjer delamo in opravljamo naše temeljno poslanstvo. Delo z mladimi, raziskovanje in umetniška dejavnost ter prispevek k družbi je privilegij in poslanstvo članov akademske skupnosti.

Pričujoča monografija naj služi kolegicam in kolegom univerze v razmislek o pisanju zgodovine posameznih fakultet (nekateri fakultete so to nalogo že opravile), ki presega brošure, ampak se analize in sinteze svojega dela loteva natančno in kritično. Razmisliti je treba tudi o morebitnih monografijah po posameznih področjih dela Univerze v Mariboru, saj je v tej publikaciji nemogoče zaobseči vse delo kolegic in kolegov, ki je nastalo v zadnjih petdesetih letih. Urednika, uredniški odbor in avtorji skupaj z recenzenti, lektorici in tehničnimi uredniki smo se potrudili po svojih najboljših močeh, da smo po približno pol leta intenzivnega dela prišli do obsežnega dela, ki je zdaj pred vami.

Avtoricam in avtorjem poglavij se zahvaljujem za njihov izjemni prispevek pri dokumentiranju razvoja Univerze v Mariboru. Nenazadnje gre velika zahvala kolegicam in kolegom, ki so poleg avtorjev pomagali pri nastajanju te publikacije. Najprej gre zahvala najbolj dejavni članici uredniškega odbora, glavni tajnici Univerze v Mariboru Mojci Tancer Verboten, za odlično komunikacijo. Spoštovanim članom in članicam uredniškega odbora Šimetu Ivanjku, Alji Lipavici Oštir, Dušanki Mičetić Turk, Marku Marhlu in Zorki Novak Pintarič, lektorici Korneliji Sorger, recenzentom Radu Bohincu, Stanetu Pejovniku in Petru Umku, za tehnični pregled Barbari Erjavec, najlepša hvala. Velika hvala za izjemno tvorno sodelovanje in ves trud gre tudi sourednici Nataliji Ulčnik. Hvala tudi rektorju Zdravku Kačiču za vso podporo in za priložnost biti vodilni urednik tako pomembne publikacije, kar si štejem v posebno čast. Vsem zaposlenim ter študentom in študentkam želim čim lepše praznovanje petdesete obletnice ter odličen razvoj v prihodnje. Hvala vsem in naj živi ter se razvija naša *alma mater* – Univerza v Mariboru.

Viri in literatura

- Hrast, N., Majcen, Ž., Slaček, P., Lah, L., Tepić, M., in Hauc, E. (2025). Vloga in položaj študentov na Univerzi v Mariboru. V G. Meško in N. Ulčnik (ur.), *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* (str. 241–266). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Ivanjko, Š., Knez, R., Legat, D., in Tancer Verboten, M. (2025). Pravni vidiki nastanka in razvoja Univerze v Mariboru. V G. Meško in N. Ulčnik (ur.), *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* (str. 67–94). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- IZUM, Institut informacijskih znanosti, Maribor. *Servisi*. <https://izum.si/servisi-in-storitve/>
- Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije. (n. d.). *Agencija*. <https://www.aris-rs.si/sl/agencija/predstavitev.asp>
- Korošak, D., Nekrep, A., Vukman, J., Knez, Ž., Pahor, D., Stožer, A., Tominc, P., Bajc, G., Rimele, O., in Svete, T. (2025). Znanost in umetnost na univerzi v Mariboru. V G. Meško in N. Ulčnik (ur.), *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* (str. 197–240). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Lobnik, U., in Gabrijelčič, P. (2025). Prostorski razvoj Univerze v Mariboru. V G. Meško in N. Ulčnik (ur.), *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* (str. 95–118). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Melanšek, T., in Friš, F. (2025). Ustvarjanje temeljev, začetki in zgodnji razvoj Univerze v Mariboru. V G. Meško in N. Ulčnik (ur.), *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* (str. 31–66). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30). (2022). *Uradni list RS*, (49/22).
- SICRIS, Informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji. (n. d.). *Storitve*. <https://cris.cobiss.net/ecris/si/sl>
- Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU). (n. d.). *Člani SAZU*. <https://www.sazu.si/clani-sazu>
- Sotlar, A., in Frumen, S. (2025). Izobraževalna dejavnost na Univerzi v Mariboru. V G. Meško in N. Ulčnik (ur.), *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* (str. 147–196). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Swiss National Science Foundation. (n. d.). *Research*. <https://www.snf.ch/en/p7RrnNobc5iheWWy/page/research>
- Tominc, P., Presker, R., Kraljič, M., Zurb, J., Rijavec, V., Krivograd, J., Žnidaršič Mohorič, A., Gorjanc, P., Šprajc, P., in Arh, I. (2025). Internacionalizacija Univerze v Mariboru – nekaj primerov akademskega sodelovanja v mednarodnem prostoru. V G. Meško in N. Ulčnik (ur.), *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* (str. 267–304). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- U.S. Embassy in Slovenia. (n. d.). *Fulbright program*. <https://si.usembassy.gov/fulbright-program/>
- Univerza v Mariboru (n. d.). *Center za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje*. <https://www.um.si/o-univerzi/center-za-zasluzne-profesorje-in-upokojene-visokosolske-ucitelje/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. a). *Kakovost*. <https://www.um.si/kakovost/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. b). *Lestvice*. <https://www.um.si/kakovost/lestvice/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. c). *Medijsko središče*. <https://www.um.si/medijsko-sredisce/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. č). *Mednarodno sodelovanje in izmenjave*. <https://www.um.si/mednarodno-sodelovanje/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. d). *Nacionalni raziskovalni projekti*. <https://www.um.si/raziskovanje/o-raziskovanju/raziskovalne-vede/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. e). *O raziskovanju*. <https://www.um.si/raziskovanje/o-raziskovanju/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. f). *Odprta znanost*. <https://www.um.si/raziskovanje/odprta-znanost/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. g). *Stabilno financiranje znanstvenoraziskovalne dejavnosti*. <https://www.um.si/raziskovanje/o-raziskovanju/stabilno-financiranje-znanstvenoraziskovalne-dejavnosti/>

- Univerza v Mariboru. (n. d. h). *Študij*. <https://www.um.si/studij/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. i). *Zgodovina*. <https://www.um.si/o-univerzi/zgodovina/>
- Univerza v Mariboru, Študentski domovi. (n. d.). *Domovi*. <https://sd.um.si/portal/index.php/nasi-domovi>
- Univerza v Mariboru. Univerzitetna knjižnica Maribor. (n. d.). *Elektronski viri*. <https://ukm.um.si/elektronski-viri>
- Univerzitetna založba, (n. d.). *O založbi*. <https://press.um.si/index.php/ump/about>
- Kačič, Z., Mongus, D., Golob, I., Vlaovič, B., Frumen, S., in Ješovnik, A. (2025). Izzivi Univerze v Mariboru na področjih evropske integracije, mikrodokazil, digitalizacije in zelenega prehoda. V G. Meško in N. Ulčnik (ur.), *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* (str. 341–380). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Vovk, A., Presker, R., Meško, G., in Marhl, M. (2025). Trajnostna rast Univerze v Mariboru: s kakovostjo, inovativnostjo in konkurenčnostjo v varno prihodnost. V G. Meško in N. Ulčnik (ur.), *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* (str. 305–340). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Žnidaršič, J., Tancer Verboten, M., in Bernik, M. (2025). Kadrovski razvoj Univerze v Mariboru – spodbudno delovno okolje. V G. Meško in N. Ulčnik (ur.), *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* (str. 119–146). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.

USTVARJANJE TEMELJEV, ZAČETKI IN ZGODNJI RAZVOJ UNIVERZE V MARIBORU

TADEJA MELANŠEK, DARKO FRIS

Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija
tadeja.melansek1@um.si, darko.fris@um.si

Razvoj visokega šolstva v Mariboru je bil tesno povezan z reformo šolstva na Slovenskem in v Jugoslaviji ter z gospodarskimi in družbenimi potrebami severovzhodne Slovenije po drugi svetovni vojni. Med letoma 1959 in 1961 so bile v Mariboru ustanovljene prve višje šole: komercialna, tehniška, agronomska, pravna, stomatološka šola ter Pedagoška akademija. Prav tako je leta 1961 nastalo Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru, ki je predstavljalo pomemben korak k institucionalni integraciji visokošolskega prostora. V zgodnjih sedemdesetih letih so se ob podpori lokalnih in republiških oblasti začele intenzivne priprave na ustanovitev univerze. Samoupravni sporazum o združitvi v Univerzo v Mariboru je bil podpisan 12. junija 1975, 2. julija 1975 pa ga je potrdila tudi Skupščina SR Slovenije. Naslednji dan, 3. julija 1975, je svet Združenja visokošolskih zavodov Maribor tudi uradno razglasil novo univerzo in za njenega prvega rektorja so imenovali Vladimirja Bračiča.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.2](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.2)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:
višje šolstvo,
Univerza v Mariboru,
ustanovitev Univerze v
Mariboru,
začetki višjega šolstva,
1975,
Vladimir Bračič

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.2](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.2)

ISBN
978-961-299-000-8

Keywords:

higher education,
University of Maribor,
founding of the University
of Maribor,
beginnings of higher
education,
1975,
Vladimir Bračić

THE CREATION OF FOUNDATIONS, BEGINNINGS AND EARLY DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY OF MARIBOR

TADEJA MELANŠEK, DARKO FRIŠ

University of Maribor, Maribor, Slovenia
tadeja.melansek1@um.si, darko.fris@um.si

The development of higher education in Maribor was closely tied to educational reforms in Slovenia and Yugoslavia, as well as to the economic and social needs of northeastern Slovenia after the Second World War. Between 1959 and 1961, the first higher education institutions were established in Maribor, including schools of commerce, engineering, agronomy, law, dentistry, and the Pedagogical Academy. In 1961, the Association of Higher Education Institutions in Maribor was also founded, representing a significant step toward the institutional integration of the higher education landscape. In the early 1970s, with support from both local and republican authorities, intensive preparations for the establishment of a university began. The self-management agreement to merge into the University of Maribor was signed on June 12, 1975, and confirmed by the Assembly of the Socialist Republic of Slovenia on July 2, 1975. This officially marked the founding of the University of Maribor, with Vladimir Bračić serving as its first rector.

University of Maribor Press

1 Nastanek prvih višjih šol v Mariboru

V začetku petdesetih let 20. stoletja so komunistične oblasti začele izvajati celovito reformo šolstva, ki je zajela tudi področje visokega šolstva. Na Slovenskem je v tem času delovala zgolj Univerza v Ljubljani, ki se je v času reformiranja visokega šolstva soočala s številnimi izzivi, med drugim tudi s preoblikovanjem študijskih programov, uvedbo novih statutow ter nestrinjanjem univerzitetnih profesorjev. Osrednji izziv visokošolske reforme je predstavljalo vprašanje povezave bodočih višjih šol s fakultetami, saj je slednje zahtevalo stopenjski študij na fakultetah in inverzijo študija. Tako bi se na fakultetah praktični predmeti izvajali v nižjih letnikih in teoretični v višjih letnikih. S tem bi bil študij na višjih šolah primerljiv s prvo stopnjo študija na fakultetah (Gabrič, 2006; »Priporočilo o nadaljnji reformi visokošolskega študija na fakultetah Univerze v Ljubljani«, 1959). Študenti, ki bi uspešno zaključili izobraževanje na eni izmed višjih šol, bi imeli možnost študij nadaljevati na primerljivi ljubljanski fakulteti.

Konec petdesetih in v začetku šestdesetih let 20. stoletja po celotni Jugoslaviji zaznamo trend nastajanja višješolskih zavodov (npr. Niš, Priština, Split). Razloge za ta pojav lahko iščemo v težnjah zvezne oblasti po zagotavljanju hitrega dotoka čim bolj izobraženega kadra (Bračič, 1984). Na Slovenskem se je kot novo višješolsko središče ponujal Maribor, ki je veljal za eno izmed večjih in pomembnejših industrijskih središč v državi. Eden ključnih pogojev za nadaljnji gospodarski razvoj mesta je bil kvalificirani strokovni kader, ki ga je v Mariboru primanjkovalo, saj ni bilo zadostnega dotoka diplomantov iz ljubljanske univerze.

Mariborčani so se že leta 1947 zavzemali za to, da bi bila načrtovana Fakulteta za kmetijstvo in gozdarstvo organizirana prav v Mariboru. Mesto je namreč imelo tradicijo kmetijskega šolstva, ob tem se je največja koncentracija kmetijskih površin in družbenega kmetijskega sektorja nahajala prav v severovzhodnem delu Slovenije, kar je utemeljevalo umestitev nove fakultete v to okolje. Kljub temu predlog ni bil sprejet. Podobno so tudi leta 1955, ko so v Ljubljani razpravljali o ustanovitvi samostojne fakultete ali oddelka za tekstil, v Mariboru izrazili interes, da bi se ta ustanovila v mestu, vendar tudi takrat niso bili uspešni (Bračič, 2000).

Pobude za nastanek visokošolskih zavodov v Mariboru so postajale vedno izrazitejše, a nad idejo o oblikovanju novega višješolskega središča niso bili navdušeni prav vsi člani ljubljanske univerze. Določene ljubljanske profesorje je

skrbelo, da bo z ustanavljanjem višjih šol in možnostjo povezave le-teh z ljubljanskimi fakultetami prišlo do padca kakovosti študija (Gabrič, 2006). Na tem mestu velja izpostaviti, da proti ustanavljanju novega višješolskega središča ni bil uperjen pogled celotnega ljubljanskega univerzitetnega kadra. Tako je npr. rektor ljubljanske univerze (1958–1961) Dolfe Vogelnik za revijo *Naša sodobnost* leta 1961 dejal, da gre pri ustanavljanju višjih šol v Mariboru za »samoniklo porajanje novega visokošolskega jedra kot nujne posledice gospodarske in družbene vloge Maribora in mariborskega bazena« (Vogelnik, 1961, str. 164).

1.1 Ustanovitev Višje komercialne šole

Kot prva je bila v Mariboru ustanovljena Višja komercialna šola. Predlog zakona o njeni ustanovitvi je Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine Ljudske republike (LR) Slovenije obravnaval na svoji 7. seji, 29. junija 1959. Sejo izpostavljamo predvsem zato, ker so na njej razpravljali tudi o možni lokaciji nove šole. V razpravi sta se omenjali predvsem dve mesti: 1. Ljubljana, zaradi predvidene tesne povezave, ki naj bi jo višja komercialna šola imela z ekonomsko fakulteto, in 2. Maribor, ki bi po besedah predsednika odbora Franca Perovška z ustanovitvijo višje šole »izgubil značaj provincialnega mesta«, s čimer bi se »prevelika razlika med Mariborom in Ljubljano vsaj v majhni meri izgladila«. Kljub pomislekom nekaterih članov je Odbor za prosveto in kulturo že takrat podal pozitivno mnenje o ustanovitvi Višje komercialne šole v Mariboru (Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS, 1959b).

»Zakon o ustanovitvi Višje komercialne šole« (1959) je bil soglasno sprejet na 8. seji Republiškega zbora Ljudske skupščine LR Slovenije, ki je potekala 2. julija 1959 (Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o ustanovitvi Višje komercialne šole, 1959). V zakonu, ki je bil objavljen dva tedna kasneje, pa Višji komercialni šoli še ni bil določen sedež (»Zakon o višji komercialni šoli«, 1959). Čeprav lokacija sedeža šole formalno še res ni bila določena, je bilo neformalno že dogovorjeno, da bo Višja komercialna šola delovala v Mariboru. O predvideni lokaciji so bili obveščeni tudi v Mariboru, kar je omogočilo, da so se same priprave na njeno ustanovitev pričele že v juliju. V avgustu je bil imenovan pripravljalni odbor, ki je bil pooblaščen za organizacijo vseh potrebnih aktivnosti, povezanih z začetkom delovanja Višje komercialne šole v Mariboru, do izvolitve šolskega odbora (Bračič, 1984, str. 36–37; Melanšek in Friš, 2023; Poročilo za 1. redno letno skupščino VKŠ Maribor; 1961). Čeprav so v mestu že aktivno potekale priprave, je bil Maribor kot uradni sedež šole

dejansko potrjen šele z Uredbo o višji komercialni šoli, ki je bila objavljena 17. septembra 1959 (»Uredba o višji komercialni šoli«, 1959).

Slika 1: Svečana otvoritev Višje komercialne šole v Mariboru

Vir: (Gostje in slušatelji na svečani otvoritvi VKŠ v Mariboru, 1960, str. 29)

Višja komercialna šola je slovesno otvoritev doživela 23. oktobra 1959 v delu poslopja nekdanje Klasične gimnazije. Svečane otvoritve so se udeležili številni ugledni politični in javni posamezniki, med njimi tudi član Izvršnega sveta LR Slovenije ter predsednik Sveta za znanost in kulturo Boris Kocjančič, ki je prvo mariborsko višjo šolo tudi uradno odprl. Redna predavanja so se pričela tri dni kasneje, sprva na dveh oddelkih – zunanjetrgovinskem in industrijskem. Kmalu pa sta se jima pridružila še računovodsko-finančni oddelek in bančni oddelek (Bračič, 1960, 1984; Poročilo za 1. redno letno skupščino VKŠ Maribor, 1961; Poročilo o delu šole v študijskem letu 1964–65 in 1965–66, 1965; Ustanavljanje višjih šol v Mariboru: dodatek k elaboratu, 1960).

O pomenu nove višje šole so se razpisali tudi v glasilu ljubljanskih študentov *Tribuna*:

»Pomen nove šole ni le v tem, ker pomeni korak naprej v reševanju naših potreb po visokokvalificiranih kadrih v gospodarstvu, ampak predvsem v dejstvu, da je ustanovljena v kraju izven Ljubljane, ki s tem nehava biti edini center izobraževanja visokokvalificiranih kadrov, da je ustanovljena v gospodarskem centru, ki ima za to vse pogoje in morda tudi največje potrebe in da je s tem močno olajšano šolanje otrok iz delavskih slojev.« (Višja komercialna šola v Mariboru odprta, 1959, str. 14)

Že leta 1962 se je šola preimenovala v Višjo ekonomsko-komercialno šolo, s čimer so želeli poudariti, da ne gre zgolj za ozko usmerjeno strokovno šolo, temveč da zapolnjuje tudi vrzel med srednješolskim in visokošolskim izobraževanjem v ekonomiji. Višja ekonomsko-komercialna šola si je več let prizadevala, da bi prešla na drugo stopnjo in postala visoka šola. To ji je naposled uspelo 10. aprila 1969, ko je bil sprejet Zakon o Visoki ekonomsko-komercialni šoli v Mariboru. Pravico do podeljevanja doktorata je šola pridobila šele nekaj let kasneje – s tem pa se je v vseh pogledih izenačila s statusom fakultete (Kerin, 1985; »Zakon o visoki ekonomsko-komercialni šoli v Mariboru«, 1969).

1.2 Ustanovitev Višje tehniške šole

Le mesec dni kasneje so pristojni republiški organi na svojih sejah obravnavali končne verzije predlogov za ustanovitev že druge višje šole v Mariboru. Na tem mestu velja posebej izpostaviti, da si je Maribor že vrsto let prizadeval za ustanovitev nekakšne višje tehniške šole. Tako ni presenetljivo, kot je izpostavil poslanec Ludvik Gabrovšek, da je zahteva po višji tehnični šoli v Mariboru »še zlasti izbila z veliko ihto na dan, ko je bila ustanovljena višja komercialna šola« (Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS, 1959a). Predlog zakona o višji tehniški šoli so obravnavali na 11. seji Odbora za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LR Slovenije 20. novembra 1959 ter na 10. seji Republiškega zbora LR Slovenije 26. novembra 1959 (Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o Višji tehnični šoli v Mariboru, 1960). Iz slednje velja izpostaviti izjavo poslanca Vlada Majhna, v kateri je omenil idejo ustanovitve nove slovenske univerze:

pomenita zametek bodoče samostojne univerze v Mariboru (Bračič, 1984; Gabrič, 2006).

Podobno kot v Višji ekonomsko-komercialni šoli so si tudi v vodstvu Višje tehniške šole prizadevali, da bi uvedli drugostopenjski študij, in sicer na smeri strojništva, saj je v Mariboru in širše primanjkovalo diplomiranih inženirjev. Potrebo po uvedbi drugostopenjskega študija strojništva v Mariboru so podprli tako gospodarstveniki kot tudi v stanovskem društvu strojnih inženirjev in tehnikov. Pripravo osnovne dokumentacije so na Višji tehniški šoli pričeli že spomladi 1970, a se je celoten postopek zavlekel za kar tri leta. Naposled je bil Zakon o Visoki tehniški šoli v Mariboru sprejet 18. julija 1973, s čimer je bil omogočen drugostopenjski študij ne le na oddelku za strojništvo, temveč tudi na ostalih oddelkih šole (Kerin, 1985; »Zakon o Visoki tehniški šoli v Mariboru«, 1973).

1.3 Maribor postaja novo višješolsko središče: ustanovitev Višje agronomske šole, Višje stomatološke šole in Višje pravne šole

Da so slovenske oblasti v Mariboru prepoznale potencial za razvoj novega višješolskega središča na Slovenskem, govori tudi dejstvo, da so v »mestu ob Dravi« v obdobju enega leta ustanovili kar pet višješolskih institucij. Poleg že omenjenih ustanovitev Višje komercialne in Višje tehniške šole v letu 1959 so leta 1960 v mestu o ustanovili še tri nove višje šole. Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LR Slovenije je o ustanovitvi treh višjih šol v Mariboru – Višje agronomske šole, Višje stomatološke šole in Višje pravne šole – razpravljal na svoji 15. seji, 18. junija 1960 (Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS, 1960). Nekaj dni kasneje, 24. junija, so vse tri predloge zakonov omenjenih šol obravnavali in sprejeli še na 14. seji⁵ Republiškega zbora Ljudske skupščine LR Slovenije (Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o Višji agronomski šoli v Mariboru, 1960; Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o Višji stomatološki šoli v Mariboru, 1960; Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o Višji pravni šoli v Mariboru, 1960). »Zakon o Višji agronomski šoli v Mariboru« (1960), »Zakon o Višji stomatološki šoli v Mariboru« (1960) in »Zakon o Višji pravni šoli v Mariboru« (1960) so bili 7. julija objavljeni v Uradnem listu LR Slovenije.

⁵ Štirinajsta seja Republiškega zbora skupščine LR Slovenije je potekala 23. in 24. junija 1960. Na seji so obravnavali še predloge za ustanovitev Visoke šole za telesno kulturo v Ljubljani in Višje pomorske šole v Piranu.

O ustanavljanju novih višješolskih ustanov v Mariboru je poročal tudi mariborski časnik *Večer*, ki je 25. junija 1960 zapisal:

»Z ustanovitvijo novih višjih šol izvajamo nadaljnjo dekoncentracijo višjega, visokega in univerzitetnega študija, ki je bil doslej osredotočen v Ljubljani. Višje šole organiziramo v krajih, katerih razvitost in zadostno število sposobnih strokovnih kadrov zagotavlja dostojno strokovno raven in neposredno povezanost z družbeno prakso. Dekoncentracija tega študija v razne predele naše republike pa hkrati tudi omogoča močnejše vključevanje mladine v višje šole« (Tri nove višje šole v Mariboru, 1960, str. 1–2).

Slika 3: Otvoritvena slovesnost treh novih mariborskih višjih šol

Vir: (Fakulteta za kmetijstvo, 2005)

Skupna otvoritvena slovesnost treh novih mariborskih višjih šol je potekala 3. oktobra 1960 v veliki dvorani Višje agronomske šole. Slovesnosti so se udeležili številni ugledni politični in javni delavci (M. K., 1960; P. S., 1960). Govornica na slovesnosti je bila podpredsednica Okrajnega ljudskega odbora Maribor Ančka Kuhar (na sliki 3), »svečano pa je višje šole odprl« predsednik Izvršnega sveta Ljudske skupščine LR Slovenije Boris Kraigher. O slovesnosti so poročali tudi v časniku *Večer*, v prispevku pa je bila ponovno poudarjena vloga Maribora, ki je postajal »nov višješolski center v Sloveniji in v perspektivi brez dvoma nov

univerzitetni center Slovenije» (Maribor mora bistveno prispevati k razvoju višjih šol v Sloveniji, 1960).

Sprva so trem novoustanovljenim višjim šolam dodeli prostore v poslopih drugih institucij. Tako je Višja agronomska šola pridobila prostore v tedanji zgradbi Kmetijske srednje šole, Višja pravna šola je bila nameščena v poslopiju bivše Klasične gimnazije (kjer je v tem času še delovala Višja komercialna šola), Višja stomatološka šola pa je imela sprva težave s prostori in je gostovala v več zgradbah, njeni upravni prostori pa so bili na Sodni ulici 15 (Bračič, 1984, 1991).

Tako Višja pravna šola kot tudi Višja agronomska šola sta v času sprejetja samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru ohranili status višjih šol. Medtem ko je bila Višja stomatološka šola z »Zakonom o prenehanju Višje stomatološke šole v Mariboru«, sprejetim 2. oktobra 1969, postoma ukinjena.⁶

1.4 Ustanovitev Pedagoške akademije

Kot zadnja je bila v sklopu ustanavljanja prvih mariborskih višjih šol ustanovljena Pedagoška akademija Maribor. Pobuda za ustanovitev višje šole za izobraževanje osnovnošolskih učiteljev v Mariboru⁷ je bila sprožena že med obema vojnama, nato ponovno leta 1947, ko je bila v Ljubljani ustanovljena Višja pedagoška šola. V obeh primerih pa je ostalo zgolj pri željah (Bračič, 1984; Gabrič, 2006). Resnejša prizadevanja za ustanovitev Pedagoške akademije v Mariboru, ki so jih vodili nekaterih mariborski pedagogi, so se začela med letoma 1956 in 1958. Svet za prosveto in Okrajni ljudski odbor sta v perspektivnem planu gospodarskega razvoja okraja Maribor med letoma 1957 in 1961 vključila tudi ustanovitev pedagoške akademije kot prve višje šole v Mariboru (Dosežen razvoj in perspektive razvoja šolstva v okraju Maribor 1961–1965, n. d.). Na 7. redni seji Sveta za šolstvo Okrajnega ljudskega odbora Maribor, ki je potekala 2. oktobra 1958, pa so njeno ustanovitev predvideli v letu 1959 (Okrajni ljudski odbor Maribor, 1958).

⁶ V zakonu je bila ukinitve šole predvidena za 30. september 1970, študentom pa je bilo omogočeno, da so izpite in kolokvije lahko opravljali do 30. septembra 1971.

⁷ V Mariboru je imelo izobraževanje učiteljev že dolgoletno tradicijo. Začetke lahko iščemo v letu 1802, ko sta dva kandidata na mariborski »Glavni šoli« opravljala izpit po trimesečnem t. i. preparadnem tečaju – s tečajem so bili usposobljeni za organiste, cerkovnike in učitelje ljudskih šol (Bračič, 1986).

Kljub željam in prizadevanjem po ustanovitvi pedagoškega študija v Mariboru so bila ta neuspešna – v tem času pa je bilo v Mariboru ustanovljenih že pet višjih šol. Do večjega preloma je prišlo, ko se je podkomisiji, ki si je prizadevala za ustanovitev Višje pedagoške šole, porodila ideja, da bi k vpisu in nadaljevanju študija spodbudili vse študente, ki so študirali na pedagoški šoli v Ljubljani in študija niso dokončali. Vodstvu pedagoške šole v Ljubljani so predlagali ustanovitev Centra za izredni študij ljubljanske Višje pedagoške šole v Mariboru in da iz vrst mariborskih srednješolskih predavateljev izbere tiste, ki bi na njem lahko predavali. Prošnji so v Ljubljani ugodili in tako so se na višješolski ravni v Mariboru, sicer v sklopu ljubljanske šole, že v začetku leta 1961 začeli izobraževati izredni študenti (Bračič, 1984; Melanšek in Friš, 2023; Odločba: Podkomisija za ustanovitev Višje pedagoške šole v Mariboru, 1960). Časnik *Večer* je konec oktobra 1960 objavil prispevek z odmevnim naslovom: »V Mariboru tudi Višja pedagoška šola: januarja 1961 bo začel v Mariboru z delom samostojni oddelek Višje pedagoške šole v Ljubljani;« za začetek samo pomoč izrednim slušateljem; v jeseni samostojna višja šola za vzgojo učiteljskega kadra za osnovne šole! (V Mariboru tudi Višja pedagoška šola, 1960).

Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LR Slovenije je na svoji 23. seji, 22. junija 1961, obravnaval in sprejel predlog zakona o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru. Isti dan je tudi Odbor za organizacijo oblasti in upravo podal pozitivno poročilo o predlogu, dva dni kasneje pa še Zakonodajni odbor (Bračič, 1984; Gabrič, 2006; Priloge k predlogu zakona o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru, 1961; Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS, 1961). Republiški zbor Ljudske skupščine LR Slovenije pa je predlog o ustanovitvi pedagoške akademije obravnaval 26. junija 1961 (Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru, 1961). »Zakon o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru« (1961) je bil na omenjeni seji soglasno sprejet in tri dni kasneje objavljen v Uradnem listu LR Slovenije.

S tem je bila ustanovljena prva visoka šola v Mariboru, saj so bile vse druge do tedaj ustanovljene »zgolj« višje šole. Posebej je treba poudariti, da je bila Pedagoška akademija v Mariboru tudi prva pedagoška akademija na Slovenskem, namreč ljubljanska Višja pedagoška šola je bila v akademijo preoblikovana šele leta 1964 (Bračič, 1984; Gabrič, 2006). Za prostore nove Pedagoške akademije je bil zadolžen Okrajni ljudski odbor Maribor, ki ji je v začetku namenil del poslopja v nekdanji

Klasični gimnaziji – del zgradbe je v tem času že zasedala Višja pravna šola (Bračič, 1984, 1986).

Na Pedagoško akademijo v Mariboru so se lahko vpisali diplomanti vseh srednjih šol in tudi tisti, ki srednje šole sicer niso dokončali, so pa imeli za seboj štiri leta ustrezne pedagoške prakse (slednji so morali opraviti sprejemni izpit). Za programe likovne in glasbene vzgoje so bili predvideni tudi posebni preizkusi sposobnosti. Pedagoška akademija v Mariboru je prvo študijsko leto začela z 52 rednimi in 204 izrednimi študenti, pri čemer se je 164 študentov prepisalo iz že omenjenega Centra za izredni študij ljubljanske Višje pedagoške šole v Mariboru. S predavanji za redne študente so začeli 3. novembra 1961 (Bračič, 1984; Melanšek in Friš, 2023).

Pedagoška akademija v Mariboru je utrpela udarec leta 1969 z novim Zakonom o visokem šolstvu, ki je v svojem 92. členu določal, da veljajo za Pedagoški akademiji v Ljubljani in v Mariboru ista določila kot za višje šole, s čimer sta bili obe akademiji degradirani na stopnjo dvoletne višje šole (Bračič, 1984, 1986; »Ukaz o razglasitvi zakona o visokem šolstvu«, 1969).

2 Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru, predhodnik Univerze v Mariboru

Na pomembne spremembe, ki jih je povzročilo nastajanje novih višješolskih institucij v Mariboru, kaže tudi dejstvo, da je bil konec leta 1960 sprejet nov zakon na področju visokega izobraževanja, poimenovan »Zakon o visokem šolstvu v Ljudski republiki Sloveniji«, ki je nadomestil »Zakon o Univerzi v Ljubljani« (1957).

Novo sprejeti Zakon o visokem šolstvu v Ljudski republiki Sloveniji je v svojem prvem členu določal, da se vsaj trije visokošolski zavodi – fakultete, visoke šole, umetniške akademije in višje šole – lahko združijo v ustrezno drugo združenje (»Zakon o visokem šolstvu v Ljudski republiki Sloveniji«, 1960, str. 489). Na podlagi tega člena so Okrajni ljudski odbor Maribor skupaj s petimi višjimi šolami v Mariboru spomladi 1961 predlagali ustanovitev Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru. Mariborske višje šole so potrebovale koordinacijsko telo, ki bi usklajevalo delo vseh višjih šol, skrbelo za vprašanje pedagoških kadrov, učnih prostorov, materialni položaj študentov in urejalo druge skupne zadeve šol (Bračič, 1991; Gabrič, 2006; Poročilo za 2. volilno skupščino Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru, 1965).

Republiški zbor LR Slovenije je 23. maja 1961 sprejel Zakon o ustanovitvi Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru (Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o ustanovitvi Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru, 1961; »Zakon o ustanovitvi Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru«, 1961). Na ustanovni skupščini združenja, ki je bila 9. decembra 1961, je sodelovalo že šest ustanov, saj se je prvotnim petim priključila še novonastala Pedagoška akademija Maribor. Po poročanju časnika *Delo* so na skupščini najdlje razpravljali o vprašanju prehoda mariborskih diplomantov višjih šol na študij druge stopnje fakultet. Dva tedna po skupščini se je združenju pridružila tudi Visokošolska in študijska knjižnica Maribor (Bračič, 1991; Gabrič, 2006; Poročilo za 2. volilno skupščino Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru, 1965; Šolski sistem usklajamo s potrebami družbe, 1961).

Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru je bilo odgovorno za razvoj, usklajenost in kakovost pouka ter znanstvenoraziskovalnega dela na višješolskih institucijah v njegovi sestavi ter je odločalo o vseh skupnih zadevah, določenih v zakonu o visokem šolstvu, statutu ali v posebnih dogovorih. Združenje je vodil njegov predstojnik, ki je bil voljen iz vrst profesorjev vključenih višjih šol. O delu združenja sta odločala svet združenja in pedagoško-znanstveni svet združenja, ki sta za pomembna področja imenovala posebne komisije združenja in ustanavljala posebne sklade, kot so npr. študijska komisija, komisija za volitve in imenovanja in sklad Kidričevih nagrad za študente. Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru je imelo do vključenih visokošolskih zavodov skoraj enake pravice in dolžnosti, kot jih je imela univerza do vključenih fakultet (Bračič, 1975b; Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru, 1971).

3 Prizadevanja za ustanovitev Univerze v Mariboru

Kot se v *Prispevkih za zgodovino visokega šolstva v Mariboru* spominja Vladimir Bračič, so se priprave na ustanovitev Univerze v Mariboru začele poleti 1971, po sprejetju prvega osnutka Resolucije o dolgoročnem razvoju Socialistične republike (SR) Slovenije s strani Izvršnega sveta. Zaradi predvidenega povečanja števila študentov v prihodnjih letih so načrtovali, da bosta na območju SR Slovenije do leta 1985 delovali dve univerzitetni središči. Tako so se v vmesnem obdobju pričele intenzivne priprave za razvoj visokega šolstva v Mariboru, pri čemer je imel pomembno vlogo Vladimir Bračič, član Izvršnega sveta SR Slovenije. Bračič je imel pomembno vlogo že pri ustanavljanju prvih višjih šol, obenem pa je bil izvoljen za direktorja Pedagoške

akademije. V tem kontekstu ni presenetljivo, da je Vladimir Bračič o stališču Izvršnega sveta SR Slovenije glede ustanovitve novega univerzitetnega centra v Mariboru takoj obvestil takratnega predstojnika Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru, kar je pomenilo začetek priprav na ustanovitev nove univerze (Bračič, 1984).

Pomembno vlogo za pripravo osnutka dolgoročnega koncepta razvoja visokega šolstva v Mariboru je imel pomočnik glavnega tajnika združenja Franci Pivec (Bračič, 1984). Pivčev predlog so obravnavali že 29. septembra 1971 na 4. seji Sveta Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru. Kot je razvidno iz zapisnika seje, se je ob obravnavi te točke razvila živahna razprava, na osnutek pa so bili podani različni predlogi in pripombe. Svet združenja je v sklepu sprejel osnovno koncepcijo preoblikovanja mariborskega visokošolskega združenja v univerzo in zadolžil predstojnika Združenja, da pripravi potrebne analize in projekcije. Ob tem so predlagali izdelavo raziskovalnega projekta, ki bi bil financiran iz sredstev republiške izobraževalne skupnosti. V sklepu so prav tako sprejeli, da se načrt razvoja združenja do leta 1975 obravnava kot del dolgoročne strategije. Ob upoštevanju pripomb iz razprave so načrt ocenili kot realen, predstojnika pa pooblastili, da ustrezno urejen dokument predloži lokalnim in republiškim ustanovam (Svet Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru, 1971). Na podlagi konceptov, sprejetih na omenjeni seji, je Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru oktobra pripravilo obsežen dokument na 43 straneh z naslovom Razvojni načrt visokošolskih zavodov v Mariboru: za obdobje 1971 in 1975, v katerem so predvideli ustanovitev drugega slovenskega univerzitetnega središča v Mariboru, v katerem naj bi bilo okoli 8.000 študentov (Razvojni načrt visokošolskih zavodov v Mariboru: za obdobje 1971–1975, 1971). V prvi polovici novembra 1971 so tako na Združenju pripravili osnutek raziskovalnega projekta organizacije nove Univerze v Mariboru, v sklopu katerega so si zadali štiri ključne cilje celotne raziskave: 1. izoblikovati model organizacije nove univerze, ki bo k pozitivnim spremembam stimuliral celotno slovensko visokošolsko strukturo, 2. predložiti institucionalno strukturo nove univerze, ki bo najbolj vzpodbujala ustvarjalno in učinkovito delovanje vseh udeležencev učno-raziskovalnega procesa na pedagoškem in raziskovalnem področju, 3. izdelati koncept, ki bo omogočil neposredno komunikacijo s proizvodnjo in družbeno sredino, ter 4. izdelati podroben sistem zbiranja in obdelave podatkov o dejavnosti in virih v visokem šolstvu. Ob ciljih so bile opisane tudi raziskovalne naloge, s pomočjo katerih naj bi bili ti doseženi (Poročilo o poteku projekta univerze v

Mariboru, n. d.;⁸ Skica predloga raziskovalnega projekta modela organizacije nove univerze v Mariboru, 1971).

Že v drugi polovici novembra je Skupščina občine Maribor imenovala posebno komisijo, katere naloga je bila priprava predloga prostorske zasnove univerze. V začetni fazi delovanja komisije je Zavod za urbanizem Maribor predlagal lokacije za nekatere višješolske objekte, med drugim tudi lokacijo za bodoči rektorat na Slomškovem trgu, v stavbi Mestne hranilnice. Nezazidan prostor za njo pa je predvidel za gradnjo novega poslopja bodoče univerzitetne knjižnice. Komisijo v *Prispevkih za zgodovino visokega šolstva v Mariboru* omenja tudi Vladimir Bračič, ki je bil njen član. Prav tako je bil član komisije za razvoj mariborskega visokošolskega središča, ki jo je 20. januarja 1972 imenoval Pedagoško znanstveni svet Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru. Po njegovih besedah se je ta komisija redno opredeljevala o vseh pomembnejših vprašanjih, povezanih z ustanovitvijo univerze, in bila zelo aktivna, saj naj bi se v obdobju šestih mesecev sestala kar desetkrat (Bračič, 1984).

Iz časovnice začetnega delovanja projekta univerze v Mariboru, ki je razvidna iz Poročila o poteku projekta Univerze v Mariboru, izhaja, da so v tem obdobju tudi opredelili predvidene stroške za dvoletni projekt, predlog financiranja pa poslali Izvršnemu odboru RIS. V prošnji se je Združenje zavezalo, da bo do leta 1975 sestavilo podroben program preraščanja v univerzo. Prošnji so ugodili 18. januarja 1972, ko jih je predsednik Izvršnega odbora RIS obvestil, da so projekt pripravljeni financirati v zaprošenem obsegu (Poročilo o poteku projekta univerze v Mariboru, n. d.).

O novi univerzi v Mariboru pa se ni razpravljalo zgolj v naštetih komisijah, temveč so o njej debatirali tudi na različnih konferencah. Tako so mariborski in ljubljanski študenti na prvi seji republiške konference Zveze skupnosti slovenskih študentov, ki je potekala 17. decembra 1971, obravnavali vprašanje ustanovitve mariborske univerze (Čerin, 1971). Na konferenci je Franci Pivec predstavil osnutek projekta bodoče mariborske univerze. Med ključnimi izzivi, ki bi se lahko pojavili v prehodnem obdobju, sta bila izpostavljena predvsem zagotovitev usposobljenega kadra in ustrezno financiranje (Šrimpf, 1971a). Nasploh pa naj bi bili, po pisanju časnika *Večer*, odzivi študentov na drugo slovensko univerzo zelo pozitivni in

⁸ Poročilo sicer ni datirano, je pa iz besedila razvidno, da je nastalo po 27. novembru 1972.

vzpodbujajoči, saj naj bi ta motivirala Univerzo v Ljubljani h konstruktivnemu dialogu, ki naj bi soustvarjal moderno zasnovano univerzo (Šrimpf, 1971b).

Nekaj dni kasneje, 23. decembra 1971, so o mariborski univerzi razpravljali tudi na prvi seji konference Zveze komunistov Slovenije (ZKS) visokošolskih zavodov Maribor. Poudarjeno je bilo, da si bodoča univerza v Mariboru ne bo mogla »privzeti vzdevka sodobna« brez marksistične katedre oz. instituta, ki bi se osredotočal na področja eksperimentalnega družboslovja. Vladimir Bračič je ta dan predstavil takratno stanje, začrtan program dela in izpostavil ključno vlogo, ki jo bodo imeli pri Zvezi komunistov Visokošolskih zavodov Maribor (D. V., 1971; F. Š., 1971; Vabilo na prvo sejo konference ZKS visokošolskih zavodov Maribor, 1971).

Od vsaj sredine decembra 1971 je ideja o novi univerzi dosegla tudi širšo javnost, saj sta o le-tej v več prispevkih poročala osrednja slovenska časnika *Večer* in *Delo*. Oba časnika sta javnost obveščala o poteku razprav na konferencah in podrobneje predstavila dotedanje delo na tem področju. O tem je npr. Drago Jančar za *Večer* zapisal:

»Teoretične predpostavke o nujnosti nastanka nove slovenske univerze so se komaj 'usedle' v zavest Slovencev, ko so nam delavci na mariborskih visokošolskih zavodih že ponudili Razvojni načrt visokošolskih zavodov v Mariboru za obdobje 1971–1975.« (Jančar, 1972, str. 2)

V Jančarjevem prispevku je širši javnosti predstavljen tudi razvojni načrt mariborske univerze. Sodeč po tem načrtu naj bi Univerza v Mariboru razbremenila ljubljansko univerzo in razvijala discipline, ki so povezane z razvojem sodobnih ekonomskoproizvodnih sistemov. Te discipline je mogoče razdeliti na tri skupine: 1. discipline, ki so potrebne za učinkovito realizacijo obveznega osemletnega študija; 2. discipline, ki so potrebne za realizacijo sodobne tehnologije, in 3. discipline, ki so potrebne za usmerjanje in organizacijo ekonomskoproizvodnih sistemov (tukaj je bil mišljen sklop pravno-ekonomsko-socioloških ved). Po Jančarjevih ugotovitvah so ti trije sklopi mariborskega visokošolskega izobraževalnega projekta nedvomno nakazovali na kompletno univerzo, ki bi razvijala tako humanistične kot tehniške vede. Glede visokega šolstva v Mariboru je še pripomnil: »Visokošolski Maribor se je torej enkrat za vselej odločil, da ne bo zgolj proizvajalec kadrov, neposredno potrebnih za gospodarstvo, ampak bo tudi kreator inovacijskih izobrazbenih in znanstvenih procesov.« (Jančar, 1972)

Februarja 1972 je potekal tridnevni posvet predsednikov prosvetno-kulturnih zborov zvezne skupščine in republiških ter pokrajinskih skupščin. Na koncu tega posveta so udeleženci obiskali Maribor in se seznanili z načrti za postopno preraščanje tamkajšnjih višjih in visokih šol v drugo slovensko univerzitetno središče. Goste iz drugih republik pa so po poročanju časnikov predvsem zanimale smernice za nadaljnji razvoj bodočega univerzitetnega središča, in sicer tako z vidika regionalnih gospodarskih in kulturnih potrebščin kot tudi z vidika celostnega razvoja visokega šolstva v SR Sloveniji (J. S., 1972; Od višjih šol do univerze, 1972).

V aprilu 1972 je bil odobren predlog projekta univerze v Mariboru. Za vodjo raziskovalnega projekta je bil imenovan Vladimir Bračič, za sekretarja projekta pa Franci Pivec. Za potrebe izvedbe projekta so bili k sodelovanju povabljeni mnogi posamezniki, ki so bili zadolženi za razne »raziskovalne naloge« (Bračič, 1984; Poročilo o poteku projekta univerze v Mariboru, n. d.). Na tem mestu velja posebej izpostaviti omenjene naloge in vse sodelujoče:

1. Univerza Maribor v samoupravnih družbeno ekonomskih odnosih: Dušan Kidrič (svetovalec RIS Ljubljana).
2. Razvoj profilov in kadrovskih potreb relevantnih za bodočo Univerzo Maribor: Pavle Kogej (svetovalec republiškega zavoda za zaposlovanje Ljubljana).
3. Prostorska zasnova Univerze v Mariboru: Peter Gabrijelčič (asist. in katedra za urbanizem FAGG).
4. Organizacijski model Univerze Maribor: Vladimir Bračič (prof. PA), Avguštin Lah (izr. prof. VŠOD), Ciril Mikl (izr. prof. VEKŠ), Franci Pivec (razisk. sod. ZVZ).
5. Metode oblikovanja študijskih načrtov v univerzitetnem študiju: Bogomir Koželj (prof. VŠOD Kranj).
6. Vsebina in obseg občin znanj v univerzitetnem študijskem načrtu: Dimitrij Sergejev (doc. FF Zagreb).
7. Vsebina in obseg občin znanj v univerzitetnem študijskem načrtu: Rudi Rizman (asist. FSPN Ljubljana, Oddelek za filozofijo FF Ljubljana).
8. Problemi visokošolske didaktike: Zdenko Medveš (razisk. Pedagoški institut Ljubljana), Beno Jurman (razisk. Pedagoški institut Ljubljana).
9. Univerza v sistemu pergamentnega izobraževanja - oblikovanje modela: Stevan Bezdanov (prof. FPN Beograd), Lujo Polanec (doc. VAŠ Maribor), Franci Pivec (razisk. sod. ZVZ).

10. Organizacija znanstvenih bibliotek na Univerzi Maribor: Bruno Hartman (direktor Visokošolske študijske knjižnice Maribor).⁹
11. Koncept formiranja informacijsko-dokumentacijskega sistema na Univerzi Maribor: Stane Kos (višji bibliotekar VŠK).
12. Usmeritve in organizacija znanstveno raziskovalnega dela na Univerzi v Mariboru: Milan Pintar (svetovalec RS SRC Ljubljana).
13. Razvoj institucij študentskega standarda na Univerzi Maribor: Karel Koren (direktor ŠD Maribor), Franci Pivec (razis. sod. ZVZ).
14. Projekcija kadrovskih potreb Univerze Maribor: Franci Pivec (razis. sod. ZVZ).
15. Bibliografija o visokem šolstvu v svetu: Franci Pivec (razis. sod. ZVZ). (»Poročilo o poteku projekta univerze v Mariboru«, n. d.).

Aprila 1972 je *Večer* z intenzivnim poročanjem odigral pomembno vlogo pri promociji ustanavljanja univerze v Mariboru ter pridobivanju širše podpore za njeno ustanovitev. Urednik, publicist, pisatelj in prevajalec Franc Šrmpf je 18. aprila v *Večeru* objavil prispevek o pomenu univerze za mesto in njegov nadaljnji razvoj. Avtor je bralce opozoril na daljnosežen pomen ustanovitve univerze v Mariboru ter poudaril, da bi ta lahko prekinila gospodarsko stagnacijo mesta, okreplila njegovo privlačnost in preprečila odliv prebivalstva v večja središča ali tujino. Izpostavil je, da bi univerza mestu prinesla pomembno znanstveno oporo, ki so jo mariborska podjetja do takrat morala iskati drugje, ter prispevala k njegovemu širšemu razvoju in uveljavitvi v slovenskem in mednarodnem prostoru. Prispevek je zaključil v stilu najboljših propagandistov:

»Pridobitev nove univerze v Mariboru je tolikšna, da je v enem samem sestavku ni mogoče izčrpano opisati. Pomeni med drugim tudi okno v svet, ker se bo univerzitetno mesto ob Dravi lahko v prihodnje drugače in bolj kvalificirano pogovarjalo z bližnjimi in daljnimi sosedi tako doma kakor s tistimi onstran meja. Nova univerza v Mariboru pomeni vstop tega mesta v Evropo.« (Šrmpf, 1972a, str. 3).

Podoben pogled so predstavili tudi v nedatiranem besedilu Prostorska problematika nove univerze v Mariboru, avtor katerega sicer ni znan, je pa besedilo nastalo v sklopu Združenja visokošolskih zavodov Maribor. O pomenu univerze za mesto so

⁹ Tukaj velja omeniti, da je bila med Združenjem visokošolskih zavodov v Mariboru ter visokošolsko in študijsko knjižnico sklenjena posebna pogodba, po kateri so v knjižnici formirali posebno tematsko biblioteko o problemih visokošolskega izobraževanja (ustvarjena je bila baza tudi za nadaljnja raziskovanja na tem področju).

v poročilu zapisali: »Univerza daje mestu kot življenjskemu okolju specifično kvalifikacijo urbano visoko razvite sredine.« Izpostavili so tudi številne prednosti, ki jih univerza prinaša mestu, kot so priliv finančnih sredstev, priliv raziskovalcev, ki jih univerza veže nase in predstavljajo nepredstavljiv vir inovacijske iniciative, ter povečanje možnosti za visokošolski študij za posameznike, ki živijo v regijah, kjer stoji univerza – te naj bi se zvišala za kar 50 odstotkov (Prostorska problematika nove univerze v Mariboru, n. d.).

V aprilu je *Večer* pripravil okroglo mizo o univerzi v Mariboru, na katero je povabil predstavnike ustanov, ki so sodelovali pri pripravi na njeno ustanovitev. Pogovor sta vodila novinarja Franc Šrimpf in France Forstnerič, sodelovali pa so še predstojnik Združenja visokošolskih zavodov Bogdan Volavšek, pomočnik tajnika združenja Franci Pivec, ravnatelj pedagoške akademije Vladimir Bračič, Marjan Šrbinec, Vili Premzl, Janez Kreševič, Ljubo Humek, Branko Kocmut, Borut Pečenko, Ivan Oman in Bogdan Raichenberg. Diskusijo na okrogli mizi je *Večer* objavil v dveh številkah, prvi del konec aprila in drugi del v sredini maja. Na okrogli mizi je bilo največ govora o nujnosti ustanovitve nove univerze v Mariboru in njenem pomenu za mesto, o večletnih prizadevanjih za njeno ustanovitev ter o vprašanju njenih prostorov (Nova univerza, kaj to pomeni? 1. del, 1972; Nova univerza, kaj to pomeni? 2. del, 1972).

Svet Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru je 22. junija 1972 razpravljal o predlogu urbanističnega načrta nove univerze v Mariboru. Predvidevali so, da bo v naslednjih desetih letih Maribor postal univerzitetni center s približno 8.000 študenti in ocenjevali, da bodo za to potrebovali med 37 in 64 ha površine. Na seji so izpostavili tudi vprašanje rešitve stanovanja problematike profesorjev (Kos, 1972).

Nekaj dni kasneje, 28. junija, je potekal prvi skupni sestanek organizacijskega odbora Projekta Univerza Maribor. Na njem so razpravljali o izhodiščni zasnovi univerze v skladu s takratno visokošolsko zakonodajo, pričakovani obstoječi šol in zelo širokopotezno, celo na »svetovnem« nivoju, kar pa se je seveda izkazalo za izjemno zahtevno. Na seji je Vladimir Bračič predstavil svoj predlog Osnovne smernice vsebinskega in organizacijskega modela bodoče Univerze Maribor. Sodelujočim pa se je Bračičev predlog zdel preveč radikalen, saj naj bi prekoračil, kot so mu očitali, okvire konservativne visokošolske zakonodaje; hkrati pa so na omenjeni skupni seji še dodatno radikalizirali in zastavili zahtevo po odpravi vseh tradicionalnih predstav o univerzi. V poročilu je bilo pojasnjeno, da je pot iz zapletene situacije vodila preko

javne razprave na vseh nivojih in v prostoru celotne Slovenije – vanjo so se vključili številni znanstveni in kulturni delavci, politični funkcionarji in gospodarstveniki. O ustanavljanju univerze v Mariboru so veliko poročali vsi slovenski mediji, tako časopisje, radio in televizija. V poročilu so zapisali, da so na tak način prišli do določenih pozitivnih rešitev, predvsem pa do odzivov o njihovi sprejemljivosti v slovenski javnosti (Bračič, 1984; Poročilo o poteku projekta univerze v Mariboru, n. d.).

Slika 4: Prvo posvetovanje Projekta Univerze v Mariboru 28. 6. 1972

Vir: (1. posvetovanje: Projekt Univerze v Mariboru, 28. 6. 1972)

V septembru in oktobru 1972 so se številni republiški funkcionarji odzvali povabilu predstojnika Združenja visokošolskih zavodov Bogdana Volavška in obiskali Maribor. Jeseni 1972 pa so pogovori o ustanovitvi univerze v Mariboru prešli iz strokovnih visokošolskih krogov in komisij na politične odločevalce: odbornike, poslance, občinsko skupščino in družbeno politične organizacije (F. F., 1972). V Mariboru pa so razpravljali o ustanovitvi tudi v različnih strokovnih društvih in mestnih političnih organizacijah, kjer so široko podprli koncept vsebinskega in prostorskega razvoja nove slovenske univerze (M. K., 1972), odvijala pa se je tudi polemika o njeni lokaciji (Čepič, 1972; Jerman, 1972).

O mariborski univerzi so 7. septembra 1972 razpravljali na seji Razširjenega upravnega odbora Zveze društev inženirjev in tehnikov Maribor, v katerem je bilo zastopanih 19 društev. Tudi na tej seji je ustanovitev univerze v Mariboru dobila široko podporo, o prostorski rešitvi pa zavzemali stališče, da naj univerza nastane v starem mestnem jedru na levem bregu Drave, torej na območju, kjer so že delovale druge visokošolske in kulturne ustanove (Butinar, 1972; Čerin, 1972; Stališča upravnega odbora Zveze društev inženirjev in tehnikov Maribor o ustanovitvi Univerze v Mariboru in o njeni prostorski zasnovi, 1972).

Nekaj dni kasneje, 12. septembra 1972, je potekala seja sekretariata sekcije za vzgojo in izobraževanje znotraj občinske konference Socialistična zveza delovnega ljudstva (SZDL) v Mariboru. Sekretariat sekcije je prav tako podprl vsebinski in organizacijski koncept razvoja Univerze v Mariboru in predlagal, da se s konceptom seznani izvršni odbor občinske konference SZDL in preko njih predstavniki republiške konference SZDL Slovenije ter širša javnost. O seji so poročali tudi v časniku *Večer* in v prispevku posebej izpostavili stališče Vladimirja Bračiča in Bogdana Volavška, da: »zdaj ni več vprašanje, ali univerza v Mariboru bo ali ne, ampak so zdaj v ospredju vprašanja, kakšna univerza, kdaj, kje.« (F. F., 1972)

Ustanovitev univerze v Mariboru so podprli tudi na sestanku upravnih odborov društev pravnikov in pravnikov v gospodarstvu 18. septembra, ki so prav tako zagovarjali stališče, da naj se univerza gradi v samem mestnem jedru (F. Š., 1972; »Pravniki za univerzo«, 1972; Društvo pravnikov in Društvo pravnikov v gospodarstvu, 1972). Pozitivno mnenje o ustanovitvi in prostorski zasnovi Univerze v Mariboru je podal tudi Upravni in nadzorni odbor Društva ekonomistov Maribor, na seji, ki je potekala 19. septembra 1972. Tudi ti so, kot v drugih stanovskih organizacijah, zagovarjali stališče, da naj bo nova univerza locirana v mestnem centru (Mnenje o ustanovitvi in prostorski zasnovi univerze v Mariboru, 1972). Istega dne je o prostorski problematiki nove univerze razpravljal še kolegij Zveze kulturnih delavcev (sestavljen iz 16 društev in dejavnosti) in prav tako podprl njeno ustanovitev v starem delu mesta na levem bregu Drave. Iz stališča kolegija zveze kulturnih delavcev je razvidno, da je posvet potekal na pobudo Združenja visokošolskih zavodov Maribor (Stališča kolegija zveze kulturnih delavcev v Mariboru, 1972).

Glede lokacije nove univerze je treba izpostaviti, da je bila t. i. kampus univerza za mesto Maribor zaradi finančnih omejitev neizvedljiva, zaradi česar so temelje nove univerze morali zasnovati v prostorih že obstoječih visokošolskih zavodov. V poročilu z naslovom Prostorska problematika nove univerze v Mariboru je naštetih sedem zahtev za novo lokacijo univerze:

1. univerza, kot enotno telo, je morala omogočati fizično komuniciranje med posamezni sklopi;
2. imeti je morala smiselno središče, ki ni le geometrično in fiktivno;
3. vključevati je morala že obstoječe visokošolske kapacitete;
4. omogočati je morala živ stik z mestnim jedrom (kulturnimi in družbeno-političnimi institucijami);
5. morala je biti opazna v mestni veduti in imeti relativno zaključeno podobo;
6. omogočati je morala distribucijo informacij in inovacij po načelu enakosti in
7. imeti je morala dovolj široke možnosti za prostorske širitve (»Prostorska problematika nove univerze v Mariboru«, n. d.).

V novembru 1972 so v prostorih Kluba mladih v Mariboru študenti ljubljanske Fakultete za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo odprli razstavo idejnih načrtov in makete bodoče univerze v Mariboru. Istočasno je študentska skupnost mariborskih študentov pripravila pogovor o prostorskem konceptu nove univerze. Pogovor pa ni naletel na večje zanimanje študentske populacije in širše javnosti, kar so v *Večeru* v podnaslovu zapisali kot: »študentje pripravili pogovor, na katerega niso prišli« (Šrimpf, 1972b).

27. novembra 1972 je potekal drugi skupni sestanek »organizacijskega odbora« Projekta Univerza Maribor. Na njem so obravnavali rezultate javne razprave o ideji mariborske univerze in dokončno opredelili izhodiščni model univerze v Mariboru, kar je omogočilo nadaljevanje dela pri posameznih raziskovalnih nalogah. Kljub temu so se še naprej ukvarjali z določenimi vprašanji, kot je npr. organizacijski model univerze, pri čemer so se pojavile težave pri tolmačenju smernic ustavnih dopolnil (Poročilo o poteku projekta univerze v Mariboru, n. d.).

Zaradi vseh debat je prišlo do zamude v skladu s prvim terminskim načrtom, zaradi česar so v Poročilu o poteku projekta univerze v Mariboru predlagali, da se rok dokončanja projekta prestavi iz leta 1973 na maj 1974. Ocenili so, da ta sprememba tempa ne bo bistveno prizadela postopka ustanavljanja nove univerze v Mariboru.

Poročilo, ki sicer ni datirano, a je iz besedila razvidno, da je nastalo po 27. novembru 1972, navaja, da so bile v zaključni fazi naslednje raziskovalne naloge: analiza prostorske zasnove, metode oblikovanja študijskih načrtov, organizacija znanstvenih bibliotek, razvoj institucij študentskega standarda, projekcija kadrovskih potreb in bibliografija o visokem šolstvu v svetu. Ostale raziskovalne naloge naj bi bile ob nastanku poročila še vedno v fazi realizacije, z izjemo dveh nalog, pri katerih je bil opazen izostanek - vsebina in obseg občin znanj ter problemi visokošolske didaktike (Poročilo o poteku projekta univerze v Mariboru, n. d.).

Februarja 1973 je Vladimir Bračič po dogovoru z nekaterimi funkcionarji Skupščine SR Slovenije pripravil osnutek zakona o preosnovanju Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru v Univerzo v Mariboru, skupaj z obširno obrazložitvijo. Bračičeva ideja o mariborski univerzi kot delovni organizaciji s temeljnimi organizacijami pa je v Ljubljani večinoma naletela na odklonilne odzive. Hkrati so v Ljubljani pripravljali nov zakon o visokem šolstvu v SR Sloveniji, zaradi česar so v republiških organih, vključno z Izvršnim svetom, menili, da bi bilo smiselno preoblikovanje mariborskega združenja v univerzo začasno odložiti, do sprejetja novega zakona. Tako Bračičev osnutek nikoli ni postal predlog (Bračič, 1984).

V svojih »prispevkih« Bračič izpostavi še en ključen dogodek, ki je imel pomemben vpliv na dokončno oblikovanje vsebinske zasnove in organizacijskega modela Univerze v Mariboru. Gre za razgovor s predsednikom skupščine SR Slovenije Sergejem Kraigherjem in predsednico odbora za prosveto in kulturo republiškega zbora Elo Ulrih – Ateno, ki je potekal 23. maja 1973. Poleg funkcionarjev združenja so bili na razgovoru prisotni tudi vsi direktorji višjih šol ter sekretar medobčinskega sveta ZKS Maribor in predsednik skupščine občine Maribor (Bračič, 1974).

Zdi se, da je majski razgovor z republiškimi funkcionarji res pomembno prispeval k nadaljnjemu delovanju, saj je že naslednji mesec Vladimir Bračič pripravil študijo Vsebinska zasnova in organizacijski model univerze v Mariboru, ki je vsebovala prikaz dotedanjega razvoja in temeljne smernice vsebinskega ter organizacijskega modela nove univerze. V študiji je mariborska univerza zasnovana kot samoupravna skupnost visokošolskih temeljnih in delovnih organizacij, ki jo upravljajo delegati visokošolskih delavcev, študentov in uporabnikov, ki so bile za ustanovitev visokošolske temeljne organizacije še posebej zainteresirane – bodisi zaradi vzgoje kadrov bodisi zaradi raziskovalnega dela. Po Bračičevi študiji naj bi se preko visokošolske temeljne ali delovne organizacije ustvarjala najtesnejša povezava in

podlaga za enakopravno menjavo raznih zvrsti dela, ob tem pa naj bi se ustvarjali tudi novi samoupravni socialistični družbeno-ekonomski odnosi; tak samoupravni koncept nove univerze se je popolnoma skladal tudi z načeli kasneje sprejete ustave SR Slovenije in zakona o visokem šolstvu (Bračič, 1974; Utemeljitev samoupravnega sporazuma o združitvi v univerzo Maribor, 1975).

Slika 5: Rektorat mariborske univerze na Krekovi ulici 2¹⁰

Vir: (Skozi oči zgodovine: Rektorat Univerze v Mariboru skozi čas, 2025, str. 54)

Skupščina občine Maribor je 26. junija 1973 obravnavala prostorsko vprašanje nove univerze ter sprejela odločitev, da se markantna zgradba nekdane nemške posojilnice na Slomškovem trgu namenijo za potrebe Višje pravne šole in rektorata bodoče univerze, prostor za to zgradbo pa se rezervira za bodočo univerzitetno knjižnico - kar je bilo predlagano že leta 1971 (Problematika in program aktiviranja zgradbe na Slomškovem trgu za prostorske potrebe Univerze v Mariboru, 1975).

¹⁰ Kljub pogovorom o umestitvi rektorata na Slomškov trg je rektorat mariborske univerze več let deloval na Krekovi ulici 2, kjer je pred tem delovalo že Združenje visokošolskih zavodov (Kupna pogodba, 1971).

Dodatne informacije o predvideni vlogi mesta pri ustanavljanju mariborske univerze v letih 1974 in 1975 prinaša dokument Osnove družbeno gospodarskega razvoja občine Maribor v letih 1974 in 1975, ki je bil sprejet 29. marca 1974 in v *Medobčinskem uradnem vestniku* objavljen 21. junija 1974. V dokumentu je poveden sledeči zapis:

»Občinska skupščina bo sodelovala pri razvoju univerzitetnega središča tako, da bo v okviru svojih možnosti in pristojnosti zagotavljala materialne osnove in druge aktivnosti za dolgoročen racionalni razvoj mariborskega visokošolskega centra. Visoko šolstvo ne sme delovati samo regionalno, temveč širše vseslovensko ter se hkrati povezovati z gospodarstvom in družbenimi službami ter izhajati iz njihovih potreb.« (Osnove družbeno gospodarskega razvoja občina Maribor v letih 1974 in 1975, 1974, str. 218).

Ob prizadevanjih za ustanovitev univerze v Mariboru so potekale intenzivne priprave za gradnjo nove zgradbe visokošolske in študijske knjižnice, kar je dokumentiral Bruno Hartman v obsežnem delu Izhodišča za idejni projekt nove knjižnične zgradbe Visokošolske in študijske knjižnice Maribor (Izhodišča za idejni projekt nove knjižnične zgradbe visokošolske in študijske knjižnice Maribor, 1974).

Slika 6: Razprava na okrogli mizi o osnutku Zakona o visokošolski dejavnosti

Vir: (D. K., 1974)

V aprilu 1974 je potekalo zasedanje poslanske skupščine SR Slovenije, na katerem so sprejeli osnutek zakona o visokem šolstvu. Kot navaja Bračič, je osnutek predvideval, da se visokošolske delovne organizacije obvezno združujejo v univerze s samoupravnim sporazumom (Bračič, 1984). V študentskem glasilu mariborskih študentov *Katedra* so na temo osnutka zakona o visokošolski dejavnosti, ki je bil dan v javno razpravo organizirali okroglo mizo (Slika 6). Na tej so sodelovali nekateri vidnejši posamezniki, kot so direktor Višje ekonomsko-komercialne šole Dušan Bobek, predstojnik mariborskega Združenja visokošolskih zavodov Vladimir Bračič, direktor Višje agronomske šole Josip Butinar in vodja oddelka za razvoj združenja Franci Pivec (D. K., 1974).

V začetku septembra 1974 je potekal širši posvet delegatov v Združenje vključenih visokošolskih delovnih organizacij, na katerem so razpravljali o osnutku zakona o visokem šolstvu. Ob tej priložnosti je bil kolegij direktorjev šol zadolžen za pripravo temeljnih izhodišč samoupravnega sporazuma o združitvi visokošolskih zavodov v Univerzo v Mariboru. Na podlagi teh izhodišč naj bi posebna skupina pripravila osnutek samoupravnega sporazuma, ki je bil dokončan že do 13. februarja 1975. Svet Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru ga je obravnaval na seji 26. februarja 1975 in sklenil, da se dokument razpošlje šolam v javno razpravo, ki naj bi trajala do konca meseca marca. Na ponovnem posvetu delegatov v Združenje vključenih visokošolskih delovnih organizacij, ki je potekal 7. aprila, so se dogovorili, da je treba ob upoštevanju pripomb in predlogov iz javne razprave pripraviti predlog samoupravnega sporazuma (Bračič, 1984).

Novi zakon o visokem šolstvu je Skupščina SR Slovenije sprejela 29. aprila 1975 na sejah Zbora združenega dela, Zbora občin in Družbenopolitičnega zbora. Na sejah so se razvile daljše diskusije o novem zakonu, beseda pa je nanese tudi novo mariborsko univerzo (15. seja Zbora občin, 1975; 15. seja Zbora združenega dela, 1975). V tem kontekstu je pomembna izjava rektorja ljubljanske univerze Janeza Milčinskega, ki je na seji Zbora združenega dela o pomenu novega zakona dejal:

»Posebej bi rad pozdravil odločitev, ki izhaja iz besedila predloga, o katerem boste danes sklepali, in ki je bila že omenjena v ekspoziciji tovariša dr. Laha. Gre namreč za sklep o dvožariščnem oziroma o večžariščnem sistemu visokega šolstva, ki bo uresničen z ustanovitvijo univerze v Mariboru. Prepričan sem, da si je mariborsko združenje visokošolskih zavodov, da so si visoke in višje šole, ki tam delujejo, in delavci, ki se udeležujejo na njih, priborili to pravico z vztrajnim mnogoletnim

delom. V imenu Univerze pozdravljam sklep teh prizadevanj, ki nam obeta v bližnji prihodnosti ustanovitev univerze tudi v Mariboru. S tem sem prepričan, da bomo stopili v korak z razvojem visokega šolstva v drugih republikah, saj je v zadnjih letih naše visoko šolstvo napredovalo in upajmo, da se bo uspešneje razvijalo tudi vnaprej.« (15. seja Zbora združenega dela, 1975, str. 9).

Zakon o visokem šolstvu je bil v Uradnem listu SR Slovenije objavljen 13. maja 1975. Pri tem je smiselno izpostaviti dva člena, in sicer: 9. člen, ki je določal, da se visokošolske delovne organizacije zaradi enotnosti sistema dela obvezno združujejo v univerze, ter 98. člen, ki je določal, da morajo visokošolske temeljne in delovne organizacije, skupnosti, univerze in organizacije združenega dela uskladiti svojo organizacijo in dejavnost ter sprejeti oziroma uskladiti samoupravne sporazume o združitvi in statute z določbami tega zakona v šestih mesecih od njegove uveljavitve (»Zakon o visokem šolstvu«, 1975). Kot ugotavlja Bračič, so s tem imeli trdno podlago, da so osnutek samoupravnega sporazuma predelali v predlog (Bračič, 1984).

Že dan prej, 12. maja 1975, sta v Mariboru potekali dve pomembni seji. Na seji Komisije za prostorsko razmestitev Univerze v Mariboru so obravnavali predlog prostorske razmestitve univerze (in Višje pravne šole), medtem ko so na seji kolegija direktorjev sprejeli predlog samoupravnega sporazuma in določili postopek njegove obravnave ter sprejetja predloga na višješolskih zavodih (Vabilo na sejo komisije za prostorsko razmejitve univerze v Mariboru, 1975; Problematika in program aktiviranja zgradbe na Slomškovem trgu za prostorske potrebe Univerze v Mariboru, 1975). Kot primer izvedbe tega postopka izpostavljamo dogajanje na Pedagoški akademiji. Tam je bilo 14. maja 1975 vsem delavcem in študentom Pedagoške akademije v javno razpravo dano besedilo Samoupravnega sporazuma o združitvi v univerzo v Maribor. Javna razprava je trajala teden dni, nato pa so morali predstojniki oddati pismene pripombe. Do 31. maja je bilo treba sporazum potrditi še na zboru delavcev, zboru študentov in na svetu akademije (Javna razprava Pedagoške akademije v Mariboru, 1975).

Ob koncu maja je glasilo mariborskih študentov *Katedra* objavilo prispevek Bračiča, v katerem je na dveh straneh obrazložil in utemeljil predlog samoupravnega sporazuma o združitvi v univerzo Maribor (Bračič, 1975a). Z objavo v študentskem glasilu so s predlogom sporazuma lahko seznanili tudi tiste študente, ki niso aktivno sodelovali v obšolskem udejstvovanju.

4 Ustanovitev Univerze v Mariboru

Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru je 3. junija 1975 Samoupravni sporazum o združitvi v Univerzo v Mariboru posredovalo skupščini SR Slovenije, ki ga je uvrstila na dnevni red 18. seje Zbora združenega dela in Zbora občin. Medtem so 12. junija pooblaščen delegati formalno podpisali Samoupravni sporazum o združitvi v Univerzo v Mariboru. Ustanovne članice so bile Visoka ekonomsko-komercialna šola Maribor, Visoka tehniška šola Maribor, Visoka šola za organizacijo dela Kranj, Pedagoška akademija Maribor, Višja pravna šola Maribor, Višja agronomska šola Maribor ter Visokošolska in študijska knjižnica Maribor. Postopek potrditve samoupravnega sporazuma se je nadaljeval 2. julija 1975, ko so ga obravnavali na sejah Zbora združenega dela in Zbora občin. Samoupravni sporazum je bil na obeh sejah potrjen – na Zboru združenega dela je 119 delegatov glasovalo za, 1 delegat pa se je glasovanja vzdržal, na Zboru občin pa je vseh 53 delegatov glasovalo za potrditev sporazuma. Tako je skupščina SR Slovenije 2. julija 1975 potrdila Odlok o potrditvi samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru, ki je bil v *Uradnem listu* objavljen 11. julija (18. seja zbora združenega dela, 1975; 18. seja zbora občin, 1975; »Odlok o potrditvi samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru«, 1975). Naslednji dan, 3. julija 1975, je svet Združenja visokošolskih zavodov Maribor tudi uradno razglasil novo univerzo in za njenega prvega rektorja so imenovali Vladimirja Bračiča (Bračič, 1984).

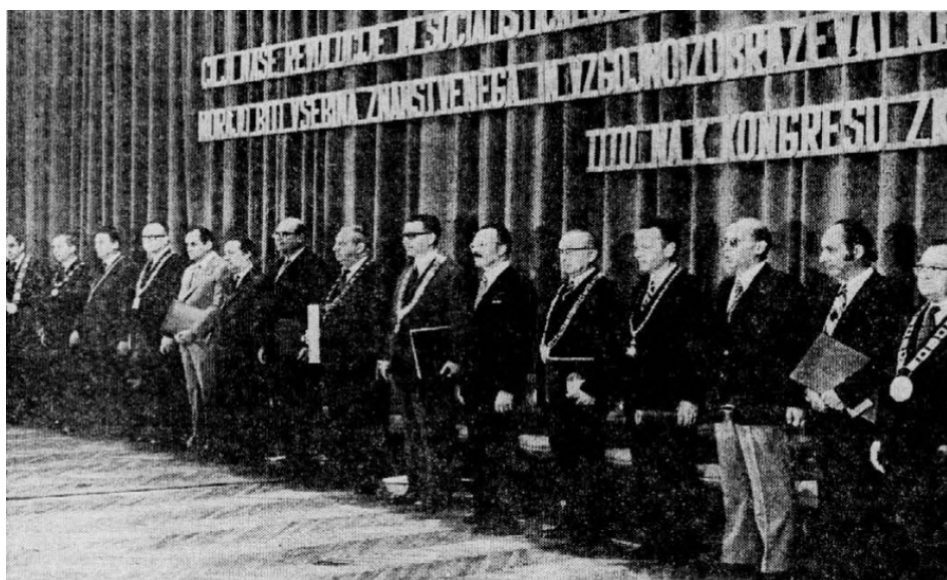
Slika 7: Eden zgodnejših dokumentov z novim pečatom mariborske univerze¹¹

Vir: (Pismo tovarišu Štularju, 1975)

¹¹ Že konec junija 1975 so bili v ljubljanski tiskarni naročeni novi pečati za univerzo v Mariboru. Pečati so imeli v zgornjem loku zapisano »Univerza«, v spodnjem loku »v Mariboru«, na sredini pa je bil grb SR Slovenije – v skladu z zakonom o visokem šolstvu so univerze v pečatu namreč morale imeti grb SR Slovenije (Naročilo izdelave pečatov, 30. 6. 1975).

4.1 Slovesna razglasitev Univerze v Mariboru

Slovesna razglasitev Univerze v Mariboru je potekala 18. septembra 1975 ob 10. uri v dvorani Union v Mariboru. Dogodek so otvorile fanfare, ki so naznanile začetek slovesnosti, nato pa so na oder prišli rektorji in prorektorji jugoslovanskih univerz ter osmih univerz in visokošolskih ustanov iz Avstrije, Vzhodne Nemčije, Italije in Madžarske. Slovesnosti so se udeležili najvidnejši predstavniki SR Slovenije – predsednik predsedstva Sergej Kraigher, predsednik Centralnega komiteja (CK) ZKS France Popit, predsednik skupščine Marijan Breclj, predsednik izvršnega sveta skupščine Andrej Marinc, predsednik republiške konference SZDL Slovenije Mitja Ribičič, generalna sekretarka slovenskih sindikatov Ivanka Vrhovščak, predsednik republiške konference ZSMS Ljubo Jasnič in članica federacije ter članica predsedstva SR Slovenije Vida Tomšič – predstavniki JLA, zastopniki zamejskih Slovencev in drugi javni družbenopolitični delavci (Bračič, 1976; Forstnerič, 1975; V. V., 1975).

Slika 8: Rektorji jugoslovanskih univerz in drugi častni gostje

Vir: (Čerin, 1975)

Slovesnost je uradno odprl Miran Potrč, predsednik sveta Univerze v Mariboru in član izvršnega komiteja predsedstva CK ZKS. V svojem nagovoru je izpostavil pomen združitve visokošolskih organizacij v univerzo ter poudaril njeno vlogo v

izobraževanju strokovnjakov, ki bodo hkrati dejavni in odgovorni udeleženci pri samoupravnem odločanju. Ob tem je poudaril, da formalna ustanovitev univerze ni zaključek procesa, temveč zgolj prvi korak k novemu modelu samoupravnega delovanja vseh subjektov na univerzi: študentov, učiteljev in delegatov združenega dela. Univerza v Mariboru naj bi v prihodnosti še poglobila koncept odprte in z delovnim okoljem povezane institucije, pri čemer bi strokovno usposobljeni in družbeno angažirani učitelji zagotavljali kakovostno ter marksistično zasnovano izobraževanje in znanstveno delo (Bračič, 1976).

Slika 9: Govor predsednika Izvršnega sveta SR Slovenije Andreja Marınca

Vir: (Cvetnič, 1975)

Udeležence svečane slovesnosti je nagovoril tudi predsednik Izvršnega sveta SR Slovenije Andrej Marinc, ki je ustanovitev univerze v Mariboru označil kot pomemben dogodek za razvoj višjega in visokega šolstva ter družbeni razvoj SR Slovenije. Poudaril pa je tudi, da bo uresničevanje popolne preosnove vzgoje in izobraževanja od obeh slovenskih univerz zahtevalo velike napore. Ob daljšem govoru, ki je bil naslednji dan v celoti objavljen v *Večerni*, je Marinc prvemu rektorju mariborske univerze Vladimirju Bračiču predal rektorsko verižico in to je označil kot simbol odgovornosti, ki ga ta položaj prinaša (Svečana razglasitev univerze bo del zgodovine Maribora, 1975).

Slika 10: Andrej Marinc je Vladimirju Bračiču predal rektorsko verižico

Vir: (Cvetnič in Škofič, 1975, str. 12)

Ljubljanski rektor Janez Milčinski je izrazil podporo ljubljanske univerze pri prizadevanjih za preoblikovanje izobraževalnega procesa, utrditev samoupravljanja, svobodni razvoj znanosti ter sodelovanje z univerzami v Jugoslaviji in tujini. Ob tej priložnosti je Univerza v Ljubljani izročila Univerzi v Mariboru zlato plaketo. Podelitev plakete je simbolizirala tudi prihodnje sodelovanje obeh univerz pri akademskem in raziskovalnem delu. Podporo novi univerzi so izrazili tudi ostali rektorji in prorektorji, ki so bili prisotni na slovesnosti (Bračič, 1976). Tudi ti so prvemu rektorju mariborske univerze podelili spominske plakete, poslanice in darila (V. V., 1975).

V imenu mesta Maribor je rektorju Vladimirju Bračiču zlati grb mesta Maribor izročil predsednik skupščine občine Maribor Vitja Rode. Tega je prejel za dotedanje zasluge in prispevek mariborskih visokošolskih zavodov k razvoju mesta. Ustanovitev Univerze v Mariboru namreč ni bila pomembna zgolj za visokošolske ustanove, temveč tudi za celoten razvoj mesta, regije in slovenskega visokega šolstva. Podelitev zlatega grba mesta univerzi je bila priznanje vsem delavcem, ki so prispevali k razvoju mariborskega združenja visokošolskih zavodov ter k uresničitvi ideje o univerzi v Mariboru (Bračič, 1976).

5 Namesto zaključka

Univerza v Mariboru ni zgolj izobraževalna ustanova, temveč srce akademskega, kulturnega in družbenega razvoja mesta Maribor ter širše regije. Njena ustanovitev je bila rezultat vztrajnih prizadevanj številnih posameznikov, ki so prepoznali pomen visokega šolstva za prihodnost Maribora in Slovenije. S svojim delovanjem univerza ni le izobraževala novih generacij strokovnjakov, temveč je mesto tudi povezovala z znanstvenim svetom, spodbujala inovacije ter prispevala h gospodarskemu in družbenemu napredku. Njena vloga je bila in ostaja ključna za razvoj mesta, regije in celotne države.

Viri in literatura

1. posvetovanje: Projekt Univerze v Mariboru. (28. 6. 1972). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 166).
15. seja Zbora občin. (1975). V M. Megušar-Borut (ur.), *Sejni zapiski Skupščine Socialistične republike Slovenije: seja od 1. IV. 1975 do 31. V. 1975* (str. 66–108). Skupščina SR Slovenije
15. seja Zbora združenega dela. (1975). V M. Megušar-Borut (ur.), *Sejni zapiski Skupščine Socialistične republike Slovenije: seja od 1. IV. 1975 do 31. V. 1975* (str. 5–36). Skupščina SR Slovenije
18. seja zbora občin. (1975). V M. Megušar-Borut (ur.), *Sejni zapiski Skupščine Socialistične republike Slovenije: seja od 1. VI. 1975 do 31. VIII. 1975* (str. 242–299). Skupščina SR Slovenije.
18. seja zbora združenega dela. (1975). V M. Megušar-Borut (ur.), *Sejni zapiski Skupščine Socialistične republike Slovenije: seja od 1. VI. 1975 do 31. VIII. 1975* (str. 60–134). Skupščina SR Slovenije.
- Bračič, V. (1960). *Iz elaborata o programu perspektivnega razvoja Univerze v Mariboru (s posebnim pogledom na Ekonomsko-komercialno šolo v Mariboru)* (sign. 3648). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Okrajni ljudski odbor Maribor 1955–1965. Tajništvo za prosveto in kulturo – 1957.
- Bračič, V. (1975a). Obrazložitev in utemeljitev samoupravnega sporazuma o združitvi v univerzo Maribor (predlog). *Katedra*, 14(11), str. 8–9.
- Bračič, V. (1975b). Ustanovitev in razvoj visokošolskega središča v Mariboru. V V. Bračič (ur.), *Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru: 1961; Univerza v Mariboru: 1975* (str. 8–29). Univerza v Mariboru.
- Bračič, V. (1976). Novo Univerzo v Mariboru smo slovesno razglasili. V V. Bračič (ur.), *Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru: 1961; Univerza v Mariboru: 1975* (str. 7–43). Univerza v Mariboru.

- Bračič, V. (1984). *Prispevki za zgodovino visokega šolstva v Mariboru*. Univerza v Mariboru.
- Bračič, V. (1986). Organizacijska in samoupravna podoba Pedagoške Akademije od njene ustanovitve do danes. V R. Lešnik (ur.), *Jubilejni zbornik Pedagoške fakultete Maribor ob 25-letnici* (str. 9–38). Pedagoška fakulteta.
- Bračič, V. (1991). Razvoj šolstva in drugih izobraževalnih dejavnosti v Mariboru. V J. Curk, B. Hartman in J. Koropec (ur.), *Maribor skozi stoletja: Razprave 1* (str. 585–612). Obzorja.
- Bračič, V. (2000). Razvoj Univerze v Mariboru. V L. Toplak (ur.), *25 let Univerze v Mariboru* (str. 11–17). Univerza v Mariboru.
- Butinar, J. (1972). O mariborski univerzi in njeni prostorski zasnovi. *Večer*, 28(214), 5.
- Cvetnič, D. (1975). Andrej Marinc med včerajšnjim govorom v mariborski unionski dvorani. *Večer*, 31(218), 3.
- Cvetnič, D. in Škofič, D. (1975). Svečana razglasitev univerze bo del zgodovine Maribora (fotografije). *Večer*, 31(218), 12.
- Čepič, M. (1972). Univerza da, toda kje?. *Večer*, 28(224), 4.
- Čerin, B. (1971). O mariborski univerzi. *Delo*, 13(342), 2.
- Čerin, B. (1972). Lokacija bodoče univerze. *Delo*, 14(249), 20.
- Čerin, B. (1975). S slovesne proglasitve mariborske univerze. *Delo*, 17(219), 1.
- D. K. (1974). Osnutek zakona o visokošolski dejavnosti: okrogla miza. *Katedra*, 14(10), 6–10.
- D. V. (1971). Maribor – slovensko ne le regionalno univerzo. *Delo*, 13(347), 12.
- Dosežen razvoj in perspektive razvoja šolstva v okraju Maribor 1961–1965*. (n. d.). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Okrajni ljudski odbor Maribor 1955–1965, Tajništvo za prosveto in kulturo – 1957. (sign. 3657).
- Društvo pravnikov in Društvo pravnikov v gospodarstvu. (18. 9. 1972). *Obvestilo* (sign. 166). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990.
- F. F. (1972). SZDL o univerzi. *Večer*, 28(213), 1.
- F. Š. (1971). Brez marksistične katedre ne more biti bodoča univerza v Mariboru sodobna. *Večer*, 27(297), 2.
- F. Š. (1972). Mariborski pravniki: univerza je potrebna. *Večer*, 28(219), 3.
- Fakulteta za kmetijstvo. (2005). V J. Nemec (ur.), *Fakulteta za kmetijstvo: 45 let*.
- Forstnerič, F. (1975). V Mariboru razglašena druga slovenska univerza. *Delo*, 17(219), 1.
- Gabrič, A. (2006). *Šolska reforma 1953–1963*. Inštitut za novejšo zgodovino.
- Gostje in slušatelji na svečani otvoritvi VKŠ v Mariboru (25. 1. 1960). *Naše gospodarstvo*, 6(1), 29.
- Izhodišča za idejni projekt nove knjižnične zgradbe visokošolske in študijske knjižnice Maribor*. (april 1974). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 166).
- J. S. (1972). Beseda o univerzi. *Večer*, 28(34), 1.
- Jančar, D. (1972). Nova Univerza (1). *Večer*, 28(23), 2.
- Javna razprava Pedagoške akademije v Mariboru*. (14. 5. 1975). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 139).
- Jerman, J. (1972). Polena pod noge: načrti so, celo denar je, zataknilo pa se je ob vprašanju, kje naj stoje nove zgradbe mariborske univerze. *Delo*, 14(251), 3.
- Kerin, D. (1985). (ur.). *10 let Univerze v Mariboru*. Univerza v Mariboru.
- Kos, M. (1972). Prvi obrisi univerze. *Delo*, 14(169), 19.
- Kupna pogodba*. (26. 4. 1971). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 528).
- M. K. (1972). Podpora načrtu. *Delo*, 14(265), 7.
- M. K. (1960). Nove šole so odraz našega izredno hitro razvijajočega se šolstva. *Delo*, 2(272), 1–2.
- M. Š. (1959). Maribor – univerzitetno mesto. *Večer*, 14(287), 5.
- Maribor mora bistveno prispevati k razvoju višjih šol v Sloveniji. (1960). *Večer*, 16(232), 1, 3.
- Melanšek, T., in Friš, D. (2023). »Nov hram učenosti«: ustanovitev Pedagoške akademije v Mariboru. *Annales: Series historia et sociologia*, 33(3), 515–526.
- Mnenje o ustanovitvi in prostorski zasnovi univerze v Mariboru*. (20. 9. 1972). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 166).
- Naročilo izdelave pečatov*. (30. 6. 1975). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 51).

- Nova univerza, kaj to pomeni? 1. del. (1972). *Večer*, 28(99), 4.
- Nova univerza, kaj to pomeni? 2. del. (1972). *Večer*, 28(112), 4.
- Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru (1961). V M. Megušar (ur.), *Sejni zapiski Ljudske skupščine Ljudske Republike Slovenije (četrti sklic): seje od 1. marca do 31. avgusta 1961* (str. 42–43). Ljudska skupščina LRS.
- Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o ustanovitvi Višje komercialne šole (1959). V M. Megušar (ur.), *Sejni zapiski Ljudske skupščine Ljudske Republike Slovenije (četrti sklic): seje od 1. maja do 31. oktobra 1959* (str. 23). Ljudska skupščina LRS.
- Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o ustanovitvi Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru (1961). V M. Megušar (ur.), *Sejni zapiski Ljudske skupščine Ljudske Republike Slovenije (četrti sklic): seje od 1. marca do 31. avgusta 1961* (str. 33–34). Ljudska skupščina LRS.
- Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o Višji agronomski šoli v Mariboru (1960). V M. Megušar (ur.), *Sejni zapiski Ljudske skupščine Ljudske Republike Slovenije (četrti sklic): seje od 1. maja do 30. septembra 1960* (str. 33). Ljudska skupščina LRS.
- Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o Višji pravni šoli v Mariboru. V M. Megušar (ur.), *Sejni zapiski Ljudske skupščine Ljudske Republike Slovenije (četrti sklic): seje od 1. maja do 30. septembra 1960* (str. 33). Ljudska skupščina LRS.
- Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o Višji stomatološki šoli v Mariboru. V M. Megušar (ur.), *Sejni zapiski Ljudske skupščine Ljudske Republike Slovenije (četrti sklic): seje od 1. maja do 30. septembra 1960* (str. 33). Ljudska skupščina LRS.
- Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o Višji tehnični šoli v Mariboru. (1960). V M. Megušar (ur.), *Sejni zapiski Ljudske skupščine Ljudske Republike Slovenije (četrti sklic): seje od 1. novembra 1959 do 31. januarja 1960* (str. 5–24). Ljudska skupščina LRS.
- Od višjih šol do univerze. (1972). *Delo*, 14(34), 2.
- Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS. (20. 11. 1959a). *Stenografski zapisnik 11. seje odbora za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS* (sign. 1115. 46). Arhiv Republike Slovenije.
- Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS. (29. 6. 1959b). *Stenografski zapisnik 7. seje odbora za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS* (sign. 1115. 46). Arhiv Republike Slovenije.
- Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS. (18. 6. 1960). *Stenografski zapisnik 15. seje odbora za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS* (sign. 1115. 46). Arhiv Republike Slovenije.
- Odbor za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS. (22. 6. 1961). *Stenografski zapisnik 23. seje odbora za prosveto in kulturo Republiškega zbora Ljudske skupščine LRS* (sign. 1115. 54). Arhiv Republike Slovenije.
- Odločba: Podkomisija za ustanovitev Višje pedagoške šole v Mariboru*. (23. 3. 1960). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Okrajni ljudski odbor Maribor 1955–1965, Tajništvo za prosveto in kulturo – 1957 (sign. 3648).
- Odlok o potrditvi samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru. (1975). *Uradni list SRŠ*, (31/19).
- Okrajni ljudski odbor Maribor. (2. 10. 1958). *Zapisnik 7. redne seje Okrajnega ljudskega odbora Maribor* (sign. 3657). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Okrajni ljudski odbor Maribor 1955–1965, Tajništvo za prosveto in kulturo 1959–1964: Zapiski sej 1953/1958.
- Osnove družbeno gospodarskega razvoja občina Maribor v letih 1974 in 1975. (1974). *Medobčinski uradni vestnik*, (10/17).
- Pismo tovarišu Štularju*. (8. 8. 1975). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990. (sign. 51).
- Poročilo o delu šole v študijskem letu 1964–65 in 1965–66: Peta redna letna skupščina VEKŠ*. (december 1965). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru (sign. 41).
- Poročilo o poteku projekta univerze v Mariboru*. (n. d.). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 166).
- Poročilo za 1. redno letno skupščino VKŠ Maribor*. (marec 1961). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990.

- Poročilo za 2. volilno skupščino Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru. (1965). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 41).
- Pravniki za univerzo. (1972). *Večer*, 28(218), 1.
- Priloge k predlogu zakona o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru. (1961). V M. Megušar (ur.), *Sejni zapiski Ljudske skupščine Ljudske Republike Slovenije (četrti sklic): seje od 1. marca do 31. avgusta 1961* (str. 631–635). Ljudska skupščina LRS.
- Priporočilo o nadaljnji reformi visokošolskega študija na fakultetah Univerze v Ljubljani. (1974). *Uradni list LRS*, (16/37).
- Problematika in program aktiviranja zgradbe na Slomškovem trgu za prostorske potrebe Univerze v Mariboru. (11. 4. 1975). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 51).
- Prostorska problematika nove univerze v Mariboru. (n. d.). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 166).
- P. S. (1960). Svečana otvoritev treh višjih šol. *Večer*, 16(231), 1, 3.
- Razvojni načrt visokošolskih zavodov v Mariboru: za obdobje 1971–1975. (oktober 1971). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 166).
- Skica predloga raziskovalnega projekta modela organizacije nove univerze v Mariboru. (8. 11. 1971). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 51).
- Skozi oči zgodovine: Rektorat Univerze v Mariboru skozi čas. (2025). *UMniverzum*, (23), 54–55.
- Stališča kolegija zveze kulturnih delavcev v Mariboru. (20. 9. 1972). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (Sign. 166).
- Stališča upravnega odbora Zveze društev inženirjev in tehnikov Maribor o ustanovitvi Univerze v Mariboru in o njeni prostorski zasnovi. (8. 9. 1972). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 166).
- Svečana razglasitev univerze bo del zgodovine Maribora. (1975). *Večer*, 31(218), 2.
- Svet Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru. (29. 9. 1971). *Zapisnik 4. seje Sveta Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru* (sign. 166). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru. Univerza v Mariboru 1972–1990.
- Šolski sistem usklajamo s potrebami družbe. (1961). *Delo*, (3/337), 12.
- Šrmpf, F. (1972a). »Maribor – univerzitetno mesto«. *Večer*, 28(91), 3.
- Šrmpf, F. (1971a). Preraščanje mariborskih visokošolskih zavodov v univerzo prinaša tudi probleme. *Večer*, 27(292), 2.
- Šrmpf, F. (1971b). Slovenski študentje o novem univerzitetnem središču. *Večer*, 27(295), 2.
- Šrmpf, F. (1972b). Univerza v Maribor: Prostorske rešitve čakajo. *Večer*, 28(260), 16.
- Tri nove višje šole v Mariboru. (1960). *Večer*, 16(148), 1–2.
- Ukaz o razglasitvi zakona o visokem šolstvu (1969). *Uradni list SRS*, (26/9).
- Uredba o višji komercialni šoli (1959). *Uradni list LRS*, (16/29).
- Ustanavljanje višjih šol v Mariboru: dodatek k elaboratu. (21. 3. 1960). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Okrajni ljudski odbor Maribor 1955–1965, Tajništvo za prosveto in kulturo – 1957 (sign. 3648).
- Utemeljitev samoupravnega sporazuma o združitvi v univerzo Maribor. (1975). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 139).
- V Mariboru tudi Višja pedagoška šola. (1960). *Večer*, 16(260), 2.
- Vabilo na prvo sejo konference ZKS visokošolskih zavodov Maribor. (8. 12. 1971). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 166).
- Vabilo na sejo komisije za prostorsko razmejevanje univerze v Mariboru. (5. 5. 1975). Pokrajinski arhiv Maribor, fond Univerza v Mariboru 1972–1990 (sign. 51).
- Višja komercialna šola v Mariboru odprta. (1959). *Tribuna: list študentov ljubljanske Univerze*, (9/15–16).
- Vogelnik, D. (1961). Razgovori: Razmišljanje o novi podobi slovenske univerze. *Naša sodobnost*, 9(2), str. 159–166.
- V. V. (1975). Rojstvo mariborske univerze. *Večer*, 31(218), 1.
- Zakon o prenehanju Višje stomatološke šole v Mariboru. (1969). *Uradni list SRS*, (26/31).
- Zakon o Univerzi v Ljubljani. (1957). *Uradni list LRS*, (23/57).
- Zakon o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru. (1961). *Uradni list LRS*, (18/18).
- Zakon o ustanovitvi Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru. (1961). *Uradni list LRS*, (18/14).

Zakon o Višji agronomski šoli v Mariboru. (1960). *Uradni list LRS*, (17/23).

Zakon o Višji pravni šoli v Mariboru. (1960). *Uradni list LRS*, (17/23).

Zakon o Višji stomatološki šoli v Mariboru. (1960). *Uradni list LRS*, (17/23).

Zakon o visokem šolstvu. (1975). *Uradni list SRS*, (32/13).

Zakon o visokem šolstvu v Ljudski republiki Sloveniji. (1960). *Uradni list LRS*, (17/39).

Zakon o visoki ekonomsko-komercialni šoli v Mariboru. (1969). *Uradni list SRS*, (26/14)

Zakon o Visoki tehniški šoli v Mariboru. (1973). *Uradni list SRS*, (30/26).

Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru. (1971). *Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru:*
MCMLXI–MCMLXXI.

PRAVNI VIDIKI NASTANKA IN RAZVOJA UNIVERZE V MARIBORU

ŠIME IVANJKO,¹ RAJKO KNEZ,² DUNJA LEGAT,¹

MOJCA TANCER VERBOTEN¹

¹ Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija

sime.ivanjko@um.si, dunja.legat@um.si, mojca.tancer@um.si

² Ustavno sodišče Republike Slovenije, Ljubljana, Slovenija

rajko.knez@us-rs.si

Prispevek obravnava razvojne mejnike Univerze v Mariboru z ozirom na pravne vidike njenega nastanka. V Mariboru že petdeset let deluje mednarodno prepoznavna univerza s številnimi izobraževalnimi programi ter znanstvenoraziskovalnimi področji, ki jih izvaja 17 fakultet ter 2 članici, ki opravljata podporne dejavnosti s področja knjižničarstva in zagotavljanja bivalnih kapacitet študentov. Toda pot do te razvejane mreže fakultet in številnih študijskih programov ni bila preprosta. Razvoj univerze v mestu Maribor odraža njegovo zgodovinsko rast, odzivanje na družbene in gospodarske potrebe ter oblikovanje njegove identitete. Vse od ustanovitve leta 1975 je postopek statusne organiziranosti in delovanja Univerze v Mariboru ter njenih fakultet potekal v skladu z določili visokošolske zakonodaje. Na podlagi 40. člena »Ustave Socialistične republike Slovenije [SRS]« (1974) in 9. člena »Zakona o visokem šolstvu« (1975) so bile 11. junija 1976 podpisane spremembe in dopolnitve Samoupravnega sporazuma o združitvi šestih visokošolskih delovnih organizacij v Univerzo v Mariboru. V zadnjih petdesetih letih so se posamezne fakultete preoblikovale, ustanovljene so bile nove fakultete, Univerza v Mariboru pa se je, ne glede na svoje ime, širila tudi v druge slovenske kraje.

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.3](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.3)

ISBN

978-961-299-000-8

Ključne besede:

Univerza v Mariboru,
statusno organiziranje,
ustavna avtonomija,
ustanovitev univerze,
preoblikovanje univerze,
univerzitetna knjižnica

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.3](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.3)

ISBN
978-961-299-000-8

LEGAL ASPECTS OF THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY OF MARIBOR

ŠIME IVANJKO,¹ RAJKO KNEZ,² DUNJA LEGAT,¹
MOJCA TANCER VERBOTEN¹

¹ University of Maribor, Maribor, Slovenia

sime.ivanjko@um.si, dunja.legat@um.si, mojca.tancer@um.si

² Constitutional Court of the Republic of Slovenia, Ljubljana, Slovenia
rajko.knez@us-rs.si

Keywords:

University of Maribor,
status organization,
constitutional autonomy,
establishment of the
university,
transformation of the
university,
university library

This chapter discusses the development milestones of the University of Maribor, from the legal aspects of its establishment. For 50 years, Maribor has been home to an internationally recognized University with numerous educational programmes and scientific research areas implemented by 17 faculties and two members providing support in the field of librarianship and student housing. The development of the University in the city of Maribor reflects its historical growth, response to social and economic needs, and the formation of its identity. Since its establishment in 1975, the process of status organization and operation of the University of Maribor and its faculties has been carried out in accordance with the provisions of higher education legislation. Based on Article 40 of the »Constitution of the Socialist Republic of Slovenia« (1974) and Article 9 of the »Higher Education Act« (1975), amendments and supplements to the Self-Government Agreement on the merger of six higher education working organizations into the University of Maribor were signed on June 11, 1976. These organizations had been transformed over the past 50 years, new faculties were established, and the University of Maribor, regardless of its name, expanded to other parts of Slovenia.

University of Maribor Press

1 Uvod

Razvoj posameznega mesta skozi čas ni le zgodba o urbanistični in gospodarski rasti, temveč tudi zgodba o oblikovanju kulturne identitete in vzpostavljanju izobraževalnih temeljev kot ključnih dejavnikov, ki mestu omogočata preobrazbo iz preprostega urbanega središča v žarišče družbenega in ustvarjalnega napredka. Mesto je živ organizem, ki svojo dušo oblikuje skozi kulturne institucije, umetnost in znanstveno-izobraževalne dosežke. Maribor ima, kot drugo največje mesto v Republiki Sloveniji s 110.000 prebivalci, posebno vlogo pri začetnem ustanavljanju višjih in visokih šol izven glavnega mesta Ljubljane, in to že v obdobju socialistične ureditve šestdesetih let prejšnjega stoletja. Prav ustanavljanje prvih višjih šol in drugih izobraževalnih ustanov je igralo pomembno vlogo pri povezovanju družbene skupnosti ter ustvarjanju prostora za napredek in inovacije v gospodarstvu.¹ Mariborsko višje šolstvo je od samega začetka imelo vseslovenski značaj. V prvih letih razvoja višjega in visokega šolstva so v Mariboru študirali študenti iz vseh slovenskih pokrajin. Ugotovimo lahko, da je bilo v prvih letih vpisanih 45,5 odstotkov študentov s koroško-štajerskega območja, 15,2 odstotka s podravsko-pomurskega in 30,77 odstotkov z zasavsko-savinjskega območja. Iz Ljubljane je bilo vpisanih 2,8 odstotka, s področja gorenjske 3,9 odstotkov, z dolenske 3,2 odstotka in 5,5 odstotkov iz primorsko-notranske pokrajine. Relativno visok odstotek študentov je bil tudi iz drugih republik bivše države, in sicer okoli 9,3 odstotke (Bračič, 1975).

Ni sporno, da je za mesto Maribor ustanavljanje višjega in visokega šolstva ter ustanovitev Univerze v Mariboru zgodovinsko gledano eden najpomembnejših dogodkov. Vloga mariborskega visokega šolstva v šestdesetih in sedemdesetih letih dvajsetega stoletja, v času socializma, je bila ključna za gospodarski, družbeni in kulturni razvoj mesta in širše regije. Maribor je bil tedaj močno industrializirano in za jugoslovansko gospodarstvo pomembno mesto, zato je prav potreba po kvalificirani delovni sili spodbudila razvoj visokošolskih institucij. Mariborske visokošolske institucije so bile ustanovljene predvsem kot odgovor na potrebo po

¹ Prizadevanja v zvezi z organiziranjem izobraževanja na višji stopnji so v zgodovini Maribora prisotna s številnimi bolj ali manj uspešnimi poskusi, in sicer zlasti organiziranjem izobraževanja duhovščine na področju filozofije in teologije. V bližini falskega gradu so benediktinci že leta 1638 organizirali filozofski študij. Po prenosu sedeža lavantinske škofije iz Šentandraža v Maribor je bil v Mariboru leta 1859 organiziran prvi visokošolski zavod za študij bogoslovja. Ob tem so se ustanavljala različna kulturna, znanstvena in izobraževalna društva oziroma institucije. Tako je bilo leta 1903 ustanovljeno Zgodovinsko društvo, ki je že leta 1904 začelo izdajati znani Časopis za zgodovino in narodopisje, ki ga pod istim imenom izdaja še danes (Bračič, 1975).

tehnično izobraženih kadrih, ki bi podpirali industrializacijo in tehnološki napredek, saj so šole pogosto sodelovale z lokalnimi podjetji pri izobraževanju, raziskavah in razvoju novih tehnologij. Ustanavljanje visokega šolstva in posledično tudi ustanovitev univerze kot središča raziskav in napredka je pripomoglo k tehnološkemu in znanstvenemu napredku mariborske industrije, zlasti pa pospešilo reševanje lokalnih izzivov. Ustanovljene visokošolske delovne organizacije so raziskovale in proučevale specifične težave mesta (npr. področje prometa, izzive varstva okolja, potrebo po pravnikih v gospodarstvu) in ponujale strokovne rešitve na višji stopnji. Z ustanovitvijo Univerze v Mariboru je mesto postalo privlačnejše za prebivalce, ki cenijo dostop do izobraževanja, kar je bistveno prispevalo k razvoju identitete mesta. Tudi danes lahko ob številnih priložnostih vidimo zapise »Univerzitetno mesto Maribor«.²

2 Pravna ureditev višjega in visokega šolstva v Sloveniji (1950–1975)

V petdesetih letih preteklega stoletja Ljudska republika Slovenija (v nadaljevanju: LRS) ni imela zakonskega sistemskega predpisa o višjem in visokem šolstvu. Leta 1957 je bil sprejet »Zakon o Univerzi v Ljubljani« (1957), ki je urejal status, organizacijo in poslovanje Univerze v Ljubljani ter njenih članic, ki so imele status fakultete. Prvi zakon, ki je sistemsko urejal visoko šolstvo, je bil »Zakon o visokem šolstvu v Ljudski republiki Sloveniji« (1960). Ta je opredeljeval tako visokošolske organizacijske oblike na področju visokega izobraževanja kot visokošolske zavode. Ločeval je fakultete, visoke šole, umetniške akademije in višje šole. Fakultete so se lahko združevale v univerzo in so razvijale znanstvenoraziskovalno delo, višje in visoke šole pa so se združevale v združenja in so se lahko ukvarjale z znanstvenim delom v skladu z aktom o ustanovitvi. Vse oblike visokošolskih zavodov so lahko ustanovili LRS, okraj, občina, gospodarska ali druga organizacija ali združenje visokošolskih zavodov. V vseh primerih, kadar ustanovitelj ni bila LRS, je akt o ustanovitvi potrjeval izvršni svet. Do uveljavitve omenjenega zakona je LRS s posebnim zakonom ustanavljala posamezne višje in visoke šole. Na podlagi posebne določbe 81. člena citiranega Zakona o visokem šolstvu so prenehali vsi predpisi, ki so urejali položaj in delovanje višjih šol in so bili v nasprotju z določbami tega zakona. Vse visokošolske organizacije so bile dolžne v skladu z 29. členom

² Kot zanimivost velja izpostaviti, da lahko v središču mesta vidimo bronaste kanalizacijske pokrove z mestnim grbom in napisom »Univerzitetno mesto Maribor«.

omenjenega zakona uskladiti svoje statute v roku enega leta, s tem da je izvršni svet v primeru višjih šol ta rok lahko podaljšal.

Glede na to, da se je leta 1963 LRS preimenovala v Socialistično republiko Slovenijo (v nadaljevanju: SRS), je bil v letu 1965 sprejet drugi zakon o visokem šolstvu, ki je predvideval obvezno verifikacijo visokošolskega zavoda, če je visokošolski zavod ustanovila občina, delovna ali druga samoupravna organizacija (»Zakon o visokem šolstvu«, 1965, 14. člen).

2.1 Pravne podlage za ustanovitev višjih in visokih šol v Mariboru

Med prvimi visokošolskimi zavodi s sedežem v Mariboru je bila ustanovljena dvoletna Višja komercialna šola.³ Dejstvo, da je imela omenjena šola sedež v Mariboru, je izzvalo odpor določenih interesnih skupin v Ljubljani. Za njih je bila znana »konservativna ozkost, vzvišenost in samodopadljivost«.⁴ Že dve leti po ustanovitvi se je omenjena šola preimenovala v Višjo ekonomsko-komercialno šolo, s tem da je že leta 1969 začela z izvajanjem štiriletnega študija kot Visoka ekonomsko-komercialna šola, ki je od leta 1972 imela pravico podeljevati tudi doktorat znanosti. Leta 1959 je bila ustanovljena z Višja tehnična šola s strojnim, elektro, tekstilnim, gradbenim in kemijskim oddelkom (»Zakon o ustanovitvi Višje tehnične šole«, 1959).⁵ Veliko zanimanje za študij na višjih šolah v Mariboru je spodbudilo oblastne organe Maribora, da Ljudski skupščini LRS predlagajo ustanovitev treh višjih šol, in sicer dvoletne Višje pravne šole, dvoletne Višje agronomske šole in triletno Višje stomatološke šole.⁶ Vse tri višje šole so začele delovati oktobra 1960. Višja stomatološka šola je bila leta 1970 ukinjena, češ da

³ Zanimivo je, da je Republiška skupščina LRS 2. 7. 1959 sprejela »Zakon o ustanovitvi Višje komercialne šole«, ne da bi v zakonu določili sedež šole. Določene politične strukture iz Ljubljane so insistirale, da naj bo sedež v Ljubljani. V ta namen so tudi pripravljali učni program in potrebne kadre. Takratni izvršni svet (v vlogi sedanje vlade) se je zavedal potrebe po tovrstnih kadrih na območju Maribora oziroma v mariborskem gospodarstvu in je s posebno uredbo (kljub odporu zainteresiranih ljubljanskih struktur) določil, da bo sedež omenjene šole v Mariboru (Bračič, 1975).

⁴ To kaže na odpor ljubljanskih centraliziranih visokošolskih institucij na pobude iz Maribora, ki je bil žal bolj ali manj prisoten ob vsakem poskusu, da se višje šole preoblikujejo v visoke šole oziroma v fakultete. To je bila ena od temeljnih značilnosti odnosov Ljubljane do Maribora, kadar govorimo o razvoju visokega šolstva v Mariboru (Bračič, 1975, str. 11).

⁵ Šola je začela z delom februarja 1960. Leta 1973 se je preoblikovala v štiriletno Visoko tehniško šolo. Ustanovitev in razvoj šole je še zlasti podpirala takrat že visoko razvita mariborska industrija, še posebej Tovarna avtomobilov Maribor (TAM) in Metalna Maribor (Bračič, 1975).

⁶ Vse tri višje šole so bile ustanovljene s sklepi Ljudske skupščine LRS na seji Zbora proizvajalcev in Republiškega zbora 21. junija 1960 (»Zakon o Višji agronomski šoli v Mariboru«, 1960; »Zakon o Višji pravni šoli v Mariboru«, 1960; »Zakon o Višji stomatološki šoli v Mariboru«, 1960).

medicinski študij ne prenese stopnjevanega študija in da je teh kadrov preveč.⁷ Leta 1961 je bila na podlagi zakona ustanovljena Pedagoška akademija (»Zakon o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru«, 1961). Njena ustanovitev je vsebinsko pomenila preoblikovanje detaširanega oddelka Višje pedagoške šole iz Ljubljane (Bračič, 1975), ki je v Mariboru začel z delom sočasno z začetkom delovanja omenjenih treh višjih šol v letu 1960. Pedagoška akademija je bila ustanovljena kot visoka šola za usposabljanje učiteljev, ki naj bi organizirala študij prve in druge stopnje (Haramija, 2011). Izobraževala je učitelje z višjo in visoko izobrazbo za osnovne in druge šole ter druge vzgojno-izobraževalne zavode. Z zakonom je pridobila pravico, da organizira in razvija znanstveno delo na področju vzgoje in izobraževanja. »Z ustanavljanjem višjih šol se je začelo za Maribor pomembno obdobje, rečemo lahko celo – prelomnica v njegovem razvoju.«⁸

2.2 Pravne podlage za ustanovitev Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru

Višje šole in Pedagoška akademija so tesno medsebojno sodelovale, tako da se je kmalu izkazala potreba po institucionalnem povezovanju, kar je prepoznala tudi Skupščina LRS s sprejetjem »Zakona o ustanovitvi Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru« (1961) (v nadaljevanju: Združenje), ki je določal, da se tudi bodoče višje šole v Mariboru vključijo v Združenje. Če jih Združenje ne bi sprejelo v članstvo, bi o tem na zahtevo visokošolskega zavoda odločal izvršni svet. Sedež Združenja se je sprva nahajal na Mladinski ulici 9, kasneje pa se je preselil na Krekovo ulico 2 v Mariboru, kjer je bil od leta 1975 do selitve v novo stavbo leta 2000 tudi sedež Univerze v Mariboru. S šestimi visokošolskimi zavodi je postal Maribor močno visokošolsko središče. Združenje je bilo prva tovrstna visokošolska institucija v Sloveniji in je temeljila na pravni zasnovi statusne oblike Univerze v Ljubljani. Združenje je delovalo na podlagi statuta, ki so ga sprejeli na skupščini članic decembra 1961. V osnovi je Združenje predstavljalo začetek bodoče univerze, ki je bila ustanovljena leta 1975. Vlogo osrednje knjižnice mariborskega visokega šolstva je že v času ustanavljanja prvih visokošolskih zavodov prevzela Študijska knjižnica v

⁷ Medicinski krogi so že leta 1960 predlagali, naj se v Mariboru organizira tudi študij medicine, vendar tega – po mnenju mariborskih krogov – ni bilo mogoče udejanjiti, zato se je organiziral študij stomatologije, na katerem bi se izobraževal višji dentist. Na začetku se je študij opravljal po barakah, sicer z najsodobnejšo opremo, a se je s pomočjo Zavoda za zdravstveno zavarovanje in mesta Maribor dokaj hitro zgradila sodobna stavba, ki je bila takrat najsodobnejša tovrstna visokošolska ustanova v Jugoslaviji. Po tretjem letu študija so študenti lahko nadaljevali študij v četrtem letniku medicine v Ljubljani (Bračič, 1975, str. 11).

⁸ Vizionarska trditev Franceta Venturinića, takratnega predsednika Okrožnega sodišča v Mariboru, v intervjuju, objavljenem v Večeru (Z. P., 1960).

Mariboru kot edina splošno znanstvena in dobro organizirana knjižnica v mestu. Ustanoviteljske pravice je imel Okrajni ljudski odbor Maribor, ki je zaradi razvoja mariborskega visokega šolstva le-te konec leta 1964 prenesel na Združenje, ki je nato leta 1970 podalo tudi soglasje k preimenovanju knjižnice v Visokošolsko in študijsko knjižnico v Mariboru (Hartman, 1978).

Različne izobraževalne institucije pa so začeli ustanavljati tudi v drugih slovenskih krajih. Okrajni ljudski odbor Kranj je leta 1958 ustanovil Zavod za izobraževanje kadrov in preučevanje organizacije dela v Kranju, ki je izvajal dveletni program šolanja vodstvenih kadrovskih delavcev iz večjih gorenjskih podjetij. Zavod je leta 1962 ustanovil Višjo kadrovsko šolo, ki jo je potrdil izvršni svet skupščine LRS leta 1963. V letu 1965 se je Višja kadrovska šola preimenovala v Višjo šolo za organizacijo dela v Kranju. Možnost delovanja visokošolskih organizacij, ustanovljenih s strani občine, je bila pogojena z verifikacijo republiškega upravnega organa, ki pa ni bila uspešna. Skupščina SRS je sprejela Zakon o ustanovitvi višje šole za organizacijo dela, ki je prevzela študente bivše likvidirane Višje šole za organizacijo dela in praktično nadaljevala izvajanje študija na področju organizacije dela (Šetinc, 1979).

2.3 Pravne podlage za ustanovitev Univerze v Mariboru

Ob koncu petdesetih let preteklega stoletja so se v Sloveniji in tudi v drugih republikah bivše Jugoslavije začele kritike in razprave o visokošolskem sistemu izobraževanja strokovnjakov, ki jih je potrebovalo gospodarstvo. Kritike so se nanašale zlasti na tradicionalni ustroj izobraževanja strokovnjakov na univerzi, ki ni sledil takratnim potrebam gospodarstva in tudi ne družbeno-političnim smernicam. Razprava se je končala na zvezni ravni s sprejemom »Resolucije o izobraževanju strokovnih kadrov« (1960). Resolucija je izpostavila združevanje t. i. šolskega in izvenšolskega načina izobraževanja strokovnih kadrov v enotni sistem strokovnega izobraževanja. Svetovala je uvedbo raznovrstnih oblik izvenšolskega izobraževanja, vključno z izrednim študijem in uvajanjem stopnjevanega študija na fakultetah, določala pa je tudi možnost ustanavljanj višjih šol. Ustanavljanje prvih višjih in visokih šol v Mariboru v začetku šestdesetih let preteklega stoletja je temeljilo prav na izhodiščih omenjene resolucije. Obstoje višjih šol v Mariboru je bil ob koncu šestdesetih let preteklega stoletja »pod močnim pritiskom konservativnih sil na ljubljanski univerzi ob tihi podpori dela republiških upravnih organov« (Zorič, 1979, str. 85). Posledica tega odpora je bila ukinitve Višje stomatološke šole v Mariboru.

Razprave o visokem šolstvu so prenehale s sprejetjem »Zakona o visokem šolstvu (ZVS)« (1975), s katerim se je utrdil položaj višjega in visokega šolstva v Sloveniji, sprejem zakona pa je bil hkrati tudi izhodišče za ustanovitev Univerze v Mariboru (15. seja Zbora združenega dela, 29. 4. 1975, Socialistična republika Slovenija, 1976).

Sprejem ZVS je pomenil politično prelomnico v razvoju višjega in visokega šolstva v Sloveniji. Še bistveno večjega pomena pa je bil za mesto Maribor, saj je omogočal ohranitev višjih in visokih šol, ki so bile ustanovljene po reformnem prizadevanju skladno z resolucijo iz leta 1960.⁹ Temeljna značilnost zakona je bila organiziranje visokega šolstva na temeljih samoupravljanja, katerega nosilci so uporabniki, delavci v izobraževanju in študenti. Visokošolske delovne organizacije so lahko ustanovile: organizacije združenega dela (gospodarski subjekti), samoupravne interesne skupnosti, krajevne skupnosti, družbenopolitične skupnosti in družbenopolitični organizacije, s tem da je ustanovitelj moral izpolnjevati pogoje¹⁰ in pridobiti soglasje skupščine SRS. V 50. členu »ZVS« (1975) je bila posebej urejena možnost študija ob delu. V »ZVS« (1975) je bil posebej urejen status univerze kot skupnosti visokošolskih delovnih organizacij s statusom pravne osebe, pri čemer je iz zakona izhajalo, da se visokošolske organizacije obvezno združujejo v univerze.

K izdelavi osnutka Samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru (v nadaljevanju: Sporazum) se je pristopilo že v času priprave predloga ZVS. Sporazum je bil vsebinsko obsežen pravni akt, ki šteje za ustanovni akt Univerze v Mariboru. V uvodnih temeljnih načelih se poudarja, da se podpisnice Sporazuma združujejo v univerzo na podlagi svobodno izražene volje delavcev in študentov zaradi izpolnjevanja nalog, ki v splošnem interesu zahtevajo enotnost sistema dela, ter zaradi usklajevanja in skupnega uresničevanja skupnih interesov. Zadeve skupnega pomena Sporazum podrobneje opredeljuje v 3. členu v 22. točkah (Bračič, 1975). Posebno pozornost posveča samoupravljanju in pri tem opredeljuje obvezni svet univerze kot najvišji organ, ki ga sestavljajo delegati delavcev podpisnic, študentov ter uporabnikov. Ob svetu univerze deluje tudi svet samoupravne kontrole, ki nadzoruje pravilno in namensko ter smotrno rabo sredstev, s katerim gospodari univerza. Glede na to, da je ena od bistvenih nalog univerze izvajanje

⁹ »Današnji sprejem novega zakona je prav gotovo najbolj revolucionaren akt v zgodovinskem razvoju našega visokega šolstva«, tako Janez Milčinski, rektor Univerze v Ljubljani, na 15. seji Zbora združenega dela Skupščine SRS, 29. aprila 1975, ob sprejemanju Zakona o visokem šolstvu (Slovenija, 1976).

¹⁰ V »ZVS« (1975) so bili določeni naslednji pogoji: izkazana dolgoročna potreba po kadrih določene stroke z višjo, visoko ali podiplomsko izobrazbo, določitev njihovega profila, predlog potrebnih pedagoških in drugih delavcev, zagotovljena sredstva za financiranje najmanj za eno predpisano dobo trajanja študija in soglasje skupščine SRS.

habilitacijskih postopkov, Sporazum opredeljuje tudi habilitacijsko komisijo, ki pred izvolitvijo v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev daje mnenje o tem, ali kandidati izpolnjujejo z zakonom določena merila za izvolitev v naziv. Prav tako je habilitacijska komisija že takrat lahko predlagala odvzem naziva. Habilitacijska komisija je bila sestavljena iz 15 članov, med katerimi je bila večina delegatov izvršnega sveta Skupščine SRS in republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva.

Poleg navedenih organov univerze je Sporazum opredeljeval tudi izvršilne organe, in sicer gospodarski odbor, odbor za splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito ter odbor za študijsko in raziskovalno delo (Bračič, 1975). Določal je tudi kolegijski poslovodni odbor, ki vodi poslovanje univerze, organizira in usklajuje delo članic. Člane omenjenega odbora imenuje svet univerze na predlog Socialistične zveze delovnega ljudstva iz vrst delavcev in študentov ter delovne skupnosti tajništva. Predsednik poslovodnega organa odbora je rektor, ki mora biti visokošolski učitelj. Rektor je zakoniti zastopnik univerze in odloča o rabi sredstev.

V preostalem delu Sporazum vsebuje določila o načrtovanju programov dela in delovanja članic univerze in o združevanju sredstev za določene skupne naloge ter financiranje dejavnosti. V Sporazumu je bilo določeno, da strokovna administrativna opravila opravljajo delavci, organizirani v posebni organizacijski enoti delovne skupnosti tajništva univerze, ki jo vodi glavni tajnik univerze. V prehodnih določbah Sporazuma je bila določena obveznost univerze, da do 21. novembra 1975 sprejme statut in da v roku 30 dni od sprejetja statuta izvoli delegate v svet univerze in v svet samoupravne kontrole. Glede na to, da je Sporazum dobil podporo v javni razpravi med članicami Združenja, je njegov predstojnik Vladimir Bračič, povabil vse članice Združenja, da na svojih organih sprejmejo sklep o vključitvi v univerzo ter določijo zakonitega zastopnika članice iz vrst pedagoških delavcev in študentov za podpis Samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru. Podpis je bil opravljen ob prisotnosti predstavnikov državne in lokalne oblasti 12. junija 1975 v veliki sejni sobi na sedežu Združenja visokošolskih zavodov Maribor na Krekovi 2. Skupščina SRS je 2. julija 1975 z »Odlokom o potrditvi samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru« (1975) potrdila ustanovitev univerze. Svet Združenja je ustanovitev Univerze v Mariboru razglasil 3. julija 1975. Pravna razglasitev ustanovitve univerze na podlagi potrditve Skupščine SRS je bila opravljena v sejni sobi delovne organizacije Impol v Slovenski Bistrici kot simbolno dejanje povezanosti gospodarstva z Univerzo v Mariboru.

Slovesna razglasitev Univerze v Mariboru je bila 18. septembra 1975 v dvorani Union v Mariboru. Na slovesnosti so prisostvovali najvišji predstavniki republiških državnih organov ter vodstva družbenopolitičnih organizacij, predstavniki gospodarstva in negospodarstva, visokošolski delavci, študenti domače univerze in predstavniki zamejskih Slovencev Koroške in Primorske, rektorji oziroma prorektorji dvanajstih jugoslovanskih univerz in osmih univerz iz tujine. Svečano pergamentno listino so podpisali Dušan Bobek in študent Marjan Vešnar za Visoko ekonomsko-komercialno šolo, Ljubo Črepinšek in študent Marjan Kočevar za Visoko tehnično šolo, Bogdan Kavčič in študent Marjan Hajdinjak za Visoko šolo za organizacijo dela v Kranju, Borut Belec in študentka Vesna Lapanje za Pedagoško akademijo, Šime Ivanjko in študent Tomo Jarni za Višjo pravno šolo, Stojan Vrabl in študent Rado Klančar za Višjo agronomsko šolo, Bruno Hartman in Zlata Kert za Visokošolsko in študijsko knjižnico v Mariboru.

3 Statusna organiziranost Univerze v Mariboru in njenih članic

Od ustanovitve leta 1975 je postopek statusne organiziranosti in delovanja Univerze v Mariboru in njenih fakultet potekal v skladu z določili »ZVS« (1975). Na podlagi 40. člena »Ustave SRS« (1974) in 9. člena »ZVS« (1975) so bile 11. junija 1976 podpisane spremembe in dopolnitve Samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru (»Samoupravni sporazum«, 1977) naslednjih šestih visokošolskih delovnih organizacij: Visoke ekonomsko-komercialne šole Maribor, Visoke tehniške šole Maribor, Visoke šole za organizacijo dela Kranj, Pedagoške akademije Maribor, Višje pravne šole Maribor, Višje agronomske šole Maribor ter Visokošolske in študijske knjižnice, ki so hkrati tudi podpisnice samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru. V skladu z 2. odstavkom 9. člena »ZVS« (1975) je bila univerza takrat statusno organizirana kot skupnost visokošolskih delovnih organizacij in je bila pravna oseba, ki je izvajala zakonsko določene pristojnosti ter delovne naloge, ki so ji jih visokošolske delovne organizacije s samoupravnim sporazumom o združitvi poverile v izvedbo. Univerzo je predstavljal in zastopal rektor, ki je bil imenovan za dobo dveh let na predlog Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije s strani sveta univerze iz vrst javno priznanih visokošolskih učiteljev. Za notranjo organizacijo delovanja so bile univerze v skladu z 2. odstavkom 14. člena »ZVS« (1975) dolžne sprejeti statut univerze, v katerem so določile svoje naloge, organiziranost, način dela svojih organov, način izvrševanja delavske kontrole in druga vprašanja skupnega pomena za delovne ljudi, organizacije in skupnosti. Na tej podlagi je Svet Univerze v

Mariboru ugotovil, da je bil sprejet »Statut Univerze v Mariboru« (1977) z večino glasov vseh delavcev in vseh študentov Univerze v Mariboru ter da je Skupščina SR Slovenije dala soglasje k določbam.

Zaradi potreb po usklajevanju, povezovanju in razvijanju knjižničarske, dokumentacijske in informacijske dejavnosti na Univerzi v Mariboru je bil 15. maja 1977 ob sodelovanju Univerzitetne knjižnice Maribor sklenjen »Samoupravni sporazum o ustanovitvi in delovanju knjižnično-dokumentacijsko-informacijskega sistema v Univerzo v Mariboru združenih visokošolskih in drugih organizacij« (1977), s katerim so vse visokošolske in druge delovne organizacije povezale svoje knjižnice. 20. junija 1977 je bil podpisan še »Samoupravni sporazum o položaju, organiziranju in delovanju Računalniškega centra pri Univerzi v Mariboru«¹¹ (1977) iz razloga poenotenega in usklajenega razvoja informatike in računalništva ter njegovega uvajanja v pedagoški proces in znanstvenoraziskovalno dejavnost. Za zagotavljanje bivalnih kapacitet študentov je bilo med letoma 1978 in 1984 zgrajenih pet stolpičev študentskih domov, ki so skupno zagotavljali 1.349 novih ležišč za študente Univerze v Mariboru.

Razvoj novih študijskih programov in potrebe okolja so bile razlog za preoblikovanje visokošolskih delovnih organizacij, ki so bile združene v Univerzo v Mariboru, iz visokih šol v fakultete, in sicer se je leta 1985 Visoka tehniška šola preoblikovala v Tehniško fakulteto v Mariboru, leta 1986 je Pedagoška akademija Maribor z »Odlokom o soglasju k spremembi imena Pedagoške akademije Maribor« postala Pedagoška fakulteta Maribor.¹² V letu 1989 je temu najprej sledila Visoka ekonomsko-komercialna šola, ki se je preimenovala v Ekonomsko-poslovno fakulteto Maribor, v nadaljevanju istega leta pa je tudi Visoka šola za organizacijo dela Kranj spremenila ime v Fakulteto za organizacijske vede Kranj. Na podlagi Elaborata o študiju prava v okviru Univerze v Mariboru ter s pripravo sprememb, vezanih na izvedbo študijskega programa, je bil 27. septembra 1990 v Skupščini RS sprejet »Zakon o ustanovitvi Visoke pravne šole v Mariboru« (1990).

¹¹ Besedilo 1. člena sporazuma je za novoustanovljeni center uvedlo kratico RCU.

¹² »Odlok o soglasju k spremembi imena Pedagoške akademije« (1986), ki je veljal od 28. 2. 1986, je določal: »Na predlog Pedagoške akademije, Maribor daje Skupščina SR Slovenije soglasje k spremembi imena te visokošolske organizacije v Pedagoško fakulteto, Maribor.«

V letu 1992 je prišlo do preoblikovanja sestave Univerze v Mariboru, in sicer je Vlada Republike Slovenije na podlagi 11. člena in 2. točke 23. člena »Zakona o raziskovalni dejavnosti« (1991) izdala »Odlok o ustanovitvi Univerzitetnega inštituta informacijskih znanosti« (1992), s katerim se je s preoblikovanjem Instituta informacijskih znanosti Univerze v Mariboru ustanovil javni raziskovalni zavod.¹³ V skladu s 6. členom »Odloka o ustanovitvi Univerzitetnega inštituta informacijskih znanosti« (1992) se je Univerza v Mariboru zavezala, da so bila sredstva za začetek delovanja zagotovljena v obsegu sredstev, določenih s pogodbo o prenosu ustanoviteljskih pravic na Institutu informacijskih znanosti Univerze v Mariboru, sklenjene med Univerzo v Mariboru in Vlado Republike Slovenije 17. februarja 1992. V okviru Univerze v Mariboru je ostal oddelek z nazivom Računalniški center Univerze v Mariboru (RCUM), ki deluje še danes, in katerega osnovna dejavnost je postal razvoj in vzdrževanje računalniške in komunikacijske infrastrukture na univerzi ter informacijskega sistema univerze in njenih članic.

Spremembe statusa posameznih članic so se nadaljevale v letu 1992, in sicer je bil za izvedbo programov v visokem izobraževanju kmetijske usmeritve za pridobitev in izpopolnjevanje izobrazbe ter za izvedbo raziskovalnega dela na področju kmetijstva sprejet »Zakon o ustanovitvi Visoke kmetijske šole v Mariboru« (1992). Višja agronomska šola se je tako preoblikovala v Visoko kmetijsko šolo v Mariboru, ki je izvajala visokošolski program Sadjarstvo in vinogradništvo.

Od leta 1968, ko je bila ustanovljena Višja tehniška varnostna šola, pa do leta 1993 v Sloveniji ni bil ustanovljen noben nov visokošolski zavod. Zastoj je prekinila ustanovitev Višje zdravstvene šole Univerze v Mariboru, ki je v študijskem letu 1993/1994 vpisala prvo generacijo študentov (»Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije (NPVS) – EPA 319 – II – prva obravnava«, 1997). Visoka šola je bila ustanovljena z »Zakonom o ustanovitvi Višje zdravstvene šole v Mariboru« (1993), in sicer kot javni visokošolski zavod, pravna oseba, ki deluje v okviru Univerze v Mariboru.

Državni zbor RS je 2. junija 1993 sprejel še en zakon, vezan na Univerzo v Mariboru, in sicer »Zakon o spremembi Zakona o ustanovitvi Visoke pravne šole v Mariboru« (1993) kot zakonsko podlago za preimenovanje Visoke pravne šole v Mariboru v Pravno fakulteto v Mariboru.

¹³ V besedilu 2. člena odloka je določeno skrajšano ime IZUM.

V letu 1993 je bil sprejet nov »Zakon o visokem šolstvu (ZViS)«, ki je dal zakonsko podlago za statusno preoblikovanje takratnih javnih univerz, podlago za ustanovitev samostojnih visokošolskih zavodov in nove smernice pri razvoju visokega šolstva. Po uveljavitvi »ZViS« (1993) so se nekatere velike fakultete obeh javnih univerz organizacijsko preuredile v več manjših, ločeno po študijskih in znanstvenoraziskovalnih področjih, ki so jih razvijala. Na Univerzi v Mariboru so bile to: Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Fakulteta za gradbeništvo, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo ter Fakulteta za strojništvo. Višja šola za notranje zadeve se je preoblikovala v visoko strokovno šolo ter se preimenovala v Visoko policijsko-varnostno šolo, ki je bila takrat edini samostojni visokošolski zavod v Sloveniji, ki je uporabil zakonsko določilo o pridruženem članstvu in je bil skladno s Statutom Univerze v Ljubljani njena pridružena članica (»Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije (NPVS) – EPA 319 – II – prva obravnava«, 1997). »ZViS« (1993) je predvidel tudi sprejetje strateškega dokumenta za področje visokega šolstva in Nacionalnega programa visokega šolstva ter s strani Vlade RS ustanovitev Sveta RS za visoko šolstvo kot organa, ki vladi svetuje pri pripravi in spreminjanju visokošolske zakonodaje, sodeluje pri načrtovanju razvoja visokošolskega izobraževanja, spodbuja in razvija sodelovanje med visokošolskimi zavodi ter opravlja zakonsko določene naloge, vezane na oblikovanje in spremembe izobraževalne dejavnosti visokošolskih zavodov. Svet RS za visoko šolstvo je bil predhodnik današnje Nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu.

Na podlagi 85. in 86. člena »ZViS« (1993) je bilo določeno, da Republika Slovenija postane ustanovitelj Univerze v Ljubljani in Univerze v Mariboru, ki nadaljujeta delo kot javna visokošolska zavoda, ter da fakultete, umetniške akademije, višje in visoke šole, združene v Univerzo v Ljubljani oziroma Univerzo v Mariboru, postanejo z dnem uveljavitve tega zakona članice Univerze v Ljubljani oziroma Univerze v Mariboru. Navedeno je bilo izvedeno s sprejemom akta o preoblikovanju univerz v Državnem zboru RS. Za Univerzo v Mariboru je bil sprejet »Odlok o preoblikovanju Univerze v Mariboru« (1994) (v nadaljevanju: Odlok), na podlagi katerega je postala Univerza v Mariboru pravna oseba z osmimi fakultetami in dvema visokima strokovnima šolama kot članicami univerze, pri čemer so bile največje spremembe na področju razdružitve štirih novih tehniških fakultet in Visoke zdravstvene šole, ki je bila preoblikovana iz Višje zdravstvene šole v Mariboru. Univerza je po »Odloku« (1994) v pravnem prometu začela poslovati s 1. januarjem 1995 in takrat je prenehala delovati dotedanja članica Tehniška fakulteta, v 24. členu »Odloka«

(1994) so bili natančno določeni pravni nasledniki, vezani na organizacijske oddelke, ki so do takrat delovali v sklopu Tehniške fakultete.¹⁴ Univerzitetna knjižnica Maribor in Študentski domovi niso bili vključeni v besedilo »Odloka« (1994). V nadaljevanju so bile vse organizacijske spremembe, vezane na nov status oziroma ime članic univerze ali drugih članic, sprejete v Državnem zboru RS na podlagi 15. člena »ZViS« (1993) z »Odlokom o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-A)« (1995). Visoka kmetijska šola je s sprejetjem »OdPUM-A« (1995) postala Fakulteta za kmetijstvo.

Z »Odlokom o spremembah in dopolnitvah odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-B)« (1996) je postala kot drugi zavod članica Univerze v Mariboru Univerzitetna knjižnica Maribor.

S sprejemom »Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1)« (2000) je Univerza v Mariboru imela 19 članic, 17 fakultet in 2 druga zavoda, Univerzitetno knjižnico Maribor in Študentske domove. Z sprejemom »OdPUM-1« (2000) so bile določene osnovne dejavnosti v skladu z Uredbo o uvedbi in uporabi standardne klasifikacije dejavnosti ter študijska področja in primeroma našteti študiji, razvrščeni v skladu s Iscedovo klasifikacijo, kar je bilo izjemno pomembno za financiranje Univerze v Mariboru in določanje faktorja študijske skupine pri dodeljevanju sredstev po letu 2003. V »OdPUM-1« (2000) je bila določena tudi podrobna sestava Upravnega odbora Univerze v Mariboru in razmerje med posameznimi kategorijami predstavnikov.

Univerza v Mariboru se je od leta 2003 kar nekajkrat preoblikovala in spremenila sestavo svojih članic. S sprejetjem »Odloka o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1A)« (2003) sta novi članici postali Fakulteta za varnostne vede, ki se je preoblikovala s spremembo pridružene članice Univerze v Mariboru iz Visoke policijsko-varnostne šole v fakulteto Univerze v Mariboru s sedežem v Ljubljani, ter novoustanovljena Medicinska fakulteta. Z »Odlokom o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1B)« (2004) je bila v okviru Univerze v Mariboru ustanovljena nova članica, Fakulteta za logistiko, ki ima lokacijo izven Maribora (izobraževalno in

¹⁴ V skladu s 24. členom »Odloka« (1994) so bile določene naslednje nove članice Univerze v Mariboru: Tehniška fakulteta – Oddelek za elektrotehniko, računalništvo in informatiko kot Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko; Tehniška fakulteta – Oddelek za gradbeništvo kot Fakulteta za gradbeništvo; Tehniška fakulteta – Oddelek za kemijsko tehnologijo kot Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo ter Tehniška fakulteta – Oddelek za strojništvo kot Fakulteta za strojništvo.

znanstvenoraziskovalno dejavnost izvaja v Celju). V letu 2006 je prišlo do preoblikovanja Pedagoške fakultete, in sicer na način, da sta bili ustanovljeni dve novi članici, Filozofska fakulteta ter Fakulteta za naravoslovje in matematiko (»Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1C)«, 2006).¹⁵ Z razvojem novih študijskih programov za področje zdravstvene nege se je Visoka zdravstvena šola preoblikovala v Fakulteto za zdravstvene vede, kar je bilo potrjeno s sprejetjem »Odloka o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1D)« (2006) v Državnem zboru RS 20. decembra 2006. Univerza v Mariboru je v letu 2007 ustanovila še eno članico, in sicer Fakulteto za energetiko s sedežem v Krškem ter dislocirano enoto v Brežicah (»Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1E)«, 2007), v letu 2009 pa še Fakulteto za turizem s sedežem v Brežicah (»Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1G)«, 2009). S spremembami študijskih programov in razvojem fakultet sta dve članici spremenili ime, in sicer je Fakulteta za kmetijstvo postala Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede (»Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1F)«, 2009), Fakulteta za gradbeništvo pa Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo (»Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1H)«, 2015).

3.1 Univerzitetna knjižnica Maribor in njena vloga pri razvoju knjižnične dejavnosti

Zametki Univerzitetne knjižnice Maribor (UKM) segajo v leto 1903, ko je bila ustanovljena knjižnica Zgodovinskega društva za slovensko Štajersko. Tedanji mariborski izobraženci, z dr. Francem Kovačičem na čelu, so s knjižnico utemeljili sistematično zbiranje in raziskovanje dokumentov, pričevalcev zgodovine štajerskih Slovencev. Leta 1918 si je z uredbo o obveznih izvodih zagotovila pravico do prejemanja obveznih izvodov vseh tiskov z območja Slovenije (»194. Naredba poverjenišтва za notranje zadeve«, 1918, citirano v Hartman, 1978, str. 21) in njena vsebinska zasnova se je razširila tudi na druge vede. Mariborski mestni organi so prisluhnili izraženi potrebi po ustanovitvi javne znanstvene knjižnice s statutom iz

¹⁵ V okviru »OdPUM-1C« (2006) se je na pobudo Senata Univerze v Mariboru in Upravnega odbora Univerze v Mariboru spremenilo ime Fakultete za policijsko-varnostne vede, ki je postala Fakulteta za varnostne vede.

leta 1925. Knjižnico so poimenovali Študijska knjižnica in skrb zanjo je prevzela Občina Maribor (Hartman, 1978).

Čas med obema svetovnima vojnama in po drugi svetovni vojni je zaznamovalo delovanje Janka Glazerja, sprva knjižničarja in kasneje dolgoletnega ravnatelja Študijske knjižnice. Strokovni razcvet knjižnice je prekinila druga svetovna vojna, ki je prizadela tudi knjižnični fond. Četrtna predvojnega knjižničnega fonda se je za vedno izgubila. Pravni položaj knjižnice je bil določen leta 1945 z uredbo tedanjega Ministrstva za prosveto o ustanovitvi okrožnih študijskih knjižnic za celjsko, novomeško in mariborsko okrožje. Leta 1946 je bila knjižnica formalno ustanovljena. Financiranje sta si delila mariborsko okrožje in Ministrstvo za prosveto. Uredba je opredelila domoznansko nalogo knjižnice za teritorij mariborskega okrožja in tudi njeno izobraževalno ter znanstveno funkcijo. Po mnogih različnih lokacijah se je knjižnica leta 1952 ustalila v stavbi na vogalu Partizanske in Prešernove ulice v Mariboru (Hartman, 1978).

Statut Študijske knjižnice iz leta 1958 je Študijsko knjižnico opredelil kot osrednjo znanstveno knjižnico za področje Maribora in njegove okolice. Prizadevanja za razvoj tedanje Študijske knjižnice v visokošolsko in kasneje v univerzitetno knjižnico so se pričela že leta 1959 z razvojem visokega šolstva v Mariboru. Z ustanovitvijo Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru leta 1961 je tedanja Študijska knjižnica, kot edina splošna znanstvena knjižnica v Mariboru, postala osrednja knjižnica mariborskega visokega šolstva, ki je pomagala ustanavljati ter urejati knjižnice novih visokošolskih zavodov. Istega leta je Okrajni ljudski odbor v ustanovitveni odločbi opredelil, da je Študijska knjižnica »v prvi vrsti namenjena potrebam višjih in visokih šol v Mariboru« (Sapač, 2003, str. 38) in leta 1964 prenesel ustanoviteljske pravice na Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru, kar je povezanost z visokoškolskimi zavodi samo še utrdilo. Dve tretjini proračuna knjižnice je pokrival Sklad za šolstvo republike Slovenije, eno tretjino pa Okrajni ljudski odbor (Sapač, 2003). V tem obdobju je bila tedanja Študijska knjižnica »javna knjižnica mariborskega področja in hkrati osrednja knjižnica mariborskih visokošolskih zavodov« (Sapač, 2003, str. 39). Leta 1964 je knjižnica dobila statut, ki je določil, da je knjižnica samostojni zavod (Sapač, 2003) in utrdil organizacijsko shemo knjižnice, ki jo je narekovala njena razširjena dejavnost. Bila je osrednja knjižnica mariborskih visokošolskih zavodov. Od leta 1972 je bila knjižnica skladno z določbami »Zakona o obveznem pošiljanju tiskov« (1972) prejemnica obveznega in arhivskega izvoda slovenskih tiskov, kar je dokončno utemeljilo njeno arhivsko funkcijo. Z njeno preobrazbo se je spreminjala

tudi sestava njenih bralcev. Med njimi je od leta 1962 konstantno naraščal delež študentov in učiteljev mariborskih visokošolskih zavodov.

Leta 1970 se je knjižnica preimenovala »v Visokošolsko in študijsko knjižnico v Mariboru, s čimer je soglašalo Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru in Skupščina občine Maribor« (Sapač, 2003, str. 40). Preimenovanje je bilo le formalna potrditev dela, ki ga je knjižnica opravljala že od leta 1959. »Leta 1972 je financiranje knjižnice v celoti prevzela Izobraževalna skupnost Slovenije, le domoznansko dejavnost je financirala Kulturna skupnost Maribor« (Sapač, 2003, str. 39).

V procesu ustanavljanja Univerze v Mariboru je sodelovala tudi Visokošolska in študijska knjižnica v Mariboru. Samoupravni sporazum o združitvi v Univerzo v Mariboru je 12. junija 1975, skupaj s šestimi visokimi in višjimi šolami kot enakovredna in enakopravna soustanoviteljica, podpisala tudi Visokošolska in študijska knjižnica v Mariboru. V imenu knjižnice sta sporazum podpisala tedanji ravnatelj, Bruno Hartman ter Zlata Kert. Po ustanovitvi Univerze v Mariboru leta 1975 se je tudi knjižnica preimenovala v Univerzitetno knjižnico Maribor (v nadaljevanju: UKM) (Sapač, 2003).

UKM je postala osrednja univerzitetna knjižnica mariborske univerze, znanstvena knjižnica za širše območje, domoznanska knjižnica za Maribor in okolico ter arhivska knjižnica za gradivo z območja Slovenije. Po tujih zgledih si je prizadevala, da bi bilo knjižničarstvo mariborskega visokega šolstva povezano v učinkovit sistem. Sprva je živela misel, da bi knjižnica »v celoti centralno urejala knjižnične zadeve« (Sapač, 2003, str. 40), vendar so visokošolski zavodi ustanavljali svoje knjižnice. Leta 1974 je Bruno Hartman izdelal Projekt visokošolskega knjižničnega sistema v Mariboru (Hartman, 1974) in na osnovi katerega so Univerza v Mariboru in vanjo vključene visokošolske in druge organizacije leta 1977 podpisale samoupravni sporazum o ustanovitvi knjižničarsko-dokumentacijsko-informacijskega sistema Univerze v Mariboru, ki je predstavljal temelj za racionalno in razvojno perspektivo visokošolskega knjižničarstva v Mariboru (Hartman, 1978). V ta okvir sodijo tudi prizadevanja za novo stavbo UKM, ki jo je knjižnica dobila leta 1988. Slovesna otvoritev nove zgradbe je bila 25. novembra 1988. Stavba je že takrat obsegala sedem etaž s skupno površino 11.519 kvadratnih metrov. Načrte zanjo je izdelal arhitekt Branko Kocmut, notranja oprema pa je bila delo Mirka Zdovca (Rajh, 1993).

Knjižnična zgradba, postavljena ob zgradbo Univerze v Mariboru, sestavlja mariborsko univerzitetno središče. Še danes je marsikateremu Mariborčanu v spominu simbolna selitev knjižničnega gradiva z »živo verigo«, v kateri je sodelovalo več kot tisoč občanov, s pomočjo katerih je knjižnica preselila knjižnično gradivo iz lokacije na Prešernovi ulici v novo stavbo (Gospejna ulica). (Rajh, 1993). Leta 1982 je knjižnica začela z uvajanjem informacijske tehnologije (Sapač, 1993). Izdelan je bil projekt avtomatizacije izposoje, na osnovi katerega je Računalniški center univerze (kasneje Institut informacijskih znanosti – IZUM) v sodelovanju s knjižničarji UKM pripravil prvo verzijo računalniških programov. Univerzitetna knjižnica Maribor je bila tako prva knjižnica v državi, ki je računalniško podprla izposajo gradiva (Sapač, 1993). Sledili so drugi računalniško podprti segmenti dejavnosti, med pomembnejše vsekakor sodi računalniško podprti sistem bibliografske evidence raziskovalnega dela na Univerzi v Mariboru ter njegova povezava z danes kooperativnim spletnim bibliografskim sistemom in servisi COBISS. Že leta 1987 je knjižnica pričela s ponudbo virov v elektronski obliki.

Univerzitetna knjižnica Maribor je s spremembo odloka (»OdPUM-B«, 1996) tudi uradno postala del Univerze v Mariboru. Dopolnitev odloka je za knjižnico pomenila ureditev pravnega statusa in nadaljevanje poti razvoja, v katero se je knjižnica usmerila že leta 1959. Velik pomen knjižnice izhaja tudi iz »Statuta Univerze v Mariboru« (2001, str. 13), ki vsebuje naslednjo določbo: »Univerzitetna knjižnica Maribor kot osrednja univerzitetna knjižnica daje s svojo dejavnostjo informacijsko podporo izobraževalnemu, znanstvenoraziskovalnemu in umetniškemu delu na univerzi, koordinira knjižnično informacijsko dejavnost, koordinira nabavo in ponudbo knjižnično-informacijskega gradiva ter medknjižnično izposajo na univerzi, koordinira izdelavo bibliografije univerze, izobražuje uporabnike o knjižničnem gradivu ter posreduje informacije za raziskovalno in strokovno delo tudi drugim uporabnikom /.../.«

Poleg »univerzitetne vloge« je UKM pomembna tudi po drugih dejavnostih. Kot arhivska knjižnica UKM hrani obvezne in arhivske izvode knjižničnega gradiva z območja Republike Slovenije, kot domoznanska knjižnica zbira, dokumentira in posreduje domoznansko gradivo za mesto Maribor in njegovo širšo okolico. Tudi po »Zakonu o knjižničarstvu (ZKnj-1)« (2001) in »Zakonu o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK)« (2002) je UKM glavna visokošolska knjižnica, ki opravlja v okviru javne službe iz 2. člena »ZKnj-1« (2001) in nalog visokošolskih knjižnic naloge koordinacije knjižnične dejavnosti na Univerzi v Mariboru. Danes

knjižnično dejavnost na Univerzi v Mariboru opravljajo UKM in 12 knjižnic članic Univerze v Mariboru, ki delujejo kot enoten sistem, pri čemer UKM skrbi za njihovo koordinacijo in enotno delovanje.

4 Ustavno načelo o avtonomiji univerze – pogled na odločitve Ustavnega sodišča in pomen načela avtonomije za Univerzo v Mariboru

Pravici do svobodnega izobraževanja in avtonomnost univerz sta urejeni v delu »Ustave Republike Slovenije (URS)« (1991), ki ureja človekove pravice. Določba 58. člena ustave univerzam in visokim šolam zagotavlja vsebinsko ter finančno avtonomijo in pod naslovom Avtonomnost univerze in drugih visokih šol določa: »Državne univerze in državne visoke šole so avtonomne. Način njihovega financiranja ureja zakon.« (»URS«, 1991) Avtonomija pomeni pravico univerz, da same urejajo svoje akademske, upravne in finančne zadeve brez neposrednega vmešavanja države. Na prehodu v novo družbeno realnost po osamosvojitvi Slovenije je bilo vprašanje vsebine pravice avtonomnosti predmet presoje na Ustavnem sodišču RS, kar bo pojasnjeno v nadaljevanju.

4.1 Vloga Ustavnega sodišča RS pri varovanju avtonomije univerz

Izhodiščna precedenčna odločba je bila sprejeta leta 1998, torej precej na začetku izgradnje novega pravnega reda in v njem tudi položaja univerz, nosilk terciarnega izobraževanja, neodvisnega od političnih struktur (Ustavno sodišče Republike Slovenije [Ustavno sodišče RS], 1998). Odločba je postavila temelje avtonomiji državnih univerz. Ustavno sodišče je poudarilo, da morajo univerze uživati avtonomijo pri organizacijskih in akademskih vprašanjih, vendar ta avtonomija ne pomeni popolne neodvisnosti posameznih fakultet ali akademij.¹⁶

Ustavno sodišče RS (1998) je zapisalo naslednja temeljna izhodišča in stališča (poudarki R. K.):

24. Za razumevanje pojma **avtonomije** je pomemben dokument [...] tudi »Magna charta« evropskih univerz, sprejeta v Bologni septembra 1988. Za obravnavano zadevo sta posebej pomembni dve načeli:

¹⁶ Odsotnost avtonomije se je takrat kazala v nezmožnosti imeti lastna pravila o imenovanju in habilitacijah, študijskih režimih, samoorganizaciji in tako dalje.

- da mora biti univerza v svoji raziskovalni in poučevalni dejavnosti moralno in znanstveno samostojna v razmerju do vsakršne politične in ekonomske oblasti [...] in
- da je temeljno načelo v življenju univerz svoboda raziskovanja, poučevanja in vzgoje; spoštovanje tega načela pa morata zagotoviti in izvajati javna oblast in univerza, vsaka v okviru svojih pristojnosti [...]

25. Ustava uporablja pojma »avtonomnost« in »avtonomen« samo v 58. členu oziroma v njegovem naslovu. Tudi sicer avtonomija ni pojem s pravno jasno določeno vsebino. Zato ga je treba najprej skušati razložiti z njegovim pomenom [...]

26. Avtonomnost univerze [...] pomeni, da univerza sama odloča o lastnih zadevah. Vendar pa je takšna splošna ugotovitev premalo določna, da bi lahko služila kot kriterij pri presoji, o katerih vprašanjih naj univerza odloča sama. **Navedena opredelitev vsebine pojma avtonomnost je presplošna vsaj iz dveh razlogov.**

27. Da bi lahko govorili o avtonomnosti univerze in da bi ta lahko delovala avtonomno, mora univerza kot pravna oseba najprej sploh nastati. Nastanek in nadaljnji obstoj državne univerze kot pravne osebe **mora zagotoviti država**: takšna njena obveznost izhaja iz tretjega odstavka 57. člena Ustave, iz 58. člena Ustave, ki govori o državnih univerzah, in iz 59. člena Ustave [...]

28. Drugič pa je univerza, enako kot vsak družbeni podsistem, tako močno povezana z drugimi družbenimi podsistemi, da skoraj ni vprašanj, ki bi se tikala izključno univerze, na drugi strani pa so številna vprašanja, ki na prvi pogled sodijo v področje drugih podsistemov, pa lahko pomembno posegajo tudi v položaj univerz.

Popolnoma avtonomen družbeni podsistem je notranje protisloven pojem: če je popolnoma avtonomen, ni več družben in tudi ne podsistem.

29. **Avtonomija je določeno prosto polje delovanja**, ki je na razpolago samo »članom« (členom, elementom) podsistema in v katerega ne morejo vdreti drugi socialni faktorji izven podsistema [...]. **Socialne spremembe so pripeljale do večje vzajemne odvisnosti med znanostjo in socialnim okoljem. Smiselno in funkcionalno upravljanje na področju znanosti je mogoče uresničiti le tako, da se (popolna) sektorska avtonomija nadomesti z večjo udeležbo nosilcev te avtonomije v procesu odločanja.** [...]

30. Vsebinsko ustavne pravice je mogoče ustrezno razložiti le z upoštevanjem dejanskih okoliščin, v katerih se ta pravica uresničuje. **Na ta način pa je avtonomijo univerze mogoče razumeti predvsem kot avtonomijo profesorjev, da avtonomno (neodvisno), brez omejitev in pritiskov raziskujejo in poučujejo. Država materialno ureja razmerja, ki jih kot oblast (zakonodajalec) lahko in mora urejati za delovanje tako državnih kot zasebnih univerz [...]** Avtonomnost torej ne pomeni le pravno zagotovljene možnosti, da univerza sprejema svoj statut in druge akte, ampak **državo zavezuje, da razmeji polje popolnoma avtonomnega od polja javnega ter pri normiranju visokega šolstva določi temeljne statusnopravne, kadrovske, upravljske in finančne okvire delovanja državnih univerz, uredi temeljna razmerja med subjekti znotraj univerze in položaj javnosti v upravljanju univerze in v nadzoru nad njenim delovanjem.** [...]

V 30. točki odločbe (Ustavno sodišče RS, 1998) so zajeti ključni elementi univerzitetne avtonomije. Nadalje je pomembna tudi odločba U-I-156/08 iz leta 2011, ki se nanaša na vprašanje financiranja univerz. Ustavno sodišče RS (2011) je ugotovilo, da je bilo financiranje univerz urejeno s podzakonskimi predpisi namesto z zakonom, kot to določa drugi odstavek 58. člena »URS« (1991). Dodalo je, da je to v nasprotju tudi z ustavnim načelom pravne države. Ustavno sodišče RS (2011) je odločilo, da se mora vprašanje financiranja univerz natančno določiti v zakonu, ne pa da se prepušča diskreciji izvršilne oblasti. Leta 2021 pa je sledila še odločba U-I-163/16, ki je dodatno okrepila ustavnopravno varstvo univerzitetne avtonomije. Ustavno sodišče RS (2021) je v tej odločbi ugotovilo neustavnost 10. člena »ZViS« (2012), ker ni jasno določal pravil pravnega statusa članic univerze. Odločba se precej približa prvi omenjeni odločbi (Ustavno sodišče RS, 1998) o definiciji vsebinske avtonomnosti.

4.2 Pomen razvoja ustavne pravice avtonomije univerz za Univerzo v Mariboru

Univerza v Mariboru je kot državna univerza neposredna naslovljenka omenjene ustavne pravice (58. člen »URS«, 1998) do avtonomije, ki je tudi pomemben vidik svobodnega izobraževanja. Avtonomija je ključna za razvoj znanstvenega in pedagoškega dela. Potreba po teh odločitvah Ustavnega sodišča RS (1998, 2011, 2021) pa hkrati pomeni, da so se državne univerze, tudi Univerza v Mariboru, soočale z izzivi, povezanimi s politikami upravljanja in financiranja; torej z vplivi oblasti. Vse tri omenjene odločitve so imele upoštevne implikacije za Univerzo v Mariboru.

Ustavno sodišče se je z vprašanjem pravnega statusa univerz in njihovih članic najprej ukvarjalo v odločbi U-I-34/94 (Ustavno sodišče RS, 1998). Med drugim je ugotovilo protiustavnost takrat veljavnega »ZViS« (1993), ki je določal, da so avtonomne tudi članice univerze. Zakonodajalec se je na navedeno odločbo Ustavnega sodišča RS (1998) sicer odzval s sprejetjem sprememb zakona leta 1999 (»Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu (ZViS-A)«), vendar je (žal) odpravil zgolj protiustavnost v zvezi z določitvijo avtonomnosti, ne pa tudi tiste, ki jo je Ustavno sodišče RS (1998) ugotovilo v zvezi s pravnim statusom univerze in njenih članic. Ker 10. člen »ZViS« (2012) pravnega statusa članic univerze ni opredeljeval pomensko določljivo in nedvoumno, dolžno ravnanje univerz ni bilo predvidljivo. Zato je Računsko sodišče RS od Ustavnega sodišča RS

precej let kasneje (leta 2016) zahtevalo novo posredovanje. Računsko sodišče RS je namreč ugotovilo, da je statutarna ureditev pravnega statusa članic univerze na treh javnih univerzah v Republiki Sloveniji različna (članice Univerze v Ljubljani so imele status pravne osebe, članice Univerze v Mariboru in Univerze na Primorskem pa ne). Tudi sodna praksa rednih sodišč je kljub predhodnim ugotovitvam Ustavnega sodišča RS o nejasnosti 10. člena »ZViS« (2012) sprejela stališče, da je sicer le univerza pravna oseba, vendar pa se članicam univerze lahko s sklepom o priznanju sposobnosti biti stranka prizna ta sposobnost v delu, ko gre za tržne dejavnosti posamezne članice univerze. Takšna nejasna zakonska določba, ki je članicam univerze omogočala pridobitev statusa pravne osebe, je v praksi ustvarjala vrsto težav. Neenotnost se je kazala celo pri vpisih v sodni register, saj so bile le članice Univerze v Ljubljani lahko vpisane kot samostojne pravne osebe.

Zato je Ustavno sodišče RS (2021) v zadevi U-I-163/16 pojasnilo, da načelo jasnosti in pomenske določljivosti predpisov med drugim zahteva, da so norme opredeljene jasno in določno tako, da jih je mogoče izvajati, da ne omogočajo arbitrarnega ravnanja ter da nedvoumno in dovolj določno opredeljujejo pravni položaj subjektov, na katere se nanašajo. Nato je nadaljevalo in ponovno pojasnilo, da je avtonomija univerze na področju urejanja statusa članic univerze omejena in da zato univerza tega vprašanja ne more samostojno urejati, temveč gre za vsebino, ki mora biti določena z zakonom. Člen 10 ni pomensko določljivo in nedvoumno opredeljeval pravnega statusa članic univerze, na način, da bi bilo dolžno ravnanje univerz predvidljivo. Vsled tega je Ustavno sodišče RS ugotovilo, da je bila določba zakona v neskladju z načelom jasnosti in pomenske določljivosti predpisov iz 2. člena Ustave RS. Kljub temu pa Ustavno sodišče RS (2021) navedenega člena ni razveljavilo, ker bi razveljavitev (ta določba nekatera vprašanja v zvezi s pravnim položajem članic univerze vendarle ureja) pomenila, da niti ta vprašanja ne bi bila urejena, kar bi povzročilo še večjo protiustavnost. Univerza v Mariboru je že pred tem sledila prvotnim obrazložitvam Ustavnega sodišča RS. Notranja organizacija Univerze je tako bila že pred to odločitvijo skladna s konceptom enotne avtonomne institucije.

Odločba U-I-156/08 (Ustavno sodišče RS, 2011) pa je imela neposredne pozitivne posledice za financiranje Univerze v Mariboru. Zahteva, da se dosledno sledi URS in je financiranje univerz določeno s konkretnimi in jasnimi zakonskimi pravili, ne pa, da je to prepuščeno izvršni oblasti in podzakonskim predpisom, je presekala dolgoletno neustavno prakso, v kateri so bile univerze v stalni odvisnosti od volje

vsakokratne vlade. Brez zakonske ureditve financiranja je mogoča arbitrarnost pri dodeljevanju sredstev, kar vodi v nepredvidljivost in otežuje dolgoročno načrtovanje delovanja univerze.¹⁷ To je za Univerzo v Mariboru še posebej pomembno, saj mora delovati (čeprav nima sedeža v glavnem mestu) v okolju, kjer je stabilno in pravično financiranje ključnega pomena za njeno konkurenčnost in razvoj.

Ustavno sodišče RS je bilo torej najprej soočeno z vprašanjem razlage pojma avtonomnosti univerz, ki je z novim pravnim redom pomenil tudi drugačen odziv na družbeno realnost. Slednje je do vzpostavitve samostojnosti prežemalo enostrankarstvo, ki na razvoj avtonomnosti univerz gotovo ni imelo podpornega vpliva. Avtonomnost, kot osrednji in nujni predpogoj za delovanje resnično svobodnih univerz, je bila v ospredju kot temeljna in izhodiščna vrednota 58. člena »URS« (1991). Predvsem z odločbo v zadevi U-I-34/94 (Ustavno sodišče RS, 1998) je bila avtonomnost univerz postavljena na piedestal, drugi dve odločbi (Ustavno sodišče RS, 2011, 2021) pa sta jo pomembno nadgradili. Znanstveno-pedagoška sestavina avtonomnosti sicer ne more pomeniti, da univerze v celoti same odločajo o svojem položaju in načinu delovanja in da univerze ne bi bile dolžne spoštovati ustave in zakonov. Vendar pa, pomembno pomeni, da je vsebino ustavne pravice iz 58. člena »URS« (1991) mogoče razumeti predvsem kot avtonomijo akademskega okolja, da njegovi člani avtonomno (neodvisno), brez omejitev in pritiskov raziskujejo in poučujejo. To je nujen predpogoj tudi za svobodno družbo. Takratni »Zakon o visokem šolstvu (ZViS)« (2012) avtonomnosti ni dal polne teže. Načelu avtonomnosti je torej Ustavno sodišče RS (2021) podalo pomembno vsebino, v kateri se danes lahko univerze svobodneje gibajo.

Celo trši oreh od vsebine je predstavljalo financiranje univerz. Kljub številnim pozivom univerz, naj ga zakonodajalec uredi na zakonski ravni, je bilo potrebno posredovanje Ustavnega sodišča RS (2011, 2021). Odsotnost zakonske ureditve financiranja je vsakokratni izvršni oblasti omogočala stanje negotovosti, v katerih so bile univerze *de facto* podrejene politični volji. Velika razlika je, če je vprašanje

¹⁷ Drugi odstavek 58. člena »URS« (1991) od države zahteva, da način financiranja državnih univerz uredi z zakonom. »ZViS« ni uredil vsebine načina financiranja. Univerzam njihov položaj glede financiranja njihove dejavnosti ni bil predvidljiv že na podlagi zakona. Ustavno sodišče RS je zato odločilo, da so prvi do tretji odstavek in peti odstavek 73. člena »ZViS« v neskladju z drugim odstavkom 58. člena »URS« (1991). Ker »ZViS« ni določil meril financiranja kot zakonski okvir za podrobnejšo ureditev načina financiranja s podzakonskim predpisom, je četrti odstavek 73. člena »ZViS« pomenil le golo pooblastilo izvršilni veji oblasti, da sama izvirno določi način financiranja univerz, in je zato v neskladju z drugim odstavkom 58. člena »URS« (1991). Vlada je podzakonski akt o javnem financiranju sicer formalno izdala na podlagi zakonskega pooblastila, vendar pa brez vsebinske odvisnosti od ZViS. Ker je na ta način izvirno urejala (ne pa z zakonom), je bila tudi celotna takratna »Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov« (2017) v neskladju z drugim odstavkom 58. člena »URS« (1991).

financiranja vprašanje vsakokratne politične (izvršilne) oblasti, ki o tem odloči na eni od četrtkovih sej vlade (morda celo korespondenčni seji), ali če je financiranje dogovorjeno v parlamentu (v zakonu), kjer v pogojih demokratičnega odločanja koalicija z opozicijo takšno pomembno vprašanje dolgoročno uredi in tako omogoči stabilno okolje delovanja, neodvisno od vsake (nove) vlade. Spomnimo se situacij, ko tudi na začetku akademskega leta univerza ni vedela, kako bo financirana za tekoče akademsko leto in kako bo izvedla študijski program. Ureditev, ki je vsakokratni vladi omogočala spreminjanje financiranja, je že sicer oteženo dolgoročno načrtovanje spremenila v situacijo, ko je bilo oteženo ali celo onemogočeno tudi načrtovanje za tekoče akademsko leto

V teh ustavnopravnih vidikih in odločitvah Ustavnega sodišča RS (2011, 2021) se odražajo prizadevanja za avtonomijo – tako neposredno vsebinsko kot posredno finančno. Obe refleksiji sta pomembni. Ustavno sodišče RS je pripomoglo k takšnemu razumevanju načela avtonomije univerz,¹⁸ ki jim omogoča od državnih struktur neodvisno delovanje, svobodo poučevanja in raziskovanja, kar družbo bogati in je nujen pogoj za njen napredek.

5 Zaključek

V petdesetih letih preteklega stoletja LRS ni imela zakonskega sistemskega predpisa o višjem in visokem šolstvu. Prvi zakon, ki je sistemsko urejal visoko šolstvo, je bil »Zakon o visokem šolstvu v Ljudski republiki Sloveniji« (1960). Glede na to, da se je leta 1963 LRS preimenovala v SRS, je bil v letu 1965 sprejet drugi zakon o visokem šolstvu (»Zakon o visokem šolstvu«, 1965), ki je predvideval obvezno verifikacijo visokošolskega zavoda.

Pravna podlaga za ustanovitev Univerze v Mariboru je bil podpis »Samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru« (1975). Podpis je bil 12. junija 1975 opravljen ob prisotnosti predstavnikov državne in lokalne oblasti, Skupščina SRS je

¹⁸ V zadevi U-I-112/19 je bilo Ustavno sodišče RS (2022) soočeno z vprašanjem upoštevnosti zapisanega ne le za državne, ampak tudi za zasebne univerze – koncesionarje. Zadeva se je, žal, v posledici spremembe »ZViŠ« (2021) končala s procesno odločitvijo zavrženja, Ustavno sodišče RS pa je izgubilo možnost vsebinske odločitve. Določbo, da Ustava RS zagotavlja avtonomnost državnim, ne pa tudi nedržavnim (zasebnim) univerzam in visokim šolam, je Ustavno sodišče RS (1998) sicer v U-I-35/94 razložilo upoštevanje dejstva, da že pojmovno lahko v delovanje pravnih oseb zasebnega prava posegajo le ustanovitelji v skladu s pravili, ki so jih sprejeli oziroma za katera so se dogovorili, in pa država kot oblast. Prav ustanovitelji definirajo univerzo oziroma visoko šolo kot zasebno ali državno. To stališče torej še ni bilo predmet nove presoje v okoliščinah, ko so koncesionarji financirani z javnimi sredstvi.

2. julija 1975 z »Odlokom o potrditvi samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru« (1975) potrdila ustanovitev Univerze v Mariboru. Svet Združenja je ustanovitev Univerze v Mariboru razglasil 3. julija 1975. Svečana razglasitev ustanovitve Univerze v Mariboru in svečani podpis Samoupravnega sporazuma o združitvi sta bila opravljena 18. septembra 1975, ki je tudi dan Univerze v Mariboru.

Od ustanovitve leta 1975 je postopek statusne organiziranosti in delovanja Univerze v Mariboru ter njenih fakultet potekal v skladu z določili »ZVS« (1975). Razvoj novih študijskih programov in potrebe okolja so bile razlog za preoblikovanje visokošolskih delovnih organizacij, ki so bile združene v Univerzo v Mariboru, iz visokih šol v fakultete. Širila se je tudi dejavnost Univerzitetne knjižnice Maribor in bivalne kapacitete za študente, ki jih zagotavljajo Študentski domovi. Univerza v Mariboru se je od svoje ustanovitve kar nekajkrat preoblikovala in spremenila sestavo svojih članic, ustanovljene so bile nove članice in priključena Fakulteta za varnostne vede. Prav tako se je razvila Univerzitetna knjižnica Maribor, ki je postala znanstvena knjižnica za širše območje, domoznanska knjižnica za Maribor in njegovo zaledje ter arhivska knjižnica za gradivo z območja Slovenije.

Na delovanje Univerze v Mariboru je imela vpliv ustavna pravica do avtonomije, ki je tudi pomemben vidik svobodnega izobraževanja. Avtonomija je ključna za razvoj znanstvenega in pedagoškega dela, odločitve Ustavnega sodišča RS pa določajo smer delovanja in organiziranja.

Viri in literatura

- Bračič, V. (ur.). (1975). *Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru: 1961; Univerza v Mariboru: 1975*. Univerza v Mariboru.
- Haramija, D. (ur.). (2011). *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.). Založba PEF, Pedagoška fakulteta.
- Hartman, B. (1974). *Projekt visokošolskega knjižničnega sistema v Mariboru*. Združenje visokošolskih zavodov.
- Hartman, B. (ur.). (1978). *Univerzitetna knjižnica Maribor: 1903–1978: jubilejni zbornik*. Obzorja.
- Hartman, B. (1978). Petinsedemdeset let Univerzitetne knjižnice Maribor (1903–1978). V B. Hartman (ur.), *Univerzitetna knjižnica Maribor: 1903–1978: jubilejni zbornik* (str. 9–106). Obzorja.
- Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije (NPVS) – EPA 319 – II – prva obravnava. (1997). *Poročevalec*, (58/97).
- Odlok o potrditvi samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru. (1975). *Uradni list SRS*, (19/75).
- Odlok o preoblikovanju Univerze v Mariboru. (1994). *Uradni list RS*, (82/94).
- Odlok o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1). (2000). *Uradni list RS*, (28/00).

- Odlok o soglasju k spremembi imena Pedagoške akademije. (1986). *Uradni list SRS*, (7–373).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-A). (1995). *Uradni list RS*, (77/95).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-B). (1996). *Uradni list RS*, (56/96).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1A). (2003). *Uradni list RS*, (98/03).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1B). (2004). *Uradni list RS*, (79/04).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1C). (2006). *Uradni list RS*, (36/06).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1D). (2006). *Uradni list RS*, (137/06).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1E). (2007). *Uradni list RS*, (58/07).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1F). (2008). *Uradni list RS*, (67/08).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1G). (2009). *Uradni list RS*, (96/09).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1H). (2015). *Uradni list RS*, (17/15).
- Odlok o ustanovitvi Univerzitetnega inštituta informacijskih znanosti. (1992). *Uradni list RS*, (19/92).
- Pravna šola v Mariboru?. (9. 2. 1960). *Večer*, 16(32), 3.
- Rajh, B. (1993). Univerzitetna knjižnica Maribor v svoji novi zgradbi. V B. Rajh (ur.), *Zbornik ob devetdesetletnici Univerzitetne knjižnice Maribor (1903–1993) in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893–1975)* (str. 7–22). Univerzitetna knjižnica.
- Rajh, B. (ur.). (1993). *Zbornik ob devetdesetletnici Univerzitetne knjižnice Maribor (1903–1993) in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893–1975)*. Univerzitetna knjižnica.
- Resolucija o izobraževanju strokovnih kadrov. (1960). *Uradni list FLRJ*, (25/1960).
- Samoupravni sporazum. (1977). *Obvestila: Univerza v Mariboru*, 1(1), 9–38.
- Samoupravni sporazum o položaju, organiziranju in delovanju Računalniškega centra pri Univerzi v Mariboru. (1977). *Obvestila: Univerza v Mariboru*, 1(2), 51–58.
- Samoupravni sporazum o ustanovitvi in delovanju knjižnično-dokumentacijsko-informacijskega sistema v Univerzo v Mariboru združenih visokošolskih in drugih organizacij. (1977). *Obvestila: Univerza v Mariboru*, 1(2), 59–64.
- Sapač, I. (1993). Razvoj informacijskih sistemov v Univerzitetni knjižnici Maribor v obdobju od 1982 do 1989. V B. Rajh (ur.), *Zbornik ob devetdesetletnici Univerzitetne knjižnice Maribor (1903–1993) in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893–1975)* (str. 38–55). Univerzitetna knjižnica.
- Sapač, I. (2003). Mejniki v razvoju Univerzitetne knjižnice Maribor od leta 1903 do leta 2003. V V. Stavbar in S. Kurnik Zupanič (ur.), *100 let Univerzitetne knjižnice Maribor: 1903–2003: jubilejni zbornik* (str. 25–70). Univerzitetna knjižnica Maribor.
- Socialistična republika Slovenija. (1976). *Sejni župiski Skupščine Socialistične republike Slovenije: seje od 1. IV. 1975 do 31. V. 1975*. Skupščina SRS.
- Statut Univerze v Mariboru. (1977). *Obvestila: Univerza v Mariboru*, 1(1), 39–92.
- Statut Univerze v Mariboru. (2001). *Obvestila: Univerza v Mariboru*, 19(1).
- Šetinc, S. (ur.). (1979). *20 let visokega šolstva, združenega v Univerzo Mariboru*. Univerza v Mariboru.
- Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov. (2017). *Uradni list RS*, (35/17).
- Ustava Republike Slovenije. (1991, 1997, 2000, 2003, 2004, 2006, 2013, 2016, 2021). *Uradni list RS*, (33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121, 140, 143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90, 97, 99, 75/16 – UZ70a, 92/21 – UZ62a).
- Ustava Socialistične republike Slovenije. (1974). *Uradni list SRS*, (6/1974).

- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (1998). Odločba Ustavnega sodišča RS U-I-34/94 z dne 22. 1. 1998.
- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (2011). Odločba Ustavnega sodišča RS U-I-156/08 z dne 14. 4. 2011.
- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (2021). Odločba Ustavnega sodišča RS U-I-163/16 z dne 11. 3. 2021.
- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (2022). Odločba Ustavnega sodišča RS U-I-112/19 z dne 2. 6. 2022.
- Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001, 2015). *Uradni list RS*, (87/01, 92/15).
- Zakon o obveznem pošiljanju tiskov. (1972). *Uradni list SRŠ*, (55/72).
- Zakon o raziskovalni dejavnosti. (1991). *Uradni list RS*, (8/91).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu (ZViS-A). (1999). *Uradni list RS*, (99/99).
- Zakon o spremembi Zakona o ustanovitvi Visoke pravne šole v Mariboru. (1993). *Uradni list RS*, (32/93).
- Zakon o Univerzi v Ljubljani. (1957). *Uradni list LRS*, (23/57).
- Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK). (2002). *Uradni list RS*, (96/02).
- Zakon o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru. (1961). *Uradni list LRS*, (18/61).
- Zakon o ustanovitvi Visoke kmetijske šole v Mariboru. (1992). *Uradni list RS*, (30/92).
- Zakon o ustanovitvi Visoke pravne šole v Mariboru. (1990). *Uradni list RS*, (35/90).
- Zakon o ustanovitvi Višje komercialne šole. (1959). *Uradni list LRS*, (22/59).
- Zakon o ustanovitvi Višje tehnične šole. (1959). *Uradni list LRS*, (38/59).
- Zakon o ustanovitvi Višje zdravstvene šole v Mariboru. (1993). *Uradni list RS*, (32/93).
- Zakon o ustanovitvi Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru. (1961). *Uradni list LRS*, (14/61).
- Zakon o Višji agronomski šoli v Mariboru. (1960). *Uradni list LRS*, (23/60).
- Zakon o Višji pravni šoli v Mariboru. (1960). *Uradni list LRS*, (23/60).
- Zakon o Višji stomatološki šoli v Mariboru (1960). *Uradni list LRS*, (23/60).
- Zakon o visokem šolstvu. (1965). *Uradni list SRŠ*, (14/65).
- Zakon o visokem šolstvu. (1975). *Uradni list SRŠ*, (13/75).
- Zakon o visokem šolstvu. (ZViS). (1993). *Uradni list RS*, (67/93).
- Zakon o visokem šolstvu. (ZViS). (2012, 2014, 2016, 2017, 2020, 2021, 2022, 2023). *Uradni list RS*, (32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 109/12, 85/14, 75/16, 61/17 – ZUPŠ, 65/17, 175/20 – ZIUOPDVE, 57/21 – odl. US, 54/22 – ZUPŠ-1, 100/22 – ZSZUN, 102/23).
- Zakon o visokem šolstvu v Ljudski republiki Sloveniji. (1960). *Uradni list LRS*, (39/60).
- Zorič, T. (1979). Vloga in delo družbenopolitičnih organizacij v razvoju mariborskega visokega šolstva. V S. Šetinc (ur.), *20 let visokega šolstva, združenega v Univerzo Mariboru* (str. 84–86). Univerza v Mariboru.

PROSTORSKI RAZVOJ UNIVERZE V MARIBORU

UROŠ LOBNIK,¹ PETER GABRIJELČIČ²

¹ Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija
uros.lobnik@um.si

² Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana, Slovenija
peter.gabrijelcic@fa.uni-lj.si

Prispevek analizira petdesetletni prostorski razvoj Univerze v Mariboru v kontekstu družbenih, političnih in urbanističnih dejavnikov. V prvih petindvajsetih letih delovanja je univerza kljub prostorskim in infrastrukturnim omejitvam uspešno integrirala svojo dejavnost v mestno tkivo Maribora ter oblikovala razvejano mrežo lokacij na levem bregu reke Drave. V zadnjih desetletjih je širitev univerzitetne infrastrukture potekala dinamično, z oblikovanjem več kot dvajsetih enot v osmih občinah, pri čemer je bila ves čas vpeta v interakcijo med institucionalnimi zahtevami, urbanističnimi usmeritvami in širšimi družbeno-ekonomskimi trendi. Odprto in dolgoročno načrtovanje ter prostorska prilagodljivost ostajajo temeljni principi univerzitetnega prostorskega razvoja, ki danes pomembno prispeva k trajnostni preobrazbi regij ter utrjevanju urbane identitete mest in naselij.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.4](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.4)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:

univerzitetna
infrastruktura,
mestni univerzitetni
kampus,
univerzitetni urbanizem,
urbana regeneracija,
povezovanje z mestnim
tkivom

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.4](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.4)

ISBN
978-961-299-000-8

Keywords:

university infrastructure,
urban university campus,
university urbanism,
urban regeneration,
integration into the urban
fabric

SPATIAL DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY OF MARIBOR

UROŠ LOBNIK,¹ PETER GABRIJELČIČ²

¹ University of Maribor, Maribor, Slovenia
uros.lobnik@um.si

² University of Ljubljana, Faculty of Architecture, Ljubljana, Slovenia
peter.gabrijelcic@fa.uni-lj.si

This chapter examines the fifty-year spatial development of the University of Maribor within the context of social, political, and urban planning dynamics. In its first twenty-five years of operation, despite significant spatial and infrastructural constraints, the university successfully integrated its activities into the urban fabric of Maribor, establishing an extensive network of facilities along the left bank of the Drava River. Over the past decades, the expansion of university infrastructure has progressed dynamically, resulting in the establishment of more than twenty units across eight municipalities, continuously shaped through interactions among institutional demands, urban planning strategies, and broader socio-economic trends. Open and long-term spatial planning, coupled with adaptability, remain core principles underpinning the university's spatial development, which today plays a key role in the sustainable transformation of regional areas and in reinforcing the urban identity of towns and settlements.

University of Maribor Press

1 Družbeni in politični vplivi na prostorski razvoj mariborske univerze

Na prostorski razvoj mariborske univerze in na zavedanje pomena oblikovanja jasnega prostorskega koncepta za urbani razvoj Maribora so močno vplivala dinamična družbena dogajanja na prelomu šestdesetih in sedemdesetih let. Ta so spodbudila intenzivne politične in strokovne razprave o lokacijah in načinu umeščanja univerzitetnih objektov v mestni prostor.

Občinska komisija za razvoj visokega šolstva v Mariboru je na pobudo Zveze visokošolskih zavodov pri Zavodu za urbanizem Maribor (ZUM) naročila pripravo programa prostorskih rešitev in urbanistično dokumentacijo za novo univerzo. ZUM je izdelal predlog univerzitetnih razvojnih območij, pri čemer je upošteval normativne prostorske kapacitete v skupni izmeri 61,8 hektarjev ter se prilagodil zahtevam združenja, ki je predvidevalo med 37 in 64 hektarjev zemljišč za 8.000 študentov. Nabor razpoložljivih prostih in obstoječih površin je 13. junija 1972, na svoji 45. seji, potrdila občinska komisija za urbanizem.

Tedanja oblast vprašanja prostorskega razvoja univerzitetne infrastrukture ni obravnavala zgolj z vidika urbanega razvoja mesta, temveč tudi skozi politično prizmo. V strahu pred študentskimi nemiri, ki so v tistem času pretresali evropska univerzitetna središča, je težila k vzpostavitvi prostorsko dislociranega kampusa na robu ali zunaj mesta, s čimer bi omogočila večji nadzor nad študentsko populacijo in omejila njeno neposredno družbeno vpetost v mestno dogajanje. Druga alternativa je bila razpršitev študentov in fakultet po širšem mestnem prostoru (Gabrijelčič, 2024).

V skladu s pričakovanji naročnika je mariborski Zavod za urbanizem (v nadaljevanju: ZUM) predlagal vzpostavitev univerzitetnega kampusa pod Pekrsko gorco. Predlog lokacije prostorsko dislociranega kampusa na zahodnem obrobju desnega brega mesta je temeljil na predhodno prepoznanem razvojnem potencialu Maribora. Nemški okupator je namreč že med drugo svetovno vojno v načrtu urbanega razvoja mesta začrtal koncept vzpostavitve zelenega roba kot razvojnega območja z javnimi funkcijami regionalnega pomena. ZUM je zahodni rob mesta zasnoval kot zeleni pas, ki bi povezoval vznožje Pohorja preko Drave s Kalvarijo, vanj pa vključil površine in objekte za zdravje ter izobraževanje. Mariborsko bolnišnico je umestil med vznožje Pohorja, novo centralno območje z regionalnim medijskim središčem

pod Pekrsko gorco, predlog za univerzitetni kampus s športno-rekreacijskimi površinami pa je razširil od Pekrske gorce preko Drave na levi breg mesta.

Konceptu prostorsko izoliranega univerzitetnega kampusa na robu mesta so se javno zoperstavili študenti ljubljanske Šole za arhitekturo. V začetku leta 1972 so v Seminarju 25 pod mentorstvom Edvarda Ravnikarja izdelali predlog prostorskega razvoja mariborske univerze, ki je temeljil na njeni integraciji v mestno jedro.

Predlog je izhajal iz kompleksne urbanistične analize, ki je med drugim vključevala študijo celodnevnih aktivnosti študentov – od študija in bivanja do športnih, prostočasnih in kulturnih dejavnosti – ter izpostavljala potrebo po čim krajših razdaljah med njimi. Študenti so opozarjali na dolgoročni vpliv prostorske umestitve univerze na urbani razvoj in poudarjali, da bi bila predlagana »oddaljena lokacija vse prej kot mestni integrativni fenomen – bila bi vase zaprta in odtujena formacija.« (Gabrijelčič, 1972b)

Ključni argument študentov je bil, da mora univerza postati generator urbanosti mesta. Zato so zagovarjali prostorski razvoj univerze, ki bi aktivno prispeval k urbanemu razvoju Maribora in vzpostavilvi širšega urbanega konteksta. Opozarjali so, da se je treba izogniti »atmosferi univerzitetnega rezervata« ter univerzo načrtovati kot živ sestavni del mesta, v enaki komunikaciji z njim kot muzeji, galerije, knjižnice, gledališča ali filharmonija – »ki prav tako niso razmetani po mestu, a tudi ne delujejo kot 'rezervat za kulturo'«. Univerzitetne kapacitete naj bi bile dostopne tudi drugim prebivalcem, saj naj bi bila »univerza podobna italijanski piazza, kamor gravitirajo vsi ljudje.« (Gabrijelčič, 1972c)

2 Koncept verižne univerze

Jeseni 1972 so se študenti, združeni v skupini **Alternativa**, ki so jo sestavljali ljubljanski in mariborski študenti, lotili širše družbene akcije proti vzpostavitvi univerzitetnega kampusa na obrobju mesta, ločenega od urbanega jedra. Njihova pobuda je temeljila na konceptu mestne univerze, v katerem bi se rektorat, fakultete, univerzitetna knjižnica in drugi univerzitetni objekti vključili v obstoječo mestno strukturo. Na tej podlagi so zagovarjali idejo, da univerza s svojo infrastrukturo aktivno sooblikuje javni prostor mestnega središča, študenti pa postanejo nepogrešljiv del mestnega življenja.

S svojo strokovno, kulturno in politično akcijo ter ob podpori širše kulturne javnosti so študenti sprožili razpravo, ki ni bila zgolj urbanistično-arhitekturna, temveč tudi sociološka, politična in ideološka. Odprla je ključna vprašanja o avtonomiji univerze, družbeni vlogi študentov in naravi izobraževanja. Študentski predlog ni temeljil na prostorski koncentraciji univerzitetnih funkcij na enem območju, temveč na ideji **verižne univerze** (Gabrijelčič, 2024), ki bi jo tvorili medsebojno povezani tematski univerzitetni sklopi, razporejeni po različnih delih mesta. Na ta način bi univerzitetne dejavnosti vzpostavile dinamično mrežo znanja, kulture in družbenega življenja, univerza pa ne bi bila izolirana, temveč bi postala mestotvorni element, ki aktivno sooblikuje urbani razvoj in družbeno dogajanje. Študenti so smelost svojega predloga dokazali z javno tribuno in razstavo v stavbi današnjega rektorata (takrat srednje in osnovne šole) na Slomškovem trgu.

Predlog verižne strukture univerze je temeljil na razvoju štirih med seboj povezanih prostorsko-programskih sklopov:

- ekonomsko-komercialni sklop v kareju med Prešernovo ulico, Razlagovo ulico, Partizansko cesto in Cafovo ulico,
- sklop tehniških fakultet v kareju med Strossmayerjevo, Prežihovo, Koroško in Gosposvetsko cesto,
- naravoslovni sklop in agronomska fakulteta pod Kalvarijo,
- sklop univerzitetnega središča z rektoratom, knjižnico, večnamenskim kongresnim centrom in večjimi predavalnicami v kareju med Slovensko, Orožnovo in Strossmayerjevo ulico ter Slomškovim trgom, ki bi bil povezan z območjem pravne fakultete in pedagoške akademije v kareju med Gregorčičevo, Strossmayerjevo in Vršarjevo ulico.

22. in 23. septembra 1972 je *Večer* objavil dvostranski članek »Ali univerza v Mariboru ali Maribor kot univerzitetno mesto« (Gabrijelčič, 1972a, 1972c), že nekaj dni kasneje, 26. septembra, pa še celostranski intervju z Edvardom Ravnikarjem in Emilom Kržišnikom pod naslovom »Univerza da, toda kje?« (Čepič, 1972). V njem je Ravnikar odločno podprl študentsko iniciativo in poudaril:

»Za lokacije v središču mesta se ogrevam iz več razlogov. Kampus, ali univerza s študentskimi domovi in ostalimi napravami, ločuje študenta od mesta. Študent se ne vrašča v mesto, in kolikor so mi povedali, je v Mariboru problem odliva visokošolsko

izobraženih ljudi. Če hočemo študenta pritegniti v mesto, in to je končni namen univerze v Mariboru, ga moramo vključiti vanj.» (Gabrijelčič, 1972a)

Podobno je stališče povzel tudi Kržišnik:

»S profesorjem sva povedala, da se zavzemava za univerzo v središču in ne za kampus, ker mora biti študent vključen v družbeno življenje, in zato naj bodo lokacije novih objektov na sredini med že obstoječimi šolami. Vse to daje velike možnosti za uveljavitev mesta in vsakršna bojazen, da bo študent obremenil mesto, je odveč. Nasprotno, dal mu bo življenje. Na koncu še obrobna pripomba: študent je končno tudi potrošnik.« (Čepič, 1972)

2.1 Razvoj in vpliv koncepta verižne univerze

Koncept verižne univerze je pridobil široko podporo strokovnjakov s področja arhitekture in urbanizma, tako v Mariboru kot tudi na državni ravni. V prizadevanjih za širšo strokovno podporo se je skupina Alternativa povezala z arhitektom Brankom Kocmutom, eno ključnih mariborskih arhitekturnih in intelektualnih osebnosti, ki je kot nekdanji Ravnikarjev asistent že v preteklosti predlagal integracijo univerze v mestno središče Ljubljane. V sodelovanju s študenti je do konca leta 1972 pripravil lokacijsko presojo koncepta verižne univerze v kareju med Gregorčičevo, Strossmayerjevo in Vršarjevo ulico. Zazidalni preizkus je temeljil na ideji, da bi osrednja upravna in družboslovna sredica univerze zrasla v srednjeveškem mestnem jedru in vzdolž njegovega zahodnega roba. Presoja je potrdila smiselnost in izvedljivost kompleksne investicije na severnem robu mestne sredice, vendar je pobuda sprožila burno debato zaradi svoje prostorske kompleksnosti in številnih odprtih vprašanj. Arhitekt Milan Černigoj je opozoril na dve ključni težavi predlagane lokacije ob Pedagoški gimnaziji: razvoj univerze bi lahko zahteval odstranitev površin in objektov, namenjenih športu mladih, naraščajoči promet pa bi lahko povzročil enake težave kot v Ljubljani, kjer je večina fakultet umeščena ob onesnaženo in hrupno Aškerčevo ulico, kar je tam sprožilo celo študentske proteste.

Zaradi časovnega pritiska, zapletenih lastniških razmerij parcel in omejenih možnosti nadaljnjega razvoja univerzitetne infrastrukture je bilo treba prvotni koncept verižne univerze prilagoditi. Čeprav se načrti niso uresničili v celoti, je imel koncept ključni vpliv na prostorsko politiko univerze.

Najpomembnejši dosežek študentske pobude je bila preprečitev vzpostavitve politično nadzorovanega in prostorsko odmaknjenega univerzitetnega kampusa. Študenti so prepričali mestno politiko, da lahko le mestotvorna univerza dolgoročno prispeva k razvoju mesta in družbe.

S svojim vplivom na urbanistične in politične odločitve v naslednjih desetletjih je študentski predlog utrdil koncept univerze kot integralnega dela mesta in njegovega družbenega življenja ter vzpostavil konceptualna izhodišča za nadaljnji prostorski razvoj akademske skupnosti:

- univerza kot univerzitetno središče – akademski forum: univerza naj v mestnem jedru združuje fakultete, knjižnice, raziskovalne inštitute ter študentske domove, jih prepleta z obstoječimi urbanimi strukturami in javnim življenjem ter omogoča intenzivno interakcijo med akademsko skupnostjo in mestnim prebivalstvom;
- kulturno-izobraževalna vloga univerze: univerzitetna infrastruktura naj vključuje kulturne in družbene dejavnosti, kot so gledališča, galerije, koncertne dvorane in prostori za študentske iniciative; s tem se krepi povezovanje akademske sfere s širšo javnostjo ter vzpostavlja univerzo kot središče kulturnega ustvarjanja in izmenjave idej;
- univerza kot generator zdravega urbanega življenja: univerza naj vzpostavi sistem športnih in rekreacijskih površin, umeščen v neposredno bližino mestnega tkiva; te naj bodo dostopne tako študentom kot širši skupnosti, s čimer bi univerza spodbujala kakovostno urbano življenje in zdrav življenjski slog;
- bivanjska politika in socialna integracija študentov: univerza naj namesto koncentriranih študentskih domov vzpostavi mrežo študentskih stanovanj, razpršenih po različnih delih mesta; to bi omogočilo večjo socialno integracijo študentov v mestno okolje in spodbujalo vsakodnevne interakcije med študenti in prebivalci.

3 Prvih petindvajset let – pragmatičen razvoj univerzitetne infrastrukture na levem bregu

V prvih petindvajsetih letih je bil vzpostavljen pragmatičen, a hkrati strateško pomemben model univerzitetnega razvoja, ki je univerzo trdno zasidral v mestno tkivo in prispeval k njeni vlogi generatorja urbanosti in družbenega življenja Maribora.

Prostorske, finančne in infrastrukturne omejitve so zahtevale prilagoditev prvotnih načrtov za umestitev univerzitetne infrastrukture v Mariboru. Namesto ambicioznega koncepta verižne univerze ali izoliranega kampusa na obrobju mesta je bila izbrana pragmatična rešitev, ki je temeljila na izvedljivosti in postopnem razvoju. Za razliko od Ljubljane, kjer je bila gradnja univerzitetne infrastrukture pogosto ločena od procesa sanacije mestnega prostora, so mariborski urbanisti prepoznali priložnost za sočasno obnovo in revitalizacijo mestnih območij, poškodovanih med drugo svetovno vojno. Univerzitetni razvoj so tako usmerili v znotrajmestno regeneracijo, pri čemer so zapolnjevali praznine v grajenem tkivu in oživiljali degradirana območja.

Ključna odločitev je bila sprejeta konec leta 1972 – univerzitetna infrastruktura naj bi se prednostno razvijala znotraj obstoječega urbanega tkiva na levem bregu Drave, medtem ko je bila gradnja na desnem bregu postavljena v drugi plan. Ta odločitev je imela dolgoročne posledice za razvoj mesta:

- univerza je postala del mestnega tkiva, namesto da bi se umaknila na izoliran obrobni kampus,
- sanacija povojnih praznin je pripomogla k strukturni in funkcionalni obnovi mestnega jedra,
- univerzitetni objekti so se vključili v obstoječo urbano zasnovo, kar je prispevalo k dinamičnemu sobivanju akademske sfere in mestnega življenja.

Začetni predlogi prostorske integracije univerzitetne infrastrukture v mestno tkivo, ki jih je leta 1973 pripravil ZUM, so temeljili na petih strateških območjih. Koncept je ohranjal ključno idejo univerzitetnega središča, pri čemer so bili upoštevani mestotvorni in funkcionalni vidiki, ki bi omogočili preplet univerzitetnega, gospodarskega in družbenega življenja mesta. Univerzitetno središče z rektoratom in univerzitetno knjižnico je bilo načrtovano na zahodnem robu Slomškovega trga, v stavbi nekdanje Hranilnice in njenem zaledju. Ta odločitev je sledila konceptu akademskega foruma, ki bi vzpostavil povezavo med univerzo in kulturno-zgodovinskim središčem mesta. Ekonomsko-komercialni sklop je bil predviden v vzhodnem delu mesta, v bližini poslovnega središča, kjer bi podpiral univerzitetno dejavnost in omogočal sinergijo z mestnim gospodarstvom. Študentsko bivanje je bilo načrtovano ob južnem robu Mestnega parka, kar bi omogočalo bližino rekreacijskih površin in hkrati ohranjalo urbano integracijo študentske populacije.

Glavnina univerzitetne infrastrukture naj bi se razvijala zahodno od srednjeveške sredice, vzdolž Smetanove ulice, kjer so bile prostorske možnosti za širitev univerzitetnih objektov. Družboslovni sklop univerze, s Pedagoško akademijo kot osrednjim objektom, je predstavljal ključno odprto vprašanje, saj je bilo treba najti najustreznejšo lokacijo za njegovo umestitev v urbani kontekst. Pri iskanju optimalne lokacije za družboslovni sklop se je pojavilo vprašanje uravnoteženja med prostorsko dostopnostjo, prometnimi omejitvami in dolgoročnim razvojem univerzitetnih kapacitet (Reichenberg, 2016). Ta odločitev je bila ključna ne le z vidika funkcionalnosti univerze, temveč tudi v kontekstu krepitve njene vloge kot generatorja mestnega življenja in družbene dinamike.

3.1 Vzpostavljane univerzitetnih kampusov in zapolnjevanje praznin levega brega

Po drugi svetovni vojni se je levemu bregu Drave, zlasti njegovemu zahodnemu delu, naložila vloga prostora prenove, transformacije in prihodnosti. Urbane praznine, nastale zaradi vojnega uničenja, izseljevanja in rušitev, niso predstavljale le prostorskega izziva, temveč tudi priložnost za novo institucionalno identiteto mesta. Zapolnjevanje teh praznin ni bilo zgolj gradbeni proces, temveč urbanistični premislek, kako oblikovati novo mestno tkivo, ki ne bo zgolj obnavljalo preteklosti, temveč vzpostavljalo temelje za prihodnost – prihodnost znanja.

Univerzitetni kampusi v Mariboru niso nastajali kot rezultat enotne vizije, temveč kot skupek prostorskih odločitev, odzivov na razpoložljiva zemljišča in pragmatičnih rešitev ob institucionalni rasti visokošolskega sistema. Tako so se na levem bregu postopoma oblikovala izobraževalna območja, najprej ob Smetanovi ulici, nato ob vzhodnem robu mestnega jedra in nazadnje s kampusom na Vrbanskem platoju. Ta linearna prostorska logika razvoja, razpeta med mestnim središčem in robom mesta, je univerzitetno infrastrukturo vpisala v samo strukturo mesta – kot hrbtenico, ki povezuje posamezne dele urbanega organizma.

Prve gradnje univerzitetne infrastrukture v Mariboru so se vzpostavile na območjih, ki so bila med drugo svetovno vojno močno poškodovana. Načrtovanje univerzitetnih objektov je bilo zaupano podjetju Komunaprojekt, ki ga je vodil arhitekt Ljubo Humek. Slednji je imel ključno vlogo pri oblikovanju urbanega razvoja mesta – leta 1949 je izdelal regulacijski načrt za Maribor – in je usmerjal

prenovo v vojni porušenih delih. Humkova strategija prenove mesta z umerjenimi prostorskimi posegi je bila v tistem času tako samoumevna, da jo je kasnejša stroka večinoma spregledala. Njegova urbanistična perspektiva pa je bila dovolj široka, da je samozavestno načrtovala tudi razvoj visokega šolstva.

Zametek razvoja univerzitetne infrastrukture v Mariboru je treba razumeti v kontekstu urbanističnega programa mesta v začetku šestdesetih let 20. stoletja. Leta 1962 je bil razpisan urbanistični natečaj za mestno središče, ki je bilo po vojni, zlasti v vzhodnem delu, skoraj v celoti uničeno. Z izgradnjo Titovega mostu je bilo območje dodatno razdeljeno z novo magistralno cesto, mesto pa je intenzivno razvijalo prostorskorazvojni koncept.

Na podlagi najboljših natečajnih rešitev so avtorji treh nagrajenih projektov skupaj izdelali sintezni načrt za razvoj mestnega središča (Prikovič, 1982). Po tem načrtu naj bi bilo centralno mestno območje razdeljeno na dva dela: zahodni, s trgovsko-kulturnimi vsebinami, in vzhodni, s poslovno-upravnimi funkcijami. Osnovna značilnost predlagane ureditve je bila uvedba prečne peš povezave: od starega mestnega jedra, skozi podhod pod magistralo, do nove avtobusne postaje ob Mlinski ulici.

Če so prve univerzitetne stavbe zapolnjevale praznine vzhodnega dela mesta, se je zahodni del Maribora, na levem bregu Drave, postopoma oblikoval kot prostor bivanja in izobraževanja. Na površinah, ki so jih mestni urbanisti v prostorskih načrtih namenili izobraževalnim dejavnostim, so se vzpostavili zametki izobraževalnih območij.

Iz začetkov srednješolskega središča ob Smetanovi ulici (1965), katerega prostorski razvoj in arhitekturo je v okviru Komunaprojekta zasnoval Branko Kocmut, se je kasneje razvila univerzitetna infrastruktura tehniških fakultet (Zavrnik, 1994). Urbanistični koncept srednješolskega središča je temeljil na ideji ulice kot osrednjega organizacijskega elementa. Smetanova ulica, vzpostavljena kot hrbtenica celotnega izobraževalnega območja, je bila dopolnjena z osrednjo ploščadjo – forumom pred glavnim vhodom tedanje Višje tehniške šole, ki je tvoril središče prostora znanja. Kocmut je ta forum nedvomno razumel kot »podaljšek« prečne peš magistrale, ki jo je sooblikoval že leta 1963 v natečajnem projektu za mestno središče. Celotno območje so prepletale odprte zelene površine in premišljeno oblikovani grajeni prostori – poti, ki so povezovale »odprto« stavbno tkivo v zaključeno celoto in hkrati

omogočale navezavo na širši urbani kontekst. Zasnova je sledila modernistični ideji stavb v zelenju. Vse stavbe so bile načrtovane po enotnem prostorskem in konstrukcijskem konceptu, večina pa jih je bila dokončana do leta 1970.

Razvoj območja tehniških fakultet, zahodno od mestnega središča, je potekal sukcesivno – predvsem iz nuje gradnje in sprotnega zadovoljevanja prostorskih potreb posameznih fakultet, ne pa na osnovi enotne ideje prostorskega strukturiranja univerzitetnega kampusa (Pečnik, 2017). Zaradi tega je prvotna parkovna zasnova območja hitro izginila.

Po opustitvi ideje o vzpostavitvi kulturno-izobraževalnega območja vzdolž severnega srednjeveškega roba mesta so urbanisti novo, razvojno manj obremenjeno območje postavili na zahodni rob Maribora. Tam se je začela gradnja univerzitetnega kampusa, temelja katerega sta postali Pedagoška akademija in Študentski domovi. Kampus, umeščen zunaj prvotno načrtanega prostorskega koncepta, je urbanistične načrtovalce prisilil k iskanju ustreznih povezav z mestnim središčem. V tem okviru se je odprla možnost postopnega podaljševanja univerzitetne infrastrukture vzdolž Smetanove ulice.

Z umestitvijo kampusa na rob mesta se je utrdila ideja o preurejanju mestnega središča z integracijo peš povezav. Te naj bi povezale prometno vozlišče (avtobusno postajo) z univerzitetnim kampusom, pri čemer je nastajala nova univerzitetna peš os. Ta os se je postopoma materializirala z vzpostavitvijo javnih odprtih površin in se – zaradi svoje prostorske logike – organsko vključevala v širši koncept prostorske širitve univerze.

V tem kontekstu je ideja o razvoju univerzitetnega središča vzdolž Smetanove ulice – kot hrbtenice univerzitetne infrastrukture od Slomškovega trga do Vrbanskega platoja – v sedemdesetih letih 20. stoletja našla mesto tudi v noveliranem mestnem prostorskem načrtu. Ta vizija je predvidevala postopno prostorsko rast univerze ter razvojno rezervacijo zemljišč vzdolž Smetanove ulice, vse do novega univerzitetnega središča v koroškem kampusu na zahodnem robu mesta.

Stavba Univerzitetne knjižnice Maribor, ki jo je zasnoval arhitekt Branko Kocmut, je leta 1989 zapolnila urbano vrzel na zahodni strani Slomškovega trga. Njena izgradnja je pomembno prispevala k oblikovanju univerzitetne sredice v

mestnem središču. Oblikovno stavba odraža Kocmutovo razumevanje reprezentančne arhitekture, kar se kaže v vertikalnem ritmu betonskih fasadnih prefabriciranih elementov, podobno kot pri novem delu Slovenskega narodnega gledališča. Izvorna zasnova je predvidevala vstopno območje neposredno s Slomškovega trga, a se ta rešitev po umestitvi rektorata v nekdanjo hranilnico ni uresničila. Namesto tega je glavni vhod usmerjen na zahodno stran, kjer galerijski hodnik povezuje prostore s spremljajočimi programi za študente in meščane. Univerzitetna knjižnica danes ni le prostor za študij, temveč tudi pomembno središče kulturnega in družbenega dogajanja. S številnimi prostori za različne aktivnosti – od Maistrove knjižnice (1999), časopisne čitalnice, razstavišča, večnamenske dvorane do nočno-dnevne čitalnice ČUK (2013) – deluje kot generator javnega življenja in krepi povezovanje univerze, študentov ter meščanov.

3.2 Študentski domovi kot prostorska in socialna infrastruktura univerzitetnega mesta

Izgradnja študentskih domov v Mariboru izhaja iz potrebe po vzpostavitvi podpornega okolja za študij in bivanje mladih v času nastajanja univerzitetnih programov. Študentske namestitve imajo pomembno vlogo ne le kot funkcionalna infrastruktura, temveč tudi kot prostori, ki prispevajo k oblikovanju identitete Maribora kot univerzitetnega mesta. V mestu so se vzpostavila štiri študentska naselja, ki so nastajala v treh razvojnih ciklih. Njihov prostorski razvoj je potekal vzporedno z etapami gradnje univerzitetnih objektov. Skupno je bilo zgrajenih 15 študentskih domov, ki danes tvorijo območja z največjo koncentracijo mladih v mestu.

Večina domov je bila v preteklih desetletjih prenovljena, s čimer so se izboljšali bivalni pogoji in s čimer se je zvišal standard bivanja. Poleg zagotavljanja namestitve pa so študentski domovi v mestno tkivo vnesli tudi pomembno družabno in intelektualno dinamiko. V njih potekajo številne obštudijske dejavnosti, ki mladim omogočajo osebnostni, profesionalni in akademski razvoj.

Leta 2000 so Študentski domovi postali samostojna članica Univerze v Mariboru, kar je dodatno utrdilo njihovo vlogo znotraj univerzitetnega sistema in okrepilo njihovo institucionalno identiteto.

4 Novo tisočletje – širitev univerzitetne infrastrukture na desni breg Drave

Čeprav se je sprva zdelo, da po petindvajsetih letih Univerza v Mariboru ne bo več igrala ključne vloge v nadaljnjem urbanem razvoju in pri pripravi urbanistične zasnove mesta (1995–2000) ni aktivno sodelovala, so načrtovalci kljub temu ohranili vsa razvojna območja, kjer je bilo to še mogoče. V tem obdobju univerza ni izkazovala večjih prostorskih potreb, hkrati pa je postajalo jasno, da so možnosti za širitev na levem bregu mesta praktično izčrpane.

Z novimi urbanističnimi pristopi, ki niso več dopuščali »rezervacij večjih območij« za širitev univerze, kar se je pokazalo tudi v tem, da Smetanova ulica ni vzdržala pritiska zasebnih investitorjev ob šibki finančni podpori javnih vlaganj, je postalo očitno, da mora nadaljnja integracija univerze temeljiti na nadgradnji in širjenju obstoječe infrastrukture znotraj grajenega tkiva mesta, nova razvojna območja pa se morajo »odpreti« na desnem bregu Drave.

V novem tisočletju so bile prostorske pobude in strateške odločitve glede razvoja skoraj v celoti prepuščene univerzi. Ta je začela sistematično krepiti svojo prisotnost v mestnem središču z novogradnjami in prenovami, hkrati pa širiti infrastrukturo na desni rečni breg, predvsem na področju zdravstvenih ved. Razvojni imperativi tega obdobja niso temeljili zgolj na prostorski širitvi, temveč so postavili nova izhodišča, ki so v ospredje postavljala tudi kakovost arhitekturne zasnove ter skrbno urejanje pripadajočih zunanjih površin – vidik, na katerega se pogosto pozablja.

V tem obdobju je bilo v mestni prostor integriranih ali prenovljenih več arhitekturno izstopajočih stavb, ki so se uveljavile kot kakovostni primeri slovenske izobraževalne arhitekture: rektorat, prenova in novogradnja Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru, prenova Pravne fakultete Univerze v Mariboru, prenova in prizidek Fakultete za zdravstvene vede Univerze v Mariboru, novogradnja Medicinske fakultete Univerze v Mariboru, kompleks Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru ter prenova Baroničine hiše in starega rektorata na Krekovi ulici.

4.1 Novogradnje in prenove arhitekturne dediščine v službi univerze

Rektorat Univerze v Mariboru se je na prehodu v novo tisočletje preselil iz stavbe na Krekovi ulici v nekdanjo hranilnico (2000), katere prenovo je zasnoval arhitekt Boris Podrecca. Pri tem je klasicistično strukturo neoklasicistične palače nadgradil s smelimi arhitekturnimi intervencijami, ki so stavbi dale sodoben značaj. Pred objektom je uredil vstopno ploščad z alejo zaslužnih profesorjev, ki vzpostavlja simbolno prostorsko povezavo med stavbo rektorata in Slomškovim trgom ter poudarja prisotnost univerze v mestnem tkivu.

Osrednji arhitekturni poudarek prenove je nadvišan atrij z vkopano večnamensko dvorano ter dvema vertikalnima strukturama na južnem in severnem krilu stavbe. Ta izrazita arhitekturna govorica se nadaljuje tudi v notranjosti, kjer nova mestna palača ponuja več izjemno kakovostnih prostorskih sklopov. Med njimi izstopajo večnamenska dvorana s prostori Društva profesorjev UM v kletni etaži, reprezentančen atrij s proti vhodu nagnjeno sedalno ploščadjo – njen osrednji del je namenjen zapisovanju imen zaslužnih članov univerze, sprejemna dvorana z ohranjenimi štukaturami in poslikavami ter razstavišče v prvi etaži, prostori vodstva univerze v drugem nadstropju in viteška dvorana v mansardi. Ti prostori so v veliki meri namenjeni povezovanju rektorata z javnostjo.

Arhitekturna zasnova **prenove in novogradnje Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko** Univerze v Mariboru, ki je nastala na podlagi vabljenega natečaja (2004 – arhitekta Ljubo in David Mišič), je v zahodni izobraževalni del mesta vnesla izrazito urbanotvorno stavbo. Z iztegnjenim nadstreškom nad južnim vstopnim območjem je markirala jugozahodni vogal kampusa tehniških fakultet, z atrijsko zasnovo pa je prvič uveljavila element pokritega atrija. Slednji z manjšim amfiteatralnim stopniščem na severni strani atrija vzpostavlja pomemben »dnevni prostor fakultete«, območje druženja študentov, obiskovalcev in meščanov. Njegova zasnova vpliva na kakovost bivanja in dinamiko prostora v smislu prehajanja svetlobe, mikroklima ter povezovanja različnih funkcij fakultete.

Na desnem bregu mesta se na severnem robu izobraževalnega območja na Taboru pričinja razvijati univerzitetna infrastruktura s preureditvijo zahodnega dela objekta za zdravstvene vede Maribor, zgrajenega leta 1964, v **Fakulteto za zdravstvene vede** Univerze v Mariboru (2004). Arhitekt Janko Zadavec je zasnoval preureditev

zahodnega trakta nekdanje šole in mu dodal oblikovno izstopajoč identitetni prizidek, ki stavbi zagotavlja urbanotvorni značaj, hkrati pa v objektu vzpostavlja povsem novo prostorsko kvaliteto s specifičnim vertikalnim nalaganjem predavalnic. Površinsko majhna stavba je vzpostavila nekaj specifičnih ambientov, med katerimi je bil najbolj značilen atrij z elementom fontane. Leta 2023 se je v atrij razširila knjižnica (D. Mišič), v pripravi pa je projektna dokumentacija za prizidek oziroma nadaljnjo širitev prostorskih kapacitet fakultete proti Zdravstvenemu domu Magdalena.

Prenova **Baroničine hiše**, ene najlepše ohranjenih secesijskih stavb v Mariboru, predstavlja kakovosten primer ohranitve primarne vizualne in materialne pojavnosti kulturnega spomenika. Arhitektura Fritza Friedrigerja je bila leta 2014 obnovljena pod vodstvom D. Mišiča. Kljub prilagoditvam, nujnim za izpolnjevanje sodobnih standardov in novo namembnost – raziskovalne in študijske dejavnosti Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, je prenova spoštovala zgodovinski značaj objekta in ga ohranila kot pomemben prostorski poudarek znotraj univerzitetne infrastrukture.

Podoben premislek zaznamuje tudi prenovo objekta na **Krekovi ulici 2**, nekdanjega rektorata, prav tako delo arhitekta Fritza Friedrigerja. Leta 2016 je bila stavba prenovljena za potrebe Oddelka za arhitekturo (avtorja prenove: J. Zadavec in U. Lobnik). Gre za primer skrbno preiščenih intervencij v neoklasicistično strukturo, ki dokazuje, da je z domišljenim prostorskim konceptom in racionaliziranimi arhitekturnimi detajli mogoče izvesti kakovostno prenovo tudi z omejenimi sredstvi (Kosec, 2017). Minimalističen arhitekturni pristop, ki hkrati vzpostavi jasno pedagoško prostorsko strukturo, je bil nagrajen s Plečnikovo medaljo.

4.2 Iskanje novih površin na desnem bregu

Z začetkom študija medicine v Mariboru se je po dolgem času ponovno odprlo vprašanje izbire najprimernejše lokacije za novo fakulteto, ki v dotedanjih urbanističnih načrtih ni bila predvidena. Arhitekt Igor Recer je pripravil strokovne podlage z več možnimi lokacijami, univerza pa se je v sodelovanju z Mestno občino Maribor odločila za gradnjo ob reki Dravi, v neposredni bližini mestne bolnišnice (Nikolić, 2013). Načrtovanje objekta je bilo zaupano arhitektu Borisu Podrecci, ki je z racionalno, funkcionalno, a hkrati izrazito urbanotvorno zasnovo izkoristil številne prostorske potenciale dravskega nabrežja tik ob Starem mostu.

Leta 2012 je severno od Univerzitetnega kliničnega centra zrasla **nova stavba Medicinske fakultete** Univerze v Mariboru, ki je preoblikovala stoletja degradirano urbano površino v kakovosten mestni ambient. Objekt velja za eno najbolj urbanotvornih arhitekturnih zasnov v Sloveniji. Podrecca je v podolgovat volumen, razčlenjen v dveh zgornjih etažah na večjo izobraževalno in manjšo raziskovalno gmoto, vnesel številne mestotvorne elemente. Stavba vzpostavlja markantno veduto ob reki Dravi ter se odlikuje z odprtimi javnimi površinami in novo urbano dinamiko. Najizrazitejši prostorski element je pešpot, speljana skozi objekt, ki povezuje Taborski plato s sprehajalno potjo ob reki. Ob izgradnji fakultete je bila zunanja ureditev usklajena z načrtovanjem preureditve rečnega prostora, kot ga je opredelil *Scenarij prostorskega razvoja mesta za potrebe Evropske prestolnice kulture 2012*. (Lobnik, 2012) Dokument je predvideval oživitev obeh rečnih bregov z umestitvijo treh novih brvi: na Mariborski otok, na mestu srednjeveške brvi ter ob železniški postaji, s čimer bi se vzpostavila krožna sprehajalna pot ob reki.

Mestna občina je krožno obrežno pot izvedla leta 2024, univerza pa je v tem času skupaj z Univerzitetnim kliničnim centrom razvijala strategijo nadaljnjega razvoja kliničnega kompleksa ter širjenja raziskovalno-izobraževalnih kapacitet. V pripravi so tudi projekti za novo Taborsko promenado, ki naj bi potekala od Mladinskega centra Pekarna do srednješolskega izobraževalnega območja s Parkom mladih. Njena zasnova izhaja iz natečajnega projekta za novo stavbo Zdravstvenega doma Tabor in predvideva vzpostavitev peš cone, ki bo povezala vse izobraževalne objekte na tem območju.

5 Strategija prostorskega razvoja univerze v novem tisočletju

Čeprav je pogosto videti, da prostorski razvoj Univerze v Mariboru ni rezultat dolgoročne prostorske strategije ali urbanistične politike mesta, temveč prej niz nepovezanih, na videz naključnih družbenih situacij in dogodkov, ki so se s postopnim vključevanjem univerzitetne infrastrukture spontano prepletali z mestnim tkivom, se je s Strategijo prostorskega razvoja iz leta 2012 zgodil pomemben premik.

Z omenjeno strategijo je univerza prvič sistematično opredelila svoj prostorski interes in začela aktivno sooblikovati razvoj tako Univerzitetnega kliničnega centra kot tudi širšega izobraževalnega območja na desnem bregu Drave. Strategija temelji na načelu kompaktiranja – zgoščevanja univerzitetnih funkcij znotraj mesta – in

predvideva dva glavna pristopa: širitev obstoječih univerzitetnih območij na sosednje površine ter dopolnjevanje znotraj že vzpostavljenih univerzitetnih struktur.

Od leta 2016 Oddelek za arhitekturo Fakultete za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo Univerze v Mariboru pod vodstvom Uroša Lobnika sistematično pripravlja strateške podlage za te usmeritve (Lobnik, 2016). Ključno vodilo ostaja vzpostavitev kvalitetno oblikovanih, prostorsko jasnih in urbanistično smiselno umeščenih univerzitetnih območij. Zazidalni preizkusi, ki so jih razvijali študenti in strokovnjaki oddelka, temeljijo na spoznanju, da je po treh desetletjih čas za zaključek razvoja nekaterih univerzitetnih con, predvsem s prostorskim prestrukturiranjem in kvalitetno vključitvijo v grajeno strukturo mesta.

5.1 Sooblikovanje in zviševanje deleža javnih odprtih površin

Strategija prostorskega razvoja vzpostavlja smernice za nadgradnjo dosedanje integracije univerzitetne infrastrukture v javni prostor in življenje mesta. Od leta 2012 univerza v sodelovanju z mestno občino načrtno zvišuje kvaliteto povezovanja univerzitetne infrastrukture z obstoječim odprtim prostorom mesta ter ga pomembno sooblikuje. Ob izgradnji Medicinske fakultete Univerze v Mariboru se izoblikuje pešpot do nabrežja reke Drave z navezavo na javne sanitarije v peti Starega mostu, vzpostavi se klančina, ki vodi s Trga revolucije do vhoda v Medicinsko fakulteto, z odločitvijo za rušitev stavbe pred glavnim vhodom pa se tik pred zaključkom gradnje izoblikuje žepni trg z manjšim amfiteatrom in pitnikom, ki služi kot razširjeni predprostor glavnega vhoda. S predstavitvijo skulpture D. Čadež izpred Umetnostne galerije v park pred univerzitetnim trojčkom na Koroškem platoju (2012) univerza regenerira proces plemenitenja javnih odprtih površin s skulpturo, ki je zamrla s projektom *Forma viva* v šestdesetih letih 20. stoletja. Pred stavbo na Krekovi se uredi Parklet, ki je pilotski primer uvajanja politike trajnostnega mestnega prometa ter povezovanja univerzitetnih stavb (Šmid, 2022) ali njihovih prostorov z mestom (razstavišče Hiša arhitekture Maribor). Proces trajnostnega preurejanja Koroške ceste, ki vključuje ožanje cestnega profila, vzpostavi linijski žepni park z zelenimi otoki in pitnikom ter generira novo vstopno območje v mestni kampus (Lobnik in Novak, 2022).

5.2 Zgoščevanje univerzitetne infrastrukture – pomen in vloga mestnega univerzitetnega kampusa

Konceptualna izhodišča za vzpostavitev procesov zgoščevanja univerzitetne infrastrukture v mestnem središču temeljijo na vzpostavitvi »pametnega mestnega univerzitetnega kampusa«, ki:

- združuje izobraževalne, raziskovalne in družbene funkcije, s čimer oblikuje identiteto mesta in kulturni utrip mestnega življenja ter je eden ključnih generatorjev urbanega razvoja;
- z odprtimi prostori, dostopnimi knjižnicami, javnimi predavanji, interdisciplinarnimi centri in raziskovalno infrastrukturo spodbuja interakcijo med študenti, profesorji, podjetniki ter prebivalci mesta in vzpostavlja sinergijo med akademsko sfero, gospodarstvom in širšo družbo;
- razvija inovacijsko infrastrukturo in ima gospodarski vpliv z razvojem start-upov, tehnoloških parkov in laboratorijev za eksperimentalne projekte; povezanost z gospodarstvom omogoča neposredno aplikacijo raziskav v prakso, kar spodbuja razvoj novih industrij in pritegne investitorje;
- temelji na urbani regeneraciji in zviševanju arhitekturne kakovosti, energetske varčnosti ter odpornosti stavb; v tem oziru vključuje ekološko naravnane stavbe, zelene površine in trajnostne oblike mobilnosti, s čimer postaja generator trajnostnega razvoja.

Univerza namerava vzpostaviti dva kampusa na levem bregu, ki bosta nadaljevala s procesom integracije univerzitetne infrastrukture v grajeno tkivo ter tako tudi v življenjski utrip mesta.

5.3 Strategija vzpostavitve kampusa Tehniških fakultet Univerze v Mariboru (INNOVUM)

Na razvojnem območju kampusa Tehniških fakultet se nahaja enajst med seboj povezanih stavb, v katerih potekajo visokošolske in raziskovalne dejavnosti. Obstoječa grajena infrastruktura je starejša od štirideset let, dotrajana in potrebna prenove oziroma nadomestitev z novogradnjami. Z leti so se prostori fakultet razpršili med različnimi objekti, zato je cilj vzpostavitve kampusa dokončna

prerazporeditev dejavnosti, ki bo omogočila avtonomno delovanje štirih fakultet ob sožitju skupnih objektov in prostorov.

V tem okviru so bile izdelane strokovne podlage (Lobnik idr., 2024a, 2024b), ki so ponudile izhodišča za izvedbo študije vseh površin in predlog prerazporeditve prostorov. Predvideno je, da se bo kompleks do leta 2029 preuredil in razširil v kampus štirih prostorsko povezanih in obratovalno avtonomnih fakultet z integrirano raziskovalno infrastrukturo. S posebno širitvijo na severno stran Smetanove ulice bo vzpostavljen jasen prostorski sklop, kjer bodo razporejene posamezne fakultete: Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko na jugozahodnem delu, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo na jugovzhodnem delu, Fakulteta za strojništvo na severozahodnem delu, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo na severovzhodnem delu območja. Takšna prerazporeditev in preoblikovanje kompleksa bo omogočila večjo funkcionalnost, izboljšano povezljivost in sinergijo med fakultetami, kar bo prispevalo k nadaljnjemu razvoju inovativnega in integriranega univerzitetnega kampusa.

5.4 Strategija vzpostavitve kampusa Koroška vrata (INNOVUM)

Univerza predvideva obsežno prestrukturiranje območja kampusa na zahodnem robu mesta v sodelovanju z mestno občino. Na tem območju bo izvedena novogradnja treh fakultet na južni strani peš osi skozi kampus, hkrati pa se bo postopoma preoblikovalo celotno območje z zvišanjem deleža zunanjih zelenih površin, površin za šport in rekreacijo ter širitvijo kapacitet študentskih domov (Lobnik in Novak, 2022). V tem kontekstu je predvideno tudi preoblikovanje stavbe ŠTUK-a z izboljšanjem kvalitete prostorov za druženje in kratkoročne dejavnosti študentov ter univerzitetne športne dvorane.

5.5 Strategija vzpostavitve kampusa Medicinske fakultete Univerze v Mariboru (INNOVUM)

Razvoj fakultet, ki so ali bodo vezane na Univerzitetni klinični center Maribor, je bil intenzivno analiziran v sodelovanju z Univerzitetnim kliničnim centrom Maribor in predstavniki mestne občine. Študija prostorskega razvoja (Lobnik in Novak, 2021) je vzpostavila smernice za nadaljnji prostorski razvoj, s ciljem čim bolj kakovostne urbane integracije univerzitetne infrastrukture na območju mestne četrti Tabor. Ta pristop upošteva dejstvo, da je urbani razvoj v drugem tisočletju vzhodno od Titove

ceste posegel na površine, ki so bile dolgo rezervirane za širitev Univerzitetnega kliničnega centra. Izdelani so bili zazidalni preizkusi na območju Mladinskega kulturnega centra Pekarna, na območju zahodno od kompleksa Psihatrije ter na območju vzhodno od Titove ceste, v neposredni bližini železniškega trianglera. Leta 2024 je univerza sprejela odločitev o lociranju univerzitetnega raziskovalnega središča Medicinske fakultete na površinah vzhodno od Titove ceste, s čimer je začrtala nadaljnji razvoj Univerzitetnega kliničnega centra na desnem bregu mesta.

6 Razvoj univerzitetne infrastrukture izven mestne občine Maribor

Po vstopu v novo tisočletje se vzpostavi proces širitve univerzitetne infrastrukture izven mestne občine Maribor, s čimer se okrepi pomen in vloga Univerze v Mariboru v Sloveniji, še posebej v severovzhodnem delu države. Univerzitetna infrastruktura tu prevzema podobno vlogo kot v Mariboru – deluje kot urbani regenerator manjših naselij z regeneracijo neizgrajenih ali degradiranih območij, podpira prenovu zgodovinskih območij in objektov ter omogoča razvoj raziskovalnih središč in fakultet na območjih industrijskih in obrtnih con. Mariborska univerza je ob močni podpori občin v petnajstih letih razvila infrastrukturo tudi v občinah Hoče, Celje, Velenje, Krško, Brežice, Ljubljana in Kranj.

Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru s sedežem v Kranju je umeščena v širše mestno okolje. Izobraževalno območje na robu historičnega dela mesta omogoča tesno povezovanje z lokalnim gospodarstvom, javnimi ustanovami in širšo regionalno skupnostjo. Nahaja se ob glavni prometni infrastrukturi mesta Kranj, kar zagotavlja dobro dostopnost z različnimi oblikami mobilnosti (javni promet, osebni avtomobili, kolesarjenje). Tako je fakulteta vključena v urbani ritem mesta in dobro povezana s ključnimi točkami (npr. mestnim središčem, železniško postajo).

Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, ki se je razvila iz Visoke policijsko-varnostne šole v Ljubljani, je leta 2003 postala polnopravna članica Univerze v Mariboru. Po dveh desetletjih usklajevanj je v teku prenova in nadgradnja historične stavbe v središču Ljubljane, s katero bodo zagotovljeni varni in funkcionalni prostori za izvajanje sodobnega poučevanja in študija varstvoslovja. Sodobni laboratoriji bodo omogočili nadaljnji razvoj raziskovanja na področju varstvoslovja ter kakovostne študijske prostore. Pri projektu rekonstrukcije, ki bo predvidoma zaključen leta 2026, gre posredno tudi za investicijo v širšo varnost.

Fakulteta za logistiko Univerze v Mariboru je svoje prostore odprla leta 2005 v občinah Celje in Krško. V Celju je fakulteta sprva gostovala v poslovni središčni na severnem zgodovinskem robu mesta, medtem ko je bil leta 2023 sprejet odločilen korak – podpisan je bil sporazum z občino Celje o preselitvi fakultete v prostore nekdanje Ekonomske šole v mestnem središču. Trenutno poteka izdelava projektne dokumentacije za preureditev Ekonomske šole v nove prostore fakultete, ki bodo v domeni kolokacijskega tehnološko-inovacijskega središča, lociranega v izobraževalnem območju središča mesta.

Fakulteta za energetiko Univerze v Mariboru, ustanovljena leta 2007, ima sedež v Krškem in stalno dislocirano enoto v Velenju. Lokaciji za izvajanje dejavnosti nista bili izbrani naključno, saj sta Krško in Velenje največja energetska bazena v Sloveniji. Študenti imajo tako neposreden stik z velikimi energetske sistemi, kar je dodatna prednost pri izvajanju pedagoškega in raziskovalnega dela. Tako v Velenju kot v Krškem so po vzpostavitvi fakultete in po »gostovanju« v historičnem predelu mest dozorele odločitve, da se univerzitetna infrastruktura razvija v industrijskih conah obeh mest. V Krškem se bo sedež fakultete vzpostavil v industrijsko-poslovni coni Vrbina, v neposredni bližini družbe GEN-I in jedrske elektrarne, ob obstoječem raziskovalnem objektu fakultete. V Velenju je v teku preselitev v prostore Stare elektrarne, ob veliki podpori občine, ki univerzi ponuja svojo infrastrukturo.

Prenova gradu Hompoš leta 2008 (L. in D. Mišič) v prostore **Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru** je dosegla pomemben odmik od klasičnih prenov gradov na Slovenskem, saj je univerza pokazala, da je mogoče prenovo stavbne dediščine načrtovati inovativno in kakovostno. Pomemben segment kompleksa predstavlja učno krajino univerzitetnega kompleksa, ki se s svojo aktivnostjo navezuje na širši mestni in regionalni prostor. Botanični vrt, eden najbolj prepoznavnih javnih vrtov v regiji, služi kot prostor socializacije, kjer se univerza povezuje z lokalnim prebivalstvom. V primeru Meranovega, središča vinarstva, je s prenovo kleti in gospodarskih poslopij vzpostavljena infrastruktura, ki predstavlja osnovo za nadaljnji razvoj izobraževalnega in raziskovalnega središča.

Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru je pričela delovati leta 2009 v historičnem središču Brežic in s tem generira eno najpomembnejših javnih funkcij v mestu. V sodelovanju z mestno občino je v pripravi preselitev fakultete v nove prostore nekdanjega industrijskega objekta na severnem robu historične sredice, kar pomeni, da univerza nastopa v vlogi regeneratorskega degradiranega mestnega območja.

7 Ohranjanje tradicije načela odprtosti

Univerza v Mariboru je v zadnjih petdesetih letih v osmih občinah vzpostavila več kot dvajset univerzitetnih območij, pri čemer so vsa tesno povezana z lokalnim okoljem in grajenim tkivom. Njihov razvoj poteka v neprestani soodvisnosti med potrebami fakultet in univerze ter cilji urbanega razvoja občin, zato je podvržen dinamičnemu prostorskemu načrtovanju, prilagojenemu prihodnjim izzivom.

Usmerjanje razvoja grajene infrastrukture še danes sledi enemu ključnih načel, ki so ga pred petimi desetletji oblikovali študenti skupine Alternativa, ko so zagovarjali aktivno vlogo univerze v mestu in družbi:

»Planiranje še neznane oblike, v katero se bo razvila univerza, mora biti intenzivno in vedno odprto vsem novim možnostim. Načelo odprtosti za razvojne možnosti ter usmeritev, ki spremlja proces razvoja, mora postati globlji smisel urbanističnega načrta.« (Gabrijelčič, 1972a, 1972b)

Služba za razvoj univerzitetne infrastrukture skrbno oblikuje sodobne razvojne smernice, ki temeljijo na ekološko naravnani trajnostni gradnji, kvalitativni nadgradnji obstoječega stavbnega fonda in integraciji univerzitetne infrastrukture v urbana okolja. Pri tem stremi k vzpostavljanju vključujočih, trajnostnih znanstvenoraziskovalnih območij – »pametnih kampusov«, ki v mestnih prostorih poudarjajo družbeno-gospodarsko vlogo in pomen univerze ter ponujajo nove standarde bivalne kakovosti, utemeljene na načelih novega Evropskega Bauhausa. Tovrstni pristop ne le ohranja in povezuje obstoječe prostorske potenciale širših območij univerze, temveč na podlagi sodelovanja z občinami omogoča, da se univerzitetna območja razvijejo v najbolj kakovostne mestne prostore, ki mestu služijo kot vzor in zagotavljajo dodaten življenjski utrip.

Nadaljnji prostorski razvoj Univerze v Mariboru ni omejen na statične rešitve, temveč ostaja prilagodljiv in smelo usmerjen v prihodnost, saj si univerza še naprej prizadeva igrati aktivno vlogo v razvoju regij, urbanemu razvoju naselij in oblikovanju odgovorne družbe.

Viri in literatura

- Čepič, M. (1972). Univerza da, toda kje?. *Večer*, 28(224), 4.
- Gabrijelčič, P. (1972a). Ali univerza v Mariboru ali Maribor kot univerzitetno mesto. *Večer*, 9–10.
- Gabrijelčič, P. (1972b). »Ali univerza v Mariboru ali Maribor kot univerzitetno mesto«. *Večer*, 10.
- Gabrijelčič, P. (1972c). *Združenje visokošolskih zavodov Maribor: Projekt nove univerze: 1. Združenje visokošolskih zavodov*.
- Gabrijelčič, P. (2024). Študentski projekt »Mariborska univerza«. V T. Kšela (ur.), *Zbornik o Skupnosti študentov 1968–1974: prispevki za novejšo zgodovino* (str. 475–495). Kulturno društvo Mariborska literarna združba; Beletrina; Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Kosec, M. (2017). Vztrajanje v nezaključenosti: Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo, Univerza v Mariboru. Janko J. Zadavec, Uroš Lobnik, Maribor, 2016. *Outsider: revija, ki presega meje*, 3(9), 108–109.
- Lobnik, U. (2012). Vision einer nachhaltigen Stadt (2012–2022) = Visions for a sustainable city (2012–2022). V A. Stiller (ur.), *Marburg: ein Stadtpanorama zur europäischen Kulturhauptstadt 2012 = Maribor: a city panorama of the European capital of culture 2012* (str. 113–132 (nem.), 144–145 (angl.)). M. Salzmann.
- Lobnik, U. (2016). Studio Trajnostno mesto 2014–15, mestni kampus Univerze v Mariboru: infrastruktura mariborske univerze je umeščena v mestno tkivo, njen pretežni del je razporejen okrog srednjeveške mestne sredice. V U. Lobnik in V. Skalicky (ur.), *Mestni kampus Univerze v Mariboru: idejni koncepti* (str. 6–9). Univerza v Mariboru: Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo.
- Lobnik, U., in Novak, N. (2021). *Strokovne podlage za prostorski razvoj MF UM in UKC Maribor (2021): IDZ*. Univerza v Mariboru: Oddelek za arhitekturo FGPA UM.
- Lobnik, U., in Novak, N. (2022). *Strokovne podlage za ureditev kampusa ob Koroški cesti v Mariboru: IDZ*. Univerza v Mariboru: Oddelek za arhitekturo FGPA UM.
- Lobnik, U., Novak, N., Kreševič, Ž., Jakomin, M., in Litrop, Ž. (2024a). *Strokovne podlage za prostorski razvoj kampusa TF UM (2024–2034) – južno območje: IDZ*. Univerza v Mariboru: Oddelek za arhitekturo FGPA UM.
- Lobnik, U., Novak, N., Ž., Jakomin, M., in Litrop, Ž. (2024b). *Strokovne podlage za prostorski razvoj kampusa TF UM (2024–2034) – severno območje: IDZ*. Univerza v Mariboru: Oddelek za arhitekturo FGPA UM.
- Nikolić, G. (2013). *Potek gradnje Medicinske fakultete Univerze v Mariboru*. Univerza v Mariboru, Medicinska fakulteta.
- Pečnik, I. (2017). *Vzhodno območje kampusa tehniških fakultet Univerze v Mariboru: magistrsko delo univerzitetnega študijskega programa Arhitektura*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo prometno inženirstvo in arhitekturo.
- Pirkovič, J. (1982). *Izgradnja sodobnega Maribora: mariborska arhitektura in urbanizem med leti 1918 in 1976*. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Partizanska knjiga.
- Reichenberg, B. (2016). *Zgodbe s severozahoda: prispevki za arhitekturno zgodovino Maribora*. Pivec.
- Šmid, A. (2022). Modulacije mestnega konteksta: ospredja in ozadja oživiljanja prostorov dveh mestnih hiš = Modulations of the urban context: Background and contexts of the revitalisation of the spaces of two townhouses. *Piranesi: 1. srednjeevropska arhitekturna revija za kulturo prostora*, 30(46/47), 196–203.
- Zavrník, B., in Trauner, L. (1994). *Tehniška fakulteta: 1959–1994*. Tehniška fakulteta. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za urbanizem, Oddelek za arhitekturo. (1972). *Združenje visokošolskih zavodov, Projekt nove univerze: 1, študija prostorske umestitve univerze v MB*.

KADROVSKI RAZVOJ UNIVERZE V MARIBORU – SPODBUDNO DELOVNO OKOLJE

JASMINA ŽNIDARŠIČ, MOJCA TANCER VERBOTEN,
MOJCA BERNIK

Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija
jasmina.znidarsic@um.si, mojca.tancer@um.si, mojca.bernik@um.si

Prispevek obravnava razvoj kadrov na Univerzi v Mariboru, ki je ključen za akademsko, raziskovalno in organizacijsko odličnost. Od ustanovitve leta 1975 Univerza v Mariboru sistematično profesionalizira zaposlene, vključno z akademskim, raziskovalnim in nepedagoškim strokovnim osebjem. Razvoj kadrov je prilagojen potrebam družbe, kar se odraža v uvedbi novih pedagoških pristopov, digitalnih tehnologij in bolonjskega sistema študija. Analiza obdobja od leta 2004 do leta 2023 prikazuje nihanja v številu zaposlenih, z vrhuncem leta 2023, ko je imela univerza 2093 zaposlenih. Opazen je trend rasti raziskovalnega in pedagoškega kadra z višjimi akademskimi nazivi ter profesionalizacija delovne sile, zlasti v višjih tarifnih razredih skupin H in J. Strategija razvoja Univerze v Mariboru 2021–2030 (Univerza v Mariboru, 2021b) poudarja pomen medsebojnih odnosov, uravnoteženja dela in življenja ter kontinuiranega razvoja kompetenc preko programov, kot je Izpopolni UM. Ugotovljeno je, da Univerza v Mariboru sledi sodobnim trendom digitalizacije, inovativnosti in vseživljenjskega učenja ter prispeva k razvoju zaposlenih in širše družbe.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.5](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.5)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:
Univerza v Mariboru,
razvoj kadrov,
kadrovski proces,
zaposleni,
spodbudno delovno okolje

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.5](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.5)

ISBN
978-961-299-000-8

Keywords:

University of Maribor,
Human resource
development,
HRM process,
employees,
encouraging working
environment

HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT AT THE UNIVERSITY OF MARIBOR – AN ENCOURAGING WORKING ENVIRONMENT

JASMINA ŽNIDARŠIČ, MOJCA TANCER VERBOTEN,
MOJCA BERNIK

University of Maribor, Maribor, Slovenia
jasmina.znidarsic@um.si, mojca.tancer@um.si, mojca.bernik@um.si

The chapter focuses on staff development at the University of Maribor (UM), which is crucial for achieving academic, research, and organizational excellence. Since its establishment in 1975, the University of Maribor has systematically professionalized its employees, including academic, research, and non-pedagogical professional staff. Staff development has been adapted to societal needs, reflected in the introduction of new pedagogical approaches, digital technologies, and the Bologna study system. The analysis of the 2004–2023 period shows fluctuations in the number of employees, peaking in 2023 with 2,093 staff members. There is a noticeable trend of growth in research and teaching staff with higher academic titles and the professionalization of the workforce, especially in higher pay grades within groups H and J. The UM Strategy 2021–2030 (Univerza v Mariboru, 2021b) emphasizes the importance of interpersonal relations, work-life balance, and continuous skills development through programmes such as “Enhance UM.” The paper concludes that UM follows modern trends in digitalization, innovation, and lifelong learning, contributing to the development of its staff and society as a whole.

University of Maribor Press

1 Uvod

Razvoj kadrov je eden od temeljnih kadrovskih procesov in predstavlja pomemben del zadovoljstva zaposlenih in dolgoročnega napredka organizacije. Kot tak sistematično prispeva k ohranjanju kadra in njegovemu kariernemu razvoju. Univerza v Mariboru že od samega začetka skrbi za sistematično usposabljanje, izobraževanje in usmerjanje zaposlenih pri razvoju njihovih kompetenc. Razvoj digitalne tehnologije je omogočil izvajanje tovrstnih usposabljanj in izobraževanj tudi na daljavo, kar zaposlenim daje dodatne možnosti za sodelovanje in udejstvovanje pri pridobivanju novega znanja. Omenjeni način usposabljanja in izobraževanja zaposlenih na Univerzi v Mariboru tako zajema širši koncept razvoja kadrov, saj presega slovenski prostor in se vključuje v mednarodno okolje. S tem se odpirajo nove možnosti razvoja posameznikovega potenciala, ki je sposoben strukturirati in oblikovati novo znanje z različnih področij.

2 Kratek pregled razvoja kadrov na Univerzi v Mariboru

Razvoj kadrov na Univerzi v Mariboru ima svoje zametke že pred nastankom Univerze v Mariboru, in sicer v Združenju visokošolskih zavodov Maribor, ki je bilo ustanovljeno leta 1961. Z razvojem družbe in prilagajanjem potrebam gospodarstva je omenjeno združenje krepilo strokovno in znanstveno znanje svojega kadra, dokler se ni leta 1975 pokazala potreba po ustanovitvi Univerze v Mariboru. Ta je v svojih začetkih posvečala pozornost predvsem razvoju študijskih programov in oblikovanju akademskega kadra, ki je bilo podlaga za izvedbo in razvoj študijskih programov. Z naraščajočim številom študentov v naslednjih letih se je povečala tudi potreba po razvoju ne samo akademskega, temveč tudi nepedagoškega strokovnega kadra. To se je odražalo v višjih stopnjah izobrazbe akademskega kadra in večji strokovnosti nepedagoškega strokovnega kadra (Rozman, 2005).

Za urejanje položaja akademskega kadra pred letom 1993 je veljal predhodnik sedanjega zakona, to je Zakon o usmerjenem izobraževanju (Tancer Verboten, 2019). V osemdesetih in devetdesetih letih so se z uvedbo novih pedagoških pristopov začeli razvijati tudi programi za izpopolnjevanje učiteljev. Temu je botrovalo sprejetje Zakona o visokem šolstvu leta 1993. Terciarno izobraževanje se je začelo krepiti in Univerza v Mariboru je doživela širšo rast z ustanovitvijo novih

visokošolskih zavodov, kar je povzročilo tudi pospešen razvoj kadrov (Radonjič, 2005).

V novem tisočletju je Univerza v Mariboru nadaljevala svojo širitev z novimi visokošolskimi zavodi in povečanjem števila študentov. V tem času se je razvil in uveljavil bolonjski sistem študija, kar je prispevalo k razvoju profesionalizacije in strateškega razvoja kadrov. To je sovpadalo tudi z razvojem in uveljavitvijo bolonjskega sistema študija, ki je omogočil vzpostavitev primerljivih in preglednih študijskih programov, enotnega kreditnega sistema in mednarodno mobilnost študentov. Univerza v Mariboru je začela izvajati programe za izpopolnjevanje učiteljskega kadra s poudarkom na novih didaktičnih pristopih in bolonjskih standardih, ki so temeljili na internacionalizaciji študentov (Univerza v Mariboru, 2024). Slovenija se je kot članica Evropske unije zavezala izvajanju ciljev Lizbonske strategije (Kolar in Komljenovič, 2011).

Leta 2013 je Univerza v Mariboru sprejela Strategijo razvoja Univerze v Mariboru 2013–2020, katere namen je bil ne samo nadaljevati obstoječega sistema razvoja kadrov, temveč tudi postati globalno prepoznaven inovacijski ekosistem, ki bo omogočil sodelovalno in ustvarjalno okolje za vse zaposlene. Ob pripravi in sprejetju Strategije razvoja Univerze v Mariboru 2013–2020 je Univerza v Mariboru sledila smernicam pri razvoju kadrov, ki so bili postavljeni s sprejetjem Nacionalnega programa visokega šolstva 2011–2022. V Republiki Sloveniji so bili v letu 2011 za uspešno delovanje visokošolskega prostora določeni cilji, ki so težili predvsem k povečanju števila raziskovalcev in doktorjev znanosti, od univerz so zahtevali krepitev usposobljenosti kadrov, izboljšanje kariernih priložnosti in vključitev načela enakih možnosti raziskovalcev.

Na področju razvoja kadrov so bili na Univerzi v Mariboru posledično zastavljeni naslednji strateški cilji (Univerza v Mariboru, 2014b):

- spodbujanje akademskih vrednot ter razvijanje profesionalnih in etičnih praks,
- razvoj človeških virov,
- vodenje aktivne politike zaposlovanja,
- zagotavljanje ustrežnejših delovnih pogojev in socialne varnosti,
- razvoj univerzitetne kulture.

Strategija razvoja Univerze v Mariboru 2013–2020 (Univerza v Mariboru, 2014b) je izpostavila tudi razvoj raziskovalnega kadra, temelječ na Raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2022. Leta 2010 je bila namreč na Univerzi v Mariboru sprejeta Kadrovska strategija Univerze v Mariboru za raziskovalce za obdobje 2010–2014, ki je izpostavila naslednja področja razvoja raziskovalcev (Horvat, 2010):

- etični in profesionalni vidiki,
- zaposlovanje,
- delovni pogoji in socialna varnost,
- usposabljanje.

Skladno z razvojem raziskovalnega kadra je Strategija razvoja Univerze v Mariboru 2013–2020 (Univerza v Mariboru, 2014b) pozornost namenila pospeševanju prenosa znanstvenoraziskovalnih in umetniških dosežkov v okolje in s tem sodelovanje univerzitetnega kadra z gospodarstvom.

3 Analiza kadrovskih podatkov Univerze v Mariboru od leta 2004 do leta 2023

V nadaljevanju so predstavljeni statistični podatki o zaposlenih na Univerzi v Mariboru. Predstavljen je trend skupnega števila zaposlenih od leta 2004 do leta 2023. Predstavljen je tudi trend zaposlenih po posameznih skupinah, in sicer trend visokošolskih učiteljev in sodelavcev, zaposlenih na delovnih mestih skupine H (raziskovalci in strokovni sodelavci) po tarifnih razredih ter zaposlenih na spremljajočih delovnih mestih oziroma zaposlenih na delovnih mestih skupine J (strokovni delavci, administrativni delavci in ostali strokovni tehnični delavci) po tarifnih razredih.

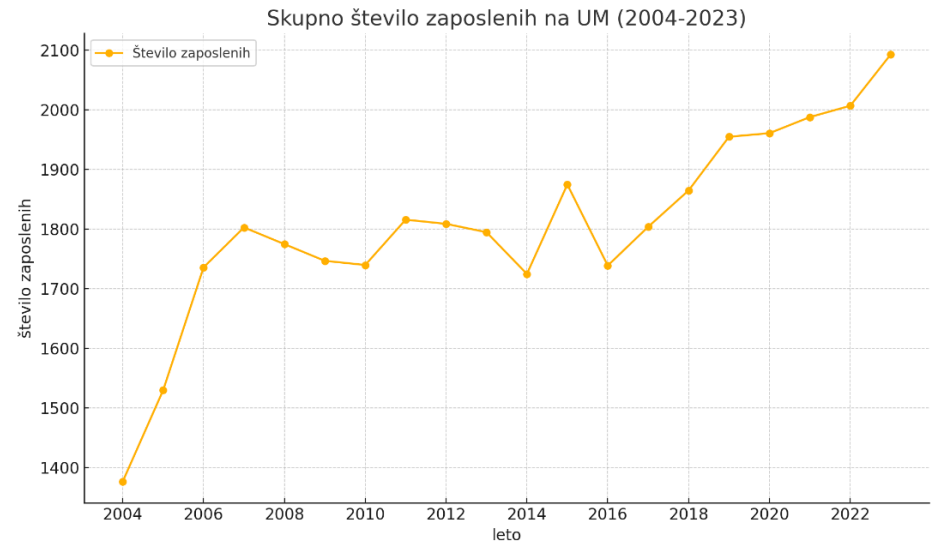
3.1 Skupno število zaposlenih na Univerzi v Mariboru po letih

V tabeli 1 so prikazani podatki skupnega števila zaposlenih na dan 31. 12. od leta 2004 do leta 2023.

Tabela 1: Število zaposlenih na dan 31. 12. po letih

Leto	Skupno število zaposlenih na UM
2004	1377
2005	1530
2006	1736
2007	1803
2008	1775
2009	1747
2010	1740
2011	1816
2012	1809
2013	1795
2014	1725
2015	1875
2016	1739
2017	1804
2018	1865
2019	1955
2020	1961
2021	1988
2022	2007
2023	2093

Vir: Univerza v Mariboru (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014a, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021a, 2022, 2023, 2024)

Slika 1: Trend števila zaposlenih na Univerzi v Mariboru od 2004 do 2023

Vir: Univerza v Mariboru (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014a, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021a, 2022, 2023, 2024)

V obdobju od leta 2004 do 2007 je število zaposlenih izrazito naraščalo. Leta 2004 je bilo zaposlenih 1377 oseb, do leta 2007 pa se je število povečalo na 1803, kar predstavlja 31-odstotno rast v štirih letih. Leta 2008 se je trend obrnil. Število zaposlenih je začelo nihati in nato upadati. Leta 2008 je bilo zaposlenih 1775 oseb, leta 2014 pa le še 1725. To predstavlja približno 3-odstotno zmanjšanje. Od leta 2015 se je število zaposlenih ponovno povečevalo. Leta 2015 je bilo zaposlenih 1875 oseb, do leta 2023 pa je številka narasla na 2093, kar je 11,6-odstotna rast v devetih letih.

Leto 2023 je predstavljalo vrhunec števila zaposlenih, z rekordnimi 2093 osebami. To je skoraj 52 odstotkov več kot v letu 2004 in 21 odstotkov več kot v letu 2014, ko je bilo število zaposlenih najnižje v obdobju analize (slika 1).

3.2 Zaposleni na delovnih mestih skupine visokošolskih učiteljev in visokošolskih sodelavcev na Univerzi v Mariboru

V nadaljevanju je prikazan trend zaposlenih na delovnih mestih visokošolski učitelj in visokošolski sodelavec od leta 2004 do leta 2023. Podatki so prikazani po petletnih obdobjih.

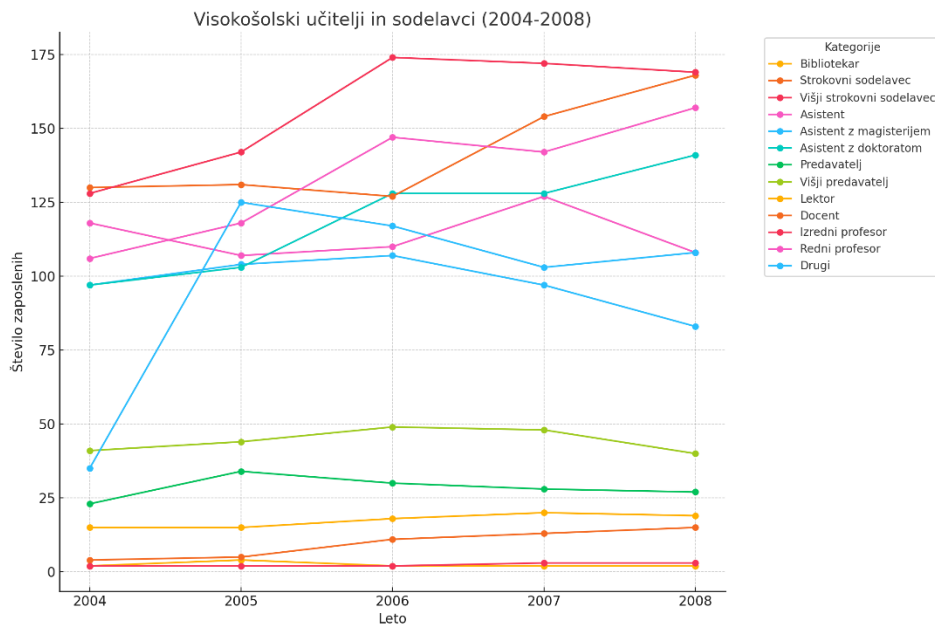
Tabela 2: Visokošolski učitelji in sodelavci od 2004 do 2008

Naziv	2004	2005	2006	2007	2008
Bibliotekar	2	4	2	2	2
Strokovni sodelavec	4	5	11	13	15
Višji strokovni sodelavec	2	2	2	3	3
Asistent	118	107	110	127	108
Asistent z magisterijem	97	104	107	97	83
Asistent z doktoratom	97	103	128	128	141
Predavatelj	23	34	30	28	27
Višji predavatelj	41	44	49	48	40
Lektor	15	15	18	20	19
Docent	130	131	127	154	168
Izredni profesor	128	142	174	172	169
Redni profesor	106	118	147	142	157
Drugi	35	125	117	103	108
Skupaj	798	934	1022	1037	1040

Vir: Univerza v Mariboru (2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

V tabeli 2 so prikazana števila visokošolskih učiteljev in visokošolskih sodelavcev od leta 2004 do leta 2008. V tem obdobju je Univerza v Mariboru doživela pomembno rast v številu visoko kvalificiranih kadrov.

Število asistentov z doktoratom je močno naraslo (s 97 na 141), kar odraža večji poudarek na raziskovalno usposobljenih zaposlenih. Naraslo je tudi število docentov (s 130 na 168), povečalo se je tudi število rednih profesorjev (s 106 na 157). Število predavateljev in višjih predavateljev, ki so bili predvsem izvajalci na visoko strokovnih programih, je sprva nekoliko naraslo, potem pa zopet upadlo, kar je posledica preoblikovanja študijskih programov in krepitev univerzitetnih programov ter opuščanja visokih strokovnih programov. Močno je naraslo število strokovnih sodelavcev (s 4 na 15), medtem ko je število višjih strokovnih sodelavcev še naprej ostalo nizko. Število lektorjev se je rahlo povečalo (s 15 na 19), bibliotekarji kot visokošolski sodelavci so ohranili nizko število (2). Skupno število visokošolskih učiteljev in sodelavcev je od leta 2004 do leta 2008 naraslo s 798 na 1040. Trend gibanja prikazuje slika 2.

Slika 2: Trend gibanja visokošolskih učiteljev in sodelavcev od 2004 do 2008

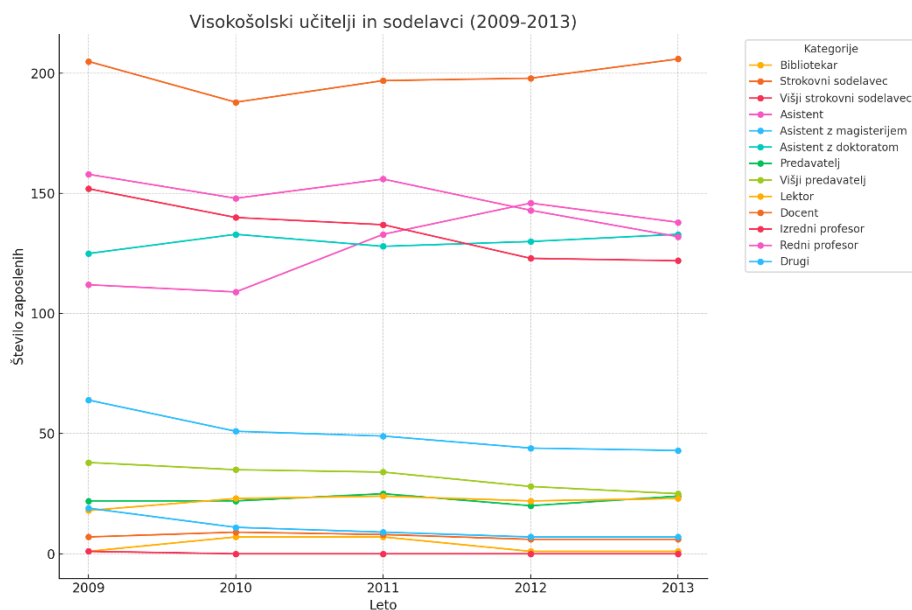
Vir: Univerza v Mariboru (2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Obdobje med letoma 2009 in 2013 (tabela 3) zaznamuje stabilizacija števila zaposlenih, z rahlimi upadi v nižjih nazivih.

Tabela 3: Visokošolski učitelji in sodelavci od 2009 do 2013

Naziv	2009	2010	2011	2012	2013
Bibliotekar	1	7	7	1	1
Strokovni sodelavec	7	9	8	6	6
Višji strokovni sodelavec	1	0	0	0	0
Asistent	112	109	133	146	138
Asistent z magisterijem	64	51	49	44	43
Asistent z doktoratom	125	133	128	130	133
Predavatelj	22	22	25	20	24
Višji predavatelj	38	35	34	28	25
Lektor	18	23	24	22	23
Docent	205	188	197	198	206
Izredni profesor	152	140	137	123	122
Redni profesor	158	148	156	143	132
Drugi	19	11	9	7	7
Skupaj	923	865	907	869	860

Vir: Univerza v Mariboru (2010, 2011, 2012, 2013, 2014a)

Slika 3: Trend gibanja visokošolskih učiteljev in sodelavcev od 2009 do 2013

Vir: Univerza v Mariboru (2010, 2011, 2012, 2013, 2014a)

Število asistentov z doktoratom je ostalo skoraj nespremenjeno (rahal porast s 125 na 133), število asistentov z magisterijem je upadlo (s 64 na 43), medtem ko so asistenti brez doktorata ali magisterija rahlo nihali. Docenti so ostali pretežno

stabilni, število izrednih (s 152 na 122) in rednih profesorjev (s 158 na 132) pa je rahlo upadlo, kar lahko kaže na prenehanje delovnega razmerja na univerzi ali upokojitve. Lektorska in višja predavateljska mesta so ostala stabilna, čeprav z manjšimi nihanji. Bibliotekarji in strokovni sodelavci so ostali v nizkem številu. Število visokošolskih učiteljev in sodelavcev je v tem petletnem obdobju rahlo upadlo, in sicer z 923 na 860. Trend gibanja prikazuje slika 3.

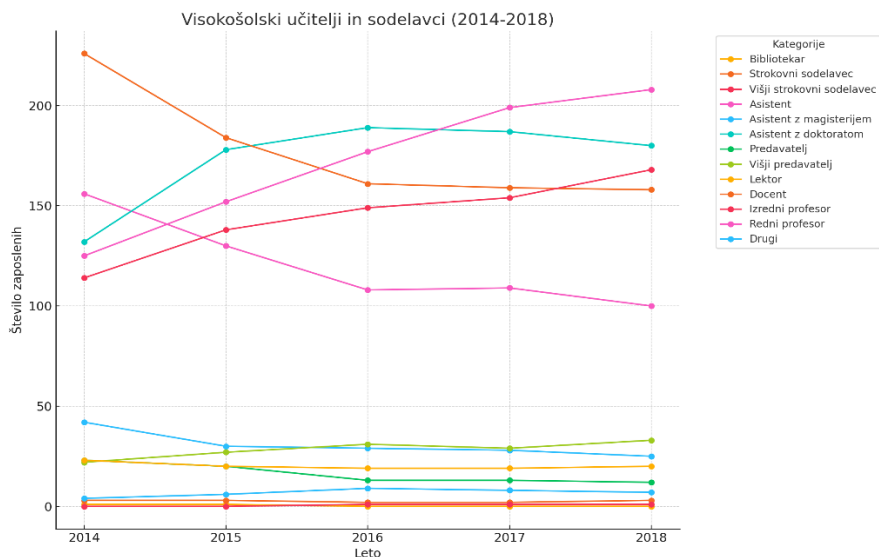
V tabeli 4 je prikazan trend visokošolskih učiteljev in sodelavcev v letih od 2014 do 2018. V tem obdobju je Univerza v Mariboru dosegla velik premik k bolj kvalificiranim kadrom.

Tabela 4: Visokošolski učitelji in sodelavci od 2014 do 2018

Naziv	2014	2015	2016	2017	2018
Bibliotekar	1	1	0	0	0
Strokovni sodelavec	3	3	2	2	3
Višji strokovni sodelavec	0	0	1	1	1
Asistent	156	130	108	109	100
Asistent z magisterijem	42	30	29	28	25
Asistent z doktoratom	132	178	189	187	180
Predavatelj	23	20	13	13	12
Višji predavatelj	22	27	31	29	33
Lektor (LD, LM, L)	23	20	19	19	20
Docent	226	184	161	159	158
Izredni profesor	114	138	149	154	168
Redni profesor	125	152	177	199	208
Drugi	4	6	9	8	7
Skupaj	871	889	888	908	915

Vir: Univerza v Mariboru (2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

Asistenti brez doktorata so upadli s 156 na 100, medtem ko so asistenti z doktoratom dosegli vrhunec (180 leta 2018). Število docentov se je zmanjšalo (z 226 na 158), kar nakazuje na prehod zaposlenih v višje nazive, kot so izredni in redni profesorji. Izredni profesorji so močno narasli (s 114 na 168), prav tako redni profesorji, ki so se skoraj podvojili (s 125 na 208), kar kaže na poudarek raziskovalne odličnosti in pedagoške usposobljenosti. Drugi visokošolski učitelji in sodelavci, kot so lektorji in strokovni sodelavci, so ostali stabilni ali pa se je njihovo število rahlo zmanjšalo. Kljub manjšim upadom v nižjih nazivih univerza krepi svojo akademsko moč z zaposlovanjem v višjih nazivih. Število visokošolskih učiteljev in sodelavcev v tem obdobju ostaja stabilno z rahlo rastjo (z 871 na 915). Trend gibanja je razviden s slike 4. Tudi na nacionalni ravni se je v letu 2016 začelo dvigovati število visokošolskih učiteljev (Bohinc, 2020).

Slika 4: Trend gibanja visokošolskih učiteljev in sodelavcev od 2014 do 2018

Vir: Univerza v Mariboru (2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

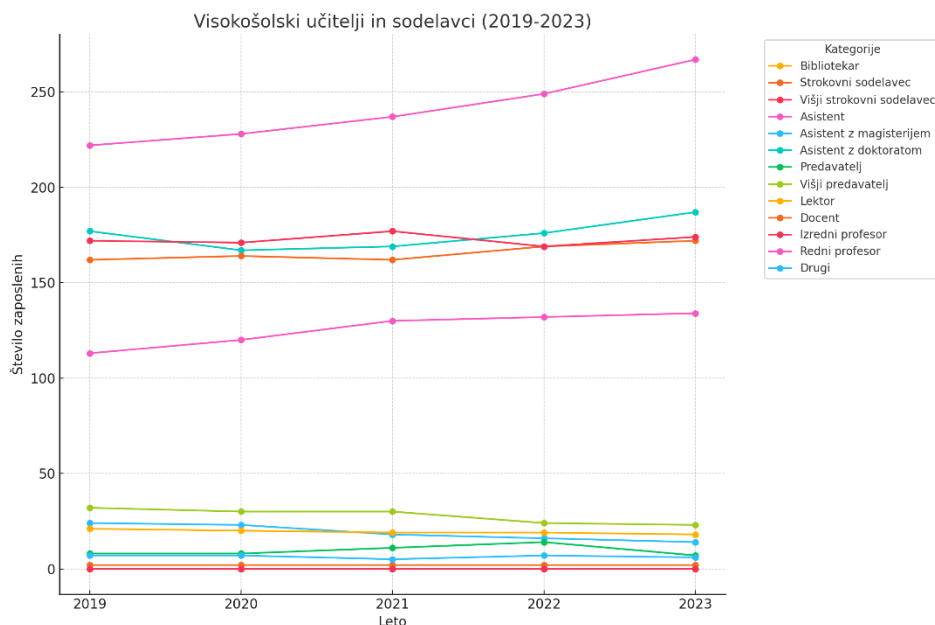
V zadnjem obdobju (tabela 5) so se pokazali trendi prestrukturiranja. Število asistentov z doktoratom je po vrhuncu v prejšnjem obdobju najprej rahlo upadlo, potem pa se zopet povečalo.

Tabela 5: Visokošolski učitelji in sodelavci od 2019 do 2023

Naziv	2019	2020	2021	2022	2023
Bibliotekar	0	0	0	0	0
Strokovni sodelavec	2	2	2	2	2
Višji strokovni sodelavec	0	0	0	0	0
Asistent	113	120	130	132	134
Asistent z magisterijem	24	23	18	16	14
Asistent z doktoratom	177	167	169	176	187
Predavatelj	8	8	11	14	7
Višji predavatelj	32	30	30	24	23
Lektor (LD, LM, L)	21	20	19	19	18
Docent	162	164	162	169	172
Izredni profesor	172	171	177	169	174
Redni profesor	222	228	237	249	267
Drugi	7	7	5	7	6
Skupaj	940	940	960	977	1004

Vir: Univerza v Mariboru (2020, 2021a, 2022, 2023, 2024)

Število asistentov je naraslo (s 113 na 134), medtem ko je število asistentov z magisterijem še naprej upadalo (s 24 na 14), v nadaljevanju jih iz razloga prestrukturiranja nazivov in delovnih mest ne bo več. Docenti in izredni profesorji so rahlo rasli, medtem ko so redni profesorji dosegli svoj vrhunec z 267 zaposlenimi v letu 2023. Lektorska mesta so rahlo upadla (z 21 na 18), prav tako višji predavatelji (z 32 na 23). Število bibliotekarjev je ostalo ničelno, strokovni sodelavci pa stabilno ostajajo na zelo nizkih ravneh. Trend rasti visokošolskih učiteljev in sodelavcev se nadaljuje, saj je skupno število visokošolskih učiteljev in sodelavcev naraslo z 940 na 1004 (slika 5).

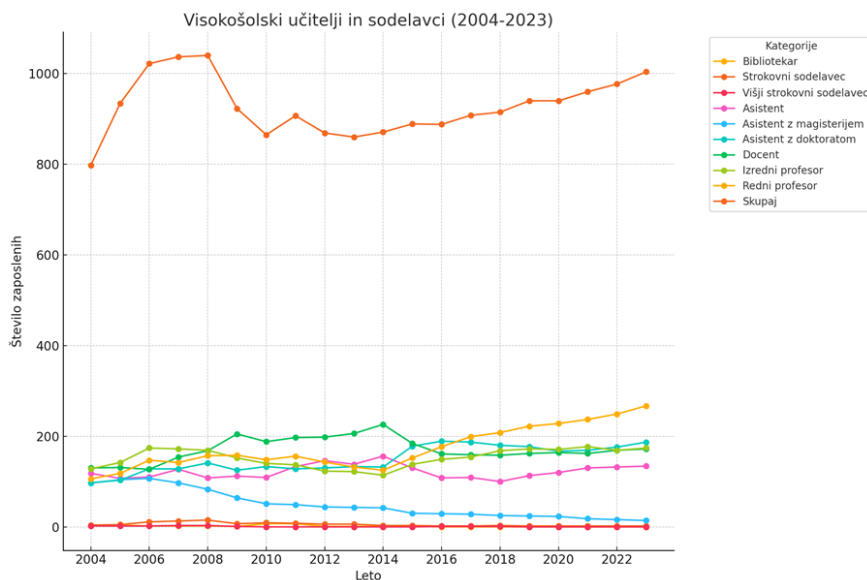

Slika 5: Trend gibanja visokošolskih učiteljev in sodelavcev od 2019 do 2023

Vir: Univerza v Mariboru (2020, 2021, 2022, 2023, 2024)

Na prikazanem grafu (slika 6) so predstavljeni trendi števila zaposlenih po različnih skupinah visokošolskih učiteljev in sodelavcev med letoma 2004 in 2023. Iz podatkov je razvidno, da je Univerza v Mariboru skozi leta zmanjševala zaposlovanje nižje kvalificiranih kadrov (asistenti brez doktorata, bibliotekarji) in se osredotočila na povečanje števila raziskovalno usposobljenih in akademsko višjih nazivov, kot so redni profesorji. Lektorska in strokovna mesta ostajajo stabilna, a v manjšem obsegu.

To kaže na jasno strategijo univerze za doseganje akademske in raziskovalne odličnosti.

Slika 6: Trend gibanja visokošolskih učiteljev in sodelavcev od 2004 do 2023

Vir: Univerza v Mariboru (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014a, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021a, 2022, 2023, 2024)

Slika 7: Trend skupnega števila visokošolskih učiteljev in sodelavcev od 2004 do 2023

Vir: Univerza v Mariboru (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014a, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021a, 2022, 2023, 2024)

Na prejšnjem grafu (slika 7) je prikazan trend skupnega števila visokošolskih učiteljev in sodelavcev na Univerzi v Mariboru med letoma 2004 in 2023. Po začetni intenzivni rasti je število visokošolskih učiteljev upadlo, nato pa zopet naraslo.

3.3 Zaposleni na delovnih mestih raziskovalci in strokovni sodelavci po tarifnih razredih

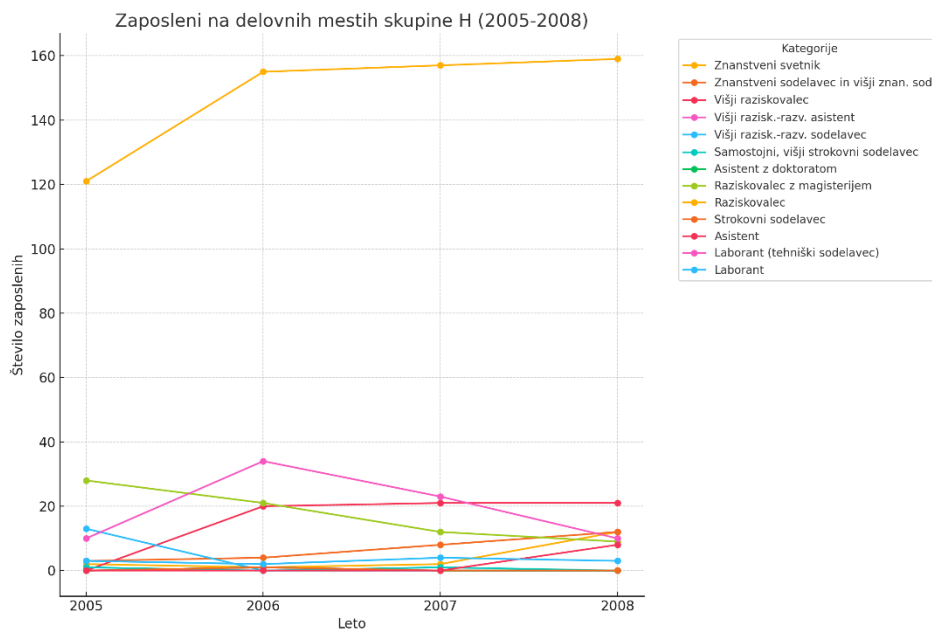
V obdobju med letoma 2004 in 2008 (tabela 6) je skupno število zaposlenih v skupini H (raziskovalci in strokovni sodelavci) zrastle s 181 na 234. Večina zaposlenih je bila v VII. tarifnem razredu, kjer so zaposleni raziskovalci. Njihovo število se je postopoma povečevalo, kar kaže na naraščajoče povpraševanje po raziskovalnem kadru ter širjenje raziskovalnega dela na Univerzi v Mariboru in povečano prizadevanje za pridobivanje raziskovalnih projektov. Znanstveni svetniki (IX. tarifni razred) so v tem obdobju doživeli izrazito rast, z 2 zaposlenih leta 2005 na 12 leta 2008. Po drugi strani pa je število raziskovalcev z magisterijem (VIII. tarifni razred) upadlo. Zaposleni v nižjih tarifnih razredih, kot so laboranti, so ostali razmeroma stabilni, pri čemer so bila nihanja med leti manj izrazita.

Tabela 6: Raziskovalci in strokovni sodelavci po tarifnih razredih od 2004 do 2008

Tarifni razred	Delovno mesto	2004	2005	2006	2007	2008
IX	Znanstveni svetnik	Ni podatkov.	2	1	2	12
	Znanstveni sodelavec in višji znan. sod.		3	4	8	12
	Višji raziskovalec		0	20	21	21
	Višji razisk.-razv. asistent		0	1	0	0
	Višji razisk.-razv. sodelavec		13	0	0	0
	Samostojni, višji strokovni sodelavec		1	0	1	0
	Asistent z doktoratom		0	1	0	0
VIII	Raziskovalec z magisterijem (višji, mladi, samostojni)		28	21	12	9
VII	Raziskovalec		121	155	157	159
	Strokovni sodelavec		0	1	0	0
	Asistent		0	0	0	8
VI	Laborant (Tehniški sodelavec)		10	34	23	10
V	Laborant		3	2	4	3
SKUPAJ			181	240	228	234

Vir: Univerza v Mariboru (2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

V nadaljevanju (slika 8) je prikazan trend zaposlenih na delovnih mestih skupine H, kamor spadajo raziskovalci in strokovni sodelavci, po tarifnih razredih od leta 2004 do leta 2023. Podatki so prikazani po petletnih obdobjih.

Slika 8: Trend gibanja raziskovalcev in strokovnih sodelavcev po tarifnih razredih od 2005 do 2008

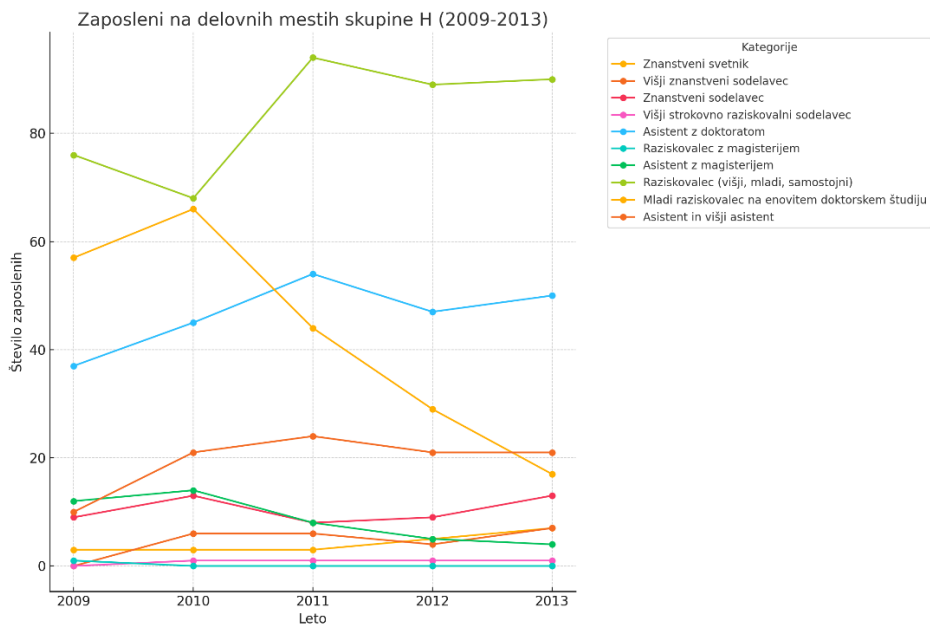
Vir: Univerza v Mariboru (2006, 2007, 2008, 2009)

Med letoma 2009 in 2013 (tabela 7) je skupno število zaposlenih raziskovalcev in strokovnih sodelavcev nihalo. Leta 2011 je bilo zaposlenih na delovnih mestih skupine H v tem petletnem obdobju največ, 244, nato pa je do leta 2013 upadlo na 211. V tem obdobju je bilo opazno povečanje števila znanstvenih svetnikov (IX. tarifni razred) in višjih znanstvenih sodelavcev. Raziskovalci v tarifnem razredu VII/2 so ostali najbolj številčna skupina zaposlenih na delovnih mestih skupine H. Njihovo število je bilo stabilno, povprečno okoli 85 na leto.

Tabela 7: Raziskovalci in strokovni sodelavci po tarifnih razredih od 2009 do 2013

Tarifni razred	Delovno mesto	2009	2010	2011	2012	2013
IX	Znanstveni svetnik	3	3	3	5	7
	Višji znanstveni sodelavec	0	6	6	4	7
	Znanstveni sodelavec	9	13	8	9	13
	Višji strokovno-raziskovalni sodelavec	0	1	1	1	1
	Asistent z doktoratom	37	45	54	47	50
VIII	Raziskovalec z magisterijem (višji, mladi, samostojni)	1	0	0	0	0
	Mladi raziskovalec z magisterijem na doktorskem študiju	1	0	1	0	0
	Asistent z magisterijem	12	14	8	5	4
	Strokovni sodelavec s specializacijo/z magisterijem	1	0	0	0	0
VII/2	Raziskovalec (višji, mladi, samostojni)	76	68	94	89	90
	Mladi raziskovalec na enovitem doktorskem študiju	57	66	44	29	17
	Višji razvijalec	0	0	0	0	1
	Asistent in višji asistent	10	21	24	21	21
VII/1	Strokovni sodelavec	0	1	1	0	0
SKUPAJ		207	238	244	210	211

Vir: Univerza v Mariboru (2010, 2011, 2012, 2013, 2014a)

Slika 9: Trend gibanja raziskovalcev in strokovnih sodelavcev po tarifnih razredih od 2009 do 2013

Vir: Univerza v Mariboru (2010, 2011, 2012, 2013, 2014a)

Po drugi strani je število mladih raziskovalcev, ki so vključeni v enoviti doktorski študij, v tem obdobju upadalo, kar je razvidno tudi s slike 9.

Med letoma 2014 in 2018 (tabela 8) je skupno število zaposlenih naraščalo, s 175 na 219. Število znanstvenih svetnikov in znanstvenih sodelavcev (IX. tarifni razred) se je v tem obdobju znatno povečalo, kar kaže na potrebo po visokokvalificiranih raziskovalcih. Znanstveni sodelavci so postali ena izmed večjih skupin v najvišjem tarifnem razredu. Raziskovalci v tarifnem razredu VII/2 so ostali največja skupina zaposlenih, njihovo število pa je v letu 2018 doseglo 83.

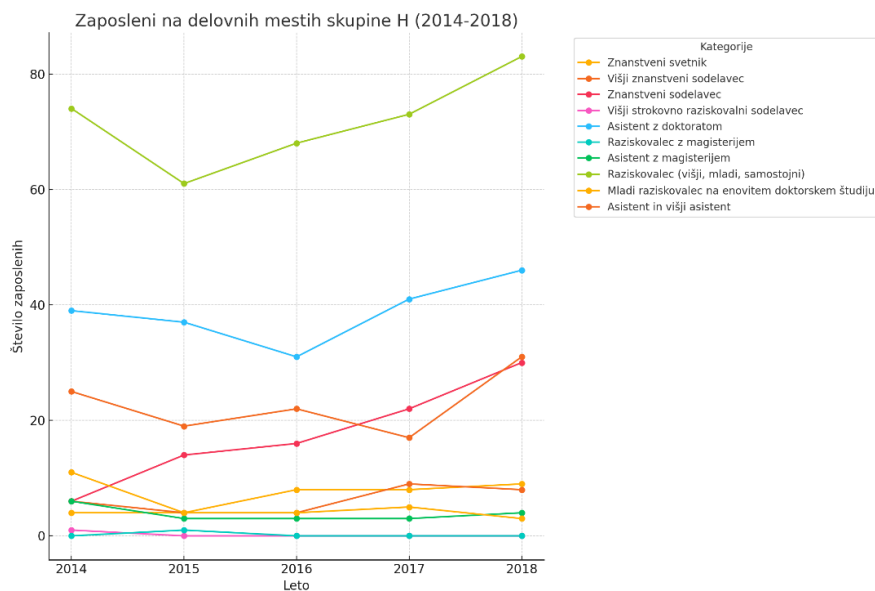
Tabela 8: Raziskovalci in strokovni sodelavci po tarifnih razredih od 2014 do 2018

Tarifni razred	Delovno mesto	2014	2015	2016	2017	2018
IX	Znanstveni svetnik	4	4	8	8	9
	Višji znanstveni sodelavec	6	4	4	9	8
	Znanstveni sodelavec	6	14	16	22	30
	Višji strokovno-raziskovalni sodelavec	1	0	0	0	0
	Asistent z doktoratom	39	37	31	41	46
VIII	Raziskovalec z magisterijem (višji, mladi, samostojni)	0	1	0	0	0
	Asistent z magisterijem	6	3	3	3	4
VII/2	Raziskovalec (višji, mladi, samostojni)	74	61	68	73	83
	Mladi raziskovalec na enovitem doktorskem študiju	11	4	4	5	3
	Razvijalec in višji razvijalec	3	1	1	1	2
	Strokovno-raziskovalni asistent	0	0	1	5	3
	Asistent in višji asistent	25	19	22	17	31
VII/1	Strokovni sodelavec	0	1	1	0	0
Skupaj		175	149	159	184	219

Vir: Univerza v Mariboru (2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

Kljub temu je število mladih raziskovalcev na enovitem doktorskem študiju še naprej upadalo (slika 10), kar kaže na nadaljevanje trenda zmanjševanja v tej kategoriji, vezano predvsem na možnosti pridobivanja financiranja zaposlovanja mladih raziskovalcev na takratni Agenciji za raziskovalno dejavnosti Republike Slovenije (ARRS).

Zadnje obdobje prinaša največjo rast zaposlenih raziskovalcev in strokovnih sodelavcev (tabela 9), ki so leta 2023 dosegli število 303. Največji porast je opazen pri raziskovalcih v tarifnem razredu VII/2, kjer jih je bilo leta 2023 zaposlenih 116. To potrjuje, da so raziskovalci v tej kategoriji jedro raziskovalnega dela v skupini H.

Slika 10: Trend gibanja raziskovalcev in strokovnih sodelavcev po tarifnih razredih od 2014 do 2018

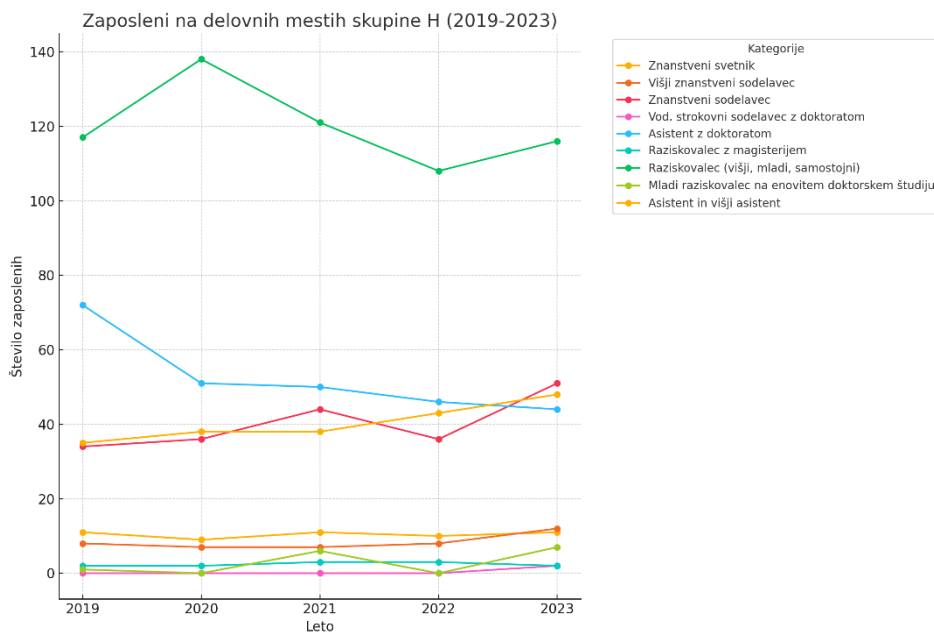
Vir: Univerza v Mariboru (2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

Tabela 9: Raziskovalci in strokovni sodelavci po tarifnih razredih od 2019 do 2023

Tarifni razred	Delovno mesto	2019	2020	2021	2022	2023
IX	Znanstveni svetnik	11	9	11	10	11
	Višji znanstveni sodelavec	8	7	7	8	12
	Znanstveni sodelavec	34	36	44	36	51
	Vodilni strokovni sodelavec z doktoratom	0	0	0	0	2
	Asistent z doktoratom	72	51	50	46	44
VIII	Raziskovalec z magisterijem (višji, mladi, samostojni)	2	2	3	3	2
	Mladi raziskovalec na doktorskem študiju	0	0	2	0	0
	Asistent z magisterijem	3	1	8	1	1
VII/2	Raziskovalec (višji, mladi, samostojni)	117	138	121	108	116
	Mladi raziskovalec na novitem doktorskem študiju	1	0	6	0	7
	Razvijalec in višji razvijalec	2	2	1	1	2
	Višji strokovno-raziskovalni asistent	4	5	4	4	6
	Asistent in višji asistent	35	38	38	43	48
	Vodilni strokovni sodelavec	0	0	1	2	1
Skupaj		289	289	296	262	303

Vir: Univerza v Mariboru (2020, 2021a, 2022, 2023, 2024)

Znanstveni svetniki (IX. tarifni razred) so ohranili stabilno število zaposlenih, medtem ko je število znanstvenih sodelavcev močno naraslo (na 51). Kljub temu pa je število asistentov z doktoratom v tem obdobju nekoliko upadlo (slika 11).

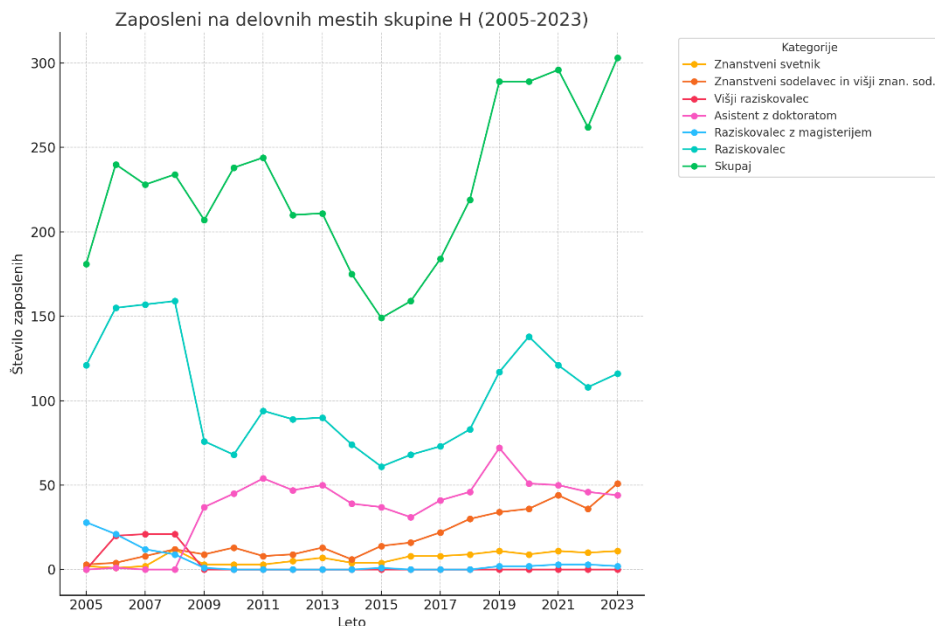
Slika 11: Trend gibanja raziskovalcev in strokovnih sodelavcev po tarifnih razredih od 2019 do 2023

Vir: Univerza v Mariboru (2020, 2021a, 2022, 2023, 2024)

Analiza podatkov kaže, da je število zaposlenih v skupini H med letoma 2004 in 2023 konstantno naraščalo, s poudarkom na raziskovalcih (tarifni razred VII/2), ki predstavljajo največji delež kadra. Na spodnjem grafu (slika 12) so predstavljeni trendi števila zaposlenih na delovnih mestih skupine H (raziskovalci in strokovni sodelavci) v obdobju 2004–2023.

Graf (slika 12) prikazuje spremembe v različnih kategorijah, vključno z znanstvenimi sodelavci, raziskovalci, asistenti z doktoratom in drugimi povezanimi nazivi. Opazno je povečanje visoko kvalificiranega osebja, kot so znanstveni svetniki, ob hkratnem upadu števila mladih raziskovalcev, kar nakazuje na potrebo po novih strategijah za vključevanje mladih talentov. Skupina H se osredotoča na rast in razvoj raziskovalnih

kapacitet ter usposobljenega kadra, pri čemer se zmanjšuje potreba po nižje kvalificiranih delovnih mestih, kot so laboranti.

Slika 12: Trend skupnega števila zaposlenih na delovnih mestih skupine H od 2005 do 2023

Vir: Univerza v Mariboru (2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014a, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021a, 2022, 2023, 2024)

3.4 Zaposleni na delovnih mestih strokovni sodelavci, administrativni delavci in drugi strokovno-tehnični delavci po tarifnem razredu

V nadaljevanju so prikazani podatki zaposlenih na spremljajočih delovnih mestih skupine J (strokovni sodelavci, administrativni delavci in ostali strokovno-tehnični delavci), kamor spadajo strokovni sodelavci, administrativni delavci in drugi strokovni tehnični delavci po tarifnih razredih. Podatki so prikazani po petletnih obdobjih za leta od 2004 do 2023.

V tabeli 10 je prikazano gibanje zaposlenih na delovnih mestih skupine J od leta 2004 do leta 2008. V tem obdobju je število zaposlenih naraščalo s 415 leta 2005 na 503 leta 2007, nato pa se je rahlo zmanjšalo na 500 leta 2008. Največ zaposlenih je bilo

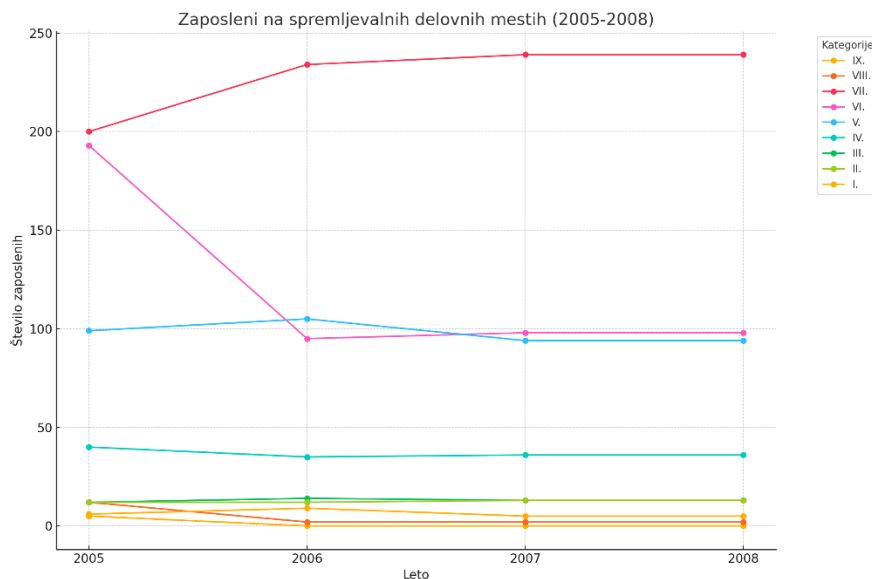
v VII. tarifnem razredu, kjer je število naraslo s 148 na 239. Število zaposlenih v nižjih tarifnih razredih (IV., III., II., I.) je ostalo razmeroma stabilno, medtem ko je VI. tarifni razred dosegel vrh leta 2005 s 193 zaposlenimi.

Tabela 10: Zaposleni na delovnih mestih skupine J po tarifnih razredih od 2004 do 2008

Tarifni razred	2004	2005	2006	2007	2008
IX	Ni podatka.	5	0	0	0
VIII		12	2	2	2
VII		148	200	234	239
VI		80	193	95	98
V		111	99	105	94
IV		31	40	35	36
III		12	12	14	13
II		11	12	12	13
I		5	6	9	5
Skupaj		415	474	503	500

Vir: Univerza v Mariboru (2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

S slike 13 je razvidna konstantna rast števila zaposlenih v VII. tarifnem razredu in velik padec števila zaposlenih v VI. tarifnem razredu leta 2005.

Slika 13: Trend gibanja zaposlenih na delovnih mestih skupine J po tarifnih razredih od 2004 do 2008

Vir: Univerza v Mariboru (2005, 2006, 2007, 2008, 2009)

Število zaposlenih je v obdobju od leta 2009 do leta 2013 doseglo vrhunec leta 2012 s 710 zaposlenimi (tabela 11), kar je posledica uvedbe novega plačnega sistema in razporeditve tehničnih sodelavcev in laborantov med delavce plačne skupine J. Največji delež so predstavljali zaposleni v tarifnem razredu VII/2, kjer je leta 2012 število naraslo na 271.

Tabela 11: Zaposleni na delovnih mestih skupine J po tarifnih razredih od 2009 do 2013

Tarifni razred	2009	2010	2011	2012	2013
VII/2	244	251	270	271	266
VII/1	93	103	122	131	135
VI	122	105	114	108	107
V	107	97	90	90	82
IV	30	31	31	24	24
III	11	10	11	10	10
II	9	8	8	76	82
I	0	0	0	0	0
Skupaj	616	605	646	710	706

Vir: Univerza v Mariboru (2010, 2011, 2012, 2013, 2014a)

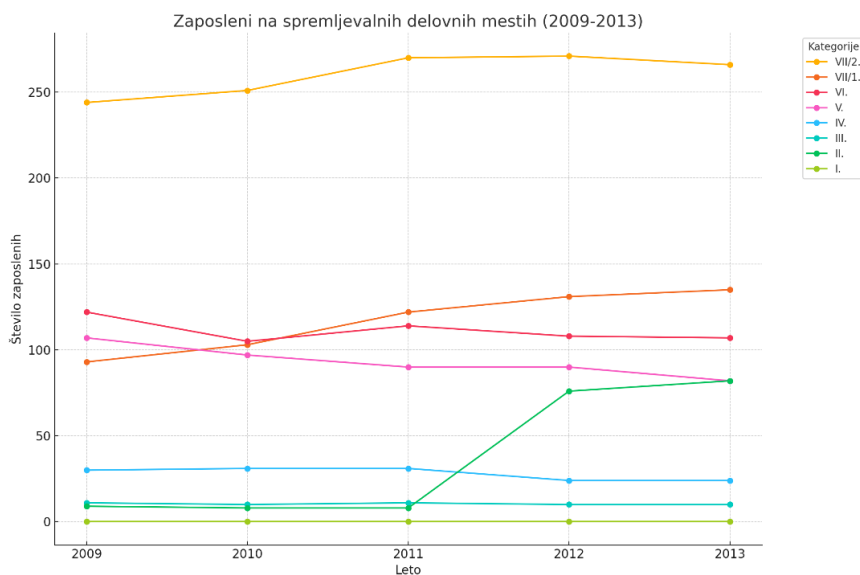
Povečanje je opazno tudi v tarifnem razredu VII/1, medtem ko se je število zaposlenih v VI. in V. tarifnem razredu začelo zmanjševati. V II. tarifnem razredu je prišlo do nenadnega povečanja leta 2013, kar nakazuje na dodatne zaposlitve v podpornih vlogah (slika 14).

Tabela 12: Zaposleni na delovnih mestih skupine J po tarifnih razredih od 2014 do 2018

Tarifni razred	2014	2015	2016	2017	2018
VII/2	255	277	290	313	326
VII/1	123	124	124	125	128
VI	95	79	76	74	71
V	81	77	73	69	76
IV	20	23	24	25	19
III	3	3	3	3	3
II	80	79	82	82	85
I	0	0	0	0	0
Skupaj	657	662	672	691	708

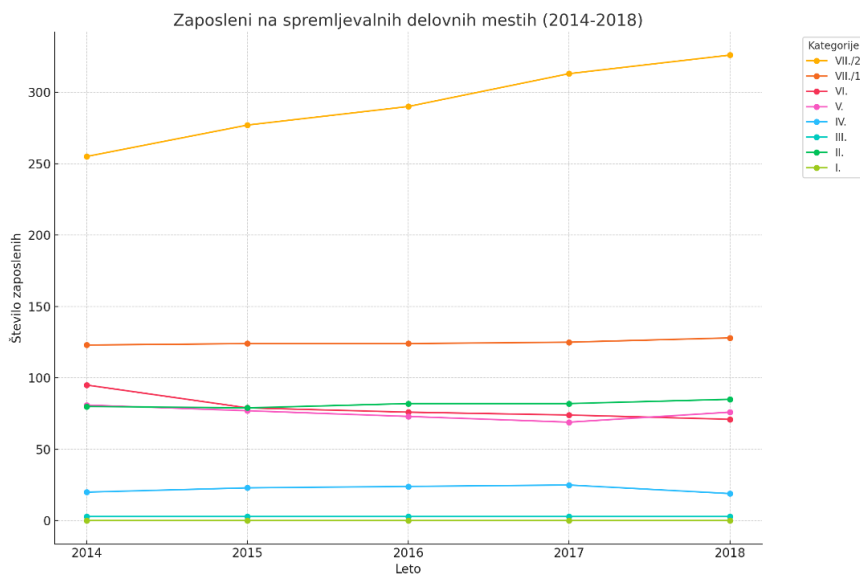
Vir: Univerza v Mariboru (2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

V tabeli 12 je prikazan trend zaposlenih na delovnih mestih skupine J od leta 2014 do 2018. Število zaposlenih se je v tem obdobju postopoma povečevalo, s 657 leta 2014 na 708 leta 2018.

Slika 14: Trend gibanja zaposlenih na delovnih mestih skupine J po tarifnih razredih od 2009 do 2013

Vir: Univerza v Mariboru (2010, 2011, 2012, 2013, 2014a)

Slika 15: Trend gibanja zaposlenih na delovnih mestih skupine J po tarifnih razredih od 2014 do 2018

Vir: Univerza v Mariboru (2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

Tarifni razred VII/2 je bil še vedno najštevilčnejši, z naraščanjem na 326 zaposlenih leta 2018. Nižji tarifni razredi (III. in IV.) so ostali nizko zastopani. VI. in V. tarifni razred sta beležila nadaljnji upad, kar kaže na prehod k bolj kvalificiranim delovnim mestom (slika 15).

V zadnjem obdobju (tabela 13) je število zaposlenih na delovnih mestih skupine J doseglo nov vrh leta 2023 s 777 zaposlenimi.

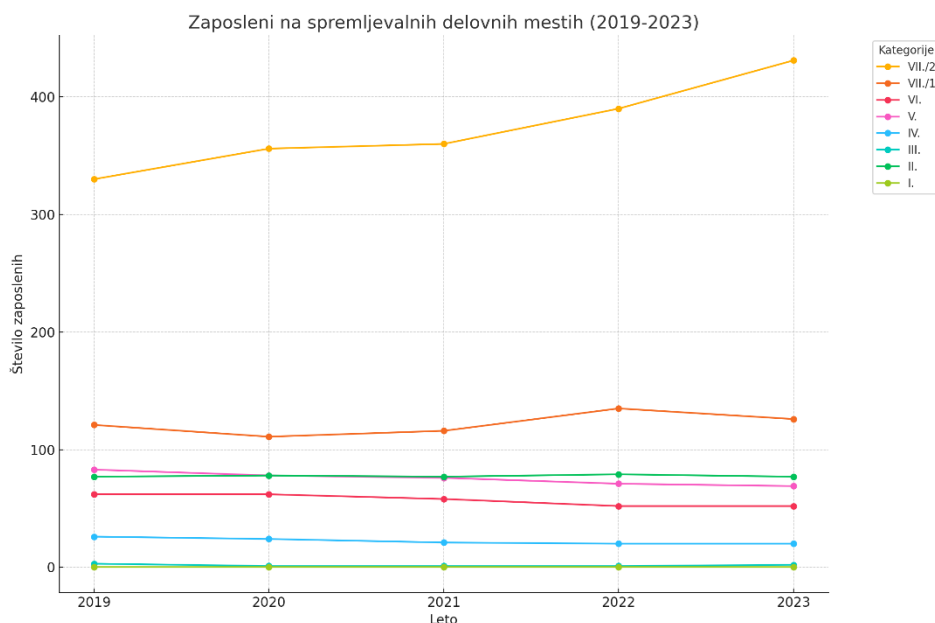
Tabela 13: Zaposleni na delovnih mestih skupine J po tarifnih razredih od 2019 do 2023

Tarifni razred	2019	2020	2021	2022	2023
VII/2	330	356	360	390	431
VII/1	121	111	116	135	126
VI	62	62	58	52	52
V	83	78	76	71	69
IV	26	24	21	20	20
III	3	1	1	1	2
II	77	78	77	79	77
I	0	0	0	0	0
Skupaj	702	710	709	748	777

Vir: Univerza v Mariboru (2020, 2021a, 2022, 2023, 2024)

Tarifni razred VII/2 se je še naprej povečeval, dosegel je 431 zaposlenih, kar kaže na rast strokovnega kadra v višjih delovnih razredih. Tarifni razred VII/1 je ostal stabilen, medtem ko sta VI. in V. tarifni razred še naprej upadala. II. tarifni razred je ostal stabilen, kar kaže na enakomerno potrebo po podpornih delovnih mestih (slika 16).

Podatki zaposlenih na delovnih mestih skupine J, kamor spadajo strokovni sodelavci, administrativni delavci in ostali strokovni tehnični delavci, kažejo na jasen trend profesionalizacije delovne sile v skupini J, z naraščanjem števila zaposlenih v višjih tarifnih razredih (VII/2 in VII/1) in zmanjšanjem v nižjih (VI, V, IV). Na spremljevalnih delovnih mestih na Univerzi v Mariboru je vidno osredotočanje na povečanje strokovnosti in odgovornosti zaposlenih, kar kaže na prehod k bolj strukturiranim in zahtevnim delovnim nalogam. Prav tako je razviden dvig izobrazbene strukture, na kar je vplival tudi sklep Upravnega odbora Univerze v Mariboru, da imajo zaposleni na delovnih mestih plačne skupine J možnost brezplačnega pridobivanja višje izobrazbe na študijskih programih Univerze v Mariboru.

Slika 16: Trend gibanja zaposlenih na delovnih mestih skupine J po tarifnih razredih od 2019 do 2023

Vir: Univerza v Mariboru (2020, 2021a, 2022, 2023, 2024)

Dvig zaposlenih v plačni skupini J je bil tudi posledica prevzema novih nalog Univerze v Mariboru, kjer so bili na posameznih razpisih zaposleni delavci plačne skupine J, kot je recimo vzpostavitev kariernega centra, pisarne za prenos tehnologij, projektne pisarne.

4 Razvoj kadrov na Univerzi v Mariboru danes

Danes Univerza v Mariboru ponuja vrsto možnosti za razvoj svojega kadra. Poleg načinov za razvoj posameznih talentov in spodbujanja kritičnega mišljenja zagotavlja spodbudno in inovativno okolje za poučevanje, raziskovanje in kakovostno izvedbo storitev (Univerza v Mariboru, n. d.). Na Univerzi v Mariboru se za vse zaposlene izvajajo številne delavnice in izobraževanja v sklopu Oddelka za kakovost in trajnostni razvoj Univerze v Mariboru. Univerza v Mariboru razpisuje izobraževalne programe Izpopolni UM, ki jih večinoma izvajajo visokošolski učitelji in sodelavci Univerze v Mariboru. Izobraževanja zajemajo 8 vsebinskih sklopov, in sicer učenje in poučevanje, raziskovanje, vodenje in upravljanje, razvoj kakovosti, razvoj mehkih

veščin, izboljšanje strokovnih veščin, internacionalizacija in prenos znanja v okolje. Namen teh izobraževanj je slediti strategiji Univerze v Mariboru in izboljšati ne samo kakovost dela zaposlenih, temveč tudi slediti razvoju posameznikovih kompetenc (Majcen, 2016).

Razvoj kadrov sledi Strategiji Univerze v Mariboru 2021–2030, ki izpostavlja pomen skrbi za medsebojne odnose in ustvarjalno delovno okolje zaposlenih ter njihovo dobro počutje na delovnem mestu. Strategija Univerze v Mariboru 2021–2030 spodbuja zaposlene pri njihovem raziskovalnem, pedagoškem in strokovnem delu in stremi k doseganju naslednjih zastavljenih ciljev (Univerza v Mariboru, 2021b):

- odprt, transparenten in na dosežkih temelječ način zaposlovanja, ki bo krepil ugled Univerze v Mariboru kot delodajalca v domačem in mednarodnem okolju;
- spodbujanje interdisciplinarnega sodelovanja in povezovanja med pedagoškim, raziskovalnim in strokovnim osebjem ter okrepitev dobrih medosebnih odnosov, kulture dialoga, spoštovanja osebnih okoliščin in medgeneracijske povezanosti;
- uresničevanje načela prepovedi diskriminacije glede na vse mednarodno in ustavno priznane osebne okoliščine s povečano dostopnostjo univerze invalidom in osebam s funkcijskimi omejitvami;
- okrepitev izobraževanja zaposlenih in pomoč pri njihovem kariernem razvoju;
- zagotavljanje primerne ravnoteže med delom in osebnim življenjem, krepitev zdravja, socialne varnosti in stabilnosti zaposlovanja;
- upoštevanje mednarodno uveljavljenih standardov profesionalne etike za vzpostavitev delovne kulture, v kateri bodo zaposleni spodbujeni k odličnosti in zavzetemu uresničevanju strategije Univerze v Mariboru.

Strategija Univerze v Mariboru 2021–2030 v svojih ciljih izpostavlja zagotavljanje enakih možnosti za vse zaposlene, spodbujanje njihovega kariernega razvoja ter zagotavljanje ravnoteže med delom in osebnim življenjem, v skladu z mednarodnimi etičnimi standardi. V letu 2022 je bila sprejeta »Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30)«, ki na področju kadrov predvideva predvsem dva ukrepa, in sicer spodbujanje sistema mednarodno odprte kadrovske politike

oziroma spodbujanje sistemske kadrovske krepitve visokošolskih zavodov ter zagotavljanje privlačnih raziskovalnih pogojev, kar je tudi obveza Univerze v Mariboru, da temu sledi.

5 Zaključek

Iz analize kadrovskih podatkov je razvidno, da je Univerza v Mariboru skozi čas neprenehoma skrbela za razvoj zaposlenih. Kljub nenehnim družbenim spremembam, ki so vplivale na razvoj Univerze v Mariboru, se je trend razvoja zaposlenih nadaljeval.

Razvoj kadrov v Sloveniji in svetu se trenutno srečuje s tranzicijskim postopkom, kjer se posamezni podprocesi avtomatizirajo in prilagajajo delovanju v globalnem okolju. Univerza v Mariboru temu razvoju sledi in v proces razvoja zaposlenih uspešno integrira sodobne digitalne tehnologije ter zeleni prehod. Z njihovo uporabo omogoča rast tako strokovnega kot tudi delovnega in osebnega razvoja zaposlenih.

Izjemno hiter razvoj digitalne tehnologije v svetu bo v prihodnje povzročil nove pristope k razvoju kadrov v organizacijah. Najbolj izpostavljena bodo znanja in veščine s področja digitalne pismenosti, kritičnega mišljenja in inovativnosti ter zelenega prehoda. Zaradi nenehnih sprememb v okolju bo vseživljenjsko učenje postalo sestavni del posameznikovega življenja. Univerza v Mariboru že danes strateško pristopa k tem izzivom in vključuje nove didaktične pristope ter oblike vseživljenjskega učenja kot sestavni del razvoja svojih zaposlenih, prav tako aktivno sodeluje pri procesu razvoja mikrodokazil. S tem presega okvire ustaljenega razvoja kadrov, saj svojim zaposlenim omogoča, da so aktivni in odgovorni člani družbe, ki so sposobni razmišljati izven ustaljenih okvirov in s tem prispevati k razvoju družbe kot celote.

Viri in literatura

- Bohinc, R. (2020). *Univerza in država, pravna analiza družbenega položaja univerze*. Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Horvat, K. B. (2010). *Kadrovska strategija Univerze v Mariboru (UM) za raziskovalce, ki vključuje načela Evropske listine za raziskovalce in Kodeksa ravnanja pri zaposlovanju raziskovalcev, za obdobje 2010–*

2014. <https://www.um.si/wp-content/uploads/2022/01/UM-kadrovska-STRATEGIJA-za-raziskovalce.pdf>
- Kolar, J., in Komljenovič, J. (ur.). (2011). *Držna Slovenija: Nacionalni program visokega šolstva 2011–2022 ter Raziskovalna in inovacijska strategija Slovenije 2011–2020*. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. <http://www.drznaslovenija.mvzt.gov.si/>
- Majcen, D. (2016). Izobraževanja za zaposlene »Izpopolni UM«. V M. Mulej, A. Hrast in A. Naterer, (ur.), *Nove družbene realnosti z vidika družbene odgovornosti: 11. IRDO mednarodna konferenca Družbena odgovornost in izživi časa 2016: zbornik povzetkov prispevkov* (str. 32). Inštitut za družbene odgovornosti.
- Radonjič, D. (2005). Nekateri vidiki razvoja izobraževalne dejavnosti na Univerzi v Mariboru. V I. Rozman (ur.), *30 let Univerze v Mariboru* (str. 10). Univerza v Mariboru.
- Rozman, I. (2005). Ob 30-letnici Univerze v Mariboru. V I. Rozman (ur.), *30 let Univerze v Mariboru* (str. 3). Univerza v Mariboru.
- Tancer Verboten, M. (2019). Visokošolski učitelji nekoč in danes. V D. Senčur Peček (ur.), *Vanekevo stoletje: ob stoletnici rojstva dr. Vaneke Šiftarja* (str. 329–33). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30). (2022). *Uradni list RS*, (49/22).
- Univerza v Mariboru. (n. d.). *Univerza v Mariboru zagotavlja vrhunsko kakovost izobraževanja in raziskav*. <https://www.um.si/kakovost/>
- Univerza v Mariboru. (2005). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2004*.
- Univerza v Mariboru. (2006). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2005*.
- Univerza v Mariboru. (2007). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2006*.
- Univerza v Mariboru. (2008). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2007*.
- Univerza v Mariboru. (2009). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2008*.
- Univerza v Mariboru. (2010). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2009*.
- Univerza v Mariboru. (2011). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2010*.
- Univerza v Mariboru. (2012). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2011*.
- Univerza v Mariboru. (2013). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2012*.
- Univerza v Mariboru. (2014a). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2013*.
- Univerza v Mariboru. (2014b). *Strategija razvoja Univerze v Mariboru 2013–2020*. <https://dk.um.si/Dokument.php?id=70182>
- Univerza v Mariboru. (2015). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2014*.
- Univerza v Mariboru. (2016). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2015*.
- Univerza v Mariboru. (2017). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2016*.
- Univerza v Mariboru. (2018). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2017*.
- Univerza v Mariboru. (2019). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2018*.
- Univerza v Mariboru. (2020). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2019*.
- Univerza v Mariboru. (2021a). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2020*.
- Univerza v Mariboru. (2021b). *Strategija Univerze v Mariboru 2021–2030*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/978-961-286-443-9>
- Univerza v Mariboru. (2022). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2021*.
- Univerza v Mariboru. (2023). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2022*.
- Univerza v Mariboru. (2024). *Letno poročilo Univerze v Mariboru za leto 2023*.

RAZVOJ IZOBRAŽEVALNE DEJAVNOSTI NA UNIVERZI V MARIBORU

ANDREJ SOTLAR, SEBASTIJAN FRUMEN

Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija
andrej.sotlar@um.si, sebastijan.frumen@um.si

Izobraževalna dejavnost, ki jo danes izvajamo na Univerzi v Mariboru, ima korenine v višješolskem in visokošolskem izobraževanju, ki se je na (danes) posameznih članicah univerze začelo že kakšno desetletje in pol pred ustanovitvijo univerze. Študijski programi so nastajali glede na potrebe najprej lokalnega, kasneje pa širšega gospodarskega in družbenega okolja. Po ustanovitvi univerze se je nabor študijskih programov in področij hitro povečeval, še posebej z ustanavljanjem oz. pridruževanjem novih fakultet. Danes sedemnajst članic Univerze v Mariboru na vseh stopnjah študija ponuja 178 študijskih programov s področja tehnike, naravoslovja, kmetijstva, medicine, družboslovja in humanistike. Bogat nabor študijskih programov, njihovo stalno posodabljanje in prilagajanje potrebam družbe, interdisciplinarnost, internacionalizacija in konstantno število vpisanih študentov so glavne značilnosti njene izobraževalne dejavnosti. Vse navedeno Univerzo v Mariboru opredeljuje kot pomembno vseslovensko visokošolsko izobraževalno institucijo, ki je že zdavnaj presegla potrebe lokalnega oz. regionalnega okolja in samozavestno nastopa v globalnem akademskem prostoru.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.6](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.6)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:
izobraževanje,
študijski programi,
razvoj,
članice univerze,
Univerza v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.6](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.6)

ISBN
978-961-299-000-8

Keywords:

education,
study programmes,
development,
university members,
University of Maribor

DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL ACTIVITY AT THE UNIVERSITY OF MARIBOR

ANDREJ SOTLAR, SEBASTIJAN FRUMEN

University of Maribor, Maribor, Slovenia
andrej.sotlar@um.si, sebastijan.frumen@um.si

The educational activity currently carried out by the University of Maribor has its roots in higher vocational and higher education, which began at the institutions that would later become its constituent members, approximately a decade and a half prior to the University's formal establishment. The development of study programmes was initially guided by the needs of the local community, gradually expanding to address broader economic and societal demands. Following the founding of the University, the range of study programmes and fields of study expanded rapidly, particularly through the establishment or integration of new faculties. At present, the University of Maribor comprises seventeen members, collectively offering 178 study programmes across all levels of higher education in the fields of engineering, natural sciences, agriculture, medicine, social sciences, and the humanities. A diverse and comprehensive selection of study programmes, their continual adaptation to societal needs, an interdisciplinary orientation, a strong commitment to internationalisation, and a consistent rate of student enrolment are key features of its academic engagement. These attributes position the University of Maribor as a significant national higher education institution, which has long since transcended its local and regional origins and now confidently asserts its presence within the global academic sphere.

University of Maribor Press

1 Uvod

Verjetno ni področja delovanja, ki je za posamezno univerzo tako značilno, kot je izobraževalna dejavnost. Resda danes univerze brez raziskovalne dejavnosti ni, toda zgodovinsko gledano je šlo vedno najprej za podajanje in sprejemanje znanja, torej za odnos med učiteljem in učencem oziroma profesorjem in študentom. Zapisano brez dvoma velja tudi za Univerzo v Mariboru, saj so mnoge visokošolske institucije izvajale svoje študijske programe že precej prej, preden je bila ustanovljena univerza oziroma preden so se vanjo vključile.

Ker je šlo pri razvoju študijskih programov ob ustanovitvi univerze v glavnem za kontinuiteto, naša zgodba o izobraževalni dejavnosti Univerze v Mariboru sega vse do konca petdesetih let 20. stoletja, ko se je v Mariboru in Kranju začelo prebujati terciarno izobraževanje. Glavnino poglavja pa predstavlja predstavitev razvoja izobraževalne dejavnosti po nastanku univerze oz. v času delovanja posameznih fakultet po njihovi vključitvi v univerzo. Predstavniki fakultet¹ so posredovali krajše zapise o začetkih, razvoju in prelomnicah njihove izobraževalne dejavnosti, koordinatorja poglavja pa sva jih poskusila strniti v čim bolj koherentno celoto. Sklepni del vsebuje tudi seznam vseh trenutno obstoječih študijskih programov in nekaj najbolj povednih statističnih podatkov, ki se nanašajo na izobraževanje. Podatki zajemajo obdobje zadnjih desetih let, ko so bili dodobra razviti študijski programi tudi na najmlajših članicah Univerze v Mariboru.

2 Začetki terciarnih študijskih programov pred ustanovitvijo Univerze v Mariboru

V desetletju in pol pred ustanovitvijo Univerze v Mariboru leta 1975 so se skoraj istočasno začeli razvijati višješolski in kasneje visokošolski študijski programi na izobraževalnih zavodih, ki so se kasneje združili v univerzo. Višje oz. visoke šole in njihovi študijski programi so nastajali kot odgovor na potrebe gospodarstva in

¹ Predstavniki fakultet, ki so pripravili pregled izobraževalne dejavnosti po fakultetah: Aleksandra Pisnik (EPF UM), Boštjan Vlaović (FERI UM), Sebastijan Seme in Jurij Avsec (FE UM), Marko Jaušovec (FGPA UM), Samo Korpar (FKKT UM), Anastazija Gselman (FKBV UM), Matevž Obrecht (FL UM), Marko Jakovac (FNM UM), Polona Šprajc (FOV UM), Matej Zadravec (FS UM), Barbara Pavlaković Farrell (FT UM), Andrej Sotlar in Maja Modic (FVV UM), Klavdija Čuček Trifkovič (FZV UM), Alja Lipavc Oštir in Joca Zurec (FF UM), Radovan Hojs (MF UM), Črtomir Matejek (PEF UM), Darja Senčur Peček (PF UM). Za njihov prispevek se jim najlepše zahvaljujemo, za pomoč pa smo hvaležni tudi strokovnim službam članic in rektorata Univerze v Mariboru.

družbenih dejavnosti v lokalnem in širšem slovenskem prostoru, in sicer v skladu s takratno zakonodajo na področju terciarnega izobraževanja v Sloveniji.

Tako je bila na pobudo mariborskih gospodarskih organizacij in strokovnih združenj leta 1959 ustanovljena Višja tehniška šola (njene današnje naslednice so Fakulteta za strojništvo, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo ter Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo), saj je bil Maribor v tistem času najbolj razvito industrijsko središče v Sloveniji, v katerem je bilo čutiti veliko potrebo po kadru z višješolsko izobrazbo. Višja šola, postavljena v to industrijsko okolje, je najlažje in najhitreje zadovoljila velike kadrovske potrebe, razvita industrija pa je šoli pomagala z visoko kvalificiranim in znanstvenim kadrom z bogatimi praktičnimi izkušnjami. Leta 1973 se je preoblikovala v Visoko tehniško šolo v Mariboru, kar je omogočilo uvedbo visokošolskih študijskih programov za izobraževanje diplomiranih inženirjev ter organizacijo podiplomskega študija ter pravico podeljevanja znanstvenih naslovov magister in doktor tehniških znanosti. Leta 1975 so delavci in študenti sprejeli sklepe o organiziranju štirih temeljnih visokošolskih organizacij združenega dela Visoke tehniške šole Univerze v Mariboru, ki so delovale na področju strojništva, elektrotehnike, gradbeništva in kemijske tehnologije (Prebevšek, 2021).

Leta 1959 je svojo pot začela tudi Višja komercialna šola v Mariboru (današnja Ekonomsko-poslovna fakulteta). Prvotno sta v okviru šole obstajala dva oddelka – zunanjetrgovinski in industrijski, kasneje pa štirje: zunanjetrgovinski, splošno komercialni, računovodsko-finančni in bančni. Leta 1962 se je šola preimenovala v Višjo ekonomsko-komercialno šolo (VEKŠ). Študijska dejavnost se je hitro širila, tako sta bila na primer ustanovljena oddelki za turizem in gostinstvo (1960/61) ter oddelka za transport in zavarovanje (1961/62). Pomemben razvojni mejnik je bila ustanovitev Visoke ekonomsko-komercialne šole leta 1969, ki je poleg višješolskih študijskih programov (ekonomija in komerciala) uvedla še visokošolske (ekonomsko-finančne in tehnično-ekonomske smeri). Leta 1971/72 je fakulteta uvedla podiplomski študijski program za marketing in finance, čeprav velja omeniti, da so se zametki podiplomskega študija pričeli že leta 1963 (podiplomski študij za gospodarstvenike, ki je potekal v obliki seminarjev). Leta 1974 je bil sprejet novi učni načrt, ki je omogočal enoten prvi letnik in specializacijo v kasnejših letnikih. Takšna organizacija je bila bolj fleksibilna in je študentom omogočala premišljeno izbiro smeri, hkrati pa je zagotavljala bolj racionalno izvedbo pedagoškega procesa (Bastič, 2009).

V Kranju je bila leta 1959 ustanovljena Višja kadrovsko-socialna šola (današnja Fakulteta za organizacijske vede), ki je nastala v okviru Zavoda za izobraževanje kadrov in preučevanje organizacije dela. Šola je bila sprva namenjena vodstvenim kadrovskim delavcem, izobraževanje pa je potekalo v obliki več celodnevni seminarjev. Že naslednje leto je postala vseslovenska višja šola za kadrovske delavce. V letu 1963 je šola razvila organizacijsko smer in smer varstva pri delu. Leta 1965 se je preimenovala v Višjo šolo za organizacijo dela. Oblikovani so bili novi študijski programi in temu primerno tudi nove metode in tehnike pedagoškega dela. Veliko zanimanja je šola počela tudi v drugih republikah tedanje Jugoslavije. Ob pripravi na prehod iz višje v visoko šolo v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja se je razvoj usmerjal v študij organizacijskih ved (študij računalništva, industrijsko pedagoško izobraževanje ter interdisciplinarni razvoj programov). Organizacijske znanosti so se že od samega začetka razvoja znanosti za razliko od ostalih znanosti znotraj poslovnih in upravnih ved usmerjale v razmerja znotraj organizacije. Leta 1974 se je višja šola preoblikovala v Visoko šolo za organizacijo dela (Podlogar in Zupan, 2009).

Leta 1960 je bila ustanovljena dvoletna Višja agronomska šola (današnja Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede). Prvih deset let je izobraževala obratne inženirje (strokovnjake za prenos aplikativnih in razvojnih dognanj v prakso) na sadjarsko-vinogradniški, poljedelski in živinorejski študijski usmeritvi. Študenti so izobraževalni proces obiskovali redno ali ob delu. V prvem obdobju je bilo vpisanih za 30 odstotkov več izrednih kot rednih študentov. Predavanja so bila, razen v Mariboru, organizirana tudi v več mestih po Sloveniji, v sodelovanju z delavskimi univerzami in nekaterimi kmetijskimi šolami. Skozi desetletje se je Višja agronomska šola prilagajala potrebam družbe in razvoja kmetijstva. Kot prva v tedanji Jugoslaviji je prepoznala potrebo po prilagoditvah, zato je v študijskem letu 1971/72 uvedla študijski program, osredotočen na kmetijsko pospeševanje (svetovanje). Zaradi hitrega razvoja kmetijske mehanizacije in modernizacije kmetijstva je šola v naslednjem študijskem letu 1972/73 akreditirala še interdisciplinarni študijski program kmetijskega strojništva, katerega izvajalci so bili sodelavci Višje agronomske šole in oddelka za strojništvo tedanje Visoke tehniške šole (Nemec in Turk, 2005).

Leta 1960 je z izobraževanjem začela tudi Višja pravna šola (današnja Pravna fakulteta). Prva predavanja so bila izvedena 17. oktobra istega leta, in sicer izrednim študentom 29. septembra 1962 je potekala podelitev diplom prvim diplomantom

dvoletnega študija prava v Mariboru. Prva desetletja delovanja Višje pravne šole je zaznamovalo več neuspešnih poskusov preoblikovanja v Visoko pravno šolo. To se je naposled zgodilo leta 1990, še bistveno prej (1975) pa je Višja pravna šola podpisala samoupravni sporazum o združitvi z Univerzo v Mariboru (Ivanjko idr., 2010).

Leta 1961 je bila ustanovljena štiriletna Pedagoška akademija (naslednice so Pedagoška fakulteta, Filozofska fakulteta in Fakulteta za naravoslovje in matematiko), ki je študente najprej izobraževala skozi višješolske, ko se je pokazala potreba za to, pa še skozi visokošolske študijske programe. S tem je Pedagoška akademija dobila tudi značaj specializirane visoke šole z dvostopenjskim poukom. To je bil v tistem obdobju izjemen dogodek, saj je mesto Maribor ob petih višjih šolah dobilo tudi prvo visoko šolo, ki je izobraževala kadre za potrebe predšolske, osnovnošolske in kasneje tudi srednješolske prakse. Že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja se je bilo tako v Mariboru mogoče izobraževati v okviru številnih predmetnih skupin kot so razredni pouk, slovenščina in srbohrvaščina, nemščina in slovenščina, angleščina in slovenščina, matematika in fizika, tehnična vzgoja in fizika, likovna vzgoja v povezavi z enim od predmetov drugih predmetnih skupin, glasba, geografija in zgodovina, biologija in kemija, telesna vzgoja idr. (Bračič, 2011).

3 Razvoj izobraževalne dejavnosti članic Univerze v Mariboru – študijski programi, prelomnice, internacionalizacija, posebnosti

Po ustanovitvi Univerze v Mariboru, v katero se je leta 1975 združilo šest višjih oz. visokih šol, je opaziti pospešen vsestranski razvoj članic in njihovih študijskih programov. Za osemdeseta in devetdeseta leta je bilo značilno preoblikovanje visokih šol v fakultete, za čas po letu 2000 pa implementacija načel Bolonjske deklaracije in bistveno povečanje nabora študijskih programov z ustanavljanjem oz. pridruževanjem novih članic univerze. Določeno dinamiko je v ta proces vnesla tudi ustanovitev sedmih fakultet z razdružitvijo dveh fakultet, ki sta bili ustanovni članici univerze. Tako so leta 1995 iz Tehniške fakultete nastale štiri fakultete, leta 2006 pa s preoblikovanjem Pedagoške fakultete tri samostojne fakultete.

V nadaljevanju je strnjeno predstavljen razvoj izobraževalne dejavnosti po sedanjem abecednem vrstnem redu članic Univerze v Mariboru. Na koncu vsakega podpoglavja so navedeni tudi viri, na katere so se pretežno naslanjali predstavniki fakultet in koordinatorja poglavja.

3.1 Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru (EPF UM)

Po vključitvi v univerzo je šel razvoj visoke šole v smeri ekonomsko-komercialnih in ekonomsko-organizacijskih znanosti, temu primerno pa so bile vzpostavljene tudi posamezne katedre. Leta 1989 se je visoka šola preoblikovala in preimenovala v Ekonomsko-poslovno fakulteto. Že naslednje leto je uvedla MBA program z dvema moduloma (Splošni management in Temelji funkcijskega managementa) ter štirimi izbirnimi moduli. Program je pridobil mednarodno akreditacijo ECBE in omogočil mednarodne izmenjave študentov. Velika sprememba študijskih programov na rednem dodiplomskem študijskem programu je bila izvedena leta 1991, ko je bil za diplomirane ekonomiste uveden integralni visokošolski študijski program s sedmimi smermi: bančništvo in finance, ekonomska smer, marketing, mednarodna menjava, podjetništvo, poslovna informatika, poslovna organizacija. V letih 1991–1998 je na EPF UM potekalo več TEMPUS projektov, ki so fakulteto povezali s pomembnimi univerzitetnimi partnerji v Nemčiji, Belgiji, Švedski, Avstriji in Italiji. Prek teh povezav je bil ustvarjen izredno uspešen študijski program Management malih in srednjih podjetij (prvi te vrste v Sloveniji), ki se je kasneje preimenoval v študijsko smer Podjetništvo (Bastič, 2009).

Naslednja večja prenova študijskih programov je bila izvedena leta 1996, ko so bili akreditirani univerzitetni študijski program Ekonomija, visokošolski strokovni študijski program Poslovna ekonomija in interdisciplinarni univerzitetni študijski program Gospodarsko inženirstvo (GING), ki ga je EPF UM izvajala skupaj s Fakulteto za strojništvo UM, Fakulteto za elektrotehniko, računalništvo in informatiko UM in Fakulteto za gradbeništvo UM (sedanjo Fakulteto za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo UM). Ta študijski program je bil prvi tovrstni program v Sloveniji. V letih 1998/99 je fakulteta okrepila mednarodno sodelovanje z dansko Esbjerg Business Academy in v okviru programa Socrates-Erasmus sklenila pogodbe z 10 evropskimi univerzami. To je študentom omogočilo študij in opravljanje prakse v tujini ter sodelovanje v mednarodnih izobraževalnih ciklih.

V 21. stoletju je fakulteta še dodatno okrepila svoje mednarodno sodelovanje, inovirala študijske programe in pridobila mednarodne akreditacije. V letu 2006/07 se je vpisala prva generacija študentov v bolonjske študijske programe 1. in 2. stopnje, leto kasneje pa se je začel študij na prenovljeni 3. stopnji. Ob bolonjski prenovi je tudi interdisciplinarni študijski program GING dobil 2., kasneje pa še 3.

stopnjo (Hauptman in Oplotnik, 2019). Kasneje je bil doktorski študijski program Ekonomske in poslovne vede prenovljen, in sicer v študijski program, ki je individualno raziskovalno usmerjen, vanj pa se študenti vpisujejo od študijskega leta 2019/20. Na 1. stopnji študija je uvedena smer EBS (*Economic and Business Studies*; Ekonomske in poslovne študije), ki se izvaja kot izredni študij in le v angleškem jeziku ter ima tri module. Na drugi stopnji sta uvedeni dve novi smeri, ki se izvajata kot izredni študij in le v angleškem jeziku, to sta Ekonomske in poslovne študije in Podatkovne znanosti v poslovanju.

Fakulteta trenutno izvaja študij po celotni vertikalni, in sicer:

- visokošolski strokovni študijski program 1. stopnje Poslovna ekonomija,
- univerzitetni študijski program 1. stopnje Ekonomske in poslovne vede,
- študijski program 2. stopnje Ekonomske in poslovne vede ter
- študijski program 3. stopnje Ekonomske in poslovne vede.

Študijski programi EPF UM so mednarodno primerljivi in sodobni, programi prve in druge stopnje imajo od leta 2009 mednarodno akreditacijo ACBSP (angl. *Accreditation Council for Business Schools and Programs*), leta 2018 pa je fakulteta pridobila tudi mednarodno akreditacijo ene najprestižnejših akreditacijskih združenj, AACSB (angl. *The Association to Advance Collegiate Schools of Business*). Takšno akreditacijo ima manj kot 6 odstotkov vseh poslovnih programov v svetu.

Ko gre za podporo študentom velja omeniti, da je bil na fakulteti leta 2005 ustanovljen Karierni center, ki povezuje diplomante z delodajalci in podpira študente pri razvoju njihove kariere. V študijskem letu 2006/07 je bila na fakulteti med prvimi na Univerzi v Mariboru uvedena tutorska pisarna z namenom olajšanja prehoda in poenostavitve dostopa pomembnih informacij o študijskem procesu (Bastič, 2009). V letih 2023/24 je bil tutorski sistem prenovljen; sedaj poleg velike skupine tutorjev študentov predvideva tudi tutorje učitelje in OK točko – pisarno za vsestransko pomoč študentom.

3.2 Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru (FERI UM)

Še v okviru Visoke tehniške šole (ta se je v Tehniško fakulteto preoblikovala leta 1985) je bil leta 1975 uveden visokošolski študij Elektrotehnike, leta 1977 pa še podiplomski študij. V letu 1984 je bil uveden študijski program s področja računalništva in informatike. V študijskem letu 1993/94 se je pričel izvajati tudi interdisciplinarni študij gospodarskega inženirstva za področje elektrotehnike (skupaj z EPF UM, FGPA UM in FS UM). Po razdelitvi Tehniške fakultete na štiri samostojne fakultete leta 1995 je FERI UM študijsko leto 1996/97 začela z dvema visokošolskima strokovnima študijskima programoma (Elektrotehnika ter Računalništvo in informatika) in s tremi univerzitetnimi študijskimi programi (Elektrotehnika, Računalništvo in informatika ter Gospodarsko inženirstvo). Tem programom sta se kasneje pridružila še univerzitetna študijska programa Telekomunikacije (2001/02) in Medijske komunikacije (2002/03) (Prebevšek, 2021).

V procesu prenove študijskih programov v skladu z Bolonjsko deklaracijo sta bila obstoječa dodiplomska univerzitetna in visokošolska študijska programa Računalništvo in informatika preoblikovana v samostojna prvostopenjska študijska programa Računalništvo in informacijske tehnologije ter Informatika in tehnologije komuniciranja. Mehatronika, ena od smeri univerzitetnega študijskega programa Elektrotehnika, je bila preoblikovana v samostojni interdisciplinarni študijski program, ki ga FERI UM izvaja v sodelovanju s FS UM. Prvostopenjski študijski programi so se začeli izvajati v študijskem letu 2007/08, drugostopenjski v študijskem letu 2010/11, prenovljen doktorski študij (3. stopnja) pa je bil prvič razpisan v študijskem letu 2009/10 (Prebevšek, 2021).

Študijski programi FERI UM omogočajo pridobitev temeljnih znanj in ustreznih strokovnih kompetenc, ki diplomantom zagotavljajo široke zaposlitvene možnosti doma in v tujini. Prvostopenjski študijski programi vključujejo obvezno praktično izobraževanje v industriji, kar študentom omogoča pridobivanje potrebnih znanj za samostojno reševanje praktičnih problemov stroke. Na 2., predvsem pa na 3. stopnji se študenti lahko vključujejo v temeljne in aplikativne raziskave, ki jih izvajajo mednarodno priznani raziskovalci na fakulteti. Študenti se lahko vpišejo v visokošolske strokovne študijske programe, ki so nekoliko bolj usmerjeni v prakso in čimprejšnjo zaposlitev, ali v univerzitetne študijske programe, ki so mednarodno primerljivi in strukturirani v smeri nadaljevanja študija na 2. in 3. stopnji. Neodvisno

od vrste študija pa vsebine študijskih programov pokrivajo najbolj aktualne discipline sodobnega tehnološkega razvoja na področjih elektrotehnike, računalništva in informatike, medijskih komunikacij, telekomunikacij in mehatronike. Fakulteta se zaveda pomembnosti tesnega povezovanja z gospodarstvom in industrijo, zato letno organizira delovna srečanja programskih svetov, na katerih se seznani z razvojnimi usmeritvami delodajalcev in njihovimi pričakovanji glede strokovnih kompetenc diplomantov FERI UM.

Fakulteta je tesno vpeta tudi v širši evropski akademski prostor preko množice študentskih izmenjav in gostovanj učnega osebja. Prve mobilnosti so se na fakulteti zgodile v študijskem letu 1999/00. Na FERI UM je prišlo 8 študentov, na izmenjavo pa odšlo 19 študentov. Izvedene so bile tudi prve učiteljske mobilnosti – 8 učiteljev je odšlo na mobilnosti, 5 pa jih je prišlo na FERI UM. V današnjem času fakulteta sprejme vsako leto več kot 150 tujih študentov, na izmenjavo pa jih odide okoli 50. Leta 2009 je bil ustanovljen tudi Alumni klub FERI UM, katerega namen je stik z nekdanjimi študenti, z alumni, tudi po zaključku študija. S takšnim povezovanjem najlažje nastajajo in se izvajajo raznovrstne aktivnosti, od somentorstev pri zaključnih nalogah do aplikativnih raziskovalnih projektov ipd. (Prebevšek, 2021).

FERI UM je z 2.360 vpisanimi študenti in 338 zaposlenimi največja fakulteta Univerze v Mariboru. V času svojega obstoja in delovanja je fakulteta izobrazila 12.140 diplomantov, 380 magistrstov znanosti in 358 doktorjev znanosti.

3.3 Fakulteta za energetiko Univerze v Mariboru (FE UM)

Fakulteta za energetiko je druga najmlajša fakulteta Univerze v Mariboru. Ustanovljena je bila leta 2007 in je edina nova javna tehnična fakulteta v Sloveniji v zadnjih nekaj desetletjih. Fakulteta ima sedež v Krškem in stalno dislocirano enoto v Velenju. Lokaciji izvajanja nista bili izbrani naključno; gre za največja energetska bazena v Sloveniji. Študenti imajo tako omogočen neposredni stik z velikimi energetske sistemi, kar predstavlja dodatno prednost pri izvajanju pedagoškega in raziskovalnega dela. Študenti pridobivajo poglobljena znanja s širokega področja energetike, in sicer s področja učinkovite rabe energije, pretvarjanja različnih oblik energije v električno energijo, prenosa, distribucije in transformacije energije, alternativnih energetskih tehnologij ter drugih povezanih področij. Z individualnim pristopom k študentom in vrhunsko opremljenimi laboratoriji na fakulteti ustvarjajo ustrezne pogoje za kakovosten študij ter pripravljenost diplomantov na izzive, ki jih

prinaša prihodnost energetike. Vsi študijski programi so usklajeni z bolonjskim načinom študija, ki omogoča visoko stopnjo izbirnosti. Študenti se tako lahko v sklopu študijskega programa odločajo za izbiro dela študijskih obveznosti s področij hidroenergetike, termoeenergetike, jedrske energetike, izrabe obnovljivih virov, alternativne energetike in splošne energetike (Univerza v Mariboru, Fakulteta za energetiko, 2024).

Fakulteta je z izvajanjem študijskih programov na 1. in 2. stopnji začela v študijskem letu 2008/09, s študijskim programom 3. stopnje pa v študijskem letu 2012/13. Večje spremembe študijskih programov na prvih dveh stopnjah je izvedla v študijskih letih 2018/19 in 2024/25, večje spremembe študijskega programa 3. stopnje pa v študijskem letu 2019/20, ko je postala tudi članica Sveta doktorske šole Univerze v Mariboru. Z letom 2024 so študijski programi prvih dveh stopenj vpisani v bazo EEED (European Engineering Education Database) (Univerza v Mariboru, Fakulteta za energetiko, 2024).

Na fakulteti se izvaja celotna vertikala študija, in sicer:

- visokošolski strokovni študijski program 1. stopnje Energetika,
- univerzitetni študijski program 1. stopnje Energetika,
- študijski program 2. stopnje Energetika in
- študijski program 3. stopnje Energetika.

Visokošolski strokovni in magistrski študijski program potekata kot redni in izredni, univerzitetni kot redni, doktorski pa kot izredni študij.

Fakulteta je sklenila številne Erasmus+ in druge medinstitucionalne sporazume, kar omogoča obsežno mednarodno sodelovanje na različnih področjih s številnimi univerzami po svetu, vključno z institucijami iz Avstrije, Češke, Hrvaške, Nemčije, Poljske, Romunije, Španije, Severne Makedonije, Srbije, Turčije in Kitajske. Sodelovanje vključuje gostujoča predavanja, raziskovalno sodelovanje ter izmenjavo visokošolskih učiteljev in raziskovalcev (Univerza v Mariboru, Fakulteta za energetiko, 2024).

Na FE UM je bilo od začetka izvajanja študijskih programov na vseh treh stopnjah (v vseh letnikih) vpisanih več kot 4000 študentov (od tega 80 odstotkov na študijska programa 1. stopnje, 17 odstotkov na študijski program 2. stopnje in 3 odstotki na študijski program 3. stopnje), v zadnjih letih okrog 200 na leto, študij pa je zaključilo že več kot 550 študentov, pri čemer je glede na podatke Zavoda RS za zaposlovanje moč sklepati, da zaposljivost diplomantov znaša preko 99 odstotkov (Univerza v Mariboru, Fakulteta za energetiko, 2024).

3.4 Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo Univerze v Mariboru (FGPA UM)

Študijski programi današnje FGPA UM nadaljujejo in nadgrajujejo študijske vsebine, ki so bile v Mariboru študentom na voljo že v času delovanja Višje in Visoke tehniške šole in Tehniške fakultete, ki je nastala leta 1985 (Prebevšek, 2021). V tem obdobju so bili uvedeni novi laboratoriji in raziskovalni centri, ki so omogočili izvedbo praktičnih vaj ter povezovanje akademskega in industrijskega sektorja. Poleg tega je začela fakulteta študente intenzivneje vključevati v raziskovalne projekte in inovacijske pobude, kar je povečalo kakovost izobraževalnega procesa in spodbudilo razvoj novih tehnologij na področju gradbeništva, prometnega inženirstva in arhitekture.

Fakulteta za gradbeništvo je bila kot samostojna članica Univerze v Mariboru ustanovljena leta 1995 (Prebevšek, 2021). To je omogočilo večjo avtonomijo pri razvoju študijskih programov in raziskovalne dejavnosti na področju gradbeništva ter lažje prilagajanje potrebam industrije, večjo fleksibilnost pri uvajanju novih raziskovalnih programov ter krepitev povezav z gospodarstvom in širšim akademskim prostorom. Leta 2012 so bili na fakulteti ustanovljeni Oddelek za gradbeništvo, Oddelek za prometno inženirstvo in Oddelek za arhitekturo, leta 2015 pa je fakulteta takšno organizacijsko in vsebinsko orientacijo potrdila tudi na simbolni ravni in se preimenovala v Fakulteto za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo (FGPA) (Prebevšek, 2021). S tem je še dodatno izpostavila svojo interdisciplinarno naravnost.

Poleg študija gradbeništva, ki je ostal osrednji steber fakultete, je fakulteta skozi leta uvajala nove študijske programe, ki so odražali spremembe v industriji in na trgu dela. Leta 1993 sta bila uvedena programa Gospodarsko inženirstvo (v partnerstvu z EPF UM, FERI UM in FS UM) in Prometno inženirstvo (Prebevšek, 2021), kar je

omogočilo povezovanje tehničnih in ekonomskih znanj ter celostno obravnavo infrastrukture in prometa. Leta 2007 je bil uveden študijski program Arhitektura, pomemben korak k interdisciplinarnemu povezovanju z gradbeništvo in urbanizmom. Istega leta je fakulteta prešla na bolonjski sistem izobraževanja, ki je omogočil večjo primerljivost študijskih programov na mednarodni ravni in povečal mobilnost študentov. Prenovljeni programi so vključevali več prakse, projektnega dela in sodobnih pristopov k poučevanju, kar je pripomoglo k večji povezanosti z industrijo in krepitvi zaposljivosti diplomantov. Številne nove učne enote naslavljajo digitalizacijo, trajnostni razvoj in uporabo sodobnih tehnologij v gradbeništvo, prometnem inženirstvu in arhitekturi.

Pri razvoju podiplomskih študijskih programov velja izpostaviti, da je bil že leta 1982 uveden doktorski študijski program na področju gradbeništva, danes pa fakulteta ponuja magistrske in doktorske študijske programe na vseh svojih temeljnih področjih. Študijski program 3. stopnje Gradbeništvo je osredotočen na razvoj naprednih raziskovalnih metod in tehnologij, ki prispevajo k inovacijam v gradbeni industriji. Študijski program 3. stopnje Prometno inženirstvo se osredotoča na razvoj naprednih sistemov mobilnosti, trajnostnega prometa in prometne varnosti. Med pomembnejšimi novostmi je študijski program 3. stopnje Gospodarsko inženirstvo, ki se izvaja v sodelovanju s FS UM in EPF UM. Gre za prvi in edini pravi interdisciplinarni študijski program s področja Gospodarskega inženirstva v Sloveniji, ki celostno obravnava izzive na stičišču tehniških in ekonomsko-poslovnih vidikov. V postopku akreditacije je še študijski program 3. stopnje s področja arhitekture.

Fakulteta je že leta 1999 pričela z vključevanjem v Erasmus shemo in se pridružila evropski mreži EUCEET (Prebevšek, 2021). Prav tako je vključena v več mednarodnih projektov, kot so TRACE, GRETA in FOOD4CE, ki se osredotočajo na trajnostni razvoj, digitalizacijo in inovacije v gradbeništvo. Fakulteta je prepoznavna po interdisciplinarnem pristopu, močni povezanosti z gospodarstvom in inovativnih metodah poučevanja. Poleg tega je eden izmed pionirjev tutorstva v slovenskem visokošolskem prostoru, saj je leta 2001 uvedla sistem tutorstva, ki se je skozi leta nadgradil in vključuje tako študentske kot učiteljske tutorje. Poseben pomen ima Platforma 5.0, ki predstavlja nov koncept izobraževanja na področju gradbeništva, arhitekture in prometa. Ta platforma vključuje napredne tehnologije, kot so digitalna fabrikacija, robotika in 3D-tiskanje, ter omogoča interdisciplinarno sodelovanje študentov in strokovnjakov z različnih področij. FGPA UM je tudi ena

redkih fakultet v Sloveniji, ki aktivno razvija koncept trajnostne gradnje in pametnih mest s poudarkom na digitalizaciji, zeleni mobilnosti in energetske učinkovitih rešitvah.

3.5 Fakulteta za kemijo in kmetijsko tehnologijo Univerze v Mariboru (FKKT UM)

Po vključitvi Visoke tehniške šole v Univerzo v Mariboru je še isto leto (1975) potekal prvi vpis študentov v tretji letnik študijskega programa Kemijska tehnologija, kar je označilo začetek štiriletnega visokošolskega študija (Glavič, 2024). Po končanem petsemestrskem študiju in opravljenem diplomskem delu je inženir kemijske tehnologije lahko tako nadaljeval študij z vpisom v tretji in četrti letnik. Po opravljenih študijskih obveznostih z diplomskim delom si je pridobil visokošolsko izobrazbo z nazivom diplomirani inženir kemijske tehnologije (dipl. ing. kem. teh.).

S študijskim letom 1980/81 se je študij na fakulteti preoblikoval v dvoletni višješolski študij in štiriletni visokošolski študij, ki sta imela skupni prvi letnik, nato pa sta se razdelila in zaključila z diplomom. Visokošolski študij, ki je sprva pokrival predvsem področje kemijske tehnologije, se je sčasoma razvijal v smeri kemijskega inženirstva. Jeseni 1982 se je na kemijski tehnologiji pričel tudi podiplomski študij, najprej magistrski, kasneje pa tudi doktorski (Trauner, 1994).

FKKT UM je postala samostojna fakulteta v študijskem letu 1994/95, ko se je nekdanja Tehniška fakulteta razdelila na štiri fakultete. Sledilo je obdobje pospešenega razvoja na pedagoškem, strokovnem in znanstvenem področju. Leta 1996 je bil ukinjen dvoletni višješolski študij in uveden visokošolski strokovni študijski program Kemijska tehnologija. Na univerzitetnem študijskem programu Kemijska tehnologija je bila v letu 2001 uvedena nova študijska smer Biokemijska tehnika.

Študijski programi so bili leta 2009 prenovljeni v okviru bolonjskega procesa s strukturo 3 + 2. Na 1. stopnji se je ohranil visokošolski strokovni študijski program Kemijska tehnologija, medtem ko se je štiriletni univerzitetni študijski program Kemijska tehnologija preoblikoval v univerzitetni študijski program 1. stopnje Kemijska tehnologija in študijski program 2. stopnje Kemijska tehnika s smerema Kemijska tehnika in Biokemijska tehnika. Uvedena sta bila tudi nova študijska programa, in sicer univerzitetni študijski program 1. stopnje in študijski program

2. stopnje Kemija. Podiplomski študijski program za izobraževanje doktorjev znanosti je postal študijski program 3. stopnje Kemija in kemijska tehnika. Leta 2019 so se študijski programi preimenovali: univerzitetni študijski program 1. stopnje Kemijska tehnologija in študijski program 2. stopnje Kemijska tehnika sta zdaj poimenovana Kemijsko inženirstvo, študijski program 3. stopnje Kemija in kemijska tehnika pa se je preimenoval v Kemija in kemijsko inženirstvo (Prebevšek, 2021).

V okviru projekta Načrt za okrevanje in odpornost (NOO) fakulteta prenavlja študijske programe za digitalni in zeleni prehod, uvaja virtualni laboratorij in se pripravlja na izdajo mikrodokazil za izobraževanja v okviru vseživljenjskega učenja (Glavič, 2024). Zaradi predvidenega povečanja potreb lokalne farmacevtske industrije je fakulteta leta 2023 začela s pripravami na uvedbo novih študijskih programov Napredno biofarmacevtsko inženirstvo na 1. in 2. stopnji študija. Za premostitev prehodnega obdobja do prvih magistrnov novih študijskih programov bo s študijskim letom 2025/26 na študijskem programu 2. stopnje Kemijsko inženirstvo uvedena nova smer Biofarmacevtsko inženirstvo.

Fakulteta danes zagotavlja kreditni sistem študija in mednarodno izmenjavo študentov. Študenti lahko v okviru programov, kot sta Erasmus, CEEPUS in drugi, opravijo del študijskih obveznosti v tujini in si tako pridobijo dragocene izkušnje na priznanih univerzah. Podobno vse več tujih študentov opravlja del svojih študijskih obveznosti na FKKT UM (Prebevšek, 2021). Programi s področja kemijskega inženirstva so vpisani v podatkovno bazo evropskega inženirskega izobraževanja (EEED) pri Evropski inženirski zvezi (EE), kar diplomantom omogoča pridobitev certifikata EUR ING.

Fakulteta trenutno letno izobrazi približno 100 diplomantov (60 na 1. stopnji in 40 na 2. stopnji), ki so neposredno zaposljivi v širokem spektru slovenske industrije.

3.6 Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru (FKBV UM)

Zaradi zahtev slovenske politike po poenotenju študijskih programov, ki se izvajajo na več izobraževalnih ustanovah hkrati, so bili po letu 1980 ti na Višji agronomski šoli Univerze v Mariboru usklajeni s programi na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Tako je šola od leta 1985 izobraževala študente na treh področjih študija, tj. živinoreji, rastlinski proizvodnji (poljedelska ter sadjarsko-vinogradniška

usmeritev) in kmetijski tehniki. Ti študijski programi so že v veliki meri upoštevali specifične potrebe zasebnega kmetijskega sektorja. Razvoj kmetijstva v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja je namreč v ospredje vse bolj postavljal družinske kmetije. Posledično so se v tem obdobju dodatno krepili temeljni, razvojno naravnani in strokovni predmeti, čas študija pa se je iz dotedanjih štirih podaljšal na pet semestrov. Da bi nadomestila potrebe po lastnem posestvu in omogočila študentom praktično usposabljanje, je šola v študijskem letu 1989/90 uvedla projekt t. i. mojstrske kmetije, ki ga fakulteta tudi danes uspešno razvija in nadgrajuje (Ferčal in Kramberger, 2015).

Leta 1992 se je Višja agronomska šola preoblikovala v Visoko kmetijsko šolo z visokošolskim študijskim programom Agronomija (smer: sadjarstvo in vinogradništvo, trajanje štiri leta), v naslednjih letih pa je razvila visokošolske programe tudi za druge smeri. Tako je v letu 1994 začela vpisovati študente v visokošolski program Agronomija (dve smeri: sadjarstvo in vinogradništvo ter poljedelstvo in vrtnarstvo) in višješolski program Kmetijstvo (tri smeri: agronomija, zootehnika in kmetijska tehnika). Istega leta je šola od državnega Sklada kmetijskih zemljišč dobila v najem posestvo Pohorski dvor, in sicer v obsegu 48 hektarjev njivskih površin, 60 hektarjev sadovnjakov, 21 hektarjev vinogradov, 12 hektarjev travnikov in pašnikov, 8 hektarjev botaničnega vrta in 245 hektarjev gozda (Nemec in Turk, 2005).

Konec leta 1995 se je visoka šola preoblikovala v Fakulteto za kmetijstvo. Prve študente univerzitetnega študija je fakulteta vpisala v študijskem letu 1996/97, do leta 2010 pa je izobraževala študente na štiriletnem univerzitetnem, treh triletnih visokošolskih, dveh dvoletnih magistrskih, štiriletnem doktorskem in štiriletnem enovitem doktorskem študijskem programu (Nemec in Turk, 2005).

Bolonjski triletni prvostopenjski študijski programi se izvajajo od študijskega leta 2006/07, in sicer (Ferčal in Kramberger, 2015): univerzitetni študijski program 1. stopnje Kmetijstvo (od leta 2014/15 Agrikultura in okolje) ter visokošolski strokovni študijski programi 1. stopnje Agronomija – okrasne rastline, zelenjava in poljščine; Biosistemsko inženirstvo; Ekološko kmetijstvo; Vinogradništvo, vinarstvo in sadjarstvo; Živinoreja; ter Management v agroživilstvu in razvoj podeželja (od 2019/20 Agrarna ekonomika in razvoj podeželja).

Bolonjski dvoletni drugostopenjski študijski programi so se začeli izvajati v študijskem letu 2007/08, in sicer Kmetijstvo, Agrarna ekonomika in Varnost hrane v prehrambeni verigi (od 2008/09) (Nemec, 2010). V istem letu sta se začela izvajati tudi študijska programa 3. stopnje, najprej kot triletna, od študijskega leta 2021/22 pa kot štiriletna, in sicer Kmetijstvo ter Agrarna ekonomika.

Nekako z začetkom bolonjskega študija sovpadata tudi dve pomembni prelomnici v razvoju fakultete. Od njenega nastanka leta 1960 je šola oz. fakulteta delovala v Mariboru, leta 2008 pa se je preselila v prenovljene prostore gradu Hompoš v Hočah in se preimenovala v Fakulteto za kmetijstvo in biosistemske vede (Nemec in Turk, 2005). Vsi študijski programi so bili v letu 2021 notranje evalvirani, njihove vsebine pa se redno posodablajo.

Fakulteta je članica združenja Food Quality and Health (FQH) in Združenja za podonavsko sojo (*Danube Soya Association*). V partnerskih državah programa Erasmus+ ima sklenjenih 72 medinstitucionalnih sporazumov za študijske izmenjave in 45 sporazumov za mobilnost pedagoškega osebja. Poleg tega sodeluje tudi s partnerskimi državami Erasmus+, s katerimi ima sklenjenih 10 medinstitucionalnih sporazumov, ki vključujejo tako študijske izmenjave kot mobilnost pedagoškega osebja. Fakulteta je dejavna tudi v programu CEEPUS, v katerem sodeluje v štirih različnih mrežah (Ferčal in Kramberger, 2015). V zadnjih letih je mobilnost na različnih področjih doživela nihanja, vendar je po upadu v letu 2020/21 zaradi pandemije koronavirusa ponovno v precejšnjem porastu na vseh področjih, vključno z udeležbo študentov na poletnih šolah, ki je v letu 2023/24 dosegla rekordno mobilnost z 32 dohodnimi in 9 odhodnimi udeleženci.

3.7 Fakulteta za logistiko Univerze v Mariboru (FL UM)

Fakulteta za logistiko je edina specializirana akademska institucija na področju logistike in oskrbovalnih verig tako v Sloveniji kot tudi v tem delu Evrope. Fakulteta je ena mlajših članic univerze, katere ustanovitev se je pričela leta 2002 s podpisom pisma o nameri med Univerzo v Mariboru, Mestno občino Celje in občino Krško, ki so se zavezale, da bodo zagotovile finančne, infrastrukturne, kadrovske in statusno-organizacijske pogoje za ustanovitev in delovanje fakultete. V letu 2003 so se pričeli pripravljati prvi študijski programi, in sicer visokošolski strokovni in univerzitetni študijski program 1. stopnje, študijski program 2. stopnje ter študijski program 3. stopnje, fakulteta pa je bila formalno ustanovljena v naslednjem letu.

Študij logistike se je na lokacijah v Celju in Krškem začel izvajati leta 2005 in že leto kasneje se je moderniziral z uvedbo kombiniranega učenja (Blend FL) v spletni učilnici in z videokonferenčnimi predavanji. Leta 2007 so na fakulteti podelili prve diplomske listine študentom 2. stopnje študija (študijski program Logistika sistemov) in pričeli z izvedbo študijskega programa 3. stopnje Logistika sistemov (Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko, n. d.).

Fakulteta je za povečanje mednarodne prepoznavnosti v letu 2008 pridobila mednarodno akreditacijo European Council for Business Education (ECBE), s katero se je zavezala k nenehnemu izboljševanju in posodabljanju pedagoškega in raziskovalnega dela na fakulteti in kateri sledijo ponovne akreditacije (te potekajo skozi celotno zgodovino fakultete). V letu 2009 je sledila še podelitev diplomskih listin prvim diplomantom 1. stopnje in pridobitev ameriške akreditacije ACBSP. Pridobljena akreditacija pomeni razširitev priznavanja študijskih programov v ZDA, Kanadi in Mehiki; tudi s to na fakulteti nadaljujejo uspešno reakreditacijo skozi vsa leta delovanja fakultete (Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko, n. d.).

Leta 2013 je fakulteta akreditirala prvi skupni študijski program 2. stopnje Logistika sistemov v ekonomiji, ki ga je izvajala skupaj z Ekonomsko fakulteto Univerze v Novem Sadu (Srbija). Leta 2016 je bil ustanovljen Programski svet, v katerem sodelujejo predstavniki strokovnjakov z različnih področij logistike, ki delujejo kot posvetovalni organ za področje študija in akademskega razvoja (Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko, n. d.).

FL UM je pridobila tudi mednarodno akreditacijo ELA (European Logistics Association), vodilno na področju akreditacije pridobljenih logističnih kompetenc. Poleg tega nosi naziv Športnikom prijazna fakulteta in je članica programa Ekošola.

Velika prednost študija na fakulteti je inženirska usmerjenost v nove tehnologije, optimiranje in upravljanje procesov ter delo z vrhunsko tehnologijo, kar je omogočeno tudi z bolj personaliziranim študijem v višjih letnikih (študenti ne le spoznajo, ampak tudi praktično delajo z vrhunsko opremo). Vse to prispeva tudi k izjemno visoki zaposljivosti diplomantov.

Na FL UM se trenutno izvajajo naslednji študijski programi:

- visokošolski strokovni študijski program 1. stopnje Gospodarska in tehniška logistika,
- univerzitetni študijski program 1. stopnje Logistika sistemov,
- študijski program 2. stopnje Logistika sistemov in
- študijski program 3. stopnje Logistika sistemov.

FL UM je do sedaj vpisala skupno 5.838 študentov, ki so od vsega začetka obiskovali bolonjske študijske programe. Podelila je 895 diplomskih listin diplomantom visokošolskega strokovnega študijskega programa 1. stopnje Gospodarska in tehniška logistika, 622 diplomskih listin diplomantom univerzitetnega študijskega programa 1. stopnje Logistika sistemov, 370 diplomskih listin diplomantom študijskega programa 2. stopnje in 35 listin doktorjem znanosti. Skupno je študij končalo 1.922 diplomantov.

V zadnjih letih poteka aktivno izvajanje univerzitetnega študijskega programa 1. stopnje in študijskega programa 2. stopnje tudi v angleškem jeziku, katerega kakovost prepoznavajo študenti s celega sveta. Večje število kandidatov iz tujine je zaključilo tudi študijski program 3. stopnje. Fakulteta uspešno internacionalizacijo utemeljuje tudi z izvedbo izrednega študija v angleškem jeziku od študijskega leta 2022/23. V študijskem letu 2024/25 je na univerzitetnem študijskem programu 1. stopnje vpisanih 41, na študijskem programu 2. stopnje pa kar 68 tujih študentov. Že od študijskega leta 2012/13 pa je fakulteta vključena tudi v program Erasmus+ mobilnosti, ki jih v zadnjem času nadgrajuje še z izmenjavami v okviru CEEPUS. Fakulteta se lahko pohvali tudi z izredno uspešno organizacijo poletnih šol in mednarodnega študentskega simpozija, ki v sodelovanju s partnerskimi institucijami vsako leto poteka v drugi državi.

3.8 Fakulteta za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru (FNM UM)

Že v okviru Pedagoške fakultete so bili oblikovani študijski programi, osredotočeni na naravoslovne in matematične discipline. Tako je v študijskem letu 1996/97 prvič potekal vpis v univerzitetne dvopredmetne pedagoške študijske programe Biologija

in ..., Fizika in..., Kemija in ..., Matematika in ... ter Proizvodno-tehnična vzgoja in ... Leta 1999 se jim je pridružil še dvopredmetni pedagoški študijski program Računalništvo in ... Leto poprej sta se začela izvajati tudi enopredmetna pedagoška študijska programa Matematika in Fizika, leta 2002 pa je fakulteta študentom ponudila tudi prvi nepedagoški študijski program Matematika (Haramija, 2011).

V letu 2006 je reorganizacija privedla do razdelitve Pedagoške fakultete na Fakulteto za naravoslovje in matematiko, Filozofsko fakulteto in novo Pedagoško fakulteto. FNM UM so pripadli študijski programi nekdanje PEF UM s področja naravoslovno-matematičnih vsebin, hkrati pa je fakulteta pridobila avtonomijo, ki ji je omogočila uvedbo novih sodobnih študijskih programov ter krepitev raziskovalne dejavnosti na področjih biologije, matematike, fizike in tehnike. Novi bolonjski študijski programi so se začeli izvajati od leta 2006. Zaradi vedno večjih potreb tovrstnega kadra v gospodarstvu (banke, zavarovalnice, borzne hiše, programerska podjetja itd.) so nastali nepedagoški študijski programi.

Univerzitetni dvopredmetni pedagoški študijski programi 1. stopnje Izobraževalna biologija, Izobraževalna fizika, Izobraževalna kemija, Izobraževalna matematika, Izobraževalno računalništvo in Izobraževalna tehnika so bili prvič razpisani v študijskem letu 2008/09, vendar pa so bili zaradi strateških odločitev in prehoda na enovit magistrski študijski program 2. stopnje postopoma ukinjeni. Prvi korak k ukinitvi je bil narejen v študijskem letu 2016/17, ko je bil ukinjen vpis v prve letnike teh študijskih programov. Študenti, ki so že bili vpisani, imajo možnost zaključiti študij po teh študijskih programih do leta 2026, ko se bodo ti dokončno prenehali izvajati. Kot prvi univerzitetni enopredmetni nepedagoški študijski program 1. stopnje je zaživel študijski program Fizika, ki ga je fakulteta prvič razpisala v študijskem letu 2007/08, leto kasneje sta se mu pridružila univerzitetna enopredmetna nepedagoška študijska programa 1. stopnje Matematika in Ekologija z naravovarstvom, še leto kasneje pa univerzitetni enopredmetni nepedagoški študijski program 1. stopnje Biologija. Te študijske programe je fakulteta večkrat posodabljala in aktualizirala glede na potrebe gospodarstva in še danes ostajajo del izobraževalne ponudbe fakultete (Vaupotič, 2011).

V letu 2016/17 je bil uveden enoviti magistrski študijski program 2. stopnje Predmetni učitelj. Ta program vključuje šest smeri: Izobraževalna biologija, Izobraževalna fizika, Izobraževalna kemija, Izobraževalna matematika, Izobraževalno računalništvo in Izobraževalna tehnika. Namen tega študijskega

programa je bil nadomestiti ukinjene dvopredmetne študijske programe ter ponuditi bolj celostno in integrirano izobraževanje za bodoče učitelje (Zmazek, 2021).

Pred bolonjsko prenovo je fakulteta izvajala naslednje magistrske študijske programe, ki so omogočali pridobitev magisterija znanosti s posameznih področij: biologija, matematika, matematika – področje izobraževanja, fizika – področje izobraževanja. Na fakulteti sta se izvajala podiplomska študijska programa za pridobitev specializacije iz fizike – področje izobraževanja in okoljskega izobraževanja. Študentom sta bila na voljo tudi dva doktorska študijska programa: Biologija in Matematika.

Po bolonjski prenovi so se na fakulteti izvajali naslednji nepedagoški študijski programi 2. stopnje: Biologija in ekologija z naravovarstvom, Fizika in Matematika. Ti študijski programi so naravno nadaljevanje enakoimenskih študijskih programov na 1. stopnji. Poleg teh lahko študenti izbirajo tudi med dvema enopredmetnima pedagoškima študijskima programoma 2. stopnje Izobraževalna matematika in Izobraževalna tehnika. Pomemben je predvsem prvi, saj diplomantu omogoča poučevanje na gimnazijah. Pedagoški študijski program 2. stopnje Izobraževalna tehnika pa je še posebej pomemben za izobraževanje učiteljev tehničnega pouka v šolah. Med študijskimi programi 3. stopnje so leta 2009 zaživel študijski programi Ekološke znanosti, Fizika in Matematika. Ti programi so se pričeli izvajati kot triletni, leta 2018 pa so se pridružili doktorski šoli Univerze v Mariboru in sedaj trajajo štiri leta (Zmazek, 2021).

Internacionalizacija je pomemben del strategije fakultete. Sodeluje v programih Erasmus+, ob tem pa študijski programi 3. stopnje delno potekajo v angleškem jeziku, kar privablja tuje študente in povečuje prepoznavnost fakultete v mednarodnem prostoru.

3.9 Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru (FOV UM)

Prvi dodiplomski študenti Visoke šole za organizacijske vede so bili vpisani leta 1975. Dve leti kasneje je sledil vpis prvih študentov na magistrskem študijskem programu Integralno upravljanje kakovosti in zanesljivosti. Leta 1984 so imeli na šoli že prvega doktoranda na kadrovsko izobraževalnem področju. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je šola izvajala višje- in visokošolske študijske programe s področja organizacije dela in organizacijske informatike na dodiplomskem ter specialistične,

magistrske in doktorske študijske programe na podiplomskem študiju. Leta 1989 se je visoka šola preoblikovala v Fakulteto za organizacijske vede (Podlogar in Zupan, 2009).

V študijskem letu 1996/97 so bili višješolski študijski programi ukinjeni; zamenjali so jih univerzitetni in visokošolski strokovni študijski programi s področja organizacije dela in organizacijske informatike. Bolonjske študijske programe so na fakulteti začeli pripravljati leta 2004, izvajati pa dve leti kasneje, ko je bila vpisana prva generacija bolonjskih študentov. Leta 2009 so študijski programi druge stopnje pridobili mednarodno akreditacijo ECBE (Podlogar in Zupan, 2009).

Glavni mejniki na izobraževalnem področju v zadnjih dveh desetletjih so še:

- vpisana je bila prva generacija študentov na študijski program 2. stopnje Management v zdravstvu in socialnem varstvu, ki ga FOV UM izvaja skupaj s Fakulteto za zdravstvene vede Univerze v Mariboru (FZV UM) (2010),
- prenova študijskih programov 1. in 2. stopnje (2011 in 2017),
- uvedba e-izobraževanja (2011),
- prenova doktorskega študija (2015),
- prenova študijskih programov 2. stopnje (2016),
- vpisana prva generacija študentov na visokošolskem strokovnem študijskem programu 1. stopnje Management v športu (2017),
- akreditacija visokošolskega strokovnega študijskega programa 1. stopnje Krizni management (2018) in vpis prvih študentov (2019/20),
- ECBE reakreditacija študijskih programov 2. stopnje (2020),
- pilotne izvedbe krajših izobraževanj za pridobitev mikrodokazila v okviru pilotnega projekta NOO Bionika.

Danes FOV UM na dodiplomskem študiju izvaja univerzitetne študijske programe 1. stopnje Organizacija in management kadrovskih in izobraževalnih sistemov, Inženiring poslovnih sistemov in Organizacija in management informacijskih sistemov, visokošolske strokovne študijske programe 1. stopnje Organizacija in management kadrovskih in izobraževalnih sistemov, Inženiring poslovnih sistemov in Organizacija in management informacijskih sistemov ter najmlajša študijska programa Management v športu in Krizni management.

Na podiplomskem študiju fakulteta izvaja študijske programe 2. stopnje Organizacija in management kadrovskih in izobraževalnih sistemov, Inženiring poslovnih sistemov in Organizacija in management informacijskih sistemov. Skupaj s FZV UM izvaja tudi študijski program 2. stopnje Management v zdravstvu in socialnem varstvu. Študijski programi 3. stopnje so Organizacija in management kadrovskih in izobraževalnih sistemov, Organizacija in managementa poslovnih in delovnih sistemov ter Organizacija in management informacijskih sistemov.

Posebnost študija na FOV UM je način izvedbe pedagoškega procesa. Ta se namreč izvaja blokovno, kar pomeni, da lahko študenti redno opravljajo svoje študijske obveznosti in da je zanje po vsakem zaključenem predavanju in vajah na voljo tudi izredni izpitni rok. Gre za specifikko, ki je na fakulteti prisotna že ves čas njenega delovanja in je zelo pozitivno sprejeta pri študentih in v okolju. Na fakulteti deluje Karierni center, ki študente od vpisa pa do zaključka študija spremlja z raznolikimi aktivnostmi (tekmovanje v študiju primera, okrogle mize, delavnice, udeležba na konferencah, strokovne ekskurzije ipd.), kar pomembno dopolnjuje redno pedagoško aktivnost in omogoča nadgradnjo veščin in kompetenc, ki jih študenti potrebujejo v delovnem okolju. Študente se redno vključuje tudi v različne študentske projekte, demonstratorstvo in tutorstvo, s katerim je fakulteta začela leta 2008. Bogata je tudi mednarodna dejavnost, od mobilnosti študentov in zaposlenih do organizacije tradicionalne poletne šole.

3.10 Fakulteta za strojništvo Univerze v Mariboru (FS UM)

V okviru Oddelka za strojništvo Visoke tehniške šole oz. Tehniške fakultete (1985) sta obstajala študijska programa Tekstilstvo in Strojništvo. Leta 1976 se je na področju tekstilstva začel izvajati tudi podiplomski magistrski, na področju strojništva pa doktorski študij. Leta 1993 se je začel izvajati interdisciplinarni univerzitetni študijski program Gospodarsko inženirstvo (v sodelovanju z EPF UM, FERI UM in FGPA UM), smer Strojništvo. Po ustanovitvi FS UM (1995) se je ta še intenzivneje odzivala na spremembe v industriji, kot so nove tehnologije, materiali, proizvodni procesi in rastoč spekter znanja, kjer inženirski kader ostaja nepogrešljiv. Tako je bil leta 1996 ukinjen višješolski študij in vpeljan triletni visokošolski strokovni študij. Leta 1998 so bile vzpostavljene nove smeri na univerzitetnih študijskih programih: Okoljevarstveno inženirstvo, Podjetniško inženirstvo, Inženirsko oblikovanje, Eko-tekstilno inženirstvo, Oblačilno inženirstvo in Inženirski management. V letu 2001 je bil na fakulteti uveden kreditni sistem študija,

hkrati pa je bila uvedena tudi nova interdisciplinarna smer Mehatronika na univerzitetnem študijskem programu in nove smeri Vzdrževanje, Nega tekstilij in oblačil ter Konstrukcija in modeliranje oblačil na visokošolskih strokovnih študijskih programih. Tem se je v letu 2004 pridružila tudi nova študijska smer Orodjarstvo na visokošolskem študijskem programu Strojništvo. Istega leta se je začel tudi modularni način študija na magistrskih in doktorskih študijskih programih Strojništvo, Tekstilna tehnologija in Tehniško varstvo okolja (Prebevšek, 2021).

V obdobju 2004–2009 je FS UM študijske programe preoblikovala v skladu s cilji bolonjske reforme. Bolonjski študijski programi so se uvažali postopoma, najprej na 1. stopnji. Tako se je v študijskem letu 2006/07 začel izvajati univerzitetni študijski program 1. stopnje Oblikovanje in tekstilni materiali. Leto kasneje so se mu pridružili še drugi univerzitetni študijski programi 1. stopnje: Strojništvo, interdisciplinarni študijski program Gospodarsko inženirstvo in Mehatronika. V študijskem letu 2009/10 je sledila uvedba visokošolskih strokovnih študijskih programov 1. stopnje Strojništvo in Tehnologija tekstilnega oblikovanja. Istega leta se je začel študij na študijskem programu 2. stopnje Oblikovanje in tekstilni materiali in študijskih programih 3. stopnje Strojništvo in Tehniško varstvo okolja (Polajnar, 2025).

V začetku naslednjega desetletja so se na vseh treh stopnjah razvili še dodatni študijski programi in/ali študijske smeri, nekateri med njimi pa so bili konec desetletja tudi že preoblikovani. Za pomemben mejnik velja omeniti začetek izvajanja prenovljenega doktorskega študija v smeri Doktorske šole FS UM, ki je v študijskem letu 2019/20 nadomestil dotedanje študijske programe 3. stopnje Strojništvo, Tehniško varstvo okolja ter Oblikovanje in tekstilni materiali. Nabor na področju doktorskega študija je bil kasneje dopolnjen z akreditacijo študijskega programa 3. stopnje Gospodarsko inženirstvo (Polajnar, 2025).

V študijsko leto 2024/25 je FS UM vstopila z naborom naslednjih študijskih programov:

- univerzitetni študijski programi 1. stopnje: Strojništvo, Gospodarsko inženirstvo, Mehatronika in Okoljsko inženirstvo;
- visokošolski strokovni študijski programi 1. stopnje Strojništvo, Mehatronika in Tehnologije tekstilnega oblikovanja;

- študijski programi 2. stopnje: Strojništvo, Gospodarsko inženirstvo, Mehatronika, Okoljsko inženirstvo, Inženirsko oblikovanje izdelkov in Oblikovanje in tekstilni materiali;
- študijska programa 3. stopnje: Doktorska šola FS UM in Gospodarsko inženirstvo.

Fakulteta postopno spreminja razmerje med temeljnimi in strokovnimi znanji, oziroma povečuje slednja. V tem smislu na fakulteti kontinuirano poteka izpopolnjevanje in prenova študijskih programov, tudi razvijanje kreditno ovrednotenih obštudijskih dejavnosti, proste izbire učnih enot in študija na daljavo ter mednarodnega sodelovanja. Prvi zametki tutorskega sistema segajo v leto 1996, v letu 1998 pa je bila imenovana projektna skupina Kakovostni skok, v okviru katere so tutorstvo obravnavali kot pomemben dejavnik kakovosti pedagoškega procesa.

V 65 letih je bilo v študijskih programih FS UM in njenih predhodnic podeljenih 11.670 diplomskih listin: 6.212 na predbolonjskih univerzitetnih študijskih programih, 1.829 na predbolonjskih visokošolskih strokovnih študijskih programih, 1148 na univerzitetnih študijskih programih 1. stopnje, 806 na visokošolskih strokovnih študijskih programih 1. stopnje, 92 na specialističnih študijskih programih, 862 na študijskih programih 2. stopnje, 418 na študijskih programih za pridobitev magisterija znanosti in 303 na študijskih programih za pridobitev doktorata znanosti.

3.11 Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru (FT UM)

Najmlajša fakulteta Univerze v Mariboru je Fakulteta za turizem s sedežem v Brežicah, ki je bila ustanovljena leta 2009 (Pavlakovič, 2017). Fakulteta je prvo akreditacijo za študijski program 2. stopnje Turizem prejela decembra 2011, v januarju 2012 pa še akreditaciji za visokošolski strokovni študijski program 1. stopnje Turizem in univerzitetni študijski program 1. stopnje Turizem. Prvi študenti (89) so se na prvostopenjske študijske programe vpisali v študijskem letu 2012/13 (Pavlakovič, 2017), fakulteta pa je kmalu za tem ponudila tudi študij na študijskem programu 2. stopnje (študijsko leto 2014/15). Vsi študijski programi so se od začetka izvajali kot bolonjski, in sicer s poudarkom na interdisciplinarnem znanju, terenskemu delu, gostovanju strokovnjakov iz prakse, praktičnem usposabljanju in internacionalizaciji.

K večjim spremembam študijskih programov je fakulteta pristopila s študijskim letom 2020/21. Cilj je bil slediti razvoju znanosti o turizmu, novim trendom in potrebam gospodarstva. Novi študijski programi so z večjo vsebinsko diferenciacijo pridobili tudi nove nazive: visokošolski strokovni študijski program 1. stopnje Sodobne turistične prakse, univerzitetni študijski program 1. stopnje Turizem: sodelovanje in razvoj ter študijski program 2. stopnje Turistične destinacije in doživetja.

Vertikalo študijskih programov je fakulteta izpolnila v študijskem letu 2022/23, ko je bila v študijski program 3. stopnje Sodobne turistične študije vpisana prva generacija doktorskih študentov. V istem letu je fakulteta začela tudi z izvedbo kreditno ovrednotene obštudijske dejavnosti (KOOD), v okviru katere trenutno ponuja tri učne enote: Gost v slovenski družbi, Trajnostno gornišstvo, Osveščanje o podnebnih spremembah skozi bloganje na platformah. V letu 2023 je fakulteta začela z načrtovanjem in izvedbo krajših izobraževanj za podelitev mikrodokazil, ki jih na področjih zelenega prehoda in digitalizacije v turizmu oblikuje za študentsko, gospodarsko in splošno javnost.

Pri poučevanju o turizmu je še posebej pomembno zavedanje, da je turizem dejavnost, ki nastaja od ljudi za ljudi. Na fakulteti tako v središče postavljajo komunikacijo, odnose med ponudniki in gosti. Zato je posebnost fakultete tudi zelo obsežno praktično usposabljanje. Na visokošolskem strokovnem študijskem programu imajo študenti 560, na univerzitetnem študijskem programu pa 400 ur praktičnega usposabljanja. Oba študijska programa gostita mnogo strokovnjakov iz prakse, ki študentom predajo svoje izkušnje. Visokošolski študijski program 1. stopnje ima veliko izvajalcev učnih enot, ki prihajajo iz gospodarstva ter študentom prenašajo svoje (na realnih primerih) pridobljeno znanje. Fakulteta že od svoje ustanovitve okrepljeno sodeluje z gospodarstvom, javno upravo, civilno družbo ter z okoljem na splošno. V tem smislu je ustanovila tudi posvetovalno telo – Strateški svet FT UM.

Turizem je mednarodna dejavnost, zato je internacionalizacija na FT UM vseprisotna. Poleg ponudbe programov v angleškem jeziku, Erasmus+, CEEPUS in drugih oblik mobilnosti za študente, pedagoge ter raziskovalce je fakulteta zelo globalno orientirana. V študijskih programih je zahtevano učenje treh tujih jezikov, omogočeno pa je tudi opravljanje praktičnega usposabljanja in pripravništva v tujini. Tuji študenti (največ jih je iz držav Zahodnega Balkana) študirajo tako v okviru

slovenske kot tudi angleške izvedbe študijskih programov Fakultete za turizem. Pomemben mejnik na tem področju je bila vzpostavitev izrednega študija v angleškem jeziku tako na 1. kot tudi na 2. stopnji. Prvi študenti so se vpisali v študijskem letu 2018/19, do sedaj pa so na študijskih programih študirali študenti iz Indije, Ukrajine, Hongkonga, Bosne in Hercegovine, Rusije, Nigerije, Kazahstana, Pakistana, Bangladeša in tudi iz Slovenije. Za namene izrednega študija v angleščini je fakulteta organizirala svojo dislocirano enoto v Ljubljani. Prvi diplomanti v okviru angleške izvedbe visokošolskega strokovnega študijskega programa 1. stopnje so svoja zaključna dela zagovarjali v letu 2022, prvim diplomantom angleške izvedbe magistrskega programa pa so bile podeljene diplome v letu 2024.

V študijskem letu 2023/24 je bil izveden tudi prvi COIL (Collaborative Online International Learning) kot oblika mobilnosti doma. Študenti 2. letnika visokošolskega strokovnega in univerzitetnega študijskega programa 1. stopnje so na daljavo sodelovali s študenti iz Superior School of Technology and Management, the Polytechnic Institute of Beja, iz Portugalske. Poleg tega fakulteta tudi sicer sodeluje z mnogimi gostujočimi predavatelji iz drugih držav.

3.12 Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru (FVV UM)

Leta 2003 se je Univerzi v Mariboru pridružila Fakulteta za policijsko-varnostne vede iz Ljubljane, do takrat pridružena članica Univerze v Ljubljani, organizacijsko pa del Ministrstva za notranje zadeve RS. Njeni začetki segajo v leto 1973, ko je bil ustanovljen Oddelek za notranje zadeve pri Višji upravni šoli v Ljubljani, v okviru katerega se je začel izvajati študij s področja notranjih zadev. Iz oddelka je bila leta 1981 v okviru Republiškega sekretariata za notranje zadeve ustanovljena Višja šola za notranje zadeve, ki je bila hkrati članica Univerze v Ljubljani. Leta 1995 se je preoblikovala v Visoko šolo za notranje zadeve in se že naslednje leto preimenovala v Visoko policijsko-varnostno šolo. Ta se je leta 2003 preoblikovala v Fakulteto za policijsko-varnostne vede in postala članica Univerze v Mariboru. Leta 2006 se je preimenovala v Fakulteto za varnostne vede (Sotlar idr., 2013).

Začetek študijskih programov današnje FVV UM sega v leto 1973, ko je bil za potrebe države na področju notranjih zadev vzpostavljen višješolski študij. Prvih šest let je bil organiziran le študij iz dela, s študijskim letom 1979/80 pa je bilo uvedeno tudi izobraževanje ob delu, kar je omogočilo študij tudi udeležencem iz drugih institucij (Teritorialna obramba, upravni organi za notranje zadeve, pravosodni

organi, JLA itd.). V letu 1981 je bila ustanovljena Višja šola za notranje zadeve. Določena prenova študijskega programa je bila izvedena leta 1991, ko se je Slovenija demokratizirala in osamosvojila. Za študijsko leto 1993/94 je razpis za vpis omogočal tudi vpis določene kvote dijakov. Po sprejemu Zakona o visokem šolstvu v letu 1993 se je začel proces preoblikovanja višje šole v visokošolsko institucijo. Nov, triletni študijski program za pridobitev visoke strokovne izobrazbe Varnost in notranje zadeve je bil potrjen leta 1995. Visoka šola je v študijskem letu 1996/97 začela z izvedbo 3. letnika visokošolskega študija za diplomante višjih šol (Sotlar idr., 2023).

Potem ko je šola leta 2003 postala fakulteta, se je v študijskem letu 2004/05 prvič začel izvajati štiriletni univerzitetni študijski program Varstvoslovje in podiplomski študij v obliki štirih specialističnih programov. Prenovljen je bil tudi triletni visokošolski strokovni program. Leta 2006 se je začel izvajati magistrski, leta 2007 pa še doktorski študijski program. Ko je bil leta 2010 akreditiran še visokošolski strokovni študijski program 1. stopnje Informacijska varnost, je bil zaokrožen nabor ključnih izobraževalnih področij, ki jih razvija FVV UM. Bolonjski študijski programi vseh stopenj so se začeli izvajati v študijskem letu 2007/08 (Modic, 2023).

Fakulteta je v študijskem letu 2024/25 izvajala pet študijskih programov, in sicer:

- visokošolski študijski program 1. stopnje Varnost in policijsko delo (redno in izredno),
- visokošolski študijski program 1. stopnje Informacijska varnost (redno in izredno),
- univerzitetni študijski program 1. stopnje Varstvoslovje (redno),
- študijski program 2. stopnje Varstvoslovje (redno in izredno) in
- študijski program 3. stopnje Varstvoslovje (izredno).

V študijskem letu 2024/25 je bilo v študijske programe vpisanih 983 študentov.

Na študijskih programih FVV UM so kot redni ali izredni vpisani tudi študenti iz tujine. V študijskem letu 2024/25 je bilo tako v študijske programe FVV UM vpisanih 52 tujcev.

Mednarodne mobilnosti študentov in zaposlenih potekajo večinoma v okviru programa Erasmus+ in sporazuma Swiss Mobility, fakulteta pa razvija tudi bilateralno sodelovanje z drugimi sorodnimi institucijami po celem svetu (npr. ZDA, Rusija, Japonska). Tako je v obdobju med študijskima letoma 2006/07 in 2023/24 na izmenjavo v tujino odšlo 217 študentov FVV UM, na fakulteto pa je prišlo 289 študentov iz tujine (Modic, 2023). Tujim študentom na izmenjavi na FVV UM je vsako leto na voljo približno 40 predmetov na 1. in 2. stopnji, ki se posebej zanje izvajajo v angleškem jeziku. Ko gre za mobilnost osebja, v povprečju približno pet profesorjev na leto gostuje na tujih institucijah, približno dvakrat toliko iz tujine pa jih gostuje na fakulteti. Vrhunec tovrstnega sodelovanja predstavljajo tuji profesorji, ki v okviru doktorskega študija prevzemajo vlogo somentorjev doktorskih kandidatov.

3.13 Fakulteta za zdravstvene vede Univerze v Mariboru (FZV UM)

Družina članic Univerze v Mariboru se je po njeni ustanovitvi prvič povečala leta 1993, ko je bila ustanovljena Višja zdravstvena šola v Mariboru kot javni visokošolski zavod v okviru Univerze v Mariboru. V študijskem letu 1993/94 se je vpisala prva generacija študentov zdravstvene nege po višješolskem študijskem programu, ki je trajal pet semestrov. Izobraževanje je poleg predavanj, seminarских vaj in laboratorijskih vaj obsegalo tudi klinične vaje v učnih bazah in strokovni praktikum. Že leta 1995 se je višja šola preoblikovala v Visoko zdravstveno šolo, ki je prvo generacijo rednih študentov visokošolskega strokovnega študijskega programa Zdravstvena nega vpisala v študijskem letu 1996/97. V študijskem letu 1998/99 je šola prvič razpisala tudi izredni študij (Pajnkihar, 2018).

Zaradi zahtev Evropske unije, kjer je poklic medicinske sestre reguliran poklic, je ob pristopanju Slovenije v EU šola že leta 2002 začela z intenzivnim preoblikovanjem visokošolskega strokovnega študijskega programa Zdravstvena nega, ki je bil naslednje leto potrjen kot usklajen z direktivami Evropske skupnosti (EU 77/452 in EU 77/453). Leta 2006 se je visoka šola preoblikovala v Fakulteto za zdravstvene vede in tako postala prva fakulteta v slovenskem prostoru za področje zdravstvene nege in zdravstvenih ved (Pajnkihar idr., 2013).

Izobraževalno dejavnost fakultete je moč opredeliti skozi tri obdobja. V prvem obdobju – v času višje in visoke šole – je bil poudarek na razvoju dodiplomskega rednega in izrednega študija zdravstvene nege. Hkrati so se začeli razvijati

podiplomski specialistični študijski programi s področja patronažne, gerontološke in perioperativne zdravstvene nege, klinične dietetike in informatike v zdravstvu. V drugem obdobju je bil poudarek na razvoju študijskega programa 1. stopnje Zdravstvena nega, ki ga je fakulteta prvič razpisala v študijskem letu 2009/10 in se z vmesnimi posodobitvami izvaja še danes. Za to obdobje je bil značilen tudi razvoj študijskih programov 2. stopnje. Tako se je v študijskem letu 2007/08 začel izvajati študijski program 2. stopnje Zdravstvena nega, leto kasneje pa v sodelovanju s FERI UM in FNM UM študijski program 2. stopnje Bioinformatika. Leta 2009/10 je fakulteta skupaj s FOV UM začela z izvedbo študijskega programa 2. stopnje Management v zdravstvu in socialnem varstvu. V tretjem obdobju je bil poudarek na oblikovanju študijskega programa 3. stopnje Zdravstvena nega ter na razvoju različnih študijskih smeri s področja napredne zdravstvene nege na študijskem programu 2. stopnje Zdravstvena nega. V študijskem letu 2020/21 je fakulteta pričela izvajati prvi študijski program napredne zdravstvene nege v slovenskem prostoru z naslovom Integrirana obravnava kroničnih bolnikov. Kot prva v slovenskem visokošolskem prostoru pa je FZV UM začela izvajati tudi študijski program 3. stopnje Zdravstvena nega (2016/17) (Lorber, 2024).

V zadnjih letih je fakulteta uspešno vzpostavila aktivno mrežo sodelovanja z uglednimi izobraževalnimi, znanstvenoraziskovalnimi in kliničnimi institucijami po vsem svetu. Sodelovanje z mednarodno priznanimi profesorji omogoča vključevanje najnovejših dobrih praks in znanja v obstoječe ter nove študijske programe. Poleg tega fakulteta študentom ponuja dragoceno možnost opravljanja kliničnih vaj tudi v tujih zdravstvenih ustanovah. Študentom nudi široko izbiro mentorjev z mednarodnih univerz, kar povečuje kakovost njihovega izobraževanja. Čeprav fakulteta ne izvaja študijskih programov v tujem jeziku, je na redni in izredni študij vpisanih tudi nekaj študentov iz tujine.

Erasmus+ program izpostavlja pomen osebnega in poklicnega razvoja prek izobraževanja, usposabljanja in praktičnih izkušenj. Število mednarodnih mobilnosti za študente in zaposlene v okviru programa Erasmus+ se na fakulteti vsako leto povečuje, prav tako pa se krepi število bilateralnih sporazumov, raziskovalnih projektov in gostujočih profesorjev. Izkušnje študentov potrjujejo, da Erasmus+ mobilnosti omogočajo osebnostno rast, krepitev samozavesti in samostojnosti, širjenje obzorij, pridobivanje dragocenih veščin in mednarodnih prijateljev. Po drugi strani FZV UM že vrsto let študentom na izmenjavi ponuja enega najširših naborov učnih enot na Univerzi v Mariboru. Študenti lahko izbirajo med učnimi

enotami, ki zajemajo tako teoretična znanja kot praktične veščine, prilagojene sodobnim izzivom zdravstvene nege in skrbi za paciente.

3.14 Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru (FF UM)

Študijski programi, ki se od leta 2007 razvijajo v okviru FF UM, so logično nadaljevanje študijskih programov, ki so obstajali v času nekdanje Pedagoške akademije oz. Pedagoške fakultete. Ponudba študijskih programov je rastla in dolgo časa jo je zaznamovala ne samo pedagoška usmerjenost, ampak tudi stalne vezave študijskih programov, kot je bilo to na primer v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja (slovenščina in nemščina/angleščina/ruščina/srbohrvaščina/madžarščina, angleščina in nemščina, zgodovina in geografija, slovenščina/zgodovina/geografija in družbeno-moralna vzgoja). Kasneje so se te vezave študentom ponudile na način, da so lahko ti kombinirali študijske programe po svojih interesih (Borstner, 2011).

FF UM je v študijskem letu 2008/09 prva v Sloveniji začela izvajati nove bolonjske študijske programe na področju izobraževanja učiteljev, humanistike in dela družboslovja (Jesenšek, 2011). Razpisala je pet enopredmetnih in dvanajst dvopredmetnih študijskih programov 1. stopnje, vzporedno pa je izvajala tudi vse stare univerzitetne štiriletne programe. Enopredmetni študijski program 1. stopnje obsega 180 ECTS, dvopredmetni pa 90 ECTS in ga je treba kombinirati z drugim dvopredmetnim študijskim programom. Enopredmetni študijski programi so bili Slovenski jezik in književnost, Sociologija in interdisciplinarno družboslovje, Psihologija, Germanistika, Zgodovina, dvopredmetni pa Slovenski jezik in književnost, Filozofija, Geografija, Madžarski jezik in književnost, Nemški jezik in književnost, Angleški jezik in književnost, Pedagogika, Sociologija, Zgodovina, Medjezikovne študije – angleščina, Medjezikovne študije – nemščina, Medjezikovne študije – madžarščina. Temu naboru sta se v naslednjih letih pridružila še dva nova dvopredmetna študijska programa: Pedagogika in Umetnostna zgodovina (2009/10).

Tak nabor je fakulteta ohranjala tudi v naslednjih študijskih letih, pri čemer so se imena nekaterih študijskih programov, predvsem na področju prevodoslovja, spremenila (Jesenšek, 2011). S študijskim letom 2011/12 fakulteta ni več izvajala predbolonjskih univerzitetnih študijskih programov, je pa prvič razpisala študijske programe 2. in 3. stopnje. FF UM se je odločila za izobraževanje v obsegu 180 ECTS na prvi stopnji in v obsegu 120 ECTS na drugi stopnji (model 3 + 2), saj to omogoča

transparentnost pri razvijanju kompetenc. Ker so poklici na področju izobraževanja regulirani, fakulteta pedagoške študijske programe izvaja samo na drugi stopnji. Novi študijski programi 2. stopnje so bili:

- enopredmetni nepedagoški: Medkulturna germanistika, Pedagogika, Prevajanje in tolmačenje, Psihologija, Slovenski jezik in književnost, Sociologija, Zgodovina;
- enopredmetni pedagoški: Slovenski jezik in književnost;
- dvopredmetni nepedagoški: Anglistika, Medkulturna germanistika, Filozofija, Slovenski jezik in književnost, Zgodovina;
- dvopredmetni pedagoški: Filozofija, Geografija, Madžarski jezik in književnost, Nemščina kot tuji jezik.

S študijskim letom 2011/12 je fakulteta ponudila tudi študijske programe 3. stopnje (Jesenšek, 2011): Filozofija, Geografija, Germanistične študije, Hungaristične študije, Pedagogika, Slovenistične študije, Sociologija, Vedenjska in kognitivna znanost, Zgodovina. V naslednjih letih je tudi tukaj prišlo do nekaterih sprememb, kot so sprememba težišč v študijskem programu 3. stopnje Vedenjska in kognitivna nevroznanost in posledično sprememba imena (danes program Psihologija), ukinitvev študijskega programa 3. stopnje Hungaristične študije ter s študijskim letom 2023/24 uvedba novega študijskega programa 3. stopnje Anglistične študije.

Relativno veliko število študijskih programov je vodilo v njihovo združevanje – združeni so se začeli izvajati v študijskem letu 2024/25. Pri tem ni prišlo do krnitve razvijanja kompetenc in poklicnih profilov, saj so bile v okviru (združenih) študijskih programov uvedene smeri, ki v bistvu predstavljajo nekdanje študijske programe. Fakulteta je na začetku razpisovala tudi izredni študij na 1. stopnji (razen na enem programu) in 2. stopnji (samo na enem programu), vendar je zaradi premajhnega interesa kandidatov izredni študij postopoma opustila.

Internacionalizacija izobraževalne dejavnosti se je skozi razvoj fakultete odražala na več načinov. Programi s področja jezikoslovja in prevajanja in/ali tolmačenja se že od začetkov pretežno izvajajo v tujem jeziku s sodelovanjem učnega osebja s tujih univerz. Fakulteta je sodelovala tudi v skupnih študijskih programih s tujimi fakultetami. V programe FF UM so vpisani študenti tujci, ali pa na fakulteti sodelujejo preko programov mobilnosti (Erasmus+/CEEPUS), saj ima fakulteta

sklenjenih več kot 250 sporazumov s tujimi visokošolskimi institucijami. V študijskem letu 2023/24 je bilo tako na fakulteti na izmenjavi 159 tujih študentov. Pomembne so tudi CEEPUS mreže, skupaj trenutno 9, v sodelovanju s 16 državami srednje in jugovzhodne Evrope, v okviru katerih poteka izvedba poletnih šol (npr. na področju geografije, prevodoslovja, slovenistike in anglistike).

3.15 Medicinska fakulteta Univerze v Mariboru (MF UM)

Leta 2003 je v okviru Univerze v Mariboru nastala tudi Medicinska fakulteta (Krajnc, 2003). Prva generacija študentov se je v univerzitetni študijski program Splošna medicina vpisala v študijskem letu 2004/05 (Hojs, 2004). Za ustanovitev je bilo potrebno predhodno dobro klinično delo, raziskovanje in pedagoško delo številnih zdravnikov Splošne bolnišnice Maribor, kasneje Učne bolnišnice. Program je bil pripravljen po vzoru evropskih medicinskih fakultet, trajal je 6 let, ovrednoten je bil s 360 ECTS točkami in se je izvajal samo kot redni študij (Hojs, 2004). Značilnost študijskega programa je prepletenost predmetov znotraj posameznih letnikov (horizontalno) in med letniki (vertikalno). Vlogo povezovalca imajo predvsem moduli problemskega učenja (angl. *Problem-Based Learning*). Ti na osnovi problemov v obliki spirale pokrivajo vsa področja medicine od poznavanja temeljev teorije in prakse, usposabljanja v kliničnem okolju in postopnega doseganja samostojnosti, ki študente vodi v samostojno poklicno pot zdravnika (Genzel-Boroviczény idr., 2005). V študijskem letu 2004/05 je bilo v 1. letnik vpisanih 89 študentov, v zadnjih letih pa se je vpis glede na potrebe po zdravnikih povečal.

MF UM je prve diplomante dobila v študijskem letu 2009/10, istega leta pa je na osnovi prenovljenega univerzitetnega študijskega programa nastal enovit magistrski študijski program 2. stopnje Splošna medicina (Pečovnik-Balon idr., 2014). Cilji programa so ostali isti, prenova pa je bila med drugim priložnost za nekatere vsebinske spremembe na podlagi izkušenj pri izvajanju univerzitetnega programa. Študij traja 6 let, praktično delo pa je vključeno v 6. letnik. Leta 2014 je bila opravljena zunanja evalvacija študijskega programa tudi s strani Nacionalne Agencije RS za kakovost v visokem šolstvu, vsako leto pa je študijski program potrjen tudi samoevalvaciji. Fakulteta je ustanovila tudi Center za izobraževanje v medicini s ciljem izboljševanja kvalitete izobraževanja bodočih zdravnikov.

Na osnovi ugotovitev stalne evalvacije je bil leta 2017 enovit magistrski študijski program 2. stopnje Splošna medicina prenovljen. Uvedene so bile nekatere učne enote (Zgodnje vzpostavljanje odnosa s pacientom, Osnove medicinske tehnologije, Z dokazi podprta medicina, Klinična prehrana itd.), vsebina učnih enot, ki so bile ukinjene (Medicina v izrednih razmerah, Maksilofacialna kirurgija itd.), pa je bila v večji ali manjši meri vključena v druge učne enote. V 6. letniku je bil uveden nov praktikum Ginekologija in porodništvo – delo ob bolniku in nov prosto izbirni predmet, pri katerem si študenti izberejo delo pod mentorstvom na poljubni medicinski ustanovi/oddelku in tako bolje spoznajo področje medicine, ki jih zanima glede na bodočo profesionalno kariero.

Zaradi zaznanih potreb po zdravnikih dentalne medicine, ogromnega preseganja prijav za študij dentalne medicine na Medicinski fakulteti Univerze v Ljubljani in izkušenj z nekdanjo Višjo stomatološko šolo v Mariboru, ki je delovala do leta 1970, je MF UM pristopila k pripravi enovitega magistrskega študijskega programa 2. stopnje Dentalne medicine (Krajnc in Pivec, 2022). Tudi ta študij traja 6 let oz. 12 semestrov in je ovrednoten s 360 ECTS. Predklinične in medicinske učne enote izvajajo visokošolski učitelji MF UM, za izvajanje strokovnih kliničnih predmetov pa se je fakulteta naslonila na visokošolske učitelje Medicinske fakultete Univerze na Reki (Hrvaška). Izvajanje študija se je začelo v študijskem letu 2021/22 z 20 študenti, leto kasneje pa je bilo vpisanih že 30 študentov v generaciji. V študijskem letu 2025/26 se bo prvič začel izvajati še en enoviti magistrski študijski program 2. stopnje – Farmacija (Krajnc in Pivec, 2022). Gre za interdisciplinarni študijski program, ki ga bosta izvajali MF UM in FKKT UM. MF UM izvaja tudi študijski program 3. stopnje Biomedicinska tehnologija.

MF UM ob ustanovitvi ni imela svoje zgradbe, zato je pedagoški proces potekal na več lokacijah. V študijskem letu 2013/14 je MF UM začela delovati v novi zgradbi, ki je omogočila vpeljavo številnih novosti, predvsem tehničnih, v študijski proces. Na številnih področjih je bilo takrat uvedeno tudi učenje na simulatorjih v novem simulacijskem centru.

Študenti so že po nekaj letih od ustanovitve fakultete del svojih rednih študijskih obveznosti opravljali v tujini na partnerskih fakultetah/univerzah. Najpogosteje je to potekalo v okviru Erasmus+ programa. Zelo pogosto v tujini opravijo tudi praktično usposabljanje.

3.16 Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru (PEF UM)

Pedagoška akademija in od leta 1986 dalje Pedagoška fakulteta predstavlja zibelko pedagoških, humanističnih, družboslovnih in naravoslovnih študijskih programov, saj so iz nje izšle kar tri fakultete. V nadaljevanju je predstavljen razvoj njenih študijskih programov s področja likovne umetnosti, glasbe, športnega treniranja, razrednega pouka, predšolske vzgoje in temeljnih pedagoških predmetov, za kar so vzpostavljeni tudi ustrezni oddelki.

Višješolski program Likovni pouk in likovna vzgoja je obstajal do študijskega leta 1986/87. Naslednje leto je stekel program Likovna pedagogika, ki se je izvajal do študijskega leta 1995/96. Preoblikoval se je v univerzitetni študijski program Likovna pedagogika, ki se je izvajal v letih od 1996/97 do 2008/09, ko je bil preoblikovan po načelih bolonjske reforme, vendar je ohranil naziv in dolžino trajanja (8 semestrov). Prva generacija se je vanj vpisala v študijskem letu 2009/10. Od študijskega leta 2013/14 se izvaja tudi študijski program 2. stopnje Likovna pedagogika (Balažič, 2011)

Do študijskega leta 1986/87 sta bila na področju poučevanja glasbene pedagogike organizirana višješolska programa Glasbeni pouk in Glasbena vzgoja, ki sta trajala dve leti. Od študijskega leta 1987/88 pa do študijskega leta 1995/96 je bil v veljavi štiriletni visokošolski študijski program Glasbena pedagogika. S študijskim letom 1996/97 ga je nadomestil univerzitetni študijski program Glasbena pedagogika. Slednji je veljal do študijskega leta 2009/10, ko se je po bolonjski reformi vpisala prva generacija študentov aktualnega enopredmetnega študijskega programa Glasbena pedagogika (Weiss, 2011). Od študijskega leta 2013/14 so se lahko diplomanti vpisali na študijski program 2. stopnje Glasbena pedagogika.

Program športnega treniranja ima korenine v predhodnih študijskih programih s področja telesne vzgoje iz šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko je bil usklajen tudi s programom Visoke šole za telesno kulturo v Ljubljani. Zaradi velikega pomanjkanja ustreznih izobraženih trenerjev na območju severovzhodne Slovenije je bil v študijskem letu 2005/06 vzpostavljen visokošolski strokovni študijski program Trener izbrane športne panoge. Od leta 2009 pa v obliki izrednega študija deluje visokošolski strokovni študijski program 1. stopnje Športno treniranje, v okviru katerega se srečujejo mnogi vrhunski trenerji in vrhunski

športniki. (Puhelj, 2011). Fakulteta si prizadeva tudi za pričetek izvajanja študijskega programa 2. stopnje Športna vzgoja.

Tudi študij razrednega pouka ima dolgo tradicijo. Najprej v obliki višješolskega programa, s študijskim letom 1987/88 pa se je začel izvajati visokošolski program Razredni pouk (do 1995/96). Kasneje se je preoblikoval v univerzitetni enopredmetni dodiplomski študijski program Razredni pouk v trajanju 4 let z enoletnim absolventskim stažem. V takšni obliki je bil razpisan v letih od 1996/97 do 2008/09. Po bolonjski prenovi je bil oblikovan mednarodno primerljiv univerzitetni študijski program 1. stopnje Razredni pouk, ki se razpisuje od študijskega leta 2009/10 (Črčinovič Rozman, 2011). Študenti lahko svoje kompetence nadgradijo na enoletnem študijskem programu 2. stopnje Razredni pouk, ki je bil prvič razpisan v študijskem letu 2013/14. Oba študijska programa bosta postopoma nadomeščena z novim enovitim magistrskim programom 2. stopnje Razredni pouk, ki se bo pričel izvajati s študijskim letom 2025/26 (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, 2022).

Višješolski študijski program Vzgojitelj predšolskih otrok je bil prvič razpisan v študijskem letu 1984/85. Z letom 1995/96 se je nadaljeval kot triletni visokošolski strokovni program Predšolska vzgoja. V študijskem letu 2009/10 se začne izvajati bolonjski visokošolski študijski program 1. stopnje Predšolska vzgoja, ki v študijskem letu 2011/12 dobi nadgradnjo v študijskem programu 2. stopnje Zgodnje učenje in poučevanje (Lepičnik Vodopivec, 2011). S študijskim letom 2016/2017 se program preoblikuje in preimenuje v študijski program 2. stopnje Predšolska vzgoja.

V okviru Oddelka za temeljne pedagoške predmete sta bila razvita študijski program 2. stopnje Inkluzija v vzgoji in izobraževanju in študijski program 3. stopnje Vodenje v vzgoji in izobraževanju. Medtem ko se prvi izvaja kot izredni študij, je bil drugi leta 2024 ukinjen. Na fakulteti obstaja študijski program 3. stopnje Edukacijske vede, ki se izvaja od leta 2009/10 in traja 3 leta.

PEF UM ima za mobilnost študentov in zaposlenih sklenjene Erasmus+ sporazume z okoli 100 tujimi institucijami. Dohodni študenti lahko izbirajo med 100 do 120 učnimi enotami letno, običajno pa se jih zanje izvede dobra polovica. V zadnjih 24 letih je fakulteta realizirala 274 odhodnih mobilnosti študentov, 634 dohodnih mobilnosti študentov, 503 odhodne mobilnosti zaposlenih in 243 dohodnih mobilnosti zaposlenih. V zadnjih treh letih je fakulteta v sodelovanju z belgijsko

partnersko institucijo izvajala programe COIL (Collaborative Online International Learning), v katerih je sodelovalo več kot 150 študentov obeh institucij, od tega več kot 70 študentov PEF UM. Študenti tudi vedno pogosteje sodelujejo v kombiniranih intenzivnih programih, ki združujejo različne oblike učenja in sodelovanja z mednarodnimi partnerji (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, 2022).

3.17 Pravna fakulteta Univerze v Mariboru (PF UM)

Leta 1990 je iz nekdanje višje šole nastala Visoka pravna šola. Študij v okviru štiriletnega visokošolskega študijskega programa se je začel v študijskem letu 1991/92, študenti višješolskega programa pa so študij lahko dokončali do leta 1996. Nov študijski program, ki je bil usmerjen predvsem v študij gospodarskega prava, je diplomiranim pravnikom omogočil pristop k opravljanju pravosodnega izpita. Že leta 1993 je bila visoka šola preoblikovana v Pravno fakulteto. Študijski program visoke pravne šole se sicer ni bistveno spremenil, le v 4. letniku je bila študentom dana možnost izbire med področji civilnega, javnega, kazenskega, korporacijskega in poslovno-gospodarskega prava. V naslednjem desetletju je nastalo kar 5 magistrskih študijskih programov, in sicer s področja gospodarskega prava (1993/94), mednarodnega prava (1996/97), davčnega prava (1997/98), delovnega prava in prava socialne varnosti (2000/01) ter gospodarskega prava EU (2002/03) (Ivanjko idr., 2010). Prvi doktorat znanosti na PF UM je bil podeljen leta 1995.

Z bolonjskimi študijskimi programi je študij prava doživel reformo. V študijskem letu 2009/10 so se pričeli izvajati naslednji študijski programi: univerzitetni študijski program 1. stopnje Pravo, študijski program 2. stopnje Pravo in študijski program 3. stopnje Pravo. Fakulteta je nekaj let razpisovala tudi študijska programa 2. stopnje Poslovno gospodarsko pravo ter Delovno pravo in kadri. Ob tem je PF UM leta 2012 kot prva v Sloveniji akreditirala študijska programa za izpopolnjevanje Specializacija znanj iz davčnega prava ter Specializacija znanj iz korporacijskega prava. Istega leta je fakulteta akreditirala tudi študijski program 2. stopnje Evropske pravne študije. Program, ki je bil prenovljen v letu 2019, je edini tovrstni v Sloveniji in je akreditiran za izvajanje v slovenskem in angleškem jeziku. Prenovljeni študijski program je mednarodno primerljiv, gre za klasičen študijski program s področja prava EU, ki obsega tako tradicionalne vsebine (evropsko ustavno pravo, notranji trg, sodno varstvo v EU) kot tudi aktualne vsebine (evropsko energetska pravo, pravosodno sodelovanje v EU, digitalizacija in kibernetika kriminaliteta).

Današnje stanje izobraževalnih programov na PF UM v veliki meri odraža spremembe, ki so nastale z bolonjsko reformo (sistem 3 + 2). Trenutno se na PF UM izvajajo naslednji študijski programi:

- univerzitetni študijski program 1. stopnje Pravo,
- študijski program 2. stopnje Pravo (diplomant tega programa lahko pristopi k potrebni praksi in nato k pravniškemu državnemu izpitu, če je pred tem končal prvostopenjski študijski program prava v obsegu 180 ECTS),
- študijski program 2. stopnje Evropske pravne študije,
- študijski program 3. stopnje Pravo (Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, 2021).

V zadnjih letih so bili razviti še nekateri študijski programi. Akreditiran je bil nov študijski program 3. stopnje Evropsko in primerjalno pravo, ki se izvaja v sodelovanju s Pravno fakulteto Univerze na Reki (Hrvaška). Prav tako je fakulteta podpisala sporazum o dvojni diplomii z Wayne State University Law School iz Detroita (ZDA), h kateri lahko pristopijo študenti prvega letnika študijskega programa 2. stopnje Pravo. V postopku priprave (na akreditacijo) je tudi petletni enoviti magistrski študijski program 2. stopnje Pravo.

PF UM je redno aktivna tudi na področju študijskih izmenjav Erasmus+, saj vsako leto gosti študente s partnerskih fakultet iz različnih držav in obratno. V ta namen ima sklenjenih približno 60 Erasmus+ sporazumov, gostujočim študentom pa (med drugim) ponuja tudi bogat nabor učnih enot s tematiko EU.² Poleg tega ima fakulteta sklenjene sporazume tudi s pravnimi fakultetami v Rusiji, Uzbekistanu, ZDA in Armeniji.

² Na primer *English Legal Terminology, Legal System and Institutions, Private International Law, Family and Succession Law, Public International Law, International Trade Law, Philosophy and Theory of Law, European Company Law – Freedom of Establishment, EU Constitutional and Administrative Law, European Judicial Protection, Legal Principles and Economic Policy of the EU Internal Market, Citizenship and Protection of Fundamental Rights in the EU, EU Foreign Policy, Arbitration Law and Alternative Dispute Resolution, European Labour Law, EU Competition Law, Cross-border Cooperation in Civil Matters.*

4 Namesto zaključka – izobraževalna dejavnost Univerze v Mariboru v številkah

Po predstavitvi izobraževalne dejavnosti, s poudarkom na razvoju študijskih programov v obdobju pred ustanovitvijo in še posebej po ustanovitvi Univerze v Mariboru, ob koncu poglavja podajmo še nekaj številčnih podatkov, ki dopolnjujejo in zaokrožujejo ubesedeno tako na ravni članic kot na ravni univerze.

Januarja 2025 je bilo na Univerzi v Mariboru (po združitvi študijskih programov FNM UM in FF UM) akreditiranih 178 študijskih programov, in sicer:

- 9 študijskih programov za izpopolnjevanje,
- 29 visokošolskih strokovnih študijskih programov 1. stopnje,
- 44 univerzitetnih študijskih programov 1. stopnje,
- 54 študijskih programov 2. stopnje,
- 5 enovitih magistrskih študijskih programov 2. stopnje,
- 37 študijskih programov 3. stopnje.

Poimenski seznam študijskih programov po vrsti in članici je predstavljen v tabeli 1.

Tabela 1: Seznam študijskih programov na Univerzi v Mariboru, januar 2025

Vrsta štud. programa	Članica UM	Ime študijskega programa
IZPOP.	FNM	Program za poučevanje predmeta naravoslovje v 6. in 7. razredu osnovne šole
		Študijski program za izpopolnjevanje iz organizacije informacijskih dejavnosti v vzgoji in izobraževanju
	FZV	Zdravstvena nega v psihiatriji
	FF	Pedagoško-andragoško izobraževanje
	PEF	Pedagoško-andragoško izobraževanje
	PEF, FF	Študijski program za izpopolnjevanje iz zgodnjega učenja angleščine oziroma nemščine
		Gospodinjstvo
VS	PF	Specializacija znanj iz davčnega prava
		Specializacija znanj iz korporacijskega prava
	EPF	Poslovna ekonomija
	FERI	Elektrotehnika
		Informatika in tehnologije komuniciranja
		Računalništvo in informacijske tehnologije
	FE	Energetika
	FGPA	Prometno inženirstvo
		Gradbeništvo

Vrsta štud. programa	Članica UM	Ime študijskega programa
	FKKT	Kemijska tehnologija
	FKBV	Živinoreja
		Ekološko kmetijstvo
		Agromomija – okrasne rastline, zelenjava in poljščine
		Biosistemsko inženirstvo
		Vinogradništvo, vinarstvo in sadjarstvo
		Agrarna ekonomika in razvoj podeželja
	FL	Gospodarska in tehniška logistika
	FOV	Organizacija in management informacijskih sistemov
		Inženiring poslovnih sistemov
		Organizacija in management kadrovskih in izobraževalnih sistemov
		Management v športu
		Krizni management
	FS	Strojništvo
		Tehnologije tekstilnega oblikovanja
	FT	Sodobne turistične prakse
	FVV	Varnost in policijsko delo
		Informacijska varnost
	FZV	Zdravstvena nega
	Interd. (FERI in FS)	Mehatronika
	PEF	Predšolska vzgoja
		Športno treniranje
UN	EPF	Ekonomske in poslovne vede
	FERI	Medijske komunikacije
		Elektrotehnika
		Računalništvo in informacijske tehnologije
		Telekomunikacije
		Informatika in podatkovne tehnologije
	FE	Energetika
	FGPA	Prometno inženirstvo
		Gradbeništvo
		Arhitektura
	FKKT	Kemijsko inženirstvo
		Kemija
	FKBV	Agrikultura in okolje
	FL	Logistika sistemov
	FNM	Fizika
		Biologija
		Matematika
		Ekologija z naravovarstvom
	FOV	Organizacija in management kadrovskih in izobraževalnih sistemov
		Organizacija in management informacijskih sistemov
		Inženiring poslovnih sistemov
	FS	Oblikovanje in tekstilni materiali
		Strojništvo
		Okoljsko inženirstvo

Vrsta štud. programa	Članica UM	Ime študijskega programa
	FT	Turizem: sodelovanje in razvoj
	FVV	Varstvoslovje
	FF	Angleški jezik in književnost (dvopredmetni)
		Geografija (dvopredmetni)
		Pedagogika (dvopredmetni)
		Psihologija (enopredmetni)
		Umetnostna zgodovina (dvopredmetni)
		Filozofija (dvopredmetni)
		Madžarski jezik s književnostjo
		Sociologija
		Zgodovina
		Slovenski jezik in književnost
		Prevajalske študije
		Germanistika
	Interd. (EPF, FGPA in FS)	Gospodarsko inženirstvo
	Interd. (FERI in FS)	Mehatronika
MAG	PEF	Likovna pedagogika
		Glasbena pedagogika
		Razredni pouk
	PF	Pravo
	EPF	Ekonomске in poslovne vede
	FERI	Računalništvo in informacijske tehnologije
		Medijske komunikacije
		Elektrotehnika
		Telekomunikacije
		Informatika in podatkovne tehnologije
	FE	Energetika
	FGPA	Gradbeništvo
		Prometno inženirstvo
		Arhitektura
	FKKT	Kemija
		Kemijsko inženirstvo
	FKBV	Kmetijstvo
		Agrarna ekonomika
		Varnost hrane v prehrambeni verigi
	FL	Logistika sistemov
	FNM	Fizika
		Matematika
		Biologija in ekologija z naravovarstvom
		Izobraževalna tehnika
		Izobraževalna matematika
	FOV	Organizacija in management informacijskih sistemov
		Organizacija in management kadrovskih in izobraževalnih sistemov
		Inženiring poslovnih sistemov
	FS	Strojništvo
		Inženirsko oblikovanje izdelkov

Vrsta štud. programa	Članica UM	Ime študijskega programa
		Oblikovanje in tekstilni materiali
		Okoljsko inženirstvo
	FT	Turistične destinacije in doživetja
	FVV	Varstvoslovje
	FZV	Zdravstvena nega
	FF	Psihologija
		Prevajanje in tolmačenje
		Umetnostna zgodovina (dvpredmetni)
		Slovenski jezik in književnost
		Anglistika
		Geografija
		Filozofija
		Madžarski jezik s književnostjo
		Sociologija
		Zgodovina
		Medkulturna germanistika
		Pedagogika
	Interd. (EPF, FGPA in FS)	Gospodarsko inženirstvo
	Interd. (FERI in FS)	Mehatronika
	Interd. (FERI in FZV)	Bioinformatika
	Interd. (FZV in FOV)	Management v zdravstvu in socialnem varstvu
	PEF	Predšolska vzgoja
		Likovna pedagogika
		Inkluzija v vzgoji in izobraževanju
		Glasbena pedagogika
		Razredni pouk
	PF	Pravo
		Evropske pravne študije
EMAG	FNM	Predmetni učitelj
	Interd. (MF in FKKT)	Farmacija
	MF	Splošna medicina
		Dentalna medicina
DOK	PEF	Razredni pouk
	EPF	Ekonomске in poslovne vede
	FERI	Elektrotehnika
		Računalništvo in informatika
		Medijske komunikacije
	FE	Energetika
	FGPA	Gradbeništvo
		Prometno inženirstvo
	FKKT	Kemija in kemijsko inženirstvo
	FKBV	Kmetijstvo
		Agrarna ekonomika
	FL	Logistika sistemov

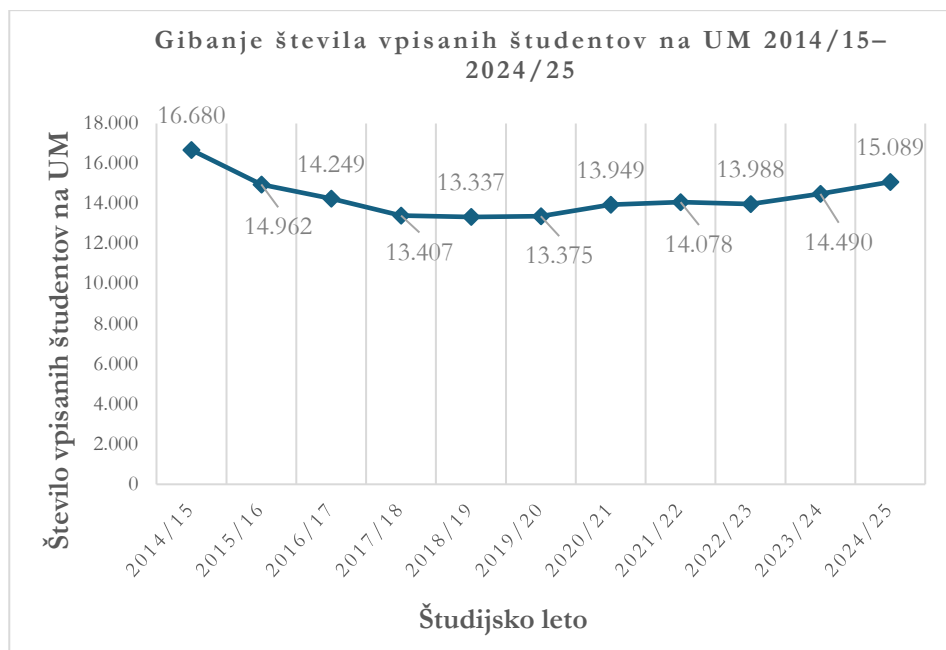
Vrsta štud. programa	Članica UM	Ime študijskega programa
	FNM	Matematika
		Tehnika - področje izobraževanja
		Ekološke znanosti
		Fizika
	FOV	Organizacija in management informacijskih sistemov
		Organizacija in management kadrovskih in izobraževalnih sistemov
		Organizacija in management poslovnih in delovnih sistemov
	FS	Doktorska šola Fakultete za strojništvo
	FT	Sodobne turistične študije
	FVV	Varstvoslovje
	FZV	Zdravstvena nega
	FF	Psihologija
		Slovenistične študije
		Germanistične študije
		Zgodovina
		Sociologija
		Filozofija
		Geografija
		Pedagogika
		Umetnostna zgodovina
		Anglistične študije
	Interd. (EPF, FGPA in FS)	Gospodarsko inženirstvo
	MF	Biomedicinska tehnologija
	PEF	Edukacijske vede
	PF	Pravo
		Evropsko in primerjalno pravo

Legenda: IZPOP. – študijski programi za izpopolnjevanje, VS – visokošolski strokovni študijski programi 1. stopnje, UN – univerzitetni študijski programi 1. stopnje, MAG – študijski programi 2. stopnje (magistrski študijski programi), EMAG – enoviti magistrski študijski programi 2. stopnje, DOK – študijski programi 3. stopnje (doktorski študijski programi); Interd. – interdisciplinarni študijski programi, ki so nastali in se izvajajo v sodelovanju dveh ali več članic univerze.

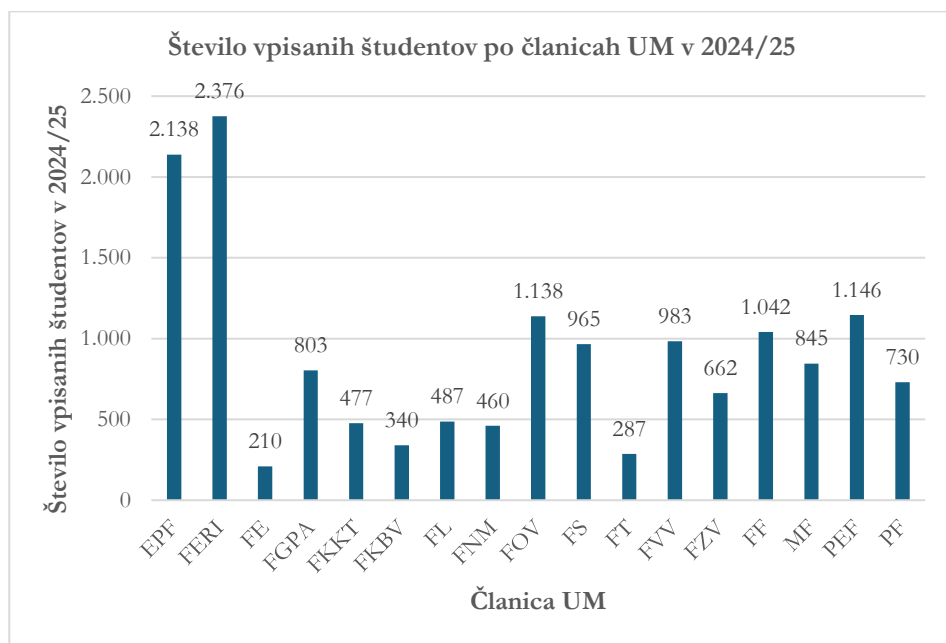
V zadnjih 11 letih je bilo v vseh letnikih študijskih programov Univerze v Mariboru okrog 157.600 vpisanih študentov ali v povprečju okrog 14.300 na leto (tabela 2, graf 1). Za opazovano obdobje je značilno, da so vse, tudi najmlajše fakultete, študente vpisale najmanj v vse letnike študija na 1. stopnji študija. Fakultete z največjim številom vpisanih študentov v tem obdobju so bile FERI UM, EPF UM in FF UM.

Tabela 2: Število vpisanih študentov po članicah Univerze v Mariboru za obdobje 2014/15–2024/25

Članica/Štud. leto	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	Skupaj
EPF	2.183	1.891	1.826	1.644	1.637	1.623	1.676	1.724	1.736	1.858	2.138	19.936
FERI	2.136	1.998	1.884	1.903	1.957	2.140	2.137	2.252	2.245	2.300	2.376	23.328
FE	270	195	171	137	176	208	216	208	193	195	210	2.179
FGPA	873	699	641	569	545	581	661	646	685	755	803	7.458
FKKT	469	443	458	436	444	474	464	468	440	459	477	5.032
FKBV	630	543	480	416	389	366	363	351	312	335	340	4.525
FL	632	480	403	341	349	366	434	430	455	509	487	4.886
FNM	615	572	552	510	493	491	486	456	451	439	460	5.523
FOV	865	675	570	680	784	792	944	943	993	1,036	1,138	9.420
FS	1.174	1.118	1.064	1.077	1.075	971	1.068	1.049	961	985	965	11.507
FT	223	247	273	248	247	249	284	284	378	309	287	3.029
FVV	1.235	1.116	1.058	965	988	954	955	979	976	977	983	11.186
FZV	743	690	620	650	627	690	675	735	643	691	662	7.426
FF	1.787	1.495	1.355	1.211	1.135	1.062	1.058	1.042	980	1.010	1.042	13.174
MF	684	640	658	656	661	649	682	708	754	809	845	7.746
PEF	1.443	1.433	1.391	1.357	1.285	1.250	1.247	1.191	1.138	1.127	1.146	14.008
PF	719	728	845	607	546	510	599	613	648	696	730	7.241
Skupaj	16.680	14.962	14.249	13.407	13.337	13.375	13.949	14.078	13.988	14.490	15.089	157.604

Graf 1: Gibanje števila vpisanih študentov na UM 2014/15–2024/25

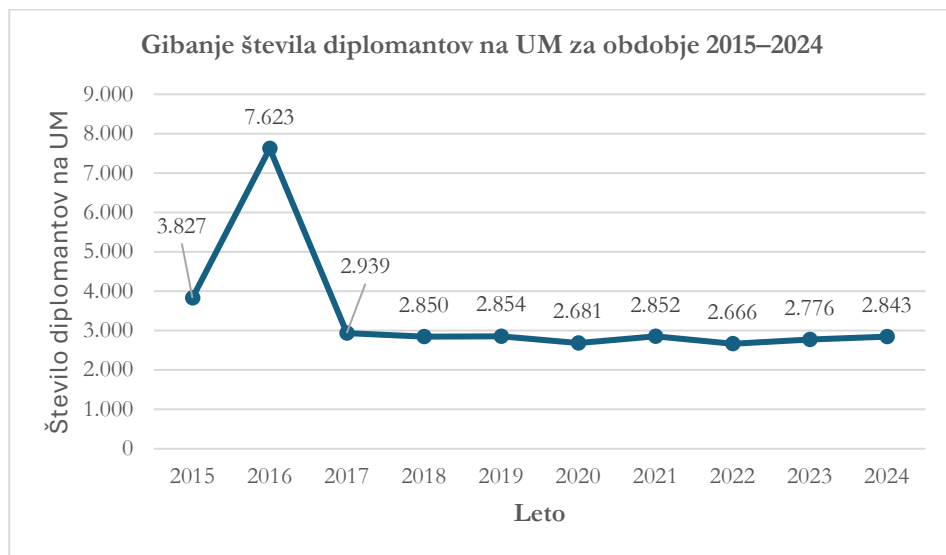

Graf 2: Število vpisanih študentov po članicah Univerze v Mariboru v študijskem letu 2024/25

Tudi v zadnjem študijskem letu (2024/25) največji vpis beležita FERI UM in EPF UM, ki imata preko 2.000 vpisanih študentov, sledijo pa PEF UM, FOV UM in FF UM s 1.000 vpisanimi študenti. Med članicami sicer obstajajo precejšnje razlike glede števila študentov, tako ima največja fakulteta približno desetkrat več vpisanih študentov kot najmanjša fakulteta (graf 2).

V obdobju zadnjih desetih let, tj. od leta 2015, ko je tudi najmlajša članica dobila prve diplomante, do leta 2024, je na Univerzi v Mariboru na vseh treh stopnjah študij zaključilo dobrih 39.000 diplomantov (tabela 3).

Leta 2015 je na Univerzi v Mariboru študij zaključilo nekaj nad 3.800 diplomantov. Število se je v letu 2016 skorajda podvojilo, in sicer na preko 7.600, na kar je vplivalo dejstvo, da je bilo to zadnje leto, ko je bilo skladno z Zakonom o visokošolskem študiju še mogoče zaključiti stare predbolonjske študijske programe. Za zaključek teh se je odločilo tudi veliko število študentov, ki so začasno prekinili študij, nato pa opravili manjkajoče obveznosti in diplomirali. Že naslednje leto (2017) je število padlo na dobrih 2.900 diplomantov, od takrat dalje pa ni zaznati večjih odstopanj – na letni ravni znaša razlika 100–200 diplomantov (graf 3).

Graf 3: Gibanje števila diplomantov na Univerzi v Mariboru za obdobje 2015–2024

Tabela 3: Število diplomantov po članicah Univerze v Mariboru za obdobje 2015–2024

Članica UM / leto	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Skupaj
EPF	444	1149	357	339	333	306	339	260	303	325	4.155
FERI	451	798	359	327	397	356	381	398	418	451	4.336
FE	40	45	38	32	26	23	22	26	46	53	351
FGPA	209	424	138	146	123	110	115	117	124	100	1.606
FKKT	107	181	88	96	96	103	89	113	109	109	1.091
FKBV	88	160	82	95	100	74	67	92	54	45	857
FL	125	132	100	79	78	47	53	57	78	70	819
FNM	148	261	126	149	108	102	94	97	90	93	1.268
FOV	279	1066	130	132	126	151	151	161	172	185	2.553
FS	234	493	227	214	258	246	233	233	249	213	2.600
FT	11	18	19	37	28	35	37	25	23	33	266
FVV	244	357	203	164	208	194	220	168	195	185	2.138
FZV	182	274	152	138	179	163	181	166	152	181	1.768
FF	520	907	308	298	253	220	260	252	207	255	3.480
MF	105	98	121	98	109	83	117	80	81	105	997
PEF	410	598	344	326	299	347	354	285	320	302	3.585
PF	230	662	147	180	133	121	139	137	155	138	2.042
Skupaj	3.827	7.623	2.939	2.850	2.854	2.681	2.852	2.667	2.776	2.843	33.912

In čisto za konec – če bi morali v nekaj povedih zaokrožiti glavne značilnosti izobraževalne dejavnosti na Univerzi v Mariboru, bi lahko rekli, da jo predstavljajo obsežen in raznolik nabor študijskih programov s področja tehnike, naravoslovja, kmetijstva, medicine, družboslovja in humanistike, ki se stalno posodablja in prilagajajo potrebam družbe, interdisciplinarnost, internacionalizacija in konstantno število vpisanih študentov ter diplomantov. V petdesetih letih obstoja je tako Univerza v Mariboru že zdavnaj prerasla potrebe lokalnega oz. regionalnega okolja in postala pomembna vseslovenska visokošolska izobraževalna institucija, ki samozavestno nastopa v globalnem akademskem prostoru.

Viri in literatura

- Balažič, J. (2011). Oddelek za likovno umetnost. V D. Haramija (ur.). (2011). *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.) (str. 90–101). Založba PEF, Pedagoška fakulteta.
- Bastič, M. (ur.). (2009). *50 let univerzitetnega študija ekonomije in poslovnih ved v Mariboru*. Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Borstner, B. (2011). Spomini nekega sanjača. V D. Haramija (ur.), *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.) (str. 70–80). Založba PEF, Pedagoška fakulteta.
- Bračič, V. (2011). Organizacija in samoupravna podoba Pedagoške akademije od njene ustanovitve do 1986. V D. Haramija (ur.), *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.) (str. 12–31). Založba PEF, Pedagoška fakulteta.
- Črčinovič Rozman, J. (2011). Oddelek za razredni pouk. V D. Haramija (ur.), *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.) (str. 102–124). Založba PEF, Pedagoška fakulteta.
- Ferčal, R., in Kramberger, B. (ur.). (2015). *Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede: 55 let znanja in tradicije*. Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede.
- Genzel-Boroviczény, O., Christ, F., Siebeck, M., Krajnc, I., Hojs, R., in Drinovec, J. (2005). Pogovor o tečaju problemsko zasnovanega pouka (PBL) na Medicinski fakulteti v Mariboru. *Zdravniški vestnik*, 74(12), 821–823.
- Glavič, P. (2024). Zgodovina visokošolskega kemijskega izobraževanja v Mariboru. *Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike*, 18, 207–227.
- Haramija, D. (ur.). (2011). *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.). Založba PEF, Pedagoška fakulteta. https://pef.um.si/wp-content/uploads/2020/07/Zbornik_50let_PEF.pdf
- Hauptman, L., in Oplotnik, Ž. J. (ur.). (2019). *60 let študija ekonomskih in poslovnih ved*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/978-961-286-311-1>
- Hojs, R. (2004). Začetek pouka na Medicinski fakulteti Univerze v Mariboru. *Zdravniški vestnik*, 73(11), 801–802. <https://vestnik.szd.si/index.php/ZdravVest/article/view/2371>
- Ivanjko, Š., Ramšak, F., Holcman, B., Mandaš, D., in Knez, R. (ur.). (2010). *50 let študija prava v Mariboru*. Pravna fakulteta.
- Jesenšek, M. (2011). Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru. V D. Haramija (ur.), *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.) (str. 180–196). Založba PEF, Pedagoška fakulteta.
- Krajnc, I. (2003). *Vloga za pridobitev mnenja Sveta za visoko šolstvo o študijskem programu »Splošna medicina« Medicinske fakultete Univerze v Mariboru*. Univerza v Mariboru, Medicinska fakulteta.

- Krajnc I., in Pivec, G. (ur.). (2022). *Medicinska fakulteta Univerze v Mariboru: monografija o ustanovitvi*. Univerzitetna založba.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2011). Oddelek za predšolsko vzgojo. V D. Haramija (ur.), *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.) (str. 132–142). Založba PEF, Pedagoška fakulteta
- Lorber, M. (ur.). (2024). *Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede. Informacije o študiju 2024/2025*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede.
- Modic, M. (2023). Pregled programov izobraževanja na področju varstvoslovja na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. V G. Meško (ur.), *Znanstveno raziskovanje in pedagoška dejavnost Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru (1973–2023)* (str. 43–75). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Nemec, J. (2010). *Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede: 50 let znanja in tradicije*. Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede.
- Nemec, J., in Turk, J. (ur.). (2005). *Fakulteta za kmetijstvo: 45 let*. Fakulteta za kmetijstvo.
- Pajnikihar, M. (ur.). (2018). *Univerza v Mariboru Fakulteta za zdravstvene vede – 25 let odličnosti*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede.
- Pajnikihar, M., Šostar Turk, S., in Lahe, M. (ur.). (2013). *20 let Fakultete za zdravstvene vede Univerze v Mariboru*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede.
- Pavlakovič, B. (ur.). (2017). *Fakulteta za turizem: visokošolski strokovni, univerzitetni in magistrski študijski program Turizem*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem.
- Pečovnik-Balon, B., Borko, E., Brumec, V., Brumen, T., Čizmarevič, B., Flis, V., Hojs, R., Golob, M., Jejič, K., Krajnc, I., Moge, R., Pahor, D., Pivec, G., Rebolj, D., Rozman, I., Skok, P., Sterger, A., Stožer, A., Toplak, L., in Žibrat, E. (2014). Pedagoški profil Medicinske fakultete Univerze v Mariboru. V I. Krajnc, M. Čordašević, A. Crnjac, B. Čizmarevič, R. Hojs in B. Pečovnik-Balon (ur.), *Deset let Medicinske fakultete Univerze v Mariboru: nastanek in delovanje Medicinske fakultete Univerze v Mariboru – stičišče skozi čas prebojenih poti na področju izobraževanja v medicini v Mariboru* (str. 81–84). Medicinska fakulteta.
- Podlogar, P., in Zupan, A. (ur.). (2009). *Zbornik 50 generacij Fakultete za organizacijske vede Univerze v Mariboru*. Založba Moderna organizacija Fakultete za organizacijske vede Univerze v Mariboru.
- Polajnar, A. (ur.). (2025). *30 let Fakultete za strojništvo*. Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba (v tisku).
- Prebešek, P. (ur.). (2021). *60 let študija tehnike v Mariboru*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/524>
- Puhelj, S. (2011). Oddelek za športno treniranje. V D. Haramija (ur.), *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.) (str. 143–146). Založba PEF, Pedagoška fakulteta
- Sotlar, A., Knap, N., Britovšek, M., in Dobovšek, B. (ur.). (2013). *40 let spominov na razvoj varstvoslovja*. Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru. https://www.fvv.um.si/40/40 let_ZBORNİK_WWW.pdf
- Sotlar, A., Zahirovič, A., Modic, M., in Erjavec, B. (ur.). (2023). *Od notranjih zahtev do varstvoslovja – zgodba o nastajanju in razvoju Fakultete za varnostne vede*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/um.fvv.7.2023>
- Trauner, L. (ur.). (1994). *Univerza v Mariboru, Tehniška fakulteta: 1959–1994*. Tehniška fakulteta. Univerza v Mariboru, Fakulteta za energetiko. (2024). *Univerza v Mariboru, Fakulteta za energetiko*. <https://www.fe.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko. (n. d.). *Zgodovinski razvoj*. <http://old.fl.um.si/onas/splosno/zgodovinski-razvoj/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede. (2023). *Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede: 1993–2023: 30*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede.
- Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta. (2022). *Strateški razvojni načrt Pedagoške fakultete UM 2022–2030*. Strateski-razvojni-nacrt-UM-PEF-2022-2030.pdf
- Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta. (2021). *Študij*. <https://www.pf.um.si/studij/>

- Vaupotič, N. (2011). Predstavitev fakultete. V D. Haramija (ur.), *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.) (str. 296–303). Založba PEF, Pedagoška fakulteta.
- Weiss, J. (2011). Oddelek za glasbo. V D. Haramija (ur.). *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.) (str. 81–90). Založba PEF, Pedagoška fakulteta.
- Zmazek, B. (ur.). (2021). *Ustvarjamo poklice prihodnosti: FNM v 2021*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko. https://www.fnm.um.si/wp-content/uploads/2018/04/1_FNM_predstavitvena-brosura_185-x-255-mm_SLO_2021_Letopis_fin.pdf

ZNANOST IN UMETNOST NA UNIVERZI V MARIBORU

DEAN KOROŠAK, ANDREJA NEKREP, JOSO VUKMAN,
ŽELJKO KNEZ, DUŠICA PAHOR, ANDRAŽ STOŽER,
POLONA TOMINC, GORAZD BAJC, OTO RIMELE,
TOMAŽ SVETE

Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija

dean.korosak@um.si, andreja.nekrep@um.si, joso.vukman@um.si, zeljko.knez@um.si,
dusica.pahor@um.si, andraz.stozer@um.si, polona.tominc@um.si, gorazd.bajc@um.si,
oto.rimele@um.si, tomaz.svete@um.si

Univerza v Mariboru je skozi svojo zgodovino zgradila močno raziskovalno in umetniško tradicijo, ki združuje izvirnost znanstvene misli in kreativnega izražanja z odgovornostjo do družbe. Kljub primerjalno omejenim finančnim virom izkazuje visoko znanstveno učinkovitost in konkurenčno kakovost raziskav, kar se odraža v publikacijah z visokim znanstvenim vplivom. Znanstvenoraziskovalne aktivnosti se strateško uresničujejo skozi tri programska jedra: umetna inteligenca in podatkovna znanost v biomedicini, materiali in tehnologije ter dediščinska znanost in podnebne spremembe. Poudarjeno je horizontalno povezovanje in ustvarjanje interdisciplinarnih sinergij. Razvoj poteka na področjih naravoslovja in tehnike, ved o življenju, družboslovja in humanistike ter umetniškega ustvarjanja. Ključno vlogo igra vrhunska raziskovalna infrastruktura, v katero univerza kontinuirano vlaga. Univerza v Mariboru aktivno razvija načela odprte znanosti, krepi mednarodno povezanost, spoštuje etiko v raziskovanju ter vključuje študente v raziskovalno delo za reševanje družbenih izzivov in podporo gospodarskemu napredku regije.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.7](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.7)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:

znanost,
umetnost,
raziskovanje,
pregled,
razvoj,

Univerza v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.7](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.7)

ISBN
978-961-299-000-8

Keywords:
science,
arts,
research,
overview,
development,
the University of Maribor

SCIENCE AND ARTS AT THE UNIVERSITY OF MARIBOR

DEAN KOROŠAK, ANDREJA NEKREP, JOSO VUKMAN,
ŽELJKO KNEZ, DUŠICA PAHOR, ANDRAŽ STOŽER,
POLONA TOMINC, GORAZD BAJC, OTO RIMELE,
TOMAŽ SVETE

University of Maribor, Maribor, Slovenia
dean.korosak@um.si, andreja.nekrep@um.si, joso.vukman@um.si, zeljko.knez@um.si,
dusica.pahor@um.si, andraz.stozer@um.si, polona.tominc@um.si, gorazd.bajc@um.si,
oto.rimele@um.si, tomaz.svete@um.si

Throughout its history, the University of Maribor has built a strong research and artistic tradition, combining the originality of scientific thought and creative expression with social responsibility. Despite comparatively limited financial resources, it demonstrates high scientific efficiency and competitive research quality, reflected in publications with high scientific impact. Scientific research activities are strategically implemented through three programme cores: Artificial Intelligence and Data Science in Biomedicine, Materials and Technologies as well as Heritage Science and Climate Change. Emphasis is placed on horizontal integration and the creation of interdisciplinary synergies. Development takes place in the fields of natural sciences and engineering, life sciences, social sciences and humanities, and artistic creation. A key role is played by state-of-the-art research infrastructure, in which the University continuously invests. The University of Maribor actively develops the principles of open science, strengthens international connectivity, respects ethics in research, and involves students in research work to address social challenges and support the economic progress of the region.

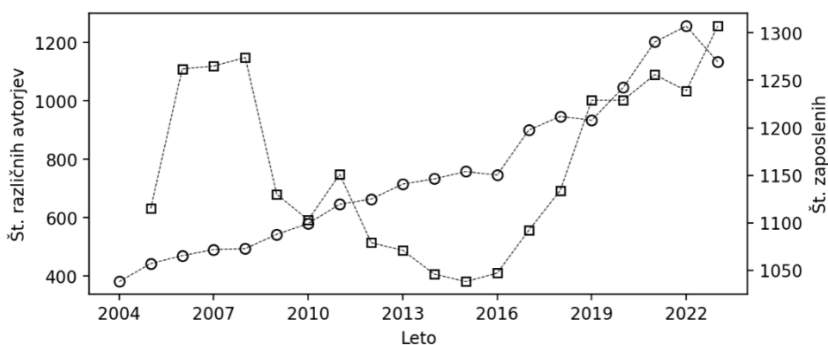

University of Maribor Press

1 Uvod in splošni pregled

Univerza v Mariboru je druga največja in druga najstarejša slovenska univerza, ustanovljena leta 1975, ki združuje 17 fakultet, univerzitetno knjižnico in študentske domove. V študijskem letu 2024/25 ima več kot 15.000 študentov, več kot 2.100 zaposlenih, od tega več kot 1.300 raziskovalcev. Skozi svojo zgodovino je zgradila močno raziskovalno in umetniško tradicijo, ki združuje izvirnost znanstvene misli in kreativnega izražanja z odgovornostjo do družbe.

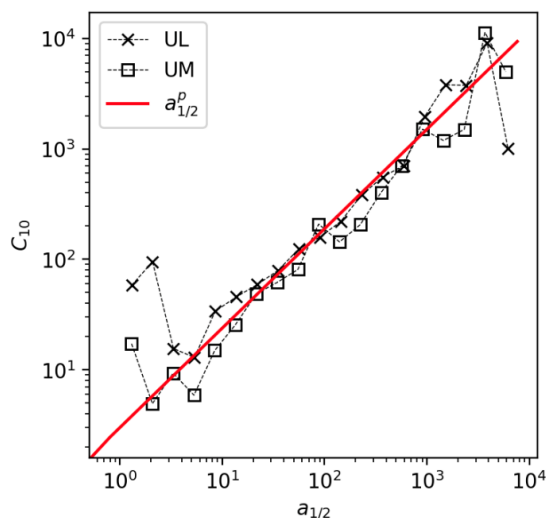
Analiza gibanja števila zaposlenih in znanstvenih objav na Univerzi v Mariboru med letoma 2004 in 2023 (Tancer Verboten in Korošak, 2025) kaže, da so na število zaposlenih visokošolskih učiteljev in raziskovalcev močno vplivale zunanje okoliščine, zlasti gospodarska kriza in kasnejši varčevalni ukrepi, npr. »Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF)« (2012), ki so povzročili opazen padec med letoma 2009 in 2015, medtem ko je obdobje okrevanja po letu 2015 omogočilo ponovno rast (slika 1). Nasprotno pa je število znanstvenih objav skozi celotno obdobje beležilo konstantno in izrazito rast, neodvisno od nihanj v številu osebja; to odpornost in rast znanstvene produktivnosti gre verjetno pripisati kombinaciji vse večjega pritiska na objavlanje zaradi nacionalnih in internih evalvacijskih meril (kriteriji Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost (ARIS), habilitacije) ter stalni dostopnosti evropskih raziskovalnih sredstev, kar kaže na prilagoditev univerze in krepitev njenega znanstvenoraziskovalnega fokusa kljub nestanovitnim kadrovskim razmeram.

Slika 1: Gibanje števila zaposlenih visokošolskih učiteljev in raziskovalcev Univerze v Mariboru (kvadrati) in gibanje števila objavljenih znanstvenih člankov (krožci), pri katerih je prvi ali vodilni avtor z afiliacijo Univerze v Mariboru v letih 2004–2023.

Vir: (OpenAlex, kadrovska baza Univerze v Mariboru)

Ta krepitev znanstvenoraziskovalnega fokusa in prilagajanje mednarodnim trendom, ki sta se odražala v rasti števila objav, se kažeta tudi v aktivni vlogi Univerze v Mariboru kot raziskovalne ustanove, vključene v številne pomembne evropske mreže in iniciative. Med te sodijo na primer ATHENA European University (n. d.), Združenje evropskih univerz (EUA, European University Association, n. d.), Evropski oblak odprte znanosti (EOSC, European Open Science Cloud Association, n. d.) in Koalicija za napredek ocenjevanja na področju raziskav (CoARA, Coalition for Advancing Research Assessment n. d.). To članstvo in sodelovanje podpirata zavezanost Univerze v Mariboru k mednarodnemu sodelovanju, interdisciplinarnosti ter akademski svobodi in avtonomiji, kar nadalje spodbuja razvoj njenega raziskovalnega okolja in prispeva k njeni prepoznavnosti v evropskem prostoru.

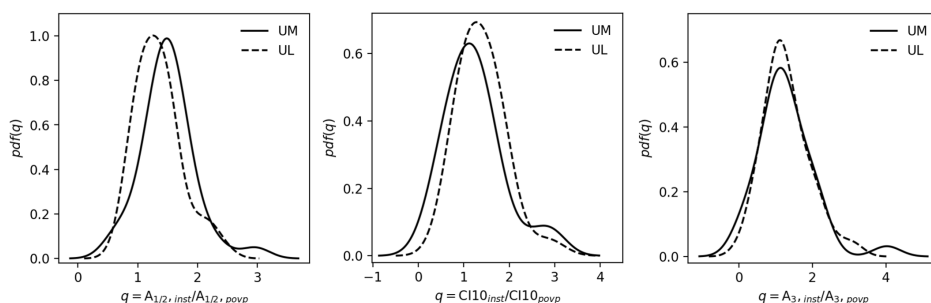

Slika 2: Razmerje med SICRIS točkami $A1/2$ ($a_{1/2}$) in 10-letnimi citati (C_{10}) za raziskovalce Univerze v Mariboru (UM, □) in Univerze v Ljubljani (UL, ×). Vrednosti $a_{1/2}$ so bile razvrščene v 20 logaritemsko enakomerno porazdeljenih razredov (angl. *bins*). Prikazane točke predstavljajo povprečno vrednost C_{10} znotraj vsakega razreda, narisano proti geometrijski sredini (angl. *midpoint*) ustreznega razreda $a_{1/2}$, na log-log skali. Rdeča črta ponazarja potenčno funkcijo oblike $C_{10} \propto (a_{1/2})^{0.9}$.

Vir: (Podatkovna baza SICRIS za obdobje 2018–2023)

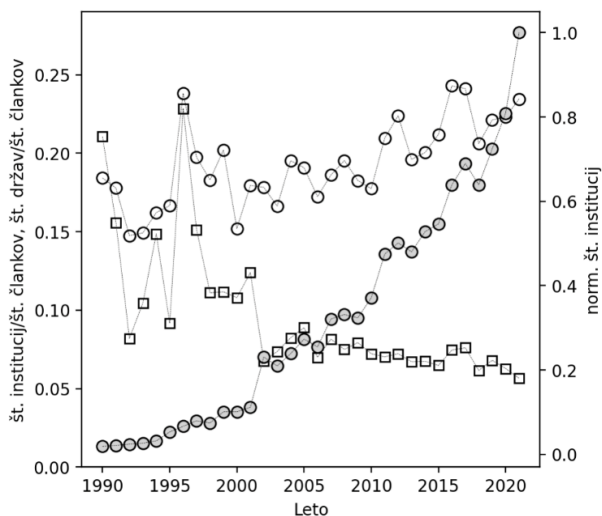
Nadaljnji vpogled v raziskovalno uspešnost ponuja slika 2, ki prikazuje odvisnost med SICRIS točkami iz naslova objav ($a_{1/2}$) in številom čistih citatov v zadnjih 10 letih (C_{10}) za raziskovalce Univerze v Mariboru (kvadratici) in Univerze v Ljubljani

(križci), pri čemer sta obe osi v logaritemski skali. Podatki, prikazani kot povprečje C10 znotraj logaritemsko porazdeljenih razredov $a1/2$, kažejo močno pozitivno korelacijo za obe univerzi, ki sledi približno potenčni zakonitosti (rdeča črta, $C1 \approx (a1/2)^{0.9}$), kar pomeni, da imajo raziskovalci z višjim številom točk publikacij v povprečju tudi višje število citatov. Podatki za Univerzo v Mariboru in Univerzo v Ljubljani sledijo zelo podobnemu trendu, kar nakazuje primerljivo dinamiko med objavami in njihovim vplivom na obeh največjih slovenskih univerzah.

Slika 3: Porazdelitve razmerij med SICRIS indikatorji ($A1/2$, $CI10$, $A3$) znanstvenih objav institucije (UM, UL) in nacionalnega povprečja za vsako raziskovalno podpodročje po ARIS šifrantu (1 pomeni nacionalno povprečje). Upoštevali smo le tista področja, kjer na instituciji deluje več kot 20 raziskovalcev, vsi kazalniki so izraženi na število raziskovalcev. Prikazane so ocene jedrne gostote (angl. *kernel density estimation functions*) histogramov porazdelitev.

Analiza porazdelitev razmerij med SICRIS indikatorji ($A1/2$, $CI10$, $A3$), prikazanimi na sliki 3, razkriva podobnost v znanstveni produktivnosti med raziskovalci Univerze v Mariboru in Univerze v Ljubljani glede na nacionalno povprečje horizontalno čez vsa področja. Izrazito prekrivanje jedrnih gostot porazdelitev pri vseh treh indikatorjih kaže primerljivo raven znanstvene odličnosti obeh univerz. Ta opazna konvergenca znanstvene produktivnosti ni naključna, temveč je najverjetneje posledica dolgoletnega ocenjevanja raziskovalne uspešnosti skozi metrike znanstvenih objav, kar je postopoma privedlo do praktično izenačene raziskovalne produkcije na enoto raziskovalca. Rezultati empirično podpirajo tezo, da je sistematično vrednotenje raziskovalnega dela skozi bibliometrične kazalnike ustvarilo okolje, v katerem so se raziskovalne prakse na obeh univerzah optimizirale do te mere, da danes proizvajajo izjemno podobne rezultate, ki konsistentno presegajo nacionalno povprečje.

Slika 4: Dinamika mednarodnega sodelovanja Univerze v Mariboru na področju znanstvene produkcije v obdobju 1990–2021. Prikazani so trendi normaliziranega števila unikatnih institucij soavtorjev (sivi krožci), razmerja med številom unikatnih institucij in številom objavljenih člankov (prazni krožci) ter razmerja med številom držav in številom objavljenih člankov (kvadrati).

Vir: (OpenAlex)

Analiza mednarodne vpetosti Univerze v Mariboru v obdobju 1990–2021 razkriva izrazit trend krepitve povezovanja z globalnim raziskovalnim prostorom. Kot je razvidno s slike 4, je število unikatnih mednarodnih institucij, s katerimi Univerza v Mariboru sodeluje pri objavljanju znanstvenih člankov (prikazano s sivimi krožci), doživelo dramatično rast. V zgodnjih devetdesetih letih je bilo sodelovanje z mednarodnimi institucijami še v začetni fazi, medtem ko po letu 2000 opazamo pospešeno rast.

Dinamika razmerja med številom unikatnih institucij in številom objavljenih člankov (prazni krožci) kaže na povečevanje učinkovitosti mednarodnega sodelovanja. Univerza v Mariboru ne le da z leti sodeluje z vedno več institucijami, temveč tudi povečuje število soavtorskih publikacij z obstoječimi partnerji. Ta transformacija odraža strateško usmeritev Univerze v Mariboru k internacionalizaciji raziskovalnega dela in kaže na uspešno integracijo v mednarodno znanstveno skupnost, kar se odraža v naraščajoči produkciji in kvaliteti raziskovalnega dela. Izrazito povečanje mednarodnega sodelovanja po letu 2010 sovпада tudi s povečanim vključevanjem v evropske raziskovalne programe in druge oblike mednarodnega povezovanja.

1.1 Strateške raziskovalne usmeritve

Znanstvenoraziskovalna aktivnost se na Univerzi v Mariboru strateško (Univerza v Mariboru, n. d. c) uresničuje skozi tri programska jedra: umetna inteligenca in podatkovna znanost v biomedicini (Vede o življenju, ERC LS), materiali in tehnologije (Naravoslovje in tehnika, ERC PE) ter dediščinska znanost in podnebne spremembe (Družbene vede in humanistika, ERC SH). Ta jedra predstavljajo osrednje točke, okoli katerih se organizirajo in povezujejo raziskovalne dejavnosti različnih področij. Posebej poudarjeno je horizontalno povezovanje teh področij in ustvarjanje interdisciplinarnih sinergij, kar omogoča učinkovitejše izkoriščanje raziskovalnega potenciala, lažje pridobivanje mednarodnih projektov in doseganje prebojnih rezultatov.

Ključno vlogo pri uresničevanju strateških ciljev znanstvenoraziskovalne dejavnosti igra vrhunska raziskovalna infrastruktura (Univerza v Mariboru, n. d. d). Univerza v Mariboru je v zadnjih letih izvedla pomembne investicije v posodobitev in razširitev raziskovalne opreme, laboratorijev in drugih raziskovalnih zmogljivosti, kar je bistveno prispevalo k dvigu kakovosti in konkurenčnosti raziskovalnega dela.

Sodobna raziskovalna infrastruktura, ki vključuje napredne računalniške sisteme za obdelavo velikih podatkovnih zbirk, specializirane laboratorije za raziskave materialov, simulacijske sisteme in napredne analitske instrumente, predstavlja temelj za izvajanje vrhunskih raziskav v okviru vseh treh programskih jeder. Posebej pomembni sta infrastruktura na področju informacijskih tehnologij, ki omogoča razvoj in implementacijo metod umetne inteligence, ter specializirana oprema za materiale in tehnologije, ki podpira razvoj naprednih materialov in tehnoloških rešitev. V zadnjem obdobju je Univerza v Mariboru skozi projekte HPC RIVR, RIUM in druge pomembno nadgradila svojo raziskovalno infrastrukturo ter oblikovala politiko odprtega dostopa do raziskovalne opreme, ki omogoča odprt dostop raziskovalnim organizacijam in gospodarskim družbam.

Univerza v Mariboru prepoznava, da so kontinuirane investicije v raziskovalno infrastrukturo strateškega pomena za dolgoročni razvoj znanstvene odličnosti. V prihodnjem obdobju načrtuje nadaljnje investicije v posodobitev raziskovalne opreme in izgradnjo novih raziskovalnih zmogljivosti v okviru Platform INNOVUM, s posebnim poudarkom na infrastrukturi, ki bo podpirala interdisciplinarne raziskave na presečišču programskih jeder. Te investicije bodo

usmerjene v vzpostavitev centra za napredno računalništvo in umetno inteligenco, v okviru katerega je Univerza v Mariboru že vključena v bodočo Tovarno UI, ki nastaja v okviru novega superračunalniškega centra, nadgradnjo laboratorijev za materiale prihodnosti, kjer Univerza v Mariboru v partnerstvu s Elettro Sincrotrone Trieste in Tehniško univerzo v Gradcu vzpostavlja novo HB SAXS sinhrotronsko žarkovno linijo ter vzpostavitev sodobnih raziskovalnih zmogljivosti za preučevanje podnebnih sprememb in ohranjanje kulturne dediščine.

Univerza v Mariboru si prizadeva za optimalno izkoriščanje raziskovalne infrastrukture skozi mehanizme delitve zmogljivosti, odprtega dostopa in sodelovanja z gospodarstvom. Posebna pozornost je namenjena vzpostavljanju skupnih raziskovalnih platform, ki bodo na voljo raziskovalcem različnih disciplin ter partnerjem iz gospodarstva in drugih raziskovalnih organizacij, kar bo dodatno okrepilo vlogo univerze kot regionalnega središča raziskovalne odličnosti.

Kljub primerjalno občutno omejenim finančnim virom izkazuje Univerza v Mariboru visoko znanstveno učinkovitost in konkurenčno kakovost raziskav, kar se kaže v primerljivih rezultatih glede na število zaposlenih in visokem deležu publikacij z visokim znanstvenim vplivom. Univerza v Mariboru uspešno upravlja s človeškim kapitalom, mrežami sodelovanja ter strategijami selektivnega objavljanja, kar ji omogoča konkurenčnost tudi ob omejenih finančnih virih.

Vizija Univerze v Mariboru za obdobje 2021–2030 vključuje trajnostni razvoj znanstvenih in umetniških področij, uveljavljanje načel odprte znanosti (Univerza v Mariboru, n. d. a, n. d. b), krepitev mednarodne povezanosti, spoštovanje etike in integritete v raziskovanju ter aktivno vključevanje študentov v raziskovalno in razvojno delo za reševanje aktualnih družbenih izzivov in podporo gospodarskemu napredku regije.

1.2 Razvoj po znanstvenih in umetniških področjih

1.2.1 Naravoslovje in tehnika

Na področju naravoslovja in tehnike je razvoj raziskovalnega dela sledil ustanovitvi prvih tehniških študijskih programov že v poznih petdesetih letih 20. stoletja. Z razvojem višjih stopenj študija v sedemdesetih letih se je okrepila tudi raziskovalna dejavnost, ki je postopoma pridobivala globino in mednarodni pomen.

Tehniške vede so se uveljavile z raziskavami na področjih fluidne tehnike, varilstva, mehatronike, razvoja naprednih materialov, energetike, močnostne elektronike, robotike in umetne inteligence. Te raziskave se neposredno povezujejo s programskim jedrom materialov in tehnologij, obenem pa raziskave umetne inteligence prispevajo tudi k programskemu jedru umetne inteligence v biomedicini. Pomembni dosežki vključujejo razvoj slovenskih nanosatelitov, napredne sisteme za avtomatizacijo in robotizacijo proizvodnih procesov ter inovativne rešitve na področju trajnostne gradnje in prometne infrastrukture, ki prispevajo tudi k programskemu jedru dediščinske znanosti in podnebnih sprememb.

Te dosežke omogoča vrhunska tehniška infrastruktura, ki vključuje specializirane laboratorije za mehatroniko, robotiko in umetno inteligenco, napredne merilne instrumente za testiranje materialov, vakuumске komore in čiste sobe za razvoj vesoljskih tehnologij ter sodobne simulacijske sisteme za načrtovanje trajnostnih gradbenih in energetskih rešitev. Nedavne investicije v posodobitev laboratorijske opreme in vzpostavitev centrov za prototipiranje so bistveno povečale raziskovalne zmogljivosti in omogočile tesnejše sodelovanje z industrijo pri razvoju inovativnih tehnoloških rešitev.

Kemijske raziskave so se osredotočile na nove materiale, procesno inženirstvo in analitske metode, ki se uspešno prenašajo v industrijsko prakso. Na področju energetike so raziskovalci razvili pomembne inovacije za izboljšanje energetske učinkovitosti in izrabo obnovljivih virov energije.

Naravoslovne raziskave so prispevale pomembne teoretične preboje in aplikacije. Mariborski matematiki so mednarodno priznani po dosežkih v funkcionalni analizi, algebri in teoriji grafov, njihovo delo pa predstavlja teoretično podlago za razvoj umetne inteligence v programskem jedru biomedicine. Fiziki so razvili močna raziskovalna jedra na področju biofizike, fizike mehke snovi in fizike kompleksnih sistemov, ki se povezujejo s programskim jedrom materialov in tehnologij. Biološke raziskave pa so obogatile razumevanje ekosistemov, biodiverzitete in prilagoditev organizmov na spreminjajoče se okolje, kar pomembno prispeva k programskemu jedru dediščinske znanosti in podnebnih sprememb.

1.2.2 Vede o življenju

Razvoj ved o življenju na Univerzi v Mariboru predstavlja zgodbo o hitri rasti in specializaciji. Medicinske raziskave segajo od molekularne genetike in fiziologije do kliničnih ved in javnega zdravja, s posebnim poudarkom na translacijski medicini, ki omogoča prenos temeljnih raziskav v klinično prakso. Te raziskave so osrednjega pomena za programsko jedro umetne inteligence in podatkovne znanosti v biomedicini, kjer se medicinska znanja prepletajo z naprednimi računalniškimi pristopi za diagnostiko in zdravljenje bolezni.

Raziskave na področju kmetijstva in biosistemskih ved so usmerjene v razvoj trajnostne pridelave hrane, varstva rastlin in živali ter predelave kakovostnih kmetijskih proizvodov. S svojim poudarkom na trajnostnih praksah in prilagajanju na okoljske spremembe se te raziskave povezujejo s programskim jedrom dediščinske znanosti in podnebnih sprememb, medtem ko razvoj novih biotehnologij prispeva k programskemu jedru materialov in tehnologij.

Zdravstvene vede so razvile raziskovalne pristope, ki združujejo klinično prakso, biotehnologijo in informacijske tehnologije. Raziskave se osredotočajo na izboljšanje zdravstvene oskrbe, razvoj novih medicinskih pripomočkov in postopkov ter uporabo naprednih tehnologij v zdravstvu. Te raziskave predstavljajo most med programskima jedroma umetne inteligence v biomedicini ter materialov in tehnologij, saj združujejo razvoj naprednih materialov za medicinske namene z uporabo umetne inteligence za analizo kliničnih podatkov in podporo odločanju. Ključni element teh raziskav je specializirana medicinska infrastruktura, ki vključuje napredne slikovne tehnologije, laboratorijske zmogljivosti za celične in molekularne raziskave ter simulacijska okolja za testiranje novih terapevtskih pristopov.

Pomembna značilnost ved o življenju na Univerzi v Mariboru je njihova interdisciplinarnost in povezovanje z drugimi znanstvenimi področji, od strojništva in elektrotehnike do družboslovja in humanistike, kar omogoča celovite pristope k reševanju kompleksnih izzivov zdravja, prehrane in okolja.

1.2.3 Družboslovje in humanistika

Družboslovne in humanistične raziskave imajo na Univerzi v Mariboru bogato tradicijo, ki sega v začetke visokega šolstva v Mariboru. Prve raziskovalne skupine na področju družboslovja so se oblikovale že v šestdesetih letih, s poudarkom na ekonomiji, trženju in organizacijskih vedah. Z razvojem univerze se je krepilo tudi raziskovanje na področjih izobraževanja, jezikoslovja, zgodovine, filozofije in umetnosti.

Sodobne družboslovne raziskave se osredotočajo na aktualne družbene izzive, od ekonomskih transformacij in pravnih vidikov globalizacije do varnostnih vprašanj, turizma in organizacijskih sprememb. Te raziskave prispevajo k programskemu jedru dediščinske znanosti in podnebnih sprememb z analizami družbenih vidikov odzivanja na podnebne spremembe in trajnostnega razvoja. Humanistične raziskave pa bogatijo razumevanje kulturnih, jezikovnih in identitetnih vprašanj, z močnim poudarkom na regionalnih in nacionalnih značilnostih v evropskem kontekstu, kar predstavlja ključni element programskega jedra dediščinske znanosti.

Družboslovci in humanisti Univerze v Mariboru v svoje raziskave vse bolj vključujejo digitalne pristope in analize velikih podatkov, kar odpira nove poglede na družbene pojave in kulturne procese. Ta digitalni pristop se povezuje s programskim jedrom umetne inteligence v biomedicini skozi analize zdravstvenih sistemov in etičnih vprašanj v medicini. Interdisciplinarno povezovanje z naravoslovjem, tehniko in vedami o življenju omogoča celovitejše razumevanje sodobnih družbenih izzivov in razvoj inovativnih rešitev, ki presegajo meje posameznih programskih jeder in ustvarjajo edinstvene sinergije med različnimi področji.

1.2.4 Umetniška dejavnost

Razvoj umetniške dejavnosti na Univerzi v Mariboru predstavlja pomembno dopolnitev znanstvenega delovanja in prispeva k celostnemu poslanstvu univerze. Umetniško ustvarjanje se je razvijalo na področjih arhitekture, oblikovanja, likovne in glasbene umetnosti ter literarnega ustvarjanja.

Sodobna infrastruktura, vključno z laboratoriji za digitalno fabrikacijo, omogoča inovativno umetniško izražanje na stičišču tehnologije in ustvarjalnosti. Ta pristop se povezuje s programskim jedrom materialov in tehnologij, z razvojem in testiranjem novih materialov in tehnoloških rešitev. Umetniška dejavnost presega meje posameznih disciplin in se povezuje z raziskovalnim delom v interdisciplinarnih projektih, ki združujejo umetnost, znanost in tehnologijo ter tako prispeva k vsem trem programskim jedrom.

Arhitekturno ustvarjanje združuje estetske, tehnične in družbene vidike oblikovanja prostora, s posebnim poudarkom na trajnostnih pristopih in regionalnih značilnostih, kar ga povezuje s programskim jedrom dediščinske znanosti in podnebnih sprememb ter programskim jedrom materialov in tehnologij. Umetniško delovanje na področju glasbene in likovne umetnosti pa bogati kulturno življenje univerze in širše skupnosti ter prispeva k razvoju umetniške teorije in prakse, pri čemer se v umetniške procese čedalje bolj vključujejo tudi digitalne tehnologije in umetna inteligenca, kar ustvarja mostove s programskim jedrom umetne inteligence.

Pomembna značilnost umetniškega delovanja na Univerzi v Mariboru je njegova povezanost z izobraževanjem in raziskovanjem, kar omogoča prenos umetniških znanj in izkušenj v pedagoški proces ter razvoj novih metodoloških pristopov v umetniški pedagogiki.

Načrtovane investicije v raziskovalno-umetniško infrastrukturo bodo omogočile vzpostavitev specializiranih ateljejev, studiev, delavnic in laboratorijev, ki združujejo tradicionalne umetniške tehnike s sodobnimi tehnologijami in ne podpirajo le umetniškega ustvarjanja, ampak tudi interdisciplinarne raziskovalne projekte, ki pri reševanju kompleksnih družbenih in tehnoloških izzivov umetniške pristope povezujejo z znanstvenimi metodami.

1.2.5 Razvoj strokovne podpore raziskovalni dejavnosti

Pomen strokovne podpore raziskovalni dejavnosti se je v evropskem raziskovalnem prostoru začel krepiti v zadnjih petdesetih letih zaradi širitve obsega raziskovalne dejavnosti, naraščajočega števila programov financiranja raziskav, njihove kompleksnosti pri prijavih, finančnem poročanju, dokazovanju učinkov in zahtevnosti revizijskih pregledov, velikosti, interdisciplinarnosti in mednarodne vpetosti konzorcijskih partnerstev.

V evropskem prostoru potekajo prizadevanja za večjo vidnost in priznavanje poklica upravljaec in administrator na področju raziskovalne dejavnosti (angl. *Research Manager and Administrator*; RMA) in enotnega kvalifikacijskega ogrodja za usposabljanje tovrstnih kadrov (EARMA, European Association of Research Managers and Administrators, n. d.). Gre za zahteven poklic, ki terja kompleksna znanja, kompetence in veščine na različnih področjih v nenehno spreminjajočih se okoliščinah s številnimi izzivi.

Zametki strokovne podpore raziskovalni dejavnosti na Univerzi v Mariboru segajo v leto 1971, ko je deloval Razvojni oddelek. V letu 1982 je bila ustanovljena Služba za področje vzgoje, izobraževanja in raziskovalno dejavnost ter v letu 1986 Služba za raziskovalno dejavnost, ko se v imenu organizacijske enote prvič samostojno pojavi besedna zveza »raziskovalna dejavnost«.

V naslednjih desetletjih so se zvrstile različne organizacijske enote: v letu 1995 Služba za razvoj izobraževanja in znanstvenega raziskovanja, v letu 1996 Oddelek za razvoj znanstvenoraziskovalne dejavnosti, v letu 1997 Služba za razvoj izobraževanja in znanstvenega raziskovanja, v letu 2005 Oddelek za razvoj in v njegovem okviru Služba za razvoj znanstvenoraziskovalne in umetniške dejavnosti.

Pomemben mejnik predstavlja leto 2009, ko je bil vzpostavljen Oddelek za mednarodne, raziskovalne in študentske zadeve, ki je med drugim vključeval Službo za razvoj znanstvenoraziskovalne in umetniške dejavnosti ter prvič Projektno pisarno. Takrat je bila prvič formalno oblikovana pisarna, namenjena izvajanju strokovne podpore raziskovalcem pri prijavi in izvajanju projektov različnih evropskih in mednarodnih financiranj ter vzpostavljena baza projektov za sistematično spremljanje nacionalnih in mednarodnih projektov.

Razvoj strokovne podpore raziskovalni, umetniški in projektni dejavnosti na Univerzi v Mariboru se je nadaljeval v več spremembah sistemizacije v naslednjih letih. V letu 2010 je bila znotraj Oddelka za mednarodne, raziskovalne in študentske zadeve prepoznana potreba po specializaciji in profesionalizaciji podpore projektni dejavnosti v okviru mednarodnih projektov (Pisarna za mednarodne projekte) ter naraščajočega obsega projektov, sofinanciranih iz evropskih strukturnih skladov v okviru nacionalne kohezijske politike (Služba za učinkovito črpanje sredstev evropskih strukturnih skladov).

V letu 2011 je bil vzpostavljen Oddelek za raziskovalno in umetniško dejavnost s Službo za podporo raziskovalcem in projektom članic Univerze v Mariboru in Pisarno za projekte Univerze v Mariboru. V letu 2018 je bila ustanovljena Služba za karierni razvoj študentov in podporo projektom kot formalni začetek Kariernega centra Univerze v Mariboru, pri čemer so se nekatere dejavnosti karierne orientacije študentov in diplomantov izvajale že prej. V letu 2022 so znotraj Oddelka za raziskovalno in umetniško dejavnost delovali trije centri s podpornimi službami: Center za razvoj in podporo znanstvenoraziskovalni in umetniški dejavnosti, Center za podporo projektom in Karierni center Univerze v Mariboru.

Pomemben mejnik v organizaciji podporne dejavnosti znanstvenoraziskovalni dejavnosti na Univerzi v Mariboru predstavlja tudi leto 2022, ko je pričel veljati »Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID)« (2021), ki je na univerze in druge prejemnike stabilnega financiranja prenesel določene naloge avtonomnega upravljanja stabilnega financiranja raziskovalne dejavnosti.

2 Zgodovinski oris znanstvenih področij

2.1 Naravoslovno-matematične in tehniške vede (ERC PE)

Razvoj matematike, naravoslovja in tehnike na Univerzi v Mariboru sega v leto 1859 s Slovensko bogoslovno šolo, ključni prelomnici pa predstavljata ustanovitev Višje tehniške šole leta 1959 in začetek pouka marca 1960 na oddelkih za tekstilstvo, strojništvo in elektrotehniko. Zaradi naraščajočih potreb industrije po visoko usposobljenih kadrih je bil julija 1973 sprejet zakon o Visoki tehniški šoli, kar je omogočilo izvajanje tretjega letnika študija strojništva ter kasneje podiplomskih programov. Razvoj se je nadaljeval z uvedbo študijskih programov elektrotehnike, strojništva in kemijskega inženirstva jeseni 1975, kar je okrepilo raziskovalne zmogljivosti ustanove. Leta 1995 se je Tehniška fakulteta preoblikovala v štiri samostojne fakultete, ki so kljub formalni ločitvi ohranile interdisciplinarno sodelovanje.

Vzporedno s tehniškimi vedami sta se razvijala tudi matematika in naravoslovje. Prvi doktor matematičnih znanosti na mariborski univerzi je bil Stane Indihar, ki je doktoriral leta 1975, sledil mu je Joso Vukman, ki je leta 1980 objavil prvi izvirni znanstveni članek s področja teoretične matematike v mednarodni reviji. Pomemben mejnik predstavlja preoblikovanje Pedagoške akademije v Pedagoško fakulteto sredi

osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je Oddelek za matematiko kadrovsko okrepil, kar je imelo daljnosežne posledice za razvoj matematike. Sčasoma so se na fakultetah univerze oblikovala kakovostna raziskovalna jedra s področja funkcionalne analize, algebre, teorije grafov, topologije, geometrije in uporabne matematike. Med najpomembnejše dosežke spada teorija funkcijskih identitet, ki se je začela razvijati prav na Univerzi v Mariboru pod mentorskim vodstvom Josa Vukmana.

Raziskovalno delo na področju fizike se je začelo leta 1960 z izvajanjem fizike kot temeljnega predmeta na Višji tehniški šoli. Prelomno leto za razvoj fizike predstavlja 1986, ko se je Pedagoška fakulteta kadrovsko okrepila z raziskovalci različnih področij fizike. Ključno vlogo so imeli raziskovalci, kot so Drago Bajc za matematično fiziko, Milan Brumen za biofiziko in Samo Kralj za fiziko mehke snovi. Leta 1998 je bila izvedena akreditacija doktorskega študija, kar je privabilo številne mlade raziskovalce. Največjo svetovno prepoznavnost je dosegla fizika družbe pod vodstvom Matjaža Perca, ki je objavil več kot 400 izvirnih znanstvenih člankov, citiranih več kot 50.000-krat. Raziskovalci s področja fizike so razvili močne povezave z Inštitutom Jožefa Stefana in Univerzo v Ljubljani, hkrati pa predstavljajo ključen akademski kader na številnih fakultetah Univerze v Mariboru, s čimer krepijo interdisciplinarnost in povezovanje znanosti.

2.2 Vede o življenju (ERC LS)

Razvoj ved o življenju na Univerzi v Mariboru predstavlja pomemben del raziskovalne dejavnosti, ki zajema medicino in zdravstvene vede, biotehniko in kmetijstvo. Medicinska fakulteta je bila kot raziskovalna organizacija ustanovljena leta 2005, ko se je vpisala v evidenco raziskovalnih organizacij in začela pridobivati lastne raziskovalne projekte. Pod vodstvom dekana Ivana Krajnc in prodekanice za znanstvenoraziskovalno dejavnost Dušice Pahor je fakulteta hitro napredovala. Akreditacija podiplomskega študija Biomedicinska tehnologija leta 2006 je omogočila razvoj raziskovalnih kadrov, prvi doktorat pa je bil zagovarjan istega leta. Do leta 2025 je doktorski študij zaključilo 137 študentov. Leta 2007 je fakulteta začela z izdajanjem letne monografije in ustanovila znanstveno revijo *Acta medico-biotechnica*, ki je prva medicinska revija v izdaji medicinske fakultete v Sloveniji in je do danes objavila 279 člankov v 33 številkah. Trenutno na fakulteti deluje 10 raziskovalnih skupin s 93 raziskovalci, od leta 2006 pa je sodelovala pri 68 evropskih in 67 projektih ARIS.

Tradicija Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede sega v šestdeseta leta prejšnjega stoletja, ko je bila ustanovljena Višja agronomska šola. Leta 2008 se je fakulteta preselila na grad Hompoš v Hočah, kjer so se pogoji za raziskovalno delo močno izboljšali. Raziskave potekajo v laboratorijih, Botaničnem vrtu in na posestvu Univerzitetnega kmetijskega centra. Pomemben mejnik je bila uvedba podiplomskega študija leta 2000/01 s programom Agrarna ekonomika, ki se je razširil s programom Agronomija. Do danes je predbolonjske programe zaključilo 13 doktorandov, bolonjska programa 3. stopnje pa 41 doktorandov. Fakulteta izdaja znanstveno revijo *Agricultura*, ustanovljeno leta 2002, ki se je leta 2023 preimenovala v *Agricultura Scientia* z objavljenimi 139 članki. V letu 2024 je fakulteta izvajala 20 ARIS projektov, 14 drugih nacionalnih in 5 mednarodnih projektov. Temeljni cilj raziskav je razvoj sistemov za pripravo varne in kakovostne hrane v času klimatskih sprememb.

Fakulteta za zdravstvene vede je leta 1996 ustanovila prvi Inštitut za zdravstveno nego v Sloveniji. Raziskovalno delo je bilo sprva omejeno zaradi pomanjkanja magistrskih in doktorskih programov, zdravstvena nega pa še ni priznana kot znanstvena disciplina na nacionalni ravni. Prvi doktorski program Zdravstvena nega je bil akreditiran leta 2016, kar predstavlja velik mejnik za razvoj izobraževanja in raziskovanja. Od leta 2021 je doktoriralo 6 študentov. Na fakulteti danes delujejo štirje inštituti in tri raziskovalne skupine z 41 raziskovalci. Od leta 2005 je fakulteta sodelovala pri 13 mednarodnih in 10 projektih ARIS. Fakulteta nudi stimulatívno raziskovalno okolje, ki vključuje Center za simulirano klinično okolje, Center za uporabo razširjene resničnosti v zdravstvu in laboratorij za mikrobiologijo in molekularno biologijo. Na fakulteti koordinirajo programsko jedro Podatkovna znanost in umetna inteligenca v biomedicini, ki povezuje različne raziskovalne skupine in omogoča hitrejše sodelovanje pri raziskovalnih projektih.

2.3 Družboslovje in humanistika (ERC SSH)

Razvoj družboslovja in humanistike na Univerzi v Mariboru predstavlja pomemben steber akademskega delovanja, ki je skozi desetletja oblikoval prepoznavno identiteto institucije. Korenine segajo v pozna petdeseta in zgodnja šestdeseta leta 20. stoletja z ustanovitvijo Višje ekonomsko-komercialne šole (1959) in Pedagoške akademije (1961), ki sta predstavljali temelj za kasnejši razvoj družboslovnih in humanističnih ved. Višja ekonomsko-komercialna šola se je postopoma razvila v Ekonomsko-poslovno fakulteto, medtem ko je iz Pedagoške akademije nastala

Pedagoška fakulteta, ki se je kasneje preoblikovala v več specializiranih fakultet, vključno s Filozofsko fakulteto ter Fakulteto za naravoslovje in matematiko.

Na področju ekonomije je ključno vlogo odigrala ustanovitev podiplomskih programov, ki so postavili temelje za raziskovalno delo. Katedra za kvantitativne ekonomske analize je bila središče interdisciplinarnega povezovanja med ekonomijo in matematiko, kar je rezultiralo v številnih aplikativnih raziskavah s področja ekonometrije, operacijskih raziskav in finančne matematike. Postopoma se je raziskovalni fokus razširil na področja mednarodnega poslovanja, strateškega managementa, podjetništva, marketinga in trajnostnega razvoja. Fakulteta je vzpostavila tesno sodelovanje z gospodarstvom, kar je omogočilo prenos znanja in razvoj inovativnih rešitev za praktične izzive. Ustanovitev raziskovalnih inštitutov je dodatno okrepila znanstveno dejavnost in omogočila pridobivanje domačih ter mednarodnih projektov.

Na področju humanistike in družboslovja je Filozofska fakulteta razvila bogato raziskovalno tradicijo, ki zajema jezikoslovje, literarne vede, zgodovino, umetnostno zgodovino, filozofijo, sociologijo, psihologijo, prevodoslovje in pedagogiko. Posebej pomembne so jezikoslovne raziskave slovenskega jezika, pri katerih so raziskovalci prispevali k razvoju leksikografije, dialektologije in korpusnega jezikoslovja. Raziskave s področja germanistike, anglistike, slavistike in hungaristike so pripomogle k medkulturnem dialogu in razumevanju jezikovnih interakcij. Na področju literarnih ved so se razvile raziskave slovenske književnosti, primerjalne književnosti in literarne teorije, ki so bistveno prispevale k razumevanju nacionalne in svetovne literarne dediščine. Zgodovinske raziskave so se osredotočale bodisi na regionalno zgodovino Štajerske bodisi na širša območja, medkulturne odnose v srednjeevropskem prostoru ter novejšo slovensko zgodovino, in sicer od antike do najmodernejše dobe.

Pomemben mejnik v razvoju družboslovnih ved predstavlja ustanovitev Pravne fakultete leta 1993, ki je razvila raziskovalno dejavnost na področjih ustavnega, civilnega, kazenskega in gospodarskega prava, s posebnim poudarkom na evropskem pravu in človekovih pravicah (Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, n. d.). Fakulteta za varnostne vede, ustanovljena leta 2003, je razvila interdisciplinarne raziskave na področjih kriminologije, varnostnih študij in informacijske varnosti, ki povezujejo pravne, psihološke, sociološke in tehnološke pristope (Meško, 2023). Na področju pedagogike in izobraževalnih ved je Pedagoška

fakulteta razvila inovativne pristope k poučevanju in učenju, s posebnim poudarkom na inkluzivnem izobraževanju in uporabi sodobnih tehnologij (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, n. d.).

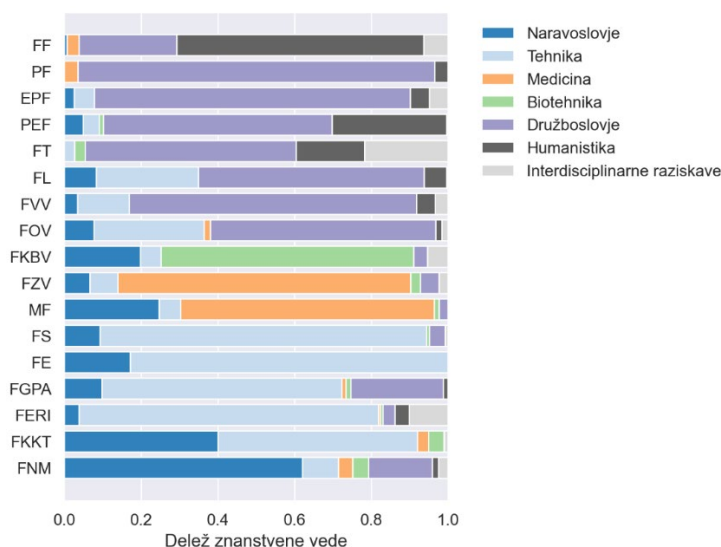
Družboslovje in humanistika na Univerzi v Mariboru se odlikujeta po interdisciplinarnih povezavah, regionalnem pristopu in mednarodnem sodelovanju. Raziskovalci aktivno sodelujejo v evropskih raziskovalnih projektih, objavljajo v uglednih mednarodnih revijah in prispevajo k razvoju teoretskih modelov ter praktičnih rešitev za družbene izzive. Posebno vrednost predstavlja povezovanje tradicije humanističnih ved z izzivi sodobne digitalne družbe, kar omogoča razvoj inovativnih raziskovalnih metod in pristopov. Z ustanovitvijo doktorskih šol na področju družboslovja in humanistike se je okrepila vzgoja mladih raziskovalcev, ki nadaljujejo in nadgrajujejo raziskovalno tradicijo, hkrati pa vnašajo sveže ideje in pristope v raziskovalno delo.

3 **Kratek pregled po članicah Univerze v Mariboru**

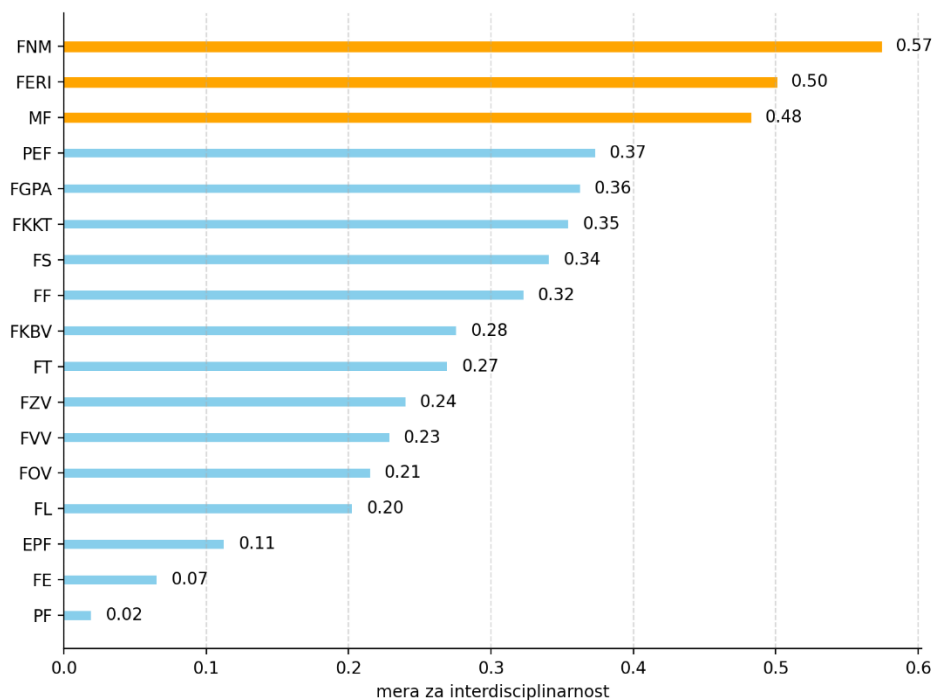
Univerza v Mariboru se ponaša z izjemno raznolikostjo raziskovalnih usmeritev svojih 17 članic, ki skupaj tvorijo celovit akademski ekosistem. Vsaka fakulteta razvija svoj edinstveni raziskovalni profil, pri čemer nekatere gojijo tradicijo v humanistiki in družboslovju, druge pa so usmerjene v naravoslovje, tehniko, medicino ali biotehniške vede. Ta raziskovalna raznolikost omogoča interdisciplinarno sodelovanje in prenos znanja med različnimi področji, kar krepi inovativnost in relevantnost univerze v domačem ter mednarodnem prostoru. V nadaljevanju podrobneje predstavljamo posamezne članice in njihove ključne značilnosti.

Slika 5 prikazuje strukturno porazdelitev raziskovalne dejavnosti po vseh 17 fakultetah Univerze v Mariboru, razvrščeno po sedmih znanstvenih vedah, kjer širina različno obarvanih segmentov predstavlja delež posamezne vede v raziskovalnem profilu fakultete. Analiza razkriva jasno diferenciacijo fakultet glede na njihovo raziskovalno usmeritev – medtem ko so Fakulteta za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru (FNM UM) in Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Mariboru (FKKT UM) izrazito naravoslovno usmerjene, Fakulteta za energetiko Univerze v Mariboru (FE UM), Fakulteta za strojništvo Univerze v Mariboru (FS UM), Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru (FERI UM) in Fakulteta za gradbeništvo,

prometno inženirstvo in arhitekturo (FGPA UM) tehnično orientirane, Fakulteta za zdravstvene vede Univerze v Mariboru (FZV UM) in Medicinska fakulteta Univerze v Mariboru (MF UM) osredotočene na medicinske raziskave ter Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru (FKBV UM) na biotehniko. Družboslovne raziskave prevladujejo na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru (PF UM), Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru (EPF UM), Fakulteti za organizacijske vede Univerze v Mariboru (FOV UM), Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru (FVV UM), Fakulteti za logistiko Univerze v Mariboru (FL UM) in Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru (PEF UM). Humanistika je najmočnejše zastopana na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru (FF UM), interdisciplinarne raziskave pa so najbolj izrazite na Fakulteti za turizem Univerze v Mariboru (FT UM) in FERI UM. Ta pregled nazorno prikazuje tako specializacijo določenih fakultet (npr. FE UM je skoraj izključno tehnično usmerjena, PF UM izrazito družboslovna) kot tudi večdisciplinarnost drugih (npr. FNM UM, FKBV UM, FL UM), prikazuje obstoječo prepletenost in raziskovalne sinergije med fakultetami ter možnosti za plodno sodelovanje znotraj univerzitetnega raziskovalnega ekosistema.

Slika 5: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti po fakultetah Univerze v Mariboru. Graf v obliki naloženih horizontalnih stolpcev prikazuje delež, ki ga posamezna znanstvena veda predstavlja v raziskovalni dejavnosti vsake fakultete. Profil posamezne fakultete je izračunan iz podatkov o deležu zaposlitve raziskovalcev oz. raziskovalk fakultete (kadrovska baza Univerze v Mariboru) ter podatkov o znanstveni vedi, v okviru katere delujejo (SICRIS).

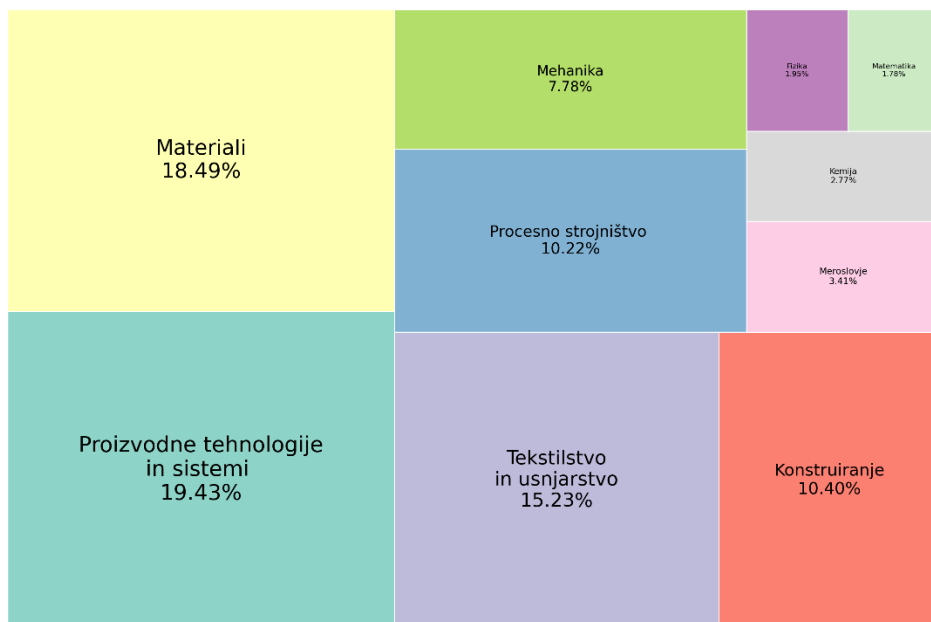
Slika 6: Primerjava interdisciplinarnosti med članicami Univerze v Mariboru. Mera za interdisciplinarnost je izračunana iz porazdelitev raziskovalne aktivnosti članice po raziskovalnih področjih in po raziskovalnih vedah, večja številka pomeni večjo mero za interdisciplinarnost.

Za podrobnejši vpogled in primerjavo med članicami Univerze v Mariboru glede razvejenosti oziroma interdisciplinarnosti njihove raziskovalne dejavnosti definiramo mero za interdisciplinarnost (Q) kot produkt entropij porazdelitve raziskovalne aktivnosti po znanstvenih vedah ($H1$) in raziskovalnih področjih ($H2$). To utežimo še z deležem znanstvenih ved ($w1$) in deležem raziskovalnih področij ($w2$), na katerih deluje članica, torej $Q = w1 * w2 * H1 * H2$.

Na sliki 6 so prikazane mere interdisciplinarnosti Q za vse fakultete Univerze v Mariboru. Izkaže se, da imajo, glede na tako definirano mero Q , največjo raziskovalno razvejenost FNM UM, FERI UM in MF UM, ki jim sledi PEF UM, medtem ko so EPF UM, FE UM in PF UM močno osredotočene na lastno temeljno raziskovalno področje. V naslednjih razdelkih z opisi posameznih članic še grafično prikažemo tovrstne raziskovalne portfelje fakultet.

3.1 Fakulteta za strojništvo Univerze v Mariboru

Znanstvenoraziskovalna dejavnost Fakultete za strojništvo Univerze v Mariboru se odlikuje z več kot 30 uspešno izvedenimi temeljnimi in aplikativnimi projekti ter vključenostjo v 9 raziskovalnih programov od leta 1999 (Univerza v Mariboru, Fakulteta za strojništvo, n. d.). Slika 7 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

Slika 7: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FS po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

Raziskovalna odličnost fakultete se kaže v uspešnem pridobivanju evropskih sredstev iz programov FP6 (7 projektov), FP7 (9 projektov), H2020 (8 zaključenih) in Obzorja Evropa (5 tekočih) ter drugih projektov. Raziskovalna produkcija obsega 2511 znanstvenih del v zadnjem desetletju, vključno s 634 članki v priznanih revijah, 24 monografijami in 19 mednarodnimi patenti. Leta 2023 ustanovljeni Raziskovalni klub FS je okrepil raziskovalno kapaciteto fakultete s spodbujanjem interdisciplinarnih projektov in povezovanjem mladih raziskovalcev, ki jim je fakulteta v zadnjih dvajsetih letih omogočila pridobitev več kot 240 doktoratov. Sodobna raziskovalna infrastruktura predstavlja temelj za odlične raziskave: vrstični

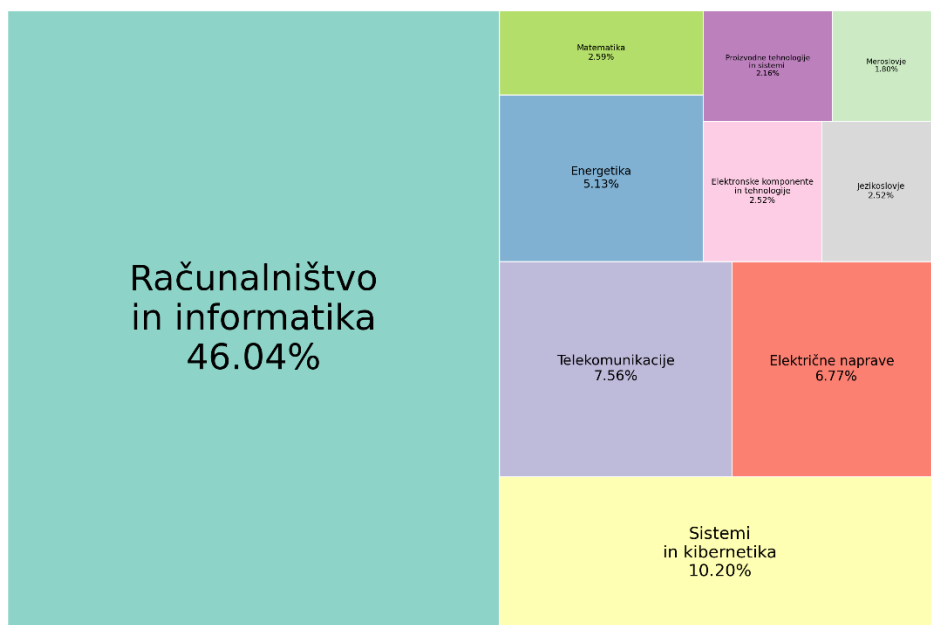
elektronski mikroskop s poljsko emisijo elektronov – FEG SEM z EDX in SXES spektrometrom/FEG SEM z EDX in SXES spektrometrom, eksperimentalni sistem za komponentiranje nano in mikrostrukturnih polimernih kompozitov in kovinskih stekel, servohidravlični stroji za enoosno in fleksibilno dvoosno preizkuševališče s samostojecima aktuatorjema za statična in dinamična testiranja na nizki in povišani temperaturi, sistem za karakterizacijo zeta potenciala in velikosti delcev v disperzijah ter zeta potenciala na trdnih materialih, merilnik indentacije, popolnoma avtomatizirana naprava za premazovanje ravnih substratov z različnimi tehnološkimi sistemi in načini sušenja v isti enoti itd. FS UM pa ni dejavna le na področju raziskav, temveč tudi na področju organiziranja pomembnih domačih in mednarodnih konferenc. Med najbolj prepoznavnimi dogodki so Mednarodna konferenca Fluidna tehnika, Mednarodna konferenca NANOAPP, Dan varilne tehnike in industrijske robotike ter drugi, ki spodbujajo izmenjavo znanja med strokovnjaki in raziskovalci. Raziskovalci FS UM so prejemniki različnih priznanj in nagrad na področju raziskovalne dejavnosti.

3.2 Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru

Znanstvenoraziskovalno delo FERI UM temelji na šestih matičnih raziskovalnih programih, ki naslavlja napredne tehnologije optičnih senzorjev, radarskih sistemov, elektromagnetnih pretvornikov, energetske učinkovitosti in razvoja digitalnih dvojčkov (Univerza v Mariboru, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, n. d.). Raziskovalno razvejenost FERI UM kaže slika 8.

Raziskovalna prodornost fakultete se odraža v številnih mednarodno odmevnih dosežkih: razvoju miniaturnih optičnih senzorjev tlaka za USAF, brezkontaktnih merilnikov kotov zasuka v projektu Magneliq ter patentiranih tehnologijah za industrijo. Fakulteta je v projektih CONCORDIA in CyberSec4Europe (H2020) prispevala k vzpostavitvi Evropskega kompetenčnega centra za kibernetiko varnost, razvila platformo one-stop-shop za dostop MSP do AI storitev (AI REGIO) in vzpostavila ključne prostodostopne govorne korpuse za slovenščino, kar potrjuje njen izjemen raziskovalni domet. Med ključnimi projekti EU so še HYPSTAIR za razvoj hibridnih letalskih pogonov, ROBOTool-1 za kognitivne robotske sisteme, v projektih H2020 Persist in HosmartAI pa je bila raziskana vloga umetne inteligence v medicinski komunikaciji in rehabilitaciji. Projekt INDY (EDF) izboljšuje energetske učinkovitost vojaških baz, projekt NEDO pa je v sodelovanju z ELES

razvil napredne funkcionalnosti za obratovanje elektroenergetskih sistemov v zaprti zanki, projekt ARACNE (HE) povezuje evropsko industrijo svile v inovacijski ekosistem. Dejavní so tudi na področju agroekološkega monitoringa v Vzhodni Afriki v projektu PrAEctiCe (HE) ter na področju razvoja nevronskega vmesnika za rehabilitacijo v HE projektu HybridNeuro. V projektu VegeLine so razvili orodje za digitalno upravljanje vegetacije daljnovodov, ki je bilo nagrajeno s priznanjem SRIP-a GoDigital. Omeniti velja še projekt Transformacija občinstva, ki je analiziral spremembe medijskih navad v sodelovanju z največjimi slovenskimi mediji.

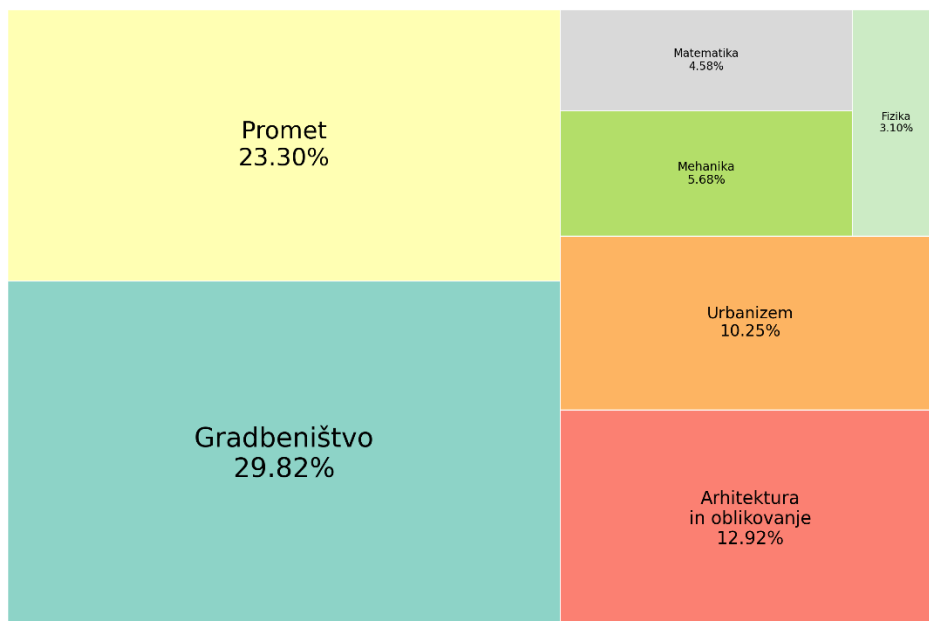
Slika 8: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FERI UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

Pomemben je razvoj prvih slovenskih nanosatelitov TRISAT, ki so bili v orbito poslani leta 2020 in uspešno delujejo še danes. Prav tako med novejšje mejnike štejemo vzpostavitev laboratorija za raziskave in razvoj optičnih vlaken z vsemi tehnološkimi postopki za izdelavo optičnih vlaken. Fakulteta dosega visoko mednarodno vidnost na področju raziskovalnega dela, kar potrjuje najbolj citirani znanstveni članek, ki ima v bazi Scopus več kot 2900 citatov. Raziskovalci FERI UM so prejemniki številnih nagrad in priznanj za dosežke na področju raziskovalnega dela, kot npr. WIPO Medal for Inventors (2025), eNagrada za digitalno platformo

EduCTX (2019), zlata medalja ARCA (2020), nagrada Donald Michie and Alan Turing Award for Lifetime Achievements (2029, 2024), Danubius Young Scientist Award (2015, 2016), Odlični v znanosti (2013), Prometej znanosti, univerzitetne nagrade in drugo.

3.3 Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo Univerze v Mariboru

Znanstvenoraziskovalno delo FGPA UM je osredotočeno na matični raziskovalni program Razvoj, modeliranje in optimiranje objektov in procesov v gradbeništvu in prometu, ki razvija trajnostne in interdisciplinarne rešitve. Fakulteta dosega mednarodno prepoznavnost z vključenostjo v evropska raziskovalna združenja EUCEET in ELGIP ter z izdajanjem znanstvene revije Acta Geotechnica Slovenica, ki je uvrščena v najvišje znanstvene baze (Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo, n. d.). Raziskovalno razvejenost FGPA UM kaže slika 9.

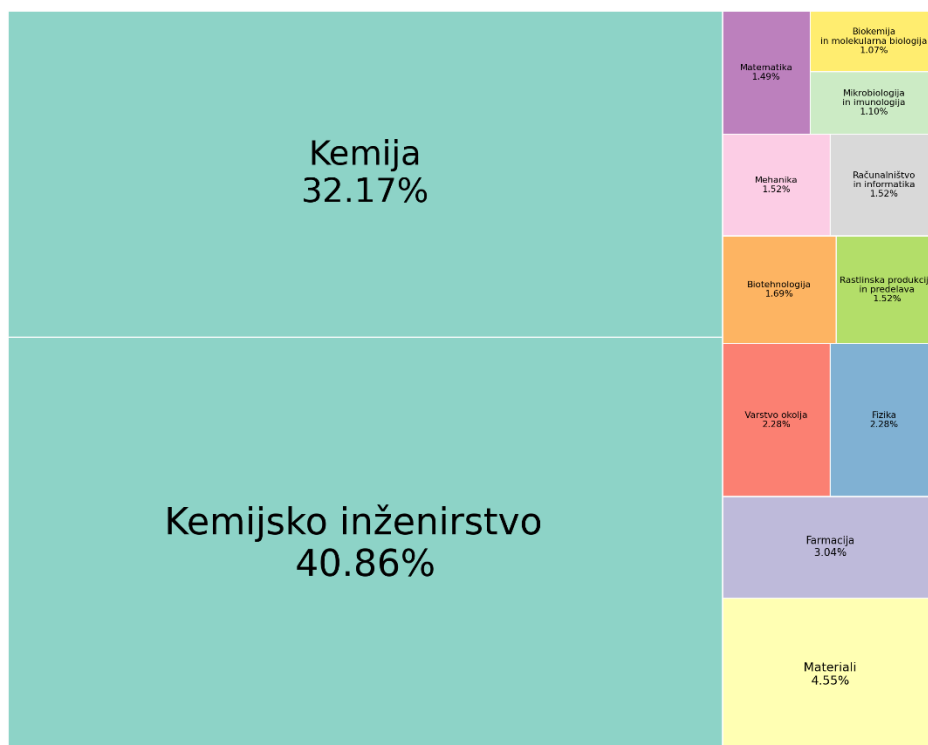
Slika 9: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FGPA UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

Raziskovalni pristop FGPA UM temelji na povezovanju tradicionalnih področij gradbeništva in prometa z inovativnimi pristopi v arhitekturi, kar omogoča razvoj celovitih rešitev za kompleksne prostorske izzive in krožno gospodarstvo.

Raziskovalci FGPA UM so prejemniki priznanj in nagrad na področju raziskovalne dejavnosti, npr. priznanja Odlični v znanosti, Zoisovo priznanje, Plečnikova odličja, univerzitetna priznanja in druge nagrade.

3.4 Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Mariboru

Znanstvenoraziskovalna dejavnost fakultete poteka v enajstih raziskovalnih skupinah, organiziranih v devetih programskih skupinah, ki so samo v letu 2024 vodile ali sodelovale pri 43 temeljnih in aplikativnih projektih ARIS (Univerza v Mariboru, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo, n. d.). Slika 10 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

Slika 10: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FKKT UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

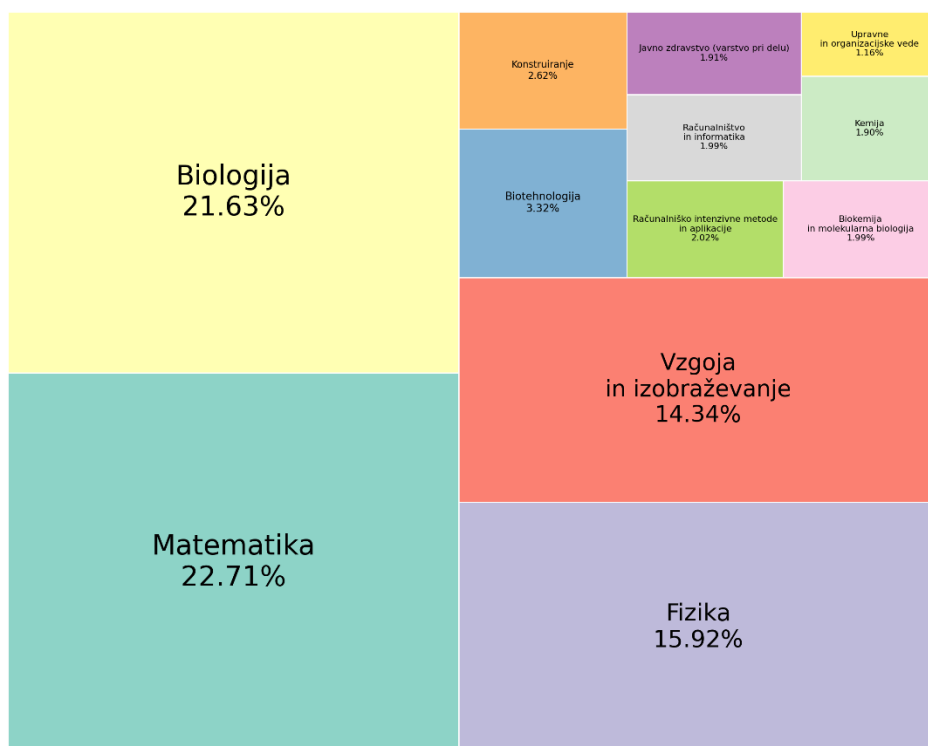
Mednarodno raziskovalno odličnost fakultete potrjuje uspešno pridobivanje projektov EU programov – FP6, FP7, center odličnosti SCF ter več tekočih projektov H2020 in Obzorja Evropa. Raziskovalci prav tako sodelujejo v mnogih drugih nacionalnih in mednarodnih projektih. Impresivna znanstvena produkcija fakultete se odraža v rasti h-indeksov z 81 na 116 in podvojitvi števila citatov (s 5174 na 10.434 po WoS in s 5917 na 12.011 po Scopus) v obdobju 2015–2024. Fakulteta je po kazalcih SICRIS, preračunanih na zaposlenega raziskovalca, na področjih kemije in kemijskega inženirstva uvrščena na sam vrh v državi. Raziskovalci FKKT UM so prejemniki nagrad in priznanj za dosežke za raziskovalno delo, npr. nagrada združenja Selingman APV Fellowship/Bursary in Food Engineering (1997, UK), nagrada Ameriškega združenja za maščobno kemijo (AOCS prize) (1997, USA), Innovationspreis Messer Griesheim Preis (1998), odlikovanje »V spomin akademiku N. M. Emanuelu« Ruske akademije znanosti in M. V. Lomonosov Moscow State University (2018), častni člani Društva univerzitetnih profesorjev. Na fakulteti delujejo številni prejemniki Zoisovih priznanj in nagrad ter nagrad za življenjsko delo.

3.5 Fakulteta za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru

Znanstvenoraziskovalna dejavnost fakultete je organizirana v mednarodno priznanih raziskovalnih skupinah na področjih matematike, fizike in biologije (Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, n. d.). Slika 11 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

V matematiki je fakulteta dosegla odmevne rezultate s teorijo funkcijskih identitet (Brešar-Beidar-Čebotarjeva teorija), ki velja za eno najpomembnejših teorij zadnjih tridesetih let v teoriji kolobarjev in se je začela razvijati prav na Univerzi v Mariboru. Odličnost matematičnega raziskovanja dokazuje devet Zoisovih nagrad in priznanj, podeljenih matematikom Univerze v Mariboru med letoma 1990 in 2023. Na področju fizike je največji preboj dosegla skupina za fiziko družbe, ki je Univerzo v Mariboru postavila na svetovni zemljevid z več kot 400 izvirnimi znanstvenimi članki in 50.000 citati. Fizikalne raziskave vključujejo tudi biofiziko, fiziko mehke snovi in izobraževalno fiziko. Za raziskave na področju fizike so raziskovalci prejeli več domačih in tujih nagrad, med drugim Zoisovo priznanje in nagrado, Blinčevo priznanje, Young Scientist Award for Socio and Econophysics od nemškega fizikalnega združenja, USERN nagrado, častno članstvo v ameriškem fizikalnem združenju, članstvo Evropske akademije znanosti in umetnosti ter drugo. Fakulteta

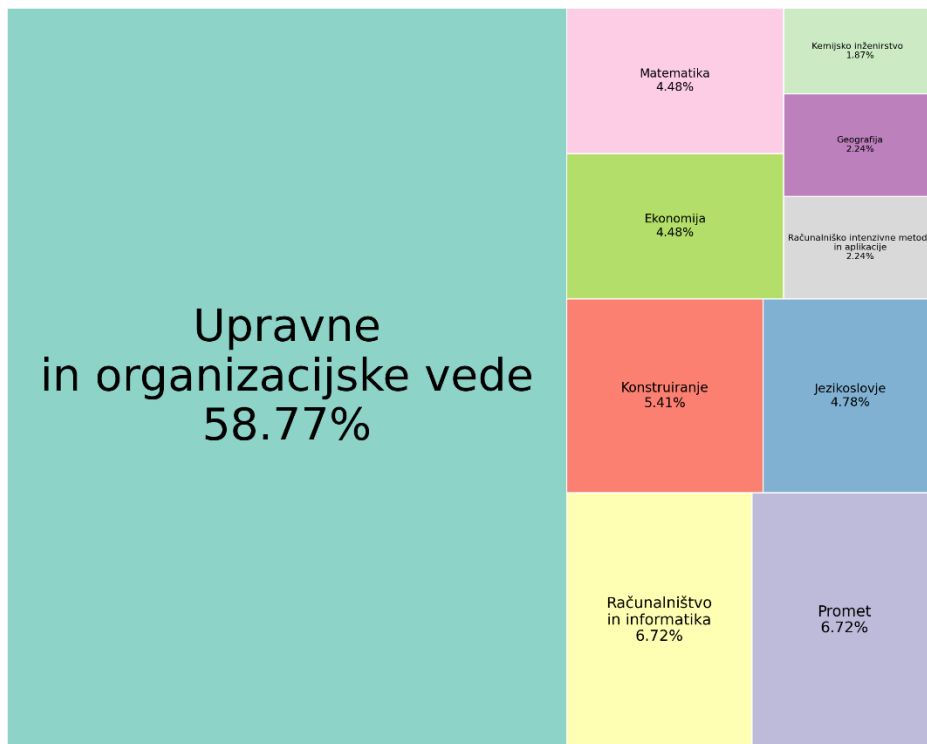
dosega visoko mednarodno prepoznavnost raziskovalnega dela, kar potrjuje uvrstitev raziskovalca med 1 odstotek najbolj citiranih fizikov na svetu, prvič v letu 2024 in nato vsako leto od leta 2018 naprej. Biološke raziskave potekajo v osmih specializiranih katedrah, kjer se raziskovalci ukvarjajo z botaniko, zoologijo, fiziologijo živali, ekologijo, mikrobiimi in molekularnimi bioznanostmi ter didaktiko. Pomemben del dejavnosti predstavlja Inštitut za biologijo, ekologijo in varstvo narave. Odlikuje jih močna mednarodna vpetost, vodenje številnih projektov in sodelovanje v mednarodnih konzorcijih, kot je evropski infrastrukturni konzorcij LifeWatch ERIC. Raziskovalci na področju biologije so prejemniki več priznanj in nagrad ter so sodelovali pri organizaciji več mednarodno odmevnih znanstvenih konferenc.

Slika 11: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FNM UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

3.6 Fakulteta za logistiko Univerze v Mariboru

Znanstvenoraziskovalna dejavnost FL UM poteka v štirih specializiranih laboratorijih: za kvantitativno modeliranje v logistiki, kognitivne sisteme v logistiki, trajnostno mobilnost in transport ter upravljanje v logistiki in oskrbovalnih verigah (Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko, n. d.). Slika 12 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

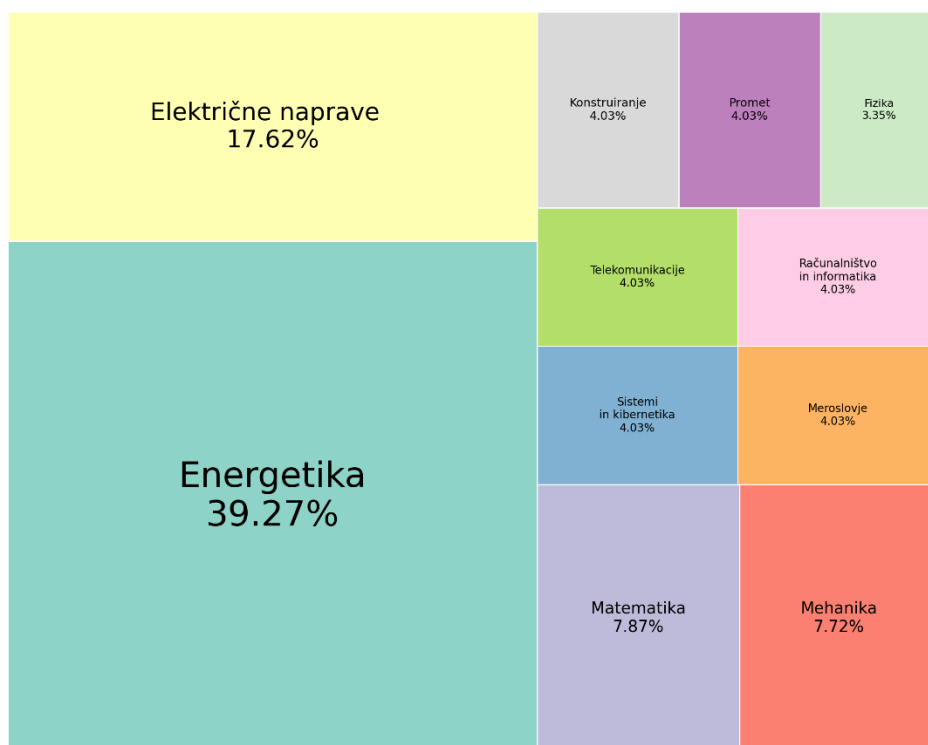
Slika 12: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FL UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

Fakulteta dosega visoko mednarodno vidnost raziskovalnega dela, kar potrjuje uvrstitev raziskovalca na seznam 2 odstotkov globalno najvplivnejših raziskovalcev po merilih Stanforda in Elsevierja. Raziskovalna prioriteta fakultete je izvajanje projektov, skladnih s strategijo pametne specializacije (S5), s poudarkom na multimodalnosti, pametnih mestih, digitalizaciji logističnih procesov in krožnem gospodarstvu. V letu 2024 so raziskovalci pridobili prvi temeljni raziskovalni projekt

o varnosti električne mikromobilnosti v urbanih okoljih ter sredstva za krepitev programskih jeder. Fakulteta izdaja znanstveno revijo Logistics, Supply Chain, Sustainability and Global Challenges, ki jo v prihodnosti želi uvrstiti v mednarodno podatkovno bazo Scopus.

3.7 Fakulteta za energetiko Univerze v Mariboru

Znanstvenoraziskovalna dejavnost FE UM je osredotočena v Raziskovalni skupini Inštituta za energetiko, ki izvaja raziskave v desetih specializiranih laboratorijih: za energetske management, alternativne energetske tehnologije, termomehaniko, jedrsko energetiko, virtualni inženiring, energetske pretvorbe, dinamične sisteme, električne stroje, aplikativno elektrotehniko in varstvo okolja (Univerza v Mariboru, Fakulteta za energetiko, n. d.). Slika 13 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

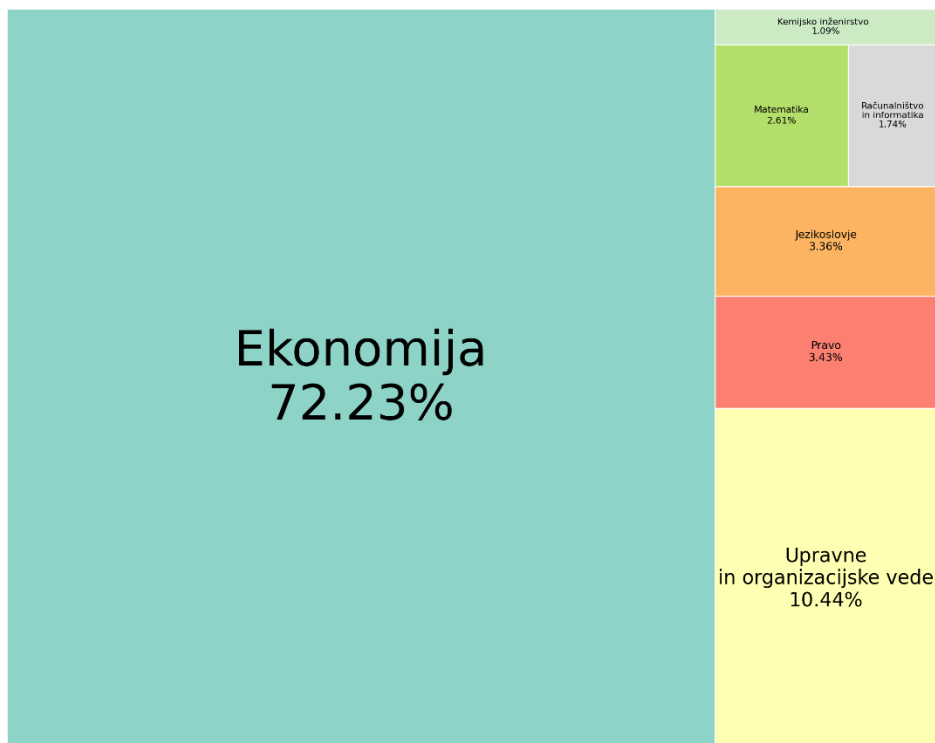

Slika 13: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FE UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

Fakulteta je v obdobju 2021–2023 nadgradila raziskovalno infrastrukturo z vrhunsko opremo iz projekta Nadgradnja nacionalnih raziskovalnih infrastruktur – RIUM. Visoka kakovost raziskovalnega dela se odraža v objavah v prestižnih mednarodnih revijah, vključenosti v programske skupine Univerze v Mariboru in Inštituta Jožef Stefan ter prejetih uglednih nagradah, kot je Bedjaničeva nagrada za doktorsko delo v letu 2024.

3.8 Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru

Na področju družboslovja je leta 1969 vzklikl prvi raziskovalni inštitut – Inštitut za marketing na tedanjem VEKŠ-u – kot središče za uvajanje študentov v raziskovanje, razvoj projektov za gospodarstvo in svetovanje. Drugi mejnik predstavlja leta 1977 ustanovljen Računalniški center, ki je okrepil integracijo računalništva v raziskovanje.

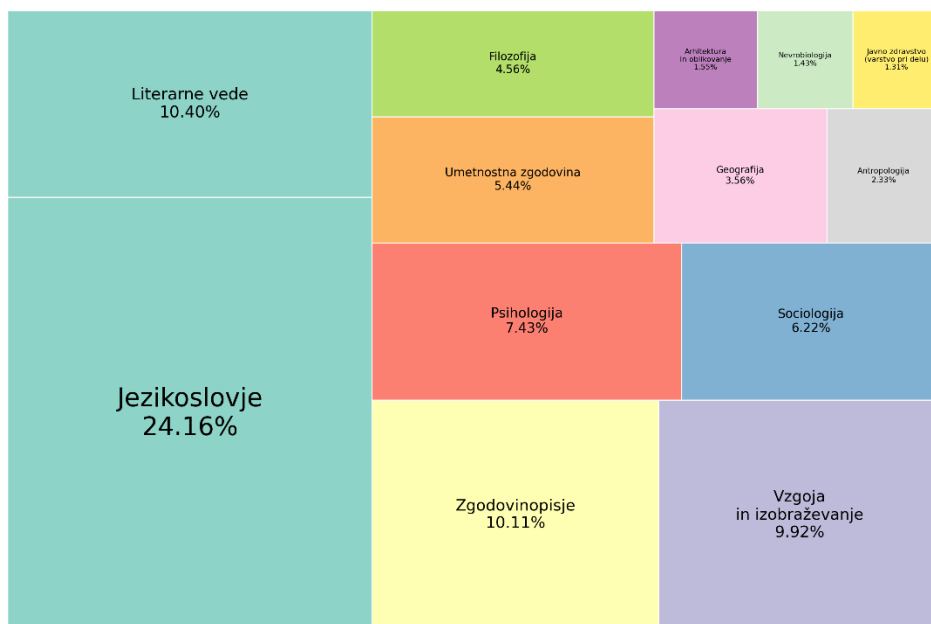
Slika 14: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti EPF UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

Preoblikovanje v EPF UM leta 1989 je dalo nov zagon raziskovanju; danes deluje 15 inštitutov z 78 raziskovalci, ki izvajajo dva ključna raziskovalna programa z močnim interdisciplinarnim pristopom in mednarodno integracijo (Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, n. d.). Slika 14 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

Leta 2024 je fakulteta vzpostavila napredni laboratorij za kvantitativno upravljanje tveganj, uvajajoč inovativne pristope k analizi velikih podatkov, osredotočena na spodbujanje trajnostnega razvoja in družbene odgovornosti.

3.9 Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru

Razvoj raziskav humanistike in družboslovja je povezan z nastankom Pedagoške akademije leta 1961, ki je leta 1975 postala ena izmed ustanovnih članic Univerze v Mariboru in je leta 1986 prerasla v veliko Pedagoško fakulteto, še najbolj pa po letu 2006, ko se je slednja razdelila na tri manjše fakultete (PEF UM, FNM UM, FF UM) (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, n. d.). Slika 15 prikazuje raziskovalno razvejenost Filozofske fakultete po raziskovalnih področjih.

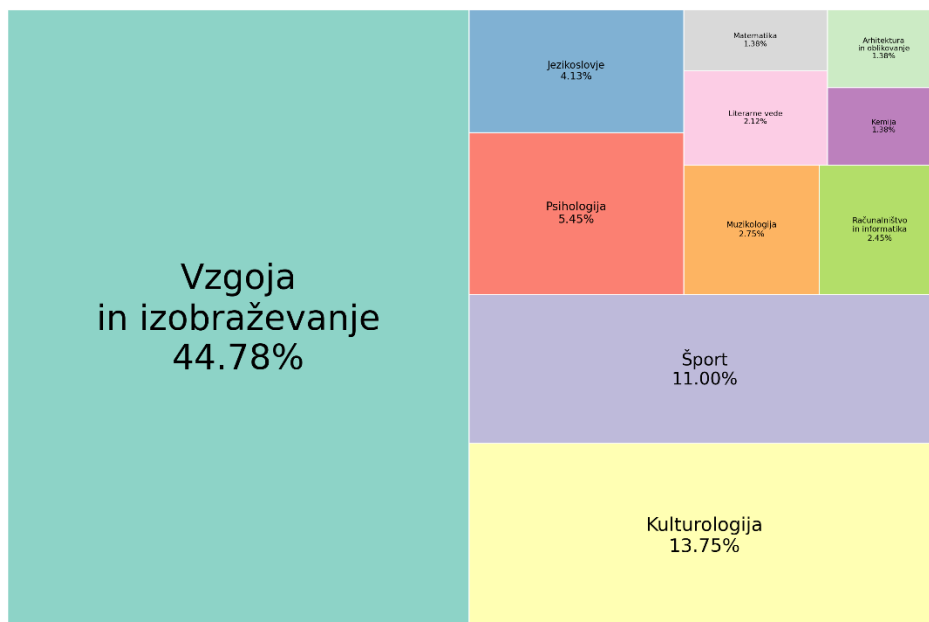

Slika 15: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FF UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

Fakultetni Inštitut za znanstvenoraziskovalno dejavnost šteje 10 raziskovalnih skupin s 136 raziskovalci. Na FF UM delujejo 4 raziskovalni programi. Število pridobljenih projektov ARIS (mdr. dva velika), mednarodnih in drugih projektov se je zelo povečalo. Samo na Oddelku za zgodovino je oziroma je bilo 15 znanstvenoraziskovalnih projektov ARRS/ARIS, izmed katerih so 4 podoktorski in 1 t. i. veliki (saj združuje kar deset partnerskih institucij); pri teh projektih je skupno sodelovalo oziroma še sodeluje 42 članov Oddelka. 24 članov Oddelka je obenem sodelovalo oziroma trenutno sodeluje pri 13 projektih ARRS/ARIS, katerih vodilni/koordinatorji so druge institucije. FF razvija relevantne temeljne raziskave humanistike in družboslovja, obenem deluje vedno bolj interdisciplinarno (npr. projekta ZELEN.KOM in na področju dediščinske znanosti AID HCH).

3.10 Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru

Leta 1975 je na Pedagoški akademiji, predhodnici Pedagoške fakultete nastal Center za razvoj in raziskovanje, ki se je leta 1986 preimenoval v Raziskovalni inštitut, pozneje v Znanstveni inštitut.

Slika 16: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti PEF UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

Do leta 2006 je bila raziskovalna dejavnost bogato razvita na področjih družboslovja, humanistike, naravoslovja in matematike (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, n. d.). Slika 16 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

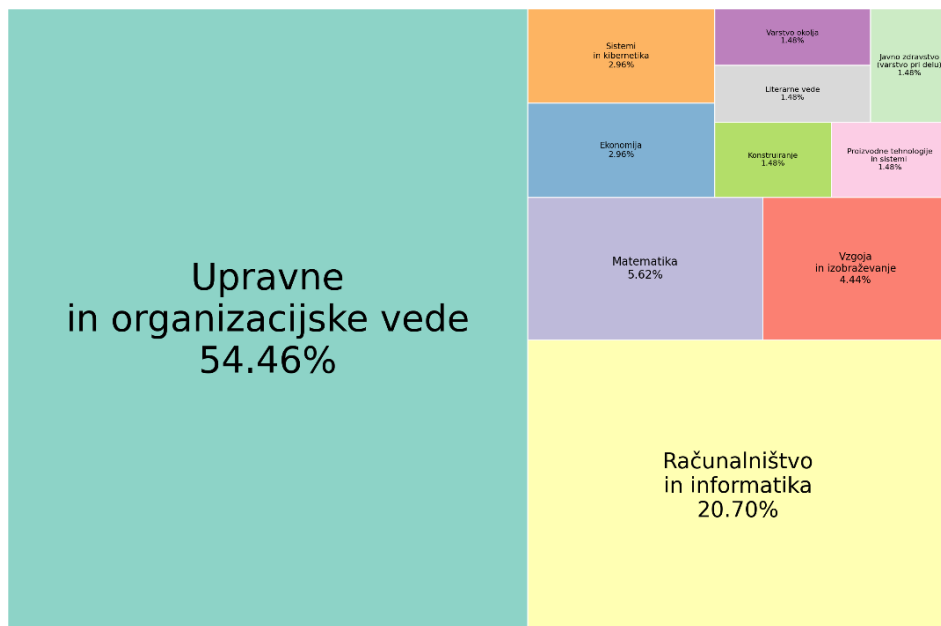
Po razdružitvi Pedagoške fakultete na tri fakultete je Pedagoška fakulteta začela razvijati raziskovalno dejavnost na področju družboslovja – izobraževalnih ved – ter pričela izdajati Revijo za elementarno izobraževanje, od leta 2020 indeksirano v Scopusu.

V zadnjem obdobju na fakulteti poleg projektov in programov, ki jih financira ARIS, izvajajo NOO projekte, skupina raziskovalcev v okviru EDUMLAB pa predstavlja osrednjo raziskovalno skupino. Vzpostavili so tudi laboratorij za področje kineziologije.

3.11 Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru

Raziskovalna dejavnost Fakultete za organizacijske vede, za katero je značilna interdisciplinarnost, poteka na Inštitutu za organizacijo in management in na Raziskovalnem centru, in sicer v obliki raziskovalno-razvojnih projektov ter raziskovalnih programov fakultete. Hkrati je sodelovanje z gospodarstvom in širšo lokalno skupnostjo eden izmed pomembnejših segmentov raziskovalne dejavnosti – sodelovanje s partnerskimi univerzami, podjetji, javnim sektorjem in organizacijami v regiji in izven nje pomeni usmeritev k trajnostni, družbeno odgovorni ter odprti fakulteti (Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede, n. d.). Slika 17 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

Pomembna komponenta raziskovalnega dela je tudi predstavitev raziskovalnih rezultatov in dosežkov. Področja raziskovanja na FOV UM so organizacija in management, kadrovski in izobraževalni sistemi, inženiring poslovnih in delovnih sistemov, informacijski sistemi, krizni management ter obvladovanje premoženja.

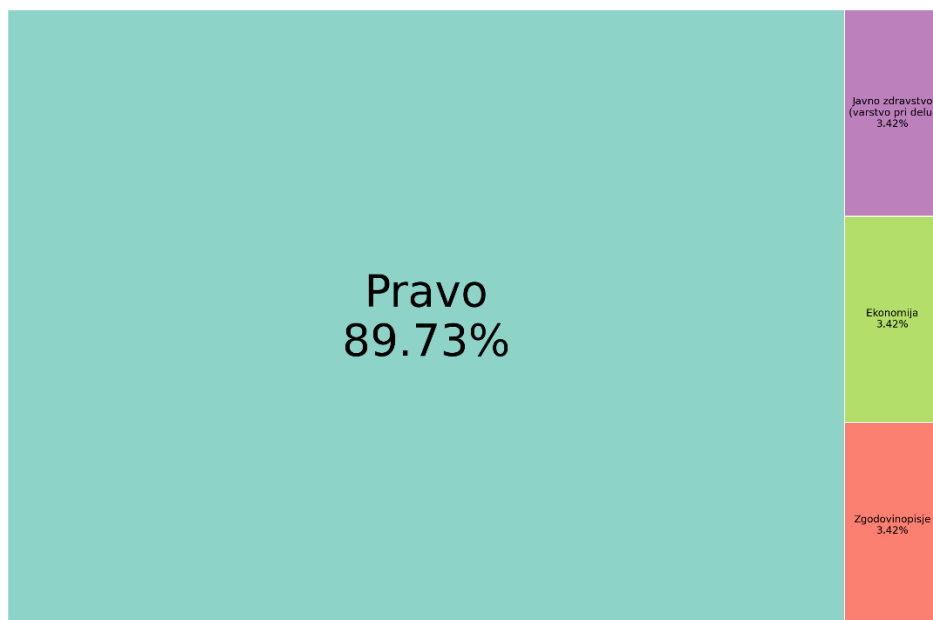

Slika 17: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FOV UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

3.12 Pravna fakulteta Univerze v Mariboru

Pravna fakulteta sodi med vodilne raziskovalne ustanove na področju prava v Sloveniji. Njeno raziskovalno delo je močno vpeto v mednarodni prostor. Fakulteta izvaja temeljne in aplikativne raziskave na različnih pravnih področjih (Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, n. d.). Slika 18 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

Večina zaposlenih je vključena v programsko skupino PF UM, sicer pa so raziskave financirane iz javnih in zasebnih virov, nedavno denimo preko ARIS projekta Vsi so v storitvah (2024), Jean Monnet projekta o temeljnih pravicah v poslovnem pravu (2021) ter EU-En4s projekta o čezmejni izterjavi dolgov (EU Justice, 2019). V raziskovalne dejavnosti so aktivno vključeni tudi študenti. S publiciranjem fakulteta pomembno prispeva k razvoju pravne znanosti, ki si prizadeva zaščititi vladavino prava tako v Sloveniji kot v EU.

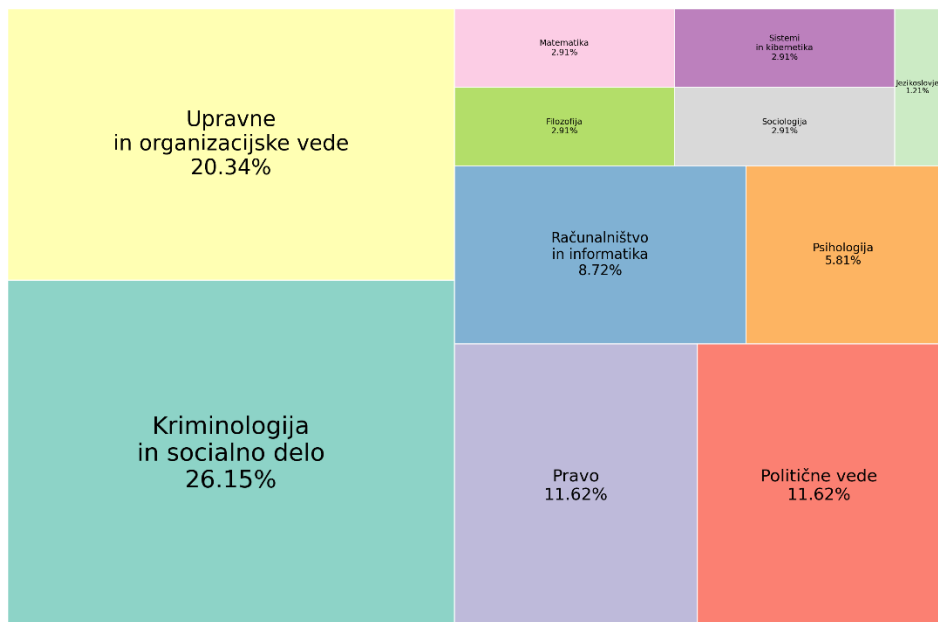

Slika 18: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti PF UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

3.13 Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru

Po letu 2004, s pridružitvijo Univerzi v Mariboru in ustanovitvi Inštituta za varstvoslovje, je raziskovanje postalo bolj intenzivna in mednarodno usmerjena dejavnost. Danes v okviru Inštituta potekajo temeljni, aplikativni, razvojni in drugi projekti, ki sodijo v nacionalni in mednarodni program raziskovalnega dela (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, n. d.; Meško, 2023). Slika 19 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

Raziskovalna dejavnost fakultete obsega širok spekter področij, kot so kriminologija, pravo, varnostni menedžment, informacijska varnost, psihologija, sociologija, kriminalistika in policijska dejavnost. Od leta 2015 je velik del raziskovalnih aktivnosti potekal v okviru programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih (Meško in Hacin, 2024). Raziskovalna dejavnost se je osredotočala na reševanje družbenih izzivov, kot so kriminaliteta, zagotavljanje varnosti in človekove pravice, pa tudi kibernetna varnost.

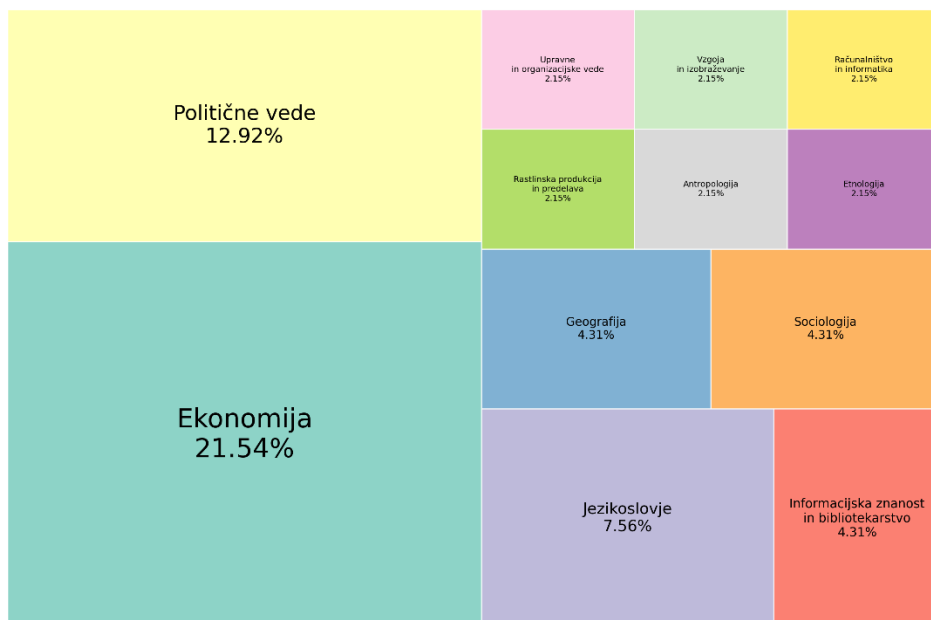
Slika 19: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FVV UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

3.14 Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru

V osrčju raziskovanja na eni najmlajših članic je turizem, ki je svoj prvi raziskovalni inštitut – Inštitut za turizem ustanovila leta 2015. Interdisciplinarni pogled na turizem je v osrčju več kot 90 raziskovalnih in razvojnih projektov, ki uspešno vključujejo študente, mednarodne partnerje in gospodarstvo (Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem, n. d.). Slika 20 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

Po letu 2020 so rezultati ciljnih in temeljnih raziskovalnih projektov poželi zanimanje širše strokovne, akademske in splošne javnosti ter s tem postavili fakulteto med odmevne raziskovalne institucije v Sloveniji in svetu.

Kritičnost in družbena odgovornost sta osrčje raziskovanja na Fakulteti za turizem. Sodobni izzivi, povezani z vlogo turizma pri okoljskih in družbenih spremembah, so teme, do katerih raziskovalci zavzemajo kritično in interdisciplinarno držo.

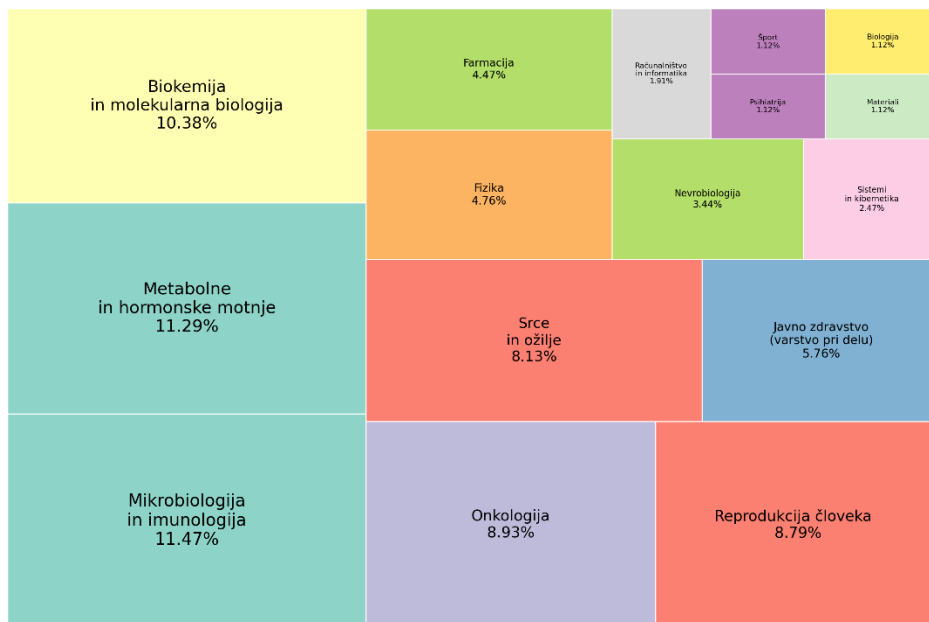

Slika 20: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FT UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

3.15 Medicinska fakulteta Univerze v Mariboru

Znanstvenoraziskovalna dejavnost Medicinske fakultete se je uradno začela z vpisom v evidenco raziskovalnih organizacij leta 2005. Raziskovalno delo se je hitro razvilo z akreditacijo podiplomskega študija Biomedicinska tehnologija in pridobivanjem vrhunskih raziskovalcev. Na fakulteti trenutno deluje 10 raziskovalnih skupin s 93 raziskovalci in 15 strokovnimi sodelavci. V dvajsetih letih obstoja je MF UM sodelovala pri 68 evropskih projektih (kot nosilka v 39) in 67 projektih ARIS (kot nosilka v 29) (Univerza v Mariboru, Medicinska fakulteta, n. d.). Slika 21 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

Pomemben mejnik predstavlja ustanovitev znanstvene revije *Acta medico-biotechnica* v letu 2007, ki je prva medicinska revija v izdaji medicinske fakultete v Sloveniji in je dvakrat prejela priznanje *Prometej znanosti* za odličnost v komuniciranju. Fakulteta sistematično spodbuja raziskovalno delo študentov z razpisom raziskovalnih nalog za Dekanove nagrade, ki jih podeljuje od leta 2007, do leta 2025 pa je bilo podeljenih 55 Dekanovih in 10 Perlachovih nagrad.

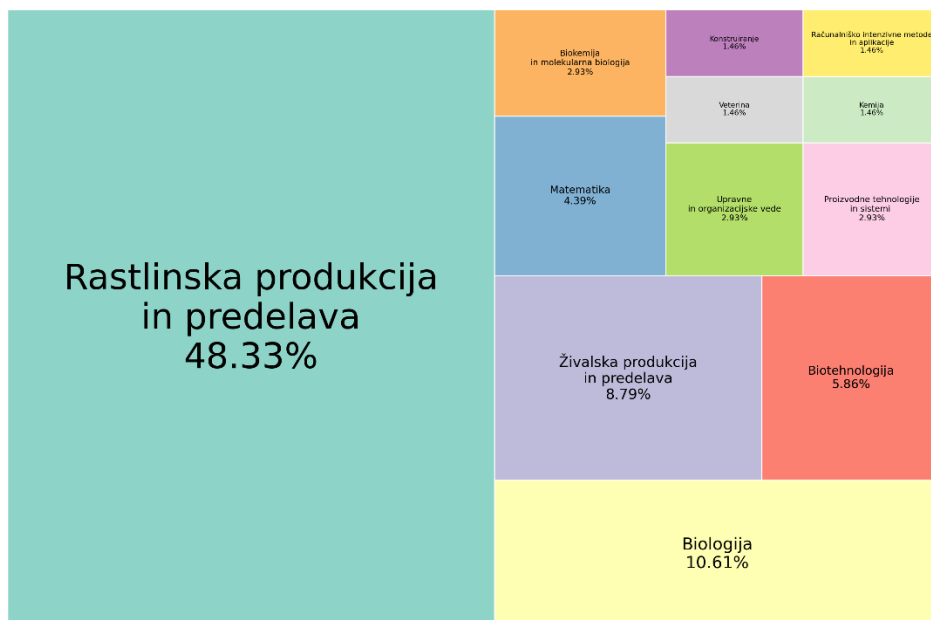

Slika 21: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti MF UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

3.16 Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru

Znanstvenoraziskovalna dejavnost fakultete ima korenine v ustanovitvi Višje agronomske šole v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Ključni razvojni mejnik predstavlja selitev na grad Hompoš v Hočah leta 2008, kjer so se uredili laboratoriji in bistveno izboljšali pogoji za raziskovalno delo (Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, n. d.). Slika 22 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

Raziskovalna infrastruktura vključuje laboratorije, Botanični vrt Univerze v Mariboru in posestvo Univerzitetnega kmetijskega centra, ki omogoča izvajanje poskusov na prostem. Od leta 2003 je na fakulteti doktoriralo 54 doktorandov, med njimi 28 mladih raziskovalcev. V zadnjih treh letih so se sredstva za projektne aktivnosti več kot podvojila. V letu 2024 je fakulteta izvajala 20 projektov ARIS, 14 drugih nacionalnih ter 5 mednarodnih projektov, med njimi 4 iz programa Horizon. Od leta 2002 fakulteta izdaja znanstveno revijo *Agricultura* (od 2023 preimenovana v *Agricultura Scientia*), v kateri je bilo objavljenih 139 znanstvenih člankov.

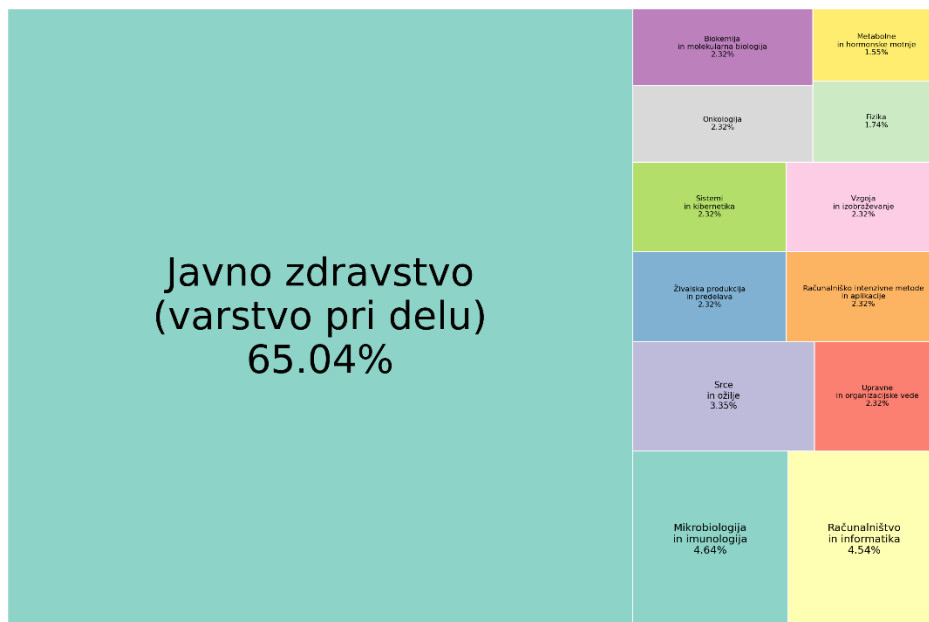
Slika 22: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FKBV UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

3.17 Fakulteta za zdravstvene vede Univerze v Mariboru

Znanstvenoraziskovalna dejavnost fakultete se je začela z ustanovitvijo prvega Inštituta za zdravstveno nego v Sloveniji leta 1996, namenjenega interdisciplinarnim raziskavam. Danes na fakulteti delujejo štirje inštituti in tri raziskovalne skupine z 41 raziskovalci (Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede, n. d.). Slika 23 prikazuje raziskovalno razvejenost fakultete po raziskovalnih področjih.

Ključni razvojni mejnik predstavlja vzpostavitev prvega doktorskega programa Zdravstvena nega v Sloveniji (2016), ki je omogočil celotno vertikalno izobraževanja in prispeval k razvoju raziskovanja. Od leta 2005 je fakulteta sodelovala pri 13 mednarodnih in 10 projektih ARIS, pri čemer je bila nosilka v 13 primerih. V zadnjih desetih letih je bilo v 31 študentskih projektov vključenih več kot 200 študentov. Raziskovalna infrastruktura vključuje Center za simulirano klinično okolje, Center za uporabo razširjene resničnosti v zdravstvu in Laboratorij za mikrobiologijo in molekularno biologijo. Mednarodno prepoznavnost potrjujejo pridobljene nagrade

raziskovalcev (UNEP, Fulbright, DAAD, DARPA) in aktivno sodelovanje v skupini UDINE-C.

Slika 23: Porazdelitev raziskovalne dejavnosti FZV UM po raziskovalnih področjih (velikost posameznega polja odraža delež raziskovalnih aktivnosti na določenem področju)

4 Umetniška dejavnost

Umetniška dejavnost na Univerzi v Mariboru ima pomembno vlogo pri celovitem razvoju akademskega okolja, čeprav še nima lastne akademije za umetnost. Univerza prepoznava umetnost kot vzporedno in avtonomno resničnost, ki širi in plemeniti naše dojemanje sveta ter predstavlja bistveno civilizacijsko vrednoto.

Na glasbenem področju Univerza v Mariboru beleži izjemne uspehe in mednarodno prepoznavnost. Vidno mesto zavzemajo prejemniki Prešernove nagrade, kot sta Tomaž Svete in Nina Šenk, ki sta bila nagrajena tudi na mednarodnem opernem tekmovanju Johann-Joseph-Fux – prvi leta 2000 za filozofsko opero Kriton, druga leta 2021 za opero Canvas. K ugledu univerze so bistveno prispevali tudi vrhunski glasbeni ustvarjalci in pedagogi: skladatelj Darijan Božič, zborovodji Branko Rajšter

in Jože Fürst, skladatelj Jože Gregorc, dirigenta Stane Jurgec in Simon Robinson ter operni pevki Ondina Otta Klasinc in Dragica Kovačič.

Na likovnem področju UM goji bogato tradicijo, kjer je med prejemniki Prešernove nagrade tudi Oto Rimele (2004). Na Pedagoški fakulteti, kjer se izvajata študijska programa Likovna pedagogika in Glasbena pedagogika, delujejo priznani umetniki in pedagogi. Oddelek za likovno umetnost, ki izvira iz leta 1961, je z delovanjem umetnikov, kot so Anka Krašna, Breda Varl, Vlasta Tihec, Bogdan Čobal in Dragica Čadež (prejemnica Prešernove nagrade), utrdil svojo vlogo pri razvoju likovne umetnosti v regiji. Današnji profesorski zbor sestavljajo uveljavljeni umetniki: Alja Košar, Petra Varl, Tanja Verlak, Darko Golija, Samuel Grajfoner, Matej Koren, Robert Lozar, Dušan Zidar in Oto Rimele. Kljub dejstvu, da je bil elaborat za ustanovitev Akademije za umetnosti UM pripravljen že v sredini prvega desetletja tega tisočletja in je bila akademija formalno ustanovljena leta 2011, ostaja izziv zagotavljanja prostorov in financiranja za dejansko delovanje. Akademija bi omogočala študijske programe na področjih likovne umetnosti, glasbe in uprizoritvenih umetnosti, s čimer bi zapolnila vrzel v severovzhodni Sloveniji. Ustanovitev je bila predvidena tudi v programu Evropske prestolnice kulture Maribor 2012, vendar ni bila realizirana.

Univerza v Mariboru prepozna znanost in umetnost kot temeljna vidika svojega civilizacijskega poslanstva, ki omogočata celovit razvoj posameznika in prispevata k skupnemu dobremu. Umetniška dejavnost na univerzi ni le del izobraževalnega procesa, temveč ponuja pomemben prispevek k evropski in svetovni kulturni dediščini.

5 Zaključek in vizija za prihodnost

Znanstvena in umetniška pot Univerze v Mariboru je zaznamovana z vztrajnim vzponom odličnosti in mednarodne prepoznavnosti. Univerza je postala pomemben center znanja in ustvarjalnosti v širši regiji, njeni raziskovalci in umetniki pa prispevajo k razvoju znanosti in umetnosti na nacionalni in mednarodni ravni. Strateška programska jedra – umetna inteligenca in podatkovna znanost v biomedicini, materiali in tehnologije ter dediščinska znanost in podnebne spremembe – so postala osrednji stebri, okoli katerih se povezujejo raziskovalne aktivnosti različnih fakultet in oddelkov.

Vizija razvoja temelji na nadaljnji krepitvi interdisciplinarnega pristopa, večjem povezovanju z gospodarstvom, kulturnimi ustanovami in širšo družbo ter na intenzivnem mednarodnem sodelovanju. Posebna pozornost je namenjena raziskavam in umetniškemu ustvarjanju, ki naslavljajo globalne izzive – od podnebnih sprememb in trajnostnega razvoja do družbenih transformacij in kulturnih identitet. Programska jedra bodo v prihodnosti še bolj delovala kot integrativni mehanizmi, ki bodo spodbujali sodelovanje in omogočali preseganje tradicionalnih meja med disciplinami, kar bo povečalo raziskovalni potencial univerze in njen vpliv na reševanje kompleksnih družbenih izzivov. Dolgoročna strategija razvoja raziskovalne infrastrukture predvideva obsežne investicije v izbrane strateške zmogljivosti (Tovarna AI, HB SAXS sinhrotronska žarkovna linija), ki bodo podpirale vsa tri programska jedra in krepile mednarodna partnerstva.

Univerza v Mariboru bo ohranjala, utrjevala in razvijala delovanje trajnostne, povezane, opolnomočene in učinkovite mreže strokovne podpore raziskovalni, umetniški in projektni dejavnosti Univerze v Mariboru, ki bo krepila profesionalne sodelavce, podpirala njihov strokovni in karierni razvoj, tako na rektoratu kot članicah Univerze v Mariboru. V širšem smislu pa tako tudi prispevala k večji vidnosti, uveljavitvi in priznavanju zahtevnega poklica upravitelja in administrator raziskovalne dejavnosti (angl. *Research Manager and Administrator*) v nacionalnem in evropskem prostoru.

Univerza v Mariboru s svojim znanstvenim in umetniškim delom utrjuje položaj ustvarjalke znanja in kulture, ki gradi mostove med različnimi disciplinami, akademsko sfero, gospodarstvom in umetnostjo ter nastopa kot enakovreden partner v mednarodnem prostoru.

Opombi

Dostopnost podatkov: Podatki in koda, uporabljeni v tem poglavju, so odprto dostopni na <https://github.com/deankorosak/sciart>.

Izjava o uporabi tehnologije: Pri urejanju besedila so bila za jezikovno in stilistično urejanje v podporni vlogi uporabljena orodja generativne umetne inteligence.

Viri in literatura

ATHENA European University. (n. d.). *ATHENA European University*. <https://athenauni.eu/>
CoARA, Coalition for Advancing Research Assessment. (n. d.). *What is CoARA?*. <https://coara.eu/>

- EOSC, European Open Science Cloud Association. (n. d.). *EOSC Association Advancing Open Science in Europe*. <https://eosc.eu/>
- EARMA, European Association of Research Managers and Administrators. (n. d.). *European Association of Research Managers and Administrators (EARMA): Homepage*. <https://earma.org>
- EUA, European University Association. (n. d.). *The voice of Europe's Universities* <https://www.eua.eu/>
- Meško, G. (ur.). (2023). *Znanstveno raziskovanje in pedagoška dejavnost Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru: (1973–2023)*. Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Meško, G., in Hacin, R. (ur.). (2024). *10. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Mira, varna in inkluzivna družba ter varnost v lokalnih skupnostih*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024>
- Tancer Verboten, M., in Korošak, D. (2025). *Resilience and volatility in academic publishing, the case of the University of Maribor 2004–2023*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2503.21423v1>
- Univerza v Mariboru. (n. d. a). *Odperta znanost*. <https://www.um.si/raziskovanje/odprta-znanost/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. b). *Politika odprtega dostopa do raziskovalne infrastrukture*. <https://www.um.si/raziskovanje/raziskovalna-infrastruktura/politika-odprtega-dostopa-do-raziskovalne-infrastrukture/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. c). *Poslanstvo, vizija in strateški razvojni dokumenti*. <https://www.um.si/o-univerzi/predstavitev/poslanstvo-vizija-in-strateski-razvojni-dokumenti/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. d). *Raziskovalna infrastruktura Univerze v Mariboru*. <https://www.um.si/raziskovanje/raziskovalna-infrastruktura/>
- Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta*. <https://www.epf.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko. (n. d.). *Univerza v Mariboru, FERi, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko*. <https://feri.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za energetiko. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Fakulteta za energetiko: FE UM*. <https://www.fe.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo*. <https://www.fgpa.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo*. <https://www.fkkt.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede. (n. d.). *Znanje in tradicija*. <https://www.fkbv.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko*. <https://fl.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko*. <https://www.fnm.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede*. <https://www.fov.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za strojništvo. (n. d.). *FS, Fakulteta za strojništvo*. <https://www.fs.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem. (n. d.). *Fakulteta za turizem*. <https://www.ft.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede. (n. d.). *Inštitut za varstvoslovje*. <https://www.fvv.um.si/vstopna-stran/raziskovalna-dejavnost/institut-za-varstvoslovje/>
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede*. <https://www.fzv.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta*. <https://ff.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Medicinska fakulteta. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Medicinska fakulteta*. <https://www.mf.um.si/si/>
- Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta. (n. d.). *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta*. <https://pef.um.si/>
- Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta. (n. d.). *Pravna fakulteta Univerze v Mariboru*. <https://www.pf.um.si/>

Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID). (2021, 2023, 2024). *Uradni list RS*, (186/21, 40/23, 102/24).

Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF). (2012). *Uradni list RS*, (40/12).

VLOGA IN POLOŽAJ ŠTUDENTOV NA UNIVERZI V MARIBORU

NOMI HRAST, ŽIGA MAJCEN, PINA SLAČEK, LUKA LAH,
MAŠA TEPIČ, EMA HAUC

Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija
nomi.hrast@student.um.si, ziga.majcen@student.um.si, pina.slacek@student.um.si,
luka.lah2@student.um.si, masa.tepic@student.um.si, ema.hauc@student.um.si

Študenti so ključni del Univerze v Mariboru, saj ta brez njih načeloma ne bi obstajala. Skozi desetletja se je število študentov povečevalo in danes jih po podatkih Oddelka za izobraževanje in študij Univerze v Mariboru na Univerzi v Mariboru študira že več kot 15.000. Vseskozi je bilo prisotno njihovo vključevanje v aktivnosti zastopanja študentskih interesov in razvoja občudijskih dejavnosti na lokalni in nacionalni ravni. Slednje ima pomembno vlogo, saj prispeva k razvoju kompetenc, socialne mreže in kakovosti študentskega življenja. Študentsko predstavništvo predvsem preko študentskih svetov zagotavlja zastopanje pravic in interesov študentov ter omogoča njihovo soodločanje. Univerza v Mariboru študentom omogoča soudeležbo v upravljanju, saj so predstavniki prisotni v vseh organih odločanja, vključno s prorektorjem in prodekani za študentska vprašanja. Študenti so aktivno sooblikovali univerzo in prispevali k njenemu trenutnemu položaju v Sloveniji in tujini, njeni internacionalizaciji ter širšemu družbenemu razvoju.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.8](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.8)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:
študenti,
študentsko predstavništvo,
obštudijske dejavnosti,
soodločanje,
študentski svet

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.8](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.8)

ISBN
978-961-299-000-8

Keywords:
students,
student representation,
extracurricular activities,
participation,
student council

THE ROLE AND POSITION OF STUDENTS AT THE UNIVERSITY OF MARIBOR

NOMI HRAST, ŽIGA MAJCEN, PINA SLAČEK, LUKA LAH,
MAŠA TEPIĆ, EMA HAUC

University of Maribor, Maribor, Slovenia
nomi.hrast@student.um.si, ziga.majcen@student.um.si, pina.slacek@student.um.si,
luka.lah2@student.um.si, masa.tepic@student.um.si, ema.hauc@student.um.si

Students are a key part of the University of Maribor, which would not exist in principle without them. Over the decades, the number of students has grown and today there are more than 15,000 students studying at the University of Maribor. Their involvement in activities to represent student interests and develop extracurricular activities at the local and national level has been ever-present. The latter plays an important role as it contributes to the development of competences, social networks and the quality of student life. Student representation, particularly through student councils, ensures the representation of students' rights and interests and enables their participation in decision-making. The University of Maribor enables students to participate in governance, as representatives are present in all decision-making bodies, including the Vice-Rector and the Vice-Deans for Student Affairs. Students have thus actively co-shaped the University and contributed to its current position in Slovenia and abroad, to its internationalisation and to its broader social development.

University of Maribor Press

1 Pomen študentskega predstavništva na Univerzi v Mariboru

Študenti so sestavni del univerzitetne skupnosti, saj brez njih univerza načeloma ne more obstajati. Sodelujejo pri aktivnostih, ki pripomorejo k uspehom univerze. Njihova znanja in kasnejši karierni uspehi pa ne bi obstajali, če ne bi univerza omogočala kakovostnega podpornega okolja za razvoj znanj, dodatnih sposobnosti in kariernih priložnosti. Študenti so največja skupina deležnikov v visokem šolstvu in hkrati tisti, ki imajo priložnost soustvarjati okolje, v katerem pridobivajo znanja, spretnosti in kompetence za prihodnost.

Na Univerzi v Mariboru se je število študentov skozi desetletja povečevalo, kar dokazuje, da univerza ostaja privlačna izbira za mlade iz Slovenije in širše regije. Od nastanka in med razvojem univerze je število študentov naraščalo in jih danes po podatkih Oddelka za izobraževanje in študij študira že več kot 15.000. Na fakultetah je študentom na voljo pester nabor študijskih programov in obštudijskih aktivnosti. Univerza v Mariboru je skozi leta postala eden ključnih stebrov slovenskega visokega šolstva in ta položaj ohranja še danes. Sledila je razvojnim trendom v visokem šolstvu ter se prilagajala potrebam gospodarstva in družbe. Pomembno vlogo je imela tudi pri soodločanju o visokem šolstvu v Sloveniji, saj se je aktivno vključevala v razprave o reformah, zakonodajnih spremembah in razvoju akademskega okolja. Poleg tega pa je bila nenehno vpeta v mednarodno akademsko okolje. Internacionalizacija visokega šolstva je postala eden ključnih ciljev sodobnih univerz, pri čemer je Univerza v Mariboru uspešno sledila evropskim in globalnim trendom v visokem šolstvu. Opazno je povečevanje števila mednarodnih študentov, razvijajo se tudi skupni študijski programi z drugimi univerzami, prav tako pa se krepi sodelovanje v raziskovalnih, izobraževalnih in ostalih projektih na nacionalni in mednarodni ravni.

Študenti se na univerzi izobražujejo v okviru študijskih programov, vendar univerzitetno življenje ni omejeno le na pedagoški proces v predavalnicah in opravljanje izpitov. Ključne za študente so tudi obštudijske dejavnosti, ki so pomemben del rasti, razvoja in oblikovanja celostne akademske izkušnje. Študentom omogočajo razvoj t. i. mehkih veščin (komunikacija, timsko delo, organizacija in vodenje), povezovanje s študenti z drugih univerz in držav (to širi obzorja in mrežo poznanstev), pridobivanje praktičnih izkušenj (ki pomagajo pri kariernem razvoju), sodelovanje v športnih, kulturnih in družbenih aktivnostih (kar prispeva k fizičnemu in duševnemu zdravju) ter možnost sodelovanja v študentskem predstavništvu (kjer

lahko aktivno vplivajo na razvoj univerze in položaj študentov znotraj ter izven univerze).

Obštudijske dejavnosti na univerzi trenutno zagotavljajo predvsem študentski sveti članic, ki so pomembni organi zastopanja interesov študentov in skrbijo za razvoj kakovostnega študentskega življenja na univerzi. Prav tako imajo pomembno vlogo pri soodločanju o pomembnih vprašanjih na fakultetah in univerzi, saj sodelujejo pri sprejemanju aktov, študijskih programov in drugih dokumentov.

Na univerzi so imele obštudijske dejavnosti že od samega začetka pomembno vlogo, saj so študenti že pred uradno ustanovitvijo Univerze v Mariboru v lokalnem okolju organizirali kulturne dogodke, imeli študentske medije, organizirali športne aktivnosti in različne iniciative, ki so bogatile študentsko življenje (Bračič, 1984).

Študenti so že pred ustanovitvijo univerze izkazovali trude v prizadevanjih za izboljšanje svojega položaja, saj so aktivno sodelovali v razpravah o razvoju visokega šolstva v Sloveniji v času Socialistične federativne republike Jugoslavije in v razvoju Maribora (Bračič, 1975). Danes se ta tradicija nadaljuje, saj preko študentskih svetov in drugih organizacij aktivno zastopajo svoja mnenja in se zavzemajo za kakovosten študij, izboljšanje študentskega standarda in zagotavljanje pogojev za uspešno akademsko in obštudijsko udejstvovanje.

Študentsko predstavništvo se je v razvoju Univerze v Mariboru izkazalo kot pomembna sila za oblikovanje univerzitetne skupnosti, saj so bili študenti od vsega začetka vključeni v soodločanje. To jim daje pomemben položaj, saj so kot prodekani in prorektor del vodstva univerze in fakultet ter so neposredno vključeni v soodločanje na najvišjih ravneh. Prav tako Statut Univerze v Mariboru (Univerza v Mariboru, 2025) danes določa, da imajo študenti petino predstavnikov v vsakem organu, bodisi na fakultetah bodisi na univerzi. Študenti imajo prorektorja za študentska vprašanja, ki je del vodstva univerze in zastopa pravice ter interese študentov. Po funkciji so prorektor za študentska vprašanja in prodekani za študentska vprašanja tudi predsedniki študentskega sveta univerze oziroma članice. Tudi v Študentskih domovih Univerze v Mariboru imajo študenti svoj predstavniški organ, in sicer Študentski svet stanovalcev Študentskih domov. Tako so na vseh nivojih ustrezno zastopani in se lahko zavzemajo za izboljšanje položaja študentov in za razvoj obštudijskih dejavnosti. Študentski sveti na fakultetah so sestavljeni iz dveh predstavnikov (članov) iz vsakega letnika, ki so izvoljeni za dobo enega leta na

transparentnih volitvah v študentske svete članic, ki potekajo do 14. novembra za tekoče študijsko leto. Vsak letnik lahko ima izvoljenih pet predstavnikov študentov, pri čemer dva z najvišjim številom glasov prejmeta glasovalno pravico v študentskem svetu članice, drugi pa sestavljajo sosvet študentskega sveta članice. Vseh pet predstavnikov za posamezni letnik tvori študentski svet posameznega letnika. V Študentskih domovih je študentski svet sestavljen iz enega predstavnika vsakega doma, ki se prav tako volijo na volitvah v študentske svete članic. Študentski svet Univerze v Mariboru je sestavljen iz članov in namestnikov članov, pri čemer ima vsaka fakulteta svojega člana in namestnika, izvoljeni pa so za dobo dveh let. Kandidati se volijo na sejah študentskih svetov članic posamezne članice. Prav tako imajo študenti poleg članov v vseh komisijah in organih univerze ter fakultet tudi svoje predstavnike v poslovodnih organih in organih upravljanja. Na fakultetah je po funkciji prodekan za študentska vprašanja del poslovodnega odbora fakultete, na univerzi pa imamo študenti svojega predstavnika v Upravnem odboru Univerze v Mariboru.

Obštudijske dejavnosti se financirajo iz različnih sredstev, večina sredstev, ki jih prejmejo študentski sveti fakultet, pa je koordiniranih s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru. Ta vsako leto prejme sredstva za sofinanciranje interesne dejavnosti študentov, prav tako prejme prispevek, ki ga študenti plačajo ob vpisu (prispevek za interesno dejavnost študentov), in sredstva s strani Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in inovacije, ki so namenjena razvoju obštudijskih dejavnosti. Iz vseh teh sredstev se financira delovanje študentskih svetov članic univerze, ki vsako koledarsko leto prijavijo svoj program dela projektov (vsebinsko in finančno ovrednoteni projekti) na Poziv za sofinanciranje delovanja študentskih svetov članic in prejmejo sredstva za delovanje, o katerem nato tudi poročajo. Preostala sredstva Študentskega sveta Univerze v Mariboru so porabljena za izvajanje projektov študentskega sveta univerze, ki so organizirani za vse študente in nekatere študentske predstavnike univerze (na primer za izobraževanja in povezovalne aktivnosti). Prav tako pa je del sredstev namenjen za plačilo nadomestila za opravljeno delo študentskim predstavnikom (predsednikom študentskih svetov članic in univerze ter študentom, ki aktivno pomagajo pri večjih projektih) ter kritje strokovne podpore delovanju študentskega predstavništva v Službi za študentske zadeve na univerzi. Brez ustreznega financiranja delovanje študentskega predstavništva ne bi bilo možno, saj so stroški izvajanja projektov vedno višji, prav tako pa se obseg dela študentskih predstavnikov na najvišjih funkcijah iz leta v leto večja, saj se tudi univerza širi, raste in razvija.

V nadaljevanju podajamo informacije o razvoju študentskega predstavništva in obštudijskih dejavnosti, ki jih izvajajo študentski sveti, saj so navedene vsebine pomembno vplivale na razvoj Univerze v Mariboru in vključevanje študentov v procese soodločanja.¹

2 Razvoj študentskega predstavništva na Univerzi v Mariboru

2.1 Obdobje do leta 1993

Študentsko predstavništvo na Univerzi v Mariboru je v prvih desetletjih delovanja univerze postopoma razvijalo iz neformalnih pobud v strukturirane organizacije, ki so imele vse pomembnejšo vlogo v akademskem in širšem družbenem okolju.

Že v šestdesetih letih se je študentsko predstavništvo razvijalo in leta 1959 je bila ustanovljena študentska organizacija Zveza študentov mariborskih višjih šol (kasneje se je preoblikovala v ŠOUM), ki je v okviru svojih komisij obravnavala problematiko študentov (Kšela idr., 2024). Že takrat so organizirali brucovanja, izhajal je študentski časopis Katedra, z delovanjem pa je začelo tudi Kulturno umetniško društvo Študent. V tistem času se je odprla tudi Zadruga študentov in dijakov, prav tako je začela delovati prva samopostrežna restavracija Center, otvorila sta se študentski dom I. in II., oba v naselju Tyrševa. Prvo brucovanje, ki so ga pripravili študenti Višje tehniške šole, je potekalo 30. oktobra 1960. Leta 1964 je trajanje študija na mariborskih višjih šolah bilo približno tri leta in en mesec, leta 1969 pa je naraslo na tri leta in sedem mesecev. V tistem obdobju so se soočali z nizko stopnjo napredovanja med letniki, prav tako pa so bili priča nezadovoljivim študijskim uspehom, študenti so se pogosto odjavljali od izpitov ali pa so jih opravljali z najnižjimi pozitivnimi ocenami (Darin, 1979).

Od ustanovitve Univerze v Mariboru leta 1975 so se študenti aktivno vključevali v soodločanje o študijskem procesu, kakovosti poučevanja, študentskem standardu ter ostalih pomembnih vprašanjih, ki so vplivala na njihovo življenje in delo.

¹ Pri zbiranju podatkov za pripravo vsebine v poglavju smo se opirali na vire, ki so dostopni v digitalnih in fizičnih arhivih Univerze v Mariboru, Univerzitetni knjižnici Maribor in Pokrajinskem arhivu Maribor. Kljub temeljitemu pregledu virov dopuščamo možnost, da posamezni projekti, dogodki ali pomembne informacije niso bili zajeti, saj niso bili hranjeni v arhivih in zato do njih nismo mogli dostopati. Poskušali smo čim bolj celovito predstaviti razvoj študentskega predstavništva na Univerzi v Mariboru in ključne mejnike, ki so oblikovali njegovo vlogo v akademskem prostoru.

V tem obdobju je študentsko predstavništvo delovalo znotraj širšega konteksta visokošolskih reform in družbenih sprememb, ki so zaznamovale prehod iz socialističnega sistema v samostojno Slovenijo. Posebno pomembni so bili formalizacija delovanja študentskih svetov, ustanovitev Študentske organizacije Univerze v Mariboru (ŠOUM) (Kšela idr., 2024) in izboljšave na področju študentskega standarda, ki so v veliki meri posledica prizadevanj študentskih predstavnikov.

Univerza v Mariboru je bila slovesno razglašena 19. septembra 1975, ko je združilo več visokošolskih zavodov, ki so že pred tem delovali v mestu. Med ključnimi cilji univerze je bil razvoj visokošolskega izobraževanja, prilagojenega potrebam gospodarstva, hkrati pa je bil velik poudarek na sodelovanju učiteljev in študentov kot enakovrednih subjektov v pedagoško-raziskovalnem procesu (Bračič, 1984).

Ko je bil podpisan sporazum o združitvi v univerzo, je bil z vsake fakultete sopodpisnik tudi študent, kar je simbolično poudarilo večjo vlogo študentov v novi univerzi. Sklep o ustanovitvi je bil potrjen na seji Sveta univerze 27. februarja 1976, ko so odločili, da bo rektor Univerze v Mariboru postal Vladimir Bračič (Bračič, 1984). Prav tako so določili dva prorektorja: Rudija Crnkoviča iz vrst učiteljev in Miroslava Rebernika kot predstavnika študentov (prorektor študent). S tem je Univerza v Mariboru postala prva univerza v Jugoslaviji, ki je na položaj prorektorja imenovala študenta (Rebernik, n. d.).

V prvem desetletju obstoja univerze je prišlo do pomembnih sprememb, ki so vplivale tudi na študente in njihovo organiziranost. Cilji so bili predvsem (Toplak, 2000):

- preoblikovanje višjih šol v visoke šole oz. fakultete,
- razvoj podiplomskega študija,
- vzpostavitev mednarodnih povezav,
- izboljšanje študentskega standarda in
- gradnja študentskih domov.

Eden od pomembnih uspehov študentskega organiziranja je bila izgradnja novih študentskih domov in skupnega objekta na Gosposvetski cesti (danes ŠTUK). Načrtovana je bila tudi izgradnja študentskih ambulant in prostorov za dodatne aktivnosti, vendar ti načrti niso bili v celoti uresničeni.

V osemdesetih letih je bilo študentsko predstavništvo znotraj in zunaj univerze v lokalnem okolju tesno povezano. Tako so se študentski predstavniki na Univerzi v Mariboru povezovali v lokalnem okolju predvsem znotraj Univerzitetne konference Zveze socialistične mladine Slovenije (UK ZSMS), ki jo lahko razumemo kot predhodnico današnje Študentske organizacije Slovenije. V tem obdobju so nastajale tudi druge študentske pobude, ki so kritično obravnavale obstoječe organizacije in se borile za večjo pravičnost v visokem šolstvu. Med pomembnimi glasniki študentskega gibanja so bili Radio Študent, Tribuna (v Ljubljani) in Katedra (v Mariboru) (Toplak, 2000).

Po razpadu UK ZSMS je v Mariboru leta 1992 uradno nastala Študentska organizacija Univerze v Mariboru (ŠOUM), ki je uvedla lasten predstavniški organ – Študentski parlament. Hkrati so bili oblikovani mehanizmi za financiranje obštudijskih dejavnosti, ki so se izvajale prek študentske komisije (predhodnice današnje Komisije za interesne dejavnosti študentov – KIDS) (Toplak, 2000).

Poleg formalizacije študentskih organizacij so bili v tem obdobju uvedeni tudi nekateri ključni mehanizmi socialne podpore študentom (Toplak, 2000):

- štipendije iz združenih sredstev so nadomestile državne štipendije in štipendije skladov (npr. štipendije Franceta Munde in Žige Zoisa); leta 1993 je kar 55 odstotkov študentov prejemalo štipendije;
- po predlogu študentov je bil v državni proračun vključen regres za prehrano študentov v obliki bonov – začetek današnjega sistema subvencionirane študentske prehrane.

Leta 1993 je začel veljati Zakon o visokem šolstvu, ki je prinesel pomembne spremembe v organizaciji univerze in študentskega predstavništva:

- UM je prejela status pravne osebe, fakultete pa so imele na novo urejeno področje izvajanja študijskih programov;
- na nacionalni ravni so bili prvič pravno priznani študentski sveti fakultet in univerze, ki so postali najvišji predstavniški organi študentov na posameznih fakultetah in univerzi (»Zakon o visokem šolstvu (ZViS)«, 1993).

Študentski svet Univerze v Mariboru je dobil naslednje pristojnosti (Toplak, 2000):

- dajanje mnenja k statutu univerze in njegovim spremembam;
- odločanje o splošnih aktih, študijskih programih in predlogih, ki zadevajo pravice in dolžnosti študentov;
- imenovanje predstavnikov študentov v delovna telesa organov univerze;
- sodelovanje v procesu samoevalvacije univerze;
- razporejanje sredstev za interesne dejavnosti študentov.

Poleg uradnega predstavnštva so študenti že v zgodnjih letih univerze organizirali številne obštudijske dejavnosti (Toplak, 2000):

- leta 1964 je bilo ustanovljeno Kulturno-umetniško društvo Študent (KUD Študent), ki je skrbelo za razvoj kulturnih aktivnosti;
- v sedemdesetih in osemdesetih letih so študenti redno organizirali univerzitetne študentske športne lige in obudili veslaško regato na Dravi;
- leta 1990 sta bila ustanovljena Mariborski radio študent (MARŠ) in Akademsko založba Katedra;
- akademski pevski zbor je dobil svoj prostor APEZEUM, kulturna dejavnost pa se je razvijala v okviru različnih študentskih iniciativ.

Na področju informiranja so izhajali študentski časopisi, kot so *Spekter*, *Organon*, *Agronom*, *Varia*, in informativni listi, kot sta bila *ŠOK* in *Štil*. Študenti so sodelovali tudi pri oddajah na Radiu Maribor, kar je bila osnova za kasnejšo ustanovitev samostojnega študentskega radia MARŠ (Darin, 1979).

Razvoj študentskega predstavnštva na Univerzi v Mariboru je do leta 1993 potekal izjemno dinamično in odražal širše družbene spremembe v Sloveniji ter na področju visokega šolstva. V tem času so bili postavljeni temelji sodobne študentske organiziranosti, pri čemer je bil velik poudarek na pravicah študentov, njihovi vključenosti v procese odločanja ter izboljšanju študentskega standarda.

Leta 1993 so študentski sveti in ŠOUM dokončno prevzeli vlogo ključnih predstavnških organov študentov na Univerzi v Mariboru, s čimer se je zaključilo prvo obdobje organiziranega študentskega delovanja in začela se je nova doba študentskega predstavnštva v samostojni Sloveniji.

2.2 Obdobje med letoma 1993 in 2004

V tem obdobju je bilo na področju študentskega predstavnštva sprejetih nekaj novosti, npr. Pravilnik o zagotavljanju sredstev in izvajanju programa študentskih interesnih dejavnosti (sprejet 24. 2. 2000), ki je določal sistem financiranja in organizacije teh dejavnosti. Sredstva so se zagotavljala iz različnih virov in so bila namenjena podpori projektov na področju kulture, športa, znanosti ter prostovoljnih dejavnosti. Posebej se je spodbujalo vključevanje študentov v raziskovalne in razvojne pobude, ki so krepile njihov inovativni potencial ter prispevale k napredku univerze (Univerza v Mariboru, Študentski svet, 2000a, 2000b).

V letu 2000 so bile študentske interesne dejavnosti usmerjene v izboljšanje pogojev za študentsko organiziranje, krepitev sodelovanja med študenti in fakultetami ter povezovanje z lokalnim okoljem (Čuš, 2006). Velik pomen se je pripisoval tudi razvoju športnih aktivnosti in umetniških pobud, ki so prispevale k večji prepoznavnosti Univerze v Mariboru tako v slovenskem kot v mednarodnem prostoru.

Z vključevanjem v študentske dejavnosti so študenti pridobivali dragocene izkušnje, ki so presegale zgolj formalno izobraževanje. Aktivno sodelovanje v projektih in organizacijah jim je omogočilo razvoj organizacijskih in vodstvenih sposobnosti ter krepitev socialnih mrež, kar je pripomoglo k boljši zaposljivosti po zaključku študija. Univerza v Mariboru se je že takrat uveljavljala kot dinamično akademsko središče, ki poleg kakovostnega izobraževanja ponuja tudi široke možnosti za osebni in strokovni razvoj svojih študentov.

Univerza v Mariboru se že desetletja zavzema za aktivno vključevanje študentov v procese odločanja, pri čemer igrajo osrednjo vlogo študentski sveti. Njihova organizacija in delovanje sta podrobno urejena s pravilnikom, ki zagotavlja formalni okvir za sodelovanje in oblikovanje študentske skupnosti. Takšnega so tudi zapisali in sprejeli 18. 1. 2000.

Pravilnik o sestavi in delovanju študentskih svetov (Univerza v Mariboru, 2000) določa hierarhično strukturo študentskega zastopanja. Na najnižji ravni se nahajajo študentski sveti letnikov, ki obravnavajo specifične potrebe posameznih letnikov in smeri. Sledi študentski svet članic, ki združuje predstavnike različnih letnikov in programov znotraj posamezne fakultete ali visoke šole. Na vrhu piramide je

študentski svet univerze, ki deluje kot osrednje telo za zastopanje interesov študentov celotne univerze in sodeluje pri oblikovanju univerzitetne politike.

Pravilnik podrobno ureja volitve v študentske svete, ki predstavljajo temelj legitimnosti delovanja teh organov. Takrat so zapisali, da:

- volitve potekajo neposredno, tajno in na podlagi enake volilne pravice za vse študente; kandidira in glasuje lahko vsak študent z aktivnim študentskim statusom;
- proces volitev je razdeljen v več stopenj, ki jih nadzorujejo volilne komisije; na vsaki članici univerze deluje lokalna volilna komisija, medtem ko je za celotno univerzo odgovorna univerzitetna volilna komisija; te komisije skrbijo za zakonitost volitev, preverjanje kandidatov in objavo rezultatov; v primeru nejasnosti ali pritožb so volilne komisije tudi pritožbeni organ, kar zagotavlja transparentnost postopkov;
- pomembna naloga študentskih svetov je tudi vključevanje v procese samoevalvacije univerze; s tem študenti aktivno sodelujejo pri izboljševanju kakovosti študijskih programov in učnega okolja; njihova mnenja in predlogi služijo kot pomembna povratna informacija univerzitetnim organom, kar prispeva k dinamičnemu razvoju univerzitetne skupnosti (Univerza v Mariboru, 2000).

Študentski sveti članic Univerze v Mariboru in Študentski svet Univerze v Mariboru predstavljajo hrbtenico študentskega sodelovanja in demokratičnega odločanja znotraj univerzitetnega prostora. Že takratni pravilnik je postavljaj dobre temelje za delovanje študentskih svetov, ki jih poznamo zdaj.

Hkrati pa so študenti s spremembo Statuta Univerze v Mariboru in Zakona o visokem šolstvu (sprejetega leta 1993) pridobili predstavnike v akademskih organih (Univerza v Mariboru, 1995; »ZViS«, 1993). Študentski svet Univerze v Mariboru je pozitivno ocenil delo prorektorja in prodekanov, vendar je opozoril na zakonske omejitve, ki vplivajo na njihovo delovanje. Med ovirami so bili predvsem izpostavljeni interesi po zaviranju sprememb Statuta Univerze v Mariboru, blokiranje ustanovitve novih fakultet, zavračevanje procesov mednarodnega sodelovanja ter podpiranje dolgotrajnih študentov in diskreditiranje predstavnikov študentov. Študentski svet Univerze v Mariboru je zato zahteval, da se v Svet Vlade RS za študentska vprašanja imenuje tudi predstavnike študentskih svetov univerz,

ne le Študentske organizacije Slovenije (Emeršič, 2001). Posledično je to pomenilo tudi prvo formalno vključevanje najvišjih predstavnikov študentov Univerze v Mariboru v nacionalnih organih s področja študentov in visokega šolstva.

V tem obdobju je tudi bila v nastajanju Deklaracija za pravice in dostop do izobraževanja v Republiki Sloveniji (Univerza v Mariboru, Študentski svet, 2001). Na podlagi 57. člena »Ustave Republike Slovenije« (1991), ki zagotavlja pravico do izobraževanja, načela socialne države, politične mladinske organizacije, so študentske in dijaške organizacije ter študentski sveti zahtevali:

- umik šolnin in drugih finančnih prispevkov študentov,
- pospešitev gradnje študentskih domov,
- višjo socialno podporo študentom in dijakom,
- ohranitev sistema študentskega dela,
- davčne olajšave za prihodke študentov in dijakov,
- decentralizacijo visokega šolstva,
- izboljšanje kakovosti visokega šolstva,
- preprečitev reševanja proračunskega primanjkljaja na račun študentov.

V študijskem letu 2000/2001 je Univerza v Mariboru sprejela dopolnitve Pravilnika o zagotavljanju in izvajanju programa študentskih interesnih dejavnosti (Univerza v Mariboru, Študentski svet, 2000a). Te spremembe so predstavljale pomemben korak k večji transparentnosti, učinkovitosti in organiziranosti pri financiranju in izvajanju obštudijskih dejavnosti, ki so ključne za študentsko življenje.

Dopolnitve pravilnika so natančneje opredelile pristojnosti študentskega sveta univerze in študentskih svetov članic pri organizaciji in upravljanju interesnih dejavnosti. Študentski svet univerze je dobil jasno določeno pravico do izvajanja interesnih dejavnosti v okviru pravilnika, univerzitetnih aktov in zakonodaje, pri čemer so bila sredstva, pridobljena iz teh dejavnosti, namenjena izključno financiranju novih projektov. S tem je bila okrepljena avtonomija študentov pri oblikovanju in izvajanju dejavnosti, ki bogatijo njihovo študijsko izkušnjo.

Pomemben element sprememb je bila pravičnejša razdelitev sredstev med študentskimi sveti. Odpravljena je bila prejšnja določba, ki je sredstva delila v točno določenih odstotkih, kar je omogočilo večjo fleksibilnost pri dodeljevanju finančnih virov glede na potrebe posameznih projektov. Hkrati je bil uveljavljen mehanizem

za prerazporeditev neporabljenih sredstev, kar je zagotavljalo boljšo izrabo finančnih virov.

Sistemu financiranja je bil dodan strožji nadzor, saj so bile uvedene spremembe v postopku poročanja o porabi sredstev. Dopolnitve so zahtevale, da izvajalci projektov predložijo podrobna vsebinska in finančna poročila, s čimer so zagotovili večjo preglednost pri upravljanju sredstev.

Dopolnitve so razširile nabor dejavnosti, ki jih lahko organizirajo študentski sveti in študentske organizacije. Med te dejavnosti so sodile:

- založniško-izdajateljska dejavnost, vključno z izdajanjem publikacij in oglaševanjem,
- organizacija izobraževalnih seminarjev in strokovnih ekskurzij,
- izvajanje kulturnih in zabavnih prireditev,
- športne in rekreativne dejavnosti.

Določeni so bili tudi natančnejši pogoji za razpise in izbiro projektov, pri čemer so imeli prednost tisti projekti, ki so bili izvedeni na več članicah univerze (medfakultetno povezovanje). S tem se je okrepilo sodelovanje med fakultetami ter omogočilo izvajanje večjih, univerzitetno usmerjenih projektov.

Uvedene so bile spremembe v delovanju Komisije za študentske interesne dejavnosti, ki je dobila razširjene pristojnosti pri nadzoru nad projektno dejavnostjo. Komisija je skrbela za:

- pregled in izbor projektov na javnih razpisih,
- pripravo razvojnega programa študentskih interesnih dejavnosti,
- nadzor nad rabo sredstev in opreme, namenjene projektom,
- komuniciranje z javnostjo o izvajanju dejavnosti.

Oblikovana je bila tudi nadzorna komisija, ki je imela vpliv nad izvajanjem projektov in finančnimi tokovi, pri čemer so bili njeni člani iz študentskega sveta, upravnega odbora univerze in strokovnih služb rektorata.

S tem dokumentom so bile vzpostavljene bolj transparentne finančne prakse, okrepljena je bila avtonomija študentskih svetov, hkrati pa so se povečale možnosti za razvoj raznovrstnih obštudijskih dejavnosti.

Podan je bil tudi predlog organizacije športa na Univerzi v Mariboru. Športne aktivnosti so bile dostopne vsem študentom in zaposlenim ter so bile obvezne za prve letnike. Programi so bili osnovni in nadaljevalni, izvajala jih je Katedra za univerzitetni šport Univerze v Mariboru. Študenti prvega letnika so imeli brezplačno udeležbo, financirano iz proračuna MŠŠ (Univerza v Mariboru, Študentski svet, 2000b).

Komisijo za šport na Univerzi v Mariboru so sestavljali prorektor za izobraževanje, vodja službe za šport, predstavniki študentskega sveta univerze, Katedre za šport, ŠOUM ter športna društva. Njihovi nalogi sta bili nadzor in organizacija športnih dejavnosti.

S predlaganimi rešitvami se je zagotovila sistemska ureditev športne vzgoje in vključenost vseh študentov ter zaposlenih v športne aktivnosti.

V tem obdobju so bile možne različne priložnosti za študentske projekte na Univerzi v Mariboru. Ti projekti so vključevali razvoj študijske baze podatkov, študentskega časopisa in ustvarjanje spletnih strani za študentske svete univerze (Razpis študentskih projektov, 2000).

Študijska baza podatkov si je prizadevala študentom zagotoviti stalen dostop do akademskih virov iz vseh fakultet pod okriljem univerze, kar jim je omogočalo prenos študijskega gradiva. V projektu so si prizadevali, da bi do konca leta 2001 imeli na voljo vsaj 700 virov in da bi študentom ponujali platformo za prispevanje gradiva. Predvidevali so, da bo baza podatkov dostopna preko spleta in bo promovirala akademske dosežke univerze ter omogočila oglaševanje.²

Projekt študentskega časopisa je imel namen spodbujati ustvarjanje časopisov, specifičnih za posamezne fakultete, ki bi študentom omogočili poročanje o dejavnostih univerze in pomembnih dogodkih. Cilj je bil povečati sodelovanje študentov in promovirati univerzitetno življenje, obenem pa študentom ponuditi priložnost za razvoj kritičnega razmišljanja in novinarskih veščin.

² Natančnejših podatkov o uspehu takšne baze nismo našli.

Projekt spletnih strani študentskih svetov je vključeval ustvarjanje spletnih platform, ki bi zagotavljale podrobne informacije o delovanju in financiranju svetov. Spletne strani bi študentom omogočile, da podajo mnenja in predloge, s čimer bi prispevali k večji preglednosti in komunikaciji znotraj univerze.

V obdobju od 1995 do 2004 so se soočali s problematiko subvencionirane študentske prehrane v Sloveniji. Študentski boni, kot sistem finančne podpore pri prehrani študentov, so bili uvedeni z namenom zagotoviti dostopnost toplega obroka po subvencionirani ceni. Kljub dobrim namenom pa je sistem skozi leta doživel številne izzive in spremembe, ki so večkrat sprožile nezadovoljstvo med študenti. Eden glavnih problemov je bila višina subvencije, ki ni vedno sledila realnim podražitvam hrane. To je pomenilo, da so morali študenti kljub sistemu še vedno kriti znaten del stroškov obrokov, kar je za mnoge predstavljalo finančno breme. Prav tako so bile težave pri dostopnosti – nekateri ponudniki hrane so omejevali uporabo bonov ali pa je bila izbira subvencioniranih obrokov skromna in nekakovostna.

V Mariboru so se študenti večkrat zavzemali za izboljšave sistema. Kljub temu da v obdobju med 1995 in 2004 ni bilo večjih protestov, so študentske organizacije aktivno lobirale za boljše pogoje. ŠOUM je skozi različne pobude poskušala doseči višje subvencije, boljšo ponudbo obrokov in širšo dostopnost do bonov. Mnogo aktivnosti je bilo med ŠOUM in Študentskim svetom Univerze v Mariboru že od začetka povezanih, saj je bila študentska problematika, ki so jo obravnavali, enaka.

Dne 19. junija 2001 je Senat Univerze v Mariboru na svoji 9. seji obravnaval problematiko subvencioniranja študentske prehrane. Prorektor za študentske zadeve je predstavil veljavno uredbo, ki določa, da je subvencija dostopna zgolj v obdobju od septembra do junija. Študentski svet Univerze v Mariboru je izrazil stališče, da študentske aktivnosti potekajo skozi vse leto, zato bi morala biti subvencionirana prehrana dostopna tudi v poletnih mesecih. Senat Univerze v Mariboru je potem soglasno sprejel Sklep 50, s katerim je izrazil podporo študentskim zahtevam in pozval k zagotovitvi subvencioniranja študentske prehrane skozi vse leto. Sklep je odražal prizadevanja mariborske akademske skupnosti za izboljšanje socialnih pogojev študentov.

Prizadevanja za boljši sistem subvencionirane prehrane pa ostajajo stalna naloga študentskih predstavnikov. Njihov cilj je zagotoviti, da bo vsak študent imel dostop do kakovostne in cenovno dostopne prehrane, ne glede na socialno-ekonomsko ozadje.

2.3 Obdobje med letoma 2005 in 2014

V letu 2005 se je na Študentskem svetu Univerze v Mariboru pričel eden najdlje trajajočih projektov, ki v letu 2025 praznuje 20. obletnico. Obeležujemo namreč dvajset let obstoja ene najpomembnejših humanitarnih pobud – terenskih krvodajalskih akcij Študentskega sveta Univerze v Mariboru. Te so se na pobudo Študentskega sveta Univerze v Mariboru in ob podpori vodstva Univerze v Mariboru prvič izvedle leta 2005 in postale nepogrešljiv del študentskega življenja. Od takrat dvakrat letno, spomladi in jeseni, organizirane akcije omogočajo študentom in zaposlenim na univerzi, da darujejo kri in s tem prispevajo k reševanju življenj. Skupno se je v dveh desetletjih akcij udeležilo skoraj 5.000 študentov, kar priča o tem, da so solidarnost, pomoč sočloveku in odgovornost do družbe postale osrednje vrednote študentskega sveta Univerze v Mariboru. Krvodajalske akcije Študentskega sveta Univerze v Mariboru niso zgolj medicinski dogodek, temveč tudi prostor za ozaveščanje o pomenu darovanja krvi. Spremljajo jih številne informativne kampanje in motivacijski nagovori, ki študente spodbujajo k aktivni družbeni vlogi. Prav zaradi te dolgoletne tradicije so akcije pridobile izjemno podporo med študenti, univerzitetnim osebjem ter širšo javnostjo.

Poleg humanitarnega delovanja je Študentski svet Univerze v Mariboru v obdobju 2005–2014 predstavljal močan glas študentov v akademskem okolju. Leta 2005 je bila formalizirana vloga študentskih svetov na fakultetah in univerzah, kar je študentom omogočilo večje sodelovanje pri soodločanju o akademskih vprašanjih. Študentskega sveta Univerze v Mariboru je v tem obdobju postal ključni sogovornik pri izboljšanju študijskih programov, prenovi predmetnikov in povečanju kakovosti izobraževalnega procesa (Bertoncelj idr., 2015). Tudi Študentski svet Univerze v Mariboru je podprl sistem tutorstva, ki je postal eden pomembnih podpornih mehanizmov za nove študente. Prav tako je bila leta 2010 na pobudo študentov sprožena iniciativa za spremembe pri organizaciji izpitnih rokov, ki je vodila v bolj fleksibilen sistem opravljanja obveznosti. Obravnavale in sprejele so se dopolnitve pravilnika o izpitnem redu, kar je pomenilo veliko izboljšavo študijskega procesa. V letu 2009 je Študentski svet Univerze v Mariboru dobil prvega predstavnika za stike

z javnostjo, kot je razvidno iz zapisnika 9. redne seje Študentskega sveta Univerze v Mariboru, z dne 10. februarja 2009.

Poleg akademskih pobud je Študentski svet Univerze v Mariboru organiziral tudi številne družabne dogodke, ki so popestrili študentsko življenje v Mariboru. Med najbolj prepoznavnimi je bil dogodek Gremo na prvi rok, ki je ob začetku študijskega leta prispeval k povezovanju med študenti ter seznanjanju z obštudijskimi dejavnostmi in priložnostmi na univerzi. Pomembno vlogo pri tem so imeli in jo še danes imajo tudi študentski sveti, ki poleg zastopanja pravic študentov aktivno soustvarjajo in pripravljajo številne obštudijske dejavnosti. Organizirane so bile tudi različne kulturne prireditve in športni dogodki, ki so dodatno obogatili študentsko izkušnjo v Mariboru (Bertoncelj idr., 2015).

Obdobje 2005–2014 je bilo pomembno tudi zaradi širjenja Univerze v Mariboru, posledično se je razširila sestava Študentskega sveta Univerze v Mariboru zaradi pridružitve novih članic univerzi. V tem času so se Študentskemu svetu Univerze v Mariboru pridružili predstavniki Fakultete za naravoslovje in matematiko, Filozofske fakultete, Fakultete za energetiko in Fakultete za turizem (Bertoncelj idr., 2015).

Poleg organizacije dogodkov in dobrotelčnih akcij je Študentski svet Univerze v Mariboru skrbel tudi za študentsko zastopništvo na nacionalni ravni. Sodeloval je z drugimi univerzitetnimi študentskimi sveti, nacionalnimi študentskimi organizacijami in različnimi vladnimi institucijami, kjer je zagovarjal interese študentov na področjih financiranja visokega šolstva, izboljšanja pogojev študija in urejanja študentskih domov. Prav tako je Študentski svet Univerze v Mariboru vodil pobude za večjo vključitev študentov v procese odločanja o univerzitetnih reformah in izboljšavah kakovosti izobraževanja.

Obdobje 2005–2014 je bilo za Študentski svet Univerze v Mariboru čas intenzivnega razvoja in utrjevanja njegove vloge v akademski skupnosti. Študenti so skozi svojo organiziranost uspeli doseči pomembne spremembe, izboljšati študijske pogoje in okrepiti povezavo z vodstvom univerze. Njihovo aktivno sodelovanje je dokazalo, da lahko študenti z angažiranostjo in predanostjo vplivajo na kakovost svojega izobraževanja in prispevajo k oblikovanju boljše univerzitetne skupnosti (Bertoncelj idr., 2015).

V desetletju delovanja je Študentski svet Univerze v Mariboru pokazal, da so lahko študenti pomemben dejavnik sprememb in da lahko s skupnimi močmi oblikujejo boljše pogoje za prihodnje generacije. Skozi številne pobude, od akademskih izboljšav do družbeno odgovornih projektov, se je Študentski svet Univerze v Mariboru uveljavil kot nepogrešljiv del univerzitetnega življenja, ki še danes nosi pomembno vlogo pri zastopanju študentskih interesov.

2.4 Obdobje med letoma 2015 in 2025

Študentsko predstavništvo na Univerzi v Mariboru je v obdobje med letoma 2015 in 2025 vstopilo dobro pripravljeno. Prizadevanja za pravice študentov predhodnih generacij študentskih predstavnikov so omogočila, da so študenti lahko več svojega časa in truda namenili širitvi obštudijskih dejavnosti in boljšemu lastnemu delovanju.

Študentski predstavniki so na podlagi 195. člena Statuta Univerze v Mariboru (Univerza v Mariboru, 2023) aktivno vključeni v habilitacijske postopke skozi podajanje mnenja o pedagoški usposobljenosti. Študentski svet članice je k podaji mnenja pozvan s strani Službe za habilitacije Univerze v Mariboru. Ker je za dobro podano mnenje ključna razprava med študenti, ki lahko edini iz prve roke ocenijo pedagoško usposobljenost kandidata za habilitacijo, so si prizadevali take pogovore opravljati celovito. Tako so se leta 2016 na julijski seji kolegija prodekanov dogovorili, da se lahko mnenja o pedagoški usposobljenosti podajo samo na izredni ali redni seji. Študenti so se dobro zavedali pomena študentske ankete, ki je osnova za podajanje mnenja o pedagoški usposobljenosti. O pomembnosti ankete so redno ozaveščali študente skozi razne promocijske dejavnosti in s promocijskimi materiali, ki so se delili med njimi. Študentski svet Univerze v Mariboru in kolegij prodekanov za študentska vprašanja sodelujeta z Delovno skupino za pripravo in spremljanje študentske ankete, kjer imajo študentski predstavniki možnost izraziti svoje skrbi ali predloge, vezane na študentsko anketo. Digitalizacija sveta je prinesla spremembe tudi na področju možnosti in storitev, ki so na voljo študentom. Vsak študent prejme digitalno identiteto (DI), s katero si lahko pridobi dostop do storitev, kot so e-pošta, brezžično omrežje Eduroam, Akademski informacijski podsistem (AIPS), učno okolje Moodle UM, Microsoft Office 365, Digitalna knjižnica Univerze v Mariboru (DKUM), portala Gartner in Statista itd. Dodatno pa imajo študenti možnost brezplačno uporabljati licenčno programsko opremo, kot so program za statistično obdelavo podatkov SPSS, pregledovalnik dokumentov Foxit PDF Editor Pro, pripomoček za avtomatsko lektoriranje Amebis Besana in drugi. Digitalne storitve

študentom omogočajo boljše pogoje za študij. »Spremembe in dopolnitve Pravilnika o delovanju in sestavi študentskih svetov« (2022) narekujejo, da se morajo vabila in zapisniki sej študentskih svetov članic in tudi Študentskega sveta Univerze v Mariboru javno objaviti na spletnih straneh. Slednje je bilo v tem obdobju večkrat preverjeno. S tem se je zagotavljalo spoštovanje pravil in transparentnost delovanja študentskih svetov.

Študenti so svojo angažiranost kazali tudi s sodelovanji v organih odločanja na državnem nivoju v Svetu Vlade Republike Slovenije za študentska vprašanja, kjer ima Univerza v Mariboru tudi svojega študentskega predstavnika. Predsedniki študentskih svetov univerz so sodelovali tudi na sejah Rektorske konference Republike Slovenije, kjer so imeli možnost podaje mnenja na pereče študentske tematike in tudi sodelovati pri tvorjenju zakonodaje.

Študenti Univerze v Mariboru so močno vpeti v univerzitetno obštudijsko delovanje. Med največje in najbolj odmevne projekte sodi Univerzitetna športna liga za prvaka Univerze v Mariboru, ki se izvaja vsako študijsko leto in vrhunec doživi aprila s finalnim turnirjem. Liga je način, kako študenti svoj prosti čas preživijo na zdrav način, hkrati pa v dobrem športnem duhu tekmujejo s svojimi sovrstniki. V sklopu lige potekajo štiri tekmovanja, to so moška nogometna liga, moška košarkarska liga, moška odbojcarska liga in ženska odbojcarska liga. Študenti imajo možnost navijati na tekmah za ekipe svojih fakultet. Za to so zaslužni študentski predstavniki, ki aktivno promovirajo tekme lige. Da bi bila liga čim bolj zanimiva, se vsako leto nadgrajuje po najboljših močeh. V letu 2023 se je prvič uvedla izbira najboljšega igralca finalnega turnirja ali izbira MVP (angl. *Most Valuable Player*). Leta 2024 je, zraven tekem na parketu, potekalo tudi tekmovanje na tribunah, kjer so navijači tekmovali za naziv naj navijaške skupine. Študentske ekipe imajo možnost sodelovati na mednarodnem tekmovanju Euroijada, kjer dodatno krepijo sloves in ugled Univerze v Mariboru.

Krvodajalske akcije Študentskega sveta Univerze v Mariboru, ki so se začele izvajati leta 2005, so v letu 2025 praznovale 20. jubilej in tako postale eden izmed projektov Študentskega sveta Univerze v Mariboru z večletno tradicijo. Po težavnem obdobju med letoma 2020 in 2022 so akcije doživele preporod, kar je bilo razvidno iz letnega števila udeležbe študentov na akcijah. Po podatkih Rdečega križa Slovenije – Območno združenje Maribor se je akcije v letu 2022 udeležilo 59 študentov, v letu 2023 se je številka dvignila na 217, leta 2024 pa celo na 288 študentov.

V letu 2023 so na Študentskem svetu Univerze v Mariboru predstavili idejo o izvedbi športnega tekmovanja med slovenskimi univerzami. Tako je v novembru istega leta potekalo 1. Meduniverzitetno športno tekmovanje, kjer so se predstavniki več slovenskih univerz pomerili v nogometu, košarki in odbojki.

Za razvoj obštudijskih dejavnosti skrbijo tudi študentski sveti članic, ki vsako leto organizirajo več projektov. Vsebinsko so projekti izobraževalni, humanitarni, športni, zabavni, promocijski, udeležujejo pa se tudi raznih ekskurzij in konferenc doma in v tujini.

Študentski predstavniki so se leta 2020 soočili z do takrat še neznanim izzivom. Epidemija covida-19 je sprva delovanje študentskih svetov postavila v negotovo stanje, razmere pa so vse dejavnosti kmalu povsem ustavile. Študentski svetovi so svoje projekte v večini ponovno pričeli izvajati v živo v letu 2022. Oktobra 2020 so se študentski svetovi članic prvič volili digitalno. Na podlagi Sklepa o razpisu volitev v študentske svete članic in drugih članic Univerze v Mariboru, ki je bil izdan 7. oktobra 2020 so volitve potekale preko orodja Microsoft Teams. Nekaj več kot leto kasneje, novembra 2021, pa so volitve bile izvedene preko orodja Simply Voting. Volitve študentskih predstavnikov so novost doživele v letu 2023, ko je Volilna komisija univerze za volitve študentov odločila, da bo samopromocija kandidatov na volitvah dovoljena pod pogoji, zapisanimi v Sklepu o izvedbi volilne kampanje in volilnem redu za volitve v študentske svete članic in drugih članic Univerze v Mariboru.

V letu 2023 se je ponovno poudaril pomen izobraževanj za študentske predstavnike. Študentski svet Univerze v Mariboru je začel izvajati izobraževanja za študentske predstavnike, na katerih so študenti pridobili potrebna znanja za opravljanje funkcije predstavnika. Izobraževali so se na področju delovanja univerze, delovanja študentskih svetov, o postopkih habilitacij in pomenu podaje mnenja o pedagoški usposobljenosti ter s praktičnimi nasveti in obravnavanjem vprašanj, ki se lahko pojavijo v vsakdanu. Prodekani za študentska vprašanja so se izobraževali na tematskih kolegijih, na katerih so jih strokovnjaki seznanjali s tematiko zelenega prehoda, habilitacij in varstva osebnih podatkov.

V študijskem letu 2024/2025 je na Univerzi v Mariboru začel delovati institucionalni tutorski sistem, katerega namen je zagotavljati ugodnejše pogoje za aktivno vključevanje vseh študentov v univerzitetno življenje ter pomoč pri razreševanju

njihovih splošnih in specifičnih študijskih izzivov od vpisa na študijski program do zaključka študija. Pri pripravi Navodil o izvajanju tutorskega sistema na Univerzi v Mariboru (Univerza v Mariboru, 2023) so aktivno sodelovali študentski predstavniki.

3 Prihodnost študentskega predstavništva na Univerzi v Mariboru

Univerza v Mariboru že pet desetletij oblikuje akademsko in družbeno skupnost, v kateri so študenti njeni ključni soustvarjalci. Njihov glas je slišan in zastopan na vseh ravneh univerzitetnega delovanja, k čemur pomembno prispeva študentsko predstavništvo. Pogled v prihodnost kaže, da bo njegova vloga še naprej ključna za zagotavljanje kakovostnega študijskega in obštudijskega okolja.

3.1 Razvoj obštudijskih dejavnosti

Poleg akademskega razvoja pa mora univerza spodbujati tudi obštudijske dejavnosti. Kljub dosedanjim uspehom na področju obštudijskih dejavnosti je pričakovati, da se bodo študenti v prihodnje soočali z nekaterimi izzivi. Eden izmed večjih bo zagotavljanje zadostnih finančnih sredstev za delovanje študentskih svetov, ki za študente organizirajo različne obštudijske dejavnosti. Organizacija kakovostnih dogodkov, delavnic in projektov zahteva sredstva, ki so pogosto omejena.

Kulturni, športni, zabavni in izobraževalni projekti prispevajo k bogatejši izkušnji študentov in jih povezujejo v močno skupnost. Študentski sveti s svojimi projekti, ki jih organizirajo za študente, stremijo k pridobivanju kompetenc in znanj, inovativnosti ter mreženju, kar še dodatno krepi pripravljenost študentov na trg dela. Sodelovanje z lokalnim okoljem in gospodarstvom lahko prinese številne priložnosti za študente. Povečanje možnosti za prakse in sodelovanje na realnih projektih bo omogočilo pridobivanje izkušenj in olajšalo prehod iz akademskega sveta v kariero. Stroški nenehno naraščajo, zato bo treba poiskati nove načine za stabilno financiranje. V prihodnje bo ključno še tesnejše sodelovanje z univerzo in zunanjimi partnerji, da bi skupaj zagotovili dolgoročno vzdržnost in razvoj aktivnosti študentskih svetov.

Študentski sveti fakultet so financirani s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru, na podlagi vsakoletnega poziva, kar študentskim svetom omoči kakovostno izvedbo različnih dogodkov za študente. Univerza v Mariboru bo glede

na svojo strategijo in cilje tudi v prihodnje prepoznavala pomen močnega študentskega predstavništva in mu omogočila ustrezno podporo.

3.2 Celostna podpora študentom

Poleg omenjenega področja financiranja dejavnosti študentskih svetov pa je treba še naprej skrbeti za dobrobit študentov, tako na socialnem kot psihološkem področju. Študenti so srce univerze, vendar hkrati tudi ena najbolj ranljivih skupin. Mnogi se srečujejo s finančnimi izzivi, obsežnimi študijskimi obveznostmi in vprašanji duševnega zdravja. Študentsko delo, ki številnim omogoča preživetje, lahko ob prevelikih obremenitvah vpliva na njihov akademski uspeh. Zato bo pomembno, da univerza in širša skupnost še naprej zagotavljata podporo – v obliki novih kakovostnih študijskih programov in izobraževanj (vloga univerze in njenih fakultet), v obliki dodatnih štipendij (vloga države in lokalnih skupnosti), dostopnejših storitev za fizično in duševno zdravje (vloga zdravstvenih ustanov) ali večjih možnosti za uravnoteženo združevanje študija in dela (na kar lahko pomembno vpliva univerza).

3.3 Sodelovanje pri soupravljanju univerze in njenih fakultet

Sodelovanje študentskih predstavnikov z vodstvom univerze omogoča, da so potrebe in interesi študentov upoštevani pri sprejemanju pomembnih odločitev, enako na fakultetah. Študenti so aktivno vključeni v dogodke, okrogle mize in razprave, kar prispeva k njihovi osebni in akademski rasti. Pomembno je povezovanje študentskih svetov in študentov različnih fakultet, saj prav sodelovanje med prodekani študenti in študentskimi sveti fakultet ustvarja pozitivno dinamiko, kjer se izmenjujejo znanja, izkušnje in primeri dobrih praks. Prav tako je okrepljeno sodelovanje med predstavniki slovenskih univerz, kar omogoča boljše zagovorništvo pravic študentov na nacionalni ravni. Sodelovanje med univerzami bo še naprej omogočalo večjo mobilnost študentov in izmenjavo idej, kar neposredno prispeva k bogatejši študijski izkušnji. Poleg tega študentsko predstavništvo igra ključno vlogo pri zagotavljanju dodatnih priložnosti za osebni in profesionalni razvoj študentov. Organizacija delavnic, izobraževalnih dogodkov in družabnih srečanj študentom omogoča, da razvijajo kompetence, ki jim bodo koristile tudi po zaključku študija.

Študenti sodelujejo v različnih komisijah, organih univerze, študentskih svetovih fakultet, v postopkih evalvacij in akreditacij, tako državnih kot tudi mednarodnih, in pomembno prispevajo h kakovosti delovanje univerze in študijskih programov fakultet. V zadnjih letih je opazen upad interesa študentov po aktivnejših vlogah v komisijah in organih fakultet ter univerze. Treba je najti ustrezen način povečanja zanimanja študentov in spodbujanja razvoja odgovornosti pri študentih.

To nakazuje, da imajo študenti zelo odgovorno vlogo in jih univerza razume kot pomembne deležnike pri soodločanju in soupravljanju univerze. Pomembno je razumeti, da se prizadevanje za iskanje rešitev za izboljšanje študentskega standarda nikoli ne konča. Študentski predstavniki Univerze v Mariboru se morajo tako na univerzi kot izven nje vključevati v pogovore za okrepitev položaja študentov. Na nacionalnem nivoju (Svet Vlade RS za študentska vprašanja) se borijo za dostopnejše in boljše bivalne pogoje študentov, prilagodljive prehranske subvencije, dobre pogoje štipendiranja, enakost položaja študentov in druge ukrepe, ki bi lahko olajšali življenje študentov v času njihovega študija. Vse te spremembe pa lahko prispevajo k temu, da se lažje osredotočajo na svojo akademsko in osebno rast ter posledično prispevajo k razvoju in ugledu Univerze v Mariboru.

Ključno bo še naprej zagotavljati in ohranjati kakovost komunikacije med univerzo in njenimi študenti. Pomembno je, da so študenti jasno in pravočasno obveščeni o svojih pravicah in obveznostih, saj to prispeva k boljšemu razumevanju delovanja univerze ter omogoča boljše sodelovanje med vsemi deležniki. Digitalizacija in sodobni komunikacijski kanali ponujajo številne možnosti za izboljšanje dostopnosti informacij ter večjo povezanost celotne študentske skupnosti.

Za učinkovito delovanje študentskega predstavništva bo nujno nadaljevati s spodbujanjem sodelovanja med fakultetami in krepitevijo vezi med prodekani študenti. Večja povezanost omogoča hitrejšo reševanje izzivov in boljšo organizacijo skupnih projektov. Pomembno je tudi okrepiti sodelovanje s študentskimi predstavniki drugih univerz, tako v Sloveniji kot mednarodno. Izmenjava dobrih praks in skupno zagovorništvo študentskih pravic sta ključnega pomena za izboljšanje študentskega standarda.

Digitalizacija in tehnološki napredek ponujata nove možnosti za izboljšanje izobraževalnih metod in dostopa do znanja. Študentski predstavniki bodo imeli pomembno vlogo pri spodbujanju inovativnih pristopov k učenju ter prilagajanju univerzitetnega okolja sodobnim izzivom.

4 Zaključne misli o vlogi študentov ob 50. obletnici Univerze v Mariboru

Ob 50. obletnici Univerze v Mariboru lahko z zadovoljstvom ugotovimo, da je glas študentov slišan in dobro zastopan. Študentsko predstavništvo je skozi leta postalo steber univerzitetnega delovanja, ki skrbi, da so potrebe in interesi študentov ustrezno upoštevani. Prav tako se lahko v Sloveniji pohvalimo z izjemnim sistemom študentskega predstavništva, ki izkazuje odlične rezultate, saj so študenti vključeni v vodenje univerze in njenih fakultet. Prihodnost prinaša izzive, a tudi priložnosti za nadaljnji razvoj, zato je ključno, da se v prihodnosti še naprej spodbudi aktivno vključevanje vseh članov skupnosti – profesorjev, raziskovalcev in študentov. Le s skupnimi močmi lahko ustvarimo okolje, kjer se študenti ne le izobražujejo, temveč se razvijajo kot odgovorni posamezniki, pripravljeni na izzive prihodnosti.

Študentsko predstavništvo, s svojo vlogo v razvoju univerze, ostaja ključnega pomena, saj ne le da predstavlja študentske interese, ampak tudi aktivno sodeluje pri ustvarjanju inovativnih in trajnostnih rešitev za izzive, ki jih prinaša hitro spreminjajoči se svet. S tem bomo ustvarili univerzitetni prostor, kjer bodo študenti imeli priložnost za neomejen osebni in akademski razvoj, ob tem pa bodo lahko aktivno sooblikovali družbo, v kateri bodo živeli in delovali. V prihodnje bo tako še pomembneje, da ohranjamo ustvarjalni in konstruktivni dialog, ki bo zagotavljal nadaljnjo rast Univerze v Mariboru ne le kot izobraževalne institucije, ampak tudi kot prostor napredka, solidarnosti in inovacij. Ob tem pa ne smemo pozabiti, da bo za uspešen razvoj Univerze v Mariboru ključna tudi prilagodljivost na spremembe v izobraževalnem okolju ter nenehno iskanje novih poti za vključevanje tehnologije in inovacij v izobraževalni proces. Univerza mora ostati odprta za nove ideje in pristope, ki bodo študentom omogočili dostop do najnovejšega znanja, raziskav in tehnologij. Le tako bo študentom zagotovljena konkurenčna prednost na globalnem trgu dela in možnost, da se razvijajo v ustvarjalne in usposobljene posameznike, ki bodo pripravljeni odgovarjati na izzive prihodnosti. V tem procesu bo sodelovanje vseh članov univerzitetne skupnosti še posebej pomembno, saj bo le s skupnimi močmi mogoče doseči dolgoročni uspeh in trajnostni razvoj.

Viri in literatura

- Bertoncelj, J., Gregorec, L., in Ribič, A. (2015). *40 let Univerze v Mariboru: 1975–2015*. Univerza v Mariboru.
- Bračič, V. (1984). *Prispevki za zgodovino visokega šolstva v Mariboru (začetno obdobje): izdano ob 25-letnici visokega šolstva v Mariboru*. Univerza v Mariboru.
- Bračič, V. (ur.). (1975). *Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru: 1961; Univerza v Mariboru: 1975*. Univerza v Mariboru.
- Čuš, F. (ur.). (2006). *Monografija Univerze v Mariboru 1993–2003*. Društvo univerzitetnih profesorjev Maribor.
- Darin, H. (ur.). (1979). *20 let visokega šolstva združenega v Univerzo v Mariboru*. Univerza v Mariboru.
- Kšela, T., Baškovič, C., Dolar, M., Koželj, J., Pungartnik, M., Setinc, L., Usar, I., Vodopivec, P., Zgonc, B., in Zlobec Jurčič, B. (ur.). (2024). *Zbornik o skupnosti študentov 1968–1974: prispevki za novejšo zgodovino*. Beletrina.
- Rebernik, M. (n. d.). *Od Freen/heellinga do prvega študentskega prorektorja*. CZPUVU, Center zaslužnih profesorjev in upokojenih visokošolskih učiteljev.
<https://www.verbaseniorum.si/aktivnosti/spominski-zapisi/miroslav-rebernik>
- Študentski svet Univerze v Mariboru. (2000). *Razpis študentskih projektor, Univerza v Mariboru*.
- Študentski svet Univerze v Mariboru. (2007). *Zapisek X. redne seje Študentskega sveta Univerze v Mariboru z dne 15. marca 2007*.
- Študentski svet Univerze v Mariboru. (2009). *Zapisek 9. redne seje Študentskega sveta Univerze v Mariboru z dne 10. februarja 2009*.
- Toplak, L. (ur.). (2000). *25 let Univerze v Mariboru*. Univerza v Mariboru.
- Univerza v Mariboru, Študentski svet. (2000a). *Dopolnitve Pravilnika o zagotavljanju sredstev in izvajanju programa študentskih interesnih dejavnosti Univerze v Mariboru*.
- Univerza v Mariboru, Študentski svet. (2000b). *Pravilnik o zagotavljanju sredstev in izvajanju programa študentskih interesnih dejavnosti*.
- Univerza v Mariboru, Študentski svet. (2001). *Deklaracija za pravice in dostop do izobraževanja v Republiki Sloveniji*.
- Univerza v Mariboru. (1995). *Statut Univerze v Mariboru*.
- Univerza v Mariboru. (2000). *Pravilnik o delovanju in sestavi študentskih svetov*.
- Univerza v Mariboru. (2001). *Sklep 9. redne seje Senata Univerze v Mariboru z dne 19. junija 2001*.
- Univerza v Mariboru. (2022). *Pravilnik o delovanju in sestavi študentskih svetov (uradno prečiščeno besedilo-UPB1)*.
- Univerza v Mariboru. (2022). *Sklep o razpisu volitev v študentske svete članic in drugih članic Univerze v Mariboru*.
- Univerza v Mariboru. (2022). *Spremembe in dopolnitve Pravilnika o delovanju in sestavi študentskih svetov*.
- Univerza v Mariboru. (2023). *Navodila o izvajanju tutorskega sistema na Univerzi v Mariboru, št. 012/N 6/2023/400-AG*.
- Univerza v Mariboru. (2023). *Statut Univerze v Mariboru (uradno prečiščeno besedilo-UPB14)*.
- Univerza v Mariboru. (2025). *Statut Univerze v Mariboru*.
- Ustava Republike Slovenije. (1991). *Uradni list RS*, (33/91).
- Zakon o visokem šolstvu (ZViS). (1993). *Uradni list RS*, (67/93).

INTERNACIONALIZACIJA UNIVERZE V MARIBORU – NEKAJ PRIMEROV AKADEMSKEGA SODELOVANJA V MEDNARODNEM PROSTORU

POLONA TOMINC, ROBERT PRESKER, MLADEN KRALJIĆ,
JOCA ZURC, VESNA RIJAVEC, JELENA KRIVOGRAD,
ANJA ŽNIDARŠIČ MOHORIČ, PETRA GORJANC,
POLONA ŠPRAJC, IGOR AREH

Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija
polona.tominc@um.si, robert.presker@um.si, mladen.kraljic@um.si, joca.zurc@um.si,
vesna.rjavec@um.si, jelena.krivograd@um.si, anja.znidarsic@um.si, petra.gorjanc@um.si,
polona.sprajc@um.si, igor.areh@um.si

Poglavje o internacionalizaciji na Univerzi v Mariboru obravnava ključne strategije in dosežke v mednarodnem sodelovanju univerze skozi desetletja. Poudarja prehod od prvih korakov v mednarodni akademski svet do razvoja robustnih programov, kot sta Erasmus in CEEPUS, ki so povečali mednarodno mobilnost študentov in zaposlenih. Univerza se osredotoča na vključevanje tujih študentov in razvijanje študijskih programov v tujih jezikih, s čimer krepi svojo globalno prisotnost. Univerza krepi internacionalizacijo na vseh področjih svojega delovanja, kar prispeva k povečevanju njene akademske odličnosti. Strategija internacionalizacije, ki temelji na vključevanju medkulturnih vsebin v kurikulum in izboljšanju digitalne mobilnosti, omogoča Univerzi v Mariboru, da ostaja konkurenčna in relevantna v dinamičnem globalnem visokošolskem izobraževalnem in raziskovalnem prostoru.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.9](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.9)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:
strategije
internationalizacija,
evropski visokošolski
prostor,
mednarodno sodelovanje,
programi mobilnosti,
izzivi internacionalizacije

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.9](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.9)

ISBN
978-961-299-000-8

INTERNATIONALIZATION OF THE UNIVERSITY OF MARIBOR – SOME EXAMPLES OF ACADEMIC COOPERATION IN THE INTERNATIONAL ENVIRONMENT

POLONA TOMINC, ROBERT PRESKER, MLADEN KRALJIĆ,
JOCA ZURC, VESNA RIJAVEC, JELENA KRIVOGRAD,
ANJA ŽNIDARŠIČ MOHORIČ, PETRA GORJANC,
POLONA ŠPRAJC, IGOR AREH

University of Maribor, Maribor, Slovenia
polona.tominc@um.si, robert.presker@um.si, mladen.kraljic@um.si, joca.zurc@um.si,
vesna.rjavec@um.si, jelena.krivograd@um.si, anja.znidarsic@um.si,
petra.gorjanc@um.si, polona.sprajc@um.si, igor.areh@um.si

Keywords:

internationalization
strategies,
European Higher
Education Area,
international cooperation,
mobility programmes,
challenges of
internationalization

The chapter on internationalization at the University of Maribor examines key strategies and achievements in the institution's international collaboration over the decades. It highlights the transition from the university's initial steps in the international academic sphere to the development of robust programmes such as Erasmus and CEEPUS, which have significantly enhanced student and staff mobility. The university places a strong emphasis on integrating international students and developing study programmes in foreign languages, thereby strengthening its global presence. Internationalization is fostered across all areas of the university's operations, contributing to its academic excellence. The internationalization strategy, which incorporates intercultural content into the curriculum and enhances digital mobility, enables the University of Maribor to remain competitive and relevant in the dynamic global higher education and research landscape.

University of Maribor Press

1 Uvod

Internacionalizacija Univerze v Mariboru predstavlja enega ključnih elementov v razvojni strategiji univerze (Univerza v Mariboru, 2021). Poglavje razgrinja širše kontekste in dinamiko mednarodnih sodelovanj, ki oblikujejo univerzitetno okolje kot globalno povezano in medkulturno bogato stičišče akademske odličnosti. Vidike internacionalizacije raziskovalne dejavnosti obravnavamo v ločenem delu monografije, prav tako pa tudi mednarodne komponente izobraževalnih oziroma študijskih programov. Internacionalizacija presega posamezna področja in se kot prečna vsebina prepleta skozi vse dele te monografije, kar odraža dejstvo, da Univerza v Mariboru z različnimi oblikami mednarodnega sodelovanja in strategijami odprtosti prispeva k oblikovanju globalnega znanstvenega in izobraževalnega prostora.

2 Koncept internacionalizacije na Univerzi v Mariboru

Internacionalizacija visokega šolstva je postala nepogrešljiv element sodobnega univerzitetnega sistema, ki daleč presega mobilnost študentov in profesorjev. Predstavlja strateški pristop k odpiranju akademskih prostorov v globalni svet. Univerza v Mariboru si je, kot druga največja univerza v Sloveniji, na področju internacionalizacije zadala specifične cilje, ki jih oblikuje v skladu z nacionalnimi usmeritvami glede internacionalizacije v visokem šolstvu, s svojimi potrebami, regionalnim kontekstom in globalnimi trendi. Internacionalizacija na Univerzi v Mariboru izhaja iz njenega geografskega in kulturnega položaja, ki ji omogoča vlogo mostu med srednjeevropskim in jugovzhodnoevropskim akademskim prostorom. Poleg regionalnih partnerstev univerza krepi svojo globalno prisotnost z vzpostavljanjem povezav in partnerstev s priznanimi univerzami in institucijami po vsem svetu ter z vključevanjem študentov iz različnih kulturnih in akademskih okolij.

Razvoj koncepta internacionalizacije na Univerzi v Mariboru je tesno povezan z univerzitetnimi strateškimi dokumenti, ki so postopoma opredeljevali njene prioritete in cilje. Od prvih vključitev v evropske programe mobilnosti v devetdesetih letih do sodobnih multidisciplinarnih projektov z mednarodno dimenzijo je Univerza v Mariboru ves čas stremela k izboljšanju kakovosti izobraževanja in raziskovanja skozi mednarodno sodelovanje. V strategiji univerze

za obdobje 2021–2030 je internacionalizacija prepoznana kot ključno orodje za doseganje globalne prepoznavnosti in konkurenčnosti (Univerza v Mariboru, 2021).

Internationalizacija univerze poudarja regionalne povezave in globalne ambicije. Z globalnim vplivom svojih raziskovalnih rezultatov, vključevanjem tujih študentov in raziskovalcev ter razvojem globalno relevantnih študijskih programov si univerza prizadeva ustvarjati prostor, ki presega nacionalne meje in omogoča kreativno soočanje z globalnimi izzivi. Univerza v Mariboru tako krepi svojo prepoznavnost, ustvarja okolje, kjer se prepletajo lokalne potrebe in globalni trendi, ter aktivno oblikuje vlogo Slovenije v svetovnem akademskem prostoru.

Z organizacijskega vidika so se večje spremembe na Univerzi v Mariboru zgodile s pristopom k evropskemu programu mobilnosti Erasmus v letu 1999; na rektoratu je Služba za mednarodno in meduniverzitetno sodelovanje koordinirala delo Erasmus koordinatorjev na članicah. Služba je v času razvoja programa prerasla v oddelek, ki centralno opravlja sklepanje sporazumov in upravljanje štipendij, na članicah pa koordinatorji skrbijo za akademske vidike glede opravljanja študijskih obveznosti, ki so jih opravljali tako študenti Univerze v Mariboru v tujini kot tuji študenti na Univerzi v Mariboru.

3 Začetki mednarodnega sodelovanja (1975–1990)

Čeprav v objavah Univerze v Mariboru o razvoju v prvih desetletjih delovanja ni veliko besed o internacionalizaciji, je opaziti, da je vedno, tudi v publikaciji ob zaključku prvega desetletja obstoja takratnega Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru, veliko govora o primerjavi univerze s trendi in razvojem v svetu oziroma v mednarodnem prostoru (Kerin, 1985). Tako ni presenetljivo, da je Univerza v Mariboru ena prvih podpisnic Magna Charta Universitatum, 18. 9. 1988, ki pomeni vstop Univerze v Mariboru v mednarodno družino univerz, ki se zavedajo in se zavzemajo za avtonomijo raziskovalne, izobraževalne in inovacijske dejavnosti. Prav tako je sklepanje sporazumov o sodelovanju s tujimi univerzami doživelo premik od bolj regionalnih okvirov takratne Jugoslavije in sosednjih držav Avstrije, Madžarske in Italije, do sporazumov z univerzami v ZDA in na Kitajskem (Toplak idr., 2000). Na splošno pa je mednarodno povezovanje potekalo na ravni članic in celo individualnih stikov med raziskovalci in visokošolskimi učitelji.

4 Razvoj mednarodnih povezovanj in mobilnosti (1991–2024)

Po osamosvojitvi leta 1991 je Slovenija internacionalizacijo postopoma vključevala v svoje visokošolske politike. Vendar pa pred letom 2011 ni bilo sprejetega posebnega nacionalnega strateškega dokumenta, ki bi celovito obravnaval internacionalizacijo visokega šolstva. Kljub temu so se v tem obdobju odvijale pomembne aktivnosti in reforme, ki so spodbujale mednarodno sodelovanje in mobilnost v visokem šolstvu.

Eden ključnih mejnikov je bila vključitev Slovenije v bolonjski proces, ki se je začel leta 1999. Cilj tega procesa je bila vzpostavitev enotnega evropskega visokošolskega prostora, kar je zahtevalo prilagoditve slovenskega visokošolskega sistema evropskim standardom ter spodbujanje mednarodne mobilnosti študentov in akademskega osebja. Slovenija se je v ta proces aktivno vključila, kar je vodilo k reformam študijskih programov in uvedbi sistema kreditnih točk ECTS.

Poleg tega je od leta 1999 Slovenija sodelovala v različnih mednarodnih programih, kot je program Erasmus, ki je omogočal izmenjavo študentov in profesorjev ter s tem prispeval k internacionalizaciji izobraževanja. V tem obdobju so se slovenske visokošolske institucije začele bolj intenzivno povezovati z mednarodnimi partnerji, kar je vodilo k večji vključenosti v mednarodne raziskovalne projekte in mreže. V sedaj že več kot 25 letih sodelovanja v tem programu je bila Univerza v Mariboru uspešno vključena v vse faze. Danes je za sodelovanje v programu potrebna pridobitev Erasmus listine za visoko šolstvo, ki pomeni izkaz kakovosti in skupni standard za upravljanje mobilnosti študentov in zaposlenih. Od začetnih 18 odhodnih in 87 dohodnih mobilnosti je Univerza v Mariboru prišla do več kot 300 odhodnih in več kot 1.000 dohodnih mobilnosti letno (Univerza v Mariboru, 2024). To sodelovanje se realizira v okviru približno 700 sporazumih znotraj programa Erasmus+. Slednji združuje nekatere pretekle programe Evropske unije. To so bili predvsem TEMPUS, katerega članica je bila Univerza v Mariboru pred članstvom v Evropski uniji kot država, ki se pripravlja na članstvo v Evropski uniji, po vstopu v Evropsko unijo leta 2005 pa kot univerza države članice Evropske unije, ki pomaga predvsem univerzam v državah bivše Jugoslavije in državah, nastalih po prenehanju Sovjetske zveze, pri približanju evropskemu visokošolskemu prostoru. Drugi program, v katerem je bila Univerza v Mariboru tudi najbolj uspešna institucija v Sloveniji, je Leonardo da Vinci, namenjen praktičnemu usposabljanju v

gospodarstvu v okviru študija. S projekti EUROSILLS in GRADEX je Univerza v Mariboru ponujala letno 20 praks, kar pred tem ni bilo mogoče. Danes se odvijajo mobilnosti študentov za namen praktičnega usposabljanja v okviru Erasmus+ KA 130 in 171 ter Erasmus+ sodelovalna partnerstva na področju terciarnega izobraževanja (KA 2). Z vidika internacionalizacije podiplomskega študija na Univerzi v Mariboru je posebnega pomena podprogram Erasmus+ z naslovom Erasmus Mundus. V tem programu je bila Univerza v Mariboru partnerica projektne serije JoinEU SEE, ki je doživela pet obdobj in je na Univerzo v Mariboru pripeljala magistrske in doktorske študente iz držav Zahodnega Balkana. Na ravni srednje in jugovzhodne Evrope je za Univerzo v Mariboru pomemben program CEEPUS (Central and Eastern European Programme for University Studies), v okviru katerega prav tako potekajo študentske mobilnosti in mobilnosti zaposlenih.

Prvi celovit nacionalni program visokega šolstva, sprejet leta 2002 (»Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije (NPVS)«, 2002), je poudarjal potrebo po vključevanju slovenskih univerz v mednarodne tokove. Program je izpostavil pomembnost sodelovanja v evropskih izobraževalnih in raziskovalnih mrežah ter spodbujal mobilnost študentov in profesorjev. Cilj je bil povečati konkurenčnost slovenskega visokega šolstva v mednarodnem prostoru.

Resolucija iz leta 2007 (»Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010 (ReNPVS)«, 2007) je nadgradila prejšnji program z bolj konkretnimi ukrepi za internacionalizacijo. Poudarila je pomen vključevanja slovenskih visokošolskih institucij v evropski visokošolski prostor, predvsem skozi bolonjski proces. Spodbujala je razvoj skupnih študijskih programov z mednarodnimi partnerji in povečanje števila tujih študentov v Sloveniji.

Dogodek nacionalnega posveta o internacionalizaciji visokega šolstva, ki je potekal februarja 2011, je osvetlil ključno usmeritev Univerze v Mariboru v razvoj mednarodnega sodelovanja in prepoznavnosti v tem obdobju (Petrović Jesenovac, 2011). Ivan Rozman, takratni rektor Univerze v Mariboru in podpredsednik Rektorske konference Republike Slovenije, je poudaril, da je internacionalizacija visokega šolstva nujnost in »obvezna komponenta« sodobnega univerzitetnega sistema. Opozoril je na nedodelanost nacionalnega programa visokega šolstva za obdobje 2007–2010 in izpostavil, da je novi program za obdobje 2011–2020 jasneje opredeljen. Cilj tega programa je bil povečati privlačnost Slovenije kot destinacije za

študij ter pedagoško, raziskovalno in strokovno delo tujih študentov in strokovnjakov. Tedanji rektor Ivan Rozman je prav tako omenil, da se je delež študentov na izmenjavi na Univerzi v Mariboru gibal okoli 1,5 odstotka, da pa si univerza prizadeva doseči 10 odstotkov. Poudaril je pomembnost aktivnega članstva v mednarodnih mrežah in prizadevanja za črpanje sredstev iz EU, obenem pa opozoril na mednarodno konkurenco univerz, ki so finančno bolj podprte in privlačnejše za tuje študente. V zaključku je kot enega od dolgoročnih ciljev Univerze v Mariboru izpostavil preboj med 500 najboljših univerz na svetu.

Resolucija iz leta 2011 (»Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva (ReNPVŠ11-20)«, 2011) je še dodatno okrepila zavezanost internacionalizaciji. Poudarila je potrebo po povečanju mednarodne mobilnosti študentov in osebja ter vključevanju v mednarodne raziskovalne projekte.

Univerza v Mariboru je tudi v tem obdobju nadaljevala s krepitvijo internacionalizacije kot pomembne strateške usmeritve. Izvedeni so bili projekti, kot je npr. Internacionalizacija – steber razvoja Univerze v Mariboru, ki je potekal med letoma 2013 in 2015, ki so poudarjali pomen sodelovanja s tujimi partnerji, privabljanja tujih študentov in vključevanja mednarodnih vsebin v izobraževalni proces. Projekt je javnosti predstavil takratni rektor Danijel Rebolj na dogodku marca 2014, kjer so podrobneje izpostavili prizadevanja univerze za povečanje globalne prepoznavnosti in vključenosti v mednarodni akademski prostor (Univerza v Mariboru: Internacionalizacija visokega šolstva, 2014). Te pobude so prispevale k nadaljnji utrditvi vloge univerze na tem področju.

Leta 2018 je Univerza v Mariboru naredila odločen korak naprej z razvojem učnih enot za dohodne študente na mednarodni mobilnosti in pripravo angleških študijskih programov. V tem obdobju je bil vzpostavljen katalog z več kot 1.300 predmeti, ki se še danes ponuja mednarodnim študentom. Ti predmeti so postali temelj za dohodno mobilnost študentov, ki je v študijskem letu 2023/2024 dosegla rekordno število, in sicer več kot 1.300 dohodnih študentov (Univerza v Mariboru, 2024). Ob tem je bila omogočena tudi podpora za razvoj petih študijskih programov, ki se izvajajo v angleščini. To je znatno prispevalo k širši dostopnosti in privlačnosti univerze v mednarodnem visokošolskem prostoru.

Leta 2021 je Univerza v Mariboru razširila internacionalizacijo z več ključnimi pobudami. Ustvarila je ekosistem, ki spodbuja povezovanje domačih in mednarodnih študentov, izboljšuje medkulturne kompetence ter jezikovna znanja preko neformalnih aktivnosti in poletne šole Univerze v Mariboru, Summer University. Hkrati je univerza mednarodno prepoznavnost okrepila s sodelovanjem v globalnih združenjih in promocijo v Zahodnem Balkanu ter Vzhodni Evropi. Internacionalizacija raziskovanja obsega gostovanje mednarodnih raziskovalcev in vključevanje doktorskih študentov v globalne projekte. Prav tako je univerza izboljšala okvire za mobilnost, ki olajšajo sodelovanje v izmenjavah, kar krepi globalno raziskovalno mrežo in integracijo študentov.

Zadnja resolucija, sprejeta leta 2022 (»Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30)«, 2022), nadaljuje z usmeritvami prejšnjih dokumentov, vendar z večjim poudarkom na digitalizaciji in trajnostnem razvoju. Internacionalizacija ostaja ključni cilj, z namenom povečanja kakovosti izobraževanja in raziskovanja ter krepite mednarodne konkurenčnosti slovenskega visokega šolstva.

Po sprejetju te resolucije je bila leta 2023 oblikovana Strategija internacionalizacije visokega šolstva in znanosti v Republiki Sloveniji do 2030 (Direktorat za visoko šolstvo, n. d.) z usmeritvijo, da postane slovensko visoko šolstvo sestavni del globalnega visokošolskega prostora, ki nenehno izboljšuje svojo kakovost v sodelovanju z najboljšimi tujimi institucijami. Resolucija poudarja neločljivo povezavo med visokošolskim izobraževalnim in raziskovalnim prostorom, kjer internacionalizacija obsega tako študentsko mobilnost kot raziskovalno sodelovanje, kar krepi globalno konkurenčnost Slovenije. Univerza v Mariboru to uresničuje preko Evropske univerzitetne mreže ATHENA, sledi pa tudi smernicam Evropske unije. Poudarek v resoluciji je tudi na trajnostni mobilnosti in digitalnih oblikah sodelovanja, kot je virtualna mobilnost, ki omogoča dostop do internacionalizacije brez fizične prisotnosti, kar je prišlo še posebej do izraza med pandemijo. Resolucija spodbuja dvosmerne mobilnosti. Univerza v Mariboru uspešno spodbuja odhodno mobilnost študentom z intenzivnim spodbujanjem in izvajanjem krajših mobilnosti (kombinirani intenzivni programi – KIP).

Leto 2024 se je zaključilo v pričakovanju sprejetja predloga Zakona o visokem šolstvu v letu 2025, ki je kljub deljenim mnenjem internacionalizacijo postavil bolj v ospredje. V članku v časniku *Večer* (Žišt, 2024) je rektor Univerze v Mariboru Zdravko Kačič v luči spremembe predloga tega zakona poudaril, da je internacionalizacija ključni element razvoja visokega šolstva, saj omogoča konkurenčnost v evropskem izobraževalnem prostoru in večjo vključenost slovenskih univerz v mednarodne integracijske procese. Izpostavil je, da bi morale slovenske univerze študijske programe v tujih jezikih, predvsem v angleščini, začeti razvijati že pred več kot desetletjem, vendar je pomanjkanje ustreznih zakonskih okvirov povzročilo zamudo, ki je negativno vplivala na njihov razvojni potencial. Po njegovem mnenju novi zakon prinaša pomembne izboljšave, saj omogoča poučevanje v tujem jeziku, hkrati pa zagotavlja pravico slovenskih študentov do študija v slovenskem jeziku. Zdravko Kačič je opozoril na dvoličnost dosedanjega sistema, ki je poudarjal zaščito slovenskega jezika zgolj v govorni obliki, medtem ko je bila študijska literatura pogosto v tujih jezikih. Ta praksa po njegovem mnenju odraža nepravilno tolmačenje ustavne pravice do študija v maternem jeziku. Rektor meni, da novi zakon ponuja priložnost za intenzivnejši razvoj internacionalizacije ter uskladitev z evropskimi standardi, kar je ključno za krepitev kakovosti in ugleda slovenskega visokega šolstva v mednarodnem prostoru.

5 Paleta raznolikosti: Internacionalizacija na fakultetah družboslovja in humanistike

5.1 Pogled Ekonomsko-poslovne fakultete

Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru (EPF UM) vidi internacionalizacijo kot temeljni steber razvoja in prepoznavnosti v globalnem akademskem prostoru. Danes ima fakulteta jasno razvito Strategijo internacionalizacije za obdobje od 2022–2030 (Ekonomsko poslovna fakulteta Univerze v Mariboru, 2023); vključuje sedem prednostnih strateških ciljev za internacionalizacijo, zasnovanih tako, da njihovo doseganje skozi opredeljene razvojne cilje, taktike za njihovo doseganje in ključne kazalnike uspeha krepí globalno vključenost in mednarodno prisotnosti institucije. Ti strateški cilji predstavljajo zavezanost fakultete k razširitvi globalnega vpliva, spodbujanju internacionalizacije ter odražajo zavezanost k nenehnemu izboljševanju kakovosti izobraževanja na področju ekonomskih in poslovnih ved, usklajenega z

mednarodnimi standardi, ob tem pa fakulteta goji načela trajnosti in kulture kakovosti.

5.1.1 Internacionalizacija in odličnost na področju ekonomskih in poslovnih ved

Mednarodne strokovne akreditacije na področju ekonomskih in poslovnih ved so specifične za izobraževanje na tem področju in brez njih sodobna ekonomska in poslovna šola ne more obstati na zemljevidu odličnosti poslovnega in ekonomskega izobraževanja. Na področju mednarodnih akreditacij, ki jih fakulteta razume kot pot k odličnosti, je EPF UM orala ledino na področju družboslovja. Pomen mednarodnih akreditacij na EPF UM je zelo velik, njihovega pomena pa se je fakulteta zavedala že leta 1989. Takrat so se namreč pričele prve aktivnosti za uvedbo mednarodnega študijskega programa, za ustanovitev Mednarodne podiplomske šole za management z mednarodnim študijskim programom Poslovanje in organiziranje – MBA, ki je bil oblikovan leta 1990 (Hauptman in Oplotnik, 2019). Pomen primerjanja z najboljšimi je bil prepoznan že takrat; študijskemu programu MBA-EPF je že leta 1996 organizacija European Council for Business Education (ECBE) podelila prvo mednarodno akreditacijo ter reakreditacijo leta 2003. Nadaljnje prepoznavanje pomena mednarodnih primerjav z najboljšimi poslovnimi šolami so potrdile mednarodne akreditacije leta 2008 in 2009 (ECBE) ter Accreditation Council for Business Schools and Programs (ACBSP) za vse študijske programe EPF UM, leta 2018 prvič prejeta najprestižnejša mednarodna akreditacija na področju ekonomskih in poslovnih ved – Association to Advance Collegiate Schools of Business (AACSB) ter njena reakreditacija leta 2023. AACSB standarde kakovosti dosega le 6 odstotkov vodilnih poslovnih šol na svetu, ki jih odlikuje kakovost in inovativnost na področju poučevanja, raziskovanja in družbenega vpliva.

5.1.2 Od prvih skromnih, a dragocenih mednarodnih izkušenj

Vsekakor so prvi začetki, prve mednarodne izkušnje in izmenjave skromne, morda pa prav zato toliko bolj dragocene. Že od leta 1964 je šola tesno sodelovala z Visoko šolo za ekonomijo v Berlinu, od leta 1967 tudi z Visoko šolo za socialne in gospodarske znanosti v Linzu, od leta 1968 pa z Ekonomsko fakulteto v Trstu, Univerzo v Gradcu, Ekonomsko univerzo na Dunaju in Visoko šolo za ekonomijo v Pragi. Tesno mednarodno sodelovanje s temi institucijami je pripeljalo do prvega

mednarodnega simpozija Prvi simpozij Alpe-Adria leta 1971. Simpozij je bil plod uspešnega sodelovanja predvsem med Visoko šolo iz Linza, Ekonomsko fakulteto iz Trsta in tedanjo Visoko ekonomsko-komercialno šolo (Hauptman in Oplotnik, 2019).

Že omenjeni, leta 1990 izoblikovani mednarodni študij Poslovanje in organiziranje – MBA je bil leta 1991 vključen tudi v prvi TEMPUS projekt v Sloveniji. Komisija evropske skupnosti je v okviru projekta TEMPUS v študijskem letu 1991/92 Ekonomsko-poslovni fakulteti, kot prvi instituciji v Sloveniji, namreč odobrila triletno financiranje njenega podiplomskega magistrskega študija Mednarodna podiplomska šola za management, v sodelovanju fakultete z Izobraževalnim centrom Bayreuth, Univerzo v Trstu in Univerzo Aristoteles v Solunu. K izvajanju tega mednarodnega programa je bilo pritegnjenih 21 univerz in fakultete iz 8 držav iz Evrope ter ZDA (Hauptman in Oplotnik, 2019). Kasneje so sledili še drugi TEMPUS programi, ki so pomembno krepili mednarodno vpetost študentov in učiteljev EPF UM.

V letu 1997 se je EPF UM s partnerjema Ekonomska univerza Dunaj ter Univerza za ekonomske vede iz Budimpešte vključila v srednjeevropski program CEEPUS. V letu 1998 je EPF UM skupaj s partnerjem Esbjerg Poslovna akademija z Danske sodelovala pri mednarodni šoli IS FEBA. V študijskem letu 1998/1999 je mednarodno šolo obiskovalo 19 danskih in 5 naših študentov, v naslednjem letu pa 15 danskih, 5 kitajskih in 8 slovenskih študentov (Hauptman in Oplotnik, 2019).

Leta 1997 se je EPF UM vključila v program Socrates-Erasmus, akcijski program Evropske unije, katerega osnovni cilj je bil izboljšati kakovost izobraževanja, zagotoviti pogled v evropsko razsežnost učnih predmetov, povečati možnosti za osebno spoznavanje drugih evropskih držav, okrepiti zavest o skupni evropski identiteti in okrepiti sposobnost oblikovanja in prilagajanja spremembam v gospodarskem in družbenem življenju. Leta 1999 je EPF UM sklenila pogodbe o izmenjavi študentov z 10 evropskimi univerzami ter akademijami za 31 študijskih mest.

EPF UM ima danes sklenjene sporazume z več kot 200 partnerskimi univerzami po svetu. Najpomembnejši projekti izmenjave vse od leta 2009 so: Erasmus+ (KA103), Erasmus+ (KA107), CEEPUS, JOINEUSEE in BILATERALA.

Tabela 1: Nekateri vidiki internacionalizacije EPF UM v številkah

	1959–2019	2014–2024
Število študentov, ki so bili na izmenjavi v tujini.	več kot 1.300	več kot 700
Število mednarodnih študentov, ki so prišli na izmenjavo na EPF.	več kot 2.400	več kot 2.200
Število gostujočih učiteljev in sodelavcev iz tujine na gostovanju na EPF.		več kot 500
Število učiteljev in sodelavcev iz EPF na izmenjavi v tujini.		več kot 150

EPF UM je v okviru programov izmenjav v zadnjem desetletju gostila več kot 500 tujih gostujočih učiteljev in strokovnega osebja s priznanih tujih evropskih in neevropskih partnerskih univerz, kot je prikazano v tabeli 1. Prav tako se je v istem obdobju izmenjav v tujini udeležilo več kot 150 posameznikov (pedagoško in strokovno osebje EPF UM). V zadnjem desetletju je EPF UM gostila več kot 2.200 tujih študentov in omogočila študij v tujini več kot 700 svojim študentom.

5.1.3 Poletne šole

Prva mednarodna poletna šola Summer University Maribor je bila prvič uspešno izvedena pred 30 leti, tj. leta 1995 (Hauptman in Oplotnik, 2019). S partnerjema Ekonomska univerza na Dunaju ter Univerza iz Trsta je EPF UM v letih od 1995 do 1998 izvajala poletne šole. 99 študentov iz številnih evropskih držav (Slovaške, Švedske, Hrvaške, Danske, Slovenije) je svoja znanja nadgrajevalo ob predavanjih 14 profesorjev iz Slovenije, Švedske, Italije, ZDA. To je bila odlična oblika za spodbujanje evropskega sodelovanja v visokošolskem sistemu.

Poletne šole, ki jih organizira EPF UM, danes predstavljajo pomembno komponento internacionalizacije ter se osredotočajo na aktualne teme s področja ekonomije, poslovanja in trajnostnega razvoja, na njih pa sodelujejo predavatelji iz prakse ter iz uglednih poslovnih šol iz Evrope, Azije in ZDA ter študenti iz številnih evropskih poslovnih šol: poletne šole Public Private Partnership: Working for Change and Cooperation (2011–2014), Big Data EU Business Implications (2016–2018) ter Sustainability in International Business (2022–, vsako leto).

5.1.4 Mednarodni dogodki in konference

Mednarodne znanstvene konference, prikazane v tabeli 2, so v zadnjem desetletju postale najpomembnejše konference s področja managementa in ekonomije v regiji.

Tabela 2: Pregled mednarodnih konferenc na EPF UM v zadnjem desetletju

Leto	Naslov
2014	7. Mednarodna jezikovna konferenca Pomen učenja tujih strokovnih jezikov za komunikacijo med kulturami
2015	Konferenca z okroglo mizo o konkurenčnem položaju slovenskih vinarjev in vin na trgih tretjih držav
2015	Mednarodna konferenca Global Conference on Managing in Recovering Markets
2016	9. Mednarodna konferenca Pomen učenja tujih strokovnih jezikov za komunikacijo med kulturami
2017	1. Mednarodna konferenca EPF Učne metode za ekonomske in poslovne vede
2018	2. Mednarodna konferenca EPF Metode poučevanja s področja ekonomskih in poslovnih ved
2019	3. Mednarodna konferenca EPF Metode poučevanja s področja ekonomskih in poslovnih ved
2020	4. Mednarodna konferenca EPF Sodobni izzivi v ekonomskih in poslovnih raziskavah
2021	5. Mednarodna konferenca EPF Ali je čas za popolno resetiranje?
2022	6. Mednarodna konferenca EPF Izzivi ekonomije in poslovanja v času po Covidu
2023	7. Mednarodna konferenca EPF Krepitev odpornosti s trajnostnim gospodarstvom in poslovanjem – do ciljev trajnostnega razvoja
2024	8. Mednarodna konferenca EPF Izzivi v turbulentnem gospodarskem okolju in trajnostni razvoj organizacij
2025	9. Mednarodna konferenca EPF Trajnostno upravljanje v dobi ESG in umetne inteligence: Premagovanje izzivov in izkoriščanje priložnosti

5.2 Pogled Filozofske fakultete

Internacionalizacija je na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru (FF UM) prisotna vse od njene ustanovitve leta 2006 ter predstavlja temeljni steber razvoja, prepoznavnosti in ugleda fakultete v mednarodnem akademskem prostoru.

Strateški cilji in program dela na področju mednarodne dejavnosti FF UM so oblikovani tako, da zagotavljajo aktivno vlogo in odpiranje fakultete v aktivnostih obmejnega, evropskega in globalnega mednarodnega povezovanja v visokošolskem prostoru z namenom internacionalizacije, prenosa znanj, sodobnih kompetenc in izkušenj visokošolskega pedagoškega, strokovnega in raziskovalnega dela na področju humanističnih in družboslovnih ved v skladu z Internacionalizacijo

visokega šolstva (Direktorat za visoko šolstvo, n. d.) in »ReNPVŠ30« (2022). Ti strateški cilji prispevajo k temeljnemu poslanstvu in zavezanosti FF UM, da izobraževalno in raziskovalno deluje v duhu intelektualne širine, humanističnih vrednot in aktivnega državljanstva ter z interdisciplinarnim sodelovanjem v mednarodnem okolju pomembno prispeva k ustvarjanju slovenske identitete, predvsem pa utrjuje vrednote človekovega dostojanstva, trajnostnega delovanja in medkulturnega dialoga (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, n. d.). Z mednarodno prepoznavnostjo v raziskovanju in izobraževanju na področju humanistike in družboslovja v srednji Evropi FF UM vidno prispeva k oblikovanju celovitega in trajnega razvoja evropske skupnosti, družbeno-kulturne integracije ter družbeno-ekonomskega razvoja regije.

5.2.1 Mednarodni sporazumi in pogodbe o sodelovanju ter mobilnost študentov in osebja

Od ustanovitve do danes je FF UM sklenila več kot 250 bilateralnih mednarodnih sporazumov s tujimi visokošolskimi institucijami v okviru programov mobilnosti Erasmus in CEEPUS. V okviru navedenih sporazumov jih je bilo 50 sklenjenih že v prvem letu delovanja fakultete 2006/07, ko je na študij v tujino odšlo 28 študentov ter prišlo na študij na FF UM 56 tujih študentov (Koletnik, 2009). Navedeni trend ter zlasti popularnost FF UM za tuje študente se je nadaljeval in povečeval nadaljnjih 18 let delovanja fakultete. V tabeli 3 predstavljamo nekatere kvantitativne kazalnike internacionalizacije FF UM s področja mobilnosti študentov in osebja v obdobju zadnjih sedmih študijskih let.

Tabela 3: Nekateri vidiki internacionalizacije FF UM v številkah (Erasmus+ in CEEPUS)

Študijsko leto	Prihodi študentov na izmenjavo na FF	Odhodi študentov na izmenjavo v tujino	Prihodi osebja na izmenjavo na FF	Odhodi osebja v tujino
2017/18	70	84	4	10
2018/19	71	39	20	22
2019/20	66	34	7	6
2020/21	44	19	3	4
2021/22	102	45	12	3
2022/23	132	46	12	8
2023/24	159	79	18	13

Prihodi študentov na FF UM na izmenjavo so se v zadnjih sedmih letih povečali za več kot 112 odstotkov, in sicer s 70 na 159 študentov. Prav tako je zaznati trend povečanja obiskov tujih visokošolskih učiteljev na FF UM ter odhodov študentov FF UM na mednarodne študijske izmenjave na tuje partnerske institucije. Slednji je po obdobju pandemije v 2023/24 z 79 študentskimi mobilnostmi presegel stanje pred tem obdobjem (2018/19). V zadnjih sedmih letih je tako FF UM gostila več kot 600 tujih študentov in 76 tujih pedagoških in strokovnih sodelavcev ter omogočila izmenjavo v tujini 346 študentom in 66 zaposlenim fakultete.

5.2.2 Organizacija poletnih šol in mednarodnih dogodkov

Na FF UM že od ustanovitve ob programu Erasmus aktivno deluje tudi program CEEPUS – Central European Exchange Program for University Studies, ki vzpostavlja in spodbuja mobilnost študentov in profesorjev ter skupne projekte mednarodnega sodelovanja med državami srednje in jugovzhodne Evrope. FF UM sodeluje v programu CEEPUS z visokošolskimi institucijami iz 16 držav: Albanija, Avstrija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Češka, Črna gora, Hrvaška, Kosovo, Madžarska, Severna Makedonija, Moldavija, Poljska, Romunija, Slovaška, Slovenija in Srbija. Danes na FF UM deluje devet CEEPUS mrež. Med danes aktivnimi mrežami je bila prva CEEPUS mreža ustanovljena v letu 2007, in sicer na področju geografije z naslovom GEOREGNET (Koletnik, 2009). FF UM je bila koordinator te mreže, v kateri je sodelovalo 12 partnerskih institucij, in sicer Univerza v Gradcu, Jagelonska univerza v Krakovu, Univerza v Ljubljani, Univerza v Novem Sadu, Univerza v Olomucu, Univerza v Pécsu, Univerza v Pragi, Univerza v Prešovu, Univerza na Primorskem, Univerza v Tuzli, Univerza v Zadru in Univerza v Zagrebu. Mreži GEOREGNET so se pridružile še ostale CEEPUS mreže, kot so TRANS – TRANSkulturelle Kommunikation und TRANSlation in E-BOLOGNA – Network for Translation Studies and Transcultural Communication Programmes in Central, Eastern and South-Eastern Europe na področju prevodoslovja, Inter-American Studies na področju anglistike in amerikanistike, PACE – Pedagogy and Andragogy in South-East Europe na področju pedagogike in andragogike, Sociology for Societies – Understanding socio-cultural changes in contemporary societies – Soc4Soc na področju sociologije, Philosophy and Interdisciplinarity na področju filozofije, Slavic Philology and Its Cultural Contexts ter v zadnjem letu še Macedonian Studies in Central European Slavic and Balkan Context na področju slovanskih jezikov in književnosti. Danes je FF glavna koordinatorica CEEPUS

mreže TRANS. V preteklosti pa je to vlogo opravljala tudi pri drugih mrežah, kot sta na primer omenjeni mreži GEOREGNET ter Inter-American Studies.

CEEPUS mreže predstavljajo pomembno komponento internacionalizacije, saj poleg individualnih mobilnosti študentov in profesorjev omogočajo vsebinsko, organizacijsko in finančno podlago za organizacijo mednarodnih poletnih šol. Prva mednarodna poletna šola, ki je postala tradicionalna na FF UM, je bila prvič organizirana še pred formalno ustanovitvijo FF UM v sodelovanju z združenjem CEACS – Central European Association for Canadian Studies. Namenjena je bila angleškemu jeziku in književnosti ter kulturi angleško govorečih narodov. Leta 2008 se je četrte izvedbe poletne šole udeležilo okoli 30 študentov (Koletnik, 2009). Med poletnimi šolami z najdaljšo tradicijo je tudi poletna šola v okviru CEEPUS mreže TRANS, ki je bila v letu 2024 z naslovom Mednarodna prevodoslovna poletna akademija in simpozij TRANS 2024 – Prevajanje in transkreacija v digitalnem okolju organizirana že enajstič po vrsti. Sedemdnevna poletna šola je kot projekt mednarodnega sodelovanja in mreženja v jugovzhodnem delu Evrope namenjena tujim in domačim študentom ter profesorjem na področju prevodoslovja, jezikoslovja in medkulturne komunikacije. Poseben prispevek mednarodne prevodoslovne akademije k internacionalizaciji FF UM je tudi skupna organizacija dogodka v sodelovanju z Generalnim direktoratom za prevajanje pri Evropskem parlamentu in Filozofsko fakulteto Univerze v Zagrebu (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, 2024a). Med aktivnimi poletnimi šolami na fakulteti je tudi poletna šola slovenskega jezika kot drugega in tujega jezika Slovenščina na prvi pogled, ki jo od leta 2022 organizira Oddelek za slovanske jezike in književnosti v okviru CEEPUS mreže Slavic Philology and Its Cultural Contexts. Dvotedenska poletna šola je namenjena mednarodnim študentom in učiteljem slovenistom in slavistom ter prevajalcem, ki se učijo ali delujejo na področju slovenskega jezika, literature in kulture v državah srednje in jugovzhodne Evrope (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, 2024b). Obe poletni šoli sta zasnovani kot intenziven izobraževalni program v obliki predavanj, delavnic, lektorskih vaj, konverzacij, okroglih miz, udeležb na kulturnih dogodkih in strokovnih ekskurzijah ter ovrednoteni s 3 ECTS. V študijskem letu 2024/2025 pa se ponovno vzpostavlja poletna šola v okviru CEEPUS mreže GEOREGNET, ki je prvič organizirala mednarodno poletno šolo konec poletja 2008 z udeležbo 22 študentov (Koletnik, 2009).

Ob poletnih šolah velja izpostaviti tudi večje in aktualnejše mednarodne dogodke, ki jih organizira FF UM od svoje ustanovitve, kot so zlasti Slavistični znanstveni premisleki na Oddelku za slovanske jezike in književnosti, Mednarodni znanstveni simpozij Oddelka za zgodovino, Mednarodne konference Oddelka za anglistiko in amerikanistiko v sodelovanju z mednarodnimi združenji (npr. Srednjeevropsko združenje za kanadske študije), Mednarodni študentski filozofski simpozij in drugi. Med pomembnimi vidiki internacionalizacije FF UM so tudi sodelovanja v skupnih študijskih programih, kot so npr. Master in European Studies, Euromediterranean Master in Culture and Tourism ter Medkulturna germanistika.

5.3 Pogled Pedagoške fakultete

V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja je Slovenija kot del Jugoslavije sodelovala v gibanju neuvrščenih držav, kar je omogočalo intenzivno sodelovanje z institucijami iz teh držav in tudi mednarodno sodelovanje Pedagoške akademije in kasneje Pedagoške fakultete Univerze v Maribor (PEF UM) (od leta 1986) (Hauptman Komotar, 2019). Velik korak k bolj dejavni vpetosti v mednarodno okolje pa je za PEF UM pomenilo polnopravno članstvo Republike Slovenije v Evropski uniji in sodelovanje v programu Erasmus. Delitev velike PEF UM leta 2006 na tri nove članice Univerze v Mariboru je pomenila korak k samostojnemu razvoju fakultete tudi na mednarodnem področju (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, 2011).

Leta 2012 je fakulteta sprejela Program mednarodnega sodelovanja PEF UM, ki je pomembno poudarjal mobilnosti osebja in študentov, sodelovanje v mednarodnih raziskavah in umetniškem delu, vključevanje gostujočih predavateljev v pedagoški proces, vključevanje v mednarodne projekte, internacionalizacijo kurikulumov z vključevanjem tujih visokošolskih institucij pa tudi mednarodno dejavnost sodelavcev iz strokovnih služb.

V letu 2022 je PEF UM sprejela Strateški razvojni načrt Pedagoške fakultete UM 2022–2030 (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, 2022), ki vsebuje dodatne strateške usmeritve in cilje na mnogih področjih, tudi na področju internacionalizacije. Ključni gradniki za prihodnost so: krepitev mednarodne prepoznavnosti PEF UM, razvoj različnih oblik izobraževanja v tujem jeziku, aktivno sooblikovanje evropskega in svetovnega visokošolskega prostora,

spodbujanje mednarodne mobilnosti zaposlenih in študentov, internacionalizacija na nacionalni ravni ter poenotenje storitev univerze za domače in tuje študente ter zaposlene skladno z evropskimi načeli in standardi.

5.3.1 Konkretna izkušnja in pomen podpisanih sporazumov z mednarodnimi partnerji

Eden ključnih gradnikov mednarodnega delovanja in internacionalizacije PEF UM so bili že od samega začetka medinstitucionalni sporazumi, sklenjeni s tujimi visokošolskimi institucijami v okviru programov Erasmus, Leonardo da Vinci, CEEPUS in Norveškimi finančnim mehanizmom. Ti sporazumi so omogočili izmenjavo izkušenj, pridobivanje novega znanja ter vzpostavljanje novih stikov za poučevanje in študij v tujini ter raziskovanje in sodelovanje v mednarodnih projektih.

Poleg tega so bili sklenjeni tudi bilateralni sporazumi s tujimi institucijami, predvsem z državami bivše Jugoslavije. Ti sporazumi so omogočali sodelovanje izven programov Erasmus, v času, ko te države še niso mogle sodelovati v omenjenem programu.

5.3.2 Ključni ukrepi in aktivnosti, ki so prispevali k internacionalizaciji

K internacionalizaciji PEF UM so ključno prispevale mobilnosti študentov in zaposlenih, sodelovanje v mednarodnih mrežah in projektih ter mednarodno prepoznani uspehi naših raziskovalcev, umetnikov in športnikov.

PEF UM ima za mobilnost študentov in zaposlenih v zadnjih 10 letih na letni ravni sklenjenih med 120 in 150 Erasmus+ medinstitucionalnih sporazumov s področja izobraževanja, športa, glasbe in umetnosti z okoli 100 tujimi institucijami. Študenti iz tujih držav, ki študirajo na PEF UM, lahko izbirajo med 100 in 120 učnimi enotami letno; običajno jih zanje izvedejo dobro polovico. Med 6 in 10 učnih enot izvedejo skupaj za domače in tuje študente (skupna izvedba) (interni podatki PEF UM o mobilnostih in vključenosti v projekte v obdobju od 2013–2025, januar 2025).

Na letni ravni fakulteta običajno sodeluje v 18 do 25 mednarodnih projektih, najpogosteje sofinanciranih iz programa Erasmus, iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, Načrta za okrevanje in odpornost in Norveškega finančnega mehanizma. V vseh mednarodnih projektih sodeluje med 70 in 90 zaposlenih pedagoških delavcev, raziskovalcev in strokovnih sodelavcev letno. Fakulteta v projekte že vrsto let vključuje tudi študente; v mednarodnih projektih jih je v letu 2024 sodelovalo 16, vsako leto pa izvaja tudi študentske projekte, kjer se študenti in mentorji povezujejo s partnerji iz gospodarstva in drugih različnih področij. Sodelovanje v teh mednarodnih projektih fakulteti omogoča krepitev raziskovalne in izobraževalne zmogljivosti, spodbuja mednarodno sodelovanje ter prispeva k razvoju inovativnih pedagoških pristopov (interni podatki PEF UM o mobilnostih in vključenosti v projekte v obdobju od 2013–2025, januar 2025).

Od leta 2000 je bilo na PEF UM izvedenih 274 odhodnih mobilnosti študentov na študij in praktično usposabljanje v tujino, 634 prihodnih mobilnosti študentov na študij in praktično usposabljanje ter 503 odhodne mobilnosti zaposlenih za poučevanje in usposabljanje in 243 prihodnih mobilnosti zaposlenih za poučevanje in usposabljanje. V zadnjem času študenti PEF UM vedno pogosteje sodelujejo v KIP, ki združujejo različne oblike učenja in sodelovanja z mednarodnimi partnerji, kar krepi njihovo medkulturno razumevanje, veščine 21. stoletja in jih pripravlja na uspešno delovanje v globaliziranem svetu.

PEF UM v študijski proces pogosto vključuje tuje predavatelje, ki s svojim znanjem in izkušnjami pomembno obogatijo izobraževalne vsebine. V programih prve in druge stopnje so sodelovali predavatelji iz Španije, Nove Zelandije, Srbije, Hrvaške, Črne gore in ZDA. Na doktorskem študiju je sodelovala slovenska profesorica, zaposlena na Univerzi Harvard, ZDA.

Predavatelji PEF UM sodelujejo v pedagoškem delu in raziskovalnih procesih tujih visokošolskih institucij. V preteklih letih je sodelovanje potekalo z univerzami iz Finske, Avstrije, Španije, Slovaške, Hrvaške, Bosne in Hercegovine ter Srbije, ZDA, Velike Britanije in Norveške. PEF UM tako sodeluje pri izvedbi študijskega programa 2. stopnje Inkluzija v vzgoji in izobraževanju z Univerzo v Zagrebu (Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet) in z Univerzo v Zadru (Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja). Pri izvedbi študijskega programa 3. stopnje Edukacijske vede prav tako sodeluje z Univerzo v Zagrebu (Učiteljski fakultet). V prihodnosti fakulteta

načrtuje dolgoročno sodelovanje z Univerzo v Novem Sadu pri izvajanju enovitega magistrskega študijskega programa 2. stopnje Logopedija in surdopedagogika. Fakulteta zelo uspešno sodeluje z Univerzo v Zadru pri organizaciji vsakoletnih mednarodnih konferenc in izdaji monografij ter vidi tudi nove priložnosti, ki se v zadnjem času odpirajo z Univerzo Thomas More v Belgiji, z Univerzo North v Bostonu, ZDA, ter z Univerzo Manchester v Veliki Britaniji (interni podatki PEF UM o mobilnostih in vključenosti v projekte v obdobju od 2013–2025, januar 2025).

PEF UM se vključuje tudi v mednarodne mreže. Še posebej je aktivna v mreži KASTALIA, ki povezuje 16 institucij za izobraževanje učiteljev, ki pokrivajo širok spekter predmetnih področij. Zajema vse ravni izobraževanja, od predšolske, osnovnošolske, srednješolske in visokošolske do raziskovalne ravni.

Sodelovanje v zavezništvu evropskih univerz ATHENA fakulteti omogoča dostop do obsežnih virov znanja in nove raziskovalne priložnosti ter dodatne možnosti za sodelovanje v poletnih šolah in KIP ali skupnih študijskih programih.

Visokošolski učitelji in sodelavci, ki so habilitirani po umetniških kriterijih in so zaposleni na PEF UM, sodelujejo na številnih mednarodnih dogodkih. Na letni ravni izvedejo med 30 in 60 različnih umetniških dogodkov, kot so razstave likovnih del, nastopi in koncerti visokošolskih učiteljev in študentov na mednarodni ravni. Visokošolski učitelji in sodelavci, ki delujejo na umetniških področjih, so aktivni člani v mednarodnih združenjih ter sodelujejo s tujimi umetniki in umetniškimi združenji.

Študenti in diplomanti PEF UM dosegajo izjemne športne dosežke na mednarodni ravni, tako v vlogi tekmovalcev kot trenerjev v različnih športnih disciplinah. Vrhunske rezultate so dosegali predvsem v kolesarstvu, alpskem smučanju, smučarskih skokih, biatlonu, judu, plavanju, odbojki, atletiki in športni gimnastiki, s čimer so pomembno prispevali k mednarodni prepoznavnosti Univerze v Mariboru.

Pomembne so tudi aktivnosti, povezane z organizacijo poletnih šol, mednarodnih dogodkov in sodelovanjem. Organizacija mednarodnih poletnih šol omogoča povezovanje študentov z različnih koncev sveta. V zadnjih štirih letih je PEF UM v sodelovanju z belgijsko Univerzo Thomas More uspešno izvajala skupno učno enoto z mednarodno udeležbo študentov, kar je del strategije internacionalizacije. Pri učni enoti Teach Future Proof je v zadnjih štirih letih sodelovalo več kot 250 študentov

obeh institucij, od tega več kot 90 študentov PEF UM. Ti programi študentom omogočajo, da pridobijo dragocene mednarodne izkušnje in razvijajo svoje kompetence v globalnem kontekstu. V letu 2025 bo ta program fakulteta prvič izvedla v obliki akreditirane mednarodne pomladne šole (interni podatki PEF UM o mobilnostih in vključenosti v projekte v obdobju od 2013 do 2025, januar 2025).

5.3.3 Sodelovanje pri organizaciji znanstvenih in strokovnih dogodkov z mednarodno udeležbo

PEF UM vsako leto organizira ali soorganizira mednarodne znanstvene in strokovne dogodke. V zadnjih štirih letih so najodmevnejši naslednji:

- leta 2024 je fakulteta organizirala:
 - mednarodno konferenco Premislek o otroštvu III – Poučevanje za vključujočo, tehnološko kompetentno in trajnostno naravnano družbo;
 - mednarodni multiplikacijski dogodek projekta Culture Nature Literacy;
- leta 2023 je PEF UM z Univerzo v Zadru soorganizirala konferenco Premislek o otroštvu II: Otrok in prostor;
- leta 2022 je fakulteta soorganizirala naslednje mednarodne dogodke:
 - maja 2022 je bilo izvedeno srečanje mreže Kastalia z naslovom Multilingualism and Internationalization at Home, ki se ga je udeležilo 14 udeležencev iz Grčije, Belgije, Hrvaške, Finske, Danske, Španije, Portugalske, Litve, Nizozemske in Romunije;
 - novembra 2022 je bil izveden Mednarodni teden na temo Future of Internationalization, ki se ga je udeležilo 8 oseb iz Srbije, Slovaške in Belgije;
 - maja 2022 je fakulteta soorganizirala Konferenco Pogled v učilnico – od tradicije do sodobnosti (Hrvaško združenje osnovnih šol);
 - maja 2022 je fakulteta soorganizirala Konferenco Didactic Challenges IV: Futures Studies in Education (Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku);
 - septembra 2022 je fakulteta soorganizirala 18. mednarodni znanstveni sestanek Izobraževanje na daljavo v času pandemije –

izzivi in priložnosti (Univerza na Primorskem Pedagoška fakulteta v sodelovanju z Univerzo v Kragujevcu, Pedagoško fakulteto v Užicu in Jagodini, Srbija);

- leta 2021 je fakulteta ob 60. letnici PEF UM organizirala mednarodno znanstveno konferenco *Perspektive razvoja izobraževanja učiteljev v spremenjenih družbenih okoliščinah*.

5.4 Pogled Pravne fakultete

Z jasnimi cilji krepitve mednarodne prepoznavnosti, povezovanja s tujimi uglednimi univerzami in institucijami ter številnimi partnerstvi v mednarodnih projektih in aktivnostih Pravna fakulteta Univerze v Mariboru (PF UM) nenehno krepi svoj izobraževalni proces in bogati izkušnje celotne akademske skupnosti. Začetek teh prizadevanj sega že 65 let nazaj, ko se je v Mariboru prvič pričel izvajati študij prava. Ključni dosežki so v nadaljevanju po posameznih sklopih predstavljeni primeroma, z namenom pokazati pestrost internacionalizacije.

5.4.1 Erasmus+ in mednarodne izmenjave

Začetki Erasmus programa segajo v leto 2001. PF UM je bila med prvimi fakultetami, ki so bile izjemno tvorne pri uvajanju programa Erasmus. Mnoge zamisli, kako uravnotežiti izmenjavo ter doseči ravnovesje med odhodi in prihodi, so širše prispevale k razcvetu tega programa. Pridobljeni so bili sporazumi z najprestižnejšimi partnerji v EU. Vzpostavil se je tudi stabilen sistem izmenjave učiteljev in sodelavcev. Vesna Rijavec je bila ob petindvajsetletnici programa izbrana za ambasadorko programa Erasmus za Slovenijo. Pomemben dosežek je tudi članstvo PF UM v mreži Erasmus Univerze v Rotterdamu, v kateri so najboljše univerze iz vsake države Evropske unije in iz 19 držav izven EU. Z univerzami iz mreže je izmenjava mogoča neposredno. Poleg mreže ima PF UM sklenjenih 67 bilateralnih sporazumov z univerzami iz Evropske unije in sveta. (Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, n. d. a). Število udeleženi v izmenjavah je že zdavnaj preseglo prvo tisočico.

5.4.2 Bilateralno sodelovanje

Bilateralno sodelovanje PF UM je razvito s partnerji tudi izven Erasmus mreže, in sicer v naslednjih državah:

- ZDA: Univerza Wayne State (pri tem velja omeniti, da je to sodelovanje še posebej intenzivno; v letu 2022 sta instituciji podpisali obsežen sporazum, s katerim sta se zavezali sodelovati na področju izvajanja skupnih študijskih programov, tako magistrskih kot doktorskih, k izmenjavi pedagoškega kadra in raziskovalcev ter skupni objavi člankov in uredništvu revij), Univerza Hamline;
- Nemčija: Univerza v Hannovru, Univerza v Göttingenu;
- Združeno kraljestvo: Univerza v Kingstonu (Know how fund programme), Univerza v Cardiffu;
- Bosna in Hercegovina: Univerza v Mostarju, Univerza v Sarajevu;
- Srbija: Univerza v Beogradu, Univerza v Novem Sadu;
- Črna gora: Univerza v Podgorici;
- Uzbekistan: Univerza Tashkent State;
- Armenija: Univerza Yerevan State;
- Albanija: Albanska mediteranska univerza;
- Rusija: Univerze Lomonosov Moskva, Ural State Jekaterinburg in South-Ural State Čeljabinsk;
- Japonska: Univerza Waseda Tokio (Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, n. d. a).

5.4.3 Gostujoči profesorji na Pravni fakulteti in sodelovanje visokošolskih učiteljev Pravne fakultete na tujih univerzah

Na PF UM je na vseh področjih utečeno vključevanje tujih strokovnjakov v pedagoški proces, posvete in druge aktivnosti. Številnih gostov seveda ni mogoče naštet. Tudi visokošolski učitelji s PF UM so predavali in raziskovali na prestižnih tujih univerzah, ki jih je mogoče naštet le primeroma: Univerza Waseda Tokio, Ritsumeikan Kioto, Univerze v Göttingenu, Hamburgu, Münstru in Frankfurtu na Odri, Philippsova univerza Marburg, Univerza Fortham v New Yorku, Masarykova univerza, Univerza Portucalense, Univerza v Pavii, Univerzi na Dunaju in Gradcu, Univerze Oxford, Cambridge, Birmingham, Univerza Bilbao, Univerza na Arubi,

Univerza v Lizboni, Univerza Nelsona Mandele, Univerza Ozegyn, Inštitut Max Planck v Hamburgu in v Luksemburgu, Univerze Leuven in Univerza v Zagrebu (interni podatki PF UM o mobilnostih visokošolskih učiteljev v obdobju od 2008–2024, januar 2025).

Učitelji PF UM so priznani v tujini, saj so vabljeni v komisije za doktorske disertacije, mentorirajo študentom na tujih univerzah. Tako so na primer na KU Leuven profesorji PF UM izvajali predavanja, bili člani komisij za zagovor doktorskih disertacij. Sodelujejo pri strokovnih pregledih v okviru evalvacij tujih institucij (npr. Pravne fakultete na Dunaju in Gradcu) ter pri uvajanju novih študijskih programov (Portugalska, Hrvaška, Črna gora). Povabljeni so v komisije za izbiro profesorjev (»Berufungskommission«, Nemčija in Avstrija). V Evropski uniji so uspešni v programu Jean Monnet in v programih za postdoktorske študente Marie Curie Skłodowska (Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, n. d. a).

Desetletje in več je potekalo sodelovanje med Univerzama v Gradcu in Mariboru v obliki skupnih seminarjev, ki so potekali tako, da je del aktivnosti za študente pri predmetih Civilno procesno pravo in Mednarodno gospodarsko pravo potekal ob sodelovanju učiteljev obeh univerz in del v Mariboru oz. del v Gradcu. Posledica prepoznavnosti dosežkov PF UM v tujini je tudi podelitev častnega doktorata Vesni Rijavec na Univerzi v Gradcu in na Univerzi v Uppsali (Univerza v Mariboru, 2022).

5.4.4 Sodelovanje s tujimi partnerji v raziskovalnih projektih (kot koordinatorji)

PF UM je s tujimi partnerji sodelovala v naslednjih raziskovalnih projektih:

- Diversity of Enforcement Titles in Cross-Border Debt Collection in EU (EU-EN4s), 14 držav Evropske unije in Albanije;
- Train to Enforce – Train 2 EN4CE, 8 držav Evropske unije;
- European Investigation Order – Legal Analysis and Practical Dilemmas of International Cooperation (EIO-LAPD), kjer je PF UM, 6 držav Evropske unije Digital Communication and Safeguarding the Parties' Rights: Challenges for European Civil Procedure, 7 držav Evropske unije;
- Poenostavljena izterjava terjatev v EU, 13 držav Evropske unije;

- Razsežnosti dokazovanja v evropskem civilnem postopku, 8 držav Evropske unije;
- Pravna sredstva v zvezi z izvrševanjem tujih sodnih odločb po Bruselj Ia (prenovitev), 9 držav Evropske unije;
- Evropski izvršilni naslov, 3 države Evropske unije;
- Reforma dokaznega prava v digitalni dobi, 9 držav Evropske unije;
- Projekt UNODC o korupciji, 6 držav Evropske unije;
- WOODIE – Whistleblowing Open Data Impact, An Implementation and Impact Assessment, 8 držav Evropske unije;
- The Culture of Lawfulness: International Workshop on utilizing the E4J training modules in Central European Higher Education, 4 države Evropske unije;
- BRIDGE – spodbujanje vzajemnega razumevanja in sodelovanja Evropske unije z Belorusijo, Moldavijo, Rusijo in Ukrajino, 8 držav;
- TEMPUS JEP (Joint European Project) POGESTEI – Podiplomski študijski program za evropsko integracijo na univerzah v Beogradu, Novem Sadu in Nišu, 5 držav;
- TEMPUS JEP Project: Magistrski program o evropskih integracijah in sosedski politiki Evropske unije – MEINEPO, 5 držav;
- TEMPUS JPCR projekt EUNEG – pravo evropske sosedske politike in načelo dobrega upravljanja, 5 držav (Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Inštitut za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo, n. d.; Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, n. d. c).

5.4.5 Sodelovanje visokošolskih učiteljev v uredniških odborih mednarodno priznanih publikacij in publiciranje v mednarodnem prostoru

Visokošolski učitelji PF UM sodelujejo v uredniških odborih mednarodno priznanih publikacij in publicirajo v mednarodnem prostoru, na primer v: Beiträge zur Rechtsgeschichte Österreichs, Common market law review, Corruptio, Horizonti. Serija A. Opštestveni i humanistički nauki, The International Journal of Environmental, Cultural, Economic and Social Sustainability, International Journal of Law in Changing World, Justicia: revistă ndërkombëtare – shkenkore juridike, Law, identity and values, Lexonomica, Medicine, law & society, Yearbook of International & European Criminal and Procedural Law, Zbornik radova Pravnog

fakulteta u Splitu, *Pancasila and Law Review*, kar odraža tudi Cobiss (Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, n. d. a).

5.4.6 Mednarodne konference in poletne šole, študentska tekmovanja

PF UM z organizacijo poletnih šol in konferenc izkazuje svojo zavezanost k povezovanju teorije in prakse. Udeležujejo se tudi najrelevantnejših poletnih šol, ki jih organizirajo drugi, kot je Summer School of Civil Law na Université Paris II Panthéon-Assas in Alpbach Summer School on European Integration, Public and Private Justice seminarji na IUC Dubrovnik.

Študenti uspešno sodelujejo na uglednih mednarodnih tekmovanjih, kot so na primer Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot, Philip C. Jessup International Law Moot Court Competition in European Law Moot Court, All European International Humanitarian and Refugee law Moot Court Competition (Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, n. d. b).

5.5 Pogled Fakultete za organizacijske vede

Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru (FOV UM) deluje na širokem področju organizacijskih ved, vključujoč tri glavne stebre, in sicer informacijske sisteme, kadrovske in izobraževalne sisteme ter inženiring poslovnih sistemov; internacionalizacijo postavlja v središče svojega razvoja in prepoznavnosti v globalnem akademskem okolju. Delovanje fakultete je usmerjeno v aktivno delovanje in prepoznavnost v mednarodnem prostoru, pri čemer si prizadeva za širjenje mednarodnega sodelovanja, povečanje števila partnerstev ter izmenjav osebja in študentov. Ti procesi prispevajo k izboljšanju kakovosti izobraževanja in raziskovanja.

V sklopu Strategije razvoja Fakultete za organizacijske vede Univerze v Mariboru 2022–2027 (Fakulteta za organizacijske vede, n. d.) je jasno začrtanih pet strateških ciljev na področju internacionalizacije, ki fakulteto zavezujejo h konstantnemu razvoju na področju mednarodnega sodelovanja, k izmenjavi dobrih praks in širjenju znanj s širokega področja organizacijskih znanosti, k razvoju programov skladno z mednarodnimi smernicami in trendi, kar zagotavlja mednarodno prepoznavnost v akademski skupnosti. FOV UM se pri tem opira na vrednote družbene

odgovornosti, trajnostnega razvoja ter odličnosti pri izvajanju izobraževalne, znanstvenoraziskovalne in strokovne dejavnosti, skladno z mednarodnimi standardi ter zavezanosti k odličnosti.

FOV UM ima danes sklenjenih okrog 25 bilateralnih sporazumov, največ v okviru programa Erasmus+ in CEEPUS. Študenti so vse od leta 2004/05 vpeti v Evropski izobraževalni prostor v okviru programa Erasmus-Socrates, v letu 2007 pa je FOV UM prestopila k programu Erasmus. V okviru Raziskovalnega centra so raziskovalci fakultete vpeti v številne mednarodne projekte

Ključno vlogo pri spodbujanju internacionalizacije in širjenju akademskega vpliva na mednarodni ravni imajo raziskovalni projekti. Ti omogočajo izmenjavo znanja, izkušenj in najboljših praks ter odpravljajo meje med različnimi kulturnimi in akademskimi okolji, hkrati pa predstavljajo pomemben vir za razvoj inovativnih učnih metod in raziskovanih pristopov. Trenutno je v teku 17 mednarodnih raziskovalnih projektov, financiranih s strani Evropske unije.

5.5.1 Začetki fakultete in mednarodnega udejstvovanja

Začetki fakultete segajo v leto 1959, ko je bila ustanovljena Višja kadrovsko-socialna šola. Le-ta se je leta 1965 preimenovala v Višjo šolo za organizacijo dela in je bila takrat vodilna izobraževalna ustanova na področju kadrov in organizacije tudi v drugih državah nekdanje Jugoslavije. Po zgledu takratne višje šole sta med drugim zrasli tudi višji šoli za kadre v Zagrebu in Beogradu, slednja je kasneje prerasla v Fakulteto za organizacijske vede v Beogradu. Višja šola za organizacijo dela je bila s študijskimi oddelki prisotna v več organizacijah tako doma kot na Hrvaškem ter v Bosni in Hercegovini in prav njena prepoznavnost v širšem prostoru je vodila do vzpostavitve prvih temeljev konferenčne dejavnosti leta 1967, saj je organizirala jugoslovanski simpozij o odgovornosti v delovnih organizacijah. Leta 1971 se je takrat poimenovana Višja šola za organizacijo dela vključila v Združenje visokošolskih zavodov Maribor in kasneje leta 1975 postala ena izmed ustanovnih članic Univerze v Mariboru (Fakulteta za organizacijske vede, 2009).

5.5.2 Mednarodne akreditacije

Mednarodno prepoznavnost študijskih programov 2. stopnje potrjuje leta 2009 pridobljena akreditacija ECBE – European Council for Business Education, katere primarno poslanstvo je spodbujati in ohranjati najvišjo odličnost v izobraževanju managementa v evropskem prostoru. Akreditacija ECBE dokazuje usmerjenost FOV v nenehno izboljševanje in posodabljanje svojega pedagoškega in raziskovalnega dela.

5.5.3 Mednarodne konference

Konferenčna dejavnost na FOV UM ima dolgoletno tradicijo. Konference združujejo strokovnjake iz domačega in mednarodnega prostora, ki s širšo javnostjo delijo svoje raziskovalne dosežke, hkrati pa v mednarodni raziskovalni prostor vključujejo študente na vseh stopnjah študija.

Mednarodna Blejska e-konferenca (Bled eConference), katere začetki segajo v leto 1988, se je začela kot prvi posvet o računalniškem izmenjevanju podatkov (Fakulteta za organizacijske vede, 2009). Konferenca se osredotoča na ključne teme, kot so digitalna preobrazba, umetna inteligenca in strojno učenje, podatkovna analitika in poslovna inteligenca, blockchain in digitalne valute, e-uprava in digitalna družba, kibernetika varnost ter številne druge. Konference z mednarodnim programskim odborom se vsako leto udeleži približno 250 udeležencev iz več kot 25 držav, od leta 2008 pa so referati vključeni tudi v ISI Conference Proceedings Citation Index, kar nakazuje visoko kakovost in prepoznavnost prispevkov na konferenci. Teme konference za zadnjih 10 let so predstavljene v tabeli 4.

Mednarodna konferenca v razvoju organizacijskih znanosti (International Conference on Organizational Science Development) je z delovanjem začela leta 1981 kot letno posvetovanje organizatorjev dela, trenutno ime pa je dobila leta 2003 (Fakulteta za organizacijske vede, 2009). Aktualne vsebine so npr. s področja organizacije in managementa, informatike, inženiringa poslovnih sistemov, kadrovskega managementa, družbene odgovornosti, e-izobraževanja, poslovnih modelov, managementa poslovnih procesov, managementa kakovosti. Poudarki konferenc od leta 2015 so razvidni iz tabele 4. Pri tem velja izpostaviti, da je

Mednarodna konferenca v razvoju organizacijskih znanosti najstarejša konferenca na UM.

Tabela 4: Pregled mednarodnih konferenc na FOV UM od leta 2015

Konferenca	Leto	Tema konference
Blejska e-konferenca (BeC)	2025	38. BeC Opolnomočenje za preobrazbo: oblikovanje digitalne prihodnosti za vse
	2024	37. BeC Odpornost skozi digitalne inovacije: omogočanje dvojnega prehoda
	2023	36. BeC Digitalna ekonomija in družba: Vloga digitalnih inovacij v času nestabilnosti
	2022	35. BeC Digitalno prestrukturiranje in (re)akcija človeka
	2021	34. BeC Digitalna podpora od krize do progresivnih sprememb
	2020	33. BeC Digitalno prestrukturiranje in (re)akcija človeka
	2019	32. BeC Približevanja tehnologije ljudem s ciljem trajnostnega razvoja družbe
	2018	31. BeC Digitalna preobrazba: obvladovanje izzivov
	2017	30. BeC Digitalna transformacija – od povezovanja stvari do transformacije naših življenj
	2016	29. BeC Digitalna ekonomija
	2015	28. BeC E-storitve za dobro počutje
Mednarodna konferenca o razvoju organizacijskih znanosti (MKORZ)	2024	43. MKORZ Zeleni in digitalni prehod – izziv ali priložnost
	2023	42. MKORZ Interdisciplinarnost šteje
	2022	41. MKORZ Izzivi družbe za priložnosti organizacij
	2021	40. MKORZ Vrednote, kompetence in spremembe in v organizacijah
	2020	39. MKORZ Organizacije se na krožišču inovativnosti in digitalne transformacije
	2019	38. MKORZ Ekosistem organizacij v dobi digitalizacije
	2018	37. MKORZ Organizacija in negotovosti v digitalni dobi
	2017	36. MKORZ Odgovorna organizacija
	2016	35. MKORZ Trajnostna organizacija
	2015	34. MKORZ Internacionalizacija in sodelovanje

Fakulteta se kot soorganizator vključuje tudi v organizacijo različnih mednarodnih konferenc, kot sta npr. SOR (International Symposium on Operations Research in Slovenia) in Informacijska družba.

5.5.4 Poletne šole in druge oblike sodelovanja (tedni mobilnosti, študijski obiski)

Prva mednarodna poletna šola FOV UM je bila organizirana leta 2009 v sklopu Mednarodne e-konference, kjer je bil program usmerjen na različne vsebine uporabe sodobnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij za inovativno poslovanje. Študentom iz Hrvaške in Makedonije so predavali domači predavatelji ter profesorja

iz Nizozemske in Kitajske. Od leta 2021 fakulteta organizira poletno šolo z naslovom Organizacija, management in družba, v sklopu katere študenti dobijo nekaj osnovnih znanj s področja kadrovskih kompetenc, osnov podjetništva in razvoja poslovne ideje, vključevanja inženiringa v zeleni in digitalni prehod, uporabe umetne inteligence, marketinga v mednarodnem okolju in osrednje letošnje teme igrifikacije. S pridobljenimi znanji študenti rešujejo izziv iz realnega delovnega okolja v obliki študije primera in svoje rešitve na koncu tudi predstavijo. Študenti FOV UM se hkrati tudi aktivno udeležujejo poletnih šol v tujini, organiziranih predvsem kot KIP, ki združujejo kratkotrajno fizično mobilnost z virtualno komponento in tako študentom omogočajo kratko vzporedno mednarodno izkušnjo poleg študija na domači fakulteti.

V okviru tednov mobilnosti lahko omenimo mreženje med kolegi v mednarodnem prostoru, ki je ključno za širjenje idej in prenos znanja. Skozi delavnice in predavanja na dogodku se promovira mednarodno dejavnost Univerze v Mariboru, študijski programe fakultete in raziskovalne aktivnosti. Izmenjava idej in izkušenj s kolegi iz različnih držav prispeva k prenosu znanja in izboljšanju pedagoških ter raziskovalnih pristopov, hkrati pa so nova poznanstva tudi priložnost za sklepanje novih sporazumov in tesnejšega sodelovanja v prihodnosti.

Fakulteta že nekaj let uspešno organizira študijske obiske tako študentov kot tudi osebja v različna delovna okolja v evropski sosesčini, kjer lahko študenti spoznajo organizacijo dela in vodenja v velikih mednarodnih korporacijah in partnerskih institucijah. Študijski obiski so odlična priložnost za širitev različnih znanj in spoznanje raznolikih dobrih praks, ki jih lahko, tako študenti kot zaposleni, implementirajo na področju delovanja.

5.5.5 Revija Organizacija

Pomemben kanal internacionalizacije predstavlja tudi revija Organizacija, katere začetki segajo v leto 1963, ko je začela izhajati publikacija z naslovom Kadrovska politika – strokovni in informativni časopis za vprašanja kadrovske politike. Leta 1994 se je revija preimenovala v Organizacija s podnaslovom Revija za management, informatiko in kadre. Od leta 2008 objavlja izvirne znanstvene članke v angleškem jeziku (strokovni članki so bili sicer še vedno lahko objavljeni v slovenskem jeziku), od leta 2013 pa so objave izključno v angleškem jeziku, kar povečuje njihov doseg

in širjenje inovativnih idej v mednarodnem prostoru. Revija z mednarodnim uredniškim odborom je vključena v vrsto bibliografskih baz in indeksov, med drugim v Scopus in Web of Science – Emerging Sources Citation Index, objavljena je tudi na spletni strani založbe Sciendo (del založbe De Gruyter) (Fakulteta za organizacijske vede, 2009).

5.6 Pogled Fakultete za varnostne vede

5.6.1 Temelji mednarodnega sodelovanja

Mednarodno (so)delovanje Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru (FVV UM) se je začelo pred dobrimi štirimi desetletji, ko je bila fakulteta še Višja šola za notranje zadeve in je začela vzpostavljati povezave zunaj meja Slovenije, ki je bila takrat del Jugoslavije. Prvi koraki na sedaj mednarodnem prizorišču so vključevali partnerstva s sorodnimi šolami v Zagrebu, Beogradu in Skopju. Pravi preboj se je zgodil konec osemdesetih let 20. stoletja, ko je višja šola začela vzpostavljati odnose s policijskimi akademijami v Wiesbadnu in Münstru v Nemčiji ter z izobraževalnimi institucijami v Italiji in Avstriji (Meško, 2023; Sotlar idr., 2023). Ta zgodnja sodelovanja so postavila temelje sedanji mednarodni vpetosti fakultete.

V devetdesetih letih so mednarodne dejavnosti Višje šole za notranje zadeve in nato Visoke šole za notranje zadeve postale bolj ambiciozne. Višja šola za notranje zadeve se je vključila v Srednjeevropsko policijsko akademijo (MEPA), sodelovala pri oblikovanju in izvedbi njenega programa in bila vključena v vodenje akademije. Preko akademije je navezala stike z drugimi visokimi policijskimi šolami iz Poljske, Madžarske, Avstrije in Češke. Zelo pomemben mejnik mednarodnega sodelovanja je bila organizacija prve bienalne konference Policing in Central and Eastern Europe leta 1996, ki je postala in vse do danes ostala pomembna točka srečevanja znanstvenikov in praktikov s področja kazenskega pravosodja z vzhoda in zahoda, še posebej pa srednje Evrope in Zahodnega Balkana (Meško, 2023).

5.6.2 Globalno uveljavljanje in sodobne mednarodne iniciative

Preoblikovanje v fakulteto in vključitev v Univerzo v Mariboru na začetku 21. stoletja sta prinesla razmah mednarodnega sodelovanja fakultete. K temu so prispevali tudi mednarodni raziskovalni projekti, ki so vključevali partnerstva s

prestižnimi institucijami, kot sta Univerza v Cambridgeu in Državna univerza v Michiganu. Ena izmed prvih in najbolj opaznih pobud je bil projekt CRIMPREV, ki je potekal od leta 2006 do leta 2009. Tudi sicer so bili raziskovalni projekti vedno v središču mednarodnega sodelovanja fakultete. V projektu Daphne, ki je potekal od leta 2004 do leta 2006, je bil ustvarjen priročnik za žrtve zalezovanja, kar je pokazalo zavezanost fakultete k reševanju aktualnih družbenih vprašanj. Sledili so EEMUS (evropski magistrski program varnosti v lokalnih skupnostih), URBIS (vzpostavljanje evropskega doktorskega programa lokalnega varnostnega menedžmenta), ARIEL (projekt se je osredotočal na infiltracijo organizirane kriminalitete v legitimne gospodarske dejavnosti), Water Crimes (projekt o omejenih vodnih virih ter pojavnih oblikah kriminalitete, povezane z vodo), IMPRODOVA (projekt je bil namenjen izboljšanju odzivanja na nasilje v družini) in SHINE (projekt se je osredotočal na preprečevanje in obvladovanje spolnega nadlegovanja v nočnem življenju) (Meško, 2023; Sotlar idr., 2023). Ti in drugi projekti so poudarili sposobnost fakultete za reševanje širokega spektra varnostnih vprašanj skozi mednarodno sodelovanje. Tovrstna sodelovanja niso le izboljšala raziskovalne zmogljivosti fakultete, temveč so jo tudi postavila na vidno mesto na odru globalne akademske skupnosti.

Po pridružitvi Univerzi v Mariboru se je začel intenzivni proces mobilnosti študentov in zaposlenih v okviru programa Erasmus. V samo nekaj letih so mobilnosti dosegle take razsežnosti, da so postale temelj mednarodne strategije fakultete, ki je leta 2012 prvič sprejela tudi program mednarodnega sodelovanja. Preko programov, kot sta Erasmus+ in Swiss Mobility, je fakulteta omogočila izmenjave študentov in osebja s partnerji po vsej Evropi. Izmenjave niso bile namenjene le prenosu znanja; vključevale so tudi praktične obiske slovenskih institucij, kar je tujim študentom in profesorjem omogočilo celovito razumevanje lokalnega konteksta. Študenti so imeli številne študijske obiske institucij, podjetij in civilnih pobud na področju varnosti. Med letoma 2006 in 2009 je fakulteta sodelovala v projektu izmenjave študentov kriminologije z avstralskih in evropskih univerz. V tem obdobju je petnajst študentov FVV UM študiralo na avstralskih univerzah, medtem ko je petnajst avstralskih študentov študiralo v Sloveniji. Med letoma 2006 in 2023 je v okviru programa Erasmus na izmenjavo odšlo 193 študentov, na fakulteto pa je prišlo 265 tujih študentov. Danes partnerske institucije iz 40 držav pokrivajo skoraj celotno Evropo. Tujim študentom, ki pridejo na izmenjavo Erasmus, so na voljo predmeti v angleščini, seznanijo pa se tudi s praktičnim delom

različnih institucij v Sloveniji, kot so policija, zavodi za prestajanje kazenskih sankcij, nevladne organizacije in lokalne skupnosti (Sotlar idr., 2023).

Mednarodna strateška partnerstva so igrala ključno vlogo pri razvoju fakultete. V zadnjih dveh desetletjih je še bilo prisotno intenzivno sodelovanje z več uglednimi mednarodnimi organizacijami, kot so Evropska skupina za preučevanje družbenih norm (GERN), Evropsko kriminološko združenje (ESC), Ameriško kriminološko združenje (ASC), Združenje za doktorske programe s področja kriminologije in kazenskega pravosodja (ADPCCJ), Organizacija za varnost in sodelovanje (OVSE), Razvojni program Združenih narodov (UNDP), United Nations Academic Impact (UNAI), Ženevski center za upravljanje varnostnega sektorja (DCAF), Global Initiative against Transnational Organized Crime (GI-TOC), Max Planck Balkan Criminology Network (MPBCN), Agencija Evropske unije za usposabljanje na področju preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj (CEPOL) in Evropska mreža za preprečevanje kriminalitete (EUCPN) (Meško, 2023; Sotlar idr., 2023).

Tudi konference so bile vedno del mednarodne strategije fakultete, prav tako mreženje. Poleg že omenjene konference iz leta 1996 (Criminal Justice and Security in Central and Eastern Europe) je treba omeniti tudi Evropsko kriminološko konferenco iz leta 2009, ki jo je fakulteta organizirala skupaj z Univerzo v Ljubljani in Slovensko akademijo znanosti in umetnosti ter odmevno mednarodno kriminalistično konferenco v letu 2011. FVV UM je leta 2017 začela organizirati tudi mednarodne konference s področja informacijske varnosti. Prva se je imenovala Central European Cybersecurity Conference, od leta 2019 pa je bila preimenovana v European Interdisciplinary Cybersecurity Conference, da bi poudarila interdisciplinarnost in razširila svoj doseg. Konferenca združuje raziskovalce in praktike s področja kibernetске varnosti v Evropi in spodbuja dialog med računalniškimi znanstveniki in raziskovalci z drugih področij, kot so vedenjske vede, sociologija, kriminologija, preiskovanje in pravo (Meško, 2023; Sotlar idr., 2023).

Leta 2008 je fakulteta v Piranu organizirala mednarodno dodiplomsko poletno šolo, leta 2018 pa v Ljubljani poletno doktorsko šolo. Fakulteta je sodelovala tudi pri izvedbi doktorskih šol GERN na univerzah v Dortmundu (2016) in Portu (2019) (Meško, 2023). Razvoj FVV UM torej priča o preobrazbi in rasti, ki jo vodi zavezanost k mednarodnemu sodelovanju. Od zgodnjih partnerstev znotraj

nekdanje Jugoslavije do trenutnega statusa globalne uveljavljenosti na področju varnostnih študij je fakulteta dosledno stremela k širjenju svojih obzorij in vključevanju v mednarodno akademsko skupnost.

Sodelavci Fakultete za varnostne vede so člani številnih uredniških odborov mednarodnih revij, med katerimi izstopajo *European Journal of Criminology*, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, *Crime and Deviance*, *Criminal Justice and Behavior*, *International Criminology*, *Journal of Applied Security Research*, *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, *Policing – An International Journal*. Eden od sodelavcev je bil predsednik Evropskega združenja za kriminologijo (2018) in je tudi prejemnik nagrad za znanstveno odličnost in razvoj kriminologije ter študij na področju kazenskega pravosodja Ameriškega združenja za kriminologijo (*American Society of Criminology [ASC]*, 2022) in Akademije za kazensko pravosodje (*Academy of Criminal Justice Sciences [ACJS]*, 2024) na globalni ravni. Skozi dejavna partnerstva, raziskovalne projekte, izobraževalne izmenjave in konference je fakulteta zgradila živahno mrežo globalnih sodelovanj, ki še naprej oblikujejo njeno prihodnost.

6 Izzivi in prihodnost internacionalizacije

Univerza v Mariboru ima bogato zgodovino in vrsto ključnih dosežkov na področju internacionalizacije, ki odražajo njen uspešen pristop k integraciji v globalni akademski svet. V prvi vrsti, že od devetdesetih let prejšnjega stoletja, Univerza v Mariboru izvaja strateško internacionalizacijo, ki je presegla zgolj mobilnost študentov in profesorjev ter se preoblikovala v celostno vključevanje mednarodnih dimenzij v izobraževalne in raziskovalne aktivnosti.

Izhajajoč iz »Resolucije Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju pri uresničevanju evropskega izobraževalnega prostora in širše 2021–2030«, sprejete leta 2021, prihodnost internacionalizacije obeta intenzivno povezovanje visokošolskih ustanov. Ta okvir določa strateške prednostne naloge za izboljšanje kakovosti, vključujoče narave ter digitalne in zelene razsežnosti izobraževalnih sistemov v Evropske unije. Med ključnimi cilji je krepitev evropskega terciarnega izobraževanja, oblikovanje nadnacionalnih zavezništev, združevanje virov, mobilnost in sodelovanje ter spodbujanje raziskav in inovacij (»Resolucija Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in

usposabljanju pri uresničevanju evropskega izobraževalnega prostora in širše 2021–2030«, 2021).

Priporočila Sveta Evropske unije iz 2022 pozivajo k razvoju skupnih študijskih programov, evropske diplome, inovativnih transnacionalnih dejavnosti ter poglobljenega sodelovanja v visokošolskem izobraževanju. Svet Evropske unije kliče h krepitvi evropske razsežnosti visokošolskega izobraževanja, raziskav in inovacij ter sinergij med njimi, podpori zavezništev visokošolskih institucij, kot so »evropske univerze«, in širitvi pobude za evropsko študentsko izkaznico (»Priporočilo Sveta z dne 5. aprila 2022 o vzpostavljanju povezav za učinkovito evropsko sodelovanje na področju visokošolskega izobraževanja«, 2022).

Na področju znanosti Evropska komisija in Svet Evropske unije v 2021 izpostavljata krepitev odprtega raziskovalnega in inovacijskega okolja, zasnovanega na skupnih načelih in vrednotah. Države članice Evropske unije so zavezane k uporabi skupnih vrednot za raziskave in inovacije: odličnost, odprta znanost, etika, svoboda raziskovanja, enakost spolov, prosti pretok znanja, ustvarjanje vrednosti in družbeni učinek (»Priporočilo Sveta (EU) 2021/2122 z dne 26. novembra 2021 o Paktu za raziskave in inovacije v Evropi«, 2021).

Nacionalna strategija internacionalizacije Slovenije do 2030 opredeljuje tri prednostna področja: aktivno vključenost slovenskega visokega šolstva v EU, internacionalizacijo doma z vključevanjem mednarodnih razsežnosti v kurikulum in mednarodno mobilnost študentov, ki spodbuja krajše oblike izmenjav (Direktorat za visoko šolstvo, n. d.). Univerza v Mariboru se pripravlja na izzive prihodnosti, ki bodo vključevali hitro prilagajanje in digitalizacijo, da se izboljša kakovost izobraževanja, krepí družbena odgovornost in zagotavlja realizacija načel globalnega sodelovanja.

Ne glede na jasne evropske in nacionalne usmeritve prihodnjega razvoja internacionalizacije, ki le-te ne vidijo zgolj kot cilj, ampak predvsem kot sredstvo oziroma nabor orodij, s katerimi visokošolske institucije izboljšujejo kakovost izobraževanja in raziskovanja ter krepijo svojo družbeno odgovorno vlogo, je zagotavljanje realizacije načel globalnega sodelovanja, inkluzije in družbeno odgovornega deljenja znanja ter inovacij lahko tudi v prihodnosti pod pritiskom spreminjajočih se političnih in ekonomskih razmer, ki bodo potencialno zahtevale

prilagoditve tudi s strani Univerze v Mariboru. Hitra odzivnost in prilagajanje bosta izziv, ki bo najverjetneje tesno povezan s stopnjo digitalizacije in naborom razvitih inovativnih oblik mobilnosti, ki same po sebi ne bodo odvisne od tovrstnih spreminjajočih se faktorjev.

Viri in literatura

- Direktorat za visoko šolstvo. (n. d.). *Internacionalizacija visokega šolstva*.
<https://www.gov.si teme/internacionalizacija-visokega-solstva/>
- Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru. (2023). *Strategija Ekonomsko-poslovne fakultete Univerze v Mariboru 2022–2030*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Fakulteta za organizacijske vede. (2009). *50 generacij Fakultete za organizacijske vede Univerze v Mariboru*. Moderna organizacija.
- Fakulteta za organizacijske vede. (n. d.). *Strategija razvoja Fakultete za organizacijske vede Univerze v Mariboru 2022–2027*. https://www.fov.um.si/wp-content/uploads/2023/10/strategija_razvoja_fakultete_za_organizacijske_vede_um_2022-2027.pdf
- Hauptman, L., in Oplotnik, Ž. (ur.). (2019). *60 let študija ekonomskih in poslovnih ved*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Hauptman Komotar, M. (2019). Comprehensive internationalisation of Slovenian higher education? The rhetoric and realities. *Higher Education*, 77, 871–887. <https://doi.org/10.1007/s10734-018-0306-6>
- Kerin, D. (ur.). (1985). *Univerza v Mariboru: 10 let Univerze v Mariboru*. Univerza v Mariboru.
- Koletnik, M. (ur.). (2009). *Samoevalvacijsko poročilo za leto 2008 o organizaciji, izvedbi in razvoju izobraževalne in znanstvene dejavnosti*. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.
- Meško, G. (2023). Raziskovalno delo Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru v zadnjih petdesetih letih (1973–2023). V G. Meško (ur.), *Znanstveno raziskovanje in pedagoška dejavnost Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru (1973–2023)* (str. 9–42). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije (NPVS). (2002). *Uradni list RS*, (20/02). <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2002-01-0853>
- Petrović Jesenovac, B. P. (2011). Internacionalizacija visokega šolstva. *Socialno delo*, 50(1), 67–70. https://revija-socialnodelo.si/mma/Internacionalizacija_URN_NBN_SI_DOC-OJ4CV347.pdf/2019012115151228/
- Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Inštitut za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo. (n. d.). *Projekti*. ACJ. <https://pf.um.si/acj/projekti/>
- Prporočilo Sveta z dne 5. aprila 2022 o vzpostavljanju povezav za učinkovito evropsko sodelovanje na področju visokošolskega izobraževanja. (2022). *Uradni list Evropske unije*, (C 160). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=CELEX%3A32022H0413%2801%29>
- Prporočilo Sveta (EU) 2021/2122 z dne 26. novembra 2021 o Paktu za raziskave in inovacije v Evropi. (2021). *Uradni list Evropske unije*, (L 431). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021H2122>
- Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010 (ReNPVS). (2007). *Uradni list RS*, (94/07). <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2007-01-4694>
- Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020 (ReNPVŠ11-20). (2011). *Uradni list RS*, (41/11). <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2011-01-1974>

- Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30). (2022). *Uradni list RS*, (49/22). <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2022-01-0984>
- Resolucija Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju pri uresničevanju evropskega izobraževalnega prostora in širše 2021–2030. (2021). *Uradni list Evropske unije*, (C 66). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=celex%3A32021G0226%2801%29>
- Sotlar, A., Zahirović, A., Modic, M., in Erjavec, B. (ur.). (2023). *Od notranjih zahtev do varstvoslovja – zgodba o nastajanju in razvoju Fakultete za varnostne vede*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Toplak, L., Zorko, Z., Lorber, L., in Borovac, V. (ur.). (2000). *25 let Univerze v Mariboru*. Univerza v Mariboru.
- Univerza v Mariboru: Internacionalizacija visokega šolstva. (3. 3. 2014). Mediaspeed. <https://www.mediaspeed.net/galerija/dogodki/10172-univerza-v-mariboru-internacionalizacija-visokega-solstva>
- Univerza v Mariboru. (2014). *Strategija razvoja Univerze v Mariboru 2013–2020*. <https://dk.um.si/Dokument.php?id=70182>
- Univerza v Mariboru. (2021). *Strategija Univerze v Mariboru 2021–2030*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/978-961-286-443-9>
- Univerza v Mariboru. (5. 7. 2022). *Dekanica prof. dr. Vesna Rijavec prejela častni doktorat Pravne Fakultete Univerze v Gradcu*. <https://www.um.si/objava/dekanica-prof-dr-vesna-rijavec-prejela-castni-doktorat-pravne-fakultete-univerze-v-gradcu/>
- Univerza v Mariboru. (2024). *Poslovno poročilo Univerze v Mariboru 2023*. <https://www.um.si/dokument/programi-dela-financni-nacrti-in-poslovna-porocila>
- Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta. (n. d.). *O fakulteti: Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru*. <https://ff.um.si/o-fakulteti/>
- Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta. (2024a). *11. mednarodna prevodoslovna poletna akademija in simpozij TRANS 2024*. <https://ff.um.si/dogodek/11-mednarodna-prevodoslovna-poletna-akademija-in-simpozij-trans-2024/>
- Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta. (2024b). *Slovenščina na prvi pogled: Poletna šola slovenskega jezika kot drugega in tujega jezika*. <https://ff.um.si/dogodek/slovenscina-na-prvi-pogled-poletna-sola-slovenskega-jezika-kot-d drugega-in-tujega-jezika/>
- Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta. (2011). *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.). Založba PEF, Pedagoška fakulteta.
- Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta. (2022). *Strateški razvojni načrt Pedagoške fakultete UM 2022–2030*. *Strateski-razvojni-nacrt-UM-PEF-2022-2030.pdf*
- Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta. (n. d. a). *Kakovost (Samo)evalvacija*. <https://pf.um.si/o-nas/kakovost-samoevalvacija>
- Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta. (n. d. b). *Poletne šole*. <https://www.pf.um.si/studij/erasmus/poletna-sola/#:~:text=Tak%C5%A1ne%20%C5%A1ole%20so%20odli%C4%8Den%20na%C4%8Din%20za%20nadgrajevanje%20pravnega,ki%20so%20lahko%20kasneje%20v%20poklicu%20zelo%20koristni>
- Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta. (n. d. c). *Raziskovanje*. <https://pf.um.si/raziskovanje/>
- Žišt, F. (14. 12. 2024). Zakon o visokem šolstvu: Kaj prinaša »kompromisni predlog«? Bodo na univerzah govorili angleško ali slovensko?: (analiza). *Večer*. <https://vecer.com/v-soboto/analiza-zakon-o-visokem-solstvu-kaj-prinasa-kompromisni-predlog-bodo-na-univerzah-govorili-anglesko-ali-slovensko-10372040>

TRAJNOSTNA RAST UNIVERZE V MARIBORU: S KAKOVOSTJO, INOVATIVNOSTJO IN KONKURENČNOSTJO V VARNO PRIHODNOST

ANA VOVK, ROBERT PRESKER, GORAZD MEŠKO,
MARKO MARHL

Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija

ana.vovk@um.si, robert.presker@um.si, gorazd.mesko@um.si, marko.marhl@um.si

Univerza v Mariboru se kot pomembna visokošolska institucija zaveda, da sta kakovost in trajnostni razvoj neločljivo povezana ter ključna za njeno dolgoročno konkurenčnost in stabilnost. Prispevek podaja pregled razvoja mehanizmov zagotavljanja kakovosti na Univerzi v Mariboru, analizira trenutno stanje ter izpostavlja ključne izzive in priložnosti glede globalnih trendov visokega šolstva. Posebna pozornost je namenjena prehodu od kvantitete k visoki kakovosti raziskav in pedagoškega dela, digitalni preobrazbi, internacionalizaciji ter celovitemu vključevanju univerze v družbeno in gospodarsko okolje. Analiza vključuje oceno Univerze v Mariboru v primerjavi z drugimi univerzami na globalnih lestvicah ter preučuje, kako se lahko univerza strateško odziva na naraščajočo konkurenco in regionalne premike v znanstvenoraziskovalnem prostoru. Ključni poudarek je na razvoju trajnostnih modelov delovanja, ki ne vključujejo zgolj okoljskih vidikov, temveč tudi ekonomsko stabilnost, socialno pravičnost in etično odgovornost. Prispevek poudarja, da lahko Univerza v Mariboru s celostnim pristopom in sistematičnim izboljševanjem kakovosti okrepi svojo vlogo kot osrednji akter trajnostnega razvoja ter prispeva k oblikovanju varne, inovativne in konkurenčne družbe. Prispevek ponuja vizijo prihodnjega razvoja Univerze v Mariboru, ki temelji na povezovanju akademske odličnosti z družbenimi in gospodarskimi izzivi, s poudarkom na interdisciplinarnosti, prebojnih raziskavah ter trajnostnih inovacijah kot osrednjih strategijah za krepitev globalne prepoznavnosti univerze.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.10](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.10)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:
trajnostni razvoj,
kakovost univerze,
okoljski vidiki in podnebna
kriza,
varnostnopolitična
stabilnost,
globalna konkurenčnost,
sistemski pristop in
sistemsko razmišljanje

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.10](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.10)

ISBN
978-961-299-000-8

SUSTAINABLE GROWTH OF THE UNIVERSITY OF MARIBOR: ADVANCING QUALITY, INNOVATION, AND COMPETITIVENESS FOR A SECURE FUTURE

ANA VOVK, ROBERT PRESKER, GORAZD MEŠKO,
MARKO MARHL

University of Maribor, Maribor, Slovenia

ana.vovk@um.si, robert.presker@um.si, gorazd.mesko@um.si, marko.marhl@um.si

Keywords:

sustainable development,
university quality,
environmental aspects and
climate crisis,
security and political
stability,
global competitiveness,
systemic approach,
systemic thinking

The University of Maribor, as a prominent higher education institution, recognizes that quality and sustainable development are intrinsically linked and essential for its long-term competitiveness and stability. This chapter provides an overview of the University of Maribor's quality assurance mechanisms, analyses the current state, and highlights key challenges and opportunities within global higher education trends. Special attention is given to the shift from quantity to high-quality research and teaching, digital transformation, internationalization, and the university's integration into the social and economic environment. The analysis compares the University of Maribor with other universities on global rankings and examines how it can strategically respond to growing competition and regional shifts in research. The focus is on developing sustainable models that encompass environmental, economic, social, and ethical aspects. The chapter explores how the University of Maribor, through a holistic approach and systematic quality improvement, can strengthen its role in sustainable development and contribute to a secure, innovative, and competitive society. Based on these findings, it outlines a vision for the University of Maribor's future, emphasizing the integration of academic excellence with societal and economic challenges, interdisciplinarity, breakthrough research, and sustainable innovations as key strategies for enhancing its global recognition.

University of Maribor Press

1 Uvod

Univerze so med osrednjimi akterji v razvoju znanja, inovacij in družbenega napredka. Njihova vloga v trajnostnem razvoju presega zgolj skrb za naravne vire in vključuje kompleksno soodvisnost ekonomskih, socialnih in okoljskih dejavnikov. Kakovost univerze je ključni temelj njenega dolgoročnega uspeha, saj zagotavlja konkurenčnost v globalnem akademskem prostoru ter omogoča proaktiven prispevek k reševanju sodobnih družbenih izzivov.

Trajnostni razvoj ni le okoljski koncept, temveč celovita strategija, ki vključuje dolgoročno vzdržnost ekonomskih in kadrovskih virov, krepitev socialne kohezije ter prilagajanje dinamičnim spremembam v izobraževalnem in raziskovalnem prostoru. Ta holistični pristop temelji na načelih sistemskega razmišljanja in nenehnih izboljšav, pri čemer univerze oblikujejo svoje strategije v skladu s tremi ključnimi dimenzijami trajnosti – ekonomskim, socialnim in okoljskim vidikom – pogosto imenovanimi »trojna spodnja črta« (angl. *triple bottom line*).

Razvoj kakovosti Univerze v Mariboru je neločljivo povezan s trajnostnim razvojem. Univerza v Mariboru se zaveda, da kakovost ni zgolj akademska kategorija, temveč proces, ki presega meje izobraževalne dejavnosti in sega v širše družbeno in gospodarsko okolje. Prizadevanja za kakovost niso usmerjena le v akademsko odličnost in raziskovalne dosežke, temveč tudi v oblikovanje trajnostnih strategij, ki prispevajo k celostnemu razvoju družbe.

V preteklih desetletjih je Univerza v Mariboru vzpostavila trdne temelje na področju zagotavljanja kakovosti in trajnostnega razvoja. Kot prva izmed slovenskih javnih univerz je Univerza v Mariboru marca 2006 ustanovila svojo strokovno službo za kakovost. Pomembno vlogo pri oblikovanju prvih strateških usmeritev je imela Lučka Lorber, ki je kot prorektorica za razvoj kakovosti (2011–2018) vodila uvedbo notranjega sistema kakovosti in sodelovala pri prvih institucionalnih evalvacijah ter prispevala k uspešnosti prvega postopka podaljšanja institucionalne akreditacije Univerze v Mariboru pri Nacionalni agenciji za kakovost v visokem šolstvu (NAKVIS) (Lorber, 2011). Njeno delo se je nadaljevalo z vzpostavitvijo Oddelka za kakovost in trajnostni razvoj (2015–2017), ki je okrepil povezovanje univerze z gospodarstvom in lokalnimi skupnostmi ter omogočil podpis 24 sporazumov o sodelovanju (Lorber, 2017). Kot poudarja sama, univerze danes ne morejo več

ignorirati načel trajnosti, saj so ta že vgrajena v akreditacijske postopke vodilnih svetovnih univerz (Lorber, 2024).

Na teh temeljih sta gradila tudi njena naslednika, prorektorja za področje kakovosti, Janja Hojnik in Bojan Dolšak. Janja Hojnik je v svojem mandatu okrepila usmerjenost v internacionalizacijo kakovosti Univerze v Mariboru ter poudarjala pomen kvalitativne presoje evalvacije pedagoškega in še posebej raziskovalnega dela, s čimer je univerza pridobila večjo primerljivost z mednarodnim akademskim okoljem. Prav tako je koordinirala pripravo in sprejem Kodeks etičnega ravnanja Univerze v Mariboru, ki je nujen za vse sodelavke, sodelavce, študentke in študente Univerze v Mariboru in preko katerih Univerza v Mariboru udejanja svojo družbeno odgovornost ter krepi etiko pri pedagoškem in raziskovalnem delu ter pri prenosu znanja v okolje. Bojan Dolšak pa nadaljuje z razvojem modelov notranje evalvacije in sistematičnim povezovanjem kakovosti z dolgoročnimi razvojnimi cilji Univerze v Mariboru, pri čemer poudarja pomen vključevanja vseh deležnikov v procese spremljanja in zagotavljanja kakovosti.

Pomembno vlogo pri oblikovanju in implementaciji mehanizmov notranje evalvacije je imel tudi Franci Čuš, dolgoletni predsednik Komisije za ocenjevanje kakovosti univerze (KOKU). Od uvedbe formalnega spremljanja kakovosti na Univerzi v Mariboru leta 1997 je sodeloval pri pripravi ključnih dokumentov in postopkov, ki so postavili temelje za sistematično evalvacijo pedagoškega, znanstvenoraziskovalnega in umetniškega dela. Njegovo strokovno delo je imelo širši vpliv, saj je vodil Nacionalno komisijo za kakovost visokega šolstva RS, bil član Sveta za visoko šolstvo ter Sveta nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu. Z vzpostavitvijo modela notranje evalvacije sta skupaj z mag. Mihom Paukom omogočila nenehno izboljševanje kakovosti univerze in njeno usklajenost z nacionalnimi ter evropskimi standardi, kar je prispevalo h krepitvi konkurenčnosti Univerze v Mariboru v akademskem prostoru. KOKU je v letu 2008 na lastno pobudo pristopila k izvedbi projekta notranjih institucionalnih evalvacij znotraj Univerze v Mariboru. V obdobju 2008–2017 je bilo izvedenih 13 notranjih in 9 t. i. follow-up notranjih evalvacij članic Univerze v Mariboru (Pauko, 2011).

Poleg razvoja notranjih mehanizmov kakovosti je Univerza v Mariboru v svojo strategijo vključevala tudi širša načela trajnostnega razvoja in družbene odgovornosti. Na tem področju je izjemen prispevek dal Matjaž Mulej, mednarodno

priznani strokovnjak za teorijo sistemov (v svetovnem vrhu 0,28 odstotkov raziskovalcev na tem področju po ScholarGDP 2024) in inovacijski management, ki je s svojim delom pomembno vplival na razvoj koncepta družbene odgovornosti kot sistemskega pristopa k upravljanju univerze in njenega vpliva na širšo družbo. Skozi številne mednarodne publikacije (Mulej idr., 2013, 2015, 2021a, 2021b) je utemeljil povezavo med celovitim razmišljanjem, inovacijami in trajnostnim razvojem, pri čemer je opozarjal, da je družbena odgovornost nujen pogoj za dolgoročno uspešnost univerz in gospodarstva. V sodelovanju z Inštitutom za razvoj družbene odgovornosti (IRDO) je organiziral konference in pripravil več publikacij o tem, kako lahko univerze prispevajo k inovativni trajnostni družbeno odgovorni družbi (Mulej idr., 2020a, 2020b, 2024a, 2024b).

Z vidika dolgoročnega razvoja kakovosti in strateškega umeščanja univerze v širši evropski in globalni akademski prostor je ključno vlogo odigral tudi Peter Glavič, ki je kot eden od vodilnih raziskovalcev na področju visokošolskih politik in znanstvenih meril opozarjal na pomen povezovanja univerze z gospodarstvom ter strateškega usmerjanja znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z globalnimi trendi (Glavič, 1998a, 1998b, 2020). S svojim delom v različnih strokovnih telesih, vključno z Agencijo za raziskovalno dejavnost republike Slovenije (ARRS) in Raziskovalno skupnostjo Slovenije, je prispeval k razvoju meril za vrednotenje raziskovalne odličnosti in spodbujal večjo prepoznavnost slovenskih univerz v mednarodnem akademskem prostoru. Prav tako je aktivno sodeloval pri razvoju trajnostnih strategij Univerze v Mariboru, še posebej na področju energetike, krožnega gospodarstva in koncepta »starosti prijazne univerze« (Glavič, 2020).

Pomembno vlogo pri spodbujanju trajnostnega razvoja Univerze v Mariboru je imel tudi Danijel Rebolj, ki je kot rektor aktivno podpiral vključevanje trajnostnih načel v vsakdanje delovanje univerze, zlasti na področju trajnostne mobilnosti. Z lastnim zgledom je spodbujal varčno rabo naravnih virov ter poudarjal odgovornost posameznika pri oblikovanju trajnostne prihodnosti. Njegova prizadevanja so se odražala v različnih pobudah, ki so prispevale k ozaveščanju akademske skupnosti o pomenu trajnostnih praks. Kot moderator konference o trajnostnosti na Univerzi v Mariboru (15. januar 2025) je posebej izpostavil vlogo znanosti pri prehodu v trajnostno družbo ter pomen odgovorne rabe trajnostnih principov (Rebolj idr., 2013).

Univerza v Mariboru se zaveda, da dolgoročna konkurenčnost temelji na nenehnem izboljševanju kakovosti, sistematičnem vključevanju trajnostnih načel in proaktivnem prilagajanju globalnim izzivom. Trajnostni razvoj ni zgolj končni cilj, temveč dinamičen proces, ki zahteva strateški pristop, interdisciplinarno sodelovanje in inovativne rešitve. Koncept trajnosti presega zgolj okoljske vidike in vključuje ekonomsko, socialno in etično razsežnost. Ključni izziv sodobnega razvoja je iskanje ravnotežja med izkoriščanjem naravnih virov, odgovornostjo do okolja in dolgoročnimi posledicami današnjih odločitev za prihodnje generacije (Vovk, 2020; Vovk in Davidović, 2023). Trajnost tako ni zgolj ekološko vprašanje, temveč vključuje tudi socialno pravičnost, gospodarsko stabilnost in etično odgovornost pri oblikovanju prihodnosti.

V tem kontekstu postaja trajnostno poslovanje ključni dejavnik dolgoročne uspešnosti organizacij, vključno z univerzami. Javne ustanove in podjetja se vse bolj zavedajo, da poslovanje ne more biti ločeno od okoljskega, družbenega in etičnega konteksta, v katerem delujejo (Vovk, 2020). Zato je bistveno, da se univerze aktivno odzivajo na potrebe in spremembe širšega okolja. Ključno vlogo pri tem ima medgeneracijsko sodelovanje, saj lahko le s prenosom znanja in izkušenj med generacijami dosežemo trajnostni razvoj v najširšem pomenu besede. Univerza v Mariboru je s tem namenom leta 2019 ustanovila Center za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje, leta 2020 pa se je pridružila globalni mreži starosti prijaznih univerz, s čimer je aktivno pristopila k uresničevanju smernic in načel univerzitetnega okolja, ki spodbuja medgeneracijsko povezanost ter trajnostni razvoj znanja. Kot je poudaril rektor Zdravko Kačič: »Zavedajoč se pomembnosti krepitve dobrih medsebojnih odnosov, kulture dialoga in medgeneracijske povezanosti, smo želeli odpraviti določeno medgeneracijsko vrzel ter se pridružiti tistim v svetu, ki 'orjejo ledino' na tem področju.« (Kačič, 2023)

Trajnostno poslovanje temelji na več ključnih vidikih (Vovk, 2022; Vovk idr., 2023). Okoljska trajnost pomeni odgovoren odnos do narave, racionalno upravljanje virov ter zmanjšanje emisij, odpadkov in vplivov na podnebne spremembe. Ekonomska trajnost zagotavlja dolgoročno stabilnost organizacij in spodbuja inovativnost, pri čemer je treba upoštevati vplive digitalizacije, kriznega odzivanja in geopolitičnih sprememb. V trenutnih razmerah, ko v svetu poteka 57 oboroženih spopadov, postajajo geopolitična tveganja ključni dejavnik gospodarske in socialne negotovosti. Socialna trajnost se osredotoča na pravičnost in vključujoče delovno okolje, ki

spoštuje človekove pravice ter zmanjšuje družbene neenakosti, zlasti v luči naraščajoče revščine in neenake porazdelitve virov. Etična trajnost pa zahteva dolgoročno odgovorno načrtovanje na ekonomskem in političnem področju.

Univerze igrajo pomembno vlogo pri prehodu v trajnostno družbo, saj so generatorji znanja in inovacij, ki lahko prispevajo k optimalni rabi virov in razvoju naprednih trajnostnih tehnologij. S tem omogočajo, da trajnostni razvoj ne temelji zgolj na omejevanju porabe in varčevanju, temveč na preoblikovanju gospodarstva z inovativnimi tehnološkimi in organizacijskimi rešitvami. V tem kontekstu organizacije in podjetja vse več vlagajo v zmanjšanje porabe energije, optimizacijo logističnih procesov, uporabo recikliranih materialov in razvoj krožnega gospodarstva. Ključna postaja tudi strategija povezovanja z različnimi deležniki – nevladnimi organizacijami, lokalnimi skupnostmi in gospodarstvom – za soustvarjanje inovativnih trajnostnih rešitev (Vovk, 2014).

Trajnostni razvoj ni zgolj izbira, temveč nujnost za dolgoročno stabilnost organizacij, gospodarstva in družbe kot celote. Brez spoštovanja naravnih ciklov in omejitev virov trajnostno gospodarstvo ni mogoče, saj so naravni viri, človeški kapital in socialna stabilnost temelj vsakega družbenega napredka. Univerze imajo pri tem še posebej veliko odgovornost, saj s svojim raziskovalnim delom in izobraževalnimi programi oblikujejo nove razvojne modele, ki dolgoročno prispevajo k stabilnosti in blaginji družbe.

V tem prispevku analiziramo trajnostnost in kakovost Univerze v Mariboru ter izpostavljamo ključne strateške izzive in priložnosti za krepitev njenega položaja v globalnem akademskem prostoru. Najprej predstavimo širši kontekst trajnostnega razvoja in kakovosti univerz, nato ocenimo trenutno stanje kakovosti na Univerzi v Mariboru ter osvetlimo njene prednosti in izzive. Sledi analiza globalnih trendov, ki vplivajo na razvoj univerz, in pregled strateških usmeritev, s katerimi lahko Univerza v Mariboru okrepi svojo konkurenčnost in trajnostno naravnost. Osrednja teza prispevka je, da trajnostnost ni zgolj cilj, temveč stalen proces, ki ga je mogoče doseči le z osredotočenostjo na kakovost, sistematičnimi izboljšavami in proaktivnim prilagajanjem globalnim spremembam.

2 Nacionalna strategija in razvoj kakovosti na Univerzi v Mariboru

Razvoj kakovosti v visokem šolstvu je tako v nacionalnih strateških dokumentih kot v strateških dokumentih Univerze v Mariboru opredeljen predvsem skozi koncept nenehnega izboljševanja oziroma grajenja t. i. kulture kakovosti, ki bo zagotavljala razvojno naravnost institucije na vseh področjih njenega delovanja.

2.1 Nacionalni okvir in strateške usmeritve

Kakovost in procesi, ki jih je treba vzpostaviti in izvajati zato, da se zagotovi načrtovanje, realizacija, evalvacija in ukrepanje v smeri napredka, so kot eni ključnih vidikov razvoja visokošolske dejavnosti vključeni v strateške dokumente in akte Republike Slovenije ter Univerze v Mariboru pravzaprav vse od prvih opredelitev visokošolske dejavnosti v Sloveniji oziroma v Mariboru, bolj eksplicitno pa jih je Republika Slovenija opredelila v »Resoluciji o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020 (ReNPVŠ11-20)« (2011) in kasneje v »Resoluciji o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (RENPVŠ30)« (2022). V slednji je tako kot eden izmed ključnih strateških ciljev opredeljena nadgradnja kakovosti in učinkovitosti visokošolskega sistema v skladu z načeli bolonjskega procesa. »RENPVŠ30« (2022) cilj pojasnjuje v smeri zagotavljanja visokega šolstva, ki bo delovalo kot trajnostno naravnano, notranje raznoliko, samoobnovljivo, na zunanje in notranje spremembe odziven ter odpren ekosistem, ki se bo zmozel odzivati na hitro spreminjajoče se potrebe družbe, ki bo ponujal privlačne in aktualne študijske programe ter prepoznaval potencialne široke množice študentk in študentov kot aktivnih soustvarjalcev sodobne družbe (Vovk, 2023). Visoko šolstvo bo upoštevalo načela bolonjskega procesa, kot so: skladnost, mobilnost, kakovost, zaposljivost, konkurenčnost in tehtnost, tako da bo primerljivo z evropskimi smermi razvoja in bo spodbujalo izmenjavo znanja ter internacionalizacijo visokega šolstva. Visokošolski zavodi bodo aktivno prispevali k napredku družbe na področjih svojih poslanstev: izobraževanje, raziskovanje, umetnost, stroka in prenos znanja v okolje ter prispevek k družbenim in gospodarskim inovacijam. Izvajali bodo na študentke in študente osredinjeno in iz raziskovalnega, strokovnega oziroma umetniškega dela izhajajoče visokokakovostno izobraževanje; na področju raziskovalnega dela bodo dosegali mednarodno primerljivo odličnost in ciljno raven kakovosti ter bodo skupaj s samostojnimi raziskovalnimi zavodi nosilci temeljnih raziskav v slovenskem prostoru; na področju umetnosti bodo dosegali mednarodno primerljivo odličnost;

celovit sistem prenosa znanja bo bistveno prispeval h krepitvi celotne družbe ter k povečanju konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. V dodiplomskih študijskih programih bo uvedeno zadostno praktično izobraževanje, primerljivo z drugimi evropskimi državami, nudilo bo ustrezno praktično znanje, s čimer bo mladim omogočen lažji prehod na trg dela po zaključku študija.

2.2 Razvoj kakovosti na Univerzi v Mariboru

Strateškemu umeščanju konceptov in povezanih procesov spremljanja ter zagotavljanja kakovosti na nacionalni in evropski ravni je dosledno sledila tudi Univerza v Mariboru, ki je bila v določenih delih tudi nosilka povezanih nacionalnih razprav. Ob predsedovanju Rektorski konferenci Republike Slovenije (RKRS) je Univerza v Mariboru že 29. marca 2012 organizirala konferenco z naslovom Zavezanost slovenskih univerz za razvoj kulture kakovosti, ki je rezultirala v resoluciji RKRS, ki je poudarila pomen spodbujanja internacionalizacije univerz, krepitve prepoznavnosti v mednarodnem prostoru, družbeno odgovornost in zagotovitev materialnih pogojev, ki bodo omogočili razvoj in konkurenčnost. Podobno je, tako v Strategiji razvoja Univerze v Mariboru 2013–2020 (Univerza v Mariboru, 2014) kot v Strategiji Univerze v Mariboru 2021–2030 (Univerza v Mariboru, 2021), razvoju kakovosti namenjeno posebno poglavje in pomen, ne glede na to, da so cilji nenehnega izboljševanja vgrajeni v praktično vsa področja, ki jih strateški dokumenti opredeljujejo. Do leta 2030 je tako Univerza v Mariboru cilje v poglavju Razvoj skozi sistem kakovosti osredinila na razvijanje notranjega sistema kakovosti, ki bo predvsem podpiral uresničevanje zastavljenih strateških razvojnih prioritet, ki bo gojil in razvijal kulturo kakovosti, temelječo na odgovornosti, etiki, transparentnosti in vključevanju vseh deležnikov in poudarjal učinkovito zaključevanje kroga kakovosti na vseh ravneh (Univerza v Mariboru, 2021).

Ugotoviti je mogoče, da je Univerza v Mariboru s svojimi cilji in načrtovanimi ukrepi skladna s smernicami in politikami Slovenije in tudi Evropske unije, ki npr. v »Resoluciji Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju pri uresničevanju evropskega izobraževalnega prostora in širše (2021–2030)« (2021) kot strateško prednostno nalogo 1 postavlja prav »Izboljšanje kakovosti, pravičnosti, vključenosti in vsesplošnega uspeha pri izobraževanju in usposabljanju«, kar vidi kot ključni vzvod za zmanjševanje družbene, gospodarske in kulturne neenakosti. Podobno kakovost izobraževanja in raziskovanja ter procese,

ki le-to v največji meri zagotavljajo, kot ključni element razvoja visokega šolstva opredeljujejo tudi Standardi in smernice za zagotavljanje kakovosti v evropskem visokošolskem prostoru, ki služijo kot referenčni dokument tako za smernice, ki jih izdaja Evropska zveza univerz EUA, kot tudi za merila, ki jih predpisuje NAKVIS.

Če povzamemo trenutno stanje kakovosti na Univerzi v Mariboru, izhajajoč iz zadnje zunanje evalvacije mednarodne skupine ekspertov v okviru podaljšanja akreditacije univerze v letu 2022 oziroma iz ugotovitev letne izvedbe samoevalvacije članic Univerze v Mariboru (zadnje v letu 2024), lahko zaključimo, da se kot glavne prednosti nakazujejo: celovit in dobro delujoč notranji sistem spremljanja in upravljanja kakovosti, ki natančno definira procese za zaključevanje kroga kakovosti, zgodovinsko učinkovita vpetost univerze in njenih članic v lokalno okolje in dobre povezave ter sodelovanje z gospodarstvom, izvajanje aktivnosti in ukrepov v smeri vključujočega, inovativnega in povezovalnega akademskega okolja, skrb za dobrobit zaposlenih in študentov, raznolika ponudba izobraževanj in mednarodnih mobilnosti, številne storitve za podporo celostni rasti in razvoju študentov, temelječe na partnerskem odnosu, ki upošteva raznolike potrebe in poudarja na študenta osredinjen izobraževalni proces, razvita učinkovita tutorska dejavnost, bogata ponudba obštudijske dejavnosti in aktivno vključevanje študentov v projektno delo. Med prednosti Univerze v Mariboru se uvršča tudi njena usmerjenost v inovativen, trajnostni in družbeno odgovorni razvoj družbe, ki se kaže v številnih projektih in vključevanju tovrstnih vsebin v študijske programe, pa tudi rast umetniške in projektne uspešnosti, saj se nadaljujejo pozitivni trendi na področju znanstvenoraziskovalne dejavnosti, predvsem pri pridobivanju temeljnih in aplikativnih projektov, tudi mednarodnih. Predvsem slednjo ugotovitev pa je treba gledati v širšem kontekstu kompetitivnega mednarodnega raziskovalnega prostora, v katerem konkurenčnost in relevantnost ni pogojena zgolj s stabilno rastjo posamezne institucije, ampak tudi s sorazmerno hitrostjo te rasti napram drugim, o čemer, med drugim, govorimo v naslednjem poglavju.

3 Izzivi in priložnosti za dvig kakovosti Univerze v Mariboru

Univerza v Mariboru kljub pozitivnim trendom pri razvoju kakovosti še vedno prepozna številne priložnosti za izboljšave ter izzive, ki jih narekuje globalna konkurenčnost visokošolskega prostora. Pri tem je ključno vprašanje, kako zagotoviti dolgoročno rast znanstvenoraziskovalne dejavnosti, okrepiti vpetost

univerze v mednarodne tokove ter obenem ostati odziven na spremembe v regionalnem in globalnem akademskem okolju.

3.1 Priložnosti za nadaljnji razvoj kakovosti na Univerze v Mariboru

Zlasti na področju znanstvenoraziskovalnega dela še vedno obstajajo neizkoriščene kapacitete, ki ponujajo možnosti za izboljšave. Tako zunanja evalvacija NAKVIS kot notranja samoevalvacija univerze izpostavljata potrebo po vzpostavitvi še učinkovitejših mehanizmov za spodbujanje raziskovalcev k objavam v najkakovostnejših znanstvenih revijah, predvsem na mednarodni ravni, ter premik od kvantitete objav h kakovosti in odmevnosti. Nadaljnje priložnosti se kažejo v aktivnejšem in interdisciplinarnem sodelovanju raziskovalcev ter v oblikovanju sistema nagrajevanja za prebojne in izjemne znanstvene ter strokovne dosežke. Prepoznavanje pomena znanstvenoraziskovalnega dela se med posameznimi raziskovalci in članicami še vedno razlikuje, pri čemer prevelika razhajanja nakazujejo na neizkoriščene potenciale. Evalvacije prav tako poudarjajo, da bodo za ohranjanje konkurenčnosti nujna dodatna vlaganja v raziskovalno infrastrukturo ter večja prizadevanja za promocijo in popularizacijo znanstvenoraziskovalnega dela v širši družbi.

Ugotovitve nadalje nakazujejo potrebo po inovativnih pristopih k vključevanju širšega kroga, sicer vedno bolj nezainteresirane študentske populacije, v soupravljanje univerze in v smeri razvoja celovite ponudbe vseživljenjskega učenja, pri čemer k slednjemu Univerza v Mariboru pristopa preko izgradnje sistema mikrodokazil. Nenazadnje se priložnosti za izboljšanje kažejo tudi na dveh področjih, ki jih kot pomembna naslavljajo praktično vse politike in usmeritve Evropske unije na področju visokega šolstva – na področju digitalizacije in internacionalizacije. Če je Univerza v Mariboru k digitalizaciji svoje dejavnosti in poslovanja pristopila v letu 2023 v okviru projektov Načrta za okrepanje in odpornost (NOO), tj. nacionalnega programa reform in naložb za zeleni in digitalni prehod, ki bo zagotovil bolj trajnostno, odpornejšo in na izzive prihodnosti pripravljeno družbo, je internacionalizacija, predvsem v smislu mednarodnega kadrovanja in ponudbe študijskih programov, ki bodo usmerjeni v mednarodno okolje, odvisna tudi od nacionalnih politik in zakonskih okvirov. Ne glede na to, da je Republika Slovenija v svojih strateških dokumentih visokega šolstva zavezana k odpiranju v mednarodni prostor, so zakonski okviri glede tega še vedno precej togi

in univerzam ne omogočajo celovitega razvoja potencialov. Na to temo je rektor Univerze v Mariboru Zdravko Kačič v časniku Večer npr. dejal, »da so na univerzah izgubili desetletje, ker niso mogli razviti študijskih programov v tujih jezikih, s katerimi bi se lahko sedaj enakovredno vključevali v evropske integracijske procese« (Žišt, 2024).

3.2 Izzivi svetovne konkurenčnosti in regionalnih premikov

Ne le Univerza v Mariboru in njena lokalna okolica, temveč tudi širši evropski visokošolski in raziskovalni prostor se v zadnjem obdobju sooča z vse večjimi izzivi na področju konkurenčnosti. Evropa v tehnološkem razvoju in inovacijah vse bolj zaostaja za drugimi regijami sveta, kar postaja posebej očitno na področju novih tehnologij. Analiza podatkov lestvice Academic Ranking of World Universities (ARWU) in drugih, kot je U.S. News & World Report, kaže, da je Evropa vodilna le še na nekaterih področjih, kot so ekologija, geografija in administracija. Od leta 2017 do danes so se skoraj vsa ključna področja tehnike in tehnologije preselila na Kitajsko, ki je danes na tem področju vodilna, medtem ko v večini drugih znanstvenih disciplin še vedno prevladujejo Združene države Amerike. Druge države in regije nimajo vidnejše vloge v globalnem akademskem in raziskovalnem prostoru (Marhl idr., 2025).

Čeprav je ta študija praktično šele izšla, so podatke že uporabili za normirano analizo, kjer so rezultate primerjali glede na bruto domači proizvod (BDP) držav in velikost njihovih populacij (Prathap, 2025). Rezultati so po eni strani spodbudni, po drugi pa zaskrbljujoči. Pozitivno je, da so nekatere evropske države po tem normiranju glede na razmerje vloženih sredstev in delež visoko izobraženih prebivalcev še vedno visoko na lestvici, kar potrjuje, da lahko z relativno skromnimi viri ustvarimo veliko. Vendar pa to dolgoročno ni trajnostna prednost, saj bi podobni standardi – če bi se vzpostavili tudi na Kitajskem, v Indiji ali drugih državah z velikimi (danes še ne povsem izkoriščenimi ali vsaj ne evropsko primerljivimi) potenciali – lahko privedli do še večje prerazporeditve svetovne znanstvene in akademske moči.

Za Univerzo v Mariboru je to še posebej pomembno, saj z razmeroma skromnimi vložki dosega visoko produktivnost, vendar se bo v prihodnosti soočala z izzivom ohranjanja konkurenčnosti. Čeprav Univerza v Mariboru nenehno napreduje in izboljšuje svojo raziskovalno in pedagoško odličnost, postaja globalna konkurenca

vse ostrejša. Mnoge univerze, zlasti v hitro razvijajočih se akademskih in raziskovalnih okoljih, rastejo še hitreje, vlagajo več sredstev in dosegajo boljše rezultate. To pomeni, da Univerza v Mariboru na nekaterih lestvicah kljub lastnemu napredku drsi navzdol – ne zato, ker bi bila slabša, temveč zato, ker druge institucije napredujejo še hitreje. Na te premike, ki jasno odražajo intenzivnost globalne akademske konkurenčnosti in pomen strateških vlaganj v kakovost, inovativnost in razvoj, opozarja obsežna analiza trenutnih razmer na mednarodnih rangirnih lestvicah, ki podrobno preučuje položaj Slovenije in Univerze v Mariboru po posameznih znanstvenih področjih (Glavič idr., 2025).

Ker so globalni regionalni premiki na področju rangiranja opazni že nekaj let, je bila leta 2020 ustanovljena Delovna skupina za pripravo politike spremljanja rezultatov razvrščanja Univerze v Mariboru na mednarodnih lestvicah, katere ugotovitve so pokazale, da se je globalizacija visokošolskega prostora v zadnjih letih izjemno okrepila in da vse več univerz po svetu medsebojno tekmuje za strokovnjake, študente in finančna sredstva. Delovna skupina je podrobneje preučila štiri zelo poznane lestvice (*Times Higher Education World University Rankings (THE Rankings)*, *Webometrics*, *QS World University Rankings* in *ARWU*) in zaključila, da na končno oceno in razvrstitev univerze po uteženosti najbolj vplivajo rezultati znanstvenoraziskovalnega dela (medtem ko je ocena izobraževalne dejavnosti na drugem mestu), kar je tudi eden izmed razlogov, da univerze stremijo k čim boljšim rezultatom na znanstvenoraziskovalnem področju ter posvečajo posebno pozornost odmevnosti svojih znanstvenih objav.

Ob tem so avtorji poročila v zaključkih izpostavili ugotovitev, da se na devet let v svetu podvoji število znanstvenih objav (Van Noorden, 2014), kar pomeni, da za dvig Univerze v Mariboru na preučevanih lestvicah ne zadostuje zgolj to, da imamo postopno več objav in več citatov, ampak da se to poviševanje dogaja hitreje kot na konkurenčnih institucijah. Še posebej so zelo hitro naraščajoči trendi opazni v vzhodnih regijah, še posebej na Kitajskem.

Poleg kvantitete člankov in citatov je treba poudariti tudi kvaliteto prispevkov. Člani delovne skupine so zaključili, da so objave, njihova kvaliteta in odmevnost dinamičen proces, ki se stalno spreminja, in da bi ostali primerljivi z najboljšimi univerzami na svetu, moramo slediti temu razvoju. Poudarili so, da pri tem ne gre zgolj za uvrstitev na lestvicah razvrščanja univerz, ampak tudi za to, da se

spremenbe v družbi in regionalni premiki dogajajo vse hitreje, zaradi česar je znanost prisiljena, da se temu prilagaja (Poročilo delovne skupine za pripravo politike spremljanja rezultatov razvrščanja Univerze v Mariboru, 2021).

3.3 Usmeritve za prihodnost

Na osnovi teh študij se kaže, da številni evropski sistemi, vključno z izobraževalnim in raziskovalnim sektorjem, očitno ne dosegajo potrebne prožnosti in odzivnosti na globalne trende. V tem kontekstu mora Univerza v Mariboru svoj razvoj usmeriti v strateške trajnostne cilje, ki ne temeljijo zgolj na širjenju, temveč predvsem na dvigu kakovosti izobraževanja, raziskovanja in povezovanja z gospodarstvom ter družbenim okoljem. Namesto kvantitete je ključna usmeritev v odličnost – manjše študijske skupine, individualiziran pristop in razvoj najboljših potencialov ob hkratnem ohranjanju raznolikosti in celovitosti univerze. Konkurenčnost Univerze v Mariboru v evropskem in globalnem prostoru bo odvisna od sistematičnega spodbujanja prebojnih raziskav, digitalizacije, trajnostnih inovacij in pametnih tehnologij, ki prispevajo k energetske učinkovitosti, trajni mobilnosti in krožnemu gospodarstvu. Ob tem ne smemo zanemariti varnostnega vidika trajnostnega razvoja, saj je prav stabilno in varno okolje temelj uspešnega in dolgoročnega razvoja univerze ter družbe kot celote.

Na Univerzi v Mariboru se zavedamo, da trajnostni razvoj ni le akademski koncept, temveč strateška nujnost, ki vključuje zagotavljanje varnosti v lokalnem, nacionalnem in globalnem okolju. Varnost je ključna sestavina stabilnosti in konkurenčnosti univerze ter širše družbe, zato mora biti razvoj kakovosti na Univerzi v Mariboru tesno povezan z varnostnimi vidiki.

Cilji trajnostnega razvoja Združenih narodov (Meško idr., 2024; United Nations, n. d.) poleg odprave revščine, lakote, zagotavljanja zdravja, zdravstvenega varstva in blaginje, kakovostnega izobraževanja, enakosti med spoloma, čiste vode in sanitarne ureditve, cenovno dostopne in čiste energije, spodobnega dela in ekonomske rasti, industrije, inovacije in infrastrukture, zmanjševanja neenakosti, trajnih mest in skupnosti, odgovorne porabe in proizvodnje, podnebnih ukrepov, življenja v vodi, življenja na kopnem, miru, pravičnosti in močne institucije ter partnerstva poudarjajo tudi pomen odzivanja na kriminaliteto in varnostne grožnje ter vzpostavitev pravičnih kazensko-pravnih sistemov. Univerza v Mariboru že več

desetletij aktivno sodeluje pri raziskavah varnostnih izzivov v okviru nacionalnih in mednarodnih projektov ter prispeva k oblikovanju politik na področju varnosti in preprečevanja kriminalitete (npr. ekološke kriminalitete in varovanja okolja, skrbi za mladoletnike, varnosti v mestih in vaseh, kriminalitete zoper vode, družbenega vključevanja marginaliziranih skupin, prizadevanj za mir v pokonfliktnih družbah, krepitve institucij formalnega družbenega nadzorstva). Raziskave Fakultete za varnostne vede, ki vključujejo sodelovanje z evropskimi institucijami, kot sta Evropska mreža policijskih akademij (CEPOL) in Evropska mreža za preprečevanje kriminalitete (EUCPN), izpostavljajo pomen interdisciplinarnega pristopa k zagotavljanju varnosti v lokalnih skupnostih na nacionalni ravni in na ravni Evropske unije (Meško, 2023). Dobre prakse (Meško idr., 2024) kažejo, da so ključni elementi uspešnega zagotavljanja varnosti usposobljeni strokovnjaki, uporaba vrhunske tehnologije ter spoštovanje vladavine prava, dostojanstva in človekovih pravic. Univerza v Mariboru s svojo raziskovalno in pedagoško dejavnostjo prispeva k stalnemu razvoju teh področij ter krepi povezovanje z deležniki na nacionalni in mednarodni ravni.

Vloga Univerze v Mariboru pri zagotavljanju kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela je ključna za dolgoročno krepitev varnosti in konkurenčnosti univerze ter širšega družbenega okolja. Stalni dvig kakovosti raziskav, razvoj vrhunskih kadrov in interdisciplinarno sodelovanje prispevajo k oblikovanju celovitih rešitev za trajnostni razvoj in varnost v evropskem ter globalnem prostoru.

4 Potreba po prispevku Univerze v Mariboru k odgovorni prihodnosti družbe

Na Univerzi v Mariboru je večina članic na poti zelenega prehoda uspešna pri sprejemanju in uvajanju trajnostnostnih ukrepov na področju komunikacije in administracije, saj ima večina zaposlenih elektronski podpis, dele upravnih postopkov je mogoče opraviti prek spleta in brez tiskanja. Tudi na področju ravnanja z odpisanim pohištvo in informacijskotehnološko (IT) opremo se približuje najboljšim praksam, kot jih imajo tuje zelene univerze. Spodbudna je informacija, da je tako vodstvo članic kot aktiv zaposlenih zainteresiran za ukrepanje na področju zelenega prehoda. Na področju varčevanja s pitno vodo in zmanjšanja porabe energije v stavbah pa so nujno potrebni dodatni ukrepi, kar smo zaznali na podlagi analize vprašalnika.

4.1 Trajnostno upravljanje

K trajnostnostnemu upravljanju štejemo izdelavo načrta za podnebno nevtralnost in uporabo mednarodnih priporočil in standardov za poročanje o trajnostnosti, ki so ključni za zagotavljanje preglednosti, doslednosti in primerljivosti informacij o trajnostnostnih praksah podjetij in organizacij. Primeri nekaterih prepoznavnih in pogosto uporabljenih standardov in priporočil so predstavljeni v tabeli 1.

Tabela 1: Mednarodna priporočila in standardi za poročanje o trajnostnosti

Mednarodna priporočila in standardi za poročanje o trajnostnosti	Opis
Global Reporting Initiative (GRI)	Zagotavljajo celovit okvir za poročanje o ekonomskih, okoljskih in socialnih vplivih organizacij (Brightest, n. d.).
Carbon Disclosure Project (CDP)	Je neprofitna organizacija, ki podjetjem omogoča razkritje njihovih okoljskih vplivov. Zbira podatke o emisijah toplogrednih plinov, porabi vode in upravljanju gozdov, kar organizacijam pomaga pri prehodu na trajnostno poslovanje (Brightest, n. d.).
ISO 26000	Mednarodni standard, ki ponuja smernice za družbeno odgovornost organizacij; vso prakso povzema v sedmih ključnih področjih: človekove pravice, delovne prakse, okolje, poštene poslovne prakse, vprašanja potrošnikov, vključevanje in razvoj skupnosti (ASQ, American Society for Quality, n. d.). Podpira jo s sedmimi načeli/vrednotami: pristojnost, transparentnost, etičnost, spoštovanje interesov deležnikov, vladavine prava, mednarodnih pravil in človekovih pravic. Tako se uresničujejo odgovornost za vplive na družbo, soodvisnost in celovitost (ISO, 2010).

Svetovne univerze vse pogosteje prevzemajo vodilno vlogo pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja, zlasti na področju podnebne nevtralnosti in zmanjševanja ogljičnega odtisa. Za doseg te ciljev oblikujejo celovite strategije, akcijske načrte in poročila, ki temeljijo na mednarodnih standardih poročanja o trajnostnosti, kot so smernice Global Reporting Initiative (GRI). S tem se vključujejo tudi v mednarodne pobude, kot je UI GreenMetric, ki ocenjuje trajnostno naravnost univerz in kampusov.

Primeri dobre prakse vključujejo Univerzo Wageningen in raziskovanje (WUR), kjer deluje Zelena pisarna (Green Office), ter Univerza v Sao Paulu (USP), ki ima vzpostavljene svetovalne odbore za različna področja, kot so mobilnost, zelene površine, vodni viri in okoljska etika. Ti organi skrbijo za zbiranje podatkov, predlaganje ukrepov in spremljanje napredka na področju trajnostnega razvoja.

V raziskavi, ki je vključevala članice Univerze v Mariboru, je bilo ugotovljeno, da ima 45 odstotkov članic vzpostavljene laboratorije, oddelke ali centre, ki se osredotočajo na zeleni prehod. Vse članice (100 odstotkov) imajo v svojih načrtih dela ali strategijah zapisane ukrepe za zeleni prehod. Vendar pa 40 odstotkov članic nima časovno opredeljenih ciljev, kar zmanjšuje učinkovitost in zavezanost k uresničevanju teh ciljev. Časovno opredeljeni cilji so ključni za zagotavljanje odgovornosti, spremljanje napredka in doseganje konkretnih rezultatov.

Poleg tega se ugotavlja, da obstoječi oddelki, ki se ukvarjajo z zelenim prehodom, pogosto ne razvijajo inovativnih rešitev za izboljšanje trajnostnosti na ravni članic ali univerze kot celote. Za učinkovito uresničevanje zelenega prehoda je treba spodbujati inovacije, interdisciplinarno sodelovanje in vključevanje vseh deležnikov v proces trajnostne transformacije.

4.2 Energija, stavbe, odpadki in poraba vode

Uporaba obnovljivih virov energije je pogosto prvi korak na poti k podnebni nevtralnosti, kar je razvidno tudi iz primerov številnih svetovnih univerz. Te ne le uporabljajo, temveč pogosto tudi same proizvajajo energijo iz obnovljivih virov, kot so sončne in vetrne elektrarne. Tako npr. Univerza Wageningen in raziskovanje na Nizozemskem in Univerza v Kaliforniji, Davis, ZDA, kot je prikazano v tretjem poglavju prispevka Ane Murko (2024), vključujeta obsežne sisteme za proizvodnjo trajnostne energije. Trudijo se, da so nove stavbe energetsko učinkovite, za starejše gradnje pa iščejo in izvajajo ukrepe za varčevanje z energijo, kamor sodijo: izkoriščanje dnevne svetlobe, naravno prezračevanje in hlajenje, pametni krmilniki za natančno spremljanje in prilagajanje porabe energije, LED osvetlitev, vgradnja učinkovitih oken, namestitve zelenih streh in fasad za boljšo izolacijo stavb. Ukrepa za zmanjševanje porabe pitne vode, ki ponovno uporablja sivo vodo ali celo izkorišča naravne izvire, na Univerzi v Mariboru nismo zasledili; omenjeno je značilno npr. za Češko univerzo za vede o življenju v Pragi (2023). Zamenjava starejših stranišč in pip z napeljavami, ki varčujejo z vodo, je prav tako ukrep, ki ga izvajajo. Univerza v Kaliforniji se lahko pohvali tudi z lastno čistilno napravo. Količine odpadkov si želijo zmanjšati prav vsi, glede na rezultate naše raziskave tudi na Univerzi v Mariboru, prav tako spodbujajo k zmanjšanju, ponovni uporabi, ločevanju in celo recikliranju.

Večja samooskrba z električno energijo bi kratkoročno pomenila večjo investicijo za nakup sončnih elektrarn, dolgoročno pa bi zagotovo prispevala k manjšim stroškom nakupa elektrike in okolju prijaznejšemu ravnanju. Izkoristili bi lahko strehe članic, ki to omogočajo, druge pa bi se lahko poslužili t. i. zelenih streh in fasad. V stavbah šestih članic (30 odstotkov) so že nameščeni informativni znaki za spodbujanje podnebju prijaznega vedenja (ugašanje luči, zmanjšana uporaba dvigal), ozaveščanje bi lahko še povečali. Pozitivno je, da na enajstih članicah (55 odstotkov) že uporabljajo ekološka čistila, na devetih (45 odstotkov) pa recikliran in nebeljen toaletni papir. Vsaj del stavbe so že prenovili na devetih članicah (45 odstotkov). Tudi študenti vedo, da so na voljo koši za ločevanje odpadkov in po njihovem mnenju je to tudi eden izmed mnogih razlogov, da lahko ustanovi rečemo, da je zelena. V intervjujih so študenti omenili tudi zmanjšanje porabe električne energije, opazili pa so kavne avtomate, ki omogočajo polnjenje lastnega lončka. Veseli so, da se vidi napredek v zmanjšani porabi papirja in večji uporabi tabličnih računalnikov tako med zaposlenimi kot študenti.

Za doseg podnebne nevtralnosti in trajnostnega razvoja univerze po svetu uvajajo številne ukrepe na področjih energetske učinkovitosti, zmanjševanja odpadkov in varčevanja z vodo. Ti ukrepi ne le zmanjšujejo okoljski odtis, temveč tudi služijo kot izobraževalna orodja za študente in osebje. Univerze izvajajo različne ukrepe za zmanjšanje porabe energije, vključno z:

- senzorskim izklapljanjem luči v prostorih, ki niso v uporabi,
- uporabo naravne svetlobe z odpiranjem žaluzij,
- namestitvijo varčne LED osvetlitve,
- optimizacijo urnikov gretja in hlajenja prostorov,
- uporabo termostatskih ventilov in določitev spodnje ter zgornje temperaturne meje v posameznih prostorih,
- izklapljanjem naprav, ko niso več v uporabi, ali nastavitve na varčevalne načine (npr. spanje),
- spodbujanjem souporabe naprav in upoštevanjem energetske učinkovitosti kot pomembnega kriterija pri nakupu nove opreme,
- rednim vzdrževanjem opreme, vključno s čiščenjem ali zamenjavo filtrov v klimatskih napravah in grelnih sistemih,
- pregledom stavb z IR kamerami za odkrivanje temperaturnih točk in nekontroliranega uhajanja toplote.

Poleg teh ukrepov nekatere univerze, kot je Univerza Wageningen in raziskovanje (WUR), uporabljajo sisteme za shranjevanje toplote in hladu (ATES), ki omogočajo sezonsko shranjevanje energije in zmanjšujejo porabo zemeljskega plina.

Z vidika varnostnih ved in kriminologije se tudi na tem področju izvaja številne dejavnosti v povezavi z Združenimi narodi, mednarodnim raziskovalnim povezovanjem in ozaveščanjem javnosti v medijih. Pomembnost področja varovanja okolja se kaže tudi v monografiji o ekološki kriminaliteti in kriminologiji, ki je poleg angleškega jezika bila prevedena še v osem drugih jezikov (Eman in Meško, 2014).

4.3 Informacijskotehnoška oprema in ostali materiali

Pri pregledu praks svetovnih univerz smo kot enega redkih sistematičnih ukrepov zaznali ločeno zbiranje elektronskih odpadkov in baterij na Univerzi Nottingham Trent v Združenem kraljestvu. Univerza v São Paulu v Braziliji pa izstopa z lastnim laboratorijem za obdelavo in predelavo kemičnih odpadkov ter s posebnim sistemom zbiranja in predelave odpadnega kuhinjskega olja. Več univerz se aktivno zavzema tudi za ponovno uporabo starega pohištva – zlasti prek sistemov podarjanja ali trgovine z rabljeno opremo.

Tudi med članicami Univerze v Mariboru se kaže pozitiven trend. V raziskavi (Murko, 2024) so respondenti navedli, da kar na 15 članicah (75 odstotkov) uporabljajo odpadne dele IT opreme kot rezervne dele, na 12 članicah (60 odstotkov) pa odpisano opremo shranjujejo za prihodnjo notranjo uporabo. Podobni vzorci so bili opaženi tudi pri ravnanju s pohištvom. Pogosta navedba, da donacija odpisane opreme ni dovoljena zaradi zakonodaje, ni povsem točna – takšno ravnanje bi bilo mogoče urediti z ustreznimi notranjimi pravilniki.

Za učinkovito in trajnostno ravnanje z odpadno IT opremo, pohištvom ter drugimi materiali na univerzah je smiselno uvesti celovit pristop, ki vključuje naslednje ukrepe: namesto rutinske zamenjave IT opreme je priporočljivo vzpostaviti programe za vzdrževanje in nadgradnjo obstoječih naprav, s čimer se podaljša njihova uporabnost. Uporabne komponente iz odslužene opreme je mogoče shraniti za uporabo kot nadomestne dele, kar zmanjšuje potrebo po novih nakupih. Razvoj notranjih pravilnikov, ki so skladni z veljavno zakonodajo, omogoča odgovorno ravnanje z odsluženo opremo. Pravilniki naj omogočajo tudi donacijo odslužene, a

še uporabne opreme različnim institucijam ali dobrodelnim organizacijam, kar prispeva k družbeni odgovornosti univerze. Zagotavljanje, da se elektronski in električni odpadki obdelujejo v skladu z zakonodajo, preprečuje nezakonito trgovanje in zmanjšuje okoljsko škodo. Izvajanje izobraževalnih programov za študente in zaposlene o pravilnem ravnanju z e-odpadki spodbuja odgovorno vedenje. V tem kontekstu je pomembna tudi raziskava Andreje Rožnik (2020), ki v svoji doktorski disertaciji obravnava situacijsko preprečevanje nezakonite trgovine z električnimi in elektronskimi odpadki. Njena študija poudarja pomen preprečevanja nezakonitega izvoza e-odpadkov iz razvitih držav v države v razvoju, kjer pogosto prihaja do neustreznega razstavljanja teh odpadkov, kar ima negativne posledice za okolje in zdravje ljudi.

4.4 Mobilnost

Okoljsko odgovorne svetovne univerze sistematično spremljajo mobilnost zaposlenih in študentov ter te podatke javno objavljajo na svojih uradnih spletnih straneh. Tovrstno prakso smo zaznali tudi pri že omenjeni nizozemski in ameriški univerzi. Namen takšnega beleženja je zmanjševanje emisij CO₂, povezanih s prevozom. Med ukrepi, ki jih uvajajo, so: delo in sestanki na daljavo, uporaba videokonferenc za zmanjšanje potrebe po potovanjih, postavitev električnih polnilnic za avtomobile in e-kolesa, vzpostavitev sistemov za izposajo koles za študente in zaposlene, gradnja dodatnih kolesarskih stez in parkirišč za kolesa, popusti za nakup vozovnic javnega prevoza ter aplikacije za souporabo avtomobilov med zaposlenimi.

Na Univerzi v Mariboru trenutno še ne obstaja enoten sistem zbiranja podatkov o mobilnosti študentov in zaposlenih. Po podatkih iz raziskave (Murko, 2024) na 16 članicah (80 odstotkov) beležijo mobilnost zaposlenih, na 14 članicah (70 odstotkov) pa tudi mobilnost študentov. Pri tem je treba upoštevati, da se pojem mobilnosti lahko nanaša tako na vsakodnevno potovanje od doma do članice kot tudi na potovanja v okviru študijskih ali službenih nalog.

Spodbudno je, da ima 17 članic (85 odstotkov) zagotovljeno ustrezno število parkirišč za kolesa, na 12 članicah (60 odstotkov) pa aktivno spodbujajo uporabo koles in e-koles. Po drugi strani preseneča dejstvo, da zgolj tri članice (15 odstotkov) več kot 20 odstotkov aktivnosti (kot so konference, sestanki, predavanja) izvajajo na

daljavo – bodisi v celoti bodisi hibridno. V intervjujih so študenti izpostavili pomen javnega prometa kot ključnega elementa okoljske odgovornosti, hkrati pa opozorili, da bi bilo smiselno zagotoviti več možnosti za souporabo koles.

Za učinkovitejše spodbujanje trajnostne mobilnosti na Univerzi v Mariboru predlagamo uvedbo sistema izposoje koles za študente in zaposlene pred vsemi članicami, s čimer bi povečali dostopnost okolju prijaznega prevoza. Poleg tega bi lahko uvedli omejitve za službena potovanja z letalom na krajših razdaljah ter še dodatno spodbujali uporabo videokonferenc za sestanke in govorilne ure. Tudi delo od doma, kadar to dopušča narava dela, bi lahko pomembno prispevalo k zmanjšanju prometa in emisij. Nazadnje bi organizacija sistema za souporabo avtomobilov med zaposlenimi omogočila boljšo izrabo prevoznih sredstev ter zmanjšala število vozil na cestah.

4.5 Hrana

Med zgledne trajnostne prakse na področju prehrane na univerzah sodijo: zagotavljanje trajnostno pridelane hrane v menzah, zmanjševanje količine zavržene hrane ter ponudba hrane in pijače rastlinskega izvora, ki je sezonska in lokalno pridelana. Pomemben element je tudi dostopnost pitne vode iz pipe ali pitnikov. Takšne prakse so prisotne na primer na Wageningen University & Research na Nizozemskem ter Nottingham Trent University v Združenem kraljestvu (Murko, 2024).

Univerza v Mariboru sama sicer ne upravlja menz ali restavracij, zato neposredno ne more vplivati na ponudbo hrane v njih. Kljub temu pa lahko pomembno prispeva s spodbujanjem trajnostnih prehranskih praks in oblikovanjem priporočil. Raziskava (Murko, 2024) je pokazala, da kar na 17 članicah (85 odstotkov) že skrbijo za vključevanje lokalno pridelane hrane pri organizaciji dogodkov in konferenc, na osmih članicah (40 odstotkov) pa poskrbijo tudi za ponudbo zdravih prigrizkov za študente in zaposlene. Študenti pri organizaciji dogodkov pogosto sami pripravljajo hrano in se trudijo izogniti uporabi plastične embalaže za enkratno uporabo.

Na področju prehrane ima Univerza v Mariboru še možnosti za dodatne trajnostne ukrepe. Ponudba zdravih prigrizkov, kot je sezonsko in lokalno sadje v skupnih prostorih članic, spodbuja zdrave prehranjevalne navade. Namestitev avtomatov in

pitnikov, ki omogočajo polnjenje lastnih lončkov ali stekleničk, zmanjšuje uporabo embalaže za enkratno uporabo. Smernice za trajnostno in rastlinsko prehrano, namenjene zunanjim ponudnikom hrane, lahko prispevajo k zmanjšanju ogljičnega odtisa prehrane. Poleg tega je vzpostavitev skupnostnih vrtov – na primer visokih gred na degradiranih površinah v bližini članic – dragocena priložnost za vključevanje študentov v trajnostno pridelavo hrane. Takšni vrtovi ne le prispevajo k večji prehranski varnosti, temveč tudi služijo kot učna okolja za pridobivanje praktičnih znanj s področja lokalne in okolju prijazne pridelave hrane.

4.6 Študenti in izobraževanje

Raziskave in izobraževanja na področju zelenega prehoda in podnebne nevtralnosti so na številnih svetovnih univerzah že trdno umeščene v akademski in raziskovalni prostor. Tako na primer RUDN univerzi v Moskvi (Ljudem prijazna univerza Rusije) razvija vsebine, povezane z biotsko raznovrstnostjo, podnebnimi spremembami, krožnim gospodarstvom, prehrano in zdravjem, umetno inteligenco, sanacijo agrarnih in industrijskih krajin ter ohranjanjem morskega in kopenskega okolja. Poleg tega, da so programi na dodiplomski in podiplomski ravni vsebinsko vezani na trajnostni razvoj, številni dodatni projekti ciljajo na razvoj modelov in implementacijo dobrih praks.

Tudi na Univerzi v Mariboru se kaže vse večje zanimanje za zelene vsebine. Po rezultatih raziskave (Murko, 2024) kar 15 članic (75 odstotkov) izkazuje interes za vključevanje vsebin s področja trajnostnega razvoja, ob tem pa so bile izpostavljene tudi teme, kot so podnebne spremembe, zelene inovacije in krožno gospodarstvo. V letih 2022–2025 Univerza izvaja 23 pilotnih projektov v okviru nacionalnega Načrta za okrevanje in odpornost (NOO), usmerjenih v kurikularno prenovu, digitalno preobrazbo in krepitev trajnostnih kompetenc. Vse članice z izobraževalno dejavnostjo so izrazile pripravljenost za sodelovanje, na 19 članicah (95 odstotkov) pa so vodstva zainteresirana ali celo zelo motivirana za uvajanje zelenih vsebin. Večina intervjuvanih študentov je prepoznala prisotnost teh vsebin v okviru rednih ali izbirnih predmetov. Nekateri so poudarili, da so pridobili dovolj znanja, da lahko sedaj sami prispevajo k odgovornemu ravnanju. Poudarili so tudi pomen zgleda zaposlenih in institucije ter pomen spodbujanja inovativnosti in ustvarjalnosti.

Univerza v Mariboru si aktivno prizadeva za vključevanje študentov v trajnostne dejavnosti in za izobraževanje o okoljski odgovornosti. Študenti sodelujejo v pilotnih projektih za zeleni prehod, ki spodbujajo prenovu učnih načrtov in uvajanje trajnostno naravnanih praks. Poleg tega univerza organizira delavnice in občudilske dejavnosti, namenjene ozaveščanju o pomenu zmanjšanja ogljičnega odtisa in sprejemanju okolju prijaznih navad. Z namenom spodbujanja inovativnosti podeljuje nagrade za prispevke k inovacijski dejavnosti študentov. V sodelovanju z lokalnimi podjetji in organizacijami ponuja možnosti opravljanja praks in izvajanja raziskav, povezanih s trajnostnimi rešitvami, kar pomembno prispeva k osebnemu in strokovnemu razvoju študentov. Podpirajo se tudi zelene diplomske in magistrske naloge, ki študente usmerjajo k raziskovanju tematik s področja trajnostnega razvoja. Poleg tega univerza omogoča vzpostavitev skupnostnih vrtov, kjer lahko študenti sami pridelujejo zelenjavo in zelišča. Ti vrtovi prispevajo k večji prehranski varnosti in hkrati služijo kot učna okolja za pridobivanje praktičnih znanj o trajnostni pridelavi hrane.

4.7 Administracija

Na podlagi ugotovitev raziskave Murko (2024) lahko ugotovimo, da se članice Univerze v Mariboru že aktivno vključujejo v trajnostne administrativne prakse, podobno kot številne vodilne svetovne univerze. Na 15 članicah (75 odstotkov) so že uvedene okolju prijazne nastavitve tiskanja, kot je obojestranski izpis, na 14 članicah (70 odstotkov) pa se del upravnih postopkov izvaja digitalno, brez tiskanja. Na petih članicah (25 odstotkov) večina študentov že uporablja elektronski podpis, kar omogoča prehod na brezpapirno poslovanje tudi pri zahtevnejših administrativnih postopkih. V duhu trajnostne transformacije so priporočljivi dodatni ukrepi, kot so celovita digitalizacija dokumentov, razširjena uporaba e-podpisa, racionalizacija urnikov, optimizacija prezračevanja in porabe energije v prostorih ter ozaveščanje o varčni uporabi elektronskih naprav. Prav tako je smiselna spodbuda za uporabo digitalnih orodij namesto papirnih blokov in zamenjava pisarniškega materiala s tistim iz trajnostnih virov. Pomembno vlogo ima tudi digitalna izobraževalna infrastruktura, ki omogoča uporabo spletnih učilnic, nalaganje gradiv, izvedbo preverjanja znanja in komunikacijo znotraj učnega procesa. Poleg tega članice univerze že vključujejo okoljske elemente v javna naročila in spodbujajo sodelovanje z lokalnimi organizacijami ter zunanjimi deležniki pri

zmanjševanju porabe energije in vode – podobno kot to počne npr. Czech University of Life Sciences Prague.

Zgledne svetovne univerze, kot so Univerza Nottingham Trent, Univerza v Kaliforniji, Davis, in praška univerza za znanosti o življenju, na svojih uradnih spletnih straneh letno objavljajo poročila o trajnostnosti. V ta poročila je vključena strategija trajnostnosti (cilji), ki so si jo zadali za večletno obdobje, pregled dosedanjega napredka po različnih področjih (znanje in izobraževanje, raziskave, delovanje kampusa/univerze), ki je izražen primerljivo s prejšnjimi leti, prikazan je numerično in velikokrat tudi grafično.

4.8 Pogled naprej

Analizirali smo stanje glede zelenega prehoda in zmanjševanja ogljičnega odtisa na članicah ter predlagali nabor trajnostnostnih ukrepov na različnih področjih, kot so poraba energije in vode, odpadki, izobraževanje, administracija. Sedaj se sprašujemo, kje so meje sprememb in kakšni so dejanski izzivi pri doseganju napredka na področju trajnostnosti.

Univerza v Mariboru že izvaja številne trajnostne pobude, vključno z 23 pilotnimi projekti za zelen in odporen prehod v Družbo 5.0, ki so del nacionalnega Načrta za okrevanje in odpornost (NOO). Ti projekti se osredotočajo na kurikularno prenovu, digitalno preobrazbo in krepitev trajnostnih kompetenc študentov. Za dodatno krepitev trajnostnega razvoja bi Univerza lahko razmislila o naslednjih ukrepih, ki so navedeni v nadaljevanju: vzpostavitev Zelene pisarne (Green Office), ustanovitev centralne enote, ki bi koordinirala trajnostne pobude, spremljala napredek in spodbujala sodelovanje med fakultetami. Smiselna bi bila razširitev obnovljivih virov energije, dodatna namestitve sončnih panelov na strehe univerzitetnih stavb za povečanje energetske samooskrbe. Spodbujanje trajnostne mobilnosti postaja vse bolj pomembno, vzpostavitev sistema izposoje koles za študente in zaposlene ter promocija uporabe javnega prevoza že deluje v Mariboru. Trajnostna prehrana še ni dovolj zastopana, potrebna bi bila uvedba lokalno pridelane hrane v menzah in spodbujanje rastlinske prehrane. Izobraževanje in ozaveščanje v smeri trajnostnosti že poteka, organizacija delavnic in seminarjev o trajnostnih praksah ter vključevanje teh vsebin v učne načrte. Zelene študentske pobude so dobrodošle, podpora študentskim projektom, ki se osredotočajo na trajnostne rešitve, ter uvedba nagrad

za inovativne ideje. Sodelovanje z lokalno skupnostjo bi lahko bila večja, povezovanje z lokalnimi podjetji in organizacijami za skupne trajnostne projekte delno tudi že poteka.

Za doseg ciljev trajnostnostnega življenja je potrebno nadaljnje sodelovanje vseh deležnikov, vključno z vodstvom univerze, zaposlenimi, študenti in lokalno skupnostjo. Univerza mora razviti celovite strategije in akcijske načrte, ki bodo vključevali vse vidike trajnostnostnega življenja, vključno s časovno opredelitvijo. Prav tako je pomembno, da se trajnostnostne prakse vključijo v študijske programe in raziskovalne dejavnosti, saj bodo s tem študenti pridobili znanja in veščine, potrebne za reševanje okoljskih izzivov na študijskih, strokovnih in znanstvenih področjih, kakor tudi v vsakdanjem življenju.

4.9 Delovna skupina za Zeleno prihodnost

Na Univerzi v Mariboru že desetletja stremimo k trajnostnemu delovanju na vseh področjih našega dela. Peter Glavič je leta 2010 ponovno predlagal pripravo projekta trajnostne in družbeno odgovorne univerze (TDOU). Pobudo je leta 2012 podprlo še sedem uglednih profesorjev, med njimi tudi takratni rektor Univerze v Mariboru, Danijel Rebolj (Glavič idr., 2022). Konkreten program, kako postati »Out of the Box« univerza, je bil potrjen leta 2013 (Rebolj idr., 2013). Začela sta delovati Svet in Komisija za TDOU. Univerza v Mariboru je spremenila statut, ki univerzo opredeljuje kot trajnostno in družbeno odgovorno institucijo. Organi Univerze v Mariboru so potrdili strategijo in politiko TDOU, načrt aktivnosti do leta 2020 in določili prioritete TDOU za pripravo programov dela Univerze v Mariboru. Komisija za TDOU je prenehala delovati leta 2019.

Rektor Zdravko Kačič je konec leta 2021 ustanovil delovno skupino (DS) za oglično nevtralno univerzo. Skupina je na prvem sestanku predlagala preimenovanje v delovno skupino za zeleno prihodnost. Cilj njenega delovanja je doseči boljšo okoljsko učinkovitost, večjo ozaveščenost javnosti in zmanjšanje stroškov delovanja članic ter dobro počutje zaposlenih in študentov. Do sedaj so bile »zelen« aktivnosti predvsem rezultat delovanja posameznih članic, zato so dosežki razdrobljeni in se niso evidentirali na nivoju univerze. Pokazalo se je, da je za celostno trajnostno delovanje treba spremljati uresničevanje načrtovanih ciljev. Prav tako je nujno stalno obveščanje in t. i. zeleno izobraževanje, ki bo zaposlene in študente spodbujalo, da

sprejmejo nove vrednote. Preobsežno potrošništvo, velika poraba naravnih virov, nepotrebne izgube energije v zgradbah ter netrajnostni vzorci mobilnosti so priložnosti, ki jih lahko hitro vključimo v spremenjen način delovanja Univerze v Mariboru.

Izkušnje iz tujine kažejo, da je pri prehodu v zeleno univerzo treba razmišljati o treh glavnih poudarkih. Prvi je usmeritev izobraževanja in učnih načrtov v družbeno odgovornost in s tem tudi v okolje, varstvo okolja, trajnostnost in uporabo čiste energije. Druga točka se navezuje na uporabnost vsebin in pristopov k študiju, da študent pridobi znanje, uporabno v različnih vsakodnevnih situacijah, tako na univerzi kot v družbi. Izobraževanje ima odločilno vlogo pri razvoju družbe in ohranjanju človeškega rodu. Tretja točka pa se osredotoča na idejo, da lahko s svojim vedenjem vsi pozitivno vplivamo na naravo in okolje.

Zelena univerza je izraz za tiste univerze, ki so sposobne uresničevati zahteve trajnostnega delovanja. To so okolju prijazne univerze, ki zagotavljajo, da postane kampus čist in ohranja okoljske standarde ter »zeleno barvo« z doseganjem okoljske trajnosti, porabe energije, podpiranjem izobraževanja in okoljskih raziskav, uporabo sistemov za recikliranje odpadkov (ponovno rabo surovin), izposajo koles in avtomobilov ter dostop do hrane, pridelane na okoljsko odgovoren način. Takšne univerze veliko vlagajo v ozaveščanje javnosti o okoljskih vprašanjih.

Z besedno zvezo »zelená univerza« opisujemo tudi delo, ki ga univerze opravljajo za spodbujanje trajnostnih aktivnosti, ki zmanjšujejo nesprejemljive učinke okoljskih težav na univerze in lokalne skupnosti. Na visokošolskih institucijah potekajo tudi procesi ozelenitve učnih načrtov, tako z uvajanjem novih študijskih programov in širjenjem e-učenja. Z e-učenjem se zmanjšuje potrebna infrastruktura (število predavalnic, študentskih domov, knjižnic, laboratorijev) in dejavnosti, ki se uporabljajo pri tradicionalnem izvajanju pedagoškega procesa. Poraba energije je nižja, ker študentom in osebju ni treba dostopati do fakultet.

V Sloveniji še nimamo sodobne zelene univerze, zato smo se na Univerzi v Mariboru odločili, da evidentiramo aktivnosti in procese, ki se že izvajajo na članicah Univerze v Mariboru in preverimo, katere procese bo še treba vpeljati v delovanje Univerze v Mariboru. S tem namenom nastaja pilotski projekt - magistrsko delo z naslovom Zelena Univerza Maribor, v katerem bodo prikazani mednarodni kriteriji zelenih

univerz. Z multimetodološkim pristopom bomo pridobili pregled stanja na Univerzi v Mariboru glede upoštevanja kriterijev zelenih univerz in ogljičnega odtisa Univerze v Mariboru, ki bo razkril dodatne možnosti okoljsko varčnega in trajnostnega načina delovanja.

V nadaljevanju so zbrani ukrepi in aktivnosti, ki jih za dosego zelene univerze že izvajajo nekatere članice Univerze v Mariboru in bodo lahko služili kot osnova za izboljšanje zelenega delovanja na vseh članicah.

4.10 Potreba po prehodu na nove vrednote in kazalnike uspešnosti

Za dejanske premike na področju trajnostnosti je treba v strategije vključiti jasne cilje, ki temeljijo na ISO 26000, nanj navezanih direktivah in smernicah Evropske unije, zato je treba vztrajati na trajnostnih vrednotah. To vključuje področja ogljične nevtralnosti, torej vpeljava ukrepov za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in prehod na obnovljive vire energije. Pomembna je tudi družbena vključenost, kjer je posebna podpora študentom iz ranljivih skupin, spodbujanje enakosti in dostopnosti izobraževanja. Okoljska odgovornost pomeni trajnostno upravljanje objektov, zmanjšanje odpadkov in uporabo okolju prijaznih materialov.

Kazalniki uspešnosti morajo odražati trajnostne in družbeno odgovorne cilje, na primer: okoljski kazalniki za merjenje ogljičnega odtisa, energetske učinkovitosti in zmanjšanja porabe naravnih virov ter družbeni kazalniki za merjenje deleža študentov in raziskav, ki prispevajo k trajnostnim rešitvam, ter vključevanje lokalne skupnosti. Kakovost raziskav vključuje spremljanje vpliva raziskovalnih projektov na trajnostnost in izboljšanje kakovosti življenja. Pomembno je uvajanje trajnostnih praks v vsakodnevno delovanje. Univerza lahko deluje kot zgled odgovornega upravljanja z viri. To vključuje spodbujanje trajnostne mobilnosti (uporaba koles, javnega prevoza, souporaba avtomobilov), uvedbo zelenih in energetske učinkovitih zgradb ter zmanjšanje porabe energije in vode. Digitalizacija procesov za zmanjšanje porabe papirja in administrativnih stroškov je že precej uveljavljena.

Pomemben cilj Univerze v Mariboru je vzgoja inovativnih, družbeno odgovornih in zato trajnostno naravnanih generacij. Študenti so ključni dejavnik sprememb v družbi. Univerza naj bi vključila trajnostne vsebine v vse študijske programe, ne glede na smer študija, kar omogočajo projekti NOO. Univerza v Mariboru naj

spodbuja interdisciplinarno sodelovanje, kjer se naravoslovne, tehnične in družboslovne vede povezujejo pri reševanju globalnih izzivov. Študenti poudarjajo pomen praktičnih projektov, kjer pri trajnostnih pobudah sodelujejo z lokalno skupnostjo.

Univerza naj bi na področju trajnostnosti delovala kot povezovalac med raziskovalci, gospodarstvom, politiko in civilno družbo na vseh nivojih, to je od lokalnega s podporo lokalnim projektom, kot so obnovljivi viri energije, varčna raba vode, do mednarodnega nivoja z vsebinami sodelovanja v mrežah univerz za trajnostne izmenjave praks. Pomembna vloga Univerze v Mariboru je tudi v javnem delovanju z organizacijo dogodkov in predavanj za ozaveščanje širše javnosti o pomenu trajnostnih vrednot.

5 Prihodnost Univerze v Mariboru v vlogi soustvarjalca trajnostnosti, varnosti in konkurenčnosti

Univerza v Mariboru si v prihodnosti prizadeva okrepiti svojo vlogo pri oblikovanju inovativne, družbeno odgovorne in zato trajnostne in varne družbe, ki bo konkurenčna v evropskem in globalnem prostoru. To zahteva povezovanje konceptov trajnostnega razvoja s strategijami zagotavljanja varnosti in stabilnosti v socialnem, ekonomskem in ekosistemskem kontekstu.

Skladno s cilji trajnostnega razvoja Združenih narodov (Meško idr., 2024) mora akademsko okolje aktivno prispevati k razvoju znanja, ki omogoča stabilno in varno družbo. Merjenje izvedbe ciljev trajnostnega razvoja spremlja tudi Statistični urad Republike Slovenije (n. d.) To vključuje razvoj pravičnih institucij, učinkovite odzive na varnostne grožnje ter oblikovanje politik za socialno in ekonomsko stabilnost, ob upoštevanju varovanja okolja za prihodnje generacije. Univerza v Mariboru s svojim raziskovalnim in izobraževalnim delom prispeva k uresničevanju teh ciljev skozi interdisciplinarne projekte, ki povezujejo znanost, gospodarstvo in širšo družbeno skupnost.

5.1 Povezanost Univerze v Mariboru z mednarodnimi iniciativami za trajnostno delovanje in varnost

Univerza v Mariboru je dejavna v številnih iniciativah Organizacije združenih narodov (OZN), Sveta Evrope (Meško, 2003) in Evropske komisije, ki spodbujajo z znanjem podprte politike in prakse. Fakulteta za varnostne vede je že od leta 2010 članica United Nations Academic Impact (UNAI) ter redno poroča o svojih dejavnostih, povezanih s preprečevanjem organizirane kriminalitete, korupcije in ekoloških groženj. Sodelovanje na zasedanjih OZN in pri pripravi političnih dokumentov potrjuje vpetost Univerze v Mariboru v globalne trajnostne strategije.

Svet Evrope in Evropska komisija sta implementirala načela OZN v evropske politike, pri čemer so raziskovalci Univerze v Mariboru aktivno sodelovali pri razvoju smernic na področju miru, pravičnosti in močnih institucij (Meško idr., 2024). Še posebej so izpostavljeni programi in raziskave, ki se osredotočajo na zagotavljanje ustrezne kakovosti življenja, preventivne dejavnosti odzivanja na kršitve zakonov, varnostne grožnje ter pravične kazenskoopravne sisteme (Eman in Meško, 2014; Meško, idr. 2024), s čimer Univerza v Mariboru prispeva k oblikovanju stabilnih in varnih družbenih struktur.

5.2 Povezovanje raziskovalnega in izobraževalnega okolja s ciljem krepitve varnosti in konkurenčnosti

Raziskovalci Univerze v Mariboru že več kot dve desetletji preučujejo ključne varnostne izzive na nacionalni, evropski in mednarodni ravni. Njihove ugotovitve so vplivale na razvoj institucij in praks, kar dokazujejo številne publikacije, ki obravnavajo ekološko kriminologijo, policijsko dejavnost, družinsko nasilje, kibernetško kriminaliteto, varnost v ruralnih okoljih in druge aktualne teme (Bernik, 2014; Bowden in Meško, 2025; Eman in Meško, 2014; Meško, 2018, 2023; Meško idr., 2011; Meško idr., 2018; Meško idr., 2024). Pomen akademskega okolja pri oblikovanju varnostnih politik se kaže tudi v sodelovanju pri projektih, ki jih financirajo Agencija za raziskovanje in inovacijsko dejavnosti (ARIS) in različna ministrstva, ter pri oblikovanju nacionalnih in evropskih strategij. Pomemben dejavnik povezovanja akademskega okolja, politike in lokalnega okolja so nacionalne konference o varnosti v lokalnih skupnostih. Od leta 2015 jih je Univerza v Mariboru organizirala že deset. Pomembno dejstvo je, da so teme, ki so bile obravnavane na

teh konferencah, postale stalnica v nacionalni politiki preprečevanja in zatiranja kriminalitete.

Poseben poudarek je na prenosu znanja iz akademskega v širše družbeno okolje. Univerza v Mariboru sodeluje pri razpravah v državnem zboru, v evropskih delovnih skupinah (CEPOL, EUROPOL, EUCPN) in v projektih, ki podpirajo preprečevanje kriminalitete, varovanje okolja in krepitev digitalne varnosti. Članstvo raziskovalcev v mednarodnih strokovnih združenjih, kot so Evropsko kriminološko združenje (ESC), Ameriško kriminološko združenje (ASC) in Akademija za kazenskopravne znanosti (ACJS), omogoča vključenost Univerze v Mariboru v globalne raziskovalne tokove in oblikovanje primerjalnih študij, ki prispevajo k razvoju kakovostnih politik na vseh področjih varnosti (Meško, 2023; Meško idr., 2024).

5.3 Vloga Univerze v Mariboru pri oblikovanju prihodnje konkurenčne in varne družbe

Za prihodnost Univerze v Mariboru ostaja ključna naloga zagotavljanje kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela, s čimer se krepi njena konkurenčnost ter prispeva k stabilnosti širše družbene skupnosti. Nenehno povezovanje raziskovalnega dela s praktičnimi potrebami družbe omogoča razvoj politik, ki temeljijo na dokazih in usposabljanju strokovnjakov, ki so sposobni reševati sodobne vse pogostejše in kompleksnejše varnostne izzive, ki presegajo nacionalne meje (Meško, 2023; Meško idr., 2024).

Znanost in izobraževanje sta temelj trajnostnega razvoja, kar pomeni, da mora Univerza v Mariboru še naprej vlagati v raziskave, mednarodno povezovanje ter krepitev sodelovanja z gospodarstvom in državnimi institucijami. To vključuje razvoj novih študijskih programov, ki upoštevajo aktualne varnostne in družbene izzive, ter promocijo interdisciplinarnega pristopa pri reševanju kompleksnih problemov.

Univerza v Mariboru s svojim delom dokazuje, da trajnostni razvoj ni mogoč brez raziskovanja, znanstvene odličnosti in kakovostnega sodelovanja z deležniki v lokalnem, nacionalnem in mednarodnem okolju. Krepitev vloge univerze kot soustvarjalca varne in konkurenčne družbe bo tako ostala ena izmed ključnih prioritet tudi v prihodnjih letih.

6 Zaključek

Univerza v Mariboru se zaveda, da kakovost in trajnostni razvoj nista ločena koncepta, temveč medsebojno prepletena procesa, ki predstavljata temelj za dolgoročno konkurenčnost in stabilnost visokošolskega prostora. Iz analize trenutnega stanja kakovosti in trajnostnih vidikov univerze izhaja, da Univerza v Mariboru v zadnjih desetletjih sistematično nadgrajuje mehanizme zagotavljanja kakovosti na vseh področjih svojega delovanja. Ta prizadevanja se odražajo v številnih reformah, institucionalnih prilagoditvah in strateških usmeritvah, ki segajo od notranjih evalvacij do mednarodnih akreditacij ter aktivnega povezovanja s širšim družbenim in gospodarskim okoljem.

Ključna ugotovitev raziskave je, da ni trajnostnega razvoja brez visoke kakovosti. Trajnostni razvoj ni zgolj okoljski koncept, temveč širši strateški pristop, ki vključuje ekonomske, družbene in varnostne vidike ter temelji na visokokakovostnih raziskavah, inovacijah in izobraževanju. Le skozi nenehno izboljševanje kakovosti pedagoškega, raziskovalnega in upravljaljskega dela lahko univerza ustvarja nova znanja, tehnologije in vedenjske vzorce, ki bodo omogočili zmanjšanje obremenitve naravnega okolja, hkrati pa ohranjali in dvigali raven razvitosti ter visoko kakovost življenja oz. visok standard družbe.

Evropski visokošolski prostor se danes sooča z izzivi globalne konkurenčnosti, pri čemer podatki kažejo, da tehnološki razvoj in inovacijski potencial Evrope v nekaterih segmentih zaostajata za drugimi regijami sveta. Univerza v Mariboru se mora zato v prihodnje še bolj osredotočiti na krepitev raziskovalne odličnosti, interdisciplinarnost in povezovanje z mednarodnimi raziskovalnimi tokovi. Pri tem je bistven premik od kvantitete k visoki kakovosti raziskav in objav ter sistematično spodbujanje prebojnih raziskovalnih potencialov, predvsem takih, ki imajo vpliv na trajnostni razvoj kakovosti življenja ljudi, družbenega, delovnega in naravnega okolja.

Posebno vlogo pri zagotavljanju kakovosti in trajnostnega razvoja imajo mehanizmi digitalizacije, ki omogočajo optimizacijo procesov, povečujejo učinkovitost in prispevajo k trajnostnim praksam. Digitalna preobrazba Univerze v Mariboru je zato ena ključnih strateških prioritet, saj ne prispeva le k večji uspešnosti univerze, temveč

tudi k zmanjšanju administrativnih obremenitev, večji dostopnosti znanja in boljšemu povezovanju s svetovnimi trendi v izobraževanju in raziskovanju.

Sodelovanje z gospodarstvom in širšim družbenim okoljem ostaja ključno za trajnostno prihodnost Univerze v Mariboru. Krepitev sodelovanja na področju krožnega gospodarstva, pametnih tehnologij, energetske učinkovitosti in trajnostne mobilnosti bo omogočila boljšo izmenjavo znanja ter hitrejši prenos raziskovalnih rezultatov v prakso. Hkrati se je pokazalo, da mora univerza prevzeti še bolj aktivno vlogo pri oblikovanju varnostnih strategij, saj stabilno in varno okolje predstavlja osnovo za dolgoročno konkurenčnost in družbeno blaginjo.

Na podlagi teh ugotovitev se za prihodnost Univerze v Mariboru oblikujejo naslednje strateške usmeritve: poudarek na kakovosti izobraževalnega procesa z manjšimi študijskimi skupinami in individualiziranim pristopom, sistematična identifikacija in razvoj prebojnih raziskovalnih potencialov, usklajenost raziskav z evropskimi in globalnimi trajnostnimi usmeritvami, pospešena digitalizacija in krepitev digitalne varnosti ter okrepljeno sodelovanje z gospodarskimi in družbenimi deležniki.

Univerza v Mariboru ostaja trdno zavezana celostnemu razumevanju trajnostnega razvoja kot procesa, ki ga ni mogoče doseči brez kakovosti in nenehnega napredka. Z nenehnimi izboljšavami, sistematično evalvacijo ter prilagajanjem globalnim trendom lahko univerza krepí svojo vlogo kot osrednji akter v trajnostnem razvoju družbe ter prispeva k oblikovanju varne in konkurenčne prihodnosti.

Zahvala

Iskreno se zahvaljujemo profesorici in profesorjem, ki so s svojim preteklim in sedanjim delom pomembno prispevali k razvoju Univerze v Mariboru ter nam z zbranimi prispevki, analizami in strokovnimi usmeritvami omogočili celovitejši vpogled v obravnavano tematiko. Hvala profesorici *Lučki Lorber* in *Janji Hojnik* ter profesorjem *Matjažu Muleju*, *Petru Glaviču*, *Danijelu Rebolju*, *Franciju Čušu*, *Bojanu Dolžaku* in *Marjanu Merniku* za dragocena dela, ki smo jih vključili v prispevek. Posebna zahvala gre tudi *Mihi Pauku* in *Iztoku Slatineku* za pomoč pri zbiranju podatkov, analizah in strokovni podpori.

Viri in literatura

- ASQ, American Society for Quality. (n. d.). *What is ISO 26000 – Guidance on social responsibility?*
<https://asq.org/quality-resources/iso-26000>
- Bernik, I. (2014). *Cybercrime and cyber warfare*. Willey.

- Brightest. (n. d.). *The top 7 Sustainability Reporting Standards in 2024*.
<https://www.brightest.io/sustainability-reporting-standards>
- Bowden, M., in Meško, G. (2025). *Rural criminology in global perspective: State of the art on the world's continents*. Bristol University Press.
- Czech University of Life Sciences Prague. (2023). *Sustainability Report 2023*. <https://csr.czu.cz/en/r-15346-sustainability-strategy-and-sustainability-reports>
- Eman, K., in Meško, G. (2014). *Environmental crime and criminology: crime phenomena and development of a green criminology in Slovenia*. Scholar's Press.
- Glavič, P. (1998a). Slovenska znanost v svetu. 1, Med 15 najbolj ustvarjalnimi je kar 10 malih držav. *Delo*, 40(173), 12.
- Glavič, P. (1998b). Slovenska znanost v svetu. 2, Zlom enoumja je očitno sprostil ustvarjalno moč raziskovalcev. *Delo*, 40(179), 12.
- Glavič, P., Kovačič Lukman, R., Mulej, M., Vovk Korže, A., Bavec, M., Vuk, D., Kante, B., in Rebolj, D. (2012). Trajnostna in družbeno odgovorna Univerza v Mariboru. V A. Hrast, M. Mulej in S. Kojc (ur.), *Innovation of culture toward more social responsibility – the way out of socio-cultural crisis: 7th International Conference Social Responsibility and Current Challenges 2012: Conference proceedings = Inoviranje kulture za več družbene odgovornosti – kot pot iz socio-kulturne krize 7. mednarodna konferenca Družbena odgovornost in izživi časa 2012: zbornik prispevkov*. Inštitut za razvoj družbene odgovornosti (IRDO). <http://www.irdo.si/skupni-cd/cdji/cd-irdo-2012/referati/plenarna-1-dan-rebolj.pdf>
- Glavič, P. (2020). Starosti prijazna univerza. *UMniverzum*, (11), 13–14.
- Glavič, P. (2023). Special Issue on “Process Design and Sustainable Development”. *Processes*, 11(1), 117. <https://doi.org/10.3390/pr11010117>.
- Glavič, P., Vodusek, B., in Levičnik, H. (2025). *Trajnostni razvoj Slovenije, konkurenčne, ustvarjalne in uspešne*. Inženirska akademija Slovenije.
- ISO. (2010). *ISO 26000:2010: Guidance on social responsibility*.
<https://www.iso.org/standard/42546.html>
- Kačič, Z. (2023). Predgovor rektorja. V L. Lorber in P. Glavič (ur.), *Center za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje Univerze v Mariboru: 2019–2023* (1. izd.) (str. 1–2). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. <https://doi.org/10.18690/um.3.2023>
- Lorber, L. (2011). Trajnostna Univerza. *Revija za geografijo*, 6(2), 29–39. https://ff.um.si/wp-content/uploads/062-05_lorber.pdf
- Lorber, L. (2017). Universities, knowledge networks and local environment for innovation-based regional development: case study of the University of Maribor. *Geografski časopis*, 69(4), 361–383. <https://www.sav.sk/journals/uploads/12211048Lorber.pdf>
- Lorber, L. (2024). Digitalno učenje in izobraževanje – prednost starosti prijaznih univerz v družbeno odgovorni družbi. V M. Mulej, A. Hrast, T. Štrukelj, S. Šarotar Žižek in M. Mihec (ur.), *Inovativna trajnostna družbeno odgovorna družba. 3. knjiga, Skrb za starejše* (str. 67–84). IRDO – Inštitut za razvoj družbene odgovornosti. <https://www.irdo.si/wp-content/uploads/2024/07/3.-knjiga-Inovativna-trajnostna-druzbeno-odgovorna-druzba.pdf>
- Marhl, M., Markovič, R., Grubelnik, V., in Perc, M. (2025). The changing world dynamics of research performance. *Scientometrics*, 130, 469–488. <https://doi.org/10.1007/s11192-024-05199-6>
- Meško, G. (2018). On some aspects of cybercrime and cybervictimization. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 26(3), 189–199. <https://doi.org/10.1163/15718174-02603006>
- Meško, G. (ur.). (2023). *Znanstveno raziskovanje in pedagoška dejavnost Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru: (1973–2023)*. Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
<https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/772>
- Meško, G., Dimitrijević, D., in Fields, C. B. (ur.). (2011). *Understanding and managing threats to the environment in South Eastern Europe*. Springer.

- Meško, G., Lobnikar, B., Prislan, K., in Hacin, R. (ur.). (2018). *Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: From common sense to evidence-based policy-making*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/>
- Meško, G., Kutnjak Ivković, S., in Hacin, R. (ur.). (2024). *The UN sustainable development goals and provision of security, responses to crime and security threats, and fair criminal justice systems*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/um.fvv.7.2024>
- Meško, G. (prev.). (2003). *Preprečevanje kriminalitete v urbanih okoljih – priročnik za lokalno samoupravo*. Ministrstvo za notranje zadeve in Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK.
- Mulej, M., Božičnik, S., Čančer, V., Hrast, A., Jere Lazanski, T., Jurše, K., Kajzer, Š., Knez-Riedl, J., Mlakar, T., Mulej, N., Potočan, V., Risopoulos, F., Rosi, B., Steiner, G., Štrukelj, T., Uršič, D., in Ženko, Z. (2013). *Dialectical systems thinking and the law of requisite holism concerning innovation*. Emergent Publications.
- Mulej, M., Hrast, A., in Dyck, R. (2015). Towards more social responsibility as a new systemic socio-economic order or disappearance of humankind. *Systems Research and Behavioral Science*, 32(2), 147–151. <https://doi.org/10.1002/sres.2253>
- Mulej, M., Mulej, N., in Hrast, A. (2020a). *Odgovornost do družbe v vzgoji in izobraževanju, 1. knjiga trilogije: Osnove*. Kulturni center Maribor.
- Mulej, M., Mulej, N., in Hrast, A. (2020b). *Odgovornost do družbe v vzgoji in izobraževanju, 2. knjiga trilogije: Praktični primeri*. Kulturni center Maribor.
- Mulej, M., O'Sullivan, G., in Štrukelj, T. (ur.). (2021a). *Social responsibility and corporate governance. Volume 1: Preconditions for integration*. Palgrave MacMillan.
- Mulej, M., O'Sullivan, G., in Štrukelj, T. (ur.). (2021b). *Social responsibility and corporate governance. Volume 2: Policy and practice*. Palgrave MacMillan; Springer Nature.
- Mulej, M., Hrast, A., in Mihec, M. (ur.). (2024a). *Inovativna trajnostna družbeno odgovorna družba: trilogija. 2. knjiga, Nekaj informacijskih spodbud za obstoj človeštva*. IRDO – Inštitut za razvoj družbene odgovornosti.
- Mulej, M., Hrast, A., Štrukelj, T., Šarotar Žižek, S., in Mihec, M. (ur.). (2024b). *Inovativna trajnostna družbeno odgovorna družba. 3. knjiga, Skrb za starejše*. IRDO – Inštitut za razvoj družbene odgovornosti.
- Murko, A. (2024). *Zelena Univerza v Mariboru*. (Magistrsko delo). Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=90898>
- Nottingham Trent University. (2022). *NTU – Sustainability at a glance*. <https://www.ntu.ac.uk/about-us/strategy/sustainability>
- Pauko, M. (2011). *Izdelava modela notranjih institucionalnih evalvacij na Univerzi v Mariboru*. (Magistrsko delo). Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede. <http://dkum.uni-mb.si/Dokument.php?id=22884>
- Prathap, G. (2025). GDP baseline ranking of scientific performance. *Scientometrics*, 130, 1237–1251. <https://doi.org/10.1007/s11192-025-05250-0>
- Poročilo delovne skupine za pripravo politike spremljanja rezultatov razprševanja Univerze v Mariboru. (2021). https://www.um.si/wp-content/uploads/2025/03/2021_POROČILO-DELOVNE-SKUPINE_ANALIZA-LESTVIC.pdf?x38432
- Rebolj, D., Lorber, L., Radmilović, P., in Slatinek, I. (2013). Trajnostna in družbeno odgovorna Univerza v Mariboru: konkretni program, kako postati »out of the box« univerza. V A. Hrast, M. Mulej in S. Kojc (ur.), *Education and communication for more social responsibility: conference proceedings = Izobraževanje in komuniciranje za več družbene odgovornosti: zbornik prispevkov: 8th IRDO International Conference Social Responsibility and Current Challenges 2013, Maribor, Slovenia, 7th–9th March 2013*. <http://www.irdo.si/skupni-cd/cdji/cd-irdo-2013/referati/plenarna-1-dan-rebolj-lorber-radmilovic-slatinek.pdf>
- Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020 (ReNPVŠ11-20). (2011). *Uradni list RS*, (41/11).

- Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30). (2022). *Uradni list RS*, (49/22).
- Resolucija Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju pri uresničevanju evropskega izobraževalnega prostora in širše (2021–2030). (2021). *Uradni list Evropske unije*, (C 66). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=celex%3A32021G0226%2801%29>
- Rožnik, A. (2020). *Situacijska preprečitev nezakonite trgovine z električnimi in elektronskimi odpadki: doktorska disertacija*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
- Univerza v Mariboru. (2014). *Strategija razvoja Univerze v Mariboru 2013–2020*. <https://dk.um.si/Dokument.php?id=70182>
- Univerza v Mariboru. (2021). *Strategija Univerze v Mariboru 2021–2030*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/978-961-286-443-9>
- Statistični urad Republike Slovenije. (n. d.). *Kazalniki ciljev trajnostnega razvoja*. <https://www.stat.si/Pages/cilji>
- United Nations. (n. d.). The 17 *United Nations Sustainable Development Goals*. <https://sdgs.un.org/goals>
- Van Noorden, R. (7. 5. 2014). Global scientific output doubles every nine years. *Nature News Blog*. <https://blogs.nature.com/news/2014/05/global-scientific-output-doubles-every-nine-years.html>
- Vovk, A. (2014). The need for a sustainability strategy for regional development programmes: using the example of the Podravje region in Slovenia. *Journal of Sustainable Development Studies*, 6(1), 29–47. <http://infinitypress.info/index.php/jsds/article/view/623/292>
- Vovk, A. (2020). How to understand sustainable development in practice? V A. Hrast, M. Mulej in P. Glavič (ur.), *Personal and social responsibility for sustainable future: IRDO International Conference: the 15th IRDO International Conference Social Responsibility and Current Challenges 2020: Maribor, Slovenia, 4–5 June 2020: zbornik prispevkov predavateljev 15. IRDO mednarodne konference*. Inštitut za razvoj družbene odgovornosti (IRDO). <http://www.irdo.si/irdo2020/referati/c2-2-vovkkorze.pdf>
- Vovk, A. (2022). Nujno je trajnostno življenje in ne trajnostni razvoj. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, 20(2), 50–67.
- Vovk, A. (2023). Prilagajanje mest na podnebne spremembe z modro-zeleno infrastrukturo in ekoremediacijo. V A. Zavodnik Lamoveš (ur.) in A. Potočnik (ur.), *Inoviranje regionalnih politik in praks: mednarodna regionalna razvojna konferenca in 34. Sedlarjevo srečanje*. Maribor, 16. in 17. november 2023 (str. 34). Društvo urbanistov in prostorskih planerjev. <https://dupps.si/f/docs/Novice/ZBORNIK.pdf>
- Vovk, A., Buheji, M., in Davidović, D. (2021). Re-interpretation of "sustainability" concept, in post-covid-19 period. *International Journal of Management*, 12(2), 156–165. http://www.iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJM/VOLUME_12_ISSUE_2/IJM_12_02_016.pdf
- Vovk, A., in Davidović, D. (2023). Trajnostno in krožno gospodarstvo kot izobraževalna priložnost za geografe = Sustainability and circular economy as an educational opportunity for geographers. *Geografija v šoli*, 31(1), 9–18.
- Žišt, F. (14. 12. 2024). Zakon o visokem šolstvu: Kaj prinaša »kompromisni predlog«? Bodo na univerzah govorili angleško ali slovensko?: (analiza). *Večer*. <https://vecer.com/v-soboto/analiza-zakon-o-visokem-solstvu-kaj-prinasa-kompromisni-predlog-bodo-na-univerzah-govorili-angleško-ali-slovensko-10372040>

IZZIVI UNIVERZE V MARIBORU NA PODROČJIH EVROPSKE INTEGRACIJE, MIKRODOKAZIL, DIGITALIZACIJE IN ZELENEGA PREHODA

ZDRAVKO KAČIČ, DOMEN MONGUS, IZIDOR GOLOB,
BOŠTJAN VLAOVIČ, SEBASTIJAN FRUMEN, ANITA JEŠOVNIK

Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija
zdravko.kacic@um.si, domen.mongus@um.si, izidor.golob@um.si,
bostjan.vlaovic@um.si, sebastijan.frumen@um.si, anita.jesovnik@um.si

Tretje desetletje izvajanja bolonjskega procesa bo v veliki meri usmerjeno v institucionalizacijo skupnega evropskega visokošolskega prostora. Univerza v Mariboru s sprejeto Strategijo Univerze v Mariboru 2021–2030 sledi najpomembnejšim smernicam bolonjskega procesa ter usmeritvam strateških dokumentov na evropski in nacionalni ravni. Kot partnerica evropskega zavezništva ATHENA aktivno sooblikuje skupni evropski visokošolski prostor. Na univerzi v okviru izvajanja pilotnih projektov Načrta za okrevanje in odpornost (NOO) v sodelovanju z delovnim okoljem razvijamo številna pilotna krajša izobraževanja, s katerimi uspešno testiramo različne pristope sodelovanja z okoljem. Na področju zelenega prehoda univerza uspešno izvaja 23 pilotnih projektov NOO z namenom zagotovitve trajnostnega delovanja. Nahaja se pred investicijskim ciklom v stavbno infrastrukturo, v katero bo v prihodnjih petih letih vključenih dvanajst članic univerze in ki zajema izvedbo trajnostno zasnovanih in energetske učinkovitih novogradenj ter prenov objektov posameznih članic. Univerza se zaveda izzivov, ki jih prinaša razvoj orodij umetne inteligence. S svojim raziskovalnim delom deluje kot razvijalec orodij umetne inteligence, hkrati pa na področju izobraževanja ter poslovanja razvija kulturo njihove odgovorne rabe. Z razvojem in izvedbo platforme INNOVUM želi univerza na področju prenosa znanja v okolje pomembno prispevati h gradnji temeljev za razvojni in inovacijski preboj kohezijske regije Vzhodna Slovenija skozi prizmo razvoja gospodarstva.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.11](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.11)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:
bolonjski proces,
integracija evropskega
visokošolskega prostora,
mikrodokazila,
digitalizacija,
kibernetika varnost,
zeleni prehod,
umetna inteligenca,
prenos znanja

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.11](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.11)

ISBN
978-961-299-000-8

CHALLENGES OF THE UNIVERSITY OF MARIBOR IN THE AREAS OF EUROPEAN INTEGRATION, MICRO- CREDENTIALS, DIGITALISATION AND THE GREEN TRANSITION

ZDRAVKO KAČIČ, DOMEN MONGUS, IZIDOR GOLOB,
BOŠTJAN VLAOVIČ, SEBASTIJAN FRUMEN, ANITA JEŠOVNIK

University of Maribor, Maribor, Slovenia
zdravko.kacic@um.si, domen.mongus@um.si, izidor.golob@um.si,
bostjan.vlaovic@um.si, sebastijan.frumen@um.si, anita.jesovnik@um.si

Keywords:

Bologna process,
integration of the European
higher education area,
micro-credentials,
digitalisation, cybersecurity,
green transition,
artificial intelligence,
knowledge transfer

The third decade of the Bologna Process will be largely focused on the institutionalisation of the Common European Higher Education Area (EHEA). With the adopted University of Maribor Strategy 2021-2030, the university follows the most important guidelines of the Bologna Process. As a partner of the European Alliance ATHENA, it actively participates in the shaping of the EHEA. At the university, as part of the implementation of the Recovery and Resilience Plan (RRP) pilots, we are developing numerous pilot short courses. In the field of green transition, the university is successfully implementing 23 RRP pilot projects to ensure sustainable operations. The university is ahead of a building infrastructure investment cycle, which will involve twelve faculties over the next five years. The university is aware of the challenges posed by the development of artificial intelligence tools. Through its research work, it acts as a developer of artificial intelligence tools, while at the same time developing a culture of responsible use of artificial intelligence. By developing and implementing the INNOVUM platform, the university aims in the field of knowledge transfer to make a significant contribution to building the foundations for the development and innovation breakthrough of the Eastern Slovenia Cohesion Region.

University of Maribor Press

1 Univerze kot temelj razvojnih prizadevanj družbe na nacionalni in globalni ravni

1.1 Skupni evropski visokošolski in raziskovalni prostor kot ključ do dolgoročnega uspešnega razvoja evropskega gospodarskega in družbenega prostora

S pospešenim procesom globalizacije v zadnjih 30 letih, hitrim razvojem, ki so ga v tem obdobju dosegale predvsem azijske države, so se razmere v vse bolj globaliziranem svetu spremenile, z njimi pa tudi konkurenčnost posameznih delov sveta. Evropska unija se s 27 državami članicami in 448 milijoni prebivalcev zaradi razdrobljenosti, neizkoriščenih potencialov in posledičnim umanjkanjem sinergičnih učinkov sooča s pomembnimi izzivi pri ohranjanju globalne konkurenčnosti gospodarstva in vodilne vloge v svetu. V zadnjih letih je njeno zaostajanje vse bolj prepoznano tudi na področjih posameznih ključnih tehnologij, kot so polprevodniške tehnologije, kvantno računalništvo, umetna inteligenca, fotovoltaika, digitalna infrastruktura in kibernetska varnost, prav tako pa tudi na področju inoviranja in komercializacije inovacij. Veliko teh tehnologij za svoj razvoj zahteva zagotavljanje ustreznih finančnih, infrastrukturnih, materialnih in kadrovskih virov, ki jih v evropskem prostoru zaradi razdrobljenosti in pogosto parcialnih interesov, kljub določenim skupnim naporom, posamezne države članice v preteklosti niso uspele zagotoviti in posledično tudi ne preprečiti zaostajanja na teh področjih. Evropska politika se že dolgo zaveda izzivov na področju ohranjanja globalne konkurenčnosti ter potreb po združevanju razvojnih potencialov, še posebej na področju raziskovanja in visokošolskega izobraževanja, kar želi zagotoviti z razvijanjem skupnega evropskega raziskovalnega prostora (European Research Area – ERA) in evropskega visokošolskega prostora (European Higher Education Area – EHEA).

1.2 Bolonjski proces kot osnovni gradnik skupnega evropskega visokošolskega prostora

Pospešen razvoj skupnega evropskega visokošolskega prostora se je pričel s podpisom Bolonjske deklaracije leta 1999, ki so jo podpisali ministri, pristojni za visokošolsko izobraževanje, iz 29 evropskih držav (European Higher Education Area [EHEA], 1999). Osnovni cilj zastavljenega bolonjskega procesa je bil

vzpostavitev skupnega evropskega visokošolskega prostora. Ta je bil uradno ustanovljen marca 2010 med ministrsko konferenco v Budimpešti in na Dunaju ob 10. obletnici bolonjskega procesa. Ključni cilji bolonjskega procesa ob podpisu Bolonjske deklaracije so bili vezani na uskladitev sistemov visokega šolstva v državah podpisnicah deklaracije, uvedbo tristopenjskega študija, razvoj evropskega sistema prenosljivih kreditnih točk (ECTS), spodbujanje mobilnosti, zagotavljanje kakovosti in standardov ter promocijo evropske dimenzije v visokem šolstvu.

Prvo desetletje bolonjskega procesa je bilo desetletje preoblikovanja evropskega visokošolskega prostora v skladu s smernicami vzpostavitve tristopenjskega študija. V drugem desetletju se je predvsem preko aktivnosti izmenjav študentov ter visokošolskih kadrov v okviru programa Erasmus pričel proces gradnje zaupanja med evropskimi visokošolskimi ustanovami, predvsem preko medsebojnega priznavanja študijskih obveznosti študentov, opravljenih na posameznih institucijah v okviru študentskih izmenjav, vključevanja gostujočih visokošolskih učiteljev v pedagoški proces ter izvajanja skupnih študijskih programov. Preko teh aktivnosti so evropske visokošolske ustanove priznale enakovrednost in primerljivost kakovosti visokošolskega izobraževanja znotraj evropskega visokošolskega prostora in s tem tlakovale pot nadaljnji gradnji skupnega evropskega visokošolskega prostora. S periodičnimi konferencami (na dve leti oziroma na tri leta) so ministri, pristojni za visokošolsko izobraževanje držav podpisnic Bolonjske deklaracije, na ministrskih konferencah oblikovali zaveze vlad za omogočanje nadaljnjih korakov razvoja skupnega evropskega visokošolskega prostora.

Tretje desetletje bolonjskega procesa, kot desetletje institucionalizacije skupnega evropskega visokošolskega prostora na evropski ravni, tako v veliki meri uokvirjajo sklepi ministrskih konferenc v Parizu leta 2018 (EHEA, 2018), Rimu leta 2020 (EHEA, 2020a) in Tirani leta 2024 (EHEA, 2024). V ministrskih komunikacijah in aneksih, ki so jih ministri sprejeli na konferencah, so podane nadaljnje usmeritve razvoja skupnega evropskega visokošolskega prostora do leta 2030. Poseben poudarek je dan krepitvi temeljnih vrednot skupnega evropskega visokošolskega prostora, kot so akademska svoboda, integriteta in demokratično upravljanje visokošolskih institucij.

V skladu s postavljenimi smernicami bo skupni evropski visokošolski prostor do leta 2030 predstavljal območje, kjer se bodo lahko študenti, osebje in diplomanti prosto gibali, da bi študirali, poučevali in raziskovali. Evropski visokošolski prostor bo v celoti spoštoval temeljne vrednote visokega šolstva, demokracije in vladavine prava. Spodbujal bo ustvarjalnost, kritično mišljenje, prost pretok znanja in razširil možnosti, ki jih ponuja tehnološki razvoj, za na raziskovalnem delu temelječe in na študenta osredinjeno učenje in poučevanje. Zgrajen bo vključujoč, inovativen in medsebojno povezan evropski visokošolski prostor.

V sprejetih komunikacijah je visokošolskim ustanovam priznan potencial za spodbujanje večjih družbenih sprememb (preko izboljšanja znanja, veščin in kompetenc študentov ter družbe) in za prispevanje k trajnosti, varstvu okolja in drugim ključnim ciljem. Prav tako pa tudi zaveza visokošolskih ustanov, da študente motivirajo in vodijo k cilju, da postanejo dejavni, kritični in odgovorni državljani, jim ponudijo priložnosti za vseživljenjsko učenje ter jih s tem trajnostno podpirajo pri njihovi družbeni vlogi.

Evropsko visoko šolstvo je pozvano, da v prihodnjih letih še okrepi vlogo ključnega akterja pri izpolnjevanju ciljev trajnostnega razvoja Združenih narodov (SDGs) do leta 2030 (Spremenimo svet ..., n. d.). S svojimi izobraževalnimi, raziskovalnimi in inovacijskimi zmogljivostmi mora pomembno vplivati na temeljne globalne cilje ter prispevati k doseganju ciljev trajnostnega razvoja.

Na zadnjih treh ministrskih konferencah so tako ministri ponovno potrdili pomembnost treh ključnih zavez Bolonjske deklaracije, ki so predpogoj za uspešen razvoj in inovacije evropskega visokošolskega prostora. Te so: uvedba tristopenjskega sistema študijskih programov in diplom, ki temelji na učnih izidih in evropskem sistemu prenašanja in zbiranja kreditnih točk (ECTS) ter je združljiv s krovnim okvirom kvalifikacij evropskega visokošolskega prostora (QF-EHEA), podpiranje priznavanja kvalifikacij v celotnem evropskem visokošolskem prostoru z izvajanjem Konvencije o priznavanju poklicnih kvalifikacij (Lizbonska konvencija o priznavanju kvalifikacij) in njenih načel ter spodbujanje kulture kakovosti v visokem šolstvu, ki jo spodbujajo ustrezni postopki zagotavljanja kakovosti v skladu s Standardi in smernicami za zagotavljanje kakovosti v evropskem visokošolskem prostoru (ESG), ki so jih leta 2005 sprejeli ministri, pristojni za visoko šolstvo, na predlog, ki ga je pripravilo Evropsko združenje za zagotavljanje kakovosti v visokem

šolstvu (ENQA) v sodelovanju z Evropsko zvezo študentov (ESU), Evropskim združenjem institucij v visokem šolstvu (EURASHE) in Evropskim združenjem univerz (EUA). V letu 2015 je bil potrjen revidiran dokument Standardov in smernic (Evropsko združenje za zagotavljanje kakovosti, 2015).

V sprejetih komuniquejih so se ministri tudi zavezali, da bodo podpirali, spodbujali in varovali vrednote akademske integritete, institucionalne avtonomije, sodelovanje študentov in zaposlenih v visokem šolstvu pri upravljanju visokega šolstva, javno odgovornost za visoko šolstvo ter javno odgovornost visokega šolstva. Ob tem so bile podane zaveze, da se bodo te vrednote odražale v zakonih in predpisih nacionalnih zakonodaj ter se tudi uresničevale v praksi.

Prav tako so potrdili pomen vzpostavitve vključujočega evropskega visokošolskega prostora do leta 2030, ki bo lahko podpiral kohezivno, trajnostno in miroljubno Evropo, kjer bodo študenti na vseh stopnjah svoje učne poti v celoti podprti s politikami za dostop do visokošolskega izobraževanja in njegovo dokončanje, ne glede na njihovo ozadje ali izhodišče. Izrazili so podporo visokošolskim zavodom pri krepitvi njihovega prispevka k družbi in lokalnim skupnostim ter se zavezali, da se bodo odzivali na cilje trajnostnega razvoja (SDG) in podpirali kombinacijo fizičnega in spletnega učenja ter poučevanja. Podana je bila zaveza za zagotovitev sinergije z Evropskim izobraževalnim (EEA) in Evropskim raziskovalnim prostorom (ERA).

Na osnovi sprejetih načel in smernic za krepitev socialne razsežnosti visokošolskega izobraževanja v evropskem visokošolskem prostoru (EHEA, 2020b), zapisanih v Rimskem komuniqueju leta 2020, je bil na konferenci v Tirani potrjen dokument Kazalniki in deskriptorji za načela socialne razsežnosti visokega šolstva v evropskem visokošolskem prostoru (Bologna Follow-up Group, 2024) kot prvega celovitega in konsolidiranega okvira za socialno razsežnost v evropskem visokošolskem prostoru. Prav tako je bila sprejeta pomembna odločitev o spodbujanju izboljšanja kakovosti zbiranja podatkov s sodelovanjem v povezanih pobudah, kot je Eurostudent. Potrjeni sta bili tudi usmeritvi podpore aktivnostim na področju zelenega in digitalnega prehoda ter vseživljenjskega učenja, v okviru katerega so kot nova oblika zagotavljanja izobraževanja navedena mikrodokazila.

Prepoznan je bil vpliv umetne inteligence (angl. *Artificial Intelligence – AI*) na našo družbo in gospodarstvo, pa tudi na učenje, poučevanje, ocenjevanje in raziskovanje. Uporaba tehnologije umetne inteligence bo zahtevala prilagoditev obstoječih in razvoj novih praks in politik na ravni institucij in sistemov ob ustreznem upoštevanju priložnosti, tveganj in izzivov. Pri tem sta bila poudarjena kot ključna zlasti etični vidik pri razvoju in uvajanju umetne inteligence in podpora etični, zaupanja vredni, odgovorni ter na pravicah temelječi uporabi umetne inteligence pri učenju in poučevanju in tudi v raziskovalni praksi, s ciljem zagotovitve preglednosti, pravičnosti, sodelovanja in dobrega počutja študentov ter osebja.

Na področju mobilnosti študentov je bila kot pomembna aktivnost prepoznana spodbuda fizične mobilnosti, s ciljem doseči vsaj 20 odstotkov mobilnih študentov. Pri uresničevanju tega cilja je nujno zagotoviti varno izmenjavo podatkov pri krepitvi priznavanja pridobljenih znanj in spretnosti, zagotavljanja kakovosti in mobilnosti ter vzpostavitve standardov interoperabilnosti, ki bodo omogočili lažji dostop študentov do priložnosti za mobilnost in podpornih storitev, kot je pobuda za evropsko študentsko izkaznico ter digitalna rešitev »brezpapirni Erasmus« (angl. *Erasmus without paper*).

Za nadaljnjo krepitev skupnega evropskega visokošolskega prostora je nujno doseči poglobitev in institucionalizacijo transnacionalnega sodelovanja, podprto s programom Erasmus+, podkrepljeno z bolonjskimi orodji in zavezami ter ob njihovem spoštovanju. Prepoznano je bilo, da pobude na različnih ravneh, med drugim zaveznitva evropskih univerz, ustvarjajo nove priložnosti za akademske skupnosti ter morajo vključevati sodelovanje študentov in zaposlenih v vseh procesih odločanja. V tem procesu je pomembno tudi sporočilo Evropske komisije o načrtu za evropsko diplomu (European Commission, 2024).

1.3 Strategija Združenja evropskih univerz (EUA) »Univerze brez zidov: Vizija za leto 2030«

Strategija Združenja evropskih univerz je pomemben dokument, ki v veliki meri postavlja okvire prihodnjemu razvoju univerz v evropskem prostoru in krepitvi njihove vloge v sodobni družbi.

Združenje evropskih univerz (EUA, European University Association) je leta 2021 objavilo dokument »Univerze brez zidov: Vizija za leto 2030« (EUA, European University Association, 2021). Ta zagotavlja celovit okvir prihodnjega razvoja univerz v evropskem prostoru. Poudarja odprtost, trajnost, vključenost in potrebo po močnih, avtonomnih in odgovornih institucijah, ki bodo v prihodnjem desetletju učinkovito služile družbi.

Vizija tako opredeljuje smer razvoja univerz v letih do 2030, ki bo omogočila, da se bodo lahko univerze v hitro spreminjajočem se svetu spopadale z izzivi, kot so podnebna kriza, izzivi tehnološkega napredka, geopolitične napetosti in vse večja neenakost. Vizija opredeljuje ključne vidike nadaljnega razvoja univerz, ki vključujejo odprtost, transformativnost in transnacionalnost – univerze morajo biti odprte in povezane z družbo ter delovati kot fizični in virtualni prostori za sodelovanje in izmenjavo znanja. Spodbujati morajo inovacije v izobraževanju, raziskavah in sodelovanju s širšo skupnostjo. Okrepiti morajo nadnacionalno sodelovanje, ki bo premagovalo meje in tako krepilo učenje, raziskovanje in uresničevanje poslanstva univerz. Zagotavljati morajo trajnostnost, raznolikost in angažiranost univerz. Trajnostnost mora biti temeljno načelo, ki vpliva na življenje v kampusu, na izobraževanje, raziskovanje, inovacije, na zunanje delovanje in internacionalizacijo. Sprejemati morajo raznolikost v vseh njenih oblikah in zagotavljati vključenost vseh študentov, visokošolskih učiteljev in raziskovalcev, aktivno sodelovati s svojimi skupnostmi in se ukvarjati z družbenimi izzivi. Univerze morajo biti močne, avtonomne in odgovorne – imeti morajo močno vodstvo in zadostno avtonomijo, da lahko učinkovito opravljajo svoje poslanstvo. Biti morajo odgovorne družbi ter pri svojem delovanju spoštovati akademsko svobodo in etične standarde.

Strategija »Univerze brez zidov« ni načrt za evropske politike, temveč predstavlja podlago za dialog in ukrepanje v evropskem visokošolskem prostoru, predvsem na nacionalnih ravneh. To med drugim vključuje reformo akademske kariere za priznavanje širšega spektra prispevkov in spodbujanje interdisciplinarnosti, krepitev državljske angažiranosti in vloge univerz pri reševanju družbenih izzivov ter spodbujanje interoperabilnosti učnih priložnosti med evropskimi visokošolskimi ustanovami.

Evropska strategija za univerze, ki jo je Evropska komisija objavila januarja 2022 (European Commission, n. d.), je skladna z vizijo EUA. Cilj objavljene strategije je okrepiti povezave med izobraževanjem, raziskovanjem in inovacijami ter pri tem graditi na evropskem visokošolskem in evropskem raziskovalnem prostoru. V objavljeni evropski strategiji je poudarjen tudi pomen načel, opisanih v strategiji »Univerze brez zidov«.

1.4 Evropska univerzitetna zavezništva

Tretje desetletje razvoja bolonjskega procesa bo v skladu z usmeritvami ministrskih konferenc v Rimu in Tirani ter iniciative evropskih univerz (European University Initiative) (European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, n. d.) v veliki meri usmerjeno v institucionalizacijo evropskega visokošolskega prostora na evropski ravni preko delovanja evropskih univerzitetnih zavezništev s ciljem ustanovitve federacij evropskih univerz v prvi fazi in institucije »Evropska univerza« do leta 2030. Kot sestavne elemente tega procesa lahko razumemo tudi evropsko diplomo, evropsko študentsko izkaznico in izvajanje projekta »brezpapirni Erasmus«.

Evropska pobuda za univerze, ki se je začela izvajati leta 2019 kot del širšega okvira Erasmus+, je formalizirala prizadevanja za oblikovanje trajnostnih nadnacionalnih zavezništev (European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, n. d.). Pobuda podpira prizadevanja za doseganje ključnih ciljev, kot so: vzpostavitev nadnacionalnih zavezništev univerz, ki lahko sodelujejo pri skupnih izobraževalnih ciljih in krepijo institucionalno sodelovanje, spodbujanje evropskega povezovanja v visokem šolstvu (krepitev identitete evropskega visokega šolstva in spodbujanje bolj povezanega evropskega izobraževalnega prostora), kulturne izmenjave (spodbujanje kulturnega razumevanja in izmenjave med študenti in osebjem iz različnih evropskih držav), krepitev evropske identitete (krepitev občutka evropske identitete in državljanstva z izobraževalnimi izkušnjami in skupnimi vrednotami), krepitev kakovosti in konkurenčnosti (izboljšanje kakovosti in privlačnosti evropskih visokošolskih institucij na svetovni ravni ter zagotavljanje njihove konkurenčnosti), spodbujanje mobilnosti študentov (povečanje mobilnosti študentov in osebja med sodelujočimi institucijami ter privabljanje talentov izven evropskega visokošolskega prostora), spodbujanje razvoja skupnih študijskih programov (spodbujanje razvoja in priznavanja skupnih študijskih programov,

pridobivanje študijskih izkušenj in kvalifikacij na več univerzah v času študija), spodbujanje sodelovanja na področju raziskav (združevanje raziskovalnih potencialov univerz partneric za reševanje družbenih izzivov ter prispevanje k znanju in inovacijam), razvoj in izvajanje vseživljenjskega učenja (ozaveščanje o pomenu vseživljenjskega učenja in razvoja spretnosti, s čimer bo izobraževanje bolj prilagodljivo potrebam trga dela), vključevanje in dostopnost (razvoj inkluzivnega visokega šolstva v evropskem prostoru) in digitalna preobrazba (spodbujanje uporabe digitalnih tehnologij in inovativnih izobraževalnih metod za izboljšanje učnih izkušenj).

Evropska komisija namenja znatna sredstva za podporo tej pobudi v okviru programov, kot sta Erasmus+ in Obzorje Evropa in pripravlja mehanizme dolgoročnega stabilnega financiranja pobude v naslednjih letih, s ciljem vzpostaviti konkurenčen, inovativen in digitalno podprt evropski visokošolski prostor.

V letu 2025 v evropskem prostoru deluje 65 zavezništev evropskih univerz, ki so pridobile financiranje iz programa Erasmus+, eno zavezništvo s preteklim financiranjem ter pridobljenim pečatom odličnosti in sedem zavezništev, ki so pridobile pečat odličnosti. Skupaj več kot 640 visokošolskih ustanov iz vseh delov Evrope spreminja visokošolsko izobraževanje in pomembno krepi proces izgradnje skupnega evropskega visokošolskega prostora.

1.5 Nacionalni zakonski okvir na področju visokega šolstva

Delovanje visokošolskih zavodov na nacionalni ravni določata dva krovna zakona – Zakon o visokem šolstvu ter Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti – ob upoštevanju dolgoročnih razvojnih strategij na področju visokega šolstva (Nacionalni program visokega šolstva 2030) in raziskovalne dejavnosti (Raziskovalna in inovacijska strategija Slovenije 2021–2030). Prvega je Državni zbor potrdil leta 2025, drugega pa leta 2021.

1.5.1 Nacionalni program visokega šolstva 2030

Nacionalni program visokega šolstva do leta 2030 (»Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30)«, 2022) predstavlja strateški okvir za razvoj slovenskega visokega šolstva v prihodnjem desetletju, s ciljem ustvariti

dostopen, kakovosten, odziven in mednarodno primerljiv sistem visokošolskega izobraževanja, ki bo prispeval k razvoju družbe, temelječem na znanju.

Ključni strateški cilji programa so: dvig kakovosti, povečanje odzivnosti, prožnosti in privlačnosti, okrepitev mednarodne vpetosti, povečanje intenzivnosti raziskav in inovacij, možnosti vključevanja v vseživljenjsko učenje ter izboljšanje prenosa znanja v okolje.

Nacionalni program določa, da bo doseganje strateških ciljev mogoče z začrtanimi aktivnostmi na naslednjih področjih: zagotavljanje kakovosti in odličnosti (dvig ravni in kakovosti visokošolske izobrazbe v Sloveniji, spodbujanje odličnosti v pedagoškem in raziskovalnem delu, razvoj in posodabljanje študijskih programov glede na potrebe družbe in trga dela ter zagotavljanje kakovostnega izobraževanja in podpore študentom), povečanje odzivnosti in prožnosti (prilagajanje visokošolskega sistema potrebam gospodarstva, negospodarstva in celotne družbe, spodbujanje interdisciplinarnosti in povezovanja z drugimi sektorji, razvijanje prožnih oblik študija in vseživljenjskega učenja, upoštevanje in sooblikovanje digitalne preobrazbe v izobraževanju, raziskovanju in inoviranju), krepitev mednarodne vpetosti (povečanje odprtosti visokošolskih zavodov v mednarodno skupnost, spodbujanje mobilnosti študentov, učiteljev in raziskovalcev, vključevanje v evropski visokošolski prostor in evropska univerzitetna zaveznitva, razvijanje skupnih študijskih programov in sodelovanje z mednarodnimi institucijami, prilagajanje zakonodaje za privabljanje tujih strokovnjakov in študentov), izboljšanje dostopnosti in vključenosti (zagotavljanje široke dostopnosti do visokošolskega izobraževanja za vse, spodbujanje socialne in regionalne vključenosti v akademski proces, razvijanje podpornih mehanizmov za študente iz različnih okolij, omogočanje brezplačnega študija na vseh treh stopnjah), povečanje intenzivnosti raziskav in inovacij ter prenosa znanja (spodbujanje znanstvenoraziskovalne in umetniške dejavnosti, krepitev povezav med raziskovalnimi institucijami in gospodarstvom, izboljšanje prenosa znanja in inovacij v družbeno okolje), zagotavljanje ustreznih pogojev za delovanje visokošolskih zavodov (sprememba zakonodajne ureditve za prilagodljivo in odzivno visoko šolstvo, zagotavljanje zadostnega javnega financiranja, krepitev avtonomije in odgovornosti visokošolskih zavodov, spodbujanje visokih standardov akademske kulture in etike).

1.5.2 Raziskovalna in inovacijska strategija Slovenije 2021–2030

Ključni poudarki »Resolucije o znanstvenoraziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2030 (ReZrIS30)« (2022) so usmerjeni v preobrazbo Slovenije v inovativno, trajnostno in konkurenčno družbo, ki temelji na znanju. Strategija predstavlja strateški okvir, ki bo usmerjal javne politike in investicije na področju raziskav, razvoja in inovacij v Sloveniji v prihodnjem desetletju, s ciljem doseči ambiciozne razvojne cilje in okrepiti položaj Slovenije kot inovativne države.

Strategija obravnava ključne vidike razvoja znanosti in inovacij ter se osredotoča na postavljanje ciljev in zastavljanje ustreznih ukrepov na naslednjih ključnih področjih: zavzemanje za odlično znanost kot pogoja in jamstva za ekološki, demokratični in socialno pravičen družbeni in ekonomski razvoj, zagotavljanje privlačnega raziskovalnega okolja z ustreznim nagrajevanjem, vzpostavitev sistema za prepoznavo in razvoj potencialov na nišnih področjih, ki lahko pripomorejo k razvoju družbe kot celote, skrajšanje poti od znanstvenih ugotovitev do uveljavitve v družbi, zagotavljanje svobode znanstvenega raziskovanja prek avtonomije dela raziskovalnih organizacij, učinkovito in pregledno organiziranje raziskovalnega dela, skrb za vzgojo naslednjih generacij vrhunskih znanstvenic in znanstvenikov, zagotavljanje dostopa do vrhunske mednarodne raziskovalne infrastrukture in tudi do tehnološke, podjetniško-inovacijske infrastrukture in e-infrastrukture ter njihovo sprotno posodabljanje, krepitev interdisciplinarnosti raziskovanja, zagotavljanje transparentne periodične mednarodne evalvacije raziskovalnih organizacij, proaktivno uvajanje načel odprte znanosti in odprtega inoviranja ter spodbujanje policentričnega in diverzificiranega razvoja raziskovalnih organizacij.

1.5.3 Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti

»Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID)«, ki je bil sprejet leta 2021, ureja izvajanje javne službe na področju raziskovalne dejavnosti tudi za visokošolske zavode. Z zakonom so postavljeni pomembni temelji za uspešnejše izvajanje poslanstva visokošolskih zavodov na področju znanstvenoraziskovalnega dela, saj v veliki meri postavlja nov okvir financiranja, organizacije in izvajanja znanstvenoraziskovalne in inovacijske dejavnosti s ciljem spodbujanja kakovostnega raziskovanja in inovacij ter zagotavljanja pogojev za doseganje odličnosti, doseganja večje konkurenčnosti gospodarstva, prispevanja k razvoju znanja in znanstvenega

potenciala v Republiki Sloveniji, krepitve mednarodnega sodelovanja ter spodbujanja odprte znanosti in inoviranja.

Z določili zakona je visokošolskim in raziskovalnim zavodom zagotovljena večja operativna in administrativna svoboda pri načrtovanju in izvajanju raziskovalnih dejavnosti, hkrati pa so postavljeni jasni mehanizmi odgovornosti in transparentnosti. Na področju financiranja raziskovalne dejavnosti je zagotovljeno povečanje javnih naložb v raziskave in razvoj ter inovacije, s ciljem doseči konkurenčno razmerje glede na BDP. Pri tem so opredeljeni tudi mehanizmi sofinanciranja s sredstvi EU in drugih virov, s ciljem povečanja dolgoročne stabilnosti in predvidljivosti financiranja.

Pomembno pozornost zakon posveča tudi spodbujanju povezovanja med raziskovalnimi in visokošolskimi ustanovami ter gospodarstvom, s ciljem izboljšati uspešnost prenosa znanja v prakso ter spodbuditi inovacijsko kulturo na različnih ravneh družbe.

Ker zakon prinaša avtonomijo raziskovanja raziskovalnim ustanovam, opredeljuje tudi ukrepe za zagotavljanje zanke kakovosti kot osnovnega mehanizma izboljševanja delovanja raziskovalnega sistema, katerega sestavni deli so sistemi za redno spremljanje, samoevalvacijo in evalvacijo ter poročanje o učinkovitosti raziskovalnih dejavnosti.

Zakon poudarja pomen izobraževanja in usposabljanja raziskovalcev ter ustvarjanja privlačnega okolja za delo na področju raziskovalne dejavnosti, prav tako pa tudi pomen odprtega dostopa do znanstvenih publikacij in podatkov. S posameznimi določbami spodbuja vključevanje slovenskih raziskovalnih organizacij in raziskovalcev v mednarodne projekte in mreže.

1.5.4 Zakon o visokem šolstvu

V letu 2025 je Državni zbor RS potrdil nov Zakon o visokem šolstvu. V besedilu zakona je jasno prepoznana pomembna vloga visokega šolstva kot enega ključnih dejavnikov družbenega razvoja, s temeljno nalogo krepitve in opolnomočenja državljanov za osebni razvoj, poklicno kariero in aktivno državljanstvo ter za duhovni, socialni, umetniški, kulturni in gospodarski razvoj skupnosti (Zakon o

visokem šolstvu, 2025). Zato ima visoko šolstvo osrednjo vlogo pri ustvarjanju razmer za trajnostni razvoj na znanju temelječe družbe in je odgovorno, da na osnovi zaupanja družbe, izraženega z ustavno zagotovljeno avtonomijo delovanja, svojo odgovornost do družbe uresničuje z izvajanjem treh temeljnih poslanstev: raziskovanja, izobraževanja in družbene angažiranosti ter z doseganjem odličnosti delovanja na vseh treh področjih prispeva k njenemu znanstvenemu, gospodarskemu, socialnemu, kulturnemu in demokratičnemu razvoju.

Zakon o visokem šolstvu (2025) in Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (2021) predstavljata temeljni okvir izvajanja javne službe na področju visokega šolstva. Zakon o visokem šolstvu prinaša ključne systemske rešitve na področju zagotavljanja dolgoročnega stabilnega financiranja visokega šolstva in določa celovite mehanizme njegovega izvajanja v obliki pavšalnega (angl. *lump sum*) financiranja. Pri tem določa dinamiko rasti finančnih sredstev do višine predvidenega deleža BDP, na novo opredeljuje razmerje med temeljnim in razvojnim stebrom financiranja in uvaja nov infrastrukturni steber financiranja, namenjen dolgoročnemu zagotavljanju finančnih sredstev za razvoj in obnovo infrastrukturnih kapacitet visokošolskih zavodov. V skladu z definicijo javne službe na področju visokega šolstva na novo opredeljuje delovno obveznost visokošolskih delavcev in podrobneje določa izvajanje sobotnega leta. Nekoliko širše opredeljuje tudi možnosti rabe tujega jezika v visokem šolstvu, ki pa v primerjavi z razvitimi zahodnoevropskimi državami zaradi zapisanih omejitev ne bodo omogočale enako uspešnega izvajanja internacionalizacije, kot jo lahko izvajajo visokošolski zavodi teh držav. Zapisane omejitve namreč ne bodo omogočale izkoriščanja vseh potencialov v prizadevanjih za čim uspešnejše vključevanje slovenskih visokošolskih zavodov v evropske integracijske procese ter zmožnosti še uspešnejšega delovanja na globalni ravni, predvsem zaradi omejenih zmožnosti zaposlovanja tujih strokovnjakinj in strokovnjakov, z namenom izvajanja nujno potrebne internacionalizacije slovenskega visokega šolstva, s ciljem zagotovitve pridobivanja in kroženja možganov ter uspešnega privabljanja talentov tudi izven evropskega prostora. Zakon podrobneje določa okvir delovanja Nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu in postopek dodeljevanja koncesij. Zakonsko opredeljuje mikrodokazila kot krajša izobraževanja in usposabljanja, namenjena pridobitvi specifičnih znanj, spretnosti in kompetenc, ki ustrezajo družbenim, osebnim, kulturnim potrebam ali potrebam trga dela. Uvaja tudi določbo, ki ureja organizacijo in izvedbo rednih športno gibalnih aktivnosti študentov v času študija s poudarkom

v 1. letnikih prvostopenjskih študijskih programov, kot tudi podrobnejši zapis spoštovanja načela enakosti spolov ter prepovedi spolnega in drugega nadlegovanja ter trpinčenja.

Nov zakonski okvir, ki ga postavljata oba zakona, v veliki meri sledi smernicam zavez sprejetih komuniquejev in aneksov ministrskih konferenc ter strateškim dokumentom s področja visokega šolstva, ki jih je sprejela Evropska komisija, ter pomeni pomemben korak k uspešnejšemu vključevanju slovenskih visokošolskih zavodov v evropske integracijske procese, z možnostjo enakovrednejšega vključevanja v evropska univerzitetna zaveznitva. Predvsem zaradi postavljenih omejitev rabe tujega jezika v visokošolskem izobraževanju in posledičnim omejevanjem možnosti vključevanja večjega števila tujih strokovnjakov v izobraževalni proces ter hkrati s tem doseganja pomembnega povečanja raziskovalnega potenciala visokošolskih zavodov pa ne bo omogočal izkoriščanja vseh potencialov slovenskega visokega šolstva na področju internacionalizacije. To bi bilo potrebno za dolgoročno doseganje dovolj velikega števila visoko izobraženih kadrov v slovenskem prostoru, ki bo, glede na prihodnja demografska gibanja, nujno za zagotovitev globalne konkurenčnosti slovenske družbe tudi v prihodnosti.

Pri tem je pomembno tudi, da sta zakona skupaj s področnima dolgoročnima strategijama razvoja (Nacionalni program visokega šolstva do 2030 ter Znanstvenoraziskovalna in inovacijska strategija Slovenije 2030) usklajena s Strategijo razvoja Slovenije 2030 (Šooš idr., 2017), komplementarno pa se povezujeta tudi z drugimi področnimi strateškimi dokumenti na nacionalni ravni, npr. Slovensko industrijsko strategijo 2021–2030 (Vlada Republike Slovenije, 2021), Slovensko strategijo trajnostne pametne specializacije (Slovenska strategija trajnostne pametne specializacije, 2023), Nacionalnim energetskim in podnebnim načrtom (Vlada Republike Slovenije, 2024), Nacionalnim programom varstva okolja 2030 (»Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (ReNPVO20–30)«, 2020), Digitalno Slovenijo 2030 (Vlada Republike Slovenije, 2023) ter Nacionalnim programom spodbujanja razvoja in uporabe umetne inteligence v RS do leta 2025 (Vlada Republike Slovenije, 2021).

2 Strategija Univerze v Mariboru in izzivi delovanja v naslednjem desetletju

Univerza v Mariboru je v letu 2021 sprejela Strategijo Univerze v Mariboru 2021–2030, s katero je začrtala svojo razvojno pot v novem desetletju. Zastavljeni cilji so ambiciozni, a realni in sledijo viziji univerze postati globalno prepoznaven inovacijski ekosistem, kjer bodo zaposleni in študenti z radostjo ustvarjali. Vsebinsko je vizija skladna s sprejetimi strateškimi dokumenti razvoja skupnega evropskega visokošolskega prostora, zastavljenega z zavezami vlad, zapisanimi v komunikacijah, sprejetimi na ministrskih konferencah v okviru podpore izvajanju bolonjskega procesa. Prav tako je skladna s strategijo Evropskega združenja Univerz »Univerze brez zidov«, načeli Magna Charta Universitatum 2020 (»Magna Charta«, 2020) in sledi smernicam Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije 2021–2030 (»ReZrIS30«, 2022) ter Nacionalnega programa visokega šolstva 2030 (»ReNPVŠ30«, 2022). Temelji na zavezi k ustvarjanju vključujočega, inovativnega in povezanega visokošolskega prostora, ki bo usposabljal aktivne, kritične in odgovorne državljane, zagotavljal kakovost izobraževanja in raziskovanja, akademsko integriteto in skrbel za trajnostni razvoj družbe (Univerza v Mariboru, 2021).

Na področju izobraževalne dejavnosti so aktivnosti usmerjene v ustvarjanje inkluzivnega, na raziskovalnem delu temelječega izobraževalnega okolja, skrb za uporabo inovativnih metod poučevanja in sodobnih učnih okolij ter vzpostavitev pogojev za na študenta osredinjen študijski proces in spodbujanje vseživljenjskega učenja. Na področju znanstvene in umetniške dejavnosti se zavezuje k raziskovalni odličnosti in mednarodni primerljivosti v širšem raziskovalnem prostoru, kar bo doseženo predvsem s krepitvijo kreativnih interdisciplinarnih raziskovalnih jeder na ključnih raziskovalnih področjih, trajnostnim, družbeno odgovornim in kakovostnim razvojem znanstvenih ved in disciplin ter raziskovalnih področij in podpodročij, ob upoštevanju načel pametne specializacije, s poudarkom na reševanju družbenih izzivov. Cilji na področju internacionalizacije so vezani na krepitev mednarodne prepoznavnosti univerze, razvoj različnih oblik izobraževanja v tujem jeziku, spodbujanje mednarodne mobilnosti zaposlenih in študentov ter aktivno sooblikovanje evropskega visokošolskega prostora, predvsem v okviru pobude in aktivnosti za ustanovitev evropske univerze ter z delovanjem v evropskem zavezništvu univerz ATHENA.

2.1 Evropsko zavezništvo univerz ATHENA

Univerza v Mariboru je vključena v evropsko zavezništvo univerz ATHENA (Athena, 2024), ki mu v letu 2025 tudi predseduje. ATHENA je zavezništvo za razvoj tehnologije s pomočjo visokošolskega izobraževanja in novih pristopov. Zavezništvo ATHENA sestavlja 9 univerz iz držav članic EU in univerza iz Ukrajine. Univerze članice zavezništva iz držav EU so: Univerza v Mariboru, Slovenija, Helenska sredozemska univerza, Grčija, Univerza Marie Curie - Sklodowske, Poljska, Politehnični inštitut v Portu, Portugalska, Univerza v Orleansu, Francija, Univerza v Salentu, Italija, Univerza v Siegnu, Nemčija, Univerza v Vigu, Španija, in Tehnična univerza Gediminasa v Vilni, Litva. Članica zavezništva iz Ukrajine je Kijevski politehnični inštitut Igor Sikorsky, Kijev. Zavezništvo univerz ATHENA tako združuje 96 fakultet, z več kot 15.000 zaposlenimi in več kot 96.000 študenti, ter 51 pridruženih partnerjev iz industrije, vladnih in nevladnih organizacij ter drugih javnih institucij.

Ključni cilj delovanja zavezništva je prizadevanje za zmanjšanje razdrobljenosti Evrope – zmanjšanje evropskega razkoraka, povezanega z regionalnim socialno-ekonomskim in tehnološko usmerjenim razvojem, ter spodbuditi prehod na pametno, trajnostno in vključujočo rast ter ob tem doseči globalno prepoznavnost in zagotoviti pogoje za uspešno kroženje možganov.

Pomembna značilnost univerzitetnega zavezništva ATHENA je združevanje umetnosti, družbenih in humanističnih ved z naravoslovnimi ter inženirskimi vedami in spodbujanje tehnološkega napredka, ki holistično obravnava družbene in okoljske izzive. Z izkoriščanjem interdisciplinarnosti ATHENA združuje temeljne in uporabne raziskave ter zagotavlja globoko vpetost v regionalne skupnosti. Interdisciplinarnost in integracija vseh štirih poslanstev – izobraževanja, raziskav, inovacij in družbenega ozaveščanja – sta obvezni v vseh dejavnostih, strukturah sodelovanja in načinih delovanja.

S prenosom globalnega znanja in povezav v lokalno okolje želi zavezništvo prispevati k regionalnemu razvoju. S pomočjo komplementarnega strokovnega znanja svojih članov zavezništvo prispeva k reševanju treh kritičnih izzivov: tehnološke vrzeli med Evropo in njenimi globalnimi konkurenti, neenakosti med evropskimi regijami in potrebe po družbeno odgovornem pristopu k tehnološkemu

razvoju, osredotočenem na človeka. Tematske prednostne naloge ATHENE so v celoti usklajene s strategijo RIS3 – Raziskave in inovacije Strategije pametne specializacije.

Srednjeročni cilji zavezništva ATHENA so vezani na razvoj študijskih programov Univerze ATHENA, ki jih bodo skupaj izvajale članice zavezništva, in oblikovanje raziskovalnih jeder Univerze ATHENA na posameznih raziskovalnih področjih, s ciljem združevanja vrhunskih raziskovalnih kapacitet članic zavezništva ter s tem doseganje globalne konkurenčnosti Univerze ATHENA na področju znanstvenoraziskovalnega dela.

Aktivnosti zavezništva temeljijo na zavezanosti evropskim vrednotam – jezikovna in geografska raznolikost podpira zavezo zavezništva k spodbujanju skupnega razumevanja evropskih vrednot in kulture z izkoriščanjem različnih identitet. Povečana mobilnost in transnacionalno sodelovanje v vseh dejavnostih bosta prispevala k povezovanju območij, ki se geografsko, socialno in kulturno razlikujejo. Pri tem je glavni poudarek na socialni vključenosti, raznolikosti in enakosti.

3 Mikrodokazila bodo spremenila pogled na pridobivanje novih znanj in spretnosti

Tehnološki razvoj, zeleni prehod, gospodarske in demografske spremembe spreminjajo svetovni trg dela, kar narekuje potrebo po vseživljenjskem učenju in pridobivanju kompetenc, ki so oz. bodo potrebne za prihodnji trg dela. Tudi visokošolsko izobraževanje se sooča z velikimi spremembami, saj tradicionalno izobraževanje za posamezne poklice ne zagotavlja potrebne odpornosti prebivalstva na vedno hitrejšje spremembe. V ospredje se postavljajo kompetence, visokošolsko izobraževanje pa se pomembno dopolnjuje z vseživljenjskim učenjem. Na čelu teh sprememb so mikrodokazila – krajša izobraževanja in usposabljanja, ki omogočajo pridobitev specifičnih znanj, spretnosti in kompetenc, ki ustrezajo družbenim, osebnim, kulturnim potrebam in potrebam trga dela.

Po podatkih Svetovnega gospodarskega foruma bo 44 odstotkov svetovne delovne sile v naslednjih petih letih potrebovalo dodatno usposabljanje ali prekvalifikacijo, saj se bo v obdobju 2025–2030 dve petini njihovih obstoječih kompetenc preoblikovalo ali zastaralo (World Economic Forum, 2025). Po podatkih OECD

(Organisation for Economic Co-operation and Development, 2023) se trenutno v Evropi vseživljenjsko uči zgolj 40 odstotkov odraslih. Evropska unija (EU) je za naslavljanje teh izzivov sprejela »Priporočilo Sveta z dne 16. junija 2022 o evropskem pristopu k mikrodokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost« (2022), ki predstavlja izhodišča za razvoj prilagodljivih učnih poti v državah članicah, vključno z umestitvijo v nacionalne sisteme kvalifikacij.

Na podlagi izdanih Priporočil Sveta EU ter v okviru Načrta za okrevanje in odpornost so se v drugi polovici leta 2022 na nacionalni ravni začele aktivnosti za spodbujanje vseživljenjskega učenja in vzpostavitev enotnega sistema mikrodokazil v slovenskem visokošolskem prostoru. Univerza v Mariboru je že junija 2023 potrdila prvo različico Smernic za razvoj mikrodokazil (Univerza v Mariboru, n. d. b). S tem je prevzela vodilno vlogo, ob tem pa s proaktivnim sodelovanjem pri pripravi Vodnika za razvoj sistema mikrodokazil v slovenskem visokem šolstvu (Gergorić, 2024), ki ga je izdalo Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije (MVZI) v sodelovanju z Nacionalno agencijo RS za kakovost v visokem šolstvu (NAKVIS), pomembno prispevala k sooblikovanju strokovnih podlag za pripravo nacionalnega okvira za razvoj mikrodokazil v slovenskem visokošolskem prostoru.

Doslej so na članicah Univerze v Mariboru v okviru izvajanja pilotnih projektov Načrta za okrevanje in odpornost (NOO) v sodelovanju z delovnim okoljem razvili številna pilotna krajša izobraževanja, s katerimi testirajo različne pristope sodelovanja z okoljem. Ob tem zaznavamo velik interes delovnih organizacij, in sicer tako z vidika sooblikovanja vsebin tovrstnih izobraževanj kot tudi z vidika izobraževanja njihovih zaposlenih.

V okviru vseživljenjskega učenja na UM pripravljamo različna izobraževanja manjših učnih obsegov, ki se delijo na neakreditirana krajša izobraževanja brez preverjanja in ocenjevanja učnih izidov, neakreditirana krajša izobraževanja s preverjanjem in ocenjevanjem učnih izidov in akreditirana krajša izobraževanja s preverjanjem in ocenjevanjem učnih izidov z izdajo mikrodokazila. Potrdila o neakreditiranih krajših izobraževanjih se izdajajo na članicah UM v skladu z dosedanjim delovanjem na področju vseživljenjskega učenja. Za krajša izobraževanja in usposabljanja za pridobitev mikrodokazila pa je opredeljen podroben procesogram akreditacije, sprememb, izvedbe krajšega izobraževanja, izdaje mikrodokazila in postopkov evalvacije, ki temelji na uveljavljenih standardih spremljanja in zagotavlja kakovosti

v visokošolskem izobraževanju in procesih notranjega upravljanja in spremljanja kakovosti na Univerzi v Mariboru.

Pri razvoju krajših izobraževanj in usposabljanj za pridobitev mikrodokazila bomo sledili enakim standardom, kot pri pripravi učne enote v okviru visokošolskega študijskega programa. Nosilci bodo habilitirani visokošolski učitelji z ustreznimi referencami s področja izobraževanja. Po sprejetju zakonske podlage se bodo krajša izobraževanja in usposabljanja za pridobitev mikrodokazila, ki bodo sooblikovana v sodelovanju z delovnimi organizacijami in bodo izkazovala potrebo trga dela, lahko tudi akreditirala. Po potrditvi na senatu članice bo predlog obravnavala Komisija za izobraževanje in študij Univerze v Mariboru (KIS UM), kjer sodelujejo vsi prodekani za izobraževalno dejavnost članic, predstavniki študentov in strokovne službe. Po potrditvi na KIS UM bo o predlogu razpravljal in odločal Senat UM. Vsa akreditirana krajša izobraževanja in usposabljanja za pridobitev mikrodokazila bodo objavljena v katalogu vseživljenjskega učenja UM. Udeleženci bodo vpisani v Akademski informacijski podsistem (AIPS), kjer se bodo hranile evidence o akreditiranih krajših izobraževanjih in usposabljanjih, udeležencih ter podeljenih mikrodokazilih. Udeleženci bodo pridobili digitalno identiteto UM, kar omogoča tudi dostop do potrebne univerzitetne infrastrukture. Mikrodokazila UM se bodo izdajala izključno za akreditirana krajša izobraževanja s preverjanjem in ocenjevanjem učnih izidov na podlagi potrjenega učnega načrta. Ob tem bo ključno pridobivanje povratnih informacij vseh deležnikov. V evalvacijske postopke bodo vključeni učeči se visokošolski učitelji in sodelavci, strokovnjaki iz delovnega okolja ter drugi relevantni deležniki. Mehanizmi zagotavljanja kakovosti na področju mikrodokazil so ključni za prepoznavanje njihove vloge tako s strani udeležencev izobraževanj in usposabljanj kot tudi s strani delodajalcev.

Na Univerzi v Mariboru prepoznavamo mikrodokazila kot dopolnitev izobraževalne ponudbe vseživljenjskega učenja in priložnost za vzpostavitev inovativnega mehanizma za dolgoročno sodelovanje z gospodarstvom in negospodarstvom. Pri tem stremimo k vključevanju predstavnikov iz delovnega okolja že v fazi priprave idejnega načrta krajših izobraževanj in usposabljanj za pridobitev mikrodokazil. Neposredna vključenost zunanjih deležnikov je ključna za zapolnjevanje vrzeli kompetenc, spodbujanje inovacij, odpiranje novih kariernih poti in večjo mednarodno konkurenčnost gospodarstva. Gospodarski razvoj temelji na identifikaciji ključnih kompetenc za prihodnje potrebe trga dela. To zahtevno nalogo

lahko uspešno naslovimo zgolj s sodelovanjem raziskovalcev in predstavnikov delodajalcev ter s tem pripomoremo k hitrejšemu prenosu raziskovalnih rezultatov v prakso za ustvarjanje novih delovnih mest z visoko dodano vrednostjo.

Pri razvoju krajših izobraževanj in usposabljanj za pridobitev mikrodokazila Univerze v Mariboru je nepogrešljiva vzpostavitev digitalne podpore oziroma platforme za povezljivost informacij o kompetencah, pridobljenih v okviru študijskih programov in krajših oblikah izobraževanj, z naborom identificiranih potreb trga dela in družbe. V okviru univerzitetnega NOO pilotnega projekta Agilni razvoj izobraževanj in mikrodokazil smo zato pristopili k razvoju sistemske podpore, razvoju vseh oblik izobraževanj s podporo kompetenčnim okvirom in razvoju klasifikacije kompetenc UM. Digitalno bo podprt tudi postopek akreditacije in spremljanja razvoja ter zagotavljanja kakovosti študijskih programov in krajših izobraževanj. Del platforme bo tudi katalog izobraževanj za promocijo in podporo prijavam na krajša izobraževanja. Razvijamo tudi podporo upravljanju z mikrodokazili v obliki preverljivih poverilnic.

Uspeh mikrodokazil bo odvisen od učinkovitega sodelovanja z zunanjimi deležniki ter vzpostavitve sistema, ki bo zagotavljal kakovost, preglednost, čezmejno primerljivost, priznavanje in prenosljivost. Le tako bodo mikrodokazila lahko dosegla svoj polni potencial. Ob ustrezni ponudbi vseživljenjskega učenja bodo sodelujoči postali odpornejši na spremembe na trgu delovne sile. S tem bo Univerza v Mariboru odgovorno prispevala k razvoju celotne družbe, kar je njeno osrednje poslanstvo.

4 Zeleni prehod in procesi digitalizacije

4.1 Zeleni prehod

Univerza v Mariboru na področju zelenega prehoda uspešno izvaja 23 pilotnih projektov z namenom zagotovitve trajnostnega delovanja (Univerza v Mariboru, 2022). Projekte financira Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije. Univerza je na poti zelenega prehoda uspešna pri sprejemanju in uvajanju trajnostnostnih ukrepov na področju komunikacije in administracije, s široko uporabo elektronskega podpisovanja, izvajanjem delov upravnih postopkov prek spleta, brez potrebe po tiskanju dokumentov. Na univerzi se 45 odstotkov

laboratorijev/oddelkov/centrov ciljno ukvarja z zelenim preходом. Vse članice univerze imajo v svojem načrtu dela oziroma akcijskem načrtu zapisane tudi ukrepe oz. smernice za zeleni prehod (Murko, 2024). Izkušnja dela na daljavo v času pandemije je omogočila večjo sprejemljivost prisotnosti na daljavo in uporabe videokonferenc za zmanjšanje potreb po mobilnosti, kar je posebej pomembno za članice Univerze v Mariboru, ki delujejo v drugih slovenskih krajih in je zaradi tovrstnih možnosti pomembno zmanjšana potreba po potovanju.

Univerza v Mariboru je v preteklih petih letih z izvajanjem investicij na področju sanacije in energetske prenove stavb članic in predvsem študentskih domov pomembno izboljšala energetske učinkovitost stavb. Nahaja se pred investicijskim ciklom v stavbno infrastrukturo, v katero bo v prihodnjih petih letih vključenih dvanajst članic univerze, kjer bodo s trajnostno zasnovanimi in energetske učinkovitimi novogradnjami ter prenovami objektov posameznih članic v letih 2025-2030 izvedeni pomembni koraki na poti doseganja zastavljenih ciljev zelenega prehoda.

V okviru 23 pilotnih projektov, ki jih Univerza v Mariboru izvaja v okviru Načrta za okrevanje in odpornost (projekti NOO), članice univerze izvajajo več projektov razvoja študijskih vsebin, ki na različne načine vključujejo vsebine zelenega prehoda z namenom, da se pri udeležencih usposabljanj razvijejo ter krepijo zelene in digitalne kompetence. Aktivnosti so vodene s ciljem pilotno približati osnovna in aktualna ekspertna znanja znotraj in zunaj izobraževalnega sistema v oblikah, ki bodo omogočale različne fleksibilne poti za pridobitev mikrodokazil. Cilji vključujejo tudi posodobitev študijskih programov z vsebinami, ki bodo omogočile pridobitev kompetenc diplomantov, skladnih s sodobnimi potrebami delodajalcev za prehod v trajnostno, krožno in digitalizirano gospodarstvo, ki bodo omogočale hitro in fleksibilno zaposlitev na različnih področjih ter bodo diplomante spodbujale k vseživljenjskemu učenju in aktivnemu sodelovanju pri razvojnih aktivnostih za zeleni prehod.

Pomembne aktivnosti izvajanja pilotnih projektov se nanašajo tudi na vpeljavo brezpapirnega poslovanja na vseh članicah Univerze v Mariboru, kar bo omogočilo sinergijske učinke tako za študente univerze kot druge zunanje deležnike in njene zaposlene. Z uvedbo brezpapirnega poslovanja univerza sledi potrebnim sistemskim

spremembam visokega šolstva na infrastrukturnem nivoju ob povečani uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije preko nizkoogljične etične digitalizacije.

Pomemben vidik zelenega prehoda je tudi ozaveščenost in opolnomočenost akademske skupnosti, zato so pomembne aktivnosti usmerjene v sistemsko izobraževanje akademske skupnosti o zelenih in digitalnih vsebinah. V okviru teh aktivnosti bo izvedena implementacija naborov učnih enot na področju okoljskega in digitalnega opolnomočenja, s čimer bodo pridobljene heterogene učne vsebine, ki bodo z različnih zornih kotov naslavljale dve temeljni področji, tj. digitalni in zeleni prehod. V okviru aktivnosti pilotnih projektov bo v različne študijske programe vključen večji delež projektnega, problemsko usmerjenega in timskega dela, s čimer bodo klasične oblike pedagoškega in samostojnega dela študentov v celoti ali delno nadomeščene s projektnim, problemsko usmerjenim in/ali timskim delom. Pomembni cilj pilotnih projektov je tudi vzpostavitev enotne virtualne vstopne točke Univerze v Mariboru za delodajalce in razvoj inovativnih oblik sodelovanja med študenti in delodajalci za učinkovito zaznavanje, prilagajanje in odzivnost univerze spreminjajočim se potrebam trga dela na izbranih področjih izobraževalnih in drugih dejavnosti, upoštevajoč načela zelenega in digitalnega prehoda v Družbo 5.0.

Z opisanimi aktivnostmi projektov NOO na univerzi izvajamo pomembne korake na poti doseganja zastavljenih ciljev zelenega prehoda. Pri tem se zavedamo, da je za doseganje ciljev trajnostnostnega življenja potrebno sodelovanje celotne akademske in tudi lokalne skupnosti. Na univerzi bomo nadaljevali z razvojem celovitih strategij in akcijskih načrtov, ki bodo vključevali vse vidike trajnostnostnega življenja. Z izvedenimi pilotnimi projekti v okviru Načrta za okrevanje in odpornost bomo v študijske programe v pomembnem obsegu vključili trajnostnostne prakse in s tem opolnomočili študente za reševanje okoljskih izzivov, povezanih z izvajanjem aktivnosti zelenega prehoda.

4.2 Zagotavljanje informacijske varnosti

Stopnja uvajanja tehnoloških sprememb je vse višja. Organizacije še naprej vlagajo v tehnologije za vodenje svojega poslovanja, za uspešnejše in optimalno izvajanje svojih poslovnih procesov, ob tem pa se kopičijo novi sistemi, kot so tisti za podporo delu na daljavo in taki za izboljšanje uporabnikov izkušnje. Hkrati se pojavlja vedno

več dejavnikov, ki ogrožajo zaupnost, celovitost in dostopnost informacij. Pojav vedno novih internetnih groženj predstavlja pri zagotavljanju stabilnega neprekinjenega poslovanja organizacije in pri siceršnjem obvladovanju pritiskov dandanes stalnico. Taki izzivi so tudi priložnost za pripravo proaktivnejšega in celovitejšega pristopa, ki bi zagotovil višjo stopnjo odpornosti.

Moteči, večkrat uspešni kibernetiski napadi so bolj pogosti, prefinjeni in učinkoviti kot kdajkoli prej ter ciljajo na organizacije vseh panog in velikosti. Kibernetiska kriminaliteta bo v letu 2025 dosegla velikost tretjega največjega gospodarstva, za ZDA in Kitajsko, ter bo, globalno gledano, bolj dobičkonosna vrsta kriminalitete kot trgovina s prepovedanimi drogami vseh vrst (Morgan, 2024). Dnevno beremo in poslušamo o novih kibernetiskih napadih, pojavljajo se vedno novejši vektorji napada; dejavniki tveganja, ki jih je na področju informacijske varnosti treba obvladovati za ohranjanje osnovnih treh gradnikov varnosti, že zdavnaj presegajo le tehnološka tveganja. Kibernetiska varnost pomeni uporabo in udejanjanje zbirke standardov, okvirov, pravil, priporočil in praks, ki jih organizacije uporabljajo za zaščito svojih aplikacij, podatkov, programov, omrežij in sistemov pred kibernetiskimi napadi in nepooblaščenim dostopom.

Najprej je treba poznati tveganja in pravočasno načrtovati ukrepe za njihovo obvladovanje. Osnovni standard, ki opredeljuje smernice upravljanja tveganj, je ISO 31000: ima tudi dodatek s praktičnim priročnikom za implementacijo tega standarda. ISO 31010 ponuja podrobnejše napotke o izbiri in uporabi različnih tehnik za ocenitev tveganj. Odlika teh dokumentov je poenoten in sistematični pregled načel in metod obvladovanja tveganj.

Na področju mednarodno priznanih standardov za zagotavljanje informacijske varnosti je vodilna družina standarda ISO 27000 (International Organization for Standardization, n. d.), s prvim sprejetim standardom že leta 2000. Gre za zbirko približno sto standardov, ki obravnavajo področja, kot so: upravljanje informacijske varnosti, obvladovanje varnostnih tveganj (dopolnjevanje med ISO 31010 in ISO 27005, ki je osredotočen zgolj na upravljanje tveganj znotraj okvira 27001), pregledi informacijske varnosti, definiranje varnostnih kontrol (na omrežju, v programski opremi), obravnava incidentov ter zagotavljanje zasebnosti. Ti standardi so na strani izdajatelja podvrženi rednemu posodabljanju, praviloma so procesno usmerjeni. Že

sam ISO standard ni poceni, za doseganje skladnosti, ki ga izraža časovno omejen certifikat, pa mora organizacija uspešno opraviti formalne preglede oz. presoje.

Druga pomembna skupina standardov na področju informacijske varnosti prihaja iz ameriškega nacionalnega inštituta za standardizacijo in tehnologijo (NIST). Okvir SP 800.53 (National Institute of Standards and Technology, 2020) temelji na petih korakih: identifikacija, zaščita, detekcija, odziv ter povrnitev. Standardi ponujajo številne varnostne kontrole, kot so dostopne kontrole, upravljanje konfiguracije, usposabljanje na področju zavedanja informacijske varnosti ter odziv na incident. Bolj praktično usmerjen je NIST CSF (National Institute of Standards and Technology, 2024), ki na temelju istih petih korakov zagotavlja niz smernic in najboljših praks, ki jih organizacije lahko uporabljajo za prepoznavanje, ocenjevanje in obvladovanje tveganj kibernetске varnosti. V primerjavi z omenjenimi ISO standardi so NIST priporočila bolj konkretizirana in se pogosteje posodablajo.

Poleg omenjenih skupin standardov za zagotavljanje informacijske varnosti organizacije pogosto uporabijo priporočila Centra za internetno varnost (CIS kontrole), s katerimi se zagotavlja ublažitev najpogostejših kibernetških napadov na današnje sodobne sisteme in omrežja. Obstajajo številne preslikave teh kontrol v že omenjen NIST CSF in druge standarde. Prednost priporočil CIS je v njihovi praktični rabi, saj obstajajo tudi orodja, s katerimi je možno zahtevane konfiguracije na razmeroma enostaven način uveljaviti na različnih sistemih (CIS Benchmark). Zaradi številnih tehničnih omejitev, ki jih take konfiguracije povzročijo, so med sistemskimi administratorji precej nepriljubljene.

Na podoben način se lahko za zagotavljanje informacijske varnosti uporabi baza znanja MITRE ATT&CK®, ki je globalno dostopna baza znanja o taktikah in tehnikah napadalcev. Posebnost te baze znanja je, da temelji na opažanjih iz realnega sveta. Baza znanja se uporablja kot podlaga za razvoj posebnih modelov in metodologij groženj v zasebnem sektorju, vladnih ustanovah, različnih razvijalskih skupnostih in pri ponudnikih storitev kibernetске varnosti.

Na področju kontrol je daleč najbolj razširjeno orodje COBIT (v prvi različici objavljeno že leta 1996), okvir za upravljanje in vodenje informacijske tehnologije. Gre za zbirko najboljših praks in postopkov za doseganje strateških ciljev organizacije, kar se doseže z učinkovito rabo razpoložljivih virov in minimizacije IT tveganj. Gre za procesno usmerjeno orodje, kjer se delovanje IT razdeli v štiri

domene in več kot 30 procesov. COBIT je harmoniziran z drugimi standardi in dobrimi praksami, vključno z že omenjeno družino standardov ISO, pa tudi CISO, ITIL, CMMI, TOGAF in PMBOK. Pomembno je, da so zadnje različice usklajene tudi z okvirom dajanja zagotovil ITAF, kar bistveno povečuje transparentnost.

Za varovanje podatkov in obvladovanje kibernetских tveganj je v EU predpisanih nekaj direktiv in predpisov, kot so GDPR, DORA in NIS-2, ki v splošnem določajo razmeroma stroge zahteve, vendar je podvrženost posameznim predpisom odvisna od panoge ali drugih kriterijev (npr. velikosti podjetja). V NIS-2 se, na primer, zahteve osredotočajo na kritične in bistvene ponudnike storitev. Poleg tega je Evropa z zakonom o kibernetiski odpornosti poostrila tudi nadzor nad napravami interneta stvari (IoT). NIS-2 od držav članic zahteva, da okrepijo svoje zmogljivosti na področju kibernetiske varnosti, hkrati pa uvedejo ukrepe za obvladovanje tveganj in zahteve glede poročanja subjektom iz več sektorjev ter določijo pravila za sodelovanje, izmenjavo informacij, nadzor in izvrševanje ukrepov za kibernetisko varnost. Zavezujoči subjekti morajo sprejeti sorazmerne tehnične, operative in organizacijske ukrepe za zagotavljanje kibernetiske varnosti, kar vključuje potrebo po zagotovitvi kibernetiske varnosti v celotnem življenjskem ciklu vseh izdelkov, vključenih v IT rešitev. Med ključne ukrepe sodijo upravljanje in preprečevanje izrab tehničnih ranljivosti, zagotavljanje in ohranjanje dnevninskih zapisov, izvajanje in upravljanje varnostnih kopij podatkov ter upravljanje identitete in dostopa. Večina teh predpisov se osredotoča tudi na posledice kibernetiskega incidenta, vključno s tem, kako se o incidentih poroča in kako organizacije dajejo zagotovila o svojih zmogljivostih za okrevanje. Še posebej velja poudariti, da direktiva NIS-2 izrecno uvaja tudi odgovornost najvišjega vodstva za neskladnost z ukrepi za obvladovanje tveganj za kibernetisko varnost.

Današnji programi za zagotavljanje informacijske varnosti obsegajo kreiranje ustrezne varnostne kulture in zavedanja, zrelo upravljanje informacijske varnosti, upravljanje varnostnih tveganj, izpolnjevanje varnostnih zahtev za doseganje potrebne skladnosti, zmanjševanje tveganj, povezanih z dobavitelji in tretjimi strankami, implementacijo ničelnega zaupanja, upravljanje ranljivosti in groženj, varne oblačne storitve, modernizacijo upravljanja identitet in dostopov, pripravo na izsiljevalske napade in siceršnje varnostne incidente, doseganje zahtevane stopnje zaščite osebnih podatkov in siceršnje izboljšanje varnostne izpostavljenosti in izpostavljenosti podatkov (Info-Tech research group, n. d.).

Pobude na organizacijski in tudi lokalni ravni, usmerjene v krepitev varnega vedenja in kulture, obvladovanje tveganja tretjih oseb, povezanega z generativno umetno inteligenco, in izboljšanje dojemanja kibernetске varnosti s strani podjetij, predstavljajo za vodje organizacij izjemno priložnost. Sodelovanje vodij IT in poslovnih vodij pri obravnavi teh področij lahko prinese dvojno korist, saj spodbuja varno preobrazbo poslovanja in vzpostavlja odpornost v organizaciji. Ko pripravljamo varnostne načrte, moramo storiti več kot le slepo slediti okvirom najboljših praks ali standardom. Le proaktivna strategija informacijske varnosti, ki je celovita, se zaveda tveganj in je usklajena s poslovnimi potrebami, nam lahko pomaga pri obvladovanju nastajajočih, prihodnjih sprememb. V zadnjem času je umetna inteligenca spremenila »varnostno krajino«, organizacije pa se bodo morale zaščititi tudi pred drugimi vse bolj spretnimi akterji groženj. Novi vektorji in načini napadov, kot so globoki ponaredki in kvantno računalništvo, zahtevajo več kot le reakcijsko obnašanje. Pri tem je eden največjih izzivov v IKT panogi zagotavljanje ustreznih, kompetentnih kadrov, še posebej na področju kibernetске varnosti. Nič kaj dobrega ne pomeni dejstvo, da ima Slovenija med vsemi državami EU največ težav pri pridobivanju IKT strokovnjakov (Varga, 2024).

4.2.1 Zagotavljanje informacijske varnosti na Univerzi v Mariboru

Za Univerzo v Mariboru je leta 2013, po opravljeni javni razpravi, njen senat sprejel Informacijsko varnostno politiko (IVP) z jasno opredeljenim ciljem, ki je »zagotoviti nemoteno in varno poslovanje UM in zmanjšati škodo s preprečitvijo in zmanjšanjem posledic neželenih informacijskih varnostnih dogodkov«. IVP je skladna s priporočili standarda družine ISO 27001 in velja za vse uporabnike univerzitetnega informacijskega sistema. Po področjih so bile opredeljene kontrole, katerih izpolnjevanje se je preverjalo vsaj enkrat letno. Upravljanje uporabniških identitet in dostopov je že desetletje v celoti avtomatizirano. Letno se izvaja zunanje preverjanje informacijske varnosti (penetracijski testi) ter usposabljanje uporabnikov o zavedanju informacijske varnosti, kjer pa udeležba ni formalno zahtevana.

Pomemben mejnik k povečanju zavedanja informacijske varnosti se je zgodil po varnostnem incidentu oktobra 2024, ki je onemogočil delovanje univerzitetnega računalniškega sistema. Vsi uporabniško izpostavljeni sistemi in storitve so bili v celoti obnovljeni, podatki so bili povrnjeni brez izgube in odliva. Dogodek pa je

omogočil nekaj, česar do takrat ni bilo mogoče doseči – takojšnjo vpeljavo dvofaktorske avtentikacije za prijavo v sisteme, ki ni povzročila negotovanja ali upora med uporabniki, vajenimi dela v bistveno manj reguliranem okolju.

Nedvomno bo Univerza v Mariboru morala bistveno okrepiti prizadevanja za vzpostavitev učinkovitega sistema informacijske varnosti, vključno z vzpostavitvijo kompetentne lastne ekipe. Ne glede na to, da univerza po trenutno veljavnih evropskih smernicah na področju informacijske varnosti ni zavezanec (npr. direktiva NIS-2), se velja teh načel držati.

Čeprav je obstoječa IVP sicer še v celoti aktualna in vsekakor brez večjih pomanjkljivosti, bo v letošnjem letu prenovljena. Vzpostaviti bo treba sisteme upravljanja varnosti informacij in sistem upravljanja neprekinjenega poslovanja na podlagi predhodno izvedene analize tveganj. Načrti obnovitve in ponovne vzpostavitve sistemov morajo biti podvrženi rednim preverjanjem in potrditvam. Nadaljevali se bodo redni zunanji varnostni pregledi sistemov in tudi izvajanje rednih usposabljanj. Ključno bo vztrajanje pri opredelitvah lastnikov sistemov (sicer že določeno v trenutni IVP), njihova vloga pri identifikaciji in analizi tveganj ter siceršnjih izvajanj nalog lastnika sistema. Treba bo določiti vloge internih oddelkov (kot sta npr. pravna služba ali služba za odnose z javnostmi) pri načrtu odzivanja na incidente informacijske varnosti, kjer morajo biti jasno opredeljene vloge zadolžen-odgovoren-posvetovan-informiran (angl. *responsible, accountable, consulted, and informed* – RACI).

Potrjene politike in pripravljeni načrti niso dovolj, za povečano odpornost je potrebno nenehno spremljanje tveganj in učinkovitosti potrebnih ukrepov ter izvajanje rednih pregledov. Tega ne bo mogoče doseči brez načrtno okrepitev zmogljivosti (identificirano je kritično pomanjkanje lastnih IT kadrov) oziroma dolgoročne zagotovitve pogojev za sistematično izpeljavo potrebnih aktivnosti in identificiranih tehničnih ukrepov.

4.3 Umetna inteligenca v procesih delovanja univerze

S svojo zmožnostjo komunikacije z ljudmi, prepoznavanja in razvrščanja vzorcev, umetniškega poustvarjanja ter učenja in zelo hitrega vrednotenja strategij odločanja umetna inteligenca že nekaj časa navdušuje širšo populacijo. Ob tem se postavlja

vprašanje, kako lahko trenutne in bodoče napredke umetne inteligence uporabimo tudi v raziskovalnem in pedagoškem procesu ter na področju delovanja univerze v splošnem. Umetno inteligenco v tem kontekstu razumemo kot avtonomne računalniške sisteme, ki so se zmožni učiti, sklepati, reševati probleme ter prepoznavati vzorce in se temu ustrezno prilagajati novim situacijam ali načrtovati in podajati predloge, ki ljudem pomagajo pri odločanju. Izvedba tovrstnih sistemov večinoma temelji na tako imenovanem domensko-specifičnem učenju, ki omogoča, da lahko na osnovi učnih primerkov iz preteklosti prepoznavamo vzorce v sedanjosti in razvijemo predvidevanje prihodnosti. Uporabnost umetne inteligence sega na praktično vsa področja človeškega udejstvovanja. Vseeno pa moramo biti pri njeni uporabi previdni, saj smo do danes razvili zgolj sisteme tako imenovane šibke umetne inteligence, ki so se zmožni iz preteklih vzorcev naučiti opravljati specifične naloge, naučenega znanja pa niso zmožni prenašati med različnimi domenami in na tej osnovi sklepati ali si ustvariti lastnega mnenja. Učinkovitost umetne inteligence je tako neposredno odvisna od kakovosti in obsega podatkov, ki jih uporabimo za njeno učenje. Pomanjkanje podobnih vzorcev v preteklosti tako rezultira v ugibanju, napake v učnih vzorcih pa v napakah pri obdelavi trenutnega vzorca. Zato ni presenetljivo, da so aplikacije umetne inteligence dosegle največje uspehe ravno na tistih področjih, kjer je na voljo največ učnih podatkov. Med slednje sodijo tudi učni procesi.

Razločljiva umetna inteligenca opisuje pristope in orodja, s katerimi je mogoče človeku predstaviti in razviti razumevanje principov odločanja. Takšne sisteme lahko ovrednotimo ter do določene mere tudi sami popravimo. V njih lahko vgradimo mehanizme za zagotavljanje varnosti, privatnosti in spoštovanje etičnih ter moralnih načel. Hkrati pa takšni pristopi omogočajo tudi razumevanje skritih vzorcev, ki se nahajajo znotraj učnih primerkov, in potencialno odkrivanje novega znanja. Razločljiva umetna inteligenca ima tako velik vpliv na raziskovalni proces in znanost v splošnem. Z njo lahko poenostavljeno analiziramo ogromne količine eksperimentalnih podatkov in z njimi razločimo sicer kompleksne interakcije med različnimi vplivnimi faktorji, ki opredeljujejo opazovane procese ter naravne ali družbene fenomene. Slednje prepozna tudi Evropska komisija, ki umetno inteligenco opredeljuje kot katalizator znanstvenih prebojev in ključni instrument v znanstvenem procesu.

Nedavno je bila predstavljena evropska strategija umetne inteligence (Evropska komisija, 2018), katere cilj je doseči vodilno vlogo Evropske unije v razvoju umetne inteligence in zagotoviti, da je ta vredna zaupanja in osredotočena na človeka. V ta namen so predvidena izdatna vlaganja v razvoj računskih kapacitet in programske opreme ter razvoj rešitev na različnih nivojih tehnološke zrelosti. Računska in programska infrastruktura s tem postaja temeljna raziskovalna oprema, brez katere si raziskav v prihodnosti ne bo več mogoče zamisliti. Tekma je odprta in naša konkurenca prepozna pomen umetne inteligence ter pospešeno razvija interne kapacitete za njeno izrabo. Programska infrastruktura tako dobiva vlogo omogočivne tehnologije in postaja horizontalni gradnik, ki že nekaj časa ni več namenjen zgolj tehnološkim in naravoslovnim študijam, temveč se nanjo vse pogosteje naslanjata tudi družboslovje in humanistika.

Do danes smo večinoma razumeli, da izvedba posameznega intelektualnega dela zahteva specifično znanje, potrebno za načrtovanje, reševanje, izračunavanje, ustvarjanje, vodenje, nadzor in druge dejavnosti, pri katerih je potrebno kompleksno razmišljanje. Pri tem smo kot intelektualno delo večinoma obravnavali vsako aktivnost, ki je vključevala zgoraj naštetih dejavnosti, ne glede na to, katere od teh je zahtevala in v kakšnem obsegu. Pojav sistemov umetne inteligence prinaša nujno drugačnega vpogleda v intelektualno delo. Jedro današnjih sistemov umetne inteligence predstavljajo statistični klasifikatorji, iz česar izhaja, da današnji sistemi umetne inteligence niso zmožni razumevanja podatkov, ki jih uporabljamo za njihovo učenje. Zaradi tega lahko rečemo, da so trenutno razviti sistemi umetne inteligence sposobni opravljati le rutinska intelektualna dela, ki ne zahtevajo razumevanja konteksta, oziroma so sposobni intelektualne rutine – tako lahko govorimo o inteligenci brez razuma. Uporaba sistemov umetne inteligence pri opravljanju različnih del danes torej razkriva stopnjo zmožnosti opravljanja teh del, ki smo jih doslej pogosto razumeli kot intelektualno delo, zgolj ob upoštevanju ožjih ali širših kontekstov in prepoznavanja vzorcev v njih, brez potrebe po razumevanju vsebine dela. Pri tem je treba poudariti, da so lahko ta dela tudi zelo kompleksna.

Upošteva ta dejstva bo v prihodnje smiselno v posameznem intelektualnem delu prepoznavati del, ki ga bo mogoče opredeliti kot intelektualno rutino (ne zahteva razumevanja konteksta), in del, ki predstavlja inovativni in kreativni del oziroma zahteva kompleksno razmišljanje ter razumevanje konteksta takšnega dela.

Takšno razločevanje bo smiselno predvsem zaradi dejstva, da bodo sistemi umetne inteligence v prihodnje pričakovano prevzeli opravljanje velike večine opravil, ki se bodo izkazala za opravila, za katerih izvedbo zadošča intelektualna rutina. Pričakujemo lahko, da bo prihodnji razvoj sistemov umetne inteligence in njihova uporaba v praksi za marsikatero intelektualno delo pokazal stopnjo intelektualne rutine, ki je prisotna pri opravljanju tega dela. Čeprav lahko razumemo, da bodo sistemi umetne inteligence v prihodnosti človeka razbremenili marsikaterega rutinskega dela – tudi intelektualnega, pa bosta izkazana stopnja prisotnosti intelektualne rutine pri posameznem delu in obseg nujnosti vključevanja človeka v pripravo končnega rezultata opravljanega dela v veliki meri pred človeka postavili bistveno višji prag konkurenčnosti njegove usposobljenosti in znanj, ki bodo v veliko večji meri zahtevale sposobnost inovativnega razmišljanja, kreativnosti in razumevanja kompleksnih problemov. Pričakujemo lahko, da bo pri današnji stopnji razvoja sistemov umetne inteligence dodana vrednost človekovega dela povezana predvsem z razumevanjem rezultatov, ki jih bodo tvorili sistemi umetne inteligence, in sposobnostjo inovativnega razmišljanja ter kreativnega dela.

4.3.1 Sistemi umetne inteligence in trg delovne sile

Zmeraj hitrejši razvoj sistemov umetne inteligence in skokovito naraščanje števila področij njihove rabe, ki smo ji priča v zadnjih nekaj letih, bosta imela v bližnji prihodnosti velik vpliv na izginjanje nekaterih poklicev, vsaj v takšni obliki, kot jih poznamo danes, bosta pa omogočila tudi nastanek novih poklicev.

Kot so izračunali pri Svetovnem gospodarskem forumu (WEF) in zapisali v svojem poročilu, izdanem v mesecu aprilu 2023 (World Economic Forum, 2023), bo do leta 2030 po vsem svetu izginilo 14 milijonov delovnih mest. Četrtnina vseh delovnih mest bo doživela znatne spremembe. Že do leta 2027 naj bi bilo ustvarjenih 69 milijonov novih delovnih mest. V poročilu pa tudi navajajo, da bo do tega leta po drugi strani izginilo kar 83 milijonov delovnih mest. To pomeni neto zmanjšanje števila delovnih mest za 14 milijonov oz. dva odstotka vseh trenutno zaposlenih. Po predvidevanjih, zapisanih v poročilu, lahko največje spremembe pričakujemo v zabavni industriji in medijih, najmanjše pa v gostinstvu in hotelirstvu.

Glede na zelo intenziven razvoj trga delovne sile v prihodnjih letih in napovedane velike spremembe je pomembno ustrezno razumevanje novo nastajajočega praga konkurenčnosti delovne sile, ki ga za različne poklice vnašajo prihajajoči sistemi umetne inteligence. V primeru napovedi Svetovnega gospodarskega foruma (World Economic Forum, 2023) o prihodnjem razvoju trga dela je tako pomembno vprašanje, kakšna znanja so bila potrebna za zasedbo 83 milijonov delovnih mest, ki bodo po napovedih WEF v naslednjih letih izginila, in kakšna znanja ter spretnosti bodo potrebna za zasedbo novo ustvarjenih 69 milijonov delovnih mest. Ob tem je vsekakor zelo pomembno vprašanje, koliko izmed 83 milijonov zaposlenih, ki bodo izgubili zaposlitve, bo imelo potrebna znanja za zasedbo katerega od novo ustvarjenih 69 milijonov delovnih mest. Mnogo bolj kot v preteklosti pa se postavlja tudi vprašanje, koliko izmed teh, ki bodo izgubili zaposlitev zaradi uvajanja sistemov umetne inteligence, bo znanja, potrebna za zasedbo novo ustvarjenih delovnih mest, sploh sposobno pridobiti. Upošteva se, da delo, ki jih bodo prevzeli sistemi umetne inteligence, je pričakovati, da bodo za zasedbo novo ustvarjenih delovnih mest zahtevana predvsem tista znanja in spretnosti, ki bodo presegala nivo intelektualne rutine oziroma bodo to predvsem sposobnosti kreativnega dela, razumevanja kompleksnih problemov in inovativnega razmišljanja. To pa zagotovo postavlja velike nove izzive pred vse generacije in profile zaposlenih.

4.3.2 Sistemi umetne inteligence in izobraževanje

Vsesplošna dostopnost velikih generativnih jezikovnih modelov ima velik vpliv tudi na področje izobraževanja. Ob pojavu tovrstnih modelov so bili izpostavljeni predvsem negativni vplivi njihove uporabe in možnosti zlorab, kar lahko ima negativne posledice na kakovost izobraževanja. Dosežene stopnje razvoja sistemov umetne inteligence ni mogoče ignorirati, prav tako pa ni mogoče preprečiti njihovega nadaljnjega razvoja in rabe na različnih področjih. Orodij umetne inteligence na področju izobraževanja zato ni smiselno prepovedati, pač pa je nujno razumeti njihovo dodano vrednost in jih vključiti v izobraževanje na način, ki bo omogočal doseganje želenih znanj, kompetenc in spretnosti.

Zadnje analize kažejo, da je več kot 85 odstotkov študentov v procesu svojega študija že uporabilo orodja umetne inteligence, medtem ko jih več kot 50 odstotkov ta orodja uporablja redno, vsaj enkrat tedensko (Rong in Chun, 2024). Pri tem prednjači uporaba generativne umetne inteligence, ki študentom omogoča

ustvarjanje povzetkov snovi, izvedbo praktičnih kvizov pri pripravi na izpit in podrobno podajanje razlage snovi skozi dialog. Čeprav je zaradi prej omenjenih omejitev danes povsem očitno, da šibka umetna inteligenca ne more zamenjati človeka v učnem procesu, lahko z njeno pomočjo vseeno bistveno hitreje in učinkoviteje pridemo do iskanih informacij. Pri tem lahko upravičeno pričakujemo, da se bo z nadaljnjim razvojem izboljšala tudi zanesljivost tovrstnih sistemov in posledično tudi točnost informacij, ki jih podajajo. Na vseh stopnjah učnega procesa tako lahko osredotočenost podajanja snovi premaknemo od suhoparnega podajanja dejstev in lastnosti učnih entitet na razlago njihovega širšega konteksta in vzrokov za nastanek teh lastnosti ter njihovo uporabo za naslavljanje izzivov današnjega sveta. S tem lahko bistveno izboljšamo učinkovitost učnega procesa. V tem kontekstu je danes že opazen trend prehoda na tako imenovano personalizirano učenje, ki omogoča učenje v prilagojenem tempu in na način, ki najbolj ustreza posamezniku. Inteligentni mentorski sistemi, virtualni asistenti in avtomatizirano ocenjevanje prihranijo čas izvajalcem učnega procesa in zagotovijo natančnejše in doslednejše povratne informacije. Pri tem vseeno ne smemo pozabiti na odprta etična vprašanja, ki so prisotna tako v učnih kakor tudi raziskovalnih procesih. Danes zato veliko energije vlagamo v oblikovanje principa etične rabe in gradnjo zaupanja v umetno inteligenco preko konceptov delovanja razložljive umetne inteligence.

Maja leta 2023 smo na Univerzi v Mariboru pripravili smernice za uporabo generativnih orodij umetne inteligence v pedagoškem procesu (Univerza v Mariboru, Oddelek za izobraževanje in študij, 2023). V njih smo poudarili, da je nujno krepiti zavedanje o potrebnosti odgovorne rabe orodij umetne inteligence v pedagoškem procesu ter zavedanje o nujnosti ozaveščanja vseh udeležencev izobraževanja o tem, da je cilj izobraževanja predvsem pot in ne samo cilj, ki ga dosežemo na koncu poti. Na poti namreč pridobimo vsa potrebna znanja, spretnosti in kompetence, ki nas pripeljejo do zelenega rezultata. Danes bi se bolj kot kdajkoli prej morali zavedati, da nas uporaba ChatGPT in podobnih orodij lahko marsikdaj okrade za pot, ki bi jo lahko oziroma morali prehoditi sami. S tem nas prikrajša tudi za potrebna pridobljena znanja, spretnosti in kompetence, ki predstavljajo bistvo izobraževanja. Kako uporabiti omenjena orodja in pri tem še zmeraj prehoditi zeleno pot do cilja, pa je ključni izziv, ki je pred nami. Zavedati se namreč moramo, da do znanja ni bližnjic.

Pri tem je hkrati tudi nujno zavedanje, da se z razvojem orodij umetne inteligence proces izobraževanja ne bo poenostavil, pač pa postaja zahtevnejši, saj bodo v procesu izobraževanja študenti, da bodo s svojim znanjem konkurenčni na trgu delovne sile prihodnosti, morali pridobiti znanja, veščine in spretnosti, ki bodo presegali nivo intelektualne rutine. Glede na današnje in pričakovane zmožnosti sistemov umetne inteligence v prihodnosti pa se postavlja logično vprašanje, ali je razumevanje kompleksnih problemov, inovativno razmišljanje in kreativno delo možno brez obvladovanja intelektualne rutine.

4.3.3 Prihodnji razvoj družbe in neizogibno sinergično delovanje različnih tehnologij

Razvoj orodij s področja umetne inteligence bo imel pomemben vpliv tudi na prihodnji razvoj družbe. Ta se predvsem zaradi razvoja in uporabe velikih generativnih jezikovnih modelov, ki so globoko zarezali v njeno zavest, vse bolj zaveda, da mora družba, če želi zagotoviti svoj uspešni trajnostni razvoj, nemudoma odreagirati in preprečiti ali pa vsaj omejiti predvsem zlorabe teh tehnologij in se, kolikor je mogoče, izogniti razvojnim pastem, ki jih ti sistemi prinašajo. Izkazane zmožnosti sistemov umetne inteligence, predvsem velikih generativnih jezikovnih modelov in iz njih izhajajoče napovedi o možnostih njihove uporabe, so v družbi povzročile precejšnje presenečenje predvsem zaradi dejstva, da tovrstni sistemi »ogrožajo« vrsto poklicev, za katere je potrebna visoka stopnja izobrazbe. Dosedanja pričakovanja na področju avtomatizacije in robotizacije so namreč večinoma nakazovala, da bo sodobni razvoj, kot je bilo to v preteklosti, ogrožal najprej delovna mesta, za katera je potrebna nižja stopnja izobrazbe.

Kljub temu je nujno upoštevati, da prihodnosti ne bodo krojili samo sistemi umetne inteligence, pač pa bodo ti zelo pogosto uporabljeni v kombinaciji z drugimi razvijajočimi se tehnologijami. Med te gotovo sodijo tudi tehnologije brezžičnih komunikacij 5G, 6G in 7G. Tehnologija 5G (danes že precej uveljavljena) prinaša bistveno večje kapacitete prenosa podatkov ter nižje zakasnitve (pod 5 ms) ob večji energetski učinkovitosti. To bo v prihodnosti omogočilo znatno večjo uporabo teh tehnologij pri avtomatizaciji industrijskih procesov in razvoju interneta stvari (IoT). Uresničitev koncepta Industrija 4.0 (popolna avtomatizacija proizvodnje preko tako imenovanih temnih tovarn, izvajanje proizvodnih procesov brez delavcev), razvoj avtonomnih naprav in vozil ter humanoidnih robotov, ki bodo vsi v veliki meri

vključevali sisteme umetne inteligence, bodo imeli velik vpliv tudi na vse tiste poklice, za katere je potrebna nižja stopnja izobrazbe in za opravljanje katerih je večinoma potrebna le fizična in/ali intelektualna rutina. Koncept Industrija 5.0 (na japonskem razvit podoben koncept je poimenovan Družba 5.0) v veliki meri izhaja iz dejstva, da bodo sistemi umetne inteligence, nove generacije komunikacijskih tehnologij, procesi avtomatizacije in robotizacije v proizvodnih procesih in tudi širše v družbi v veliki meri prevzeli dela, ki zahtevajo rutinsko intelektualno ali fizično delo. Prostor človeka v takšni družbi pa vidijo predvsem na področju čistega kreativnega in inovativnega dela ter razumevanja in obvladovanja kompleksnih problemov.

Zato bo v prihodnje še toliko pomembnejša nuja nenehnega vrednotenja vloge človeka v sodobni družbi, njegovih zmožnostih sobivanja z vedno hitreje razvijajočo se tehnologijo in aktivnem, čim prejšnjem reševanju ključnih vprašanj Družbe 5.0, da se v čim večji meri izognemo nepripravljenosti družbe na izzive novih tehnologij, predvsem njihovim negativnim učinkom, kot smo jim bili v bistveno manjšem obsegu priča ob pojavu družbenih omrežij, ter negativnim posledicam, ki se jih bojimo ob prihodu sistemov umetne inteligence. Odgovornost univerz – kot avtonomnih izobraževalnih in raziskovalnih ustanov – do družbe bo pri izpolnjevanju njihovega poslanstva v prihodnosti tako še večja, saj bodo morale izobraževati kadre, ki bodo sposobni presegati prag intelektualne rutine in bodo opolnomočeni za učinkovito rabo orodij umetne inteligence, hkrati pa bodo univerze z razvijanjem odgovorne znanosti zagotavljale ustrezne rešitve, s katerimi se bo mogoče v čim večji meri izogniti zlorabam in pastem sodobnih tehnologij.

Umetna inteligenca bo zagotovo pomembno in dolgotrajno vplivala na razvoj univerze in fundamentalno spremenila nekatere ključne procese njenega delovanja. Prilagoditve temu so neizbežne. Na nas je, da te izvedemo pravočasno, strateško in učinkovito ter z njimi postanemo boljši. Višja stopnja fleksibilnosti, poenostavitev administrativnih postopkov ter podatkovno podprto odločanje v procesih upravljanja so gotovo vodila, ki jih je pri tem treba zasledovati tudi na področju poslovanja in delovanja univerze kot institucije.

5 Sodelovanje z okoljem in učinkovit prenos znanja in tehnologij tudi v prihodnosti

Sodelovanje z gospodarstvom in družbenim okoljem ter učinkovit prenos znanja in tehnologij sta bili in ostajata ključni zavezi Univerze v Mariboru pri izpolnjevanju njenega tretjega poslanstva.

Uspešno sodelovanje in podpora aktivnostim raziskovalcev in študentov Univerze v Mariboru na področju prenosa znanja in tehnologij (Univerza v Mariboru, n. d. a) nudi v sodelovanju z drugimi službami univerze Služba za prenos znanja in tehnologij. Služba uspešno vodi aktivnosti prenosa znanja tudi v okviru največje podporne podjetniške mreže Enterprise Europe Network, katere del je Univerza v Mariboru in ki ima vzpostavljene kontaktne točke v več kot 60 državah po svetu.

Univerza v Mariboru je koordinator konzorcija DIGI-SI, čigar namen je aktivno pospeševanje digitalne preobrazbe gospodarstva in javnega sektorja. V okviru projekta univerza ponuja širok spekter storitev, ki pomagajo podjetjem in javnemu sektorju pri njihovi digitalizaciji.

5.1 Tehnološko inovacijski center Univerze v Mariboru – platforma INNOVUM

Za doseganje še uspešnejšega sodelovanja in prenosa znanja ter tehnologij v okolje je Univerza v Mariboru kot sistemsko rešitev razvila koncept platforme INNOVUM (INNOVUM, 2025). Platformo sestavljajo trije stebri: človeški viri in RRI projekti (delovanje v skladu s principi odprte znanosti), raziskovalna infrastruktura (omogočen odprt dostop do javne visoko tehnološke raziskovalne infrastrukture) in podporno okolje (Tehnološki inovacijski center – podpora odprtemu inoviranju).

Z vzpostavitvijo Tehnološkega inovacijskega centra bo Univerza v Mariboru zagotovila učinkovito osrednjo infrastrukturno podporo znanstvenoraziskovalnim in inovacijskim procesom ter prenosu znanja in tehnologij v okolje. Tehnološki inovacijski center bo namenjen predvsem nudenju podpore za izvajanje prebojnih visoko tehnoloških podjetniških projektov inovacijsko-raziskovalno gnanih novih in uveljavljenih podjetij, ki predstavljajo 3–4 odstotke populacije podjetij. Z zagotavljanjem prostorske infrastrukture, razvojno-raziskovalnih človeških virov,

vrhunske raziskovalne opreme in različnih storitev na področju inoviranja, zaščite intelektualne lastnine ter razvoja programa podpornega okolja bodo podani ključni pogoji za doseganje učinkovitega prenosa znanja in tehnologij v segmentu prebojnih inovacij in tudi širše.

Razvoj platforme INNOVUM pomeni pomemben prispevek Univerze v Mariboru h gradnji temeljev za razvojni in inovacijski preboj kohezijske regije Vzhodna Slovenija skozi prizmo razvoja gospodarstva.

Viri in literatura

- Athena. (2024). *Athena University*. <https://athenauni.eu/athena-2024/>
- Bologna Follow-up Group. (2024). *Indicators and descriptors for the principles of the social dimension in the European Higher Education Area*. https://chea.info/Immagini/BFUG_WG_on_SD_Indicators_and_Descriptors_4.3_2024_-_FINAL_.pdf
- EHEA, European Higher Education Area. (1999). *The Bologna Declaration of 19 June 1999*. https://chea.info/media.chea.info/file/Ministerial_conferences/02/8/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf
- EHEA, European Higher Education Area. (2018). *Paris Communiqué: Paris, May 25th 2018*. https://chea.info/media.chea.info/file/2018_Paris/77/1/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf
- EHEA, European Higher Education Area. (2020a). *Rome Ministerial Communiqué: EHEA Rome 2020*. https://chea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf
- EHEA, European Higher Education Area. (2020b). *Rome Ministerial Communiqué: ANNEX II: EHEA Rome 2020: Principles and Guidelines to Strengthen the Social Dimension of Higher Education in the EHEA*. https://chea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique_Annex_II.pdf
- EHEA, European Higher Education Area. (2024). *Tirana Communiqué: Tirana Ehea Ministerial Conference 29–30 May 2024*. <https://chea.info/Download/Tirana-Communique.pdf>
- EU pobuda. (2019). *Pobuda evropskih univerz*. <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/european-universities-initiative>
- EUA, European University Association. (4. 2. 2021). *Universities without walls – A vision for 2030*. <https://www.eua.eu/publications/positions/universities-without-walls-eua-s-vision-for-europe-s-universities-in-2030.html>
- European Commission. (n. d.). *Communication from the Commission on a European strategy for universities*. <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-01/communication-european-strategy-for-universities-graphic-version.pdf>
- European Commission. (2024). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A blueprint for a European degree*. https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/2024-03/European_Degree_Communication_Graphic_Version_EN.pdf
- European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. (n. d.). *European Universities initiative*. <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/european-universities-initiative>
- Evropska komisija. (2018). *Umetna inteligenca za Evropo*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0237>

- Evropsko združenje za zagotavljanje kakovosti. (2015). *Standardi in smernice za zagotavljanje kakovosti v evropskem visokošolskem prostoru (ESG)*. https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/filebase/esg/ESG%20in%20Slovenian_by%20SQAA-NAKVIS.pdf
- Gergorič, I. (2024). *Vodnik za razvoj sistema mikrodokazil v slovenskem visokem šolstvu*. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije; Nacionalna agencija Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu. https://moja.um.si/vsezivljenjsko-ucenje/Documents/2024.12-Vodnik_za_razvoj_sistema_mikrodokazil_v_Slovenskem_visokem_solstvu.pdf
- Rong, H., in Chun, C. (2024). *A report on Digital Education Council AI Student Survey 2024*, Digital Education Council, 2024. <https://26556596.fs1.hubspotusercontent-eu1.net/hubfs/26556596/Digital%20Education%20Council%20Global%20AI%20Student%20Survey%202024.pdf>
- Info-Tech research group. (n. d.). *Security & Research Center: A holistic approach to building an agile, robust security program*. <https://www.infotech.com/research-centers/9>
- INNOVUM. (2025). Platforma INNOVUM. <https://www.um.si/prenos-znanja/tehnoloski-inovacijski-center-univerze-v-mariboru-innovum/>
- International Organization for Standardization. (n. d.). *ISO/IEC 27000 family – Information security management*. <https://www.iso.org/standard/iso-iec-27000-family>
- Magna Charta. (2020). *Magna Charta Universitatum 2020*. <https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/mcu2020>
- Morgan, S. (2024). Top 10 cybersecurity predictions and statistics for 2024. *Cybercrime Magazine*. <https://cybersecurityventures.com/top-5-cybersecurity-facts-figures-predictions-and-statistics-for-2021-to-2025/>
- Murko, A. (2024). *Zelena Univerza v Mariboru: magistrsko delo*. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=90898>
- National Institute of Standards and Technology. (2020). *Security and privacy controls for information systems and organizations*. <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/SpecialPublications/NIST.SP.800-53r5.pdf>
- National Institute of Standards and Technology. (2024). *The NIST Cybersecurity Framework (CSF) 2.0*. <https://doi.org/10.6028/NIST.CSWP.29>
- OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *OECD Skills Outlook 2023: Skills for a Resilient Green and Digital Transition*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/27452f29-en>
- Priporočilo Sveta z dne 16. junija 2022 o evropskem pristopu k mikrodokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost. (2022). *Uradni list Evropske unije*, (C 243/02), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(02))
- Republika Slovenija. (2021). *Nacionalni program spodbujanja razvoja in uporabe umetne inteligence v Republiki Sloveniji do leta 2025 (NpUI)*. <https://www.gzs.si/Portals/Panoga-ZIT/Vsebine/novice-priponke/NpUI-SI-2025.pdf>
- Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30). (2022). *Uradni list RS*, (49/22).
- Resolucija o znanstvenoraziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2030 (ReZrIS30). (2022). *Uradni list RS*, (49/22).
- Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (ReNPVO20–30). (2020, 2022). *Uradni list RS*, (31/20, 44/22). <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ODLO1985>
- Slovenska strategija trajnostne pametne specializacije*. (2023). https://evropskasredstva.si/app/uploads/2024/02/Strategija-S5_verzija_1_1.pdf
- Spremenimo svet: Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030*. (n. d.). https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf
- Šooš, T., Lautar, K., Urbančič, H., Kobe Logonder, N., Kmet Zupančič, R., in Fajčič, L. (ur.). (2017). *Strategija razvoja Slovenije 2030*. Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKRR/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf

- Univerza v Mariboru. (n. d. a). *O raziskovanju*. <https://www.um.si/raziskovanje/o-raziskovanju/>
- Univerza v Mariboru. (n. d. b). *Smernice za razvoj mikrodokazil na Univerzi v Mariboru: različica 2.0*. https://moja.um.si/vsezivljenjsko-ucenje/Documents/2024.01.18-Smernice_za_razvoj_mikrodokazil_na_UM_2.0.pdf
- Univerza v Mariboru. (2021). *Strategija Univerze v Mariboru 2021–2030*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/978-961-286-443-9>
- Univerza v Mariboru. (5. 9. 2022). *Pilotni projekti Univerze v Mariboru za zelen in odporen prehod v Družbo 5.0*. <https://www.um.si/objava/pilotni-projekti-univerze-v-mariboru-za-zelen-in-odporen-prehod-v/>
- Univerza v Mariboru, Oddelek za izobraževanje in študij. (2023). *Uporaba generativnih orodij umetne inteligence v pedagoškem procesu*. https://moja.um.si/en/study/Documents/Smernice_za_uporabo_UI_v_pedagogskem_procesu_16.5.2023_final.pdf
- Varga, M. (20. 10. 2024). Delovna sila postaja vedno večji izziv. *Glas gospodarstva*. <https://glasgospodarstva.gzs.si/delovna-sila-postaja-vedno-vecji-izziv/>
- Vlada Republike Slovenije. (2021). *Slovenska industrijska strategija 2021–2030*. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. <https://www.gzs.si/Portals/206/Slovenska%20industrijska%20strategija.pdf>
- Vlada Republike Slovenije. (2023). *Digitalna Slovenija 2030: Krovna strategija digitalne preobrazbe Slovenije do leta 2030*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIDP/Dokumenti/DSI2030-potrjena-na-Vladi-RS_marec-2023.pdf
- Vlada Republike Slovenije. (18. 12. 2024). *Posodobljeni celoviti nacionalni energetske in podnebni načrt Republike Slovenije*. https://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/nepn/dokumenti/nepn2024_final_dec2024.pdf
- World Economic Forum. (2023). *The Future of Jobs Report 2023*. <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/in-full/executive-summary/>
- World Economic Forum. (2025). *Future of Jobs Report 2025: Insight report: January 2025*. https://reports.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_Report_2025.pdf
- Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID). (2021, 2023, 2024). *Uradni list RS*, (186/21, 40/23, 102/24).
- Zakon o visokem šolstvu (ZViS). (2025). *Uradni list RS*, (xx/25).

Iz recenzije

RADO BOHINC

Predsednik Evro-sredozemske univerze

V znanstveni monografiji *50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja* urednikov Gorazda Meška in Natalije Ulčnik nam več kot petdeset avtorjev v enajstih prispevkih predstavi številna področja univerzitetnega delovanja in ustvarjanja, vse od ustanovitve univerze pa do danes, ter ključne dejavnike njenega razvoja. Najprej so predstavljena zgodovinska dejstva in obdobja ter proces nastajanja univerze, nato njeni pravni, kadrovski in prostorski vidiki, izobraževanje in raziskovanje ter študenti, v nadaljevanju pa internacionalizacija, trajnostni in kakovostni vidiki ter evropska integracija univerz.

Monografija je s številnimi podatki in razmisleki podkrepljeno sporočilo sedanje generacije visokošolskih učiteljev in raziskovalcev mariborske univerze o prehojenem 50-letnem obdobju z odločnim pogledom v prihodnost, ki ga narekujejo sodobni tokovi znanja in zahtevni globalni družbeni izzivi. Monografija bo več kot koristen strokovni in raziskovalni pripomoček, ne le snovalcem akademskih in razvojnih strategij za prihodnost, temveč tudi vsem nosilcem raziskovalne in pedagoške dejavnosti tako na Univerzi v Mariboru kot tudi širše.

Iz recenzije

STANE PEJOVNIK

Nekdanji rektor in zaslužni profesor Univerze v Ljubljani

Ob petdesetletnici druge največje slovenske univerze je pred nami znanstvena monografija, ki jo je ustvarilo več kot petdeset avtorjev, skoraj vsi tesno povezani z Univerzo v Mariboru kot sedanji ali nekdanji raziskovalci, pedagogi in funkcionarji. Pod uredniškim vodstvom Gorazda Meška in Natalije Ulčnik je nastalo obsežno delo, razdeljeno na enajst tematsko jasno strukturiranih poglavij, ki bralcu ponujajo celosten, faktografsko bogat in z dokumenti podkrepjen pregled razvoja univerze v obdobju od njenega začetka do današnjega časa.

Monografija že na prvi pogled izstopa po visoki uredniški in tehnični ravni, ki presega običajne priložnostne publikacije ob obletnicah.

Prispevki se ne osredotočajo na povzemanje obstoječih dokumentov, temveč pogosto vključujejo tematsko relevantne analize, longitudinalne podatke, statistične prikaze in interpretacije z znanstveno dodano vrednostjo. Prav zaradi tega ima knjiga potencial tudi kot referenčni vir za raziskave na področju visokega šolstva, univerzitetne zgodovine, regionalnega razvoja in organizacijskih študij.

Poleg tega velja pohvaliti še slogovno zrelost piscev, ki uspešno prepletajo deskriptivne, analitične in refleksivne elemente. Tako delo ni le institucionalni portret, temveč tudi utemeljeno pričevanje o vlogi univerze kot kompleksne, dinamične in večplastne družbene ustanove.

Knjiga *50 let Univerze v Mariboru* je kakovostna, znanstveno relevantna in tehnično odlično izvedena monografija, ki brez dvoma spada med boljše publikacije te vrste v slovenskem prostoru. Uredniki in avtorji so opravili veliko delo, ki bo pomembno tako za notranjo zgodovino Univerze v Mariboru kot tudi za širše razumevanje razvoja visokošolskega prostora v Sloveniji.

Vendar jubileji niso le priložnost za pregled preteklosti, temveč so potrebni tudi za artikulacijo prihodnjih ciljev. V tem pogledu bi knjiga morala bolje izkoristiti priložnost, da bi prepričljivo odgovorila na vprašanja: Kaj danes pomeni biti univerza v srednje veliki evropski državi? Kaj konkretno to pomeni za Univerzo v Mariboru? To je izziv za bodoče publikacije o Univerzi v Mariboru in njenih dejavnostih.

Iz recenzije

PETER UMEK

Zaslužni profesor Univerze v Mariboru

Z zanimanjem sem prebral obsežno monografijo in izvedel marsikaj novega o nastajanju Univerze v Mariboru. Namreč, leta 1972 sem se zaposlil kot asistent na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in skeptično, kot mnogi drugi iz akademskih krogov, spremljal in ocenjeval nastajanje novega univerzitetnega središča v Mariboru. Prevladovalo je mnenje, da še ena univerza v Sloveniji ni potrebna, pa tudi, da primernih univerzitetnih učiteljev ni. Naj kar ostanejo pri višjih in visokih šolah, naj producirajo strokovnjake za gospodarstvo, znanost pa naj se še naprej razvija v Ljubljani. Vendar sta vztrajnost in argumentiranost za ustanavljanje fakultet in univerze prepričali tedanje politično vodstvo, da je to podprlo, in leta 1975 je nastala nova univerza, ki se je premišljeno in hitro razvijala. Univerza v Mariboru je postala ugledna, tudi mednarodno priznana univerza. Vse o dobro premišljenem razvoju je zapisano v tej monografiji.

O tem, da Univerza v Mariboru dosega in presega pogoje za sodobno univerzo, sem se leta 1990 prepričal tudi sam. Zaposlil sem se na sedanji Fakulteti za varnostne vede in sem kot učitelj z najvišjim akademskim nazivom predstavljal fakulteto v kadrovski komisiji in senatu. Tako sem spoznal, da kljub potrebam po novih visokošolskih učiteljih ni popuščanja pri zahtevnih kriterijih za imenovanje v

akademske nazive, da se je v senatu veliko razpravljalo o pedagoškem delu in spodbujalo razvoj raziskovalnega dela, da se študentska problematika ne zanemarija in se upošteva mnenja študentov, da je to odprta univerza z jasno vizijo usmerjenosti v prihodnost in s sprejemanjem in preseganjem izzivov sodobnega časa.

O urednikih in avtorjih

Igor Areh je predstojnik Katedre za družboslovje, humanistiko in metodologijo na Fakulteti za varnostne vede UM. Specializiran je za področje forenzične psihologije, za preiskovalno intervjuvanje, pridobivanje informacij iz človeških virov, sodno ocenjevanje osebnosti, ugotavljanje zavajanja in presojo verodostojnosti pričanja. V praksi deluje kot svetovalec in izvedenec s področja sodne in preiskovalne psihologije. Je sodelavec Evropskega registra za oprostitev. Na Univerzi Justus Liebig v Giessnu v Nemčiji je sodeloval pri izdelavi bele knjige o nevarnostih vdiranja kvazi-znanstvenih tehnik v pravosodje, deloval je tudi v svetovalnem odboru Juana Méndeza, nekdanjega posebnega poročevalca Sveta Organizacije združenih narodov (OZN) za človekove pravice. Je predsednik Sekcije za sodno psihologijo in etiko v International Association of Applied Psychology.

Mojca Bernik je v. d. prodekanice za izobraževalno dejavnost na Fakulteti za organizacijske vede UM. Je predstojnica Katedre za kadrovske sisteme in članica strateškega sveta programa Organizacija in management kadrovske in izobraževalnih sistemov, kjer s svojimi raziskovalnimi dosežki prispeva k aktualnosti programa. Njeni raziskovalni interesi se osredotočajo na dve področji: razvoj kadrovskega managementa v organizacijah in izzivi na področju planiranja kadrov. V svoji karieri je sodelovala v številnih projektih na področju gospodarstva v Sloveniji kot tudi pri mednarodnih projektih. Rezultat njenega raziskovalnega dela je razviden iz številnih objav tako doma kot v tujini.

Gorazd Bajc je član Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete UM, kjer poučuje zgodovino Evrope, Balkana in slovenskega

prostora v 20. stoletju. Na mariborski Filozofski fakulteti je obenem prodekan za znanstvenoraziskovalno delo in doktorski študij. Je vodja raziskovalnega programa Slovenska identiteta in kulturna zavest v jezikovno in etnično stičnih prostorih v preteklosti in sedanjosti, velikega temeljnega ARIS projekta AID HCH – *Presežek pri razvoju humanistike in kulturne dediščine z umetno inteligenco* in programskega jedra UM *Dediščinska znanost in podnebne spremembe: nove raziskave z interdisciplinarnim pristopom in uporabo umetne inteligence*. Področja njegovih raziskav obsegajo zgodovino mednarodnih odnosov, obveščevalnih služb, jugoslovansko/slovensko-italijanskih odnosov, pravnega položaja slovenske manjšine v Italiji, protifašizma in nasilja – po eni strani o t. i. fojbah, po drugi pa o nasilju nad ženskami na Primorskem in v Istri v tranzicijskih obdobjih po prvi in po drugi svetovni vojni.

Darko Friš je od leta 2019 dekan Filozofske fakultete UM. Na veliki Pedagoški fakulteti UM je pred tem opravljal funkcijo prodekana za raziskovalno dejavnost in bil vrsto let predstojnik Oddelka za zgodovino na Pedagoški in Filozofski fakulteti UM. V več mandatih je bil član senata Pedagoške in Filozofske fakultete UM. Od leta 1999 vodi programsko skupino *Preteklost severovzhodne Slovenije med slovenskimi zgodovinskimi deželami v interakciji z evropskim sosedstvom*, bil je tudi vodja in član številnih raziskovalnih projektov. Znanstveno se posveča predvsem proučevanju slovenske zgodovine med obema svetovnima vojnoma ter obdobju po letu 1980. Je redni profesor za sodobno zgodovino in nosilec več predmetov na vseh stopnjah študijskih programov. Je ustanovitelj ter odgovorni urednik znanstvene revije *Studia historica Slovenica* in urednik knjižne zbirke. Od 1996 vsako leto

organizira odmevne mednarodne znanstvene simpozije, ki pomembno prispevajo k razvoju zgodovinarstva.

Nomi Hrast, mag. ekon. in posl. ved., od leta 2022 opravlja vlogo prorektorice za študentska vprašanja Univerze v Mariboru, pred tem pa je med letoma 2020 in 2022 opravljala vlogo prodekanice za študentska vprašanja na Ekonomski-poslovni fakulteti UM (EPF UM). Je članica Senata UM in več komisij na univerzi ter članica Senata EPF UM in več komisij. Tesno je vpeta v univerzitetno študentsko predstavništvo, zagovornišтво, trajnostni razvoj in akademski napredek, sodeluje pa tudi v nacionalnih in mednarodnih projektih. Poleg študijskih obveznosti je aktivna tudi pri razvoju študentskega organiziranja in pri izboljšanju študentskega standarda. Njeno delo odlikuje predanost akademski skupnosti, prizadevanje za transparentno in trajnostno prihodnost univerze ter močna želja po soustvarjanju kakovostnega visokošolskega okolja.

Sebastijan Frumen, prof. slov., je vodja Oddelka za izobraževanje in študij na Univerzi v Mariboru, kjer poteka spremljanje in zagotavljanje kakovosti študijskih programov v skladu s standardi ESG, poseben fokus pa je usmerjen v ustvarjanje inkluzivnega izobraževalnega okolja, ki bo prispevalo k izboljšanju kakovosti izobraževanja in študentom omogočalo celovit in usklajen razvoj njihovih raznovrstnih potencialov; Oddelek se hkrati posveča tudi potrebam okolja glede pridobivanja znanj, potrebnih za trajnostni razvoj družbe, med študijem in skozi sistem vseživljenjskega učenja ter implementacijo mikrodokazil. Kot doktorski študent na področju didaktike visokošolskega izobraževanja se v svojem raziskovalnem delu osredotoča na uvajanje prilagodljivih učnih poti in učnih okolij prihodnosti v visokošolsko izobraževanje.

Peter Gabrijelčič, u.d.i.a., zaslužni profesor Univerze v Ljubljani, mag., se je rodil leta 1947 v Mariboru. Študij arhitekture je zaključil na Univerzi v Ljubljani pri profesorju Edvardu Ravnikarju. Od leta 1974 do 2017 je bil zaposlen na Univerzi v Ljubljani, kjer je bil leta 1995 imenovan za v. d. dekana na

novoustanovljeni Fakulteti za arhitekturo, nato je bil dolgoletni dekan (2001–2017) in redni profesor. Predaval je arhitekturo in urbanizem ter uvedel študijsko smer urejanja podeželja in krajine. Med letoma 1999 in 2016 je vodil specialistični študij urbanističnega načrtovanja skupaj z Univerzo Oxford Brookes in bil mentor 512 diplomantom. Bil je iniciator in koordinator »projekta« prostorskega razvoja mariborske univerze, mestni arhitekt Ptuja ter ustanovitelj biroja ARHITEKTURA, d. o. o. Za svoje delo je prejel številna priznanja, med njimi nagrado Prešernovega sklada, Jugoslovansko priznanje Borbe in zlati ter platinasti svinčnik. Je soavtor nagrajenih mostov v Sloveniji in tujini ter avtor številnih strokovnih in znanstvenih člankov. Dejavno sodeluje v domačih in mednarodnih akademskih in strokovnih združenjih.

Izidor Golob od leta 2009 vodi Računalniški center Univerze v Mariboru. Pred tem je bil direktor Sekretariata Sveta za visoko šolstvo (sedaj NAKVIS), začetne zaposlitvene izkušnje pa je od leta 1997 pridobival kot asistent in raziskovalec na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko UM (FERI UM). Več let je bil predsednik Strokovnega sveta ARNES. Na svojem strokovnem področju ima pridobljene CISA, CISM in ITIL F certifikate.

Petra Gorjanc, spec. org. in manag., je s Fakulteto za organizacijske vede UM povezana že več kot dvajset let. Trenutno je vodja področja za sodelovanje fakultete z okoljem, kjer se osredotoča na povezovanje fakultete s podjetji in drugimi organizacijami ter sodelovanje fakultete z akademsko in strokovno javnostjo. Kot vodja organizacijskih odborov ima aktivno vlogo pri organizaciji različnih mednarodnih konferenc, nacionalnih posvetov, študijskih obiskov, vključena je v organizacijske aktivnosti znanstvenih in raziskovalnih projektov, skrbi za izvedbo mednarodnih in drugih dogodkov na fakulteti ter spodbuja študente k povezovanju in vključevanju v delovna okolja.

Ema Hauc je študentka drugega letnika dodiplomskega študija medijskih komunikacij na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko na FERI UM. Od leta 2023, od začetka svoje študijske poti, opravlja študentsko

predstavnštvo v Študentskem svetu FERI UM. Leta 2025 se je vključila tudi v delo Študentskega sveta Univerze v Mariboru, kjer pomaga pri različnih projektih in pisanju člankov.

Šime Ivanjko, zasl. prof. Univerze v Mariboru, je celotni študij prava opravil kot študent ob delu – Višja pravna šola v Mariboru (prva stopnja), Pravna fakulteta v Ljubljani (druga stopnja in doktorat), Pravna fakulteta v Zagrebu (magisterij) in Pravna fakulteta v Hamburgu (specializacija zavarovalništvo). Zaposlen je bil v Zavarovalnici Maribor in v gospodarstvu (od 1962). Od leta 1970 je bil zaposlen na Višji oz. Visoki pravni šoli ter Pravni fakulteti in Visoki ekonomsko-komercialni šoli. Več let je bil zasebni visokošolski učitelj. Predaval je predmete s področja gospodarstva, ne samo v Sloveniji, temveč tudi na Reki in v Zadru. Tri mandate je bil direktor oz. dekan Pravne fakultete UM in en mandat prorektor. Univerza v Mariboru mu podelila naslov zaslužnega profesorja. Zveza društev pravnikov Slovenije mu je podelila nagrado za življenjsko delo. Republika Hrvaška in Avstrija sta mu podelili državni odlikovanji. Je tudi soustanovitelj in predsednik Združenja Slovenska akademija pravnih znanosti ter član Akademije pravnih znanosti Hrvatske. Ukvarja se z gospodarskim svetovanjem in s publicistično dejavnostjo. Več mandatov je bil predsednik Združenja zavarovalnic Jugoslavije. Je častni konzul Republike Hrvaške. Je soavtor številnih zakonskih osnutkov. Od upokojitve leta 2012 je aktiven na družbenem omrežju in je avtor več objavljenih knjig. Trenutno je vodja Centra za zaslužene profesorje in upokojene visokošolske učitelje Univerze v Mariboru. Bil je tudi *podpisnik akta o ustanovitvi Univerze v Mariboru (18. septembra 1975)*.

Anita Ješovnik, mag. ekon. in posl. ved, je na Univerzi v Mariboru zaposlena od leta 2008. Med letoma 2010 in 2022 je bila vodja Referata za študijske in študentske zadeve Fakultete za strojništvo UM. Za strokovno delo je prejela priznanje Fakultete za strojništvo UM. Od decembra 2022 je vodja Centra za vseživljenjsko učenje Oddelka za izobraževanje in študij na UM. Aktivno deluje na področju razvoja ekosistema vseživljenjskega učenja in mikrodokazil na UM ter v sodelovanju z Boštjanom Vlaovičem vodi aktivnosti NOO

projekta Agilni razvoj izobraževanj in mikrodokazil.

Zdravko Kačič od leta 2018 vodi Univerzo v Mariboru kot rektor univerze. V obdobju med letoma 2011 in 2015 je bil prorektor za finančne zadeve Univerze v Mariboru. Je redni profesor na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko UM, kjer je nosilec več predmetov na študijskih programih Elektrotehnika in Telekomunikacije. Raziskovalno deluje na znanstvenem področju Telekomunikacije.

Rajko Knez je redni profesor s področja prava. Z Univerzo v Mariboru je povezan od študentskih dni. Pridobil je naziv Jean Monnet profesor prava EU. Med letoma 2007 in 2011 je bil dekan Pravne fakultete Univerze v Mariboru. Trenutno je sodnik Ustavnega sodišča Republike Slovenije.

Željko Knez je akademik SAZU nekdanji dekan ter sedanji prodekan Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Mariboru. Je tudi gostujoči profesor na Univerzi v Zagrebu (Hrvaška). V preteklosti je bil vršilec dolžnosti rektorja in prorektor Univerze v Mariboru. Diplomiral in doktoriral je na Univerzi v Mariboru. Nato je raziskoval na področju separacijskih procesov na Univerzi v Wageningenu (Nizozemska) in Univerzi v Erlangenu (Nemčija). Bil je član upravnega odbora Evropske zveze za kemijsko inženirstvo. Med letoma 2003 in 2010 je predsedoval delovni skupini EFCE »High Pressure Technologies« ter bil član več strokovnih in znanstvenih organizacij (EFCE »Product Design and Engineering« section, The American Oil Chemists Society, International Society for Advancement of Supercritical Fluids-Nacy France, ProcessNet – Dechema Frankfurt). Od leta 2014 je član Evropske akademije znanosti in umetnosti, od junija 2017 član Slovenske akademije znanosti in umetnosti in od maja 2019 član Hrvaške inženirske akademije. Je prejemnik Zoisovega priznanja in Zoisove nagrade za življenjsko delo. Je častni član Društva univerzitetnih profesorjev Maribor. Njegove raziskave se osredotočajo na uporabo subkritičnih in superkritičnih tekočin pri tlakih do 7.000 barov. Objavil je več kot 436

čankov v revijah SCI in imel več kot 650 predavanj na različnih konferencah. Ima več kot 16.800 citatov in indeks „h“ 67. Leta 2017 je bil med 1 odstotkom najbolj citiranih avtorjev, v letih 2022, 2023 in 2024 pa je po lestvici univerze Stanford med 0,35 odstotkov najuspešnejših avtorjev na svetu. Je avtor in soavtor 42 patentov (EU, Can, US, WO, JP ...) in patentnih prijav ter soavtor 30 knjig, objavljenih pri založbah Taylor and Francis, Wiley, Woodhead Pub, Elsevier, Springer itd. Na področju uporabe superkritičnih tekočin sodeluje z industrijskimi partnerji iz Evrope in Kanade.

Dean Korošak je od leta 2022 prorektor za znanstvenoraziskovalno dejavnost Univerze v Mariboru. Raziskovalno deluje na področjih statistične fizike in uporabe metod matematične fizike v fiziologiji. Je redni profesor in predstojnik Katedre za aplikativno fiziko na Fakulteti za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo Univerze v Mariboru.

Mladen Kraljić, univ. dipl. prav., je na Univerzi v Mariboru zaposlen od leta 2000. Med letoma 2000 in 2006 je bil vodja Službe za mednarodno in meduniverzitetno sodelovanje, med letoma 2007 in 2011 je bil tajnik Filozofske fakultete UM, med letoma 2012 in 2016 pa vodja Oddelka za mednarodno sodelovanje na Univerzi v Mariboru. Med letoma 2016 in 2018 je bil za kratek čas glavni tajnik UM. Od leta 2018 je ponovno vodja Oddelka za mednarodno sodelovanje UM.

Jelena Krivograd, univ. dipl. ekon., je predstojnica Znanstvenega inštituta Pedagoške fakultete UM (PEF UM), ki deluje kot mednarodna in projektna pisarna fakultete. V sodelovanju z raziskovalci PEF UM aktivno sodeluje pri prijavi projektnih vlog ter pri administrativni in finančni izvedbi nacionalnih in mednarodnih raziskovalnih in razvojnih projektov. Kot Erasmus koordinatorica skrbi za izvedbo in razvoj študentskih mobilnosti in mobilnosti zaposlenih. Prav tako sodeluje pri pripravi razvojnih dokumentov s področja znanstvenoraziskovalnega dela in mednarodne dejavnosti.

Luka Lah je študent prvega letnika magistrskega študijskega programa medijskih komunikacij na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko UM. Od svojega drugega letnika študija aktivno sodeluje v študentskem svetu fakultete, od leta 2023 pa opravlja vlogo sekretarja Študentskega sveta Univerze v Mariboru, kjer sodeluje pri najvišjih nalogah študentskega predstavništva na univerzi. Prav tako je del več komisij in predstavniških organov na univerzi in matični fakulteti.

Dunja Legat je magistrica bibliotekarskih znanosti, nižja bibliotekarska svetnica. Od leta 2021 je ravnateljica Univerzitetne knjižnice Maribor (UKM). Že od leta 1996 je del kolektiva Univerzitetne knjižnice Maribor; naprej je bila na delovnem mestu redaktorice bibliografije univerze, nato na področju obdelave periodičnih publikacij in od leta 2015 kot pomočnica ravnateljice UKM. Aktivno je sodelovala pri razvoju mnogih dejavnosti knjižnice, npr. aplikacije osebnih bibliografij v sistemu COBISS in pri prenovi tipologije dokumentov/del za vodenje bibliografij raziskovalcev, nato tudi pri izgradnji Digitalne knjižnice Univerze v Mariboru, njenem upravljanju in razvoju storitev. Bila je pobudnica razvoja podpornih storitev knjižnice na področju odprte znanosti, dolgoletna predsednica Komisije za kakovost UKM in dejavna tudi pri snovanju strateških dokumentov knjižnice, univerze in na nacionalnem nivoju. Je tudi vodja Univerzitetne založbe Univerze v Mariboru in predstavnica univerze v Nacionalnem svetu za knjižničarstvo pri Ministrstvu za kulturo.

Uroš Lobnik, rojen leta 1965 v Mariboru, je izredni profesor arhitekture. Študij arhitekture je zaključil na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani pri profesorju Dušanu Moškonu. Poklicno pot je začel v podjetju ZUM, d. o. o., v katerem je vodil izdelavo Urbanistične zasnove mesta Maribor, nato pa je soustanovil arhitekturni biro AU arhitekti, d. o. o., in se zaposlil na Fakulteti za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo UM. Kot vodja Oddelka za arhitekturo in predstojnik Katedre za načrtovanje prostora je pomembno prispeval k razvoju študija arhitekture v Mariboru. Med letoma 2011 in 2015 je bil univerzitetni arhitekt

Univerze v Mariboru. Ustanovil je Hišo arhitekture Maribor in koordiniral projekte UM v okviru Evropske prestolnice kulture Maribor 2012. Dejavno soustvarja arhitekturno stroko kot avtor številnih tekstov, dolgoletni urednik Arhitekturne besede (Večer, 2000–2012), član uredniških odborov (Arhitektov bilten, Piranesi), organizator delavnic in kurator razstav. Za svoje delo je prejel Priznanje Evropske urbanistične zveze, nagrado Constructive Alps, več Plečnikovih medalj ter zlati svinčnik.

Žiga Majcen je študent dvopredmetnega univerzitetnega študijskega programa Geografija in Zgodovina na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru (FF UM). Odkar je postal študent Univerze v Mariboru, opravlja delo študentskega predstavnika, od leta 2023 pa tudi delo prodekana za študentska vprašanja in predsednika študentskega sveta na FF UM. Tako na fakulteti kot tudi na univerzi je član različnih komisij in organov, med drugim Senata Univerze v Mariboru, kjer zagovarja interese študentov in zastopa njihovo mnenje. V času študija je (so)organiziral več projektov oz. dogodkov.

Marko Marhl je redni profesor in je z Univerzo v Mariboru povezan več kot trideset let, ne le kot pedagog in raziskovalec, temveč tudi skozi aktivno sodelovanje v njenem upravljanju ter razvoju in zagotavljanju kakovosti. Trenutno vodi Komisijo za ocenjevanje kakovosti Univerze v Mariboru. V preteklosti je opravljal več funkcij, med drugim je bil prorektor, senator univerze, dekan in večkratni prodekan. Dejaven je tudi v nacionalnih strokovnih organih, kjer sodeluje v komisijah in svetih Ministrstva za vzgojo in izobraževanje ter Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije. Njegovo mednarodno delovanje vključuje številna raziskovalna obdobja v tujini ter sodelovanje v univerzitetnih združenjih in organizacijah. Posebej velja izpostaviti večletno članstvo v izvršnem odboru IREG Observatory on Academic Ranking and Excellence, kjer je sodeloval že od njene ustanovitve in je aktivno sooblikoval razvoj globalnih praks na področju rangiranja univerz.

Tadeja Melanšek, mag. zgod., je asistentka na Oddelku za zgodovino Filozofske

fakultete Univerze v Mariboru. Na fakulteti se je leta 2021 zaposlila kot mlada raziskovalka, trenutno pa kot asistentka sodeluje pri projektu AID HCH – *Presežek pri razvoju humanistike in kulturne dediščine z umetno inteligenco*. Njeno raziskovalno zanimanje je usmerjeno v razvoj visokega šolstva v obdobju Federativne ljudske republike Jugoslavije in Socialistične federativne republike Jugoslavije. V okviru doktorskega študija pripravlja disertacijo o nastanku Univerze v Mariboru.

Gorazd Meško je redni profesor za kriminologijo in predstojnik Katedre za kriminologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru (FVV UM). V preteklosti je opravljal delo prodekana za raziskovalno dejavnost, vodje Inštituta za varstvoslovje, dekana FVV UM in predsednika Upravnega odbora UM. Bil je član več univerzitetnih komisij in senator UM. Bil je prvi vodja doktorskega študija varstvoslovja (2007–2015) in je vodja prve programske skupine FVV UM *Varnost v lokalnih skupnostih* (2015–). Za raziskovalno delo, povezovanje s prakso ter razvoj kriminologije in kazenskega pravosodja na nacionalni in mednarodni ravni, je prejel nagrado *Academy of Criminal Justice Sciences, G.O.W. Mueller Award* (2024) in *American Society of Criminology – Freda Adler Distinguished Scholar* (2022). Prejel je tudi *Zoisovo nagrado za ekološko kriminologijo (družboslovje)* (2014). Je avtor in urednik več monografij ter član uredniških odborov revij in serij knjig s področja kriminologije pri mednarodnih založbah. Je glavni urednik *Revije za kriminalistiko in kriminologijo*, ki je uvrščena v WoS in Scopus.

Domen Mongus, redni profesor na Univerzi v Mariboru, je vodja laboratorija GeMMA na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko (FERI UM) ter prepoznan strokovnjak na področju geoprostorske analitike in umetne inteligence. Za svoje znanstveno raziskovalno delo je prejel številna nacionalna in mednarodna priznanja, hkrati pa je prepoznaven po svojem bogatem sodelovanju z industrijo.

Andreja Nekrep, mag., je vodja Oddelka za raziskovalno in umetniško dejavnost na Univerzi v Mariboru. Že vrsto let deluje na

področju upravljanja in razvoja raziskovalne dejavnosti ter sodeluje v nacionalnih in mednarodnih projektih.

Dušica Pahor, zasl. prof. Univerze v Mariboru, dr. med., specialist oftalmologije, je dvajset let od ustanovitve Medicinske fakultete UM (MF UM) do upokojitve leta 2024 opravljala funkcijo prodekanice za znanstvenoraziskovalno dejavnost na MF UM. Dvajset let je bila predsednica Habilitacijske komisije, Komisije za znanstvenoraziskovalne zadeve in predstojnica Katedre za oftalmologijo na MF UM. Opravljala je številne funkcije; bila je članica senata UM (2008–2024), članica Komisije za znanstvenoraziskovalne zadeve (2004–2024), še vedno je članica Habilitacijske komisije UM (2014–), članica Statutarne komisije UM (2019–), predsednica Etične komisije UM (2021–). Od leta 2008 je odgovorna urednica *Revije Acta medico-biotechnica*. Uredništvo revije je že dvakrat prejelo nagrado Slovenske znanstvene fundacije (2012, 2024). S strani Vlade RS je bila na predlog UM dvakrat imenovana v Odbor za podelitev nagrad in priznaja za izjemne dosežke v znanstvenoraziskovalni dejavnosti (2010–2013, 2022–2025). Za prispevek k razvoju MF UM je prejela več nagrad MF in nagrado UM. Aktivna je bila pri razvoju raziskovalne dejavnosti med študenti MF, bila je pobudnica ideje o dekanovih nagradah, bila je mentorica študentom pri raziskovalnih nalogah, študenti so pod njenim mentorstvom prejeli tri dekanove nagrade MF UM in dve Perlachovi nagradi UM. Bila je ustanovna članica Slovenske medicinske akademije in je od njene ustanovitve leta 2017 njena podpredsednica. Triindvajset let je bila predstojnica Oddelka za očne bolezni UKC Maribor, kjer je ob odhodu prejela najvišje priznanje za življenjsko delo – *zlatnik dr. Zore Janžekovič*. UM ji je leta 2024 podelila naslov zaslužne profesorice.

Robert Presker, prof. soc. in univ. dipl. prev. in tol. za ang., vodja Oddelka za razvoj in študentske zadeve rektorata Univerze v Mariboru, je odgovoren za koordiniranje strateškega načrtovanja, delovanja notranjega sistema spremljanja in zagotavljanja kakovosti na Univerzi v Mariboru in za procese, vezane na zunanje evalvacije, ki jim je Univerza v Mariboru podvržena. Z Nacionalno agencijo Republike

Slovenije za kakovost v visokem šolstvu strokovno sodeluje na nacionalnih in mednarodnih posvetih in v projektih s področja kakovosti v visokem šolstvu. Že v času študija se je ukvarjal z evalvacijo kakovosti visokošolskih zavodov, opravljal pa je tudi funkcijo prorektorja za študentska vprašanja Univerze v Mariboru.

Vesna Rijavec je redna profesorica in prodekanica za mednarodno dejavnost in promocijo na Pravni fakulteti UM (PF UM). Je predstojnica Inštituta za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo. V letih od 2015 do 2023 je opravljala funkcijo dekanice PF UM. Je tudi vodja raziskovalne skupine *Civilno gospodarsko pravo*. Na PF UM predava civilno procesno, evropsko civilno procesno, izvršilno, nepravdno, dedno, družinsko in arbitražno pravo. Na področju slednjih se je strokovni javnosti predstavila tudi s številnimi odmevnimi znanstvenimi in strokovnimi razpravami, članki in monografijami. V vlogi koordinatorice je sodelovala pri veliko mednarodnih projektih, npr. LawTrain, Train2EN4CE in DigiGuard. Je članica Evropske akademije znanosti in umetnosti. Za svoj bogat raziskovalni in pedagoški opus je prejela tudi dva častna doktorata, in sicer častni doktorat Univerze v Gradcu ter častni doktorat Univerze v Uppsalli.

Oto Rimele (rojen leta 1962 v Mariboru) je slikar, vizualni umetnik, avtor večpredstavnih prostorskih postavitev, glasbeni ustvarjalec in redni profesor za risanje in slikanje na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru. Diplomiral je na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani (1990), kjer je zaključil tudi slikarsko specialko (1992). Leta 2004 je za razstavo *Iluminacije* v Galeriji Božidar Jakac v Kostanjevici na Krki prejel nagrado Prešernovega sklada. Veliko razstavlja doma in v tujini, med letoma 2021 in 2023 pa je bil uvrščen v publikacijo *Top Ten Contemporary Artists*, ki je izšla v Londonu. Profesor Rimele je bil prorektor za področje umetnosti na Univerzi v Mariboru (2011–2012). Predlagal je ustanovitev Univerzitetnega umetniškega observatorija, ki ga je leta 2011 ustanovila Rektorska konferenca RS, in bil vrsto let tudi njen predsednik. Prav tako je deloval kot predstojnik Oddelka za likovno umetnost Pedagoške fakultete UM in bil član Senata UM. Oto Rimele je poglobljen raziskovalec svetlobe.

Veliko občudovalcev si je pridobil s slikami – objekti, ki jih sam pojasnjuje kot »lovilce svetlobe«. V procesu slikanja, ki ga je razvijal vrsto let, zmore doseči vtis popolne dematerializacije v razstavišče umeščenih artefaktov. Stvarnost materialnih podob se izmika zaznavi, obiskovalca pa prevzamejo vsakršne taktilnosti razbremenjene obarvane sence, ki kot avra žarijo okrog objekta.

Andrej Sotlar je redni profesor za varnostne vede na Fakulteti za varnostne vede UM. Med letoma 2015 in 2023 je bil dekan, trenutno pa je prodekan za kakovost in razvoj ter predstojnik Katedre za policijsko dejavnost in varnostne vede. Področja njegovega raziskovalnega, pedagoškega in strokovnega delovanja se nanašajo predvsem na nacionalno varnost, varnost v lokalnih skupnostih, pluralno policijsko dejavnost, ekstremizem in terorizem, zasebno varovanje, detektivsko dejavnost in občinsko redarstvo. Je vodja osrednje nacionalne konference s področja varnosti Dnevi varstvoslovja in soorganizator vsakoletne konference Dnevi nacionalne varnosti ter glavni in odgovorni urednik revije *Varstvoslovje*.

Pina Slaček je absolventka magistrskega študija na usmeritvi Podjetništvo in inoviranje na Ekonomsko-poslovni fakulteti UM (EPF UM). Od leta 2022 opravlja funkcijo prodekanice za študentska vprašanja in predsednice študentskega sveta EPF UM. Že šest let aktivno sodeluje v študentskem predstavništvu, tako na fakulteti (sprva kot članica študentskega sveta članice, komisij senata in tutorica) kot tudi na univerzi, kjer s kolegi iz ostalih članic UM soustvarjajo študentsko življenje, zagovarjajo interese študentov in ustvarjajo kvalitetno, prijetno in navdihujoče akademsko okolje.

Andraž Stožer je eden najmlajših rednih profesorjev za fiziologijo in članov Evropske akademije znanosti in umetnosti. Je predstojnik Inštituta za fiziologijo, sovodja Laboratorijskega centra Medicinske fakultete UM (MF UM) in predsednik Komisije za ocenjevanje kakovosti na MF UM. Fiziologijo predava študentom različnih smeri na številnih fakultetah UM (MF, FZV, FF in FNM), prav tako pa

študentom na Medicinski univerzi na Dunaju in na Univerzi v Szegedu. Je vodja programske skupine *Celične in tkivne mreže*, član programskega jedra *Podatkovna znanost in umetna inteligenca v biomedicini* in vodja več projektov. Raziskovalno se ukvarja s proučevanjem mehanizmov nastanka in zdravljenja sladkorne bolezni tipa 2, vnetja trebušne slinavke in motenj delovanja sečnega mehurja, njegova skupina pa je objavila številne odmevne članke v najboljših mednarodnih revijah. Za svoje delo je prejel priznanje MF, UM in ARIS.

Tomaž Svete, rojen leta 1956 v Ljubljani, je redni profesor za kompozicijo na Oddelku za glasbo Pedagoške fakultete UM. Študij kompozicije in dirigiranja je zaključil na Akademiji za glasbo Univerze v Ljubljani pri profesorju Danetu Škerlu in pri profesorju Antonu Nanutu ter kasneje na Univerzi za glasbo in uprizarjačo umetnost na Dunaju pri profesorju Friedrichu Cerhi (»Diploma summa cum laude«), pri profesorju Haraldju Goertzu (»Magister Artium«) ter pri profesorju Otmarju Suitnerju. Poklicno pot je pričel kot predavatelj kompozicije na Konservatoriju Karl Prayner na Dunaju, od leta 1995 predava teoretske predmete na Oddelku za glasbo Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru. V zimskem semestru 1999 je predaval kot Fulbrightov profesor na Univerzi v Hartfordu. V svojem bogatem in razvejanem glasbenem opusu se, poleg orkestrskih, vokalno-instrumentalnih, solističnih in komornih skladb, ponaša tudi z dvanajstimi operami in velja za vodilnega živečega slovenskega opernega skladatelja. Za svoje delo je prejel več priznanj in nagrad, kot so npr. nagrada Prešernovega sklada (2019), Kozinova nagrada, nagrada Theodor Körner mesta Dunaja in 1. nagrada na mednarodnem tekmovanju iz operne kompozicije – »Johann-Joseph-Fux 2000«.

Polona Šprajc je dekanica Fakultete za organizacijske vede UM. Njeno znanstveno in strokovno delo je usmerjeno v področje organizacije in managementa, teorije organizacije in managementa, voditeljstva, kriznega upravljanja na nacionalni in multikulturni ravni, kriznega komuniciranja, medkulturnega poslovnega okolja in poslovne etike. Je mentorica dodiplomskim in podiplomskim študentom pri raziskovalnih nalogah in diplomskih ter

doktorskih nalogah. Objavila je več kot 100 znanstvenih prispevkov, od tega 15 v bazah JCR/Scopus. Kot vodja in članica sodeluje v programskih odborih več znanstvenih konferenc, prav tako je vključena v več svetovalnih projektov za gospodarstvo in v različne nacionalne, regijske ter mednarodne projekte. Je članica izvršnega odbora Slovenske akademije za management.

Mojca Tancer Verboten,

doc. dr., je strokovnjakinja in raziskovalka na področju delovnega in socialnega prava ter visokega šolstva. Je članica Strokovnega sveta za obravnavo strokovnih vprašanj pri implementaciji Akta o umetni inteligenci, članica sveta Centra odličnosti za integrirane pristope v kemiji in tehnologiji materialov. Kot članica delovne skupine Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in inovacije je sodelovala pri pripravi predloga besedila Zakona o visokem šolstvu. Na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru sodeluje kot visokošolska učiteljica pri predmetih Socialna varnost ter Delovno in socialno pravo ter na Medicinski fakulteti UM pri predmetu Etika in pravni vidiki. Je ena izmed soavtoric komentarja Zakona o delovnih razmerjih, 3., posodobljena in dopolnjena izdaja, in Zakona o javnih uslužbencih. Trenutno na Univerzi v Mariboru opravlja tretji mandat glavnega tajnika univerze.

Maša Tepić je študentka tretjega letnika dodiplomskega študija na usmeritvi Splošni management na Ekonomsko-poslovni fakulteti UM (EPF UM). Že tri leta aktivno sodeluje kot članica študentskega sveta EPF UM, kjer skupaj z drugimi člani soustvarjajo številne projekte in prispevamo k izboljšanju študentskega življenja na fakulteti. V zadnjem letu se je dodatno vključila tudi v delo Študentskega sveta Univerze v Mariboru, kjer pomaga pri organizaciji projektov in aktivnostih, ki povezujejo študente različnih fakultet. Verjame, da je aktivna vloga v študentskem predstavništvu ključna za ustvarjanje kakovostnega akademskega okolja.

Polona Tominc je dekanica Ekonomsko-poslovne fakultete UM in redna profesorica na področju kvantitativnih ekonomskih analiz. Raziskovalno deluje

predvsem na področju podjetništva in uporabe kvantitativnih metod v managementu. Vodi raziskovalni program Podjetništvo za inovativno družbo ter sodeluje v mednarodnem projektu Global Entrepreneurship Monitor – GEM in raziskovalni mreži ženskega podjetništva – DIANA. Od leta 2010 aktivno sodeluje kot strokovnjakinja pri Nacionalni agenciji Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu – NAKVIS, kjer je vodila več kot štirideset evalvacij in akreditacij visokošolskih zavodov in programov. V okviru mednarodne akreditacijske mreže AACSB izvaja mednarodne evalvacije visokošolskih institucij s področja ekonomskih in poslovnih ved.

Natalija Ulčnik je doktorica jezikoslovnih znanosti in izredna profesorica za slovenski jezik. Predava na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete UM, na katerem opravlja tudi funkcijo namestnice predstojnice. Raziskovalno se ukvarja z razvojem slovenskega (knjižnega) jezika, leksikologijo, leksikografijo, frazeologijo in paremiologijo. Osredinja se na jezikovnorazvojne zakonitosti in spremembe v slovenščini, knjižnojezikovno variantnost ter na pripravo (frazeoloških) učnih gradiv v digitalnem okolju. Vključena je (bila) v več raziskovalnih projektov s področja jezikoslovja in je članica raziskovalnega programa *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*. Bila je vodja treh projektov, v okviru katerih je bilo razvito, nadgrajeno in aktualizirano učno e-okolje *Slovenščina na dlani*. Organizirala je odmevne strokovne dogodke z aktualno slovenistično tematiko, npr. konferenco o razvoju in rabi učnih e-okolij, okroglo mizo o izzivih jezikovnega pouka in medšolsko tekmovanje iz slovenskega jezika. Uredila je več znanstvenih oz. strokovnih monografij in je tudi tehnična urednica mednarodne znanstvene revije *Slavia Centralis*.

Ana Vovk je dvojna doktorica znanosti, vodja Mednarodnega centra za ekoremediacije in Učnega poligona za samooskrbo. Študirala je na Dunaju, kjer je sodelovala v mednarodnih projektih. Zaposlena je na Univerzi v Mariboru in je mednarodno priznana strokovnjakinja za trajnostnost, permakulturo in celostno samooskrbo, ki temelji na geografskih značilnostih pokrajine. Njeno raziskovalno delo

vključuje ekosistemske rešitve za podnebne spremembe, varstvo tal in vodnih virov. Kot vodja projektov v Mednarodnem centru za ekoremediacije razvija inovativne modele trajnostnega življenja ter sodeluje z občinami pri uvajanju naravnih načinov upravljanja prostora. Njene objave v znanstvenih revijah, knjige in medijski prispevki osvetljujejo pomen celostnih pristopov. Aktivno sodeluje pri izobraževalnih programih, vodi delavnice, konference in ekskurzije ter spodbuja študente k raziskovanju samozadostnih življenjskih modelov. Njena prizadevanja povezujejo akademsko znanje s prakso za bolj trajnostno prihodnost.

Boštjan Vlaovič je zaposlen na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru. Leta 2018 je prejel nagrado za pedagoško delo. Od leta 2019 je prodekan za izobraževalno dejavnost na isti fakulteti. Leta 2021 je bil imenovan za člana izobraževalnega odbora pri evropskem združenju univerz Athena. Od leta 2022 vodi projekte *Agilni razvoj izobraževanja in mikrodokazil* ter *Razvoj prožnih učnih pristopov z mikrodokazili za digitalni in zeleni prehod izobraževanja v Družbo 5.0*. Leta 2025 je bil uvrščen na seznam strokovnjakov Nacionalne kontaktne točke za Slovenski in Evropski kvalifikacijski okvir. Od leta 2025 je predsednik upravnega odbora IZUM-a – Instituta za informacijsko znanost Maribor. Več kot deset let je bil član izvršnega odbora Slovenskega društva za elektronske komunikacije. Je starejši član IEEE in častni član Elektrotehniškega društva Slovenije.

Joso Vukman, zasl. prof. Univerze v Mariboru, se je leta 1973 zaposlil na Visoki ekonomsko-komercialni šoli (današnja Ekonomsko-poslovna fakulteta UM). Leta 1977 je pod mentorskim vodstvom utemeljitelja sodobne slovenske matematike akademika profesorja doktorja Ivana Vidava doktoriral. Leta 1990 je za pomembne znanstvene rezultate s področja funkcionalne analize prejel nagrado Sklada Borisa Kidriča (današnja Zoisova nagrada). Istega leta se je preselil na takratno Pedagoško fakulteto UM, kjer je bil v letih od 1999 do 2003 dekan. Bil je prvi dekan Fakultete za naravoslovje in matematiko UM. Raziskovalni opus profesorja Vukmana sodi na tromejo med funkcionalno analizo, teorijo kolobarjev in

funkcionalne enačbe. Vplival je na razvoj teorije funkcijskih identitet, ki je ena najpomembnejših teorij zadnjih trideset let v teoriji kolobarjev. Velja za začetnika in utemeljitelja teoretične matematike na Univerzi v Mariboru. Leta 2023 je prejel Zoisovo nagrado za življenjsko delo. Na Stanfordovi lestvici je uvrščen med 2 odstotka največjih znanstvenikov na svetu.

Joca Zorc je trikratna doktorica znanosti in izredna profesorica na Oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Kot prodekanica za mednarodno dejavnost in promocijo ter Erasmus koordinatorica je aktivno vključena v upravljanje in razvoj internacionalizacije na Filozofski fakulteti UM. Njeno pedagoško in raziskovalno delo vključuje področja metodologije pedagoškega raziskovanja, pedagoških in humanističnih vidikov kineziologije, vzgoje in izobraževanja za zdravje ter pedagoškega koncepta dobrobiti učencev v šolah. Aktivno je vključena v odbore Slovenskega društva raziskovalcev na področju edukacije – SLODRE, Andragoškega centra Slovenije in Statističnega društva Slovenije. Kot prejemnica ugledne štipendije *Japan Society for the Promotion of Science* je dve leti gostovala na Univerzi Okayama na Japonskem. Za odličnost svojega znanstvenoraziskovalnega dela je prejela priznane mednarodne nagrade, kot so *International Council of Sport Science and Physical Education Award* (2008), *European Association for the Philosophy of Sport Award* (2017), *Japan Society for Mixed Methods Research International Scholarship Award* (2019) in *Female Researchers Award* (2025).

Jasmina Žnidaršič je docentka na Fakulteti za organizacijske vede UM. Na fakulteti je zaposlena že šestnajst let in deluje v okviru Katedre za kadrovske in izobraževalne sisteme. Doktorirala je s področja usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja ter zavzetosti zaposlenih pri delu na Fakulteti za organizacijske vede UM. Raziskovalno se ukvarja s področji, kot so management kadrovskih virov, organizacijsko vedenje ter organizacija poklicnega in zasebnega življenja. Je avtorica več izvirnih znanstvenih in strokovnih člankov ter referatov na znanstvenih konferencah. Sodelovala je pri več raziskovalnih projektih tako z gospodarstvom kot negospodarstvom.

Anja Žnidaršič Mohorič je

prodekanica za kakovost in mednarodno sodelovanje na Fakulteti za organizacijske vede UM. Je članica Katedre za metodologijo. Njeno znanstvenoraziskovalno delo je usmerjeno v področje kvantitativnih metod v organizacijskih

vedah. Raziskovalne rezultate predstavlja na številnih mednarodnih konferencah ter v uglednih mednarodnih revijah. Aktivno sodeluje pri prenovi izobraževalnih programov, akreditacijskih, reakreditacijskih postopkih in koordiniranju zagotavljanja kakovosti na fakulteti.

50 LET UNIVERZE V MARIBORU: POL STOLETJA ZNANJA IN RAZISKOVANJA

GORAZD MEŠKO, NATALIJA ULČNIK (UR.)

Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija
gorazd.mesko@um.si, natalija.ulcnik@um.si

Znanstvena monografija, ki je nastala ob pomembnem jubileju Univerze v Mariboru, predstavlja različne vidike njenega ustanavljanja, organiziranja in razvoja ter tako celostno oriše polstoletno pot druge največje slovenske univerze. Preplet odločilnih preteklih dogodkov, pomenljivih razmer sedanjega časa in optimističen pogled v prihodnost se smiselno zaokrožajo v enajstih poglavjih. Podrobneje je osvetljeno obdobje prizadevanj za ustanovitev univerze, ob tem pa so predstavljene tudi pravne podlage za njen obstoj in organiziranost. Obravnavan je prostorski razvoj Univerze v Mariboru v kontekstu družbenih, političnih in urbanističnih dejavnikov. Izpostavljen je kadrovski razvoj in trendi gibanja zaposlenih po posameznih obdobjih. Predstavljena je izobraževalna dejavnost ter širok nabor študijskih programov, ki se izvajajo skladno s potrebami okolja. Analizirana so znanstvena področja in raziskovalne dejavnosti, preverjena je znanstvena učinkovitost in konkurenčnost Univerze v Mariboru, poudarjena je tudi tradicija na umetniškem področju. Monografija se nadalje posveča študentom in njihovi aktivni vlogi v univerzitetnem okolju. Preučuje vidike sodelovanja Univerze v Mariboru v mednarodnem prostoru in izpostavlja krepitev internacionalizacije. Raziskan je trajnostni razvoj Univerze v Mariboru v sklopu prizadevanj za dolgoročno konkurenčnost, podan pa je tudi razvojni pogled na nivoju evropske integracije, vseživljenjskega učenja, digitalizacije in zelenega prehoda. Monografija z vsem navedenim predstavlja pomemben uvid v petdesetletni obstoj Univerze v Mariboru in nudi dragocene podatke o njeni rasti, prodornosti in uveljavitvi v širšem akademskem prostoru.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025](https://doi.org/10.18690/um.1.2025)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:
ustanovitev univerze,
razvoj univerze,
visokošolsko
izobraževanje,
znanstvenoraziskovalna
dejavnost,
internacionalizacija,
trajnostni razvoj

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025](https://doi.org/10.18690/um.1.2025)

ISBN
978-961-299-000-8

Keywords:

university founding,
university development,
higher education,
scientific research activity,
internationalization,
sustainable development

50 YEARS OF THE UNIVERSITY OF MARIBOR: HALF A CENTURY OF SCHOLARSHIP AND RESEARCH

GORAZD MEŠKO, NATALIJA ULČNIK (EDS.)

University of Maribor, Maribor, Slovenia
gorazd.mesko@um.si, natalija.ulcnik@um.si

This scientific monograph, created to commemorate the significant anniversary of the University of Maribor, explores various aspects of its establishment, organization, and development, providing a comprehensive overview of the University's fifty-year journey as Slovenia's second-largest university. The intertwining of critical historical events, significant contemporary conditions, and an optimistic view of the future is thoughtfully encapsulated in eleven chapters. Emphasis is placed on the efforts leading to the establishment of the University, along with an overview of the legal foundations for its existence and organization. The spatial development of the University in relation to social, political, and urban resources is discussed, and trends in employee movements across different periods are highlighted. Educational activities and diverse study programmes are outlined, reflecting the community's needs. Additionally, this monograph examines scientific fields and research activities, evaluates research efficiency and competitiveness, and underscores the artistic traditions at the University of Maribor. It is dedicated to the students and their vital role within the university environment, and also addresses the University's international cooperation and emphasizes the importance of strengthening internationalization. The sustainability of the University of Maribor is explored as part of its commitment to long-term competitiveness, with a forward-looking perspective on European integration, lifelong learning, digitalization, and the green transition. This monograph offers an important insight into the fifty-year existence of the University of Maribor and provides valuable data regarding its growth, impact, and establishment within the broader academic landscape.

University of Maribor Press

In na koncu ponovno na začetek.

Stojijo od leve proti desni: Bogdan Kavčič, Stojan Vrabl, Ljubomir Črepinšek, Bruno Hartman, Šime Ivanjko, Branko Leskovar, Karel Koren, Borut Belec.

Fotografija, nastala 12. junija 1975 v prostorih na Krekovi ulici 2 v Mariboru ob podpisu samoupravnega sporazuma o združenju v Univerzo v Mariboru, ki je bil 13. junija 1975 poslan v potrditev skupščine Socialistične Republike Slovenije.

Sedijo od leve proti desni: Rudi Crnković, Vladimir Bračič, Dušan Bobek.

